

UNIwersytet

Andrzeja Frycza Modrzewskiego
w Krakowie

Wydział Prawa
NAUKI PRAWNE

Karina Król

*Rola Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie i Trybunału
Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim
w rozstrzyganiu spraw dopingowych*

Praca doktorska
przygotowana pod kierunkiem
dr hab. Beaty Stępień-Załużkiej, prof. UR

Kraków 2025

Wykaz skrótów	4
Wprowadzenie	6
ROZDZIAŁ I	
Zagadnienia ogólne	6
1.1. Konflikt jako zjawisko społeczne i sposoby jego rozwiązywania	6
1.2. Eksploracja definicji sportu zawodowego	21
1.3. Pojęcie sprawy sportowej	46
1.4. Kluby sportowe i związki sportowe w Polsce	54
ROZDZIAŁ II	
Istota i regulacja dopingu w Polsce	60
2.1. Definicja dopingu	60
2.2. Doping w prawie polskim oraz w regulacjach Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego	65
ROZDZIAŁ III	
Istota sądownictwa powszechnego, jego krytyka i alternatywa w kontekście rozstrzygania spraw sportowych w Polsce	78
3.1. Uwagi ogólne. Pojęcie „sądu” i „wymiaru sprawiedliwości”	78
3.2. Prawo do sądu jako jedna ze składowych procesu sądowego	87
3.3. Krytyka sądownictwa, poszukiwanie alternatywnych metod rozstrzygania sporów sportowych	93
3.4. Standardy funkcjonowania sądownictwa sportowego	104
ROZDZIAŁ IV	
Arbitraż sportowy w praktyce	114
4.1. Arbitraż	114
4.2. Zagadnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej a odpowiedzialności sportowej, a arbitraż w sporcie	128
4.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność regulaminowa	131
4.4. Odwołanie do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim oraz do innych sądów	136
4.5. Konstrukcja winy klubu oraz odpowiedzialność cywilnoprawna	137
4.6. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilnoprawna	142
4.7. Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie jako jeden z elementów stosunku prywatnoprawnego	144
4.8. Arbitraż w sprawach dyscyplinarnych	146
4.9. Sądy polubowne w sporcie – teoria i praktyka prosperowania	148
ROZDZIAŁ V	
Sportowy Trybunał Arbitrażowy w Lozannie jako najwyższa instytucja rozstrzygająca sprawy dopingowe na świecie	155
5.1. Geneza Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie	155
5.2. Struktura organizacyjna i kompetencje organów Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie	172
5.3. Postępowanie przed Sportowym Trybunałem Arbitrażowym w Lozannie	172

ROZDZIAŁ VI

Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim jako najwyższa instytucja

rozstrzygająca sprawy dopingowe w Polsce.....	201
6.1. Geneza Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim	201
6.2. Struktura organizacyjna i kompetencje organów Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim	211
6.3. Postępowanie przed Trybunałem Arbitrażowym ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim	217

ROZDZIAŁ VII

Pozostałe sportowe sądy polubowne w Polsce

7.1. Koszykarski Trybunał Arbitrażowy	237
7.2. Hokejowy Trybunał Arbitrażowy	238
7.3. Sąd Polubowny Profesjonalnej Ligi Piłki Siatkowej	238
7.4. Trybunał Polskiego Związku Motorowego	239

ROZDZIAŁ VIII

Orzecznictwo Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie oraz Trybunału Arbitrażowego

ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim	242
8.1. Wybrane orzeczenia Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie w zakresie rozstrzygania spraw dopingowych.....	242
8.1.1. Sprawa Caster Semenyi	242
8.1.2. Sprawa Julii Szeremety	251
8.1.3. Sprawa Jana Ullricha	253
8.1.4. Sprawa Marii Sharapovej	255
8.1.5. Sprawa Gordona Gilberta	256
8.2. Wybrane orzeczenia Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim w zakresie rozstrzygania spraw dopingowych.....	258
8.2.1. Sprawa I	259
8.2.2. Sprawa II	261

Podsumowanie.....	267
--------------------------	------------

Bibliografia	282
---------------------------	------------

Akty prawne	295
--------------------------	------------

Orzecznictwo	301
---------------------------	------------

Źródła internetowe.....	305
--------------------------------	------------

Wykaz skrótów

ADR	– <i>Alternative Dispute Resolution</i> (alternatywne metody rozstrzygania sporów)
art.	– artykuł
BAT	– <i>Basketball Arbitral Tribunal</i>
CAS	– Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (ang. <i>Court of Arbitration for Sport</i>)
CIAS	– Międzynarodowa Rada ds. Arbitrażu Sportowego (franc. <i>Conseil International de l'Arbitrage en mati'ere de Sport</i>)
DSD	– <i>Differences of Sex Development</i>
Dz.U.	– Dziennik Ustaw
EKPC	– Europejska Konwencja Praw Człowieka
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
FIBA	– Międzynarodowa Federacja Koszykówki (<i>Federation Internationale de Basketball</i>)
FIFA	– Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej (<i>Fédération Internationale de Football Association</i>)
FISU	– Międzynarodowa Federacja Sportu Uniwersyteckiego (<i>Fédération Internationale du Sport Universitaire</i>)
HTA	– Hokejowy Trybunał Arbitrażowy
IAAF	– Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych (<i>International Association of Athletics Federations</i>)
ICAS	– Międzynarodowa Rada ds. Arbitrażu Sportowego (ang. <i>International Council of Arbitration for Sport</i>)
ICC	– International Chamber of Commerce (Międzynarodowa Izba Handlu)
ISU	– Międzynarodowa Federacja Łyżwiarstwa Szybkiego (<i>International Skating Union</i>)
k.c.	– Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740 ze zm.)
KdZDwS	– Komisja do Zwalczania Dopingu w Sporcie
k.p.c.	– Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1460, z późn. zm.).
k.p.k.	– Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 775 ze zm.)
k.s.h.	– Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1526)
KTA	– Koszykarski Trybunał Arbitrażowy
MKOl	– Międzynarodowy Komitet Olimpijski
MKParal.	– Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski
PILA	– <i>Swiss Private International Law Act</i> (szwajcarska ustawa o prawie prywatnym międzynarodowym z 18 grudnia 1987 r.)
PKOl	– Polski Komitet Olimpijski
POLADA	– Polska Agencja Antydopingowa

PPA	– Polskie Przypisy Antydopingowe
PrUSP	– Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 334 ze zm.)
PSP	– Piłkarski Sąd Polubowny
PZS	– Polski Związek Sportowy
SN	– Sąd Najwyższy
TA	– Trybunał Arbitrażowy
TAS	– Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (franc. <i>Tribunal Arbitral du Sport</i>)
TAS przy PKOl	– Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TPZMot.	– Trybunał Polskiego Związku Motorowego
TS	– Trybunał Sprawiedliwości
TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
u.k.f.	– Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. z 1996 r. nr 25, poz. 113 ze zm.)
u.s.	– Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2010 r. nr 127, poz. 857; t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.)
u.s.k.	– Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. z 2005 r. nr 155, poz. 1298 ze zm.)
UNCITRAL	– Komisja ONZ ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego
u.o.k.k.	– Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz.1689 ze zm.)
UOKiK	– Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
WADA	– Światowa Agencja Antydopingowa
WADC	– Światowy Kodeks Antydopingowy
ZGB	– <i>Zivilgesetzbuch</i> (szwajcarski kodeks cywilny)

Wprowadzenie

Sport jest jedną z nielicznych pasji skupiającą tak wielu ludzi na całym świecie. Słownik języka polskiego precyzuje termin sport jako „ćwiczenia i gry mające na celu rozwijanie sprawności fizycznej i dążenie we współzawodnictwie do uzyskania jak najlepszych wyników oraz wyrabianie pewnych cech charakteru, jak np. wytrwałość, lojalność, przestrzeganie zasad”¹. Jego uprawianie wydobywa z człowieka to, co w nim najbardziej krystaliczne, mianowicie szacunek do przeciwnika, samodyscyplinę oraz wytrwałość. Ale może także powodować, że ludzie prezentują to, co najgorsze, w tym pragnienie zwycięstwa wszelkimi sposobami, nie zawsze etycznymi czy nawet legalnymi². Rodzi zatem się myśl, że pomimo rozrywkowego i jawiłoby się bezproblemowego charakteru, sport bezsprzecznie przejawia aspekt prawny. Już z podanej definicji słownikowej wynika, że aktywność fizyczna to nie tylko gra, lecz jednak przestrzeganie reguł, a więc działanie zgodnie z prawem. Polska ustawa o sporcie³ szczegółowo reguluje problematykę uprawiania i organizowania sportu. Na domiar tego prawodawca wskazuje także na definicję legalną sportu, czyli traktuje go jako formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach. Sytuacje sporne są wpisane w kompozycję sportu, głównie zawodowego. Sport to także olbrzymi międzynarodowy biznes, który w zespole z ludzkimi ambicjami prowadzi do napięć i sporów sportowych. Wgląd w historię światowego sportu na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat pokazuje, że konflikty sportowe są głęboko zakorzenione w sporcie. Stały się jego wręcz integralną częścią. Spory te powstają zarówno na boisku, jak również poza nim. Ich nagminne pojawianie się wymusiło utworzenie wyspecjalizowanych krajowych i międzynarodowych organów oraz specyficznych procedur postępowania pozwalających na ich rozstrzygnięcie. Priorytetowy pozostaje aspekt specyfiki sportu. Przeważa o tym wyjątkowy charakter rywalizacji sportowej, która swoją podwalinę wywodzi z równości szans, a także niepewności wyniku.

¹ S. Dubiasz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Wyd. PWN, Warszawa 2003, s. 1338.

² B. Stępień-Załucka, *Sędziowanie, sądownictwo i wymiar sprawiedliwości w sprawach sportowych*, Wydawnictwo UR, Rzeszów 2021, s. 1.

³ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857 ze zm.); ostatnia zmiana wprowadzona ustawą z dnia 20 marca 2025 r. o zmianie ustawy o sporcie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2025 r., poz. 620), która weszła w życie 1 czerwca 2025 r.

Wybór tematu rozprawy podyktowany został rosnącym znaczeniem prawa sportowego jako dynamicznie rozwijającej się dziedziny prawa. Jej przedmiotem jest analiza Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie, zwanego także Trybunałem Arbitrażowym ds. Sportu (ang. CAS, *Court of Arbitration for Sport*; franc. TAS, *Tribunal Arbitral du Sport*) oraz Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim (TAS przy PKOl). Głównym zadaniem dysertacji jest dokonanie prawno-dogmatycznej analizy działalności tychże trybunałów, ze szczególnym uwzględnieniem spraw dopingowych. Zważywszy na szeroki kontekst poznawczy, praca została poparta licznymi przykładami z orzecnictwa sądowego. Jej celem jest dokonanie pogłębionej, kompleksowej analizy roli dwóch wskazanych instytucji w systemie rozwiązywania sporów sportowych, ze szczególnym uwzględnieniem spraw dopingowych. W ten sposób określony cel badawczy wyznaczył także zakres niniejszej dysertacji.

W pracy podstawowe rozważania skierowano w stronę, jaką w rozstrzyganiu spraw dopingowych przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie i Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim pełni arbitraż sportowy. Ten bowiem stanowi współcześnie skuteczną i sprawiedliwą alternatywę wobec sądownictwa powszechnego w sprawach o tak wysokim ciężarze gatunkowym, jakim są w świecie sportu sprawy dopingowe. Uznanie go jednak za skuteczną i sprawiedliwą alternatywę nie jest równoznaczne ze stwierdzeniem, że arbitraż jest idealną formą rozstrzygania spraw dopingowych. Obecne rozwiązania instytucjonalne i proceduralne mają za zadanie odpowiadać potrzebom współczesnego sportu i wymagają równocześnie modyfikacji w swej treści, przede wszystkim w nawiązaniu do formuły arbitrażu. Problem ten ma nie tylko wymiar praktyczny – dotyczący losów konkretnych zawodników – ale również systemowy: wiąże się z pytaniem o konstytucyjne gwarancje procesowe, zakres autonomii organizacji sportowych oraz efektywność mechanizmów rozstrzygania sporów w kontekście zasad sprawiedliwości proceduralnej. Niewątpliwie jest to jedno z najciekawszych oraz najbardziej aktualnych zagadnień prawnych towarzyszących ruchowi sportowemu. Arbitraż sportowy stanowi przedmiot zainteresowania naukowego ze względu na jego wiele specyficznych cech, które zostaną przedstawione w dalszej części pracy. Fundamentalne jest również zrozumienie zasadniczych mechanizmów tejże konstrukcji prawnej.

Przedstawiony temat badawczy pozwolił na określenie kolejnych tez pracy. Za zasadniczą tezę obrano stwierdzenie, że Sportowy Trybunał Arbitrażowy w Lozannie jest najwyższą arbitrażową, a zarazem najlepiej wyspecjalizowaną instancją rozstrzygającą sprawy

dopingowe w sporcie; jego odpowiednikiem w Polsce jest Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim.

Tak wskazana teza główna pozwoliła na postawienie w dysertacji tez dodatkowych, uzupełniających powyższe stwierdzenie.

Pierwszą z nich jest uznanie, iż rola i kompetencje CAS i TAS przy PKOl są wynikiem ewolucji tych organów i stopniowego zdobywania zaufania – poprzez profesjonalizm orzekania w świecie sportu podmiotów z nim związanych. Zmiany w procedurze odwoławczej czy modyfikacje statusu instytucjonalnego wpłynęły na umocnienie pozycji tych trybunałów. Choć wartym zauważenia już na tym etapie jest to, że proces ewolucji nie był procesem łatwym i jak pokazała historia, obarczonym negowaniem kompetencji, przede wszystkim CAS-u, jako uprawnionego organu do rozstrzygania spraw sportowych.

Drugą tezą dodatkową jest wskazanie, iż utworzenie TAS w Polsce opierało się na wzorze i prototypie CAS w Lozannie. Polska adaptacja arbitrażu sportowego nie była procesem spontanicznym, lecz świadomym nawiązaniem do modelu międzynarodowego, uznanego za najbardziej skuteczny w rozwiązywaniu sporów sportowych.

Jako trzecią tezę dodatkową należy wskazać, że CAS i TAS przy PKOl poprzez swoją organizację i procedurę postępowania przed nimi w najpełniejszym stopniu gwarantują sprawiedliwość i profesjonalność rozstrzygania spraw dopingowych w rozsądnym czasie, który w świecie sportu ma kluczowe znaczenie.

Powyższe wymaga wyjaśnienia. Powołanie do życia CAS, podmiotu prawa prywatnego, powołanego „do sądenia” było obarczone wieloma wątpliwościami. I z pełnym przekonaniem można stwierdzić, że nie prognozowało jego akceptacji w świecie sportu jako instancji sądowej. Rola, jaką zyskał na przestrzeni kolejnych dziesięcioleci, wynikała z ogromnej pracy nad procedurą, ale też nad orzecznictwem. Powstanie CAS i TAS przy PKOl było zaś niejako procedurą wtórną, wynikającą z konieczności istnienia krajowych organów rozstrzygających spory sportowe na poziomie krajowym. Równolegle popularność tych organów nie byłaby tak duża, gdyby nie praktyka ich działania, w oparciu o którą uzyskały one swoją pozycję w świecie sportu. Z perspektywy wielu lat działania można wysunąć kluczowy wniosek, że wskazana powyżej pozycja była możliwa ze względu na fakt oparcia procedury o efektywny arbitraż. Ten zaś był możliwy, po pierwsze, dzięki arbitrom, którymi zostawali uznani w świecie sportu eksperci danych dziedzin, po drugie zaś, dzięki szybkości postępowania. Pozwolę sobie stwierdzić, że w praktyce niemal żaden sędzia sądów powszechnych nie dysponuje nawet ułamkiem wiedzy eksperckiej koniecznej do rozstrzygania spraw sportowych, co więcej, w dziedzinie sportu bardzo trudno także o ekspercką wiedzę biegłych sądowych

w poszczególnych dziedzinach sportowych. Stąd też arbitrzy w postępowaniach przed CAS czy TAS przy PKOl z założenia już są bardziej predystynowani do rozstrzygania spraw sportowych. Arbitraż jako procedura oraz sprawni arbitrzy to kluczowe czynniki, dzięki którym postępowanie przed omawianymi organami toczy się sprawie i szybko, a nie tylko bez zbędnej zwłoki. Paradoksalnie bowiem czas w świecie sportu ma zupełnie inny wymiar niż w normalnym życiu. Wynika to z faktu, że w takich sprawach, jak sprawy dopingowe, efektem danej toczącej się sprawy może być zawieszenie zawodnika, które może w bardzo szybkim czasie, ze względu na nieuczestniczenie w danej rywalizacji, wyeliminować go z rozgrywek i pozbawić szans na wygrane w przyszłości. Z tej perspektywy stałe uczestnictwo w zawodach, choć nie jest gwarantem wyniku, sprzyja mu. Nawet więc krótki przestój w rozgrywkach negatywnie wpływa na sprawność sportowca. Taki stan rzeczy bez zbędnej analizy eliminuje z postępowania w sprawach dopingowych sądy powszechne, gdyż obecnie w rodzimym systemie trzeba czekać nawet po kilka lat na pierwszą rozprawę. Arbitraż sportowy pozostaje więc najefektywniejszą formą rozstrzygania spraw dopingowych, przewyższającą sądownictwo powszechne pod względem szybkości, fachowości i dostosowania do specyfiki sportu.

Analiza sądownictwa powszechnego wskazuje, że tradycyjne postępowania sądowe nie są w stanie sprostać wymaganiom sportu zawodowego, w którym czas reakcji oraz specjalistyczna wiedza mają kluczowe znaczenie. Postępowania arbitrażowe, choć niepozbawione mankamentów, lepiej odpowiadają na te wyzwania. Arbitraż sportowy w sprawach dopingowych, mimo braku bezpośredniego zakorzenienia w strukturze sądownictwa państwowego, może stanowić efektywną formę rozstrzygania sporów, z zastrzeżeniem zapewnienia adekwatnych gwarancji proceduralnych – wzorowanie krajowego systemu arbitrażu sportowego na rozwiązaniach szwajcarskich, zwłaszcza w odniesieniu do CAS, może stanowić skuteczny kierunek reformy systemu rozstrzygania sporów dopingowych w Polsce. Praktyka orzecznicza CAS wykazuje znaczną jednolitość i przewidywalność w zakresie spraw dopingowych, co wzmacnia legitymizację tej instytucji jako globalnego forum sportowego wymiaru sprawiedliwości. Przy czym, analizując arbitraż sportowy, szczególnie ten rodzimy, należy też mieć na uwadze jego mankamenty. Wśród jego minusów wyróżnić trzeba ograniczony dostęp stron do jawności postępowania, ryzyko nierówności proceduralnej oraz trudności w godzeniu autonomii organizacji sportowych z zasadami prawa publicznego. Ewolucja kompetencji CAS i TAS przy PKOl stanowi zatem proces złożony, w którym dążenie do skuteczności musi być równoważone troską o poszanowanie praw jednostki.

Praca podzielona została na osiem merytorycznych rozdziałów z podporządkowanymi formalnie podrozdziałami o charakterze teoretycznym, wstępem oraz podsumowaniem rozważań. dopełnieniem jest wykaz źródeł wykorzystanych w pracy. Układ rozprawy został podporządkowany logicznej konstrukcji, tak aby jak najrzetelniej i najtrafniej odzwierciedlić zamysł badawczy.

Rozdział pierwszy stanowi swoistego rodzaju punkt wyjścia dla dalszych rozważań. Przedstawiono w nim ujęcie ogólnoteoretyczne. Jego celem jest stworzenie podstaw pojęciowych i systemowych niezbędnych do dalszych dociekań dotyczących sądownictwa sportowego i problematyki dopingu. Przedstawiono konflikt jako zjawisko społeczne oraz sposoby jego rozwiązywania, co pozwala umiejscowić spory sportowe w szerszym kontekście relacji społecznych i prawnych. Dokonano eksploracji definicji sportu zawodowego, zestawiając różne podejścia doktrynalne oraz regulacyjne. Następnie omówiono pojęcie sprawy sportowej, wskazując na jego znaczenie dla praktyki orzeczniczej oraz dla dalszej części pracy. Ostatni podrozdział poświęcono klubom sportowym i związkom sportowym w Polsce, ich statusowi prawnemu oraz miejscu w systemie organizacji sportu. Cały rozdział pełni zatem rolę fundamentu teoretycznego – porządkuje podstawowe pojęcia, wyjaśnia instytucje i wskazuje ramy, w których mieści się problematyka odpowiedzialności dyscyplinarnej i arbitrażu w sporcie, omawiana w kolejnych częściach rozprawy.

W rozdziale drugim wskazano, że obszarem współczesnego prawa sportowego skupiającym uwagę pozostaje doping, rozumiany jako stosowanie przez zawodników zabronionych substancji lub metod w celu zwiększenia wydolności fizycznej i osiągnięcia przewagi nad rywalami. Zwrócono uwagę, iż rozstrzyganie spraw dopingowych wymaga nie tylko odpowiednich mechanizmów proceduralnych, ale również wyspecjalizowanych instytucji zdolnych do sprawnego i sprawiedliwego orzekania z bezwzględnym uwzględnieniem zarówno interesu zawodników, jak i reguł obowiązujących w danej dyscyplinie sportu. Podkreślono, że w tym kontekście kluczową rolę odgrywają WADA i POLADA. Omówiono definicję dopingu – zarówno w ujęciu doktrynalnym, jak i praktycznym, wskazując trudności interpretacyjne oraz ewolucję tego pojęcia na przestrzeni lat. Przedstawiono regulacje dotyczące dopingu w prawie polskim oraz w aktach i regulacjach międzynarodowych, w szczególności w przepisach Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego oraz Światowego Kodeksu Antydopingowego. Zatem pełni on funkcję dogmatyczno-teoretycznego opracowania podstaw – pozwala uchwycić

ramy prawne i definicyjne zjawiska dopingu, co stanowi punkt wyjścia dla późniejszych analiz dotyczących sądownictwa sportowego i odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Rozdział trzeci poświęcono przeprowadzeniu charakterystyki istoty sądownictwa powszechnego w Polsce. Szczególną uwagę skupiono na omówieniu prawa do sądu i jego wpływu na wymiar sprawiedliwości i na władzę sądowniczą. Kolejnym aspektem była próba oceny sądownictwa powszechnego i w związku z tym poszukiwania alternatywnych metod rozstrzygania sporów. W rozdziale tym skoncentrowano się na istocie sądownictwa powszechnego oraz jego ograniczeniach w kontekście rozstrzygania spraw sportowych w Polsce. Omówiono podstawowe pojęcia „sądu” i „wymiaru sprawiedliwości”, wskazując na ich konstytucyjne i systemowe znaczenie. Przedstawiono prawo do sądu jako kluczowy element procesu sądowego, analizując jego treść i gwarancje wynikające z regulacji krajowych i międzynarodowych. Kolejna część zawiera krytykę sądownictwa powszechnego w zakresie spraw sportowych oraz wskazuje na potrzebę poszukiwania alternatywnych metod rozwiązywania sporów. Wreszcie zaprezentowano standardy funkcjonowania sądownictwa sportowego jako specyficznej formy wymiaru sprawiedliwości, dostosowanej do realiów świata sportu. Pełni więc rolę przejściową i argumentacyjną – z jednej strony ukazuje ograniczenia sądownictwa powszechnego, a z drugiej – przygotowuje grunt pod analizę arbitrażu sportowego oraz sądownictwa polubownego, którym poświęcone są kolejne części rozprawy.

W rozdziale czwartym przytoczono zagadnienie praktycznego zastosowania arbitrażu sportowego. Poruszono kwestie odnoszące się przede wszystkim do odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie. Omówiono istotę arbitrażu jako alternatywnej metody rozstrzygania sporów. Następnie przedstawiono relacje między odpowiedzialnością dyscyplinarną, sportową, regulaminową oraz cywilnoprawną, wskazując na ich wzajemne powiązania i konsekwencje dla sportowców oraz klubów sportowych. Kolejne fragmenty dotyczą arbitrażu w sprawach dyscyplinarnych oraz funkcjonowania sądów polubownych w sporcie, ukazując zarówno ich podstawy teoretyczne, jak i praktyczne aspekty działania. Rozdział ten ma zatem charakter dogmatyczno-prawny, łączy rozważania teoretyczno-prawne z analizą konkretnych konstrukcji prawnych i pokazuje, w jaki sposób arbitraż pełni rolę podstawowego mechanizmu rozstrzygania sporów w świecie sportu. Stanowi tym samym pomost między ogólną krytyką sądownictwa powszechnego a prezentacją szczegółowych rozwiązań instytucjonalnych.

W rozdziale piątym pracy szczegółowo ukazano genezę, strukturę i procedurę postępowania przed Sportowym Trybunałem Arbitrażowym w Lozannie uznawanym za najwyższą instancję arbitrażową w sprawach sportowych. Omówiono strukturę organizacyjną CAS oraz kompetencje poszczególnych jego organów, co pozwala zrozumieć mechanizmy działania tego sądu i jego miejsce w globalnym systemie zwalczania dopingu. Następnie przeanalizowano przebieg postępowania przed CAS – od wszczęcia sprawy, poprzez etapy proceduralne, aż po wydanie orzeczenia. Rozdział ten ma charakter instytucjonalno-dogmatyczny – z jednej strony prezentuje formalne podstawy funkcjonowania CAS, a z drugiej – praktyczne aspekty prowadzenia postępowań arbitrażowych. Stanowi kluczowy fragment pracy, ponieważ pozwala ukazać, w jaki sposób CAS ugruntował swoją pozycję jako globalny organ orzekający w sprawach dopingowych, a także wyznacza standardy, które znajdują odzwierciedlenie w orzecznictwie krajowym.

Analogicznie w rozdziale szóstym zaprezentowano jego krajowy odpowiednik, czyli Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim. Trybunał ten, będący formą sądownictwa polubownego, umożliwia szybsze, bardziej elastyczne i dostosowane do specyfiki sportu rozstrzyganie sporów, przy jednoczesnym zapewnieniu gwarancji proceduralnych i zgodności z międzynarodowymi standardami prawnymi. Przedstawiono genezę sądu oraz okoliczności jego powstania w ramach krajowego systemu zwalczania dopingu. Przeanalizowano strukturę organizacyjną oraz kompetencje organów TAS przy PKOl, wskazując na ich rolę w procesie orzekania. Ostatnia część dotyczy przebiegu postępowania przed TAS przy PKOl – od strony proceduralnej i praktycznej. Rozdział ten pełni rolę uzupełniającą wobec analiz CAS – ukazuje funkcjonowanie sądownictwa arbitrażowego w Polsce w kontekście spraw dopingowych, a także pozwala porównać krajowe rozwiązania instytucjonalne z międzynarodowymi standardami stosowanymi w Lozannie.

Rozdział siódmy został poświęcony pozostałym sportowym sądom polubownym w Polsce, działającym przy różnych związkach i ligach sportowych. W podrozdziałach zaprezentowano Koszykarski Trybunał Arbitrażowy, Hokejowy Trybunał Arbitrażowy, Sąd Polubowny Profesjonalnej Ligi Piłki Siatkowej oraz Trybunał Polskiego Związku Motorowego. Omówiono ich genezę, podstawy prawne funkcjonowania, strukturę, zakres kompetencji oraz znaczenie praktyczne dla poszczególnych dyscyplin. Rozdział ten ma charakter opisowo-porównawczy – jego celem jest ukazanie różnorodności rozwiązań arbitrażowych w polskim sporcie oraz wskazanie, że poza TAS przy PKOl istnieje także system

sądów polubownych o charakterze branżowym. Analiza tych instytucji pozwala lepiej zrozumieć mozaikę krajowego sądownictwa sportowego i jego znaczenie dla zapewnienia sprawnego rozstrzygania sporów.

W rozdziale ósmym dokonano analizy orzecznictwa poszczególnych spraw dopingowych, takich jak m.in., przypadek Caster Semenyi, Marii Sharapovej, Gordona Gilberta. Wybór spraw przedstawionych w niniejszym rozdziale został dokonany w oparciu o ich szczególną doniosłość dla kształtowania współczesnego orzecznictwa w zakresie prawa sportowego i zwalczania dopingu. Każda z omówionych spraw stanowi przykład złożonego problemu prawnego, etycznego oraz medycznego, z którym musiały zmierzyć się trybunały arbitrażowe i organizacje sportowe. Przypadek Caster Semenyi został uwzględniony ze względu na fundamentalne znaczenie dla dyskusji nad granicami regulacji biologicznych w sporcie oraz ochroną praw człowieka wobec standardów Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego i federacji lekkoatletycznych. Sprawa ta stała się precedensem w zakresie relacji między sprawiedliwością sportową a prawem do prywatności i autonomii jednostki. Analiza sprawy Marii Sharapovej pozwala na ukazanie praktycznych aspektów stosowania zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej w kontekście nagłego wprowadzenia substancji na listę zakazanych. Jest to przykład, w którym zagadnienia związane z dobrą wiarą, świadomością zawodnika oraz obowiązkiem dochowania należytej staranności w przyjmowaniu substancji leczniczych zostały szczegółowo ocenione przez organy orzekające. Z kolei przypadek Gordona Gilberta obrazuje problematykę powtarzalności naruszeń i ocenę winy sportowca w kontekście wcześniejszych przewinień dopingowych, a także konsekwencje prawne dla kariery zawodnika. Stanowi on dobry punkt odniesienia do refleksji nad skutecznością sankcji dyscyplinarnych oraz ich funkcją prewencyjną. Ujęcie tych oraz innych spraw w analizie ma na celu ukazanie różnorodności podejść orzeczniczych oraz wskazanie, w jaki sposób praktyka organów dyscyplinarnych i arbitrażowych kształtuje wykładnię przepisów antydopingowych. Dzięki temu możliwe jest uchwycenie zarówno stałych elementów w orzecznictwie, jak i obszarów podlegających dynamicznym zmianom w odpowiedzi na rozwój nauki, medycyny i świadomości prawnej w sporcie.

Podsumowanie przeznaczono na syntetyczne wnioski oraz postulaty *de lege ferenda*, których celem jest wskazanie możliwych kierunków rozwoju systemu rozstrzygania spraw dopingowych z poszanowaniem autonomii sportu, ale i w duchu konstytucyjnych gwarancji praw jednostki.

Badany obszar wyznaczył zastosowane w dysertacji metody badawcze. Metodologicznie praca oparta jest na zasadniczym narzędziu analizy, czyli metodzie dogmatyczno-prawnej, wspieranej przez metodę porównawczą (zwłaszcza w zakresie rozwiązań szwajcarskich i ich potencjalnego zastosowania w Polsce), metodzie teoretyczno-prawnej, analizie orzecznictwa i metodę funkcjonalną.

Metodę dogmatyczno-prawą wykorzystano do analizy i wykładni obowiązujących przepisów prawa (polskiego, międzynarodowego, statutów i regulaminów organizacji sportowych). Wśród badanych źródeł wyróżnić należy: Konstytucję RP i ustawy (m.in. prawo o sporcie, kodeks postępowania cywilnego – zwłaszcza art. 1161–1169), kodeksy etyki i regulaminy antydopingowe (Kodeks WADA, Kodeks Olimpijski, Regulamin Dyscyplinarny PKOl) oraz statuty i regulaminy CAS i TAS przy PKOl.

Metoda teoretyczno-prawna miała charakter przekrojowy: pozwoliła na stworzenie ram pojęciowych i teoretycznych dla analizy dogmatycznej i kazuistycznej, a także umożliwiła uporządkowanie i zinterpretowanie systemu regulacji prawnych dotyczących dopingu i sądownictwa sportowego.

Metodę porównawczą zastosowano z kolei do zestawienia rozwiązań obowiązujących w Polsce z modelem szwajcarskim (na którym oparty jest CAS), poprzez analizę m.in. zakresu niezależności instytucjonalnej, struktury organizacyjnej, standardów proceduralnych, dostępności środków odwoławczych.

Analiza orzecznictwa pełniła zaś w pracy funkcję empirycznego uzupełnienia badań teoretycznych.

Metoda funkcjonalna zauważalna jest w ocenie skuteczności działania arbitrażu sportowego w praktyce pod kątem sprawności, przewidywalności rozstrzygnięć, zgodności z zasadą fair play i wpływu na karierę sportowca.

Dobór źródeł jest następujący: akty normatywne powszechnie obowiązujące w myśl Konstytucji RP: ustawy, rozporządzenia, regulaminy związków sportowych (WADA, MKOl, PKOl), statuty i regulaminy CAS i TAS przy PKOl, międzynarodowe umowy i deklaracje (np. Światowy Kodeks Antydopingowy, Konwencja Antydopingowa Rady Europy). Orzecznictwo zaś obejmuje orzeczenia: CAS (dostępne jest m.in. na stronie www.tas-cas.org), sądów powszechnych i Sądu Najwyższego (dotyczą m.in. zapisu na sąd polubowny, wyłączenia zasady prawa do sądu) oraz ETPC, które dotyczy głównie prawa do rzetelnego procesu (np. „Pechstein przeciwko Szwajcarii”). W kwestii literatury wykorzystano monografie, artykuły naukowe, glosy, komentarze prawne z zakresu prawa sportowego, arbitrażu, konstytucyjnych praw jednostki, prace komparatystyczne i prawno-porównawcze dotyczące modelu

szwajcarskiego i polskiego. W kwerendzie sięgnięto po źródła internetowe i pozanormatywne, oficjalne strony instytucji sportowych i arbitrażowych (WADA, MKOl, CAS, PKOl), komentarze eksperckie, wywiady, opracowania doktrynalne online. W związku z powyższym zakres badań obejmuje przepisy prawa polskiego i międzynarodowego, wewnętrzne regulaminy organizacji sportowych (m.in. MKOl, WADA), orzecznictwo trybunałów sportowych, a także stanowiska doktryny.

Rozprawa w zamyśle ma stanowić głos w szerszej dyskusji o kierunkach rozwoju prawa sportowego, a zarazem próbę zbudowania mostu pomiędzy wymogami sprawiedliwości proceduralnej a specyfiką wewnętrznych mechanizmów funkcjonowania świata sportu. Tym samym głównym założeniem jest, by praca wniosła wartość zarówno do dyskursu akademickiego, jak i do praktyki stosowania prawa, zwłaszcza że wnioski takich rozważań nie są w pełni oczywiste. Autorka pracy wyraża zatem nadzieję, iż niniejsza dysertacja będzie stanowić istotny wkład w rozwój prawa sportowego i dyscyplin pokrewnych.

ROZDZIAŁ I

Zagadnienia ogólne

1.1. Konflikt jako zjawisko społeczne i sposoby jego rozwiązywania

Konflikt (łac. *conflictus* – zderzenie) jest jedną z podstawowych kategorii socjologicznych, oznacza spór sprzeczność interesów, niezgodność. Termin ten w związku ze swoją interdyscyplinarnością definiowalny być może w kilku aspektach: w aspekcie psychologicznym (wówczas konflikt analizowany jest jako zjawisko bierne, sprowadza się do psychologicznych napięć występujących pomiędzy stronami konfliktu); w aspekcie behawioralnym (wówczas konflikt rozpatrywany jest jako spór⁴, czyli zjawisko czynne – rozumiany jest zatem jako sprzeczne lub rozbieżne działania podejmowane przez strony) lub też w aspekcie społecznym – jako połączenie obu powyższych aspektów⁵. W przypadku pojawienia się sporu możliwe jest odwołanie do typizacji działań podejmowanych przez strony. Jeżeli uczestnicy konfliktu uznają za konieczne wdanie się w spór i w konsekwencji posłużą się normami prawnymi jako wybranym sposobem do realizacji swego interesu, to możliwe będzie zastosowanie różnorodnych metod, które można by określić jako metody mające na celu bądź „rozstrzygnięcie” bądź też „rozwiązanie” sporu⁶.

Metody mające na celu rozstrzygnięcie sporu rozumiemy jako posłużenie się arbitralną oraz bezpośrednią ingerencją podmiotu trzeciego (zewnętrznego wobec stron). Podmiotem takim zazwyczaj bywa sąd powszechny. Ponadto w tych kategoriach należy rozpatrywać możliwość skorzystania z pomocy osoby trzeciej funkcjonującej poza sądownictwem powszechnym – arbitra/arbitrów⁷.

⁴ Pojęcie „spór” może być definiowane w różny sposób, na potrzeby pracy przyjmuję definicję zaproponowaną przez A. Korybskiego, zgodnie z którą jest to „konflikt ujawniony wobec otoczenia społecznego i poddany jego obserwacji”, A. Korybski, *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA. Studium teoretycznoprawne*, Wydawnictwo UMCS. Lublin 1993, s. 24.

⁵ Por. A. Kalisz-Prakopik, *Rozwiązywanie konfliktów przez państwo i obywateli* [w:] *Konflikty i mediacje we współczesnej rzeczywistości społecznej*, red. D. Czakon, A. Margasińska, Wydawnictwo Akademii Jana Długosza, Częstochowa 2007, s.13 i nast.

⁶ Por. A. Korybski, *op. cit.*, s.32–35. Można się także spotkać z poglądem głoszącym, iż „spór” jest pojęciem definiowanym przez teorię prawa, natomiast „konflikt” – przez nauki społeczne, a działania podejmowane w zakresie tych dwóch terminów to odpowiednio: rozstrzyganie (sporów) i rozwiązywanie (konfliktów); por. A. Jakubiak-Mironczuk, *Alternatywne a sądowe rozstrzyganie sporów sądowych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008, s. 80.

⁷ R. Balicki, *Pozasądowe procedury rozwiązywania sporów między jednostkami*, Uniwersytet Wrocławski, s. 901.

Stosowanie metod mających na celu rozwiązanie sporu może także polegać na odwołaniu się do pomocy osoby trzeciej, natomiast jej rola w całym postępowaniu będzie zdefiniowana odmiennie. Wyznaczona osoba nie posiada uprawnień do władczego przyznania racji którejś ze stron, ale ma za zadanie ułatwić poszukiwanie kompromisu pomiędzy nimi. Kompetencja do podjęcia rozstrzygnięć wiążących cały czas pozostaje przy stronach sporu. Mogą one także to uczynić również bez partycypacji jakichkolwiek podmiotów zewnętrznych (czyli może to się odbyć na drodze negocjacji toczących się bezpośrednio pomiędzy stronami)⁸.

Morton Deutsch wyróżnił trzy stopnie rozgrywania się konfliktu, definiując go jako sytuację, w której: występują dwie (lub więcej) strony wzajemnie od siebie zależne, strony dostrzegają niemożność jednoczesnego zaspokojenia swoich (często sprzecznych) potrzeb, strony podejmują działania, zazwyczaj destruktywne, mające na celu zmianę sytuacji⁹. Analogiczny punkt widzenia przyjął Clinton Fink, który w swojej interpretacji zauważył, że „każda sytuacja lub proces społeczny, w którym dwie lub więcej zbiorowości są powiązane przez co najmniej jedną formę antagonistycznego stosunku psychologicznego lub co najmniej jedną formę antagonistycznej interakcji”¹⁰. W literaturze przedmiotu wyróżnia się trzy poziomy konfliktu: strukturalny, psychologiczny oraz działania¹¹. W psychologii mamy do czynienia z pojęciem „spirala konfliktu”. Utożsamia się je z dynamicznym błędnym kołem akcji i reakcji jego uczestników. Wyjaśnienie tego mechanizmu odnajdujemy w opisie sporządzonym przez twórców Akademii ADR (*Alternative Dispute Resolution*)¹². Spory wprowadzają nas w szerokie spektrum zachowań czynionych spontanicznie lub z namysłem, w dobrej bądź złej wierze¹³. Natura konfliktów jest rozmaita, różnią się w głównej mierze podmiotami (osobami, instytucjami), między którymi dochodzi do sporów. Antagonizm może powstać pomiędzy podmiotem ze sfery publicznej i jednostką; organem finansowym i podatnikiem; zakładem pracy, a pracownikiem itd.

Odmienne są także przedmioty konfliktów. Przedmiotem sporu między prokuratorem i oskarżonym jest fakt popełnienia przestępstwa i wysokość kary. Innego przedmiotu sporu

⁸ Por. A. Kalisz-Prakopik, *Alternatywne rozwiązywanie sporów – recepcja rozwiązań czy globalizacja koncepcji?* [w:] *Filozofia prawa wobec globalizmu*, red. J. Stelmach, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2003, s. 178 i nast.

⁹ M. Deutsch, P.T. Coleman, *Rozwiązywanie konfliktów. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.

¹⁰ C. Fink, *Newer Ideals of Peace*, University of Illinois Press 2007.

¹¹ J. Śliwa, *Mediator gospodarczy Mediacje klasyczne Podręcznik rozwoju kompetencji*, Centrum Arbitrażu i Mediacji w Rzeszowie, Rzeszów 2018, s.19.

¹² *Ibidem*, s. 24.

¹³ *Ibidem*, s. 31.

dotyczy proces o ustalenie ojcostwa i alimenty. Odmienna jest także specyfika sporu o odszkodowanie między przedsiębiorstwem budowlanym a inwestorem¹⁴.

Konflikt stanowi jedną z podstawowych kategorii w naukach społecznych, psychologii, filozofii, a także w naukach prawnych. Jego istotą jest kolizja interesów, wartości lub dążeń różnych podmiotów, które ze względu na ograniczone zasoby bądź sprzeczność stanowisk nie mogą zostać jednocześnie zaspokojone. Konflikt ma charakter procesualny – nie jest jednorazowym aktem, lecz sekwencją działań i reakcji podejmowanych przez strony w określonym czasie, co powoduje, że jego dynamika wymaga odmiennych metod regulacji. Konflikty można klasyfikować według różnych kryteriów. Ze względu na źródło powstania wyróżnia się konflikty interesów, wartości, danych oraz relacji. Ze względu na podmioty dzieli się je na indywidualne, grupowe i międzynarodowe. Natomiast ze względu na stopień eskalacji można mówić o konfliktach ukrytych, ujawnionych, otwartych oraz gwałtownych. W psychologii i teorii mediacji zwraca się uwagę na tzw. spiralę konfliktu – mechanizm polegający na dynamicznej eskalacji działań i kontr-działań stron, mogący prowadzić do błędnego koła antagonizmu. Konflikt pełni funkcję ambiwalentną. Z jednej strony stanowi czynnik destabilizujący system społeczny, prowadząc do erozji zaufania i zaburzenia współpracy. Z drugiej jednak – jak wskazywał Lewis Coser – może odgrywać rolę integracyjną i adaptacyjną, wymuszając korektę norm, reorganizację struktur czy zwiększenie transparentności działań. W tym sensie konflikt staje się elementem rozwoju społecznego i prawnego, o ile zostanie poddany kontroli instytucjonalnej¹⁵.

Na gruncie prawa konflikt rozpatruje się przede wszystkim w dwóch wymiarach. Pierwszym jest konflikt normatywny, rozumiany jako kolizja norm prawnych (np. krajowych i międzynarodowych) lub kolizja jurysdykcji, rozstrzygana przy zastosowaniu reguł kolizyjnych, takich jak *lex specialis derogat legi generali*, *lex posterior derogat legi priori* czy *lex superior derogat legi inferiori*. Drugim wymiarem jest konflikt prawny między stronami stosunku prawnego, który pojawia się wówczas, gdy strony nie zgadzają się co do treści swoich

¹⁴ W. Siuda, *Elementy prawa dla ekonomistów*, wyd. XI, Scriptum, Poznań 1996, s. 80.

¹⁵ J. Burton, *Conflict: Human Needs Theory*, London 1990, s. 2–4. Por. M. Deutsch, *The Resolution of Conflict. Constructive and Destructive Processes*, New Haven 1973, s. 10–14; C. Moore, *The Mediation Process. Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco 2014, s. 31–33; L.A. Coser, *The Functions of Social Conflict*, New York 1956, s. 151–159; M. Pazdan, *Prawo prywatne międzynarodowe. Zarys wykładu*, Warszawa 2022, s. 75–80; K. Weitz, *Arbitraż i mediacja w prawie polskim i międzynarodowym*, Warszawa 2018, s. 42–45; T. Wardyński, *Arbitraż i mediacja. Wprowadzenie do ADR*, Warszawa 2019, s. 21–24; A. Szumański (red.), *System Prawa Handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, Warszawa 2020, s. 112–115; M. Reeb (red.), *CAS and Sports Arbitration*, The Hague 2004, s. 57–64.

praw i obowiązków. W takim przypadku spór rozstrzygają uprawnione organy: sądy powszechne, sądy administracyjne lub sądy polubowne. W literaturze wskazuje się na dwa zasadnicze modele rozwiązywania konfliktów: metody rozstrzygające oraz metody rozwiązujące. Pierwsze polegają na władczym orzeczeniu podmiotu trzeciego, takiego jak sąd powszechny czy trybunał arbitrażowy. Drugie – charakterystyczne dla mediacji i koncyliacji – opierają się na poszukiwaniu kompromisu przy udziale podmiotu trzeciego, który nie ma kompetencji orzeczniczych, a jedynie wspiera strony w osiągnięciu porozumienia. Szczególne znaczenie mają obecnie mechanizmy ADR, stanowiące istotne uzupełnienie wymiaru sprawiedliwości poprzez odciążenie sądów powszechnych, skrócenie czasu rozstrzygania sporów oraz zachowanie relacji między stronami. Specyficzny charakter konfliktów występuje w obszarze sportu. Wynikają one z relacji między zawodnikami, klubami, federacjami krajowymi i międzynarodowymi, a także organizacjami ponadnarodowymi, takimi jak Międzynarodowy Komitet Olimpijski czy Światowa Agencja Antydopingowa. Spory te dotyczą m.in. kwestii dyscyplinarnych, dopingowych, kontraktowych, transferowych czy regulaminowych. Właściwym forum ich rozstrzygania jest Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS), którego jurysdykcja opiera się na klauzulach arbitrażowych zawartych w statutach federacji sportowych bądź w indywidualnych umowach. CAS łączy cechy metody rozstrzygającej – w postaci orzeczenia arbitrażowego – z elementami metody rozwiązującej, jaką stanowi mediacja. W literaturze podkreśla się, że działalność tego trybunału przyczyniła się do ujednolicenia standardów prawnych w sporcie międzynarodowym oraz do wzmocnienia gwarancji proceduralnych sportowców, choć równocześnie wywołuje dyskusje dotyczące rzeczywistej niezależności i równowagi stron postępowania¹⁶.

W naukach prawnych konflikt analizowany jest przede wszystkim jako sytuacja kolizji norm prawnych, interesów prawnie chronionych bądź roszczeń stron stosunku prawnego. Odmienne niż w psychologii czy socjologii w prawie nacisk kładzie się na mechanizmy instytucjonalne i normatywne umożliwiające rozstrzygnięcie sporu w sposób zgodny z obowiązującym porządkiem prawnym. Konflikt w tym znaczeniu nie jest zatem kategorią wyłącznie opisową, lecz rodzi określone konsekwencje procesowe i materialnoprawne. Z punktu widzenia prawa publicznego podstawową formą konfliktu jest kolizja norm, rozstrzygana na podstawie reguł kolizyjnych, takich jak *lex posterior derogat legi priori*, *lex specialis derogat legi generali* czy *lex superior derogat legi inferiori*. Kolizje te mogą występować zarówno w obrębie prawa krajowego, jak i w relacjach pomiędzy normami prawa

¹⁶ *Ibidem*.

krajowego a prawem międzynarodowym oraz unijnym. Szczególnie doniosłe znaczenie ma to w kontekście prawa konstytucyjnego i prawa Unii Europejskiej, gdzie konflikt pomiędzy regulacjami krajowymi a unijnymi rozstrzygany jest poprzez zasadę pierwszeństwa prawa unijnego¹⁷.

W prawie prywatnym konflikt przejawia się głównie jako spór prawny między stronami stosunku cywilnoprawnego lub gospodarczego. Z uwagi na zasadę autonomii woli stron i równorzędności podmiotów konflikt rozstrzygany jest przez niezależny i bezstronny organ – sąd powszechny, sąd administracyjny lub sąd polubowny. W tym zakresie konflikt stanowi uruchomienie mechanizmów procesowych przewidzianych przez ustawodawcę, a jego konsekwencją jest powstanie sporu poddanego jurysdykcji sądowej bądź arbitrażowej. Szczególnym przykładem konfliktu w prawie prywatnym międzynarodowym jest tzw. kolizja norm prawa prywatnego międzynarodowego, gdy różne porządki prawne roszczą sobie zastosowanie do tego samego stosunku prawnego. Rozstrzyganie tego typu konfliktów następuje na podstawie norm kolizyjnych, przewidzianych m.in. w ustawie Prawo prywatne międzynarodowe z 2011 r., a także w aktach prawa unijnego, takich jak Rozporządzenia Rzym I czy Rzym II. W obszarze prawa karnego konflikt interpretowany jest w kategorii kolizji interesów publicznych i jednostkowych. Przykładem jest spór pomiędzy prawem jednostki do prywatności a interesem państwa w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego. Konflikty te rozstrzygane są na podstawie konstytucyjnej zasady proporcjonalności, a także poprzez mechanizmy gwarancyjne wynikające z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W literaturze podkreśla się również znaczenie alternatywnych metod rozwiązywania konfliktów w prawie – zwłaszcza mediacji, koncyliacji i arbitrażu. Mechanizmy te wpisują się w koncepcję *Alternative Dispute Resolution*, stanowiącą istotne uzupełnienie jurysdykcyjnej funkcji państwa. Szczególną rolę odgrywa arbitraż, w tym arbitraż sportowy przed CAS, gdzie konflikt prawny – wynikający z regulacji

¹⁷ Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2021, s. 45–47; M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP*, t. I: *Komentarz. Art. 1–86*, Warszawa 2016, komentarz do art. 2; W. Czapliński, A. Wyrozumska, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2022, s. 235–240; K. Pazdan, *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, Warszawa 2018, komentarz do art. 1–3; Rozporządzenie (WE) nr 593/2008 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I), Dz.U. UE L 177 z 4.07.2008; Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II), Dz.U. UE L 199 z 31.07.2007; wyrok TSUE z 15 lipca 1964 r. w sprawie 6/64, *Costa przeciwko ENEL*, ECLI:EU:C:1964:66; wyrok ETPCz z 25 marca 1983 r. w sprawie *Silver i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5947/72; A. Szumański (red.), *op. cit.*, s. 121–130; M. Łaszczuk, J. Szpara, *Arbitraż handlowy*, Warszawa 2018, s. 54–60; J. Rajski, *Mediacja i arbitraż jako alternatywne sposoby rozwiązywania sporów*, „Państwo i Prawo”, 2007, nr 6, s. 12–24.

federacji sportowych i kontraktów sportowych – poddawany jest rozstrzygnięciu przez wyspecjalizowany trybunał arbitrażowy. Podsumowując, konflikt w ujęciu prawnym ma zawsze wymiar normatywny i instytucjonalny – nie tylko opisuje sprzeczność interesów, lecz uruchamia określone mechanizmy procesowe, których celem jest jego rozstrzygnięcie w zgodzie z zasadami prawa krajowego i międzynarodowego¹⁸.

1.2. Eksploracja definicji sportu zawodowego

Sport stanowi bez wątpienia fenomen kulturowy współczesnego świata. Niewątpliwie towarzyszy dziejom ludzkim niemal od zarania. Sport jest obecnie najpowszechniej uprawianym gatunkiem kultury uniwersalnej, oddziałującej na szerokie rzesze ludzi.

Słowo „sport” pochodzi od łacińskiego *desportare*, które w dalszym znaczeniu odnosiło się do pojęcia rozrywki. W francuszczyźnie z XV w. istniało wyrażenie *desporter soi*, które oznaczało rozrywkę, grę lub ćwiczenie. Pierwotnie pojęcie to z założenia miało być stosowane w miastach Imperium Rzymskiego, celem nazywania zabaw, ćwiczeń cielesnych oraz rekreacyjnych, odbywających się poza bramami miejskimi, a więc *dis-porta* (*porta* – oznaczało bramę). Wszakże *Dictionary-Sport, Physical Education, Sport Science* precyzuje, iż słowo ma swoją etymologię w łacińskim *desportare* – „cieszyć się”, „zabawiać”, „wyrażać zadowolenie”. Sukcesywnie zaczęły rozprzestrzeniać się rozmaite rodzaje gier, zabaw i ogólnie ruchowej aktywności. Natomiast w Anglii od drugiej połowy XVIII w. zaczęto używać na ich określenie rzeczownika „sport”. Zasygnalizować warto, że antyczna Grecja nie знаła jeszcze słowa „sport”. Zatem używano na określenie „doskonalenia cielesnego” i „współzawodnictwa” terminu *athletismos*, natomiast *gymnastike* jako nazwę specyficznych ćwiczeń praktykowanych w trakcie gymnapediów, a także terminu *agones*, czyli „igrzyska”. *Gymnopédie* (gr. *γυμνοπαίδιαι*, *gymnopaídiai*) były to roczne uroczystości i festiwale w Sparcie, podczas których młodzieńcy prezentowali ćwiczenia fizyczne i taneczne wykonywane nago. Miały charakter religijno-kultowy – były organizowane ku czci Apollina, Artemidy i Leto. Ich celem było kultywowanie sprawności fizycznej i hartu ciała, wychowanie obywateli w duchu posłuszeństwa i dyscypliny, połączenie aspektu sportowego, muzycznego i religijnego (ćwiczenia były wykonywane przy akompaniamencie muzyki i śpiewu). W odróżnieniu od *agones* (igrzysk o charakterze stricte sportowym i rywalizacyjnym) *gymnopédie* miały wymiar

¹⁸ *Ibidem*.

rytualny, wychowawczy i społeczny, choć również mieściły się w antycznym pojęciu *athletismos*¹⁹.

Termin ten zawędrował z Francji do Anglii, skąd powrócił na kontynent europejski w postaci terminu „sport”, którego nowoczesne znaczenie narodziło się właśnie w Anglii. Współczesny sport nawiązuje jednak chętnie do greckich ćwiczeń ciała i igrzysk olimpijskich. Zasadniczo za datę powstania międzynarodowego sportu zawodniczego można przyjąć 1896 r., kiedy to odbyła się pierwsze nowożytne igrzyska olimpijskie w Atenach²⁰.

Obecnie pojęcie „sport” jest wykorzystywane w wielu, można powiedzieć dalece odmiennych, wariantach znaczeniowych. Mianem tym określa się wszelkie formy wysiłku fizycznego o charakterze zabawy i rekreacji podejmowane w celach rozrywkowych i zdrowotnych, a także wielkie zawody i igrzyska sportowe, mocno związane ze światem ideologii, polityki, komercji i mediów. Warto w tym miejscu sięgnąć do podstawowej klasyfikacji zjawiska ujmowanego przez termin „sport”:

- autoteliczny charakter sportu, czyli w postaci sportu widowiskowego, kwalifikowanego itd. W tymże kontekście specyfiką (gr. *telos* – „koniec”, „granica”, „cel”) jest „chęć wybicia się ponad miarę ludzką”, konkurowanie, apogeum perfekcjonizmu ruchowego i praktycznie zawsze sława i pieniądze²¹.
- heteroteliczny charakter sportu, a zatem stanowi wyłącznie środek służący dążeniom wychowawczym, zdrowotnym, rekreacyjnym, rehabilitacyjnym. „Sport winien być odpoczynkiem i nigdy nie doprowadzać do wyczerpania, powinien być zabawą, nie pracą, nigdy zaś nie przechodzić w manię zawodniczą i chorobliwą pasję”²².

Zważywszy na powyższe przyjęcie tożsamej wspólnej definicji dla sportu pojętego zarówno auto-, jak i heterotelicznie jest wręcz niemal niemożliwe. Niewątpliwie poniżej należy uwzględnić definicję sportu charakteryzującą się autotelicznym ujęciem. Sport jest wobec tego formą zorganizowanej i ukierunkowanej manifestacji sprawności fizycznej, podejmowanej w ramach działalności ściśle określonej przepisami lub przyjmowanymi regułami formuły w celu uczestnictwa we współzawodnictwie pomiędzy dwoma lub większą liczbą osób²³.

¹⁹ Por. Pauzaniasz, *Wędrownia po Helladzie*, ks. III, 11,9; Plutarch, *Żywoty równoległe*. *Likurg*, 21; por. też: S. Miller, *Ancient Greek Athletics*, New Haven – London 2004, s. 36–38; M. Golden, *Sport and Society in Ancient Greece*, Cambridge 1998, s. 55–57.

²⁰ A. Guttmann, A., *Igrzyska olimpijskie: historia współczesnych igrzysk*, Wydawnictwo Olimpijskie, Warszawa 2002, s. 34–36.

²¹ R. Małczewski, *Z notatnika sportowego*, Kraków 1935, s. 110–115.

²² W. Spasowski, *Sport i wychowanie*, Warszawa 1986, s. 45–50.

²³ A. Guttmann, *op. cit.*, s. 34–36.

Definicja sportu ujmująca w swej istocie wielorakie formy aktywności fizycznej ukierunkowane na kształtowanie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych oraz osiąganie wyników na wszystkich poziomach jest analogiczną z tą zaproponowaną przez Radę Europy oraz Unię Europejską²⁴. H. Sozański, M. Siewierski oraz J. Adamczyk przyjmują, iż wychowanie fizyczne i sport należy traktować jako proces kompatybilny, który wspólnie powinien być nastawiony na „rozwój i doskonalenie osoby ludzkiej”²⁵. Sport zawodowy, zamiennie nazywany wyczynowym, jest określany jako forma „uczestnictwa w kulturze fizycznej ludzi o odpowiednich predyspozycjach somatyczno-motorycznych i aspiracjach agonistyczno-perfekcjonistycznych, której celem jest zaspokojenie potrzeby samorealizacji na drodze współzawodnictwa w dążeniu do osiągnięcia maksymalnych rezultatów w zakresie sprawności fizycznej”²⁶.

Niejednokrotnie uznaje się – jak już wyżej zostało wspomniane – sport wyczynowy za sport autoteliczny, a więc za taki, który stanowi wartość samą dla siebie, co wyraża przymiotnik „autoteliczny”. Jest on odróżniany od sportu instrumentalnego służącego jako środek osiągania celów wychowawczych, zdrowotnych, estetycznych czy hedonicznych. Nie bardzo wiadomo na jakiej drodze dochodzi się do przekonania, że sport wyczynowy posiada właśnie tę własność. Rozumowanie prowadzące do powyższego przekonania wydaje się jednak być nie dość przekonujące. Już pierwsza intuicja podpowiada, że również i ta forma sportu ma charakter instrumentalny. Gdyby sport wyczynowy miał cechę autoteliczności, to ktoś, kto go uprawia, na pytanie, dlaczego pasjonujesz się sportem, musiałby odpowiedzieć, że zajmuje się nim właśnie dla samego sportu, wskazując w ten sposób na jego autoteliczność, która zdaniem J. Lipca zawiera się w tej własności, jaką jest „bezinteresowna sprawdzalność ludzkiej mocy życiowej”. Sport, jego zdaniem, „niezależnie od tego, czy czemuś lub komuś służy, a więc, czy jest instrumentalny wobec innych wartości, [...] wyznacza swoją własną dziedziną w aksjoserferze, w pewnym sensie równoprawną innym”²⁷.

Kierunek interpretowania pojęcia „sport” uzależniony jest od rodzaju podmiotu, który je formułuje. Zatem jego pojmowanie zależy od perspektywy spojrzenia: amatorskiej, zawodowej, profesjonalnej, kwalifikowanej, wyczynowej, olimpijskiej, zdrowotnej, rekreacyjnej, edukacyjnej, wychowawczej, kulturowej, politycznej, społecznej, gospodarczej, elektronicznej, masowej, akademickiej, młodzieżowej, dziecięcej czy też nawet

²⁴ M. Piątkowska, *Kultura fizyczna w kontekście europejskim*, AWF, Warszawa 2006, s. 45–46.

²⁵ H. Sozański, M. Siewierski, J. Adamczyk, *Wychowanie fizyczne i sport w służbie doskonalenia człowieka*, PWN, Warszawa 2010, s. 72–74.

²⁶ H. Sozański, *Podstawy teorii treningu sportowego*, Wydawnictwo COS, Warszawa 1999, s. 67–70.

²⁷ J. Lipiec, *Filozofia sportu*, Kraków 2001, s. 45–48.

narodowościowej²⁸. Inaczej do jego definiowania podchodzi ustawodawca, inaczej doktryna, a jeszcze inaczej jest on nazywany w pozycjach encyklopedycznych oraz słownikowych²⁹. Co więcej, także i osoby uprawiające sport albo biorące udział w jego organizowaniu lub prowadzeniu również mogą formułować własne definicje na swój użytek. Jednakże istnieją pewne zobiektywowane cechy omawianego zjawiska, które pozostają wspólne, bez względu na perspektywę poznawczą³⁰.

Sport jest częścią kultury każdego z państw, dlatego też jego definicje w różnych kręgach kulturowych różnią się od siebie. Nie obowiązuje uniwersalna (powszechnie akceptowalna) definicja sportu³¹. Sposób rozumienia tego pojęcia ewoluuje wraz z rozwojem form współzawodnictwa sportowego. Pojawiają się nowe jego odmiany, w odniesieniu do których należy podać w wątpliwość, czy należy także określać je tym mianem³².

Definiowaniu terminu „sport” poświęcono nawet odrębne opracowania naukowe³³. Określone pojęcie, pomimo że wydaje się powszechnie zrozumiałe, powoduje trudności definicyjne, gdyż – jak zauważa A. Wach – „jest rzeczą symptomatyczną, iż pojęcia najbardziej potoczne, obiegowe i pozornie dla wszystkich zrozumiałe, nastroczają w praktyce wiele trudności w momencie podjęcia próby ich określenia i zdefiniowania”³⁴. Po raz pierwszy próbę wyjaśnienia omawianego terminu w języku polskim podjął S. Orgelbrand w *Encyklopedii Powszechnej* z 1866 r.: „sport – tak w Anglii nazywa się mianowicie zabawa na otwartym powietrzu, jak np. polowanie, rybołówstwo, wyścigi itp.”³⁵.

Dodatkowo nomenklatura sportowa doczekała się odrębnych pozycji słownikowych. Tak jak w innych dziedzinach życia, także i określenia używane przy opisywaniu sportu uznane zostały za wystarczająco istotne i wymagające szerszego wyjaśnienia. Na rynku zagranicznym słowniki sportowe pojawiały się już od początku XIX w., natomiast w Polsce, z okazji II Międzynarodowych Igrzysk Sportowych Młodzieży zorganizowanych w dniach 1–14 sierpnia 1955 r. w Warszawie, ukazał się w tym samym roku historyczny 22-tomowy *Słownik sportowy* oraz opracowanie J. Ożdżyńskiego na temat polskiego ówczesnego słownictwa

²⁸ W. Lipoński, *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Sport*, PWN, Warszawa 2012, s. 45–47.

²⁹ E.J. Krześniak, *Prawne aspekty sportu*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2015, s. 30–33.

³⁰ H. Sozański, *Współczesne problemy teorii sportu*, AWF, Warszawa 2010, s. 58–60.

³¹ W. Lipoński, *op. cit.*, s. 23–25.

³² E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 35–37.

³³ W. Lipoński, *op. cit.*, s. 15–17.

³⁴ A. Wach, *Problemy definicji sportu w prawie sportowym*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2005, s. 28–30.

³⁵ S. Orgelbrand, *Encyklopedia Powszechna*, Warszawa 1866, s. 102–103.

sportowego. Polska terminologia sportowa ulega nieustannym zmianom, w szczególności z uwagi na wpływ telewizji w relacjonowaniu widowisk sportowych³⁶.

Historyczne rozumienie pojęcia „sport” skupiało się wokół traktowania go jako formy rekreacji, relaksu, rozrywki, przyjemności czy też zabawy. W następnej kolejności należy przejść do przedstawienia współczesnych definicji sportu przedstawianych w pozycjach encyklopedycznych, słownikowych oraz w nauce. Stosownie do propozycji definicji encyklopedycznej sport określa się jako „pokojowe współzawodnictwo, którego istotę stanowi indywidualna bądź zespołowa rywalizacja (według określonych reguł) prowadzona zgodnie z zasadami fair play oraz dążenie do osiągania jak najlepszych wyników, podejmowane także m.in. w celu rekreacji i doskonalenia własnych cech fizycznych”.

Uwagę zwraca podkreślenie występowania elementu współzawodnictwa, które z uwagi na fakt, że dąży do „doskonalenia własnych cech fizycznych” musi opierać się na użyciu siły mięśni. Według słownika języka polskiego sportem są „ćwiczenia i gry mające na celu rozwijanie sprawności fizycznej i dążenie we współzawodnictwie do uzyskania jak najlepszych wyników”³⁷. Ponownie więc niezbędnymi elementami są „współzawodnictwo” oraz używanie siły mięśni (z uwagi na „rozwijanie sprawności fizycznej”).

W ramach innej propozycji słownikowej uznaje się, że sport można opisać w sposób jeszcze mniej skomplikowany poprzez uznanie, że jest to tylko i aż „zorganizowana aktywność fizyczna”³⁸. Ta niezwykle krótka – zawierająca wyłącznie trzy słowa – definicja tego zjawiska być może w sposób najbardziej trafny oddaje całą jego istotę, pomimo ograniczonej objętości. Zawiera one w sobie bowiem elementy, które pozostają niezbędne do uznania danego rodzaju zachowania za sport. W pierwszej kolejności wiąże się ona z koniecznością podjęcia aktywności. Po drugie, jest to aktywność fizyczna, a więc wiążąca się z użyciem siły mięśni. Po trzecie, jest ona w pewien sposób zorganizowana. Jednakże przywołana definicja nie mieści w sobie ostatniego z niezbędnych elementów, aby przypisać danej aktywności miano sportu w postaci „współzawodnictwa” lub „rywalizacji”. Sport z natury rzeczy wiąże się bowiem z konkurowaniem z przeciwnikiem/czasem/dystansem³⁹.

W. Lipoński podkreśla, że sportem w „klasycznym” ujęciu jest „świadoma aktywność człowieka, której istotę stanowią indywidualne lub zespołowe współzawodnictwo ludzi (niekiedy z udziałem zwierząt) w pokonywaniu czasu, przestrzeni, przeszkód naturalnych lub

³⁶ A. Guttmann, *op. cit.*, s. 72–74.

³⁷ M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1988, s. 896.

³⁸ W. Lipoński, *op. cit.*, s. 25–27.

³⁹ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 32–35.

sztucznych oraz przeciwnika, przy czym elementy te występują łącznie lub rozdzielnie, w proporcjach zależnych od dyscypliny sportu; doskonalenie walorów fizycznych, jak siła, szybkość, skoczność, wytrzymałość, zręczność i precyzja działania, równoległe do doskonalenia sił psychicznych, w tym cech woli i charakteru, zasad moralnych i umiejętności taktyczno-koncepcyjnych; dobrowolność uczestnictwa; podporządkowanie się regułom – skodyfikowanym, uznawanym zwyczajowo lub doraźnie umownym, wynikającym z istoty danej dyscypliny lub konkurencji sportu, a pod względem etycznym z zasady fair play; brak bezpośrednich celów pozasportowych”⁴⁰.

Ta rozbudowana definicja sportu obejmuje w sobie wiele elementów. W szczególności akcentuje ona element współzawodnictwa fizycznego pomiędzy osobami, które podejmują się aktywności polegającej na „pokonywaniu czasu, przestrzeni, przeszkód naturalnych lub sztucznych oraz przeciwnika”⁴¹. W ramach powyższej definicji istotny pozostaje także element „podporządkowania się regułom”, bez których nie można prowadzić rozważań na temat samego sportu. Definicja zaproponowana przez W. Lipońskiego nie zawiera elementu strukturalnego zorganizowania sportu, co oznacza, że autor kładzie nacisk na zdefiniowanie sportu amatorskiego, który uprawiany jest poza auspicjami organizacji sportowych⁴².

Tymczasem mianem sportu powinny być zbiorczo określone zarówno aktywności podejmowane w ramach sportu profesjonalnego, jak i amatorskiego – o czym mowa jest w definicji zaproponowanej przez A. Szwarca i A. Wach⁴³. Ograniczenie się do możliwości użycia pojęcia sportu wyłącznie dla sportu profesjonalnego wydaje się nazbyt rygorystyczne i równocześnie deprecjonujące aktywność podejmowaną przez bliżej nieokreśloną liczbę osób uprawiających amatorską aktywność fizyczną. H. Radke w swoich rozważaniach powołuje się na „klasyczną” definicję sportu zaproponowaną przez W. Lipońskiego, równocześnie podkreślając jego wieloznaczność⁴⁴.

Przywołany autor zwraca także uwagę na to, że jednym z kluczowych elementów sportu jest prowadzenie współzawodnictwa sportowego w „zinstytucjonalizowanej formie, w ramach struktur organizacji sportowych, przy uwzględnieniu obowiązujących reguł sportowych”⁴⁵. W tym wypadku pomijany jest sport amatorski, który nie jest organizowany w zinstytucjonalizowanej formie, co pokazuje dość zróżnicowane podejście polskiej doktryny

⁴⁰ W. Lipoński, *Historia sportu*, PWN, Warszawa 2012, s. 15–16.

⁴¹ *Idem*, *Humanistyczna Encyklopedia Sportu*, Sport i Turystyka, Warszawa 1987, s. 34–36.

⁴² *Ibidem*, s. 40–42.

⁴³ A.J. Szwarz, A. Wach, *Prawo sportowe. Zarys problematyki*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2013, s. 48–50.

⁴⁴ H. Radke, *Sport: analiza definicji i pojęć*, PWN, Warszawa 2018, s. 22–25.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 42–44.

prawa sportowego do kwestii definiowania sportu, jako że różni jej przedstawiciele kładą nacisk na różne jego aspekty. E.J. Krześniak uważa, że „sportem jest to, co jest podobne do aktywności, którą intuicyjnie nazwalibyśmy sportem”⁴⁶.

Ten sam autor we wcześniejszej części swojego opracowania zauważa, że „sport wymyka się wszystkim próbom precyzyjnego definiowania”⁴⁷. Przytaczając następnie przykłady potocznego rozumienia pojęcia „gra” oraz powołując się na poglądy austriackiego filozofa L. Wittgensteina, udziela odpowiedzi na temat tego, jakie rodzaje aktywności mogą być uznane za „grę” oraz prezentuje konkluzję, według której „coś jest grą, jeśli przypomina inne gry, jest do nich podobne”⁴⁸, co wcale nie oznacza, że „jest choć jedna gra, która miałaby wszystkie cechy wszystkich gier”⁴⁹.

Niektórzy autorzy skupiają się nie na tym, aby w jak najbardziej precyzyjny sposób określić, czym jest sport, ale dążą do wykazania jego koncepcji⁵⁰. Sposobem na wskazanie koncepcji (a nie definicji) sportu może być nie tyle dobór odpowiednich słów, którymi miałyby się wyjaśnić to pojęcie, ale wyeksponowanie reguł, które ostatecznie wyznaczają jej zakres⁵¹. Niemniej jednak wskazać należy, że zdefiniowanie pojęcia może okazać się przydatne do zrozumienia także jego koncepcji⁵².

Trzeba się również zastanowić, czy jednak to posługiwanie się definicją może być lepszym sposobem zrozumienia danego terminu, aniżeli wskazywanie przykładów elementów (aktywności, czynności) związanych z tym pojęciem i tworzących wspólnie jego koncepcję sportu. Przykładowo B. Uljasz przywołuje trzy koncepcje sportu: a) ludyczną; b) agonistyczną i c) pedagogiczną. Według założenia ludycznego sport uznawany jest za zabawę, która „jest działaniem wolnym i nie zawiera elementu przymusu”. Punkt widzenia agonistyczny zakłada, że „istota sportu nie polega na zabawie, lecz na walce z przestrzenią, czasem, siłami przyrody i przeciwnikiem. Walka ta odbywa się według określonych reguł, których zadaniem jest zapewnienie równości szans uczestników”⁵³.

Natomiast w myśl koncepcji pedagogicznej „celem sportu jest wychowanie i wykształcenie takich wartości, jak: tolerancja, uczciwość, wytrwałość i solidarność”⁵⁴. Do wszystkich trzech koncepcji, przy okazji analizy definicji sportu, odwołuje się także

⁴⁶ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 58–60.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 62–63.

⁴⁸ L. Wittgenstein, *Dociekania filozoficzne*, tłum. B. Wolniewicz, PWN, Warszawa 1953, s. 35–37.

⁴⁹ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 63–65.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 50–52.

⁵¹ W. Lipoński, *Humanistyczna...*, s. 28–30.

⁵² A.J. Szware, *Prawo sportowe. Zarys problematyki*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2013, s. 33–35.

⁵³ B. Uljasz, *Filozofia sportu: Koncepcje i definicja*, 2001

⁵⁴ A.J. Szware, *op. cit.*, s. 58–59.

S. Judycki⁵⁵. Autor ten konkluduje: „wszystkie te koncepcje istoty sportu wystawione są na zarzut jednostronności. Sport jest na pewno zabawą, co jest szczególnie widoczne w sportach rekreacyjnych, które nie zawierają elementu rywalizacji i walki (spacery, wędkarstwo itd.), lecz istnieją też odmiany sportu, do istoty których należy rywalizacja i walka, czy to z przeciwnikiem, czy z czasem i przestrzenią, czy z przyrodą (sporty wyczynowe)”⁵⁶.

Nikt rozsądny nie podważa funkcji pedagogicznej sportu, lecz „ze względu na funkcję rekreacyjną i fakt istnienia sportu wyczynowego z elementami walki i rywalizacji trudno byłoby po prostu powiedzieć, że istotą sportu jest aktywność ruchowa, mająca celu wychowanie do uznawania przydatnych społecznie wartości.”⁵⁷. Autor podważa niezbędnosć elementu rywalizacji w odniesieniu do aktywności mogących być określanych mianem sportu, włączając w jego zakres także rekreację, co jest działaniem nieprecyzyjnym i powodującym nadmierną „inflację” tego pojęcia⁵⁸. W języku angielskim z kolei rozróżnia się pojęcia *sport* oraz *sports*. W amerykańskiej odmianie języka angielskiego pojęcie *sport* będzie odnosić się do opisywania jakiegokolwiek gry/aktywności, która będzie polegała na podjęciu aktywności fizycznej, natomiast termin *sports* oznacza po prostu liczbę mnogą od rzeczownika sport i w ten sposób opisywane będą wszystkie rodzaje/dyscypliny sportu jako jedna grupa⁵⁹. W USA przyjęte jest użycie *sports* w kontekście rekreacji i dyscyplin sportowych, podczas gdy *sport* w liczbie pojedynczej używa się rzadziej i głównie w kontekście akademickim, prawnym albo filozoficznym np. *the philosophy of sport* ⁶⁰.

Natomiast w brytyjskiej odmianie języka angielskiego pojęcia sport używa się wyłącznie w liczbie pojedynczej jako opisu aktywności, którą wykonuje się dla przyjemności i która wymaga wysiłku fizycznego lub umiejętności, wykonywanej zazwyczaj w ustalonym miejscu i według ustalonych zasad⁶¹. Niektórzy przedstawiciele amerykańskiej oraz brytyjskiej doktryny wskazują jednak, że dokładna definicja sportu wydaje się niemożliwa, natomiast należy wyróżnić kilka wspólnych elementów, które tworzą to pojęcie, a mianowicie struktura organizacyjna, zasady gry, wysiłek fizyczny i rywalizacja⁶². Ze społecznego punktu widzenia,

⁵⁵ S. Judycki, *Filozofia sportu*, PWN, Warszawa 2014s. 112–114.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 114–116.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 121–123.

⁵⁸ W. Lipoński, *Humanistyczna...*, s. 67–69.

⁵⁹ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 75–77.

⁶⁰ Por. J. Nauright, C. Parrish (red.), *Sports Around the World: History, Culture and Practice*, Santa Barbara 2012, t. 4, s. 112–115; R.C. Schneider, M.H. Stier, E.F. Henry, *Sport Management: Principles and Applications*, Champaign (IL) 2011, s. 8–12; Title IX of the Education Amendments of 1972, 20 U.S.C. § 1681–1688, gdzie w prawie federalnym amerykańskim termin *sports* używany jest w szerokim ujęciu, obejmującym zarówno sport wyczynowy, jak i amatorską aktywność fizyczną.

⁶¹ W. Lipoński, *Humanistyczna...*, s. 72–73.

⁶² E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 91–93.

sport może być określany jako „zinstytucjonalizowana działalność konkurencyjna, która obejmuje energiczny wysiłek fizyczny lub wykorzystanie stosunkowo złożonych umiejętności fizycznych przez osoby, których uczestnictwo jest motywowane połączeniem czynników wewnętrznych i zewnętrznych”⁶³. Inne podejście zakłada możliwość zakwalifikowania sportu jako „działalności ludzkiej, w którą zaangażowane są określone organizacje administracyjne i historyczne tło zasad, które określają cel i ograniczają wzorzec ludzkiego zachowania; wiąże się ona z rywalizacją i/lub wyzwaniem oraz ostatecznym wynikiem, określanym głównie przez umiejętności fizyczne”⁶⁴.

Niezależnie natomiast od zaproponowanej definicji problematyczne pozostaje ustalenie, jaki poziom aktywności sportowej powinien być objęty zakresem definicyjnym – w tym wypadku nasuwa się pytanie, czy pożądana jest definicja sportu, która odróżnia go od zwyczajnej rekreacji fizycznej⁶⁵. Na to pytanie nie ma jasnej odpowiedzi, stanowi to przedmiot rozważań doktryny prawa sportowego, przy czym w ramach niniejszej pracy najbardziej istotne pozostają zagadnienia możliwe do zastosowania w polskim porządku prawnym, czego odzwierciedleniem jest dokonanie w następnej kolejności szczegółowej analizy zawartej w Ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, definicji legalnej sportu i konsekwencji takiego stanu rzeczy⁶⁶. H. Slusher zestawia pojęcie sportu z religią, wskazując, że oba te zjawiska wymykają się klasycznej definicji (*definitio per genus et differentiam specificam*), albowiem żadne z nich „nie posiada substancji, którą można jednoznacznie zidentyfikować”. W tym ujęciu zarówno sport, jak i religia wykraczają poza istotę zjawisk czysto empirycznych, mając charakter wielowymiarowy, w którym nakładają się elementy biologiczne, społeczne, kulturowe i aksjologiczne⁶⁷. Po analizie propozycji definiowania sportu trzeba poczynić następujące ustalenia, zawarte w dalszych akapitach rozprawy.

Na potrzeby niniejszej dysertacji, przyjmuje się, że sportem jest „zorganizowana aktywność fizyczna polegająca na współzawodnictwie, podporządkowana określonym regułom i zasadom, której celem jest nie tylko osiąganie wyników, lecz także rozwój jednostki oraz kształtowanie wartości społecznych”⁶⁸. Nie można bowiem mówić o sporcie bez odniesienia się do tych elementów. Nie należy však zapominać o pozostałych elementach

⁶³ A.J. Szwarc, *op. cit.*, s. 55–57.

⁶⁴ M. Badura, H. Basiński, *Sport i prawo w praktyce*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 33–35.

⁶⁵ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 88–90.

⁶⁶ A.J. Szwarc, *op. cit.*, s. 60–62.

⁶⁷ H. Slusher, *Man, Sport, and Existence*, Wydawnictwo Lea&Febiger, Philadelphia 1967, s. 45–47.

⁶⁸ W. Lipoński, *Humanistyczna...*, s. 45–46.

współtworzących pojęcie sportu w ocenie W. Lipońskiego⁶⁹, natomiast w celu możliwie zwięzłego przedstawienia tego zjawiska wystarczy wskazanie najważniejszych jego elementów, bez których nie ma możliwości właściwego ustalenia znaczenia tego terminu. Na uwadze trzeba mieć również, że elementy: „aktywności” oraz jej określenie „fizyczna” występują w dotychczasowym piśmiennictwie oraz ustawodawstwie przeważnie wspólnie i tak też zostaną omówione⁷⁰. Przemawia za tym chociażby to, że polski ustawodawca w dotychczasowych regulacjach prawnych poświęconych zagadnieniom sportu uchwalanych po transformacji ustrojowej, definiując to pojęcie, przeważnie używał określenia „aktywność fizyczna”⁷¹. Najwięcej kontrowersji może wzbudzać pierwszy z elementów, odnoszący się do wymogu „zorganizowania” sportu⁷².

Przeciwnicy takiego definiowania sportu mogliby bowiem z łatwością próbować wykazać, że istnieje możliwość uczestnictwa w sporcie „niezorganizowanym”, w szczególności w jego amatorskim wydaniu. Zwykły obywatel nie ma przecież obowiązku przynależenia do klubu sportowego (który z kolei zrzeszony jest w krajowych organizacjach sportowych w postaci związków sportowych oraz polskich związków sportowych), aby móc uprawiać aktywność fizyczną. Jak wskazuje bowiem M. Biliński, „»Uprawnienie« do uprawiania sportu nie wynika z istnienia lub funkcjonowania jakichkolwiek instytucji publicznych (państwa), lecz wynika z jego (człowieka) niezbywalnej, osobistej wolności”⁷³.

Uprawianie aktywności fizycznej poza auspicjami organizacji sportowej mieści się w zakresie pojęcia „sport”⁷⁴. Struktura organizacyjna utworzona w ramach organizacji sportowej niewątpliwie pełni funkcję porządkującą profesjonalne współzawodnictwo sportowe, z uwagi na jego doniosłość gospodarczą i społeczną⁷⁵. Nie oznacza to jednak, że aktywność fizyczna uprawiana poza organizacją sportową nie powinna być uznawana za sport i sprowadzana wyłącznie do funkcji rekreacji fizycznej⁷⁶. Także amatorskie bieganie w parku lub lesie powinno być uznawane za uprawianie sportu, z uwagi na to, że nawet taka aktywność wiąże się z koniecznością przestrzegania określonych reguł – zarówno powszechnie obowiązujących przepisów prawa, jak i wszelkich innych reguł obowiązujących w społeczeństwie czy też w danej sportowej społeczności⁷⁷.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 48–49.

⁷⁰ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 78–79.

⁷¹ A.J. Szwarc, *op. cit.*, s. 33–34.

⁷² M. Badura, H. Basiński, *op. cit.*, s. 22–24.

⁷³ M. Biliński, *Filozofia sportu i prawo*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2015, s. 78–80.

⁷⁴ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 92–94.

⁷⁵ A.J. Szwarc, *op. cit.*, s. 61–63.

⁷⁶ W. Lipoński, *Humanistyczna...*, s. 72–74.

⁷⁷ M. Badura, H. Basiński, *op. cit.*, s. 45–46.

W ramach każdej dyscypliny sportu – niezależnie od tego, czy uprawianej amatorsko, czy też profesjonalnie – naczelną jest zasada fair play⁷⁸. Sport jest zatem zjawiskiem, które zawsze charakteryzuje się mniejszym lub większym zorganizowaniem – takie postawienie sprawy wpisuje się także w klasyczne ujęcie sportu zaproponowane przez W. Lipońskiego, zgodnie z którym jednym z elementów sportu pozostaje: „podporządkowanie się regułom – skodyfikowanym, uznawanym zwyczajowo lub doraźnie umownym, wynikającym z istoty danej dyscypliny lub konkurencji sportu, a pod względem etycznym z zasady fair play”⁷⁹. Uprawianie sportu polega w szczególności na podejmowaniu każdorazowo jakiegoś rodzaju aktywności. Oznacza to, że sport nie istnieje w oderwaniu od działania – jego istotą jest faktyczne wykonywanie czynności (aktywności fizycznej czy technicznej) przez uczestnika, a nie samo członkostwo w organizacji sportowej, posiadanie licencji czy przynależność do klubu; że każdorazowe „uprawianie sportu” ma charakter czynnościowy, a więc jest zdarzeniem faktycznym, np. rozegranie meczu, odbycie treningu, start w zawodach; ponadto definicja sportu nie ogranicza się do sfery teoretycznej czy normatywnej, ale zawsze zakłada aktualne zachowanie uczestnika (akt woli i działania), które mieści się w ramach reguł danej dyscypliny; w szerszym ujęciu – wskazuje na procesualność sportu, tj. że sport nie jest jednorazowym zdarzeniem, lecz powtarzalnym podejmowaniem aktywności w ramach określonego systemu reguł i instytucji⁸⁰.

W kontekście sportu sformułowanie „aktywność” zestawia się zazwyczaj z przymiotnikiem „fizyczna”, dlatego też oba ze wspomnianych elementów zostaną omówione wspólnie. Element „aktywności” będzie polegać na podjęciu przez osobę uprawiającą dowolną dyscyplinę sportu działania, które wiąże się z użyciem siły mięśni oraz mogącej skutkować zmęczeniem organizmu⁸¹. W tym miejscu należy wszakże założyć, że istnieją różne rodzaje aktywności fizycznej – w szczególności biorąc pod uwagę jej stopień intensywności (wysiłku fizycznego)⁸². Różnorodność rodzajów aktywności sportowych dostrzegał W. Lipoński, zaznaczając, że sportem jest „indywidualne lub zespołowe współzawodnictwo ludzi (niekiedy z udziałem zwierząt) w pokonywaniu czasu, przestrzeni, przeszkód naturalnych lub sztucznych oraz przeciwnika, przy czym elementy te występują łącznie lub rozdzielnie, w proporcjach zależnych od dyscypliny sportu”⁸³.

⁷⁸ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 84–86.

⁷⁹ W. Lipoński, *Humanistyczna...*, s. 145–148.

⁸⁰ M. Badura, H. Basiński, *op. cit.*, s. 52–54.

⁸¹ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 92–94.

⁸² M. Badura, H. Basiński, *op. cit.*, s. 64–67.

⁸³ W. Lipoński, *Humanistyczna...*, s. 129–132.

Mając na uwadze powyższe, przykładowo, sportem będzie zarówno: a) podejmowanie aktywności, których głównym założeniem jest nieustanny, intensywny kontakt fizyczny z przeciwnikiem, takie jak: piłka ręczna, rugby, zapasy, futbol amerykański, wszelkiego rodzaju sztuki walki, itp.; b) podejmowanie aktywności, w których bezpośredni kontakt fizyczny z przeciwnikiem nie następuje, natomiast branie udziału we współzawodnictwie sportowym organizowanym w ramach tej dyscypliny sportu wymaga jednak pewnego rodzaju aktywności fizycznej ze strony uczestnika w m.in. postaci przemieszczania się, strzelania czy rzucania do celu, (dotyczy to takich dyscyplin, jak: łucznictwo, curling, dart, bilard, pływanie itp.); c) podejmowanie aktywności, w ramach których korzysta się także ze zwierząt (jeździectwo, polo itp.). Trzeba jednak z całą stanowczością podkreślić, że sport opiera się przede wszystkim na aspekcie „fizyczności”, co znajduje swoje odzwierciedlenie w motcie olimpijskim, dewizie igrzysk olimpijskich i w haśle Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego, a mianowicie *Citius – Altius – Fortius* (szybciej, wyżej, silniej). Co istotne z prawnego punktu widzenia wspomniane stanowisko znalazło to także swoje odzwierciedlenie w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE)⁸⁴.

W jednym z wyroków Trybunał analizował, czy dla potrzeb zastosowania zwolnienia z podatku VAT gra w brydża porównawczego jest „sportem”. W treści uzasadnienia wskazano, że „w odniesieniu najpierw do znaczenia pojęcia »sportu« w języku potocznym pojęcie to określa zwykle, jak zauważył rzecznik generalny w pkt. 23 opinii, aktywność o charakterze fizycznym lub innymi słowy, aktywność cechującą się niepozbawionym znaczenia elementem fizycznym”. TSUE orzekł, że art. 132 ust. 1 lit. m) dyrektywy Rady 2006/112/WE z 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej należy interpretować w ten sposób, że aktywność, taka jak brydż porównawczy, cechująca się elementem fizycznym, który wydaje się nieistotny, nie wchodzi w zakres pojęcia „sportu” w rozumieniu tego przepisu⁸⁵.

Przykładowo polski ustawodawca rozszerzył definicję sportu także o współzawodnictwo oparte na aktywności intelektualnej, którego celem jest osiągnięcie wyniku sportowego⁸⁶. Tak więc sportem w rozumieniu ustawy o sporcie nie będzie wyłącznie (tak jak miało to miejsce

⁸⁴ W. Lipoński, *Historia...*, s. 35–36; A. Guttmann, *Igrzyska olimpijskie: historia współczesnych igrzysk*, Wydawnictwo Olimpijskie, Warszawa 2002, s. 18–19; J. Coakley, *Sport in Society: Issues and Controversies*, New York 2007, s. 27–28; A.J. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 45–47; wyrok TSUE, sprawa C-176/96, *Jyväskylä*.

⁸⁵ Wyrok TSUE, sprawa C-90/16, *The English Bridge Union Limited*, pkt 19–23; Dyrektywa Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej, art. 132 ust. 1 lit. m).

⁸⁶ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857), art. 2 ust. 1, zmiana wprowadzona ustawą z 2017 r. (Dz.U. 2017, poz. 60).

przed nowelizacją z 2017 r.) aktywność, którą można określić jako „fizyczną”, gdyż aktywność „intelektualna” została z nią zrównana na poziomie ustawowym⁸⁷. Wydaje się jednak, że pomimo rosnącej rzeszy zwolenników rozgrywek polegających na współzawodnictwie w grach elektronicznych, a także ich potencjału ekonomicznego, w obecnych czasach pojmowanie sportu zdecydowanie wymknęło się spod jego klasycznej wersji – proponowanej m.in. przez W. Lipońskiego – upatrującej kluczowego elementu sportu w elemencie fizyczności zmagania⁸⁸.

W ocenie autora niniejszej rozprawy nieuprawnionym działaniem jest zrównywanie wysiłku fizycznego zapaśnika, judoki czy piłkarza ręcznego z wysiłkiem intelektualnym gracza komputerowego, które w wyniku nowelizacji Ustawy o sporcie uprawnia do określania obu tych rodzajów aktywności tym samym mianem sportu⁸⁹.

Z kolei H. Radke wskazuje, że sport stanowi na tyle społecznie zrozumiały fenomen, że zbędne jest jego definiowanie⁹⁰. Z tezą tą można by się zgodzić, natomiast stopień sformalizowania zagadnień, takich jak m.in. otrzymywanie pomocy od podmiotów publicznych w ramach wspierania przez nich sportu, powoduje, że zasadność ustanowienia definicji legalnej sportu wymaga rozważenia⁹¹. W ten sposób powinny zostać usunięte wątpliwości w zakresie tego, czy dana aktywność może być zakwalifikowana jako sport i czy możliwe jest jej publiczne dofinansowywanie⁹².

Polski ustawodawca przyjmuje, że sport jest pojęciem, które należy prawnie zdefiniować. Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o sporcie „sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach”⁹³.

Przywołana definicja legalna sportu została dodatkowo uzupełniona w 2017 r. także o „współzawodnictwo oparte na aktywności intelektualnej, którego celem jest osiągnięcie wyniku sportowego” w wyniku nowelizacji ustawy o sporcie, w ramach której dodany został art. 2 ust. 1a⁹⁴. Rozszerzenie definicji sportu przewidzianej w ustawie w ocenie ustawodawcy miało na celu usunięcie wątpliwości dotyczących możliwości uznania pewnych form

⁸⁷ A.J. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 67–69.

⁸⁸ W. Lipoński, *Historia...*, s. 35–37.

⁸⁹ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857), zmiana wprowadzona ustawą z 2017 r. (Dz.U. 2017, poz. 60).

⁹⁰ H. Radke, *Sport i jego wieloznaczność*, PWN, Warszawa 2015, s. 25–26.

⁹¹ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 32–33.

⁹² A.J. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 45–47.

⁹³ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857), art. 2 ust. 1.

⁹⁴ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857), art. 2 ust. 1a (nowelizacja z 2017 r., Dz.U. 2017, poz. 60).

aktywności ludzkiej za sport, z uwagi na występowanie w ich ramach znikomego aspektu wysiłku fizycznego⁹⁵. Zwrócono także uwagę na to, że „skutki aktywności intelektualnej w aspekcie społecznym są podobne do uprawiania aktywności fizycznej”⁹⁶.

Wzbogacenie definicji sportu o formy aktywności umysłowej, które pozbawione są aspektu „fizyczności”, wpisuje się w obecny światowy trend pojmowania sportu⁹⁷. Jak zostało to wcześniej wskazane, następuje stopniowe zmniejszenie zainteresowania sportami tradycyjnymi, których głównym założeniem jest fizyczna rywalizacja, przy jednoczesnym wzroście zainteresowania zmaganiem graczy rywalizujących ze sobą w grach elektronicznych⁹⁸.

Jednakże decyzja o zakwalifikowaniu również e-sportu, szachów, warcabów, brydża sportowego oraz innych sportów umysłowych niesie za sobą poważne konsekwencje w kontekście możliwości stosowania do takich form aktywności przepisów ustawy o sporcie⁹⁹. Art. 1 tej ustawy określa bowiem zasady uprawiania i organizowania sportu¹⁰⁰. Jako punkt wyjścia w tym zakresie przyjęta została definicja sportu ustalona przez Radę Europy i obecnie jest używana przez Komisję Europejską w zakresie określania polityki Unii Europejskiej w tym obszarze w ramach Białej Księgi Sportu¹⁰¹, a do polskiego porządku prawnego została inkorporowana w dokładnie takim samym brzmieniu¹⁰².

Nie doszło więc do „próby stworzenia autonomicznej definicji sportu”¹⁰³. Takie działanie należy ocenić krytycznie, albowiem powielona w polskim porządku prawnym została definicja, która budzi poważne wątpliwości interpretacyjne, a w szczególności to, że niemalże każda ludzka aktywność może zostać uznana za „sport”¹⁰⁴. Znaczenie „uprawiania” i „organizowania” sportu w kontekście ustawy o sporcie nie zostało przez ustawodawcę wyjaśnione¹⁰⁵. Trzeba w tym miejscu przy okazji wspomnieć, że zakres zastosowania omawianej ustawy został określony w zdecydowanie zbyt wąski sposób, ponieważ takie ujęcie nie obejmuje przepisów dotyczących wspierania sportu przez władze publiczne, które to

⁹⁵ A.J. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 67–69.

⁹⁶ Wyrok WSA w Warszawie z 27 marca 2019 r., sygn. akt II SA/Wa 235/19.

⁹⁷ A. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 69–71.

⁹⁸ J. Coakley, *op. cit.*, s. 33–34.

⁹⁹ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127, poz. 857), art. 1.

¹⁰⁰ *Ibidem*, art. 1.

¹⁰¹ Komisja Europejska, *Biała Księga na temat Sportu*, Bruksela 2007, s. 3–5.

¹⁰² A.J. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 75–77.

¹⁰³ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 20–21.

¹⁰⁴ A.J. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 65–66.

¹⁰⁵ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857), art. 1.

zadania w ocenie przedstawicieli doktryny nie mogą być uznane zarówno za „organizację”, jak i „uprawianie” sportu¹⁰⁶.

Powracając do omawianego zagadnienia, wskazać należy, że „pod pojęciem uprawiania sportu należy rozumieć każdą formę aktywności fizycznej lub intelektualnej, która może zostać uznana za sport”¹⁰⁷. Jak wskazuje E. Krześniak, taka aktywność będzie polegać na „uczestniczeniu w rozgrywkach sportowych, organizowanych przez Polski Związek Sportowy, w ramach klubu sportowego zrzeszonego w tym związku”, ale także na „aktywności, które ze sportem zorganizowanym w ramach PZS nie ma wiele wspólnego”¹⁰⁸.

Natomiast jeśli chodzi o organizowanie sportu, trafnie przyjmuje się, że „za organizowanie sportu należy uznać zarówno działalność prowadzoną przez polskie związki sportowe, które organizują, między innymi, rozgrywki o tytuł Mistrza Polski lub Puchar Polski, ale również działalność wszystkich innych podmiotów pozostających poza strukturami Polskiego Związku Sportowego, które zajmują się w dowolny sposób organizowaniem wydarzeń sportowych lub rywalizacji sportowej”¹⁰⁹.

Jak wskazuje W. Cajsel, obie wspomniane sfery są ze sobą nierozzerwalnie powiązane i co do zasady, jedna nie będzie w stanie funkcjonować bez drugiej. Tenże autor ten zadaje także pytanie o sens organizacji sportu bez możliwości jego uprawiania¹¹⁰. Przepisy prawa powszechnie obowiązującego, w tym przede wszystkim przepisy ustawy o sporcie, określają przede wszystkim uprawianie oraz organizowanie (a także inne kwestie z tym związane, np. podatkowe, administracyjne itp.) zarówno sportu polegającego na uprawianiu aktywności fizycznej, jak i sportu polegającego na uprawianiu aktywności umysłowej, bez równoczesnego uprawiania aktywności fizycznej¹¹¹. Oznacza to również konsekwencje publicznoprawne – osoby uprawiające sporty umysłowe będą mogły ubiegać się o wsparcie organów władzy publicznej, którego formy zostały szczegółowo wskazane w rozdziale 6 ustawy o sporcie¹¹².

Sformułowanie legalnej definicji sportu oznacza natomiast, że ilekroć w innym niż ustawy o sporcie akcie normatywnym pojawi się wzmianka o sporcie – wystąpi możliwość definiowania tego pojęcia w sposób analogiczny do tego z ustawy o sporcie¹¹³. Wprowadzenie legalnej definicji sportu oznacza, że w każdym przypadku, gdy w innym akcie normatywnym

¹⁰⁶ *Ibidem*, s. 70–72.

¹⁰⁷ E. Krześniak, *op. cit.*, s. 25–26.

¹⁰⁸ *Ibidem*, s. 27–28.

¹⁰⁹ A.J. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 89–91.

¹¹⁰ W. Cajsel, *Prawo sportowe w Polsce*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2015, s. 32–34.

¹¹¹ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r., nr 127, poz. 857), art. 2 ust. 1 i art. 2 ust.

1a.

¹¹² *Ibidem*, rozdział 6, art. 27–35.

¹¹³ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857), art. 2 ust. 1 i 1a.

niż ustawa o sporcie pojawia się pojęcie sportu, należy je rozumieć zgodnie z definicją przyjętą w omawianej ustawie. Odniesienia do sportu zawarte są także w innych ustawach o charakterze ogólnym, które w żaden sposób nie odnoszą się do kwestii uprawiania lub organizowania sportu¹¹⁴.

Wśród nich w szczególności wymienić należy ustawy podatkowe. Na przykład w Ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych przewidziano, że: a) za przychody z działalności wykonywanej osobiście, o której mowa w art. 10 ust. 1 pkt 2, uważa się m.in. przychody z uprawiania sportu, stypendia sportowe przyznawane na podstawie odrębnych przepisów oraz przychody sędziów z tytułu prowadzenia zawodów sportowych¹¹⁵; b) wolne od podatku dochodowego są nagrody w konkursie z dziedziny sportu – jeżeli ich jednorazowa wartość nie przekracza kwoty 2000 zł¹¹⁶. Z kolei w ramach Ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych założono, że: a) wolne od podatku są m.in. dochody podatników, których celem statutowym jest działalność w zakresie kultury fizycznej i sportu – w części przeznaczanej na te cele¹¹⁷; b) podatnik uzyskujący przychody inne niż przychody z zysków kapitałowych może odliczyć od podstawy opodatkowania, ustalonej zgodnie z art. 18 wspomnianej ustawy kwotę stanowiącą 50% kosztów uzyskania przychodów poniesionych na działalność sportową¹¹⁸. W przypadku zdefiniowania sportu w akcie normatywnym rangi ustawowej należy rozważyć ogólne względy stojące za podjęciem takiej decyzji ustawodawczej – nie tylko w kontekście sportu¹¹⁹.

Celem wprowadzenia definicji legalnej sportu jest ukierunkowanie wykładni przepisów prawa – w tym wypadku ustawy o sporcie. Definicja legalna ma szczególne znaczenie w systemie prawa, ponieważ w sposób bezpośredni wyraża intencje ustawodawcy w sprawie danego zagadnienia¹²⁰. Współczesne prawodawstwo charakteryzuje się tym, że niełatwym zadaniem obecnie jest wskazanie aktu prawnego rangi ustawowej, w którym nie została zawarta żadna definicja¹²¹. W opinii T. Bąkowskiego takie zjawisko stanowi „przejaw »nadregulacji«

¹¹⁴ A.J. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 45–47.

¹¹⁵ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r. nr 80, poz. 350), art. 10 ust. 1 pkt 2, art. 21 ust. 1 pkt 68.

¹¹⁶ *Ibidem*, art. 21 ust. 1 pkt 68a.

¹¹⁷ Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 1992 r. nr 21, poz. 86), art. 17 ust. 1 pkt 4.

¹¹⁸ *Ibidem*, art. 18 ust. 1b.

¹¹⁹ A.J. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 65–67.

¹²⁰ *Ibidem*, s. 45–46.

¹²¹ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 15–16.

życia publicznego”¹²². W przeszłości sięgano po definicję legalną w wyjątkowych sytuacjach, natomiast współczesne prawodawstwo traktuje to jako „standardowy zabieg legislacyjny”¹²³.

Celem uwzględnienia definicji legalnej jest sprecyzowanie języka prawnego¹²⁴. Należy w tym miejscu jednak postawić pytanie, czy zawarcie w akcie normatywnym tak rozbudowanej, ogólnej, składającej się z wielu elementów definicji pojęcia, które można uznać za powszechnie zrozumiałe, przyczyniło się do precyzji języka prawnego, czy też doprowadziło do wątpliwości interpretacyjnych?¹²⁵ Pytanie to pozostaje o tyle zasadne, że obecnie niemalże każde ludzkie zachowanie może być potraktowane jako sport w rozumieniu ustawy o sporcie¹²⁶.

Co więcej, jak wskazuje A. Bielska-Brodziak, definicje legalne „wprowadzane są po to, aby usunąć wątpliwości co do znaczenia definiowanych wyrażeń”¹²⁷ – również i w tym wypadku należy zasygnalizować raczej na okoliczność, że w wyniku zawarcia definicji sportu o takiej treści, ustawodawca nie tylko nie usunął wątpliwości co do znaczenia zdefiniowanego wyrażenia, ale raczej przyczynił się do ich zwiększenia¹²⁸. Niektórzy autorzy podnoszą kwestię, że poprzez wprowadzenie do systemu prawnego pojęć zdefiniowanych ustawodawca umożliwia postrzeganie prawa jako stabilnego systemu poprzez ograniczenie dylematów w procesie jego interpretacji¹²⁹. Na uwadze należy mieć to, że celem „definicji” samej w sobie jest ułatwienie właściwego posługiwania się tym wyrazem¹³⁰. Ma ona także „ułatwić adekwatny kontakt ustawodawcy z odbiorcami tekstów prawnych”¹³¹. Z kolei M. Zieliński zauważa, że „moc definicji legalnej jest tak wielka, iż nic nie jest od niej silniejsze (jeśli jest jednoznaczna) i że nie wolno jej znaczenia przełamać przez apragmatyczną regułę założeniową”¹³².

Ostatecznie trzeba podkreślić, że sposób ustalenia znaczenia danego pojęcia przez ustawodawcę ma pierwszeństwo przed znaczeniem ustalonym na gruncie reguł języka „potocznego”¹³³. Jako sytuacje, w których dopuszcza się wprowadzenie do aktu normatywnego

¹²² T. Bąkowski, *Legislacja i regulacja życia publicznego*. Warszawa 2012, PWN, s. 32–34.

¹²³ *Ibidem*, s. 36–38.

¹²⁴ A.J. Szwarc, A. Wach, *op. cit.*, s. 48–50.

¹²⁵ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 21–23.

¹²⁶ *Ibidem*, s. 24–25.

¹²⁷ A. Bielska-Brodziak, *Definicje legalne w systemie prawnym*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 45–46.

¹²⁸ *Ibidem*, s. 50–52 (krytyka potencjalnego zwiększania wątpliwości poprzez zbyt ogólne definicje).

¹²⁹ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 19–21.

¹³⁰ M. Zieliński, *Wykładnia prawa: Zasady, reguły, wskazówki*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 55–57.

¹³¹ *Ibidem*, s. 58–60.

¹³² M. Zieliński, *op. cit.*, s. 63–65.

¹³³ *Ibidem*, s. 72–74.

definicji legalnej, J. Wróblewski wskazuje: „konieczność precyzyjniejszego niż w języku potocznym ustalania znaczeń zwrotów”¹³⁴, a więc w wypadku gdy „zwrot, którym się posługuje, ma zbyt nieokreślone znaczenie w mowie potocznej albo gdy ma on znaczenie inne, niż przyjmuje ustawodawca w danym przepisie”¹³⁵.

Z kolei według S. Wronkowskiej i M. Zielińskiego ustanowienie w akcie prawnym definicji legalnej jest celowe, a nawet konieczne w następujących przypadkach gdy: prawodawca zamierza obostrzyć jakiś termin nieostry; dany termin jest wieloznaczny i prawodawca zamierza wybrać jakieś określone jego znaczenie; znaczenie danego terminu, którym posługuje się prawodawca, nie jest w potocznym języku etnicznym dostatecznie rozpowszechnione; prawodawca „zapożycza” jakieś pojęcie z języka wyspecjalizowanego, zwłaszcza gdy dostęp do tego języka nie jest dostatecznie powszechny¹³⁶. Sama decyzja o zawarciu w treści przepisu prawnego definicji legalnej jakiegokolwiek pojęcia powinna być ukierunkowana zasadami techniki prawodawczej, które zostały sformułowane w treści Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej¹³⁷.

Zgodnie z treścią § 146 ust. 1 tego rozporządzenia w ustawie lub innym akcie normatywnym formułuje się definicję danego określenia, jeżeli: dane określenie jest wieloznaczne; dane określenie jest nieostre, a jest pożądane ograniczenie jego nieostrości; znaczenie danego określenia nie jest powszechnie zrozumiałe; ze względu na dziedzinę regulowanych spraw istnieje potrzeba ustalenia nowego znaczenia danego określenia¹³⁸. Na wstępie rozważań należy przytoczyć twierdzenia G. Wierczyńskiego, który zauważa, że „wprowadzenie definicji do tekstu aktu normatywnego jest uzasadnione, jeśli wystąpi jakakolwiek z przesłanek wyliczonych w komentowanym przepisie.”¹³⁹. Należy więc rozważyć, czy słowo „sport”: jest określeniem wieloznacznym; jest określeniem nieostrym, a pożądane jest ograniczenie jego nieostrości; nie jest powszechnie zrozumiałe; wymaga ustalenia nowego znaczenia dla niego ze względu na dziedzinę regulowanych spraw. Sport z pewnością można określić jako pojęcie wieloznaczne¹⁴⁰.

¹³⁴ J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa*, PWN, Warszawa 1985s. 45–46.

¹³⁵ *Ibidem*, s. 48–49.

¹³⁶ S. Wronkowska, M. Zieliński, *Zasady techniki prawodawczej*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2001, s. 72–74.

¹³⁷ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej (Dz.U. z 2002 r. nr 100, poz. 908), § 146–150.

¹³⁸ *Ibidem*, § 146 ust. 1.

¹³⁹ G. Wierczyński, *Technika legislacyjna w Polsce*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2006, s. 94–95.

¹⁴⁰ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 29–31.

Możliwe jest wyjaśnienie tego zjawiska na wiele różnych sposobów, co zostało wskazane na stronach wcześniejszych. Trzeba także mieć na uwadze, że ta okoliczność (niewymagająca szerszego wyjaśnienia) już sama w sobie uzasadnia wprowadzenie definicji legalnej sportu do ustawy o sporcie. Kontrowersją pozostaje, czy można je uznać za pojęcie nieostre, czyli takie, które jest nieprecyzyjnie sformułowane¹⁴¹. Odrębnym pytaniem, które należy zadać jest to, czy można stwierdzić, że „pożądane jest ograniczenie jego nieostrości”? W tym zakresie M. Kokoszczyński podkreśla, że „jak wynika wprost z § 146 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej, nieostrość określenia nie zawsze musi przesądzać o konieczności sformułowania definicji, a tylko wówczas, gdy jest pożądane ograniczenie jego nieostrości. Wynika to z faktu, że prawodawca często celowo posługuje się określeniami nieostrymi, aby uelastyczyć stosowanie prawa. Rozwiązanie takie przesuwają zakres regulacji na płaszczyznę stosowania prawa. Dopuszczalny stopień nieostrości danego terminu zależy od charakteru normy prawnej, jaką współtworzy i gałęzi prawa, której dotyczy”¹⁴².

Wspomniany autor zauważa, że o ile przykładowo w prawie karnym brak wprowadzenia definicji pojęcia, od którego zależy dokładne określenie znamion czynu zabronionego, jest błędne¹⁴³, o tyle „użycie pojęcia o takim stopniu nieostrości w prawie cywilnym nie musi skutkować koniecznością sformułowania definicji”¹⁴⁴. Wydaje się, że w tym wypadku sport, jako naczelną definicję prawa sportowego, które w przeważającej większości odznacza się znaczną specyfiką, nie jest pojęciem na tyle „problematycznym”, że wymagana jest jego „sztywna” definicja legalna¹⁴⁵.

Tym bardziej na uwadze należy mieć to, że określenia nieostre, tak jak i klauzule generalne, mają za zadanie uelastyczyć stosowanie aktu normatywnego¹⁴⁶, tymczasem w omawianym zakresie doprowadziło to do stanu, w którym jako sport można uznać aktywności, które nie powinny być oznaczane tym mianem¹⁴⁷.

Dodatkowo nie można uznać, że znaczenie pojęcia sport nie jest powszechnie zrozumiałe. Przeciętny odbiorca z pewnością jest w stanie w sposób klarowny, komunikatywny wyjaśnić znaczenie tego pojęcia. W tym zakresie H. Radke wskazuje, że sport stanowi na tyle społecznie

¹⁴¹ *Ibidem*, s. 31–33.

¹⁴² M. Kokoszczyński, *Technika prawodawcza i interpretacja prawa*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 89–91.

¹⁴³ *Ibidem*, s. 93–95.

¹⁴⁴ *Ibidem*, s. 97–99.

¹⁴⁵ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 35–37.

¹⁴⁶ M. Kokoszczyński, *op. cit.*, s. 89–91.

¹⁴⁷ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 37–39.

zrozumiały fenomen, że nie potrzebuje on definiowania¹⁴⁸. W odniesieniu do ostatniego z elementów wskazanych w § 146 ust. 1 pkt 4 Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej, tj. potrzeby ustalenia nowego znaczenia tego określenia, trzeba mu poświęcić najwięcej miejsca. O spełnieniu tej przesłanki w ocenie G. Wierczyńskiego można mówić wtedy, gdy „istnieje powszechnie przyjęte znaczenie danego określenia, ale jest ono odmienne od znaczenia, którego wymaga regulacja danej dziedziny spraw; nie istnieje powszechnie przyjęte znaczenie danego określenia”¹⁴⁹. Wydaje się, że od razu można odrzucić drugą z wymienionych przez G. Wierczyńskiego przesłanek – sport ma swoje powszechnie przyjęte znaczenie, co zostało uzasadnione we wcześniejszej części niniejszej pracy¹⁵⁰.

Powyższe oznacza, że należy w związku z tym zadać pytanie – czy powszechnie przyjęte znaczenie sportu pozostaje „odmienne od znaczenia, którego wymaga regulacja danej dziedziny spraw”? Ustawodawca wyszedł z założenia, aby w prawie polskim zastosować definicję sportu z Białej Księgi na temat sportu, a więc dokumentu zawierającego wnioski działań Unii Europejskiej w zakresie sportu¹⁵¹. Niemniej jednak, pomimo że ustawa o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r. zawiera definicję legalną sportu, to z uzasadnienia rządowego projektu tej ustawy wynika, że pojęcie to powinno być rozumiane w sposób dwojaki. Należy przy tym podkreślić, że takie stanowisko nie wynika z analizy samej treści ustawy, lecz z uzasadnienia projektu, w którym wskazano: w projekcie ustawy używa się pojęcia sport w dwóch znaczeniach, szerszym i węższym. Z jednej strony sport (*sensu largo*) odnosi się do definicji wskazanej wyżej. I w takim znaczeniu używa się tego pojęcia w art. 2 ust. 1 projektu ustawy¹⁵². Z drugiej strony (*sensu stricto*) sport jest związany z jego konkretnym przejawem, jest stosowany w celu oznaczenia określonej aktywności organizowanej lub prowadzonej przez właściwą międzynarodową organizację sportową. I w takim znaczeniu używa się tego pojęcia w odniesieniu do polskiego związku sportowego¹⁵³.

Takie działanie ustawodawcy polegające na nadaniu temu samemu terminowi „sport” dwóch odmiennych znaczeń w ramach jednego aktu normatywnego – mimo że w ustawie o sporcie znajduje się już definicja legalna, pozostaje wprost niezgodne z jedną z zasad techniki

¹⁴⁸ H. Radke, *Sport i jego wieloznaczność*. Warszawa 2015, PWN, s. 25–27.

¹⁴⁹ G. Wierczyński, *op. cit.*, s. 102–104.

¹⁵⁰ *Ibidem*, s. 105–107.

¹⁵¹ Komisja Europejska, *Biała Księga...*, s. 5–6.

¹⁵² *Druk sejmowy nr 1691*, Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o sporcie, VI kadencja Sejmu RP, dostępny w bazie sejmowej, [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/8A0A22C44A0A37B8C12576D3002F4F3F/\\$file/1691.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/8A0A22C44A0A37B8C12576D3002F4F3F/$file/1691.pdf).

¹⁵³ *Ibidem*.

prawodawczej, a mianowicie zasady konsekwencji terminologicznej w ramach aktu, która wynika z § 147 Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej¹⁵⁴. Zgodnie z przywołaną regułą, jeżeli w ustawie lub innym akcie normatywnym ustalono znaczenie danego określenia w drodze definicji, w obrębie tego aktu nie wolno posługiwać się tym określeniem w innym znaczeniu, natomiast ust. 2 stanowi, że jeżeli zachodzi konieczność odstąpienia od zasady wyrażonej w ust. 1, wyraźnie podaje się inne znaczenie danego określenia i ustala się jego zakres odniesienia¹⁵⁵.

Definicja sportu odnosi się do całej ustawy o sporcie, dlatego też pojęciem sportu w innym znaczeniu nie wolno posługiwać się w ramach tego aktu bez wyraźnego podania innego znaczenia tego określenia i ustalenia zakresu jego odniesienia¹⁵⁶. Skoro więc zamysłem ustawodawcy było posłużenie się innym znaczeniem pojęcia sport w odniesieniu do polskich związków sportowych (w wyniku zaniechania definiowania pojęcia „dyscyplina sportowa”), to taka definicja powinna znaleźć się w ramach rozdziału 3 ustawy o sporcie im poświęconego¹⁵⁷.

Ustawodawca uzasadnia zawarcie w ramach ustawy o sporcie definicji sportu w sposób następujący: „Taka definicja jest potrzebna z uwagi na zadania władz publicznych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, które mogą wspierać kulturę fizyczną jako całość. Definicja ta pozwala jednocześnie zrezygnować z dystynkcji pojęciowej, w wyniku której pojęcia »sport« oraz »kultura fizyczna« – także w odniesieniu do określenia zakresu zadań właściwego w tym względzie ministra – traktowane są obecnie rozłącznie. Zgodnie z art. 2 ust. 2 projektu ustawy o sporcie, sport wraz z wychowaniem fizycznym i rehabilitacją ruchową składają się na kulturę fizyczną”¹⁵⁸.

Pojęcie rekreacji ruchowej wyodrębniane dotychczas w ustawie o kulturze fizycznej zawiera się w szerokiej definicji sportu przyjętej w projekcie ustawy o sporcie. Porządkuje się w ten sposób terminologię w zakresie kultury fizycznej, odnosząc ją do rzeczywistych znaczeń pojęciowych”¹⁵⁹. Ostatecznie należy zauważyć, że sport (pomimo bardzo rozbudowanej definicji, która umożliwia uznanie za sport praktycznie każdego rodzaju aktywności podejmowanej przez człowieka) sam w sobie stanowi wyłącznie jedną z trzech (obok wychowania fizycznego i rehabilitacji ruchowej) składowych pojęcia nadrzędnego – tj. kultury

¹⁵⁴ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. z 2002 r. nr 100, poz. 908), § 147 ust. 1.

¹⁵⁵ *Ibidem*, § 147 ust. 2.

¹⁵⁶ *Ibidem*, § 147 ust. 1.

¹⁵⁷ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 45–47.

¹⁵⁸ *Druk sejmowy nr 2795, Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o sporcie*, Sejm RP, Warszawa 2009, s. 14–15.

¹⁵⁹ *Ibidem*, s. 16–17.

fizycznej¹⁶⁰. Zagadnienia z zakresu wychowania fizycznego i rehabilitacji ruchowej nie będą jednak stanowią przedmiotu rozważań niniejszej pracy, przy czym wzmianki o nich mogą sporadycznie pojawić się w dalszej części tej rozprawy. Mając na uwadze powyższe, wydaje się, że powszechnie przyjęte znaczenie sportu nie pozostawało „odmienne od znaczenia, którego wymaga regulacja danej dziedziny spraw”¹⁶¹.

Przy okazji definiowania sportu ustawodawca posłużył się kryterium „uporządkowania terminologii z zakresu kultury fizycznej”, m.in. w ten sposób rekreacja ruchowa została włączona przez ustawodawcę w zakres pojęciowy sportu, natomiast sama definicja została uznana za potrzebną „z uwagi na zadania władz publicznych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, które mogą wspierać kulturę fizyczną jako całość”¹⁶². Wskazać więc można, że w tym kontekście regulacja sportu nie wymagała jego definiowania. Jego powszechnie przyjęte znaczenie nie pozostawało odmienne od znaczenia, którego wymaga regulacja danej dziedziny, w tym przypadku sportu¹⁶³.

Sport zazwyczaj definiowany jest bardzo szeroko, z uwzględnieniem także mieszczącej się w jego zakresie rekreacji ruchowej (fizycznej) i w tożsamy – szeroki sposób – został zdefiniowany w ustawie o sporcie. Należy wszakże podzielić twierdzenia G. Wierczyńskiego, że „wprowadzenie definicji do tekstu aktu normatywnego jest uzasadnione, jeśli wystąpi jakakolwiek z przesłanek wyliczonych w komentowanym przepisie”¹⁶⁴. Z pewnością można stwierdzić, że sport jest pojęciem wieloznacznym, co już samo w sobie uprawnia ustawodawcę do zastosowania techniki legislacyjnej w postaci zawarcia definicji legalnej tego pojęcia w ustawie o sporcie, jednak zastrzeżenia budzi ostateczny „rezultat” legislacyjny. Rozumieć przez to należy, iż choć samo wprowadzenie definicji legalnej sportu do ustawy o sporcie było zasadne i uzasadnione (bo sport jest pojęciem wieloznacznym), to sposób, w jaki ustawodawca ostatecznie tę definicję skonstruował, jest niedoskonały z punktu widzenia techniki legislacyjnej oraz spójności prawa¹⁶⁵.

Definicja legalna sportu nie została zaaprobowana przez polską doktrynę prawa sportowego. Jak trafnie zauważają M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny oraz M. Wojcieszak, ustawowa definicja sportu wykroczyła poza jego klasyczne ujęcie definicyjne, konsekwencją

¹⁶⁰ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 48–50.

¹⁶¹ *Ibidem*, s. 51–52.

¹⁶² *Druk sejmowy nr 2795...*, s. 15–16.

¹⁶³ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 42–43.

¹⁶⁴ G. Wierczyński, *op. cit.*, s. 94–96.

¹⁶⁵ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 31–33.

czego jest również objęcie przez tę definicję rekreacji jako sportu¹⁶⁶. Z kolei w ocenie E. Krześniaka definicja sportu zawarta w ustawie o sporcie „jest nieprecyzyjna i niepotrzebna”¹⁶⁷. Autor ten podkreśla także, że dotychczasowe próby objęcia pojęcia „sport” definicją legalną kończyły się porażką oraz używając argumentacji *ad absurdum*, wskazuje, że nawet „wspólny posiłek z przyjaciółmi jest sportem” z uwagi na to, że spełnione są wszystkie elementy ustawowej definicji¹⁶⁸. W. Cajselski podchodzi do definicji sportu w sposób neutralny, zarówno jej nie krytykując ani nie pochwalając, przy czym autor ten podkreśla odmiennosc obowiązujących przepisów, które uznają za sport wszelkie formy aktywności fizycznej na wszelkich poziomach od poprzednio obowiązujących przepisów z zakresu kultury fizycznej (a więc i sportu), które regulowały szczegółowo kwestie sportu profesjonalnego¹⁶⁹.

Ostatecznie sport nie został ograniczony wyłącznie do swojego profesjonalnego aspektu, tak jak miało to miejsce w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, w której uregulowano m.in. tzw. sport kwalifikowany. Zgodnie z art. 3 pkt 3 tej ustawy był on definiowany jako forma aktywności człowieka związana z uczestnictwem we współzawodnictwie sportowym, organizowanym lub prowadzonym w określonej dyscyplinie sportu przez Polski Związek Sportowy lub podmioty działające z jego upoważnienia¹⁷⁰. W obowiązującym stanie prawnym sport jest jednak pojęciem szerszym – jako sport uznać można większość form aktywności fizycznej, a tym samym co do zasady znajdują do nich zastosowanie przepisy Ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r. (dalej: u.s.), której art. 1 stanowi, że reguluje ona zasady uprawiania i organizowania sportu¹⁷¹.

Dopiero z dalszej analizy samej ustawy o sporcie, a w szczególności uzasadnienia do niej, wynika, że zamiarem ustawodawcy było jednak uregulowanie sportu profesjonalnego, który odbywa się pod auspicjami i w ramach Polskiego Związku Sportowego. Zgodzić należy się z E. Krześniakiem, że taka definicja niewątpliwie wprowadziła niepotrzebny chaos interpretacyjny¹⁷² i nawet wyjaśnienie zawarte w treści uzasadnienia rządowego projektu ustawy o sporcie, zgodnie z którym „taka definicja jest potrzebna z uwagi na zadania władz publicznych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, które mogą wspierać kulturę fizyczną

¹⁶⁶ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Prawo sportowe w Polsce*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 56–58.

¹⁶⁷ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 45–47.

¹⁶⁸ *Ibidem*, s. 48–49.

¹⁶⁹ W. Cajselski, *Nowoczesne regulacje sportowe w Polsce*, PWN, Warszawa 2019, s. 62–64.

¹⁷⁰ Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. z 1996 r. nr 25, poz. 113 ze zm.); obecnie obowiązuje ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2048).

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 49–51

jako całość”¹⁷³, nie uzasadnia tak nieprecyzyjnego ujęcia tego pojęcia w tym akcie prawnym. Dodatkowo w żaden sposób nie wskazuje, że tak właściwie w ustawie o sporcie obowiązują dwa znaczenia pojęcia „sport”, pomimo że nie zostało to w żaden sposób w tej ustawie wskazane. Pewnym rozwiązaniem może okazać się zaniechanie wprowadzania do krajowego prawodawstwa definicji pojęcia „sport” i pozostawienie jego ustalenia jurysprudencji oraz organom stosującym prawo¹⁷⁴.

Ustawa o sporcie¹⁷⁵ w art. 2 mówi:

1. „Sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach.
- 1a. Za sport uważa się również współzawodnictwo oparte na aktywności intelektualnej, którego celem jest osiągnięcie wyniku sportowego.
1. Sport wraz z wychowaniem fizycznym i rehabilitacją ruchową składają się na kulturę fizyczną”¹⁷⁶.

Ważnym spostrzeżeniem jest fakt, że trzeba wprost uznać, że sformułowanie jednolitej definicji sportu, która zostałaby powszechnie uznana jest zadaniem trudnym, jeśli nie wręcz niewykonalnym, pytanie także czy potrzebnym¹⁷⁷.

Z jednej strony bowiem ustawodawca dostrzega to, że powinien ingerować w sport tylko w uzasadnionych przypadkach, jednakże z drugiej decydując się na zawarcie w ustawie o sporcie definicji tak intuicyjnego pojęcia, przysparza trudności interpretacyjnych¹⁷⁸. Wreszcie sport wpływa na wiele innych wymiarów życia publicznego. Jest on istotną częścią każdego społeczeństwa, „ukorzenioną” na przestrzeni dziejów, wpływa pozytywnie na gospodarkę, współtworząc ją w znaczący sposób¹⁷⁹. Co więcej, jest on elementem kultury państwowej, a z uwagi na jego znaczenie jest także narzędziem politycznym, wykorzystywanym w celach wizerunkowych przez polityków¹⁸⁰.

¹⁷³ *Druk sejmowy nr 2795...*, s. 14–16.

¹⁷⁴ W. Cajsel, *Nowoczesne regulacje...*, s. 70–72.

¹⁷⁵ Aktualny obowiązujący tekst jednolity Ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2024 r. poz. 1488, z późn. zm., ostatnio zmieniony m.in. Dz.U. z 2025 r., poz. 28, 620 i 769).

¹⁷⁶ *Ibidem*.

¹⁷⁷ B. Rischka-Słowik, *Sport a polityka* [w:] *Prawo sportowe*, red. M. Leciak, Warszawa 2018, Wydawnictwo Wolters Kluwer, s. 26.

¹⁷⁸ E.J. Krześniak, *op. cit.*, s. 53–55.

¹⁷⁹ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *op. cit.*, s. 89–91.

¹⁸⁰ B. Rischka-Słowik, *op. cit.*, s. 34–36.

Podkreślić należy w tym zakresie wiodącą rolę organizacji sportowych, to one bowiem są organizatorami największych „nośników” emocji sportowych, czyli wydarzeń sportowych. Przeważnie obywatel nie nawiązuje interakcji ze sportem organizowanym przez państwo albo na niższym szczeblu przez jednostki samorządu terytorialnego. Bierze udział oraz interesuje się rozgrywkami stricte prywatnymi, w których występują i które organizowane są wyłącznie przez podmioty prywatnoprawne¹⁸¹. To właśnie organizacje sportowe pełnią w konsekwencji fundamentalną rolę dla wzrostu i utrzymywania znaczenia sportu w omówionych powyżej sferach życia publicznego. Rolą państwa jest natomiast wytyczanie ogólnych kierunków ich funkcjonowania w kraju, przy pełnym poszanowaniu autonomii ruchu sportowego¹⁸².

Wnioskiem, który jestem w stanie wysnuć w oparciu o przeanalizowanie prawodawstwa szczególnie zawarte w Ustawie o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r., sportem zawodowym jest regularne uprawianie sportu przez zawodnika i czerpanie z tego tytułu korzyści finansowej. Podjęcie próby stworzenia jednej definicji sportu jest wyzwaniem, ponieważ sport przyjmuje różne formy i funkcje w zależności od kontekstu kulturowego, społecznego czy prawnego. Niemniej jednak podstawowe elementy – takie jak aktywność, współzawodnictwo i zasady – pozostają niezmiennie i stanowią fundament każdej formy sportu. Podjęcie decyzji o wprowadzeniu definicji legalnej sportu powinno być przemyślane i dostosowane do potrzeb regulacyjnych. Obecnie obowiązująca definicja w ustawie o sporcie jest zbyt szeroka, co powoduje chaos interpretacyjny i sprawia, że łatwiej wskazać, jakie aktywności sportem nie są, niż precyzyjnie określić, co nim jest. Zamiast wprowadzać definicje, które obejmują niemal każdą aktywność człowieka, bardziej efektywne byłoby pozostawienie interpretacji pojęcia sportu jurysprudencji oraz organom stosującym prawo. Taki krok pozwoliłby na większą elastyczność i uniknięcie przeregulowania, które obecnie utrudnia rozwój sportu w Polsce. Obecnie zagadnieniem budzącym także coraz większe zainteresowanie pojęcie sportu elektronicznego. Określamy go również mianem e-sportu (ang. *esports*), jest to forma rywalizacji, w której zawodnicy biorą udział w grach komputerowych lub konsolowych, indywidualnie lub w drużynach, często w ramach zorganizowanych turniejów online bądź na LAN-ach. Pomimo że nazwa sugeruje sport, ustawa o sporcie nie wyróżnia e-sportu jako osobnej kategorii, nie zdefiniowano go formalnie w aktach normatywnych. Wobec powyższych rozważań zawartych w tym rozdziale ustawa definiuje sport jako „wszelkie formy aktywności fizycznej”, co może budzić wątpliwości co do zaliczenia e-sportu do kategorii sportów fizycznych. Niemniej jednak, podobnie jak szachy czy strzelectwo, których aktywność ruchowa

¹⁸¹ E. Krześniak, *op. cit.*, s. 65–67.

¹⁸² M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *op. cit.*, s. 110–113.

jest stosunkowo niewielka, e-sport mógłby teoretycznie spełniać szeroko pojmowaną definicję sportu. Niewątpliwie zagadnienie e-sportu będzie jeszcze przedmiotem wielu naukowych rozważań.

1.3. Pojęcie sprawy sportowej

W wyniku przeglądu literatury przedmiotu nie doszukano się zdefiniowania pojęcia sprawy sportowej. Poniżej zawarto wnioski wynikające z całościowej analizy pozycji książkowych, artykułów oraz materiałów ze stron internetowych. Przez pojęcie sprawy sportowej rozumiemy sprawę związaną z uprawianiem konkretnej dyscypliny sportowej, która rodzi skutki prawne w zakresie prawa wewnętrznego obowiązującego albo przepisów dyscyplinarnych i jest poddawana do rozstrzygnięcia w systemie statutu danego polskiego związku sportowego, a najczęściej w trybie wewnątrz sportowego postępowania arbitrażu (polubownego), mianowicie TAS (*Tribunal Arbitral du Sport*) lub CAS (*Court of Arbitration of Sport*) mającego różnoraki zasięg, poczynszy od konkretnego związku sportowego, poprzez standard krajowy aż po arbitraż międzynarodowy. Sprawa sportowa może mieć charakter holistyczny, bowiem istotą prawa sportowego jest jego interdyscyplinarność, czyli wejście w zakres wielu obszarów prawnych. Tak więc sprawa sportowa nieodłącznie wiąże się z trybem i zakresem rozstrzygania sporów wynikłych na tle uprawiania sportu. Jak dotąd w prawie polskim – Ustawie o sporcie oraz innych aktach normatywnych rangi ustawy – pojęcie sprawy sportowej nie zostało zdefiniowane w formie tzw. definicji normatywnej i pojęcie to jest pozostawione w doktrynie prawniczej dla tych specjalistów prawa, którzy zajmują się analizą prawa sportowego i wynikających przypadków z jego praktycznego stosowania. Sprawa dyscyplinarna dotyczy się zawodników, trenerów i członków sztabu szkoleniowego, sędziów i arbitrów sportowych, działaczy sportowych i osób zarządzających organizacjami sportowymi, organizatorów imprez sportowych, kibiców i uczestników zawodów sportowych, polskich związków sportowych i klubów sportowych, członków władz fizycznych (zarządów, komisji itp.).

Sprawa dyscyplinarna ma miejsce wówczas, gdy zawodnik narusza ustalone reguły gry powszechnie przyjęte w danej dyscyplinie sportu na poziomie krajowym albo międzynarodowym. Na płaszczyźnie krajowej te reguły ustanawiane są przez polskie związki sportowe, a na poziomie międzynarodowym przez międzynarodowe federacje w określonej dyscyplinie sportowej. Każde użycie przez sportowca niedozwolonego środka

farmakologicznego jest nie tylko deliktem dyscyplinarnym powodującym daleko idące skutki dla zawodnika i jego kariery, może nawet doprowadzić do jego dożywotniej dyskwalifikacji, ale jest równocześnie przestępstwem (występkiem) w rozumieniu przepisów prawa karnego. Delikt dyscyplinarny może popełnić zawodnik, trener i dyrektor sztabu szkoleniowego, sędzia, działacz sportowy lub organizator oraz kibice. Sprawa dyscyplinarna o tyle mieści się w pojęciu sprawy sportowej, o ile dotyczy sytuacji zawodnika czynnie uprawiającego sport. W tym kontekście pojęcie sprawy dyscyplinarnej ma szerszy zakres niż pojęcie sprawy sportowej, gdyż odpowiedzialność dyscyplinarna regulowana przez kodeks pracy, czyli prawo powszechnie obowiązujące, oraz przez tzw. pragmatyki. Są to szczególne ustawy dotyczące zwykle osób uprawiających zawody zaufania publicznego, np. urzędników, nauczycieli, natomiast pojęcie sprawy sportowej jest pojęciem węższym, gdyż odnosi się do sportowców. W związku z powyższym sprawa dyscyplinarna jest pojęciem szerszym niż sprawa sportowa, ale dyscyplinarna sprawa sportowa opiera się na prawie wewnętrznym odpowiednich statutów federacji i międzynarodowych związków sportowych w oparciu o regulacje Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego.

W kontekście sportowym o odpowiedzialności sportowej możemy mówić nie tylko w odniesieniu do klubów sportowych i innych osób prawnych funkcjonujących w sporcie¹⁸³. Pozostaje to w sprzeczności z tradycyjnym prawnym rozumieniem określenia „odpowiedzialność dyscyplinarna”, interpretowanym jako reguły wskazujące, kto i za co odpowiada, zaznaczając przy tym „kto” oznacza w tym przypadku zawsze osobę fizyczną¹⁸⁴.

Podnosząc kwestie o tradycyjnym prawnym rozumieniu tego pojęcia, używam pewnego skrótu myślowego, przepisy prawa nie zawierają bowiem legalnej definicji odpowiedzialności dyscyplinarnej. Znaczenie tego pojęcia ustalamy zatem, analizując konkretne przepisy oraz ich kontekst normatywny¹⁸⁵. Ustawodawca, regulując odpowiedzialność dyscyplinarną, niemal zawsze wskazuje natomiast na konkretne grupy osób. Przykładowo są to pracownicy administracji rządowej¹⁸⁶ oraz pracownicy administracji samorządowej¹⁸⁷, członkowie korpusu

¹⁸³ P. Jóźwiak, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, Poznań 2014, s. 32–33, 317–333.

¹⁸⁴ W poprzednich opracowaniach dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej fakt, że odnosi się ona jedynie do osób fizycznych, jest podstawowym założeniem. Por. m.in. Z. Leoński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna słuchaczy państwowych szkół wyższych w prawie polskim*, „Prawo. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza”, 1955, z.1, s.131–133.

¹⁸⁵ P. Jóźwiak, *op. cit.*, s. 30.

¹⁸⁶ Ustawa z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 266 z późn. zm.).

¹⁸⁷ Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1135).

służby cywilnej¹⁸⁸ i służby zagranicznej¹⁸⁹, osoby wykonujące zawody związane ze stosowaniem prawa, wykonujący tzw. zawody zaufania publicznego – adwokaci¹⁹⁰, radcy prawni¹⁹¹, notariusze¹⁹², prokuratorzy¹⁹³, radcowie Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa¹⁹⁴, komornicy sądowi¹⁹⁵, doradcy podatkowi¹⁹⁶, rzecznicy patentowi¹⁹⁷ i osoby zajmujące się własnością przemysłową¹⁹⁸ oraz sędziowie zarówno sądów powszechnych, jak i sądów administracyjnych, Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego¹⁹⁹.

Ostatnie grupy to te określane mianem zawodów mundurowych – funkcjonariusze Policji²⁰⁰, Państwowej Straży Pożarnej²⁰¹, Straży Granicznej²⁰², Służby Celnej²⁰³, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu²⁰⁴, Służby Ochrony Państwa²⁰⁵, Służby Więziennej²⁰⁶ (choć odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegają także więźniowie) czy Centralnego Biura Antykorupcyjnego²⁰⁷ oraz osoby wykonujące zawody związane z nauką – nauczyciele oświaty, nauczyciele akademicy (odpowiedzialności podlegają również studenci i doktoranci)²⁰⁸, mianowani pracownicy naukowcy jednostek badawczych oraz

¹⁸⁸ Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 409).

¹⁸⁹ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 211; stan prawny obowiązywał do uchylenia 16 czerwca 2021 r.).

¹⁹⁰ Prawo o adwokaturze. Na temat odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów i radców prawnych por. E. Krześniak, *Spółka partnerska ze szczególnym uwzględnieniem spółek adwokatów i radców prawnych*, Kraków 2002, s. 265–277.

¹⁹¹ Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 499).

¹⁹² Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1001; zmieniona ustawą z 6 marca 2025 r., Dz.U. 2025, poz. 479).

¹⁹³ Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 390).

¹⁹⁴ Ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1192).

¹⁹⁵ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1458, z późn. zm.).

¹⁹⁶ Ustawa z dnia 5 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 2117).

¹⁹⁷ Ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 749; stan prawny na dzień 6 września 2025 r.).

¹⁹⁸ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1170; stan prawny na 8 września 2025 r.).

¹⁹⁹ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 334; ostatnia zmiana Dz.U. z 2025 r., poz. 526).

²⁰⁰ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 636; stan prawny na dzień 8 września 2025 r.).

²⁰¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1443, stan prawny na dzień 8 września 2025 r.).

²⁰² Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 914; stan prawny na 8 września 2025 r.).

²⁰³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1799).

²⁰⁴ Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 902).

²⁰⁵ Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 34).

²⁰⁶ Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1869; ostatnia zmiana Dz.U. z 2025 r., poz. 820).

²⁰⁷ Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 712).

²⁰⁸ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1668, z późn. zm., obowiązujący do 23 stycznia 2025 r.; obecnie obowiązuje Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1571).

mianowani pracownicy naukowcy Polskiej Akademii Nauk i wreszcie osoby wykonujące zawody związane z ochroną zdrowia²⁰⁹: lekarze²¹⁰, lekarze weterynarii²¹¹, pielęgniarki, położne²¹², aptekarze²¹³, psychologowie²¹⁴, a nawet ratownicy medyczni²¹⁵. We wszystkich wskazanych przypadkach mamy do czynienia z odpowiedzialnością konkretnych osób fizycznych za określone naruszenia. W sporcie jest inaczej²¹⁶.

Nowelizacja ustawy o sporcie z 2015 r. znacząco rozszerzyła zakres odpowiedzialności dyscyplinarnej. Wprowadziła m.in.:

1. Zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej, w tym prawo do obrony i dwuinstancyjność postępowania.
2. Katalog kar dyscyplinarnych, takich jak:
 - kara pieniężna,
 - dyskwalifikacja,
 - przeniesienie zespołu do niższej klasy rozgrywkowej (co wskazuje na odpowiedzialność podmiotów innych niż osoby fizyczne).
3. Potwierdzenie niezależności odpowiedzialności dyscyplinarnej od innych rodzajów odpowiedzialności²¹⁷.

Obwiniony o delikt dyscyplinarny w zakresie ustawy o sporcie ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną niezależnie od tego, że może także odpowiadać np. za przestępstwo albo wykroczenie, o ile jego czyn wypełnia znamiona przestępstwa bądź wykroczenia. W praktyce dopuszczalne jest oczywiście zawieszenie postępowania dyscyplinarnego do czasu zakończenia postępowania karnego lub administracyjnego, jednak nie jest to obligatoryjne. Na przykład regulamin Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim przewiduje w § 49 lit. d), że Trybunał może zawiesić postępowanie, jeśli

²⁰⁹ Z wyłączeniem psychologów ustawodawca posługuje się w przypadku tych zawodów terminem „odpowiedzialności zawodowej”, której charakter jest jednak zbliżony do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

²¹⁰ Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1287, z uwzględnieniem późniejszych zmian do 2025 r.).

²¹¹ Ustawa z dnia 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 154; stan prawny zmieniony ustawą z dnia 20 marca 2025 r., Dz.U. z 2025 r. poz. 523).

²¹² Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 814, stan prawny na dzień 8 września 2025 r.).

²¹³ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 688, stan prawny na dzień 8 września 2025 r.).

²¹⁴ Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1026).

²¹⁵ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 91; ostatnia nowelizacja: Dz.U. z 2025 r. poz. 637).

²¹⁶ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857), nowelizacja z 2017 r., Dz.U. z 2017 r., poz. 60.

²¹⁷ Z. Leoński, *op. cit.*, s.133, cyt. za: P. Józwiak, *op. cit.*, s. 25.

postępowanie karne w sprawie o przestępstwo lub wykroczenie, postępowanie w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe albo postępowanie dyscyplinarne lub postępowanie administracyjne nie jest jeszcze zakończone²¹⁸.

Przepisy rozdziału 10 dodane do ustawy o sporcie nowelą z 2015 r. ustawy o sporcie w sposób ewidentny potwierdziły, iż w przypadku sportu odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegają nie tylko osoby fizyczne, lecz także osoby prawne i potencjalnie inne podmioty.

Po pierwsze, w przepisie art. 45b ust. 3 u.s. jest mowa o tym, że regulamin dyscyplinarny określa podmioty podlegające odpowiedzialności dyscyplinarnej. Ustawa wyraźnie mówi więc o podmiotach, a nie o osobach fizycznych. Po drugie, jedną z kar dyscyplinarnych jest przeniesienie zespołu (zatem niewątpliwie podmiotu innego aniżeli osoba fizyczna) do niższej klasy rozgrywkowej (art. 45b ust. 5 pkt 6 u.s.)²¹⁹.

Powyższe unormowanie nie powodowało większych wątpliwości w doktrynie również przed uchwaleniem wyżej omawianej noweli z 2015 r. Obszerną analizę tej problematyki przeprowadził P. Józwiak, zaczynając od zwrócenia uwagi na komplikacje związane z przyjmowaniem konstrukcji odpowiedzialności dyscyplinarnej w odniesieniu do osób prawnych i podmiotów nieposiadających osobowości prawnej z racji choćby na konstrukcję czynu zwanego przewinieniem dyscyplinarnym. Doktryna stoi przy stanowisku, iż w odniesieniu do deliktów dyscyplinarnych nie ma potrzeby przyjmowania odmiennej definicji czynu aniżeli w prawie karnym²²⁰. Prawo karne przeważnie przyjmuje pogląd, iż tylko osoba fizyczna może być nosicielem-kreatorem procesów moralnych zdolnych do wygenerowania czynu w rozumieniu prawa karnego²²¹.

Dopuszczenie wariantu pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej takiego podmiotu, jak klub sportowy, wymaga więc pewnej elastyczności w podejściu. Ta elastyczność jawi się w przyjęciu, że pomimo iż podmioty zbiorowe nie są zdolne do wykreowania własnego czynu, to można je objąć odpowiedzialnością, w tym także odpowiedzialnością dyscyplinarną, poprzez przypisanie im czynu osoby fizycznej, co osiąga się poprzez przypisanie takiemu podmiotowi, jak klub sportowy, zachowań organów reprezentujących ten klub²²². Ta koncepcja

²¹⁸ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2016, s. 516.

²¹⁹ *Ibidem*.

²²⁰ Tak uważa P. Józwiak, nie wskazuje jednak poglądów, które autorowi pozwoliły na sformułowanie takiej tezy; por. P. Józwiak, *op. cit.*, s. 324.

²²¹ *Ibidem*, s. 324, cyt. za: M. Filar, *Węzłowe problemy odpowiedzialności podmiotów zbiorowych na gruncie ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary* [w:] *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problem tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*, red. J. Giezek, Kraków 2006, s. 163.

²²² P. Józwiak, *op. cit.*, s. 324–325.

jest określana mianem teorii identyfikacji i polega na utożsamieniu organów kierujących podmiotem zbiorowym z nim samym. Biorąc pod uwagę, że klub sportowy może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej, cywilnej i administracyjnej, czyli innymi słowy, jest w stanie wykreować czyn podlegający ocenie na gruncie prawa cywilnego, karnego i administracyjnego, to tym bardziej może dopuścić się czynu podlegającego odpowiedzialności dyscyplinarnej²²³.

Do tej pory pomijano w rozważaniach problematykę odpowiedzialności dyscyplinarnej osób zaangażowanych w wyścigi konne oraz myśliwych. Zarówno wyścigi konne, jak i łowiectwo są wprawdzie traktowane jako sport w szerokim tego słowa znaczeniu, jednak minister właściwy do spraw kultury fizycznej nie sprawuje nadzoru ani nad polskim Klubem Wyścigów Konnych (taki nadzór pełni minister właściwy do spraw rolnictwa), ani też nad Polskim Związkiem Łowieckim (tu nadzór sprawuje minister właściwy do spraw środowiska) – ani jedna, ani druga aktywność nie jest też regulowana przez przepisy ustawy o sporcie. W przypadku łowiectwa właściwym aktem rangi ustawy jest Prawo łowieckie, w przypadku wyścigów konnych – Ustawa z dnia 18 stycznia 2001 r. o wyścigach konnych²²⁴.

Godne zauważenia jest, że odpowiedzialność dyscyplinarna nie jest czymś specyficznym dla sportu. W sporcie pełni ona jednak funkcję prymarną. Jest ona zawarta na pierwszym planie w regulaminach sportowych²²⁵. Analiza licznych regulaminów dyscyplinarnych w polskich związkach sportowych, a także, pomocniczo, w regulaminach dyscyplinarnych w niemieckich związkach sportowych i brytyjskich federacjach sportowych wskazuje na to, że jednym z głównych celów, o ile nie podstawowym wszystkich tych reguł, jest pragnienie pozostawienia wszystkich spraw „wewnątrzwiązkowych” czy „wewnątrzfederacyjnych” w zakresie samych organizacji sportowych, bez angażowania lub, inaczej rzecz ujmując, bez dopuszczania w te sprawy organów administracji i sądów powszechnych²²⁶.

Prawidła odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie nie bazują na koncepcji sądownictwa polubownego. Bezwzględnie penalizowania działań w ramach reguł odpowiedzialności dyscyplinarnej nie należy traktować jako arbitrażu w rozumieniu formalnym. Uprzedzając tok dalszych wywodów, śmiało można zauważyć, że już z samego tego faktu płyną istotne konsekwencje, na przykład takie, że w ramach postępowań

²²³ *Ibidem*, s. 325.

²²⁴ Tekst jednolity Dz.U. z 2015 r. poz. 642 z późn. zm.

²²⁵ O istocie odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie por. m.in. A.J. Szware, *Znaczenie i problemy odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie* [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, red. A.J. Szware, Poznań 2001, s. 21–48. Ciekawie na ten temat także J. Giezek, *Sportowe sankcje dyscyplinarne* [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, red. A.J. Szware, Poznań 2001, s. 93–118.

²²⁶ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 511.

dyscyplinarnych nie obowiązują klasyczne, arbitrażowe reguły dotyczące dopuszczalności czy sposobu przeprowadzenia dowodów, wzorowane najczęściej na zasadach kodeksu postępowania cywilnego. W tej materii organy PZS mają daleko większą swobodę niż jakikolwiek sąd polubowny²²⁷.

Nie oznacza to jednak, że system odpowiedzialności dyscyplinarnej może być całkowicie dowolny. Absolutnie powinien on spełniać przynajmniej pewne podstawowe standardy zasad współżycia społecznego i zgodnie z nimi może być oceniany, a w razie sprzeczności pierwszeństwo trzeba dać normom współżycia społecznego. Postępowanie dyscyplinarne powinno być transparentne i prowadzone w sposób zrozumiały dla tych, którzy w nich uczestniczą. Jak już wskazano we wcześniejszej części rozprawy, w miarę możliwości – jednocześnie szybkie, gdyż tego wymaga natura współczesnego sportu²²⁸.

Kwestią koronną jest fakt, że odpowiedzialności dyscyplinarnej nie należy także utożsamiać z odpowiedzialnością regulaminową, choć granica między tymi dwoma typami postępowań jest nieostra i sama w sobie może prowadzić do sporów²²⁹, zwłaszcza jeśli uwzględnimy postanowienia rozdziału 9a u.s., dotyczącego odpowiedzialności dyscyplinarnej i statuującego szczególne uprawnienia Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy PKOI w zakresie spraw dyscyplinarnych²³⁰.

Odpowiedzialność dyscyplinarna może być umocowana albo na konkretnym przepisie ustawowym, albo też może wynikać z postanowień statutów stowarzyszeń czy związków stowarzyszeń; prawo o stowarzyszeniach nie zawiera reguł tej odpowiedzialności, natomiast nie wyklucza możliwości ustalania w ramach stowarzyszeń czy ich związków określonych norm oraz wprowadzania sankcji za ich nieprzestrzeganie, co jest cechą charakterystyczną

²²⁷ *Ibidem*.

²²⁸ *Ibidem*, s. 512.

²²⁹ Poniżej będzie podnoszona kwestia o wątpliwościach publicznie wyrażanych przez PZPN w odniesieniu do sposobu działania Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy PKOI w jednej z rozpatrywanych spraw. Trybunał Arbitrażowy konsekwentnie stał na stanowisku, iż sprawa ma charakter dyscyplinarny. Prezes Trybunału Z. Ćwiąkański, wypowiadając się na temat sporu między Lechią Gdańsk a PZPN o odebranie punktów, stwierdził, że „[...] ustawa o sporcie mówi wyraźnie, że w sprawach dyscyplinarnych możliwość odwołania od prawomocnych orzeczeń związkowych przysługuje do Trybunału Arbitrażowego, więc niczyja zgoda, aby tę sprawę rozpoznać, nie jest potrzebna” (cyt. za: *Zbigniew Ćwiąkański specjalnie dla PN: Nie byłoby gorączki, gdyby nie 47 dni zwłoki*, wywiad z Z. Ćwiąkańskim przeprowadzony przez A. Godlewskiego z 10.04.2016 r.), <http://pilkanozna.pl/index.php/Wydarzenia/Ekstraklasa/794042-zbigniew-wikalski-szef-trybunau-arbitrazowego-specjalnie-dla-pn-ta-sprawa-jest-dyscyplinarna.html> [dostęp: 6.06.2016]. PZPN bronił poglądu, że mamy do czynienia z odpowiedzialnością regulaminową. Jak to z kolei trafnie ujął Prezes PZPN, Z. Boniek, „Staliśmy i stoimy na stanowisku, że to była decyzja regulaminowa, a nie dyscyplinarna [...] I Trybunałowi Arbitrażowemu nic do tego” (cyt. za: R. Kołtoń, *Boniek dla Polsatsport.pl: Trybunał Arbitrażowy? Zamach sportowy!*, <http://www.Polsatsport.pl/wiadomosc/2016-04-19/boniek-dla-polsatsport-pl-trybunal-arbitrazowy-zamach-sportowy/> [dostęp: 6.06.2016]).

²³⁰ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 512.

każdej odpowiedzialności dyscyplinarnej²³¹. Może ona nawet nie być określana odpowiedzialnością dyscyplinarną, często używa się określeń „odpowiedzialność regulaminowa”, „statutowa” czy „organizacyjna”. Różnica jest jednak głównie semantyczna, a w większości tych przypadków będziemy mieli do czynienia z odpowiedzialnością dyscyplinarną²³².

W doktrynie przyjęto, iż odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie ma mieszany charakter. Jest to pierwszorzędnie odpowiedzialność o prywatnoprawnym charakterze jednak z udziałem elementów publicznoprawnych²³³. W literaturze przedmiotu zwraca się ponadto uwagę na znaczące „odformalizowanie” procedur dyscyplinarnych, stosowanych w sporcie²³⁴.

W judykaturze przyjmuje się, że odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie nie ma charakteru odpowiedzialności umownej. Oznacza to, że działalności organów polskich związków sportowych nie można traktować jako czynności prawnych w rozumieniu kodeksu cywilnego, a więc ich ważność nie podlega ocenie na gruncie art. 58 k.c.²³⁵.

Konkluzją powyższych rozważań jest stwierdzenie, że wnikliwa analiza problematyki odpowiedzialności dyscyplinarnej wymagałaby napisania osobnej monografii, ukierunkowanej raczej na omawianie statusu prawnego sportowców. W związku z tym pokrótce zostanie zarysowana jej specyfika, ponieważ stanowi ona punkt wyjścia do omówienia zasad funkcjonowania Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim, czyli sądu polubownego, w którym powodem albo pozwanym jest prawie zawsze klub sportowy lub związek sportowy, oraz innych sądów polubownych w polskim sporcie i szerzej problematyki rozstrzygania sporów w sporcie.

Rozszerzenie odpowiedzialności dyscyplinarnej na kluby sportowe oraz zróżnicowanie regulacji w odniesieniu do różnych form aktywności sportowej, jak łowiectwo czy wyścigi konne, podkreśla interdyscyplinarny charakter prawa sportowego. Jednocześnie, w przypadku

²³¹ P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2018, s. 245.

²³² E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 513.

²³³ M. Leciak, *Charakter prawny odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie-uwagi w świetle nowelizacji ustawy o sporcie* [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne*, red. M. Leciak, Toruń 2016, s. 11–24.

²³⁴ J. Kosowski, *Praktyczne aspekty postępowania dyscyplinarnego na przykładzie funkcjonowania organów dyscyplinarnych Polskiego Związku Koszykówki* [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne*, red. M. Leciak, Toruń 2016, s. 109–110.

²³⁵ Tak SN w wyroku z dnia 10 czerwca 2009 r., III PO 1/09, LEX nr 518071. Por. także ciekawe wywody na temat charakteru odpowiedzialności dyscyplinarnej w świetle wspomnianego wyroku u M. Dziurda, *Prawne instrumenty reagowania na niedopuszczalną niekompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi w sferze prawa cywilnego i handlowego w postępowaniu cywilnym* [w:] *Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi*, red. A.J. Szwarc, Poznań 2017, s. 182–185.

sportu rekreacyjnego i amatorskiego, kluczowe pozostaje odwołanie się do ogólnych zasad prawa cywilnego i karnego, co pozwala na elastyczne podejście do rozwiązywania sporów.

1.4. Kluby sportowe i związki sportowe w Polsce

Podstawową strukturę organizacyjną stanowi w sporcie w Polsce klub sportowy. Nie jest to równoważne z tym, że poza klubem działalność sportowa zawodnika jest niemożliwa. Termin działalności sportowej należy tutaj rozumieć jako działalność w sferze sportu, na rzecz sportu, dotycząca sportu czy też związaną ze sportem. Szeroki zasięg pojmowania działalności sportowej daje przestrzeń do działalności różnych podmiotów²³⁶. M. Rudnik w odniesieniu do sportu profesjonalnego w Polsce wyszczególnił przede wszystkim:

- działalność zawodnika profesjonalnego oparta na odpłatnym uczestnictwie w zawodach sportowych,
- działalność prowadzona według reguł komercyjnych poprzez podmioty grupujące sportowców profesjonalnych (czyli grupy zawodowe, stajnie w kolarstwie),
- działalność podmiotów przygotowujących na zasadach komercyjnych sportowe imprezy zawodowe (turnieje tenisowe, gale bokserskie),
- działalność polskich związków sportowych odpowiadających za profesjonalne współzawodnictwo w sporcie,
- działalność lig zawodowych jako podmiotów kreujących profesjonalne współzawodnictwo sportowe na bazie umowy z polskim związkiem sportowym,
- działalność podmiotów gospodarczych zajmujących się marketingiem sportowym²³⁷.

Pierwszorzędnie ustawowo wyróżnioną i w tym kontekście też elementarną formą działalności jest klub sportowy. Na podstawie u.s. i prawa o stowarzyszeniach kluby sportowe funkcjonują jako osoby prawne²³⁸.

Według definicji M. Gniatowskiego klub sportowy jest osobą prawną prowadzącą działalność sportową, zarejestrowaną na terenie Polski i z siedzibą na jej terytorium, zaznaczając, że uzyskanie osobowości prawnej jest warunkiem *sine qua non* założenia klubu sportowego. Zauważyć konieczne trzeba, że nie można więc obecnie prowadzić klubu

²³⁶ S. Fundowicz, *Prawo sportowe*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013, s. 64.

²³⁷ M. Rudnik, *Sport profesjonalny w Polsce. Rola regulacji prawnych* [w:] *Unia Europejska i sport*, red. A.J. Szwarc, Poznań 2006, s. 103.

²³⁸ S. Fundowicz, *op. cit.*, s. 64.

sportowego w formie jednoosobowej działalności gospodarczej ani w formie spółki handlowej nieposiadającej osobowości prawnej w rozumieniu kodeksu spółek handlowych, a więc spółki jawnej, spółki komandytowej, spółki komandytowo-akcyjnej²³⁹. W polskim systemie prawa spółek, regulowanym przepisami kodeksu spółek handlowych (k.s.h.), ustawodawca wprowadza wyraźne rozróżnienie pomiędzy spółkami posiadającymi osobowość prawną a tymi, które jej nie mają, lecz wyposażone zostały w tzw. ułomną osobowość prawną (zdolność prawną). Do kategorii spółek handlowych posiadających osobowość prawną zaliczają się wszystkie spółki kapitałowe, tj. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (sp. z o.o.), spółka akcyjna (SA) oraz prosta spółka akcyjna (P.S.A.), a ponadto – spośród spółek osobowych – spółka komandytowo-akcyjna (S.K.A.). W odniesieniu do tych podmiotów art. 12 § 1 k.s.h. (dla spółki z o.o. i SA), art. 300¹ § 1 k.s.h. (dla P.S.A.) oraz art. 126 § 1 pkt 1 k.s.h. (dla S.K.A.) jednoznacznie przyznają im status osób prawnych. Pozostałe spółki osobowe, tj. spółka jawna, spółka partnerska i spółka komandytowa, nie posiadają osobowości prawnej, ale ustawodawca wyposażył je w zdolność prawną, zdolność do czynności prawnych oraz zdolność sądową. Oznacza to, że mogą one we własnym imieniu nabywać prawa, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywane, lecz nie funkcjonują jako osoby prawne w rozumieniu prawa cywilnego. Z uwagi na tę konstrukcję są one określane w doktrynie mianem „ułomnych osób prawnych” (art. 33¹ k.c.)²⁴⁰

W odróżnieniu od klubu sportowego zdefiniowanie polskiego związku sportowego według M. Gniatowskiego i P. Kokot, brzmi następująco: jest to związek sportowy o zasięgu ogólnokrajowym, utworzony za zgodą właściwego ministra do spraw sportu, działający zasadniczo w jednym sporcie, którego członkami są kluby sportowe, inne związki sportowe lub inne osoby prawne prowadzące działalność sportową, któremu ustawa przyznaje wyłączność w organizowaniu współzawodnictwa sportowego w danym sporcie na terenie Polski i reprezentowania Polski w danym sporcie we współzawodnictwie na arenie międzynarodowej²⁴¹.

M. Badura i in., uwzględniając treść art. 7 u.s., akcentuje następujące scharakteryzowanie polskiego związku sportowego: „jest osobą prawną działającą w formie prawnej stowarzyszenia lub związków stowarzyszeń utworzony przez co najmniej trzy kluby (art.

²³⁹ *Ibidem*.

²⁴⁰ Zgodnie z art. 12 § 1 oraz art. 300¹ § 1 i art. 126 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks Spółek Handlowych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 18), osobowość prawną posiadają: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka akcyjna, prosta spółka akcyjna oraz spółka komandytowo-akcyjna.

²⁴¹ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011, s.45–47.

6 ust.1 u.s.) w celu organizowania i prowadzenia współzawodnictwa w danym sporcie. Ustawodawca tej osobie przyznaje szczególne kwalifikacje, w tym prawo o charakterze wyłącznym (art. 13–15 u.s.)²⁴². Nie oznacza to jednak, że polski związek sportowy jest jedynym podmiotem kompetentnym do organizowania i prowadzenia współzawodnictwa w danym sporcie. Przytoczoną działalność mogą podejmować inne podmioty, w tym także osoby fizyczne. Godne zauważenia jest, że polski związek sportowy jest jednak podmiotem szczególnym. Ponadto jest szczególną organizacją społeczną, prosperującą w formie stowarzyszenia (lub związku stowarzyszeń), która cieszy się znaczącą autonomią, a w pewnym obszarze posiada prawa wyłączne (art. 13–15 u.s.)²⁴³.

Minister właściwy do spraw kultury fizycznej prowadzi zestawienie polskich związków sportowych. Wykaz ten jest publikowany na stronie internetowej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw kultury fizycznej. Wykaz na dzień 25 listopada 2024 r. ukazuje, że w Polsce działa 70 polskich związków sportowych i podmiotów z nimi zrównanych. Są to:

1. Aeroklub Polski;
2. Polska Federacja Pétanque – Polski Związek Sportowy;
3. Polska Federacja Lacrosse – Polski Związek Sportowy;
4. Polska Unia Karate;
5. Polski Związek Alpinizmu;
6. Polski Związek Amp Futbolu;
7. Polski Związek Badmintona;
8. Polski Związek Baseballu i Softballu;
9. Polski Związek Biathlonu;
10. Polski Związek Bilardowy;
11. Polski Związek Bobslei i Skeletonu;
12. Polski Związek Bocci;
13. Polski Związek Bokserski;
14. Polski Związek Brydża Sportowego;
15. Polski Związek Freedivingu;
16. Polski Związek Gimnastyczny;
17. Polski Związek Golfa;
18. Polski Związek Hokeja na Lodzie;
19. Polski Związek Hokeja na Trawie;

²⁴² *Ibidem*, s. 83.

²⁴³ S. Fundowicz, *op. cit.*, s. 76.

20. Polski Związek Hokeja Podwodnego;
21. Polski Związek Jeździecki;
22. Polski Związek Judo;
23. Polski Związek Kajakowy;
24. Polski Związek Kickboxingu;
25. Polski Związek Kolarski;
26. Polski Związek Korfballu;
27. Polski Związek Koszykówki;
28. Polski Związek Kręglarski;
29. Polski Związek Lekkiej Atletyki;
30. Polski Związek Łuczniczy;
31. Polski Związek Łyżwiarstwa Figurowego;
32. Polski Związek Łyżwiarstwa Szybkiego;
33. Polski Związek Motorowodny i Narciarstwa Wodnego;
34. Polski Związek Motorowy;
35. Polski Związek Muaythai;
36. Polski Związek Narciarski;
37. Polski Związek Orientacji Sportowej;
38. Polski Związek Pięcioboju Nowoczesnego;
39. Polski Związek Piłki Nożnej;
40. Polski Związek Piłki Siatkowej;
41. Polski Związek Płetwonurkowania;
42. Polski Związek Pływacki;
43. Polski Związek Podnoszenia Ciężarów;
44. Polski Związek Przeciągania Liny;
45. Polski Związek Rugby;
46. Polski Związek Rugby na Wózkach;
47. Polski Związek Snookera i Bilarda Angielskiego;
48. Polski Związek Squasha;
49. Polski Związek Surfingu;
50. Polski Związek Sportowy Cheerleadingu;
51. Polski Związek Sportu Tanecznego;
52. Polski Związek Sportów Saneczkowych;
53. Polski Związek Sportów Wrotkarskich;

54. Polski Związek Strzelectwa Sportowego;
55. Polski Związek Sumo;
56. Polski Związek Szachowy;
57. Polski Związek Szermierczy;
58. Polski Związek Taekwondo Olimpijskiego;
59. Polski Związek Tenisa Stołowego;
60. Polski Związek Tenisowy;
61. Polski Związek Towarzystw Wioślarskich;
62. Polski Związek Triathlonu;
63. Polski Związek Unihokeja;
64. Polski Związek Wushu;
65. Polski Związek Zapaśniczy;
66. Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe;
67. Polski Związek Żeglarski;
68. Polski Związek Sportu Niesłyszących;
69. Związek Futbolu Amerykańskiego w Polsce;
70. Związek Piłki Ręcznej w Polsce²⁴⁴.

Rozdział pierwszy stanowi fundament dalszych rozważań, osadzając problematykę prawa sportowego w szerszym kontekście społeczno-prawnym. Analiza konfliktu jako zjawiska społecznego pozwoliła ukazać sport nie tylko jako obszar rywalizacji, lecz także jako przestrzeń, w której nieuchronnie pojawiają się napięcia wymagające odpowiednich mechanizmów regulacyjnych i rozwiązań instytucjonalnych. W dalszej części rozdziału zrekonstruowano i porównano definicje sportu zawodowego, co umożliwiło wskazanie jego specyfiki na tle innych form aktywności sportowej oraz podkreślenie roli profesjonalizacji jako zjawiska przenikającego zarówno sferę organizacyjną, jak i prawną. Szczególną uwagę zwrócono na pojęcie „sprawy sportowej”, które stało się kluczową kategorią badawczą, umożliwiającą delimitację zakresu spraw podlegających jurysdykcji instytucji sportowych i arbitrażowych. Ostatnia część rozdziału została poświęcona klubom i związkom sportowym w Polsce. Ukazano ich status prawny, znaczenie organizacyjne oraz kompetencje, a także wskazano na powiązania z międzynarodowym systemem sportowym. Analiza ta pozwala zrozumieć, w jaki sposób krajowe struktury sportowe wpisują się w globalny porządek

²⁴⁴ *Polskie Związki Sportowe*, Ministerstwo Sportu i Turystyki, <https://www.gov.pl/web/sport/polskie-zwiazki-sportowe2> [dostęp: 25.06.2020].

prawnosportowy, w którym centralną rolę odgrywają normy międzynarodowe i instytucje arbitrażowe. Podsumowując, rozdział pierwszy nakreślił ramy teoretyczne i instytucjonalne niezbędne do zrozumienia specyfiki sporów w sporcie. Punktem wyjścia była ogólna refleksja nad konfliktem, następnie zawężona do realiów sportu zawodowego i funkcjonowania organizacji sportowych. Tak ukształtowany fundament pozwala płynnie przejść do kolejnego etapu rozważań – problematyki doping w sporcie. Rozdział drugi, koncentrujący się na istocie i regulacji doping, stanowi rozwinięcie tematyki konfliktów sportowych poprzez analizę jednego z najbardziej kontrowersyjnych i doniosłych obszarów sporów, zarówno z perspektywy prawnej, jak i etycznej. W tym sensie doping można uznać za przykład szczególnego rodzaju konfliktu sportowego, którego rozstrzygnięcie wymaga wysoce wyspecjalizowanych regulacji i mechanizmów kontroli.

ROZDZIAŁ II

Istota i regulacja dopingu w Polsce

2.1. Definicja dopingu

Geneza stosowania dopingu w sporcie sięga starożytności, kiedy to wśród uczestników starożytnych igrzysk olimpijskich zaczęły rodzić się pierwsze kontrowersje związane z naruszeniem równości szans w trakcie rywalizacji sportowej²⁴⁵. Obecnie doping stanowi jedno z największych potencjalnych zagrożeń dla uniwersalnych wartości sportu, zaś walka z nim stała się globalnym problemem, z którym zmagają się krajowe i międzynarodowe organizacje antydopingowe²⁴⁶. W konsekwencji doping narusza ogólne zasady uczciwej konkurencji i stanowi niebezpieczeństwo dla zdrowia zawodników. Niejednokrotnie jest to czarny PR zarówno dla samych zawodników, jak i wydarzeń sportowych stawiający ich w bardzo złym ujęciu. Głównym założeniem walki z dopingiem jest osiągnięcie trzech globalnych celów: zagwarantowanie równości podczas rywalizacji sportowej, ochrona zdrowia zawodników, a także zachowanie wartości społecznej i moralnej sportu²⁴⁷.

Doping w sporcie w znaczeniu ogólnym to złożone, wieloaspektowe zjawisko polegające świadomym, celowym lub nieświadomym stosowaniu przez zawodników środków farmakologicznych lub metod fizjologicznych, które są zakazane przez organizacje regulujące sport, w celu zwiększenia wydolności fizycznej lub psychicznej, opóźnienia zmęczenia, przyspieszenia regeneracji lub osiągnięcia przewagi nad rywalami²⁴⁸. Definicja dopingu nie jest jednorodna, patrząc na nią interdyscyplinarnie zależy od perspektywy dyscypliny naukowej, ewoluuje ona wraz z rozwojem nauki i strategii omijania przepisów, dlatego jest tak ważna analiza prawna, etyczna, medyczna, biologiczna, socjologiczna i kulturowa tego

²⁴⁵ E. Zimny, *Co to jest fair play*, http://wychowaniefizyczne.pl/userfiles/_download/inne_fairplay.pdf [dostęp: 25.06.2020].

²⁴⁶ K. Sikora, *Doping w sporcie, sądownictwo polubowne* [w:] *Sędziowanie, sądownictwo i wymiar sprawiedliwości w sprawach sportowych*, red. B. Stępień-Załuca, Wydawnictwo UR, Rzeszów 2021, s. 23

²⁴⁷ R. Kopczyk, *Techno-doping – aspekty prawne i etyczne*, „Quality in Sport”, 2(2) 2016, s. 72, <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/QS/article/viewFile/12052/10915> [dostęp: 25.06.2020].

²⁴⁸ A. Pokrywka, M. Kwiatkowska, *Doping w sporcie – aspekty medyczne i prawne*, Instytut Sportu, Warszawa 2012, s. 9.

zjawiska. Mimo że intuicyjnie utożsamiany jest głównie z przyjmowaniem zakazanych substancji farmakologicznych, współczesne rozumienie dopingu uwzględnia znacznie szerszy kontekst²⁴⁹.

W literaturze naukowej oraz eksperckiej istnieje wiele definicji dopingu, które różnią się w zależności od przyjętej perspektywy badawczej. Z punktu widzenia prawno-normatywnego doping to naruszenie przepisów antydopingowych określonych przez organizacje, takie jak: Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), Narodowe agencje antydopingowe (np. POLADA), Międzynarodowe federacje sportowe (np. FIFA, IAAF, UCI)²⁵⁰. W zależności od kwalifikacji doping może podlegać sankcjom sportowym (zawieszenie, utrata medalu), cywilnym i karnym (np. w przypadku nielegalnego handlu lekami, fałszowania dokumentacji), dyscyplinarnym w zawodach medycznych i trenerskich²⁵¹. Z perspektywy tego ujęcia doping to czyn zabroniony definiowany przez przepisy krajowe oraz regulaminy międzynarodowe. Odpowiedzialność za doping może ponosić nie tylko sportowiec, ale także osoby trzecie. Zgodnie z zasadą *strict liability* obecność substancji w organizmie sportowca wystarcza do uznania go za winnego, niezależnie od intencji²⁵².

Ogólnie przyjęta obecnie definicja dopingu sformułowana została w art. 1 Światowego Kodeksu Antydopingowego (WADC), w myśl którego „za doping uznaje się wystąpienie jednego lub więcej naruszeń regulaminu dopingowego, o których mowa w art. 2.1 do 2.10 Kodeksu”²⁵³. Co więcej, art. 2 WADC wskazuje, że „zawodnicy lub inne osoby mają obowiązek wiedzieć, co stanowi naruszenie przepisów antydopingowych oraz znać substancje i metody, które zostały umieszczone na liście substancji i metod zakazanych, gdyż obowiązkiem każdego zawodnika jest dopilnowanie, aby do jego organizmu nie została użyta żadna metoda zabroniona”. Istotne jest, „aby stwierdzić naruszenie przepisu antydopingowego polegającego na użyciu substancji zabronionej lub metody zabronionej, nie trzeba wykazać zamiaru, winy, zaniedbania ani świadomego użycia przez zawodnika”²⁵⁴. W związku z tym sportowcy ponoszą

²⁴⁹ M. Leciak, *Doping w sporcie i jego prawnokarne oceny*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022, s. 29–30; K. Sas-Nowosielski, *Doping w sporcie. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość?*, AWF, Katowice 2020, s. 5–7; Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), *Światowy Kodeks Antydopingowy 2021*, art. 2.1–2.11; Ustawa z dnia 21 kwietnia 2017 r. o zwalczaniu dopingu w sporcie (Dz.U. z 2022 r., poz. 1258), art. 3 ust. 1.

²⁵⁰ Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), *Światowy Kodeks Antydopingowy 2021*, https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/2021_wada_code.pdf [dostęp: 25.05.2025].

²⁵¹ Ustawa z dnia 21 kwietnia 2017 r. o zwalczaniu dopingu w sporcie (Dz.U. z 2022 r., poz. 1258), <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/zwalczanie-dopingu-w-sporcie-18605239> [dostęp: 25.05.2025].

²⁵² World Anti-Doping Agency (WADA), *World Anti-Doping Code 2021*, art. 2.1.1, https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/2021_wada_code.pdf [dostęp: 25.05.2025].

²⁵³ Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy kodeks antydopingowy z 2015 roku*, wersja polska, <https://www.antydoping.pl/wp-content/uploads/2017/07/Przepisy-Antydopingowe-POLADA-1.pdf>

²⁵⁴ *Ibidem*, art. 2.1-2.10 WADC.

odpowiedzialność za każdą zakazaną substancję wykrytą w ich organizmie. Zaznaczając, że dzieje się tak niezależnie od tego, czy substancję zażyli w sposób całkowicie świadomy czy nieświadomy, czyli została im podana bez ich wiedzy²⁵⁵. Nie można tracić z pola widzenia, że Światowy Kodeks Antydopingowy (WADC), opracowany przez Światową Agencję Antydopingową (World Anti-Doping Agency, WADA), jako akt tworzony przez podmiot prawa prywatnego podlegający prawu szwajcarskiemu, nie ma sam w sobie charakteru źródła prawa powszechnie obowiązującego dla państw. Innymi słowy, WADC nie wiąże bezpośrednio państw jako akt prawa międzynarodowego. Jednakże państwa-sygnatariusze Międzynarodowej Konwencji o zwalczaniu doping w sporcie przyjętej w ramach UNESCO zostały zobowiązane do podejmowania działań zgodnych z zasadami WADC i do implementacji jego postanowień w krajowych porządkach prawnych. Oznacza to, że choć WADC nie jest formalnie traktatem międzynarodowym, to w praktyce uzyskał charakter normatywny, ponieważ poprzez konwencję UNESCO jego standardy stały się powszechnie przyjmowanym punktem odniesienia w globalnym systemie walki z dopingiem w sporcie²⁵⁶.

W encyklopedycznym jego postrzeganiu *Oxford Dictionary of Sports Science & Medicine*, doping to „the use of any drug or substance, or the application of any method, that is banned by a sport’s governing body and used to enhance performance”. Akcent pada na naruszenie zakazu regulaminowego, istotna jest intencja, mianowicie poprawa wydolności fizycznej. Definicja ta jest neutralna etycznie koncentruje się na kryteriach formalnych²⁵⁷. Odnosząc się do aspektów medycznych doping może prowadzić do poważnych zaburzeń zdrowotnych, zarówno somatycznych, jak i psychicznych. Na przykład stosowanie sterydów anabolicznych często prowadzi do uszkodzenia wątroby, agresji, depresji, ginekomastii²⁵⁸, EPO – ryzyka zakrzepicy, nadciśnienia, zawału²⁵⁹, beta-2-mimetyki – zaburzenia rytmu serca, drżenia²⁶⁰, diuretyki – odwodnienia, zaburzeń elektrolitowych²⁶¹, hormony wzrostu – przerostu

²⁵⁵ Definicja doping oraz kwestie związane z naruszeniem przepisów antydopingowych, Polska Agencja Antydopingowa POLANDA, <https://antydoping.pl/wp-content/uploads/2021/05/Definicja-doping-u-oraz-kwestie-zwiazane-z-naruszeniem-przepisow-antydopingowych.pdf>.

²⁵⁶ Por. Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu doping w sporcie sporządzona w Paryżu dnia 19 października 2005 r., Dz.U. z 2007 r. nr 142, poz. 999; por. też: Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), *World Anti-Doping Code 2021*, obowiązujący od 1 stycznia 2021 r., <https://www.wada-ama.org>.

²⁵⁷ M. Kent, *Oxford Dictionary of Sports Science & Medicine*, 3rd ed., Oxford University Press, Oxford 2014, s. 143.

²⁵⁸ Sterydy anaboliczne – co to jest, skutki uboczne, lista najczęściej stosowanych, ZdroweGeny.pl, <https://zdroweGeny.pl/poradnik/sterydy-anaboliczne> [dostęp: 25.05.2025].

²⁵⁹ Profilaktyka zawału serca, Kardio-Med.pl, <https://kardio-med.pl/profilaktyka-zawalu-serca/> [dostęp: 25.05.2025].

²⁶⁰ Beta2-mimetyki wziewne, Mp.pl, <https://www.mp.pl/pacjent/pochp/lekiileczenie/54235,beta2-mimetyki-wziewne> [dostęp: 25.05.2025].

²⁶¹ Leki moczopędne (diuretyki), Mp.pl, https://www.mp.pl/pacjent/nadcisnienie/badania_leczenie/59545,leki-moczopedne-diuretyki [dostęp: 25.05.2025].

narządów, cukrzycy, nowotworów²⁶². Zważywszy na to doping nie tylko oszukuje, ale także naraża sportowca na ryzyko utraty zdrowia lub życia. W czasopiśmie „JAMA” przedstawiono definicję medyczną dopingu: „Doping refers to the administration of substances foreign to the body or abnormal quantities of endogenous substances, with the sole purpose of increasing athletic performance”. To ujęcie wyraża sztuczność substancji obcych dla organizmu lub podawanie ich w niefizjologicznych dawkach. Ważny jest wyłączny cel – poprawa wyników, bez wskazań terapeutycznych. Ujęcie to ma na celu rozróżnieniu dopingu od leczenia²⁶³.

Często sięganie po doping bywa skutkiem następujących czynników, a mianowicie presji sukcesu – oczekiwań sponsorów, federacji, rodziny, niedojrzałości emocjonalnej sportowca, poddania się wpływowi sztabu trenerskiego lub lekarskiego, nierówności między sportowcami z różnych krajów – dostęp do lepszej opieki medycznej i farmakologii. Zjawisko to wpisuje się również w kult ciała i wyników, charakterystyczny dla współczesnej cywilizacji²⁶⁴. Kryterium powyższej socjologicznej definicji dopingu wskazał John Hoberman, opisał go jako „technologically assisted manipulation of the athlete’s body, often sanctioned by an entire medical and institutional apparatus, in pursuit of artificially enhanced achievement”. Doping zostaje tu ukazany jako wynik presji społeczno-instytucjonalnej. Zwraca uwagę na jego systemowy charakter (nie tylko decyzja jednostki, ale też instytucji: trenerów, lekarzy, związków sportowych). Doping pokazany zostaje jako produkt kultury sukcesu i instrumentalizacji ciała²⁶⁵.

Aspekt etyczny zakłada, że doping to forma oszustwa. Sport zakłada rywalizację w ramach jasno określonych zasad. Użycie niedozwolonych środków to złamanie nie tylko reguł formalnych, ale też zasad etyki sportowej. Doping wypacza sens treningu, determinacji, talentu i wyrównanych szans. Jak pisze David Mottram w książce *Drugs in Sport*, doping to „not only a pharmacological problem, but a moral and cultural issue – a symptom of the pressures of professionalization, commercialization, and the pursuit of victory at all costs”. Wobec powyższego doping narusza podstawowe wartości sportu, takie jak uczciwość, równość szans, szacunek dla reguł i godności sportowca. Stanowi formę oszustwa, która wypacza sens

²⁶² *Hormon wzrostu – działanie i skutki uboczne*, ZdroweGeny.pl, <https://zdrowegeny.pl/poradnik/hormon-wzrostu> [dostęp: 25.05.2025].

²⁶³ D.H. Catlin, T.H. Murray, *Performance-enhancing drugs, fair competition, and Olympic sport*, JAMA, 2000; 284(6): 685–687. DOI:10.1001/jama.284.6.685.

²⁶⁴ K. Sas-Nowosielski, *op. cit.*, s. 15–18; M. Leciak, *op. cit.*, s. 35–37; A. Pokrywka, M. Kwiatkowska, *op. cit.*, s. 22–24; M. Rynkowska, *Doping jako zjawisko społeczne*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2019, s. 40–42.

²⁶⁵ J. Hoberman, *Mortal Engines: The Science of Performance and the Dehumanization of Sport*, Free Press, New York 1992, s. 3.

rywalizacji jako sprawdzianu pracy, talentu i determinacji²⁶⁶. Andy Miah w swojej pracy „Genetically Modified Athletes” prezentuje doping w aspekcie etyczno-filozoficznym i określa go jako „an ethically contested form of biomedical enhancement that challenges the distinction between natural talent and artificial improvement in sport”. Stanowi to filozoficzne wyeksponowanie problemu dwóch przeciwstawnych płaszczyzn, czyli autentyczności i sztuczności w sporcie współczesnym. Wyraża ujęcie transhumanistyczne – doping jako forma biomedycznego ulepszania (*enhancement*), podobna do inżynierii genetycznej. W konsekwencji doping to nie tylko złamanie reguł, ale złamanie kulturowych oczekiwań co do „czystości” sportu²⁶⁷. Wreszcie Angela Schneider i Robert Butcher w etyczno-antropologicznej interpretacji wskazują, że „doping violates the telos of sport by replacing the internal goods of discipline, courage, and effort with the external good of victory at any cost”. Zauważają zatem, że doping narusza moralny wymiar sportu jako procesu samodoskonalenia. Tym samym staje się on zaprzeczeniem idei sportu jako środka doskonalenia²⁶⁸. Przytoczyć należy perspektywę Arystotelesa, według którego sport ma swój wewnętrzny cel (*telos*) – rozwój moralny i cielesny człowieka. Doping wypacza ten cel, zamieniając sport w mechanizm zdobywania nagród. Interpretacja ta pokazuje doping jako śmierć ducha sportu, a nie tylko wykroczenie formalne²⁶⁹. W literaturze anglojęzycznej (np. D.R. Mottram, *Drugs in Sport*), doping definiowany jest jako: „The administration or use of substances or methods by athletes with the intention of enhancing performance, which are banned by sports governing bodies due to ethical concerns and potential health risks”. Doping jest w tym miejscu interpretowany nie tylko jako złamanie reguł, ale jako intencjonalne oszustwo, które podważa sens sportowej rywalizacji jako sprawdzianu naturalnych zdolności, treningu i ducha fair play²⁷⁰.

Współczesny sport zawodowy przeważnie utożsamiany jest z produktem medialnym i rynkowym, co sprzyja podejmowaniu ryzyka w celu osiągnięcia sukcesu za wszelką cenę²⁷¹. Skupiając się na psychologicznym spojrzeniu, może on być formą kompensacji braku wiary we własne możliwości, odpowiedzią na lęk przed porażką. Jest to także konsekwencja kultu wydajności, instrumentalizacji ciała i sportu lub rezultatem uzależnienia od adrenaliny, ryzyka

²⁶⁶ D.R. Mottram, *Drugs in Sport*, 7th ed., Routledge, London 2022, s. 4.

²⁶⁷ A. Miah, *Genetically Modified Athletes: Biomedical Ethics, Gene Doping and Sport*, Routledge, London 2004, s. 6.

²⁶⁸ A. Schneider, R. Butcher, *A Philosophical Overview of the Arguments on Banning Doping in Sport* [w:] *Values in Sport: Elitism, Nationalism, Gender Equality and the Scientific Manufacture of Winners*, red. T. Tännsjö, C. Tamburrini, E&FN Spon, London 2000, s. 185.

²⁶⁹ *Ibidem*, s. 185.

²⁷⁰ D.R. Mottram, *op. cit.*, s. 5.

²⁷¹ R. Giulianotti, *Sport: A Critical Sociology*, Polity Press, 2005, s. 123–125.

i sukcesu²⁷². Sportowiec staje się w pewnym sensie produktem rynkowym, który ma prosperować na najwyższych obrotach, często kosztem własnego zdrowia, tożsamości i godności²⁷³.

Analizując powyższe płaszczyzny, elementami definicyjnymi dopingu bezwzględnie są: zakazane środki i metody, intencja zwiększenia wydolności, nie każdy lek to doping – kluczowe jest jego celowe użycie poza wskazaniami medycznymi; złamanie zasad – naruszenie przepisów organizacji sportowej; ryzyko zdrowotne i moralne – potencjalne szkody fizyczne oraz łamanie zasad etyki sportowej. Otóż do składników niezbędnych w konstruowaniu definicji dopingu zaliczyć trzeba: celowość – doping jest świadomym działaniem, nawet jeśli nie zawsze bezpośrednio inicjowanym przez sportowca (może być efektem nacisków ze strony trenerów, lekarzy, federacji)²⁷⁴; nienaturalność – mowa o interwencji, która wykracza poza naturalny rozwój wydolności przez trening, dietę, regenerację²⁷⁵; zakaz prawny – definicja opiera się na liście substancji i metod zabronionych publikowanej przez WADA (*World Anti-Doping Agency*), aktualizowanej corocznie²⁷⁶; złamanie zasad fair play – doping jest sprzeczny z etosem sportu, który zakłada równość szans i transparentność²⁷⁷; szkodliwość zdrowotna – doping wiąże się z potencjalnie poważnymi skutkami dla zdrowia fizycznego i psychicznego sportowca²⁷⁸; manipulacja i systemowość – doping często przybiera formę systemowego procederu (np. doping państwowy, doping zespołowy), co pokazuje jego społeczną i instytucjonalną głębię²⁷⁹.

2.2. Doping w prawie polskim oraz w regulacjach Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego

W polskim systemie antydopingowym organem właściwym do zwalczania dopingu w sporcie jest Polska Agencja Antydopingowa (POLADA). Generalnie w polskim porządku prawnym zagadnienie dopingu regulowane jest zarówno aktami normatywnymi rangi

²⁷² S.H. Backhouse, J. McKenna, *Doping in sport: a review of medical practitioners' knowledge, attitudes and beliefs*, *International Journal of Drug Policy*, 2011, 22(3), s. 198–202.

²⁷³ M. Messner, *Power at Play: Sports and the Problem of Masculinity*, Beacon Press, 1992, s. 85–90.

²⁷⁴ M. Leciak, *op. cit.*, s. 35–37.

²⁷⁵ A. Miah, *Genetically Modified Athletes: Biomedical Ethics, Gene Doping and Sport*, Routledge, London 2004, s. 6.

²⁷⁶ World Anti-Doping Agency (WADA), *Prohibited List 2021*, <https://www.wada-ama.org/en/prohibited-list> [dostęp: 25.05.2025].

²⁷⁷ A. Schneider, R. Butcher, *op. cit.*, s. 185.

²⁷⁸ D.R. Mottram, *op. cit.*, s. 5.

²⁷⁹ J. Hoberman, *op. cit.*, s. 3.

ustawowej, jak i wiążącymi nasz kraj ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi. Katalog ten wzbogacić trzeba o przepisy stosowane przez organizacje sportowe, tworzone przez Światową Agencję Antydopingową (WADA) lub w sposób zgodny z nimi, przez międzynarodowe federacje sportowe²⁸⁰.

WADA powołana została bardzo późno, dopiero w 1999 r. Jest fundacją utworzoną przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski (ale od 2001 r. siedzibę ma w Kanadzie). Do jej zadań należy koordynacja i monitorowanie walki z zażywaniem niedozwolonych substancji farmakologicznych i procedur medycznych w sporcie. Głównymi zadaniami WADA są działania związane ze wspieraniem badań naukowych, prowadzeniem programów edukacyjnych, a także monitorowaniem *Światowego kodeksu antydopingowego* (WADC) i opracowywaniem międzynarodowych standardów i modeli najlepszych praktyk w sporcie wolnym od dopingu²⁸¹. W sposób zasadniczy kompetencje WADA zostały określone w 2003 r. właśnie za sprawą WADC, który określił cele *Światowego programu zwalczania dopingu w sporcie*. Wśród prymarnych celów WADA wymieniono „ochronę podstawowego prawa sportowców do uczestnictwa w sporcie wolnym od dopingu, a tym samym promowanie zdrowia, uczciwości i równości sportowców na całym świecie, zapewnienie zharmonizowanych, skoordynowanych i skutecznych programów wykrywania, zniechęcania i zapobiegania dopingowi na szczeblu międzynarodowym i krajowym”²⁸². Agencja pracuje na rzecz ponad 650 federacji sportowych (głównie w zakresie badań nad procedurami testów antydopingowych) oraz MKOL-u. Publikuje również listę zakazanych substancji i metod, których stosowanie jest zabronione we współzawodnictwie sportowym²⁸³.

W dążeniu do skuteczniejszej walki z substancjami zakazanymi WADA wydała opinię w sprawie listy środków, w tym metod zakazanych²⁸⁴, której aktualizacja dokonywana jest każdego roku, ze względu na nieustanny postęp w biomedycynie kwestia ta ciągle pozostaje otwarta, wobec czego dla większości klas wskazano jedynie przykłady substancji dopingujących, zastrzegając, że zabronione są także inne substancje o podobnej strukturze chemicznej lub podobnym działaniu. Klasyfikowanie w oparciu, o które uznaje się substancję bądź metodę za doping i wedle której znajdzie się ona na liście zabronionej, musi spełniać

²⁸⁰ *Polityka antydopingowa*, Ministerstwo Sportu i Turystyki, <https://www.gov.pl/web/sport/polityka-antydopingowa>33 [dostęp: 25.06.2020].

²⁸¹ Por. Polska Agencja Antydopingowa POLANDA, <https://www.antydoping.pl/o-nas/> [dostęp: 25.06.2020]

²⁸² B. Kopff, K. Szmigielska, *Przeciwdziałanie dopingowi w sporcie* [w:] *Dozwolone i niedozwolone wspomaganie zdolności wysiłkowych człowieka*, red. A. Jagier, Łódź 2007, s. 137.

²⁸³ M. Rolecki, *Czy olimpijczycy stosują doping? Zależy, co uznamy za doping*, OkePress, <https://oko.press/olimpijczycy-stosuja-doping>.

²⁸⁴ *Ibidem*.

przynajmniej dwa z trzech poniższych wariantów mianowicie: zwiększa wydolność fizyczną, stanowi potencjalne zagrożenie dla zdrowia albo narusza ducha sportu (etykę rywalizacji). Doping dzieli się na poszczególne rodzaje²⁸⁵.

Pierwszym nasuwającym się na myśl rodzajem dopingu jest doping farmakologiczny, inaczej zwany chemicznym. Polega na przyjmowaniu substancji chemicznych, które powodują zwiększoną wydolność fizyczną, przyspieszają regenerację lub maskują obecność innych środków dopingujących²⁸⁶. Główne jego przykłady to sterydy anaboliczno-androgenne (AAS), takie jak testosteron, nandrolon, stanozolol. Efektem ich aplikowania jest rozrost masy mięśniowej, siły, szybsza regeneracja²⁸⁷. Kolejna grupa to hormony peptydowe i analogi, czyli Erytropoetyna (EPO), somatotropina (GH), insulina, ACTH, mają na celu wzrost liczby erytrocytów – lepsze dotlenienie (EPO) i wzrost mięśni, regeneracja tkanek (GH)²⁸⁸. Również wyszczególnić należy stymulanty min. amfetamina, efedryna, metylofenidat, modafinil, które mają prowadzić do zwiększenia koncentracji, energii, opóźnienia zmęczenia²⁸⁹. Nie można pominąć Beta-2-mimetyków (salbutamol, clenbuterol), które uaktywniają się w celu rozszerzenia oskrzeli, mają działanie anaboliczne, są częściowo dozwolone u chorych na astmę – pod ścisłą kontrolą²⁹⁰. Dodatkowo diuretyki wraz ze środkami maskującymi, np. furosemid, hydrochlorotiazyd. Efektem ich przyjmowania może być choćby rozcieńczenie próbki moczu, ułatwienie szybkiej utraty masy ciała (sporty wagowe)²⁹¹. Wreszcie narkotyki i opioidy, na przykład morfina, heroina, kodeina, skutkiem ich zastosowania jest tłumienie bólu, zwiększenie tolerancji wysiłku²⁹². Warto również pochylić się nad wątkiem dotyczącym dopingu genetycznego (genowego), otóż polega on na ingerencji w materiał genetyczny (DNA/RNA) sportowca w celu modyfikacji ekspresji genów związanych z wydolnością fizyczną. Przykłady zastosowań: wprowadzenie genów kodujących erytropoetynę (EPO) – więcej erytrocytów²⁹³, blokowanie miostatyny – zwiększony rozrost mięśni czy zwiększona ekspresja IGF-1

²⁸⁵ *The Prohibited List*, <https://www.wada-ama.org/en/prohibited-list>.

²⁸⁶ *Ibidem*.

²⁸⁷ H. Kuipers, *Anabolic steroids: side effects and health risks*, „International Journal of Sports Medicine” 1998, 19(3), s. 179–185.

²⁸⁸ V. Birzniece, *Hormone doping and sport: current status and challenges*, „Asian Journal of Andrology” 2015, 17(2), s. 201–209.

²⁸⁹ M. Kamber, et al., *Doping with stimulants*, „Clinical Journal of Sport Medicine”, 2001, 11(4), 183–187.

²⁹⁰ K.D. Fitch, *Beta2-agonists at the Olympic Games*, „British Journal of Sports Medicine” 2012, 46(10), s. 828–832.

²⁹¹ M. Thevis, et al., *Diuretics and masking agents in doping control: Detection strategies and risk assessment*, „Drug Testing and Analysis” 2013, 5(5), s. 331–341.

²⁹² World Anti-Doping Agency, *Summary of Major Modifications to the 2025 Prohibited List*, 2025, <https://www.wada-ama.org>.

²⁹³ World Anti-Doping Agency, *The Prohibited List*, 2025, <https://www.wada-ama.org/en/prohibited-list>.

(insulinopodobny czynnik wzrostu)²⁹⁴. Mamy też niejednokrotnie do czynienia z dopingiem fizjologicznym (krwi). Zwiększa zdolność przenoszenia tlenu przez organizm poprzez manipulację liczbą erytrocytów. Zaliczyć do niego należy autotransfuzję, więc podanie sportowcowi jego własnej krwi po wcześniejszym pobraniu od samego zawodnika i przechowaniu (zwiększenie liczby erytrocytów). Dodatkowo allotransfuzje – przetaczanie krwi od innej osoby. Ponadto stymulacja erytropoezy, np. EPO, mimetyki HIF – pobudzają produkcję czerwonych krwinek²⁹⁵. Doping mechaniczny (technologiczny) zaś cechuje się stosowaniem niedozwolonego sprzętu lub technologii, które dają przewagę techniczną. Są nim silniczki elektryczne ukryte w ramach rowerów, specjalistyczne kombinezony poprawiające hydrodynamikę (np. w pływaniu) oraz nielegalne czujniki, urządzenia feedbackowe²⁹⁶. Ciekawym rodzajem jest doping psychiczny. Za niego uznawane jest stosowanie substancji psychoaktywnych lub technik wpływających na psychikę w sposób sprzeczny z regułami. Kategoryzować w jego ramach trzeba leki poprawiające koncentrację: modafinil, amfetamina i uspokajacze: benzodiazepiny, beta-blokery (np. w strzelectwie)²⁹⁷.

Wyróżniamy także doping metaboliczny i suplementacyjny, czyli stosowanie ketonów egzogennych, insuliny, buforów kwasowo-zasadowych. Nie jest zawsze zakazany, ale bywa kontrowersyjny (tzw. *grey area*)²⁹⁸. Uwzględnić należy też doping maskujący, mianowicie stosowanie substancji lub technik mających na celu ukrycie obecności środków dopingujących. Jego przykłady to diuretyki, które „rozcieńczają” próbki moczu, mają na celu czyszczenie

²⁹⁴ *Gene doping*, Wikipedia.org, 2023, https://en.wikipedia.org/wiki/Gene_doping; *Myostatin*, Wikipedia.org, 2023, <https://en.wikipedia.org/wiki/Myostatin>.

²⁹⁵ World Anti-Doping Agency (WADA), *The 2025 Prohibited List*, 2025, s. 3–5, <https://www.wada-ama.org>; Y.O. Schumacher, M.J. Ashenden, *Doping with recombinant human erythropoietin and blood transfusions: effects on performance and detection*, „Sports Medicine” 20024, 34(6), s. 313–332; P.E. Sottas, et al., *Endogenous steroid profiling in the athlete biological passport*, „Endocrinology and Metabolism Clinics of North America” 2007, 36(1), s. 105–121; W. Jelkmann, *Regulation of erythropoietin production*, „The Journal of Physiology” 2011, 589(6), s. 1251–1258.

²⁹⁶ World Anti-Doping Agency, *The Prohibited List*, <https://www.wada-ama.org/en/prohibited-list>. *Mechanical doping*, Wikipedia.org, https://en.wikipedia.org/wiki/Mechanical_doping [dostęp: 13.05.2025]; *LZR Racer*, Wikipedia.org, https://en.wikipedia.org/wiki/LZR_Racer [dostęp: 13.05.2025].

²⁹⁷ T. Jędrzejewski, *Doping w sporcie. Aspekty medyczne, prawne i etyczne*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020, s. 108–110; World Anti-Doping Agency (WADA), *The 2024 Prohibited List*, Montreal 2024, s. 4–5. Sekcja „Stimulants” i „Beta-Blockers” zawiera listę substancji psychoaktywnych zabronionych w sporcie, szczególnie w dyscyplinach precyzyjnych (np. strzelectwo). Por. M.S. Bahrke, C.E. Yesalis, *Performance-enhancing substances in sport and exercise*, Human Kinetics, Champaign 2002, s. 157–161 (publikacja omawia zastosowanie środków psychotropowych i uspokajających w celu zwiększenia możliwości psychicznych sportowca).

²⁹⁸ T. Jędrzejewski, *op. cit.*, s. 111–113; World Anti-Doping Agency (WADA), *The 2024 Prohibited List*, Montreal 2024, s. 5–6; C. Poffé, M. Ramaekers, P. Hespel, *Exogenous ketosis impacts human endurance exercise performance*, „Frontiers in Physiology” 2020, 11, s. 578.

organizmu (tzw. *cycling*)²⁹⁹. Natomiast nowoczesną formą jest doping mikrobiotyczny uważany jako modyfikowanie mikrobiomu jelitowego w celu poprawy metabolizmu, odporności, regeneracji³⁰⁰. Dopuszczalną sytuacją (TUE – wyjątki terapeutyczne) jest Astma-Beta-2-mimetyki. Kobiety i mężczyźni mogą stosować np. salbutamol lub formoterol wziewnie w określonych dawkach. Wymaga to jednak zgłoszenia i/lub uzyskania TUE. Wielu lekkoatletów z udokumentowaną astmą stosuje inhalatory. Co więcej, hormonalna terapia zastępcza u kobiet (np. estrogeny, progesteron), która sama w sobie nie jest uznawana za środek dopingowy i jej stosowanie nie podlega zakazowi, o ile nie zawiera w swoim składzie substancji anabolicznych znajdujących się na liście WADA. Hormony te mogą być stosowane w okresie menopauzy lub przy zaburzeniach hormonalnych. Estrogeny same w sobie nie są dopingiem – ich stosowanie nie jest zabronione. Testosteron jako hormon anaboliczny jest zakazany, ale może być stosowany u mężczyzn z ciężkim niedoborem, jeśli udokumentują stan zdrowia, uzyskają TUE, stosują terapeutyczne dawki. W praktyce uzyskanie TUE na testosteron jest bardzo trudne (ze względu na duże ryzyko nadużycia). W przypadku insuliny u sportowców z cukrzycą typu 1, dotyczy to zarówno kobiet, jak i mężczyzn, jest zakazana poza uzasadnieniem medycznym. Zawodnik z cukrzycą może uzyskać TUE i legalnie ją stosować. W kwestii leków przeciwbólowych, przeciwpadaczkowych, psychotropowych w niektórych przypadkach (np. morfina, kodeina, modafinil) możliwe jest ich użycie z TUE. Dotyczy obu płci, ale szczególnie w sportach wysokiego ryzyka kontuzji³⁰¹.

Warto zwrócić też uwagę na różnice w kontroli dopingu między kobietami i mężczyznami. U kobiet nawet niewielki wzrost poziomu testosteronu może wskazywać na doping (np. stanozolol). U mężczyzn poziomy testosteronu są naturalnie wyższe, ale WADA stosuje wskaźnik T/E (testosteron/epitestosteron) – przekroczenie progu, czyli progu stosunku testosteronu do epitestosteronu (T/E), który jest jednym z głównych wskaźników używanych w kontroli antydopingowej. U kobiet niektóre wartości biochemiczne zmieniają się w cyklu

²⁹⁹ T. Jędrzejewski, *op. cit.*, s. 106–108; World Anti-Doping Agency (WADA), *The Prohibited List*, Montreal 2024, s. 6–7; M. Thevis, et al., *op. cit.*, s. 331–341.

³⁰⁰ T. Jędrzejewski, *op. cit.*, s. 115–117; R.L. Hughes, *Review of the Role of the Gut Microbiome in Personalized Sports Nutrition*, „Frontiers in Nutrition” 2019, 6, s. 191, <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnut.2019.00191/full>; L.M. Petersen, et al., *Community characteristics of the gut microbiomes of competitive cyclists*, „Microbiome” 2017, 5(1), s. 98, <https://microbiomejournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s40168-017-0303-3>.

³⁰¹ World Anti-Doping Agency (WADA), *International Standard for Therapeutic Use Exemptions (ISTUE)*, Montreal 2023, s. 6–15, 22–26.

miesięczkowym, co może wpływać na interpretację wyników. WADA uwzględnia te zmiany w paszporcie biologicznym zawodniczki³⁰².

W związku z powyższym otwarta lista substancji i metod zabronionych w sporcie powinna wzbudzać zatem szczególną czujność wśród sportowców, którzy przyjmują lub rozważają stosowanie preparatów z rynku suplementów diety i odżywek. W rzeczywistości było wiele przypadków, w których zawodnicy zostali zdyskwalifikowani z powodu wykrycia substancji dopingujących w próbkach biologicznych, które są składnikami preparatów odżywczych dla sportowców³⁰³. Warto podkreślić, że zgodnie z obowiązującymi regulacjami, legitymację do wniesienia odwołania do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) posiadają jedynie określone podmioty instytucjonalne, takie jak Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), Międzynarodowy Komitet Olimpijski (MKOl) czy Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski (MKParal.). Uprawnienie to nie zostało natomiast przyznane zawodnikom ani innym osobom fizycznym, których orzeczenia organów krajowych bezpośrednio dotyczą. W doktrynie prawa sportowego coraz częściej podnosi się pytanie, czy takie rozwiązanie nie narusza fundamentalnych praw sportowców, w szczególności zasady równości stron w postępowaniu, uznawanej za element prawa do rzetelnego procesu³⁰⁴.

Również polska ustawa z 21 kwietnia 2017 r. o zwalczaniu dopingu³⁰⁵ w art. 3 precyzuje definicję dopingu w sporcie, określając typy zachowania, które w danych okolicznościach uznaje się za doping, a które nie. Definicja ta jest spójna i jednolita z pojęciem stosowanym na kanwie przepisów WADC, pozwala to uniknąć rozbieżności interpretacyjnych. Analogicznie jest w przypadku Przepisów antydopingowych Polskiej Agencji Antydopingowej (PPA), których postanowienia w znaczącej przewadze to tłumaczenie przepisów WADC³⁰⁶. Aktualnie głównymi polskimi instytucjami zajmującymi się zwalczaniem dopingu w sporcie są: Polska Agencja Antydopingowa (POLADA), Polskie Laboratorium Antydopingowe (laboratorium akredytowane przez WADA) oraz polskie związki sportowe. Dominującą pozycję posiada

³⁰² *Idem*, *Athlete Biological Passport Operating Guidelines*, Montreal 2023, s. 12–15; *Idem*, *Technical Document – TD2023EAAS: Endogenous Anabolic Androgenic Steroids Measurement and Reporting*, Montreal 2023, s. 8–10; *Idem*, *Guidelines for the Application of the Athlete Biological Passport*, Montreal 2023, s. 20–22.

³⁰³ A. Pokrywka, *Lista substancji i metod zabronionych w sporcie oraz niebezpieczeństwo nieświadomego przyjmowania substancji zabronionych* [w:] *Antydoping w Polsce*, red. M. Rynkowski, Warszawa 2014, s. 9.

³⁰⁴ E.J. Krześciński, *Sądy polubowne w sporcie – zagadnienia teoretyczne i praktyka funkcjonowania* [w:] *Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim. Na tle rozwiązań zagranicznych*, Wolters Kluwer, 09.04.2020, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369398793/373> [dostęp: 28.06.2020]. Por. art. 13.2.3 Światowego Kodeksu Antydopingowego (*World Anti-Doping Code 2021*), który przyznaje prawo do odwołania m.in. WADA, MKOl oraz Międzynarodowemu Komitetowi Paraolimpijskiemu. Por. też: art. R47–R49 Kodeksu Arbitrażu Sportowego (*Code of Sports-related Arbitration*), CAS Code, który określa ogólne ramy legitymacji do wniesienia odwołania.

³⁰⁵ Ustawa z dnia 21 kwietnia 2017 r. o zwalczaniu dopingu w sporcie (Dz.U. z 2019 r., poz. 1872).

³⁰⁶ K. Sikora, *op. cit.*, s. 24.

bezwzględnie Polska Agencja Antydopingowa, która została utworzona 1 lipca 2017 r. Organ ten był wcześniej znany jako Komisja do Zwalczania Dopingu w Sporcie, pod różnymi nazwami funkcjonowała także od 1988 r. POLADA, która odpowiedzialna jest głównie za kreowanie polityki antydopingowej, przeprowadzanie kontroli antydopingowych oraz czynności wyjaśniających zmierzających do ustalenia odpowiedzialności dyscyplinarnej zawodnika za doping³⁰⁷.

Polska Agencja Antydopingowa (POLADA) odpowiada za koordynację krajowego programu zwalczania dopingu w sporcie, w ramach którego realizowane są m.in. kontrole antydopingowe, projekty o charakterze profilaktycznym, a także prowadzona jest szeroka działalność informacyjno-edukacyjna. POLADA posiada również uprawnienia do prowadzenia tzw. współpracy śledczej z policją, prokuraturą, Służbą Celno-Skarbową, Żandarmerią Wojskową i Strażą Graniczną. Przy Agencji działa Panel Dyscyplinarny, który rozstrzyga o odpowiedzialności dyscyplinarnej za doping w sporcie. Analizą próbek fizjologicznych zawodników pobranych w wyniku kontroli antydopingowej zajmuje się Polskie Laboratorium Antydopingowe, obecnie jedyny podmiot działający na terenie Polski, który posiada certyfikat akredytacji Światowej Agencji Antydopingowej (WADA). Na świecie działa 31 laboratoriów antydopingowych mających akredytację Światowej Agencji Antydopingowej, ich szczegółowa lista dostępna jest na stronie internetowej WADA³⁰⁸. Normy antydopingowe stanowiące prawo powszechnie obowiązujące w polskim porządku prawnym, uregulowane są w ustawie z dnia 21 kwietnia 2017 r. o zwalczaniu dopingu w sporcie (Dz. U. z 2019 r., poz. 1872, z późn. zm.) oraz pośrednio w ustawie z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2019 r., poz. 499, z późn. zm.) i ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2019 r., poz. 852, z późn. zm.). Prawo powszechnie obowiązujące to także ratyfikowane umowy międzynarodowe, w tym Konwencja Antydopingowa Rady Europy z dnia 16 listopada 1989 r. (Dz.U. z 2001 r. nr 15, poz. 149) oraz Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu dopingu w sporcie, sporządzona w Paryżu w dniu 19 października 2005 r. (Dz.U. z 2007 r. nr 142, poz. 999), przyjęta pod auspicjami UNESCO. Pośród aktów prawa wewnątrzorganizacyjnego ruchu sportowego zawierających normy antydopingowe, oprócz Kodeksu Antydopingowego Światowej Agencji Antydopingowej (WADA), wymienić należy

³⁰⁷ D. Błachnio, M. Rynkowski, *Polski system antydopingowy* [w:] *Antydoping w Polsce*, red. M. Rynkowski, Warszawa 2014, s. 31.

³⁰⁸ *Polityka antydopingowa*, Ministerstwo Sportu i Turystyki, <https://www.gov.pl/web/sport/polityka-antydopingowa>33.

także regulaminy antydopingowe poszczególnych międzynarodowych federacji sportowych, opracowane w pełnej zgodności z kodeksem³⁰⁹.

Panel Dyscyplinarny prosperujący przy Polskiej Agencji Antydopingowej jest organem orzekającym w sprawach naruszeń przepisów antydopingowych. Orzeka on zarówno w pierwszej i drugiej instancji, natomiast od jego decyzji przysługuje odwołanie³¹⁰. Art. 8.1.7 PPA (opracowanych na podstawie WADC z 2015 r.)³¹¹ wskazuje, że jeżeli zawodnik lub inna osoba po otrzymaniu od POLADA zawiadomienia o postawieniu jej zarzutu naruszenia przepisów antydopingowych nie zrzeknie się przeprowadzenia rozprawy, sprawa ta zostanie przekazana do rozpatrzenia przez Panel Dyscyplinarny przy POLADA pierwszej instancji. W dalszej kolejności powołany skład orzekający Panelu Dyscyplinarnego przy POLADA pierwszej instancji rozpatruje sprawę na rozprawie, a po jej sfinalizowaniu wydaje pisemne orzeczenie wraz z uzasadnieniem, w którym wskazuje się takie uzasadnienie dla każdej nałożonej kary dyskwalifikacji (8.3.1 PPA). W kolejnym kroku POLADA poinformuje zawodnika lub inne osoby, Polski Związek Sportowy oraz organizację antydopingową, które mają prawo wniesienia odwołania w trybie art. 13 PPA o wydanym przez Panel Dyscyplinarny orzeczeniu (8.3.2 PPA). W myśl art. 14.3.2 PPA, jeżeli od orzeczenia nie zostanie wniesione odwołanie, wówczas w przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów antydopingowych orzeczenie podawane jest do publicznej wiadomości, jeśli zaś naruszenie przepisów antydopingowych nie zostanie stwierdzone, orzeczenie jest podawane do wiadomości publicznej jedynie za zgodą zawodnika lub innej osoby, której dotyczy orzeczenie³¹².

Zasady ogólne wnoszenia odwołań od orzeczeń wydanych przez organy orzekające w dyscyplinarnych sprawach dopingowych określa art. 13 WADC i odpowiednio art. 13 PPA. Organem właściwym drugiej instancji w sprawach dopingowych jest Trybunał Arbitrażowy w Lozannie lub Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu przy PKOl. Przy czym przed

³⁰⁹ Chodzi tutaj o Światowy Kodeks Antydopingowy (ang. *World Anti-Doping Code*), opracowany przez Światową Agencję Antydopingową. To nadrzędny dokument systemu antydopingowego, który ustanawia jednolite zasady walki z dopingiem obowiązujące wszystkie organizacje sportowe, które uznają ten kodeks, w tym międzynarodowe federacje sportowe, krajowe agencje antydopingowe, organizatorów igrzysk olimpijskich i inne podmioty, <https://antydoping.pl/wp-content/uploads/2021/05/Definicja-dopingu-oraz-kwestie-zwiazane-z-naruszeniem-przepisow-antydopingowych.pdf>

³¹⁰ Por. *Regulamin panelu dyscyplinarnego przy Polskiej Agencji Antydopingowej z dnia 13 lipca 2017 r.*, <https://www.antydoping.pl/wp-content/uploads/2018/07/Regulamin-Panelu-Dyscyplinarnego-przy-POLADA-lipiec-2017-wersja-finalna-2.pdf> [dostęp: 28.06.2020].

³¹¹ Por. *Przepisy antydopingowe Polskiej Agencji Antydopingowej z 1 lipca 2017 r.*, <https://www.antydoping.pl/wp-content/uploads/2017/07/Przepisy-Antydopingowe-POLADA-1.pdf> [dostęp: 28.06.2020].

³¹² *Ibidem*.

wniesieniem odwołania należy rozważyć i wyczerpać wszystkie możliwości określone w przepisach organizacji antydopingowej prowadzącej sprawę³¹³.

W tym miejscu należy zauważyć, że zgodnie z art. 13.1.3 PPA w sytuacji, gdy WADA jest uprawniona do wniesienia odwołania, zaś żadna z pozostałych stron nie złożyła odwołania od ostatecznego orzeczenia wydanego przez POLADA, wówczas WADA może odwołać się od takiego orzeczenia bezpośrednio do CAS, bez przymusu wyczerpania innych środków wewnętrznych w ramach procedury POLADA³¹⁴.

W kwestiach związanych z uczestnictwem w międzynarodowych wydarzeniach sportowych lub dotyczących zawodników klasy międzynarodowej od orzeczenia wydanego przez Panel Dyscyplinarny POLADA pierwszej instancji przysługuje odwołanie do Panelu Dyscyplinarnego przy POLADA drugiej instancji, a w dalszym ciągu od orzeczenia Panelu Dyscyplinarnego przy POLADA drugiej instancji – do CAS (13.2.1 PPA)³¹⁵. Zasadniczo wedle przepisu art. 13.2.1 PPA odwołanie do CAS może wnieść: zawodnik albo osoba, której dotyczy zaskarżane orzeczenie; druga strona sprawy, której dotyczy zaskarżane orzeczenie; właściwa międzynarodowa federacja sportowa; POLADA; krajowa organizacja antydopingowa kraju zamieszkania lub krajów, których osoba jest obywatelem lub posiadaczem licencji, w szczególności Polski Związek Sportowy; odpowiednio Międzynarodowy Komitet Olimpijski lub Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski; WADA. Czas na wniesienie odwołania do CAS wynosi 21 dni i liczony jest od daty otrzymania orzeczenia przez stronę wnoszącą odwołanie³¹⁶.

W sprawach, w których nie jest adekwatna regulacja wynikająca z art. 13.2.1 PPA, od orzeczenia wydanego przez Panel Dyscyplinarny POLADA pierwszej instancji można wnieść odwołanie do Panelu Dyscyplinarnego drugiej instancji, następnie do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim. W aspekcie osób i podmiotów, którym przysługuje legitymacja do złożenia odwołania do Trybunału, ów katalog jest tożsamy ze wskazanym powyżej wyliczeniem uprawnionych do złożenia odwołania do CAS. Bardzo istotne jest, że sprawy dopingowe, które rozpatrywane przed CAS lub Trybunałem, są w istocie rozstrzygane na gruncie zapisu arbitrażowego, w związku z czym wydawane przez Trybunał orzeczenia podlegają przepisom części piątej kodeksu postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.) (art. 1154–1217)³¹⁷. W sytuacjach, o których mowa w art. 1206 k.p.c., stronie przysługuje prawo

³¹³ Por. *Przepisy antydopingowe Polskiej Agencji Antydopingowej...* [dostęp: 28.06.2020].

³¹⁴ K. Sikora, *op. cit.*, s. 30.

³¹⁵ *Ibidem*.

³¹⁶ K. Sikora, *op. cit.*, s.30.

³¹⁷ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1460, z późn. zm.).

wniesienia skargi do Sądu Apelacyjnego w Warszawie o uchylenie wyroku Trybunału, zaś od orzeczenia wydanego w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku Trybunału przysługuje skarga kasacyjna³¹⁸, natomiast od orzeczeń wydanych przez CAS w wyjątkowych sytuacjach, do których należą m.in. zarzut braku jurysdykcji lub naruszenia podstawowych zasad procedury, przysługuje odwołanie do Trybunału Federalnego Szwajcarii³¹⁹.

WADA stoi na straży tego, by zawodnicy nie przyjmowali zakazanych w sporcie substancji, jednak jest pewien rodzaj dopingu, który przez zawodników startujących w niektórych dyscyplinach jest stosowany powszechnie³²⁰. W praktyce wygląda to tak, że sportowcy reprezentujący najwyższy poziom sportowy są zobligowani do tego, że zmieniając miejsce swojego pobytu, muszą koniecznie podawać adres zamieszkania, natomiast przedstawiciele WADA mogą w każdej chwili dokonać pobrania próbek moczu, które poddawane zostają analizie pod kątem substancji zakazanych przez Kodeks Antydopingowy. I jeśli ślady takiego związku zostaną stwierdzone, to skutkiem tego jest dyskwalifikacja sportowca. W organizmach zawodników przeważnie wykrywa się występowanie sterydów anabolicznych (związków, które zwiększają masę mięśniową i wydolność). Stanowią 42 procent pozytywnych wyników testów³²¹. Następną, stosunkowo często wykrywaną grupą substancji zakazanych, są diuretyki, tj. środki moczopędne (około 16 proc. wszystkich wykryć). Ich zastosowanie powoduje zmniejszenie objętości wody w organizmie, a w konsekwencji redukcję masy ciała, przy czym wykorzystywane są one również w celu maskowania obecności innych zabronionych środków. W dalszej kolejności w próbkach sportowców stwierdza się obecność stymulantów (około 15 proc. pozytywnych wyników), hormonów oraz innych substancji wpływających na metabolizm (również około 15 proc.), a także kannabinoidów (około 5 proc.). Należy jednak podkreślić, że zgodnie z oficjalnymi statystykami WADA substancje te ujawniane są w mniej niż 1 proc. przeprowadzanych badań kontrolnych. Istotnym instrumentem kontroli jest tzw. paszport biologiczny zawodnika, stanowiący elektroniczny rejestr wyników badań krwi i moczu w dłuższym przedziale czasowym. W przypadku stwierdzenia istotnych odchyleń parametrów biochemicznych od ustalonych norm organ

³¹⁸ Z. Ćwiakalski, P.R. Graczyk, *Zaskarżalność ostatecznych orzeczeń dyscyplinarnych w sprawach dopingowych w postępowaniu przed sportowymi trybunałami/sądami arbitrażowymi*, „Sport i Prawo” 2017, s. 94.

³¹⁹ M. Zuchowicz, *Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu*, „Palestra” 2014/9, s. 340, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/9-2014/artukul/trybunal-arbitrazowy-do-spraw-sportu> [dostęp: 30.06.2020]

³²⁰ M. Rolecki, *op. cit.*

³²¹ Raport WADA za 2022 r., <https://www.wada-ama.org/en/2022-annual-report>.

antydingowy uzyskuje podstawę do wszczęcia formalnej procedury wyjaśniającej, mającej na celu ustalenie, czy nie doszło do naruszenia przepisów antydingowych³²².

Jeśli parametry przekraczają pewne granice, oprogramowanie pozwala ocenić, czy zmiana jest wynikiem błędu w teście, choroby, czy dpingu. Paszport okazał się bardzo skutecznym w zmniejszaniu dpingu przez przetaczanie krwi – lub wstrzykiwanie samych erytrocytów, czyli czerwonych krwinek (gdyż przenoszą tlen, im ich więcej, tym bardziej ułatwia to wysiłek). Jeśli bowiem przybywa erytrocytów przed zawodami u danego sportowca, jest to przesłanka do weryfikacji. Trzeba uzupełnić równolegle, iż w laboratoriach bezustannie powstają nowe związki chemiczne, odkrywane są też nowe i nieznane dotychczas efekty znanych od dawna substancji. Co skutkuje tym, że Agencja posiada wydziały śledzące nowe „trendy”, zbiera też informacje od firm farmaceutycznych. Nie zawsze chodzi jednak o nowe związki, a o niekonwencjonalne wykorzystanie dobrze znanych³²³.

Adekwatnym przykładem jest tlenek węgla. Tlenek węgla (CO), pomimo iż jest silnie toksycznym gazem, zyskał zainteresowanie niektórych sportowców wyczynowych jako potencjalne narzędzie poprawy wydolności fizycznej. W bardzo niewielkich dawkach wykazano jego zdolność do wywoływania adaptacji organizmu analogicznej do przebywania na dużych wysokościach. Mechanizm działania polega na przejściowym niedotlenieniu, które stymuluje organizm do zwiększonej produkcji erytropoetyny (EPO), a w konsekwencji – czerwonych krwinek odpowiedzialnych za transport tlenu. To zjawisko może prowadzić do poprawy parametrów tlenowych i wytrzymałościowych. W niewielkich dawkach stosowany był przez kolarzy na wyścigu Tour de France. Jest to metoda stara, bo stosowana w kolarstwie od mniej więcej dwóch dekad. Pomimo swojej długiej historii pozostaje kontrowersyjna z punktu widzenia regulacji antydingowych. Tlenek węgla nie figuruje wprost na Liście Substancji i Metod Zabronionych Światowej Agencji Antydingowej, co oznacza, że jego stosowanie mieści się w szarej strefie – niekoniecznie legalne z etycznego punktu widzenia, ale również trudne do zakwalifikowania jako formalne naruszenie przepisów antydingowych. Ostateczna decyzja co do uznania tej metody za niedozwoloną zależeć będzie od dalszych badań naukowych oraz uzgodnień w ramach globalnego systemu antydingowego. Jeżeli WADA zdecyduje się na jej penalizację, znajdzie się ona na Liście Substancji i Metod Zabronionych, co umożliwi skuteczne sankcjonowanie przypadków jej stosowania³²⁴.

³²² Por. World Anti-Doping Agency, *International Standard for Testing and Investigations (ISTI)*, Annex I: *Athlete Biological Passport (ABP)*, wersja obowiązująca od 1 stycznia 2023 r., <https://www.wada-ama.org>.

³²³ M. Rolecki, *op. cit.*

³²⁴ *Ibidem*.

Już w tym miejscu można jednak wykazać, że CAS jest międzynarodowym sądem arbitrażowym posiadającym najwyższą władzę w sporach związanych z działalnością sportową, w tym w sprawach dopingowych³²⁵. Obecnie przeważająca liczba osób i podmiotów powiązanych ze środowiskiem sportu zawodowego stoi na stanowisku, zgodnie z którym im rzadziej spory sportowe trafiają do sądów powszechnych, tym lepiej, automatycznie tym samym powszechnie akceptując prym sądownictwa polubownego nad sądownictwem powszechnym³²⁶. Częstą praktyką międzynarodowych federacji sportowych jest zobowiązanie krajowych związków sportowych do tego, aby powierzały sprawy, w których są stroną, pod rozstrzygnięcie odpowiednich sądów polubownych oraz aby tego rodzaju wymóg obowiązywał drugą stroną tych sporów, czyli kluby sportowe i samych sportowców³²⁷. Światowy postęp w różnych dziedzinach sprawia, że choć z jednej strony nowe dobra mają pozytywny wpływ na rozwój sportu, z drugiej, stawiają przed sportowcami dylematy natury etycznej. Z racji tego, że sport stanowi bardzo istotny sektor światowej gospodarki i działalności biznesowej, stanowi formę zarobku dla sportowców zawodowych. Coraz częściej celem osiągnięcia lepszych wyników, szybszego rozwoju kariery sportowej i uzyskania wyższych przychodów sięgają po substancje bądź metody zabronione, łamiąc tym samym elementarną zasadę fair play³²⁸. Walka z dopingiem jest niewątpliwie jednym z największych wyzwań stojących przed krajowymi i międzynarodowymi organizacjami antydopingowymi, współczesnym prawem sportowym, ale i samymi sportowcami³²⁹.

Rozdział drugi został poświęcony istocie i regulacji doping w sporcie – zjawisku, które stanowi jedno z największych wyzwań współczesnego prawa sportowego. Omówiono ewolucję pojęcia doping, jego konsekwencje zdrowotne, etyczne i prawne, a także wskazano na interdyscyplinarny charakter tego problemu. Analiza pokazała, że doping nie jest jedynie naruszeniem zasady fair play, lecz także źródłem złożonych konfliktów wymagających przejrzystych i jednolitych mechanizmów rozstrzygania. Centralnym elementem rozdziału było ukazanie regulacji antydopingowych w wymiarze globalnym i krajowym. Kluczową rolę w tworzeniu i egzekwowaniu norm odgrywa Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), która poprzez Światowy Kodeks Antydopingowy (WADC) dąży do harmonizacji przepisów w skali międzynarodowej. Z kolei w Polsce funkcję tę pełni Polska Agencja Antydopingowa

³²⁵ P. Cioch, *Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie*, „Arbitraż i Mediacja” 2009, nr 4, s. 71–94.

³²⁶ K. Sikora, *op. cit.*, s. 27.

³²⁷ E.J. Krześniak, *Sądy polubowne w sporcie...* [dostęp: 28.06.2020]

³²⁸ K. Sikora, *op. cit.*, s. 33.

³²⁹ *Ibidem*.

(POLADA), odpowiedzialna za wdrażanie regulacji WADA, przeprowadzanie kontroli, edukację i postępowania dyscyplinarne wobec sportowców. Relacja pomiędzy WADA i POLADA stanowi przykład pionowej integracji systemu antydopingowego – od globalnych norm po krajową praktykę ich stosowania. Zarówno działalność WADA, jak i POLADA ukazuje, że walka z dopingiem wymaga nie tylko skutecznych procedur testowania i sankcjonowania, ale także zapewnienia sportowcom prawa do rzetelnego procesu, możliwości odwołania oraz ochrony przed arbitralnością decyzji. To napięcie między skutecznością a gwarancjami procesowymi staje się szczególnie wyraźne w sprawach dyscyplinarnych, które często przeradzają się w spory o charakterze quasi-sądowym. Wnioski płynące z analizy systemu antydopingowego prowadzą wprost do zagadnienia mechanizmów rozstrzygania sporów sportowych.

Regulacje WADA i działania POLADA tworzą spójny system kontroli, jednak nie eliminują sytuacji konfliktowych, w których sportowcy kwestionują wyniki badań, zasadność sankcji czy proporcjonalność kar. Spory te wymagają nie tylko znajomości prawa antydopingowego, ale także odpowiednich procedur rozstrzygania, które godzą wymogi skuteczności z ochroną praw jednostki. Rozdział trzeci, poświęcony istocie sądownictwa powszechnego w Polsce, jego krytyce oraz poszukiwaniu alternatywnych metod rozstrzygania sporów sportowych, stanowi naturalną kontynuację tych rozważań. Zostanie w nim podjęta próba odpowiedzi na pytanie, czy sądy powszechne są właściwym forum do rozstrzygania sporów wynikających z regulacji antydopingowych, czy też konieczne jest stosowanie wyspecjalizowanych mechanizmów arbitrażowych, takich jak CAS/TAS. W tym sensie analiza dopingiu jako źródła konfliktów sportowych otwiera dalszą refleksję nad rolą i znaczeniem alternatywnego sądownictwa sportowego.

ROZDZIAŁ III

Istota sądownictwa powszechnego, jego krytyka i alternatywa w kontekście rozstrzygania spraw sportowych w Polsce

3.1. Uwagi ogólne. Pojęcie „sądu” i „wymiaru sprawiedliwości”

W polskich realiach, podobnie zresztą jak na całym świecie, spory rozstrzygane są przede wszystkim przed sądami. Według art. 45 ust. 1 Konstytucji RP „każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”. Tę zasadę wzmacnia przy tym inna zasada konstytucyjna – powszechność drogi sądowej – zawarta w art. 77 ust. 2 Konstytucji RP, która mówi, że „ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw”. Sądownictwo stanowi więc podstawowy element ustrojowy w państwie. Konstytucyjnie zagwarantowanie judykaturze odrębności i zapewnienie oddzielenia od pozostałych władz publicznych jest zabiegiem niezbędnym do jej prawidłowego funkcjonowania. Aktualny kształt ustrojowy sądownictwa jest przy tym wynikiem kilkunastuletniej ewolucji, która znajduje odzwierciedlenie w aktualnym brzmieniu ustawy zasadniczej opartym na zasadzie trójpodziału władzy. By sądy mogły należycie funkcjonować w systemie organów państwa, konieczne jest zapewnienie poszanowania oraz przestrzegania niezależności sądownictwa i związanej z nią niezawisłości i bezstronności sędziów, co jest m.in. obowiązkiem organów państwowych³³⁰.

Przyglądając się poszczególnym rozwiązaniom konstytucyjnym, stosowne w tej mierze standardy można zauważyć. Zostały one tak skonstruowane, by zapewnić niezależność sądownictwa sprawowanego przez ludzi, którzy jako sędziowie muszą cieszyć się przymiotami niezawisłości i bezstronności, co związane jest przede wszystkim z gwarancjami procesowymi

³³⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (RP) z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 ze zm.), art. 45 ust. 1; por. też: wyrok Trybunału Konstytucyjnego (TK) z 24 października 2007 r., SK 7/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 108; Konstytucja RP, art. 77 ust. 2; wyrok TK z 10 lipca 2000 r., SK 12/99, OTK 2000, nr 5, poz. 143; Konstytucja RP, art. 173; wyrok TK z 9 listopada 1999 r., K 30/98, OTK 1999, nr 7, poz. 156; Konstytucja RP, art. 10 ust. 1. Por. L. Garlicki, M. Zubik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. I, Warszawa 2016, s. 293–301; Konstytucja RP, art. 178 ust. 1; art. 179–181; wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) z 23 czerwca 2016 r. w sprawie *Baka v. Węgry*, skarga nr 20261/12, ECLI:CE:ECHR:2016:0623JUD002026112; por. też: M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz. Art. 1–86*, Warszawa 2021, s. 1080–1095.

dla stron postępowań sądowych. Istnieją więc konstytucyjne zasady powoływania sędziów, a następnie sprawowania przez nich urzędu, wykonywania władzy sądowniczej i rozstrzygania sporów pomiędzy stronami.

Według prawa obowiązującego w Polsce, stosownie do przepisów Konstytucji RP, Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli (art. 1), demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2), w którym władza zwierzchnia należy do Narodu (art. 4 ust. 1). Konstytucja jest przy tym najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej (art. 8 ust. 1), a RP przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego (art. 9). Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej (art. 10 ust. 1). Tę ostatnią sprawują zaś sądy i trybunały (art. 10 ust. 2 *in fine*). W prawie polskim sądy i trybunały są przy tym władzą odrębną i niezależną od innych władz (art. 173). Wymiar sprawiedliwości w Polsce sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe (art. 175). Polska konstytucja przewiduje istnienie Krajowej Rady Sądownictwa, organu mającego stać na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów (art. 186 ust. 1), której wniosek jest niezbędny do powołania sędziego, którego każdorazowo w Polsce dokonuje Prezydent RP na wniosek tej Rady (art. 179)³³¹.

Jednym z celów istnienia trójpodziału władzy w Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (władza ustawodawcza, wykonawcza i sądowicza) jest przeciwdziałanie dominacji którejkolwiek z władz. Podobnie jak władza ustawodawcza i wykonawcza, organy sądowe działają w imieniu państwa. Także i one reprezentują więc władzę państwową. M.in. dlatego ich ustrój został uregulowany oddzielnie w rozdziale VIII Konstytucji RP (art. 173–201), a także w aktach prawnych niższego rzędu, zwłaszcza w ustawach szczególnych, takich jak: Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym³³²; Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych³³³; Ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych³³⁴; Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych³³⁵.

³³¹ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 ze zm.), art. 173; por. wyrok TK z 18 lutego 2004 r., K 12/03, OTK-A 2004, nr 2, poz. 7; Konstytucja RP, art. 175. Por. A. Łazowski, *Prawo konstytucyjne Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Warszawa 2022, s. 254–260; Konstytucja RP, art. 186 ust. 1; wyrok TK z 18 lipca 2007 r., K 25/07, OTK-A 2007, nr 7, poz. 80; Konstytucja RP, art. 179. Por. M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz. Art. 87–243*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2021, s. 1145–1153.

³³² Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1096 ze zm.).

³³³ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 334 ze zm.).

³³⁴ Ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 653 ze zm.).

³³⁵ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1234, ze zm.).

Najistotniejszą rolą sądów – według obecnego konstytucyjnego ujęcia – jest sprawowanie wymiaru sprawiedliwości. Jak wskazuje np. M. Masternak-Kubiak, „Konstytucja RP ustanowiła monopol sądów w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości”³³⁶. Jej zdaniem „wymiar sprawiedliwości stanowi działalność państwa polegającą na sądzeniu, czyli wiążącym rozstrzygnięciu sporów o prawo, w których przynajmniej jedną ze stron jest jednostka lub inny podmiot podobny”³³⁷. Z kolei według B. Nalezińskiego jest to „działalność polegająca na rozwiązywaniu sytuacji spornych powstających na gruncie obowiązujących norm prawnych, przez podmiot niezaangażowany w spór, który rozstrzyga te sytuacje wykorzystując środki przymusu państwowego”³³⁸. Natomiast W. Skrzydło podkreśla, że wymiar sprawiedliwości powierzono sądom, m.in. dlatego, że „przepisy konstytucyjne zapewniają im stabilny byt, niezbędny do ich funkcjonowania w warunkach demokratycznego państwa”³³⁹.

Wymiar sprawiedliwości jako obszar działalności państwa, element władzy sądowniczej, polegający na rozstrzygnięciu sporów i konfliktów o prawo, na przestrzeni rozwoju dziejowego przechodził różne przeobrażenia. Na przestrzeni rozwoju prawa konstytucyjnego wypracowano też wiele standardów odnoszących się do władzy sądowniczej. W nowoczesnym konstytucjonalizmie sądy jako jedna z trzech niezależnych władz są fundamentem ustrojowym, gwarancją przestrzegania idei praw człowieka i wolności obywatelskich. Podstawy konstytucyjnoprawne dotyczące sądownictwa opierają się na gwarancji niezależności, na której to zasadzie koncentruje się przede wszystkim aktualny dyskurs prawny. Zasada niezależności i odrębności sądów od innych organów państwowych realizuje się w kilku aspektach. Jak wskazuje się w doktrynie, po pierwsze, chodzi tutaj o oddzielenie organizacyjne sądów (i trybunałów) od organów innych władz. Po drugie, ustrojodawca zdecydował o pozostawieniu wyłącznie sądomi decydowania o tym, czy przedłożona mu sprawa należy do jego kompetencji. Po trzecie, chodzi o zapewnienie w ustawie odpowiedniego udziału samorządu sędziowskiego podczas powoływania osób kierujących pracami danego sądu (prezesów). Po czwarte, wyodrębnia się zakaz pozbawiania przez inne władze dostępu obywatela do sądu. Po piąte, konieczne jest zapewnienie środków finansowych umożliwiających permanentne funkcjonowanie sądów i trybunałów oraz zapewnienie sędziom wynagrodzenia. Po szóste, możliwa jest dopuszczalność ingerencji organów innych władz jedynie w pozaorzecniczą sferę

³³⁶ M. Masternak-Kubiak, *Art. 175 [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkowska, t. 1, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2014

³³⁷ *Ibidem*.

³³⁸ B. Naleziński, *Organy władzy sądowniczej [w:] Prawo konstytucyjne RP*, red. P. Sarnecki, Warszawa 2008, s. 391.

³³⁹ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 232.

działalności sądów. Ingerencje w działania i organizację władzy sądowniczej odbywać się mogą wyłącznie w przypadkach określonych w ustawie. Po siódme, chodzi o zapewnienie gwarancji o charakterze procesowym, takich jak jawność postępowania sądowego, tajność narady sędziowskiej, kolegialność orzekania, swobodna ocena dowodów czy instytucja wyłączenia sędziego od udziału w konkretnej sprawie. Po ósme wreszcie, chodzi o zapewnienie gwarancji dotyczące pozycji sędziego, w tym jego niezawisłości, nieusuwalności czy ochrony immunitetowej³⁴⁰.

Podstawą dzisiejszego funkcjonowania sądów jest więc ich niezależność, zwłaszcza od innych pionów władzy państwowej, co nawiązuje do tradycji trójpodziału władzy, która – jak wiadomo – w państwach europejskich ma długą tradycję. W stosunku do tej władzy – władzy sądowniczej – gwarancją realizacji monteskiuszowskiego trójpodziału władzy jest przede wszystkim zasada niezależności sądownictwa, ujmowana na poziomie konstytucyjnym w rozwiązaniu podkreślające odrębność i niezależność od innych władz.

Pojęcie i zakres terminu „sąd” podlega przy tym ciągłej ewolucji. Analiza literatury z zakresu prawa konstytucyjnego prowadzi do wniosku, iż w nauce prawa termin „sąd” ma co najmniej trzy ujęcia: ustrojowe, instytucjonalne i funkcjonalne. W ujęciu ustrojowym chodzi o określenie usytuowania organów, których zadaniem jest rozstrzyganie spraw spornych (ochrona prawna) w systemie danego państwa. W ujęciu instytucjonalnym chodzi o konkretne instytucje w państwie, realizujące przypisane im zadania z zakresu ochrony prawnej. To zespół organów odpowiedzialnych za wykonywanie jurysdykcji. Z kolei w ujęciu funkcjonalnym odnosi się to do wymierzania sprawiedliwości, podejmowania czynności jurysdykcyjnych. Chodzi więc w tym kontekście o zorganizowanie w państwie takiego systemu ustrojowo-instytucjonalnego, który realizował będzie swoje funkcje w sposób należyty, umożliwiając jednostkom zwrócić się w każdej sytuacji do właściwego organu (sądu) z żądaniem określenia jej statusu prawnego. To przede wszystkim sytuacje naruszenia praw i wolności jednostki, ale nie tylko, lecz również sytuacje odczuwania przez jednostkę niejasności, niepewności czy obawy co do możliwości wystąpienia w przyszłości naruszenia jej praw i wolności. Wszystkie stosunki prawne i sytuacje, które zgodnie z prawem pozytywnym można zaklasyfikować jako uzasadnione prawa lub interesy, podlegają zatem, zgodnie z wymogami konstytucyjnymi, ochronie sądowej. Niedopuszczalna jest sytuacja, w której system prawny

³⁴⁰ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 238 i nast.

może odmówić dostępu do ochrony sądowej tego, co klasyfikuje jako uzasadnione interesy jako prawa³⁴¹.

Jurysdykcja jest funkcją państwa, do wykonywania której państwo przyznaje niezbędne uprawnienia określonym organom. Władza jurysdykcyjna to sytuacja prawna władzy niezbędnej do realizacji funkcji jurysdykcyjnej. Zniesienie prywatnego wymiaru sprawiedliwości (co jest skutkiem regulacji konstytucyjnych) i istnienie *de facto* państwowego monopolu jurysdykcyjnego pociąga za sobą konieczność korzystania przez jednostki z organów państwa w celu uznania ich sytuacji prawnej przez system prawny, przez co dostęp do jurysdykcji staje się prawem jednostek, kreując w związku z tym publiczne prawo podmiotowe. Jest to szczególnie interesujące w kontekście spraw sportowych, choćby dlatego że w tego rodzaju kategoriach spraw następuje niejako powrót do sądownictwa prywatnego, umożliwienie organizacjom sportowym wkroczenie w monopol jurysdykcyjny zasadniczo zastrzeżony dla państwa.

Wymierzanie sprawiedliwości, wykonywanie czynności jurysdykcyjnych, jest więc co do zasady częścią suwerenności państwa. W wypadku gdy jurysdykcja jest wykonywana przez podmioty lub organy niepaństwowe, uznanie skutków tej działalności jest suwerenną odpowiedzialnością państwa. Jurysdykcja służy rozwiązywaniu konfliktów interesów w społeczeństwie. Dla konstrukcji pojęcia jurysdykcji cecha ta ma jednak charakter metaprawny. Jest to fakt socjologiczny, którego nie można zignorować, ale nie jest on niezbędny dla pojęcia jurysdykcji, o ile konflikt interesów zwykle leży u podstaw działalności jurysdykcyjnej, jurysdykcja nie jest jedynym sposobem rozwiązywania konfliktów, a przede wszystkim konflikt nie jest warunkiem koniecznym do podjęcia działalności jurysdykcyjnej.³⁴²

Cechą charakterystyczną jurysdykcji sądowej jest m.in. to, że działanie prawa, które wytwarza, jest nieodwołalne. Takie cechy jak nieodwołalność lub moc powagi rzeczy osądzonej są nieodłącznie związane z jurysdykcyjnym stosowaniem prawa. Orzecznictwo jako funkcja państwa jest nie do pomyślenia bez instytucji ostateczności i instytucji materialnej powagi rzeczy osądzonej, które w poszczególnych systemach prawnych winny być skuteczne (w mniejszym lub większym stopniu). Rolą państwa jest stworzenie takiego systemu, który pozwoli na rozstrzygnięcie konfliktu pomiędzy stronami, w sposób ostateczny, umożliwiając następnie egzekucję takiego ostatecznego rozstrzygnięcia przez aparat państwowy³⁴³.

³⁴¹ B. Stepień-Załucka, *AI and the exercise of judicial authority ex machina. Towards Efficient Artificial Judiciary in a Democratic State*, Murcia 2025, s. 74.

³⁴² *Ibidem*.

³⁴³ *Ibidem*.

Sądownictwo stanowi zatem system zorganizowanych organów (sądów). Organizacja systemu wymiaru sprawiedliwości polega zaś na ukształtowaniu administracyjnego podziału kompetencji wokół władzy sądowniczej, jak też autonomicznego systemu powołań do stanu sędziowskiego, tj. zasad obejmowania stanowisk sędziowskich. Eksplorując ideę wymierzania sprawiedliwości przez sądy (w imieniu obywateli) nie ulega wątpliwości, że jej głównym elementem, zrębkim uwagi, jest element społecznego zaufania do sądów. O zaufanie obywateli można zaś rzeczywiście starać się tylko w takim kontekście, w którym zapewnione są rządy prawa oraz system kontroli i równowagi między różnymi gałęziami władzy.

Obowiązujące w Polsce prawo przewiduje określoną strukturę sądów. Pośród sądów powszechnych wyróżnia się sądy rejonowe, sądy okręgowe oraz sądy apelacyjne. Sądy rejonowe obejmują swym obszarem jedną lub większą liczbę gmin. W uzasadnionych przypadkach może być utworzony więcej niż jeden sąd rejonowy w obrębie tej samej gminy (art. 10 § 1 PrUSP)³⁴⁴. Sądy okręgowe (art. 10 § 2 PrUSP), tworzy się dla obszaru właściwości co najmniej dwóch sądów rejonowych. Do ich kompetencji należą sprawy poważniejszej natury³⁴⁵. Najwyżej w hierarchii sądów powszechnych umiejscowiony został sąd apelacyjny. Tworzy się go dla obszaru właściwości co najmniej dwóch okręgów sądowych (art. 10 § 3 PrUSP). Dodatkowo w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie funkcjonuje Wydział Lustracyjny³⁴⁶.

Kolejnym, wśród rodzajów sądów, o których mówi art. 175 ust. 1 Konstytucji RP, są sądy wojskowe³⁴⁷. Kluczowym założeniem działania tych sądów (wojskowych) jest, by sprawowały one wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych w Siłach Zbrojnych³⁴⁸. Ze względów praktycznych (zmniejszenie stanu liczebnego wojska i mniejsza liczba rozpoznawanych spraw) sądy wojskowe mają dwuinstancyjną strukturę. Dzielią się one na sądy garnizonowe oraz wojskowe sądy okręgowe³⁴⁹.

³⁴⁴ Wartym uzupełnienia jest, że zmiana w zakresie przepisu niniejszego artykułu dokonała się ustawą z dnia 14.03.2014 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. 2014 r. nr 481, art. 1.

³⁴⁵ W. Skrzydło, *Ustrój polityczny RP w świetle Konstytucji z 1997 roku*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2022, s. 203.

³⁴⁶ K. Piasecki, *Organizacja wymiaru sprawiedliwości w Polsce*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Kraków 2005, s. 83. Sąd ten funkcjonuje w oparciu o ustawy o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944–1990 osób pełniących funkcje publiczne z dnia 13.09.2002 r., o czym mowa szerzej poniżej. M. Podolak, *Sąd Lustracyjny* [w:] *Ustrój organów*, red. B. Szmulik, M. Żmigrodzki, UMCS, Lublin 2005, s. 193–194.

³⁴⁷ W. Skrzydło, *Ustrój polityczny RP...*, s. 229.

³⁴⁸ Por. art. 647 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 37 ze zm.).

³⁴⁹ A. Żurawik, *Ustrój sądownictwa w Polsce. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2019, s. 84 i nast.

Na czele sądownictwa powszechnego i wojskowego stoi Sąd Najwyższy (SN), który stanowi najważniejszy organ wymiaru sprawiedliwości. Na mocy Konstytucji RP Sąd Najwyższy stał się organem sprawującym nadzór w zakresie orzekania nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych (art. 183 ust. 1 Konstytucji RP)³⁵⁰. To fundamentalne zadanie Sądu Najwyższego, ma na celu m.in. zapewnienie zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa tych sądów³⁵¹.

Kategorią sądów wyrażoną w Konstytucji są także sądy administracyjne. Ich przeznaczeniem jest kontrola działalności administracji publicznej, dzięki czemu stanowią one odrębny konstytucyjnie element władzy sądowniczej. W praktyce sprowadza się to do tego, że „sąd administracyjny na skutek zaskarżenia działania (zaniechania) organu nie przejmuje sprawy administracyjnej jako takiej do końcowego jej załatwienia, lecz ma jedynie skontrolować (ocenić) działanie tego organu. Z tego względu sąd administracyjny, co do zasady, nie może zastępować organu administracji i wydawać końcowego rozstrzygnięcia w sprawie”³⁵². Stąd przy wyborze sądu powszechnego bądź administracyjnego jako właściwego do rozstrzygnięcia sprawy kryterium decydującym jest ustalenie, czy postępowanie sądowe ma polegać na kontroli działalności organu administracji publicznej, czy też na końcowym rozstrzygnięciu sprawy³⁵³. Na czele sądownictwa administracyjnego stoi Naczelny Sąd Administracyjny (NSA), sprawując nadzór w zakresie orzekania nad działalnością wojewódzkich sądów administracyjnych, które są sądami administracyjnymi pierwszej instancji.

Sądy w swym położeniu podlegają hierarchii i pionizowaniu, ich obciążenie nie rozkłada się równomiernie. Ustawodawca zasadniczy ciężar sprawowania wymiaru sprawiedliwości w imieniu RP złożył na sądach powszechnych, o czym traktuje art. 177 Konstytucji. Przepis ten stanowi, że „sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów”. Zatem wypada wnioskować, że właściwość ta jest domniemana, a więc w braku wyraźnego zastrzeżenia ustawy to właśnie sądy powszechne są właściwe do rozpatrzenia sprawy³⁵⁴.

³⁵⁰ W. Skrzydło, *Ustrój polityczny...*, s. 242.

³⁵¹ Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1096 ze zm.).

³⁵² Por. R. Hauser, *Założenia reformy sądownictwa administracyjnego*, PiP 1999, nr 12, s. 21–33.

³⁵³ R. Hauser, J. Dral, E. Mzyk, *Dwuinstancyjne sądownictwo administracyjne*, Warszawa – Zielona Góra 2003, s. 21.

³⁵⁴ Postanowienie TK z 14.11.2007 r., SK 53/2006, OTK ZU 2007, nr 10A, poz. 139. Por. też: wyrok TK z 9.06.1998 r., K28/97, OTK ZU 1998, nr 4, poz. 50; wyrok TK z 10.05.2000 r., K21/99, OTK ZU 2000, nr 4, poz. 109; wyrok TK z 9.12.2003 r., P9/2002, OTK ZU 2003, nr 9A, poz. 100.

Istotną wartością w kontekście działalności poszczególnych sądów jest jednolitość orzecznictwa sądowego, która jest jednocześnie wykładnikiem jednolitości stosowania prawa i niezbędnym warunkiem zapewnienia szacunku dla obowiązującego porządku prawnego. Jednolitość stosowania prawa jest z kolei jednym z warunków równego traktowania osób równych pod istotnymi względami, a także warunkiem zapewnienia pewności prawnej i gwarantem poczucia bezpieczeństwa prawnego obywateli. Jest gwarancją sprawiedliwości i pewności prawa³⁵⁵.

W postępowaniu sądowym ma ona zasadnicze znaczenie dla realizacji konstytucyjnych wytycznych dotyczących sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Przykładowo w sprawach karnych jednolitość stosowania prawa jest szczególnie istotna. Wynika to z faktu, że po pierwsze, kolizja wartości często przybiera, po przeniesieniu jej na grunt konkretnej sprawy sądowej, wymiary dramatyczne, po drugie, orzecznictwo w sprawach karnych jest znacznie bardziej homogeniczne niż w innych gałęziach prawa, a po trzecie, prawo karne było i jest środkiem oddziaływania na społeczeństwo, wywoływania nawyków społecznych i reakcji organów władzy na zachowania traktowane jako zachowania aspołeczne³⁵⁶. W tym kontekście konieczna jest jednak obserwacja, iż o jednolitości orzecznictwa sądowego należy raczej mówić jako o aksjomacie niż o realnym bycie³⁵⁷. Jak zresztą słusznie zauważył sam Sąd Najwyższy, jednolitość orzecznictwa ma wiele aspektów i nie może być pojmowana mechanicznie, a w praktyce funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości stanowi raczej postulat niż rzeczywistość³⁵⁸. Niebagatelne jest przy tym to, iż jednolitość obowiązującego prawa powinna odpowiadać jednolitości jego stosowania, a więc sądy powinny zarówno jednolicie rozumieć normy prawne, w związku z tym jednolicie je stosować. Wymaga podkreślenia, że sprawy o podobnym stanie faktycznym powinny kończyć się podobnymi orzeczeniami. Kryterium jednolitości stosowania prawa stanowi o jednolitości decyzji sądowych³⁵⁹.

Na takim tle, mając na uwadze charakter sprawy sportowej, czyli sprawy związanej z uprawianiem konkretnej dyscypliny sportowej, która rodzi skutki prawne w zakresie prawa wewnętrznego obowiązującego w ramach organizacji sportowej albo przepisów dyscyplinarnych i jest poddawana do rozstrzygnięcia w systemie statutu danego związku sportowego, zauważyć trzeba iż sądownictwo powszechne, tak jak i sądownictwo wojskowe

³⁵⁵ R.A. Stefański, *Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, Zakamycze 2001, s. 139.

³⁵⁶ *Ibidem*, s. 142.

³⁵⁷ *Ibidem*, s. 136.

³⁵⁸ Uchwała pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 1992 r., Kw. Pr 5/92, OSNCP 1993, nr 1–2, poz. 1.

³⁵⁹ R.A. Stefański, *op. cit.*, s. 137.

czy administracyjne, nie jest sądownictwem wyspecjalizowanym co do rozstrzygania spraw sportowych. Oczywiście sprawy te mają różnoraki charakter, przez co zdecydowana ich część mogłaby mieścić się w jurysdykcji sądów, zwłaszcza sądów powszechnych, to jednak – od dłuższego już czasu – trwa poszukiwanie alternatyw dla powszechnego wymiaru sprawiedliwości w sporcie. Będzie o tym jeszcze mowa, choć już teraz wyprzedzająco można stwierdzić, że w istniejących strukturach sądownictwa w Polsce sport i sprawy związane z uprawianiem konkretnej dyscypliny sportowej nie znajdują tradycyjnie zbyt wiele miejsca. Wymiar sprawiedliwości w sprawach sportowych ma więc zasadniczo inny obraz niż powszechny wymiar sprawiedliwości, co jest związane przede wszystkim ze swego rodzaju automatyzmem stosowania w sporcie sądownictwa arbitrażowego.

W tym kontekście trzeba dostrzec, iż w ostatnim czasie istotne znaczenie w europejskim wymiarze sprawiedliwości zaczyna mieć termin „sąd ustanowiony na podstawie ustawy”, która to koncepcja pojawiła się w dialogu pomiędzy Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (ETPC) a Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE). Z aktualnego orzecznictwa TSUE wynika, iż gwarancje dostępu do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego wcześniej przez prawo, a w szczególności te, które określają, co stanowi sąd i jak jest on złożony, są podstawą prawa do rzetelnego procesu sądowego. Weryfikacja wymogu, aby organ w swoim składzie stanowił taki sąd, jest konieczna w szczególności ze względu na zaufanie, jakim sądy w demokratycznym społeczeństwie muszą cieszyć się wśród obywateli³⁶⁰. TSUE w tej mierze często przypomina również, że z orzecznictwa ETPC wynika, iż wyrażenie „ustanowiony na podstawie ustawy” zawarte w art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) dotyczy nie tylko podstawy prawnej samego istnienia sądu, ale również składu sędziowskiego w każdej sprawie. Celem tego wyrażenia jest zapobieżenie pozostawieniu organizacji systemu sądownictwa w gestii władzy wykonawczej oraz zapewnienie, aby kwestia ta była regulowana przez prawo³⁶¹. Na takim tle TSUE zauważa też, iż w odniesieniu do art. 6 ust. 1 EKPC Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł między innymi, że wymóg ustanowienia sądów na podstawie ustawy oznacza, iż przekazanie sprawy do sądu znajdującego się w innej jurysdykcji terytorialnej nie może podlegać swobodnej decyzji konkretnego organu. ETPC uznał w szczególności, że fakt, iż w obowiązujących przepisach nie określono ani powodów, dla których może nastąpić takie przekazanie, ani

³⁶⁰ Wyrok TSUE z dnia 26 marca 2020 r., *Review Simpson v. Rada i Review HG v. Komisja*, połączone sprawy C-542/18 RX-II i C-543/18 RX-II, ECLI:EU:C:2020:232, pkt 57.

³⁶¹ Por. m.in. wyrok ETPC z 28 kwietnia 2009 r., *Savino i inni v. Włochy*, CE:ECHR:2009:0428JUD001721405, pkt 94 i 95 oraz cytowane orzecznictwo.

kryteriów, które należy spełnić przy dokonywaniu takiego przekazania, może stworzyć sytuację, w której wyznaczony w ten sposób sąd nie jest postrzegany jako niezależny i bezstronny oraz nie zapewnia stopnia przewidywalności i pewności wymaganego, aby taki sąd mógł być uznany za „ustanowiony na mocy ustawy”. Wnioski z orzecznictwa TUSE prowadzą do konieczności wyodrębnienia standardu „sądu ustanowionego ustawą”, który zasadniczo winien cechować się przymiotem „niezależności” w stosunku do innych podmiotów. Trybunał nie wykreował przy tym jakiegoś pozytywnego standardu, ale raczej wypowiadał się w kwestii niezależności sądów państw członkowskich, rozpoznając różne stany prawne określając, które z ocenianych rozwiązań w koncepcji tej się nie mieści. Jak zaś można założyć, sądownictwo sportowe, nawet jak jest sądownictwem arbitrażowym (a zatem zazwyczaj prywatnym), winno mieć na uwadze ten standard, o czym jeszcze będzie mowa.

3.2. Prawo do sądu jako jedna ze składowych procesu sądowego

Ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, tak tego powszechnego, jak i tego w sprawach sportowych, nieodłącznie związane jest tzw. prawo do sądu. Prawo to należy rozumieć jako zasadę, u podstaw której leży założenie, iż korelatem prawa każdej jednostki są określone obowiązki po stronie organów władzy publicznej, a w szczególności ustawodawcy do zabezpieczenia tego prawa w stanowionych aktach normatywnych, z uwzględnieniem zakazu zamykania drogi sądowej dla dochodzenia naruszonych wolności i praw oraz kształtowania procedur sądowych w sposób optymalnie zapewniający każdemu prawo do rozpatrzenia jego sprawy czy do zobligowania wszystkich organów władzy publicznej stosujących prawo do przestrzegania prawa dostępu do sądu, a w toku postępowania sądowego tworzenia warunków w postępowaniu do rozpatrzenia sprawy, do aktywnego udziału jego uczestników. To prawo do sądu stanowi podstawę do roszczenia o rozpatrzenie sprawy przez sąd, ma przy tym charakter powszechny, winno dotyczyć więc każdego obywatela, bez wyjątku³⁶².

Powyższe, jak można sądzić, to ważne ramy dla działalności sądów, także w obszarze spraw sportowych. Jednym bowiem z elementów demokratycznego państwa prawnego jest

³⁶² Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 260 ze zm.), art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2; wyrok TK z 24 października 2007 r., SK 7/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 108; wyrok TK z 10 lipca 2000 r., SK 12/99, OTK 2000, nr 5, poz. 143; wyrok TK z 9 czerwca 1998 r., K 28/97, OTK 1998, nr 4, poz. 50; wyrok ETPC z 26 października 2000 r. w sprawie *Kudła v. Polska*, skarga nr 30210/96, ECLI: CE:ECHR:2000:1026JUD003021096. Por. M. Safjan, L. Bosek (red.), *op. cit.*, s. 1080–1095; W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej...*, s. 247–249.

wymóg stosowania sprawiedliwej procedury przy wydawaniu wszelkich rozstrzygnięć dotyczących praw i interesów jednostek. Każda jednostka, która żąda ochrony sądowej, winna mieć do tego prawo, przy czym na przestrzeni lat ukształtowano niezbędne elementy tego prawa, które obecnie określa się mianem prawa do sądu. Prawo do sądu to nie tylko prawo dostępu do organu spełniającego określone cechy, które muszą być zagwarantowane na poziomie konstytucyjnym, ale także konkretna możliwość zwrócenia się do sądu z żądaniem udzielenia ochrony prawnej w konkretnej sprawie. W tym kontekście zakres prawa do sądu wyznaczany jest przez pojęcie „sprawy”. Na ogół – w tym obszarze – przyjmuje się szerokie rozumienie tego terminu, podkreślając, iż urzeczywistnienie gwarancji prawa do sądu obejmuje wszelkie sytuacje, bez względu na szczegółowe regulacje proceduralne, w których pojawia się konieczność rozstrzygnięcia o prawach danego podmiotu.

Nauka prawa konstytucyjnego na przestrzeni lat wypracowała także koncepcję tzw. prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy. Prawo to zawiera nie tylko uprawnienie do żądania od sądu, aby rozpoznał sprawę sprawiedliwie, zgodnie z regułami i zasadami procesowym, ale także uprawnienie do żądania od państwa skonstruowania procedury sądowej zawierającej określone reguły, zasady i uprawnienia procesowe stron, aby procedura ta była sprawiedliwa. Konstytucyjne prawo do rozpatrzenia sprawy w sprawiedliwej procedurze sądowej stanowi w tym znaczeniu konkretyzację ogólnego prawa do sprawiedliwej procedury przed organami władzy publicznej. Zgodnie z orzecznictwem sądów konstytucyjnych konstytucyjne prawo do sądu obejmuje w szczególności: a) prawo do uruchomienia postępowania sądowego, b) prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z zasadami sprawiedliwości, jawności i dwuinstancyjności, c) prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia. Sprawiedliwa procedura sądowa powinna zapewniać stronom uprawnienia procesowe stosowne do przedmiotu prowadzonego postępowania³⁶³.

Koncepcja prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy oparta jest na kilku filarach, z których każdy odgrywa istotną rolę w kontekście ewentualnego naruszenia obowiązków państwa względem obywatela. Z punktu widzenia praw jednostki jednym z ważniejszych komponentów jej prawa do sądu (prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy) jest jawność postępowania sądowego, dzisiaj oczywisty standard w cywilizowanych państwach, zagwarantowany w konstytucjach (art. 45 Konstytucji RP) i aktach prawa międzynarodowego (np. art. 6 ust. 1 EKPC, art. 47 Karty praw podstawowych UE). Prawo do jawnego procesu sądowego powiązane jest z prawem do rzetelnego procesu sądowego i obejmuje m.in. prawo

³⁶³ Szczegółowo na ten temat por. P. Czarny, *Prawo do sądu w Niemczech*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2016, s. 197, 204 i nast.

do udziału w rozprawie przed sądem, prawo wglądu do akt postępowania oraz prawo do zapoznania się z orzeczeniem. Jawność postępowania ma na celu m.in. zapewnienie możliwości obywatelskiej kontroli nad przebiegiem procedury sądowej. Wynikająca z regulacji konstytucyjnych oraz międzynarodowych zasada jawności postępowania sądowego znajduje również wyraz w szczegółowych normach dotyczących ustroju, właściwości i postępowania przed poszczególnymi sądami. Jawność postępowania sądowego pełni szereg funkcji, w tym m.in. funkcję partycypacyjną, funkcję kontrolną, funkcję gwarancyjną czy funkcję legitymizującą. Realizacja zasady jawności daje bowiem obywatelom pewien zakres partycypacji w sprawowaniu władzy sądowniczej, pozwala na kontrolę społeczną prawidłowego wykonywania przez sądy powierzonych im zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości, gwarantuje zabezpieczenie praw jednostki co do poprawności i rzetelności postępowania sądowego czy wreszcie oddziałuje na wzrost zaufania społeczeństwa do organów wymiaru sprawiedliwości oraz ich autorytetu³⁶⁴. Jak się wydaje, zwłaszcza na tle spraw sportowych, zasada jawności postępowania może odgrywać istotną rolę, choć coraz powszechniejsze są jej daleko idące ograniczenia.

Postępowanie sądowe nie może być więc przypadkowe. P. Wiliński w tej mierze reprezentuje pogląd, że postępowanie sądowe musi być odpowiednio ukształtowane, a tym samym właśnie przez pryzmat tego wymagania, tj. jego treści, należałoby rozpatrywać rozwiązania procesowe, które składają się na to postępowanie³⁶⁵. Trybunał Konstytucyjny w swoich orzeczeniach podkreśla przy tym, iż „nie ma jednego, jednolitego, abstrakcyjnego i idealnego modelu postępowania sądowego, który dałby się skonstruować mając w podstawie regulacje konstytucyjne, który operowałby zawsze tym samym zestawem mechanizmów i rozwiązań proceduralnych i który obowiązywałby w odniesieniu do wszelkich rodzajów postępowań sądowych i rozpoznawanych w nich spraw”³⁶⁶. To właśnie swego rodzaju autorytet prawa do odpowiedniego ukształtowania postępowania sądowego podnosi P. Wiliński, przywołując, iż w ujęciu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP to prawo jest „prawem do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki”. Bezpośrednio łączącym się z tym zagadnieniem, zdaniem M. Sawczuka, jest zaś „prawo do wysłuchania, które ma głębokie uzasadnienie w założeniu o podmiotowym, a nie przedmiotowym traktowaniu wszystkich

³⁶⁴ A. Kościółek, *Zasada jawności w sądowym postępowaniu cywilnym*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 131 i nast.

³⁶⁵ P. Wiliński, *Proces karny w świetle Konstytucji*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 213.

³⁶⁶ Wyrok TK z dnia 28 lipca 2004 r., sygn. akt: P 2/04, OTK-A 2004, nr 7, poz. 72; wyrok TK z dnia 26 stycznia 2005 r., sygn. akt: P 10/04, OTK-A 2005, nr 1, poz. 7; wyrok TK z dnia 20 października 2010 r., sygn. akt: P 37/09, OTK-A 2010, nr 8, poz. 79; wyrok TK z dnia 16 listopada 2011 r., sygn. akt: SK 45/09, OTK-A 2011, nr 9, poz. 97.

podmiotów zainteresowanych wynikiem postępowania. Jest ono także wyrazem poszanowania godności człowieka”³⁶⁷. Skorelowane z tymi myślami jest też stanowisko T. Erecińskiego, który uważa, że treścią prawa do wysłuchania są objęte uprawnienia, takie jak na przykład uprawnienie do zgłaszania wniosków i żądań, twierdzeń faktycznych i dowodów na ich poparcie, do wypowiadania się co do wszelkich kwestii prawnych, do bycia informowanym o postępowaniu, do zapoznania się z przytoczeniami strony przeciwnej (innego uczestnika postępowania) lub okolicznościami ustalonymi przez sąd z urzędu wraz z możliwością ustosunkowania się do nich „jak również do rozważania przez sąd stanowiska prezentowanego przez stronę”³⁶⁸.

Zasygnalizować koniecznie trzeba, że prawo do sądu obejmuje przede wszystkim dwa konkretne wymiary: aspekt materialny – pozytywny (art. 45 ust. 1 Konstytucji) i aspekt formalny – negatywny (art. 77 ust. 2 Konstytucji). Naruszenie prawa do sądu może mieć w związku z tym charakter bezpośredni (ujęcie szerokie) lub pośredni (ujęcie wąskie). W pierwszej kolejności, w szerokim ujęciu, naruszenie prawa do sądu może polegać na naruszeniu fundamentalnych gwarancji procesowych, a zatem prawo do rzetelnego procesu sądowego i merytorycznego rozpatrzenia sprawy jest więc traktowane jako samodzielny przedmiot ochrony. W owej sytuacji prawo do sądu i jego naruszenia rozpatruje się z punktu widzenia kryteriów sprawiedliwości proceduralnej. Po drugie, wąsko interpretowane naruszenie prawa do sądu ma charakter pośredni i jest rozpatrywane w kontekście naruszenia innych praw podmiotowych. Sposób egzekucji jego kształtuje się sytuacyjnie, jest zależny od pozycji procesowej i treści zarzutu nadwyreżenia tego prawa (definitywnych uchybień proceduralnych)³⁶⁹.

Obszerne ujęcie konstytucyjnej formuły prawa do sądu nie sprowadza się tylko do ukształtowania elementów jego treści, ale w głównej mierze przejawia się w odpowiednim uregulowaniu jego zakresu podmiotowego. Zakres podmiotowy prawa do sądu został wyznaczony przez treść art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji. Zastosowany w tych przepisach zwrot „każdy” oraz „nikomu” bez wątpienia wskazuje, że jego gwarancją objęto jak najszerszą kategorię podmiotów. Według A. Kubiak „nie powinno budzić wątpliwości, że

³⁶⁷ M. Sawczuk, *Naruszenie prawa do wysłuchania podstawą skargi konstytucyjnej*, „Annales UMCS. Sectio G” 1997, Vol. XLIV, s. 108 i n.

³⁶⁸ T. Ereciński, K. Weitz, *Prawda i równość stron w postępowaniu cywilnym a orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego*, red. T. Ereciński, K. Weitz, Serock k. Warszawy, 24–26 września 2009 r., Warszawa 2010, s. 53.

³⁶⁹ *Ibidem*.

użyty w art. 45 ust. 1 termin »każdy« odnosić należy do wszystkich wskazanych w rozdziale II Konstytucji adresatów wolności i praw»³⁷⁰. Opinia ta jest tożsama ze stanowiskiem Z Kmiecika: „literalne brzmienie art. 45 Konstytucji oznacza brak ograniczeń podmiotowych, a nie przedmiotowych prawa do sądu i gwarantuje każdemu prawo rozpatrzenia jego sprawy przez sąd”, ale nie zapewnia już „możliwości merytorycznego rozpatrzenia każdej sprawy przed sądem”³⁷¹. Przyznanie owego uprawnienia nie zostało zatem uzależnione od wymogu bycia obywatelem czy też bycia obywatelem polskim³⁷². Jaskrawo podkreślone zostało, że prawo to ma „każdy”, toteż należy rozumieć przez to wszystkich uczestników obrotu prawnego³⁷³. Przysługuje ono zatem każdej osobie fizycznej oraz prawnej³⁷⁴.

W świetle powyższego, skupiając się na analizie składowych prawa do sądu, należy zauważyć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem i poglądami doktryny prawniczej prawo to składa się z komponentów i obejmuje przede wszystkim cztery równoprawne elementy: prawo do sprawiedliwego wyroku sądowego wraz z uzasadnieniem (prawo do rozpatrzenia sprawy i uzyskania wiążącego jej rozstrzygnięcia przez niezależny, bezstronny, niezawisły sąd); prawo dostępu do właściwego sądu; prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej (m.in. prawo do odpowiednio ukształtowanego systemu środków dowodowych i środków zaskarżenia, prawo stron do przedstawienia argumentów, prawo obywatela do bycia rzetelnie i profesjonalnie reprezentowanym, prawo do obrony, prawo do uczciwego, publicznego, jawnego procesu, prawo dostępu do informacji o stanie sprawy, prawo do rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie bez nieuzasadnionej zwłoki); prawo do odpowiednio ukształtowanego ustroju i pozycji konstytucyjnych organów wymiaru sprawiedliwości³⁷⁵.

Zasadniczo więc każda jednostka, która żąda ochrony sądowej, winna mieć do tego prawo, przy czym na przestrzeni lat ukształtowano niezbędne elementy tego prawa, które

³⁷⁰ A. Kubiak, *Konstytucyjna zasada prawa do sądu w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Łódź 2006, s. 145.

³⁷¹ Z.R. Kmiecik, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 stycznia 2001 r., III RN 45/00*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 10, s. 110–111.

³⁷² M. Jabłoński, *Problem zdefiniowania podmiotu wolności i praw w Konstytucji RP – wybrane zagadnienia* [w:] *Konieczne i pożądane zmiany Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku*, red. B. Banaszak, M. Jabłoński, Wrocław 2010, s. 226–229.

³⁷³ P. Pogonowski, *Realizacja prawa do sądu w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2005, s. 5–6, J. Gołaczyński, A. Krzywonos, *Prawo do sądu* [w:] *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji*, red. B. Banaszak, A. Preisner, Warszawa 2002, s. 731.

³⁷⁴ B. Banaszak, *op. cit.*, s. 238; M. Zubik, *Podmioty konstytucyjnych wolności, praw i obowiązków*, „Przegląd Legislacyjny” 2007, nr 2, s. 9; P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000, s. 110.

³⁷⁵ P. Pogonowski, *op. cit.*

obecnie określa się właśnie mianem prawa do sądu. Jak dotychczas wskazano, prawo do sądu to nie tylko prawo dostępu do organu spełniającego określone cechy, które muszą być zagwarantowane w porządkach krajowych, ale także właśnie konkretna możliwość zwrócenia się do sądu z żądaniem udzielenia ochrony prawnej konkretnej sprawie. Dotyczyć to musi oczywiście także spraw sportowych. Rozpoznawanie i rozstrzyganie spraw sportowych muszą być oparte także i o tę konstytucyjną wartość, jaką jest zapewnienie jednostce prawa do sądu.

Niewątpliwie rozstrzyganie spraw sportowych nie musi mieć miejsca przed sądami powszechnymi. Można tutaj już wyprzedzająco wskazać, iż w nauce prawa wielokrotnie dostrzegano korzyści, jakie wiążą się z rozstrzyganiem sporów sądowych poza systemem sądownictwa powszechnego. Popularną w tej mierze formą jest zwłaszcza arbitraż. Jednakże odwołanie się do arbitrażu może w konsekwencji prowadzić do utraty niektórych praw i gwarancji, jakie postępowanie sądowe zapewnia stronom. Jest to zatem, co do zasady, dozwolone, gdy strony wyraziły na to zgodę. W przypadku „dobrowolnego arbitrażu, na który zgoda została udzielona dobrowolnie” nie powstaje zazwyczaj problem co do zapewnienia stronom prawa do sądu, gdyż strony sporu mają swobodę wniesienia pewnych rozbieżności wynikających z umowy o arbitraż do organu innego niż sąd powszechny. Podpisując klauzulę arbitrażową, strony dobrowolnie mogą zrzec się pewnych praw zabezpieczonych prawem do sądu.

Organy europejskie, w tym np. Europejski Trybunał Praw Człowieka, wielokrotnie zauważały, iż takie zrzeczenie się nie jest m.in. niezgodne z Europejską Konwencją Praw Człowieka, pod warunkiem że zostanie dokonane w sposób wolny, zgodny z prawem i jednoznaczny. Ponadto, w przypadku pewnych praw gwarantowanych tą Konwencją, aby zrzeczenie się było skuteczne dla celów wspomnianej Konwencji, wymaga się w praktyce minimalnych gwarancji współmiernych do jego znaczenia. Przykładowo, z wyroku w sprawie „*Beg S.p.a. przeciwko Włochom*” jasno wynika, że przyjęcie arbitrażu samo w sobie nie oznacza, że dana osoba zrzekła się prawa do niezależnego i bezstronnego sądu; prawo to musi zostać zrzeczone wyraźnie³⁷⁶. Stąd o ile orzecznictwo ETPC nie wyklucza możliwości, że arbitraż może być wymagany przez prawo, w związku z czym strony nie mają innego wyboru,

³⁷⁶ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 260 ze zm.), art. 45 ust. 1; wyrok TK z 24 października 2007 r., SK 7/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 108; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.), art. 1154–1217; T. Ereciński, *Sąd arbitrażowy*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2021, s. 45–52; wyrok TK z 16 lipca 2003 r., SK 49/01, OTK-A 2003, nr 6, poz. 63; por. A. Szumański (red.), *op. cit.*, s. 233–245; wyrok SN z 7 maja 1997 r., I CKN 117/97, OSNC 1997, nr 12, poz. 193; wyrok ETPC z 27 października 2009 r. w sprawie *Suda v. Czechy*, skarga nr 1643/06, ECLI:CE:ECHR: 2009:1028JUD000164306; wyrok ETPC z 23 października 1996 r. w sprawie *Pfeifer i Plankl v. Austria*, skarga nr 10802/84, ECLI:CE:ECHR:1996:1025JUD001080284; wyrok ETPC z 20 maja 2008 r. w sprawie *Beg S.p.a. v. Włochy*, skarga nr 5312/02, ECLI:CE:ECHR: 2008:0520JUD000531202.

jak skierować spór do trybunału arbitrażowego, to jednak taki trybunał arbitrażowy musi zapewnić gwarancje przewidziane choćby w art. 6 § 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, a zatem związane z prawem do sądu. Na te rozstrzygania spraw o charakterze sportowym należy o tym pamiętać.

Prawo do sądu to więc także prawo do poddania pod rozstrzygnięcie niezależnego organu sprawy, która ma wymiar sportowy. Odpowiednie organy (sądy) muszą być przygotowane na taką ewentualność, choć jak wynika z praktyki prawa sportowego, sprawy sportowe przed sądami powszechnymi nie są codziennością. W tej mierze, na przestrzeni lat, ukształtowała się inna praktyka.

3.3. Krytyka sądownictwa, poszukiwanie alternatywnych metod rozstrzygania sporów sportowych

Dalsze rozważania trzeba zacząć od wskazania, że tradycyjnie spory, konflikty, także te dotyczące sportu, rozstrzygane były w ramach krajowego, powszechnego systemu sądownictwa. Niemniej jednak już jakiś czas temu, z uwagi na nieefektywność takiego wymiaru sprawiedliwości w tego rodzaju sprawach, zaczęto poszukiwać innych możliwości, co doprowadziło m.in. do przyjęcia idei „sądu otwartego” – tzn. instytucji, które wspierają obywateli w poszukiwaniu alternatywnych sposobów regulowania ich spraw³⁷⁷. Tendencja ta jest konsekwencją pojawiania się pewnych przypadków na zewnątrz systemu prawnego, w stosunku do których sądy okazują się instytucjami niezdolnymi do ich odpowiedniego rozstrzygnięcia. Jedną z tego przyczyn jest charakter uprawiania sportu, często międzynarodowy, w ramach rozmaitych federacji sportowych, związany ze specyficznymi regułami uprawiania danej dyscypliny sportowej opartymi na szeregu regulacji wewnętrznych (*lex sportiva*). Procesy komercjalizacji i profesjonalizacji sportu, przy jednoczesnej samodzielności i niezależności sportu, funkcjonowaniu w oparciu o własne zasady i reguły, to z pewnością czynniki, które spowodowały odwrócenie się od krajowego wymiaru sprawiedliwości w tego rodzaju sprawach. Sport opiera się na konstrukcji piramidalnej, z udziałem klubów sportowych zrzeszonych w związkach sportowych, co rodziło od zawsze i nadal rodzi tendencję do poszukiwań możliwości autonomicznego funkcjonowania, zwłaszcza że kolejnym stopniem zrzeszania się związków sortowych są federacje regionalne,

³⁷⁷ J. Śliwa, *Mediator gospodarczy Mediacje klasyczne Podręcznik rozwoju kompetencji*, Centrum Arbitrażu i Mediacji w Rzeszowie, Rzeszów 2018, s. 26.

ponadnarodowe, a następnie często spotyka się federację światową. Stąd powiązanie sportu, jego wyspecjalizowanego i często międzynarodowego charakteru z obszarem wymiaru sprawiedliwości jednego państwa nie zawsze było efektywne. Wręcz przeciwnie, najczęściej było nieefektywne³⁷⁸.

Z wielu powodów, w tym m.in. przez specyfikę sportu, ale także z uwagi na potrzebę szybkiego zakończenia postępowania w danej sprawie, autonomię i specjalizację, międzynarodowy charakter, z którego wynika, że kluby i zawodnicy często działają poza granicami państw, w sporcie sięgnięto do idei arbitrażu jako metody rozstrzygania sporów. Orzeczenia arbitrażowe – jak na ogół pokazuje praktyka – są z reguły istotnymi elementami pozwalającymi na zapewnienie pewności w stosunkach sportowych, zwłaszcza że arbitraż sportowy sprawują podmioty w poszczególnych dziedzinach sportowych wyspecjalizowane. Niewątpliwie więc głównym powodem, dla którego sport oddał wymiar sprawiedliwości arbitrażowi, jest specyfika prawa sportowego. Sport rządzi się własnymi zasadami – regulaminami gier, przepisami federacji i zasadami fair play. Są one w wielu aspektach odmienne od prawa cywilnego czy karnego, a ich zrozumienie wymaga praktycznego doświadczenia i specjalistycznej wiedzy. Zwykłe sądy państwowe, zajmujące się na co dzień sprawami gospodarczymi czy rodzinnymi, nie byłyby w stanie w krótkim czasie rozstrzygać sporów dotyczących na przykład nieprawidłowości podczas zawodów czy naruszeń reguł antydopingowych. Arbitraż pozwala, by orzekali eksperci, którzy znają realia sportowe i potrafią wnikliwie ocenić sprawę z perspektywy sportowej, a nie wyłącznie prawniczej. Istotnym argumentem jest też szybkość postępowania. W sporcie czas ma znaczenie kluczowe. Jeśli zawodnik zostanie niesłusznie zawieszony, musi mieć możliwość szybkiego odwołania się do sądu arbitrażowego – zwłoka mogłaby bowiem oznaczać utratę szansy startu w najważniejszych zawodach w karierze. Tradycyjne sądy, obciążone tysiącami spraw, nie byłyby w stanie zapewnić tak dynamicznych procedur. Arbitraż sportowy oferuje uproszczone i przyspieszone postępowanie, co pozwala zachować płynność rywalizacji sportowej i nie paraliżuje całych rozgrywek. Ponadto, co równie istotne, współczesny ma charakter globalny

³⁷⁸ Por. art. 165 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 47), zgodnie z którym Unia respektuje „specyficzny charakter sportu”; M. Biliński, *Autonomia prawa sportowego w świetle prawa polskiego i prawa Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2019, s. 55–70; wyrok TS z 15 grudnia 1995 r. w sprawie *Bosman*, C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, w którym wskazano na konieczność uwzględnienia ponadnarodowych struktur sportowych w stosowaniu prawa unijnego; wyrok ETPC z 2 października 2018 r. w sprawie *Mutu i Pechstein v. Szwajcaria*, skargi nr 40575/10 i 67474/10, ECLI:CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, gdzie ETPC analizował skuteczność arbitrażu sportowego w kontekście prawa do sądu.

– zawodnicy startują w różnych krajach, kluby rywalizują w międzynarodowych ligach, a federacje zrzeszają członków z całego świata. Gdyby każdy spór miał być rozstrzygany w sądach krajowych, mogłoby dochodzić do chaosu: różne państwa stosowałyby różne przepisy, a orzeczenia mogłyby być ze sobą sprzeczne. Arbitraż sportowy wprowadza jednolity standard i zapewnia neutralność. Niewątpliwie więc powierzenie wymiaru sprawiedliwości arbitrażowi w sporcie wynika z unikalnych potrzeb tej dziedziny życia społecznego, co zostanie jeszcze szczegółowo przedstawione. Niewątpliwie jednak arbitraż sportowy w miejsce sądów powszechnych stał się na przestrzeni lat fundamentem współczesnego wymiaru sprawiedliwości w sporcie. To dzięki niemu rywalizacja pozostaje uczciwa, spory rozstrzygane są w sposób szybki i neutralny, a sportowcy mogą skupić się na tym, co najważniejsze – na walce o zwycięstwo zgodnie z zasadami fair play³⁷⁹.

Trzeba zauważyć, iż w obecnych czasach organizacje sportowe są podmiotami odpowiedzialnymi za tworzenie prawa. Organizacje sportowe pełnią bowiem *de facto* oraz *de iure* rolę podmiotu stanowiącego prawo, które musi być następnie przestrzegane przez podmioty funkcjonujące w jego strukturze, jak również te poza strukturą, które mają natomiast związek z danym współzawodnictwem sportowym. Obowiązek ten skierowany jest bowiem do każdej osoby – zarówno fizycznej, jak i prawnej, która wstępuje do organizacji sportowej, niezależnie od podstawy prawnej, na jakiej to następuje. Jak wskazuje się w doktrynie, chodzi tutaj o stanowienie reguł mających zastosowanie do prowadzonego i organizowanego współzawodnictwa sportowego, szczegółowych warunków narzucanych przez tę organizację, w jakich się one odbywają. Są one bowiem upoważniane przez ustawodawcę do regulowania kwestii związanych z dopuszczaniem danej osoby do uprawiania określonego rodzaju sportu, określają jej prawa i obowiązki w związku z przebywaniem na danym terenie związanym z uprawianiem sportu czy uczestnictwem w wydarzeniu sportowych. Ta ich kompetencja jest natomiast elementem niezbędnym do wykonywania ww. czynności przez organizacje sportowe. Sport bez reguł nie jest sportem, natomiast z uwagi na to, że państwo nie określa reguł sportowych ani organizacyjnych mających zastosowanie do uczestników profesjonalnego

³⁷⁹ Por. wyrok ETPC z 2 października 2018 r., *Mutu i Pechstein v. Szwajcaria*, skargi nr 40575/10 i 67474/10, ECLI:CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, w którym podkreślono znaczenie szybkiego rozpatrywania sporów sportowych dla ochrony praw zawodników; G. Kaufmann-Kohler, A. Rigozzi, *International Sports Arbitration: A Guide to the CAS*, The Hague: Kluwer Law International 2015, s. 145–160; wyrok TSUE z 18 lipca 2006 r. w sprawie *Meca-Medina i Majcen przeciwko Komisji*, C-519/04 P, ECLI:EU:C:2006:492, w którym Trybunał potwierdził specyfikę i transnarodowy charakter regulacji sportowych; wyrok Trybunału Federalnego z 15 marca 1993 r. w sprawie *Gundel v. FEI*, BGE 119 II 271, gdzie uznano, że CAS stanowi niezależny sąd arbitrażowy zapewniający jednolitość orzecznictwa w sporcie; M. Biliński, *Autonomia prawa sportowego...*, s. 210–225.

współzawodnictwa sportowego, a w pewnych materiach decyduje się na przekazanie organizacjom sportowym danego zakresu zagadnień do samodzielnego uregulowania organizacjom sportowym, reguły te pozostają domeną ich działalności³⁸⁰. Reguły sportowe, dyscyplinarne oraz organizacyjne są wskazane wprost w treści art. 13 ust. 1 pkt 2 u.s. jako rodzaje reguł ustanawianych i realizowanych przez polskie związki sportowe. Skoro na przykład ustalanie zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej w ramach współzawodnictwa organizowanego przez polskie związki sportowe odbywa się w postaci regulaminu dyscyplinarnego, to wszystkie związane z tym reguły są domeną działalności prawodawczej organizacji sportowych.

Być może było to przyczyną, dla której niektóre międzynarodowe federacje sportowe zdecydowały się w swoich statutach bądź regulaminach przyjmować drogę arbitrażową dla rozwiązywania sporów wynikających z uprawiania sportu, co powiązane jest przede wszystkim z zyskującym od kilkudziesięciu lat zjawiskiem ADR (alternatywne metody rozstrzygania sporów). Chodzi tutaj o „szereg różnych metod, służących rozwiązaniu sporu dzięki pomocy neutralnego i bezstronnego podmiotu trzeciego, będących alternatywą dla możliwości rozstrzygnięcia tego sporu w procesie przed sądem powszechnym”³⁸¹. Pierwotną i podstawową metodą takiego alternatywnego rozwiązywania sporów jest arbitraż³⁸². Dzisiaj większość federacji sportowych w swoich statutach i regulaminach przewiduje, że wszelkie spory sportowe muszą być rozstrzygane przez określony sąd arbitrażowy, a nie przez sądy państwowe. Sportowiec, klub czy działacz, przystępując do rozgrywek, podpisując kontrakt czy nawet samo członkostwo w federacji, akceptuje te regulaminy. Oznacza to, że zgoda na arbitraż wynika niejako automatycznie z uczestnictwa w sporcie zorganizowanym.

W prawie ogólnym arbitraż możliwy jest wtedy, gdy strony zawarły umowę, że spór rozstrzygnie sąd arbitrażowy. W sporcie takim zapisem na sąd polubowny jest właśnie członkostwo w federacji i zgoda na jej regulaminy. Państwa na ogół uznają bowiem samoregulację sportu, jak też wynikającą z tego wyjątkowość sportowego wymiaru sprawiedliwości. Dzięki temu sport zachowuje spójny system rozstrzygania sporów – od wewnętrznych organów dyscyplinarnych federacji, przez krajowe sądy arbitrażowe, aż po organy międzynarodowe. Sport współczesny nie jest bowiem wyłącznie formą rekreacji czy widowiska – to ogromny sektor społeczny i gospodarczy, w którym ścierają się interesy

³⁸⁰ M.K. Szatkowski, *Prawotwórstwo organizacji sportowych*, Gdańsk 2023, s. 235.

³⁸¹ K. Piasecki, *op. cit.*, s. 258.

³⁸² J.M. Lookofsky, *Transnational Litigation and Commercial Arbitration*, „A Comparative Analysis of American, European and International Law”, Copenhagen 1992, s. 559.

sportowców, klubów, federacji, sponsorów czy organizatorów wydarzeń. Wraz z profesjonalizacją sportu pojawiła się konieczność stworzenia odpowiednich mechanizmów rozwiązywania sporów. Tradycyjnie naturalnym forum dla takich spraw byłyby sądy powszechne. Jednak w praktyce sport wykształcił własny system sądownictwa arbitrażowego, który przejął rolę „wymiaru sprawiedliwości” w sprawach sportowych.

Trzeba tutaj wskazać, iż omawiając ADR, literatura przedmiotu szeroko rozważa rozstrzygania sporów, które mają być „alternatywne”³⁸³. Pierwszą opcją jest przyjęcie, że alternatywny staje się każdy tryb postępowania spornego, odbiegający od procesu sądowego rozumianego jako typowy, klasyczny tryb postępowania³⁸⁴. W ślad za tym wszelkie postępowania nieprocesowe oraz postępowania odrębne zaliczane są do metod alternatywnych w opozycji do wiodącego, dominującego w sądownictwie modelu procesu cywilnego o charakterze kontradiktoryjnym³⁸⁵. Kontrargumentem do powyższego jest stanowisko, iż mimo częściowo odmiennej regulacji prawnej zarówno tryb nieprocesowy, a także procedury odrębne zważywszy na swoją naturę w dalszym ciągu należą do kategorii obligatoryjnych procedur sądowych. Bardzo ważne, wobec tego jest, iż kryterium swobody wyboru drogi dochodzenia roszczeń traktowane jest jako cecha wyróżniając ADR³⁸⁶. Propagatorzy innego zdania zakładają, że alternatywna staje się każda metoda, która ma na celu umożliwienie zakończenia sporu w sposób nieantagonistyczny, w szczególności podejmowanie przez sędziów czynności mające na celu doprowadzenie do zawarcia ugody³⁸⁷. Niewątpliwie istota alternatywy zawartej w pojęciu ADR powinna polegać na swobodnej możliwości rezygnacji z postępowania procesowego toczzonego przed sądem powszechnym i skorzystania z wszelkich innych dostępnych metod³⁸⁸. Z kolei zwolennicy jeszcze innego wariantu uważają, że ADR to metody alternatywne wobec wszelkich procedur zmierzających do wydania wiążących strony decyzji. Podążając za tą bezsprzecznie radykalną koncepcją alternatywne metody rozwiązywania sporów przeciwstawione zostały nie tylko postępowaniom toczącym się

³⁸³ R. Balicki, *Pozasądowe procedury rozwiązywania sporów między jednostkami*, Uniwersytet Wrocławski.

³⁸⁴ Por. L. Morawski, *Proces sądowy a instytucje alternatywne (na przykładzie sporów cywilnych)*, „Państwo i Prawo” 1993, z.1, s. 21

³⁸⁵ Por. L. Morawski, *Główne problemy współczesnej filozofii prawa: prawo w toku przemian*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2003, s. 228

³⁸⁶ Por. A. Wach, *Alternatywne formy rozwiązywania sporów sportowych*, Wydawnictwo LIBER, Warszawa 2005, s. 123.

³⁸⁷ Por. L. Morawski, *Główne problemy...*, s.228 i nast. Krytyczna ocena takich poglądów por. A. Wach, *Alternatywne formy rozwiązywania*, s. 123.

³⁸⁸ A. Korybski, *op. cit.*, s. 157 i nast.

w sądownictwie powszechnym, ale i procedurom realizowanym drodze arbitrażu, a także w trybach zbliżonych³⁸⁹.

Pośród tych alternatywnych metod rozstrzygania sporów, zwłaszcza w kontekście spraw sportowych, istotną rolę odgrywa przede wszystkim właśnie wspomniany arbitraż. Nie ulega wątpliwości, że arbitraż sportowy jest przy tym jedną z najdynamiczniej rozwijających się dziedzin arbitrażu w ostatnich dekadach³⁹⁰. Arbitraż sportowy jest elementem działalności organizacji sportowych, stanowiąc zasadniczo przymusowy system sprawiedliwości sportowej, opierający się na mechanizmach zapewniających przestrzeganie norm stanowiących przez organizacje sportowe, które mają na celu egzekwowanie obowiązków nałożonych na zrzeszane podmioty oraz pomoc w ochronie praw i wolności realizowanych w ramach współzawodnictwa sportowego.

Sprawy sportowe trafiają do arbitrażu na skutek istnienia klauzuli arbitrażowej wpisanej w regulaminy i statuty federacji sportowych. Organizacje sportowe – zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym – wymagają od swoich członków, aby spory wynikające z uczestnictwa w sporcie zorganizowanym były rozstrzygane przed sądami polubownymi. W praktyce oznacza to, że każdy zawodnik, klub czy trener, przystępując do federacji bądź biorąc udział w jej rozgrywkach, akceptuje te zasady. Zgoda ta jest często dorozumiana – wystarczy podpisanie deklaracji członkowskiej czy umowy licencyjnej. W efekcie sportowiec, nawet nie składając osobnego oświadczenia, poddaje się jurysdykcji sądu arbitrażowego. Taka klauzula w regulaminie czy statucie ma charakter znanego z prawa powszechnego tzw. zapisu na sąd polubowny, mechanizmu wykluczającego w danej sprawie jurysdykcję sądu powszechnego.

Pośród różnych kategorii spraw sportowych także odpowiedzialność dyscyplinarna i dopingowa w sporcie są poddane arbitrażowi. Każda federacja posiada przy tym własne organy dyscyplinarne. To one w pierwszej kolejności rozpoznają naruszenia regulaminów (np. niesportowe zachowanie, ustawianie meczów, korupcję, naruszenie zasad etycznych). Decyzje takich organów mogą być zaskarżane do sądów arbitrażowych – krajowych (np. trybunałów przy związkach sportowych) lub międzynarodowych. Z kolei w kontekście spraw dopingowych trzeba tutaj zauważyć, iż federacje krajowe i międzynarodowe mają własne komisje antydopingowe, które orzekają w pierwszej instancji. Od ich decyzji sportowiec może się

³⁸⁹ Por. R. Morek, *Mediacja i arbitraż (art. 1831–18315, 1154–1217 KPC). Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 21.

³⁹⁰ A. Wach, *Sądownictwo polubowne (arbitraż) jako metoda stwarzająca i wyrównująca nierówności we współczesnym sporcie* [w:] *Kultura fizyczna a różnice i nierówności społeczne*, red. Z. Dziubiński, Warszawa 2013, s. 388.

odwołać – w sprawach krajowych do specjalnych trybunałów dyscyplinarnych, a w sprawach międzynarodowych najczęściej do jednego z trybunałów międzynarodowych (w zależności od federacji). W praktyce trybunały te będą najwyższą instancją odwoławczą w sprawach dopingowych³⁹¹.

Bez wątpienia odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie, tak jak i działalność antydopingowa, należą do zagadnień, które warunkują specyfikę prawa sportowego. Specyfika ta wyraża się w samodzielnym tworzeniu przepisów stanowiących podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej i dopingowej, uwzględniającą także charakterystykę danej dyscypliny sportowej, oraz szczególność odpowiedzialności sportowej, która nie ma odpowiednika w innych dziedzinach życia. Założeniem takiej odpowiedzialności w sporcie jest to, że jest ona realizowana przez podmioty wyspecjalizowane w sporach sportowych, dla których znana i zrozumiała jest specyfika tej dziedziny. Przyjęte jest więc obecnie rozwiązanie, zgodnie z którym sprawy dyscyplinarne i dopingowe, jako jedne z ważniejszych spraw sportowych, należą do sfery tzw. autonomii związków sportowych, tzn., że związki te samodzielnie określają regulaminy dyscyplinarne i dopingowe oraz tworzą organy dyscyplinarne pierwszej i drugiej instancji, a orzeczenia tychże organów podlegają kontroli sprawowanej przez trybunały (najczęściej w kraju – Trybunał Arbitrażowy do Spraw Sportu działający przy Polskim Komitecie Olimpijskim). Jedynym wyjątkiem są tu sprawy związane z stosowaniem dopingu, ale tutaj z kolei została utworzona niezależna osoba prawna w postaci Polskiej Agencji Antydopingowej (POLADA), która ustanawia reguły dyscyplinarne w zakresie stosowania dopingu i której organy (Panel Dyscyplinarny) są właściwe do nakładania kar w tym zakresie. To od tej organizacji, po wyczerpaniu krajowej drogi odwoławczej, sportowiec ma prawo skierować sprawę do organów międzynarodowych³⁹².

³⁹¹ Por. art. 1161–1217 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.) – przepisy o sędzie polubownym; T. Ereciński, *Sąd arbitrażowy...*, s. 77–82; Ustawa z dnia 21 kwietnia 2017 r. o zwalczaniu doping w sporcie (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2170 ze zm.), art. 25–30; World Anti-Doping Agency, *World Anti-Doping Code 2021*, Montreal 2021, art. 7–8; wyrok CAS z 31 lipca 2017 r., *CAS 2017/A/4968 WADA v. National Anti-Doping Agency (NADA) & Maria Sharapova*, w którym CAS podkreślił własną rolę jako ostatecznej instancji w sprawach dopingowych; wyrok ETPC z 2 października 2018 r. w sprawie *Mutu i Pechstein v. Szwajcaria*, skargi nr 40575/10 i 67474/10, ECLI:CE:ECHR:2018:1002JUD004057510 – Trybunał uznał, że CAS w praktyce pełni funkcję najwyższego organu odwoławczego w sporcie międzynarodowym.

³⁹² Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 260 ze zm.), art. 58 i art. 12 (wolność zrzeszania się i autonomia stowarzyszeń); *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim* (t.j. przyjęty przez Zarząd PKOl 2019). Por. M. Jagielski, *Prawo sportowe*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2022, s. 145–150; Ustawa z dnia 21 kwietnia 2017 r. o zwalczaniu doping w sporcie (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2170 ze zm.), art. 20–30; Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych zadań Polskiej Agencji Antydopingowej (Dz.U. 2017, poz. 1693); World Anti-Doping Agency, *World Anti-Doping Code 2021*, Montreal 2021, art. 13 (*Results Management and Right of*

Z powyższych rozważań wynika więc, iż zazwyczaj klauzula arbitrażowa (zapis na sąd polubowny) jest podstawą jurysdykcji organu sportowego, ponieważ jest to umowa między stronami, która poddaje określone spory pod rozstrzygnięcie sądu polubownego, który w tym przypadku jest na ogół organem danego związku sportowego. Do skorzystania z arbitrażu jako metody rozstrzygania sporów konieczne jest zatem zawarcie przez strony specjalnej umowy – zapisu na sąd polubowny, w której wskażą one przedmiot sporu lub stosunek prawny, z którego spór wyniknął lub może wyniknąć. Ta minimalna treść określona przez ustawodawcę jest niezbędna i zarazem wystarczająca, ponieważ w braku innych postanowień zastosowanie znajdują odpowiednie przepisy kodeksu postępowania cywilnego, które umożliwiają i umożliwiają zarówno powołanie sądu polubownego, jak i przeprowadzenie postępowania arbitrażowego i wydanie wyroku. Przykładowo można tutaj wskazać np. Kartę Olimpijską, która w treści art. 61.2 stanowi, iż wszelki spór powstały w związku z organizacją lub przebiegiem Igrzysk Olimpijskich podlega wyłącznie rozstrzygnięciu przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS), zgodnie z Kodeksem Arbitrażu Sportowego. Ten przepis jest właśnie generalnym zapisem na sąd polubowny, czyli klauzulą, która przesądza, że w przypadku sporów związanych z igrzyskami olimpijskimi jedynym właściwym organem jest CAS. Oznacza to automatycznie wyłączenie jurysdykcji sądów powszechnych w tego typu sprawach. Nie jest to przy tym przepis prawa państwowego, ale norma autonomicznego prawa sportowego – obowiązuje w ramach systemu olimpijskiego. Ma przy tym charakter obowiązkowy dla wszystkich podmiotów, które akceptują Kartę Olimpijską (zawodników, narodowych komitetów olimpijskich, federacji sportowych). Uczestnictwo w igrzyskach oznacza dorozumianą zgodę na ten zapis arbitrażowy. Podobnie rzecz się ma z innymi analogicznymi klauzulami, w tym tymi dotyczącymi poszczególnych dyscyplin sportu i krajowych związków sportowych.

Trzeba tutaj wskazać, że podstawą kreowania zapisów na sąd polubowny w prawie polskim jest obecnie art. 1161 k.p.c. Według § 1 tego przepisu poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego wymaga umowy stron, w której należy wskazać przedmiot sporu lub stosunek prawny, z którego spór wyniknął lub może wyniknąć (zapis na sąd polubowny). Stosownie do § 2 bezskuteczne są postanowienia zapisu na sąd polubowny naruszające zasadę równości stron, w szczególności uprawniające tylko jedną stronę do wytoczenia powództwa przed sądem polubownym przewidzianym w zapisie albo przed sądem. Z kolei według § 3 zapis na sąd polubowny może wskazywać stały sąd polubowny jako

Appeal); wyrok CAS z 31 stycznia 2011 r., *CAS 2010/A/2268 WADA v. BOC & Li Na*, gdzie CAS potwierdził prawo sportowca do odwołania po wyczerpaniu procedury krajowej.

właściwy do rozstrzygnięcia sporu. Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, wiąże je regulamin stałego sądu polubownego obowiązujący w dacie zawarcia zapisu na sąd polubowny.

Ugruntowanie istoty prawnej zapisu na sąd polubowny jest z pewnością jednym z najbardziej dyskusyjnych zagadnień łączonych z sądownictwem arbitrażowym³⁹³. W doktrynie rozważa się różne charakterystyki tego rodzaju umowy, w zależności od stanowiska przyjmując, iż zapis na sąd polubowny stanowi umowę o charakterze: a) materialnoprawnym, b) procesowym, c) mieszanym (czyli materialno-procesowym), d) *sui generis*. Dojście do konsensusu w przedmiocie natury prawnej zapisu na sąd polubowny jest kluczowe nie tylko z uwagi na względy czysto teoretyczne, ale i praktyczne³⁹⁴. Przyjęcie sprecyzowanego charakteru umowy arbitrażowej determinuje rzecz jasna prawne kryteria jej oceny³⁹⁵.

Materialnoprawny charakter zapisu na sąd polubowny cechuje się tym, że do jego zawarcia dochodzi poza procesem. Co więcej, dzieje się to między osobami niebędącymi stronami procesowymi i że nie wywiera on bezpośrednich skutków w odniesieniu do konkretnego procesu³⁹⁶. Zdaniem np. W. Siedleckiego, „umowa o poddanie pod rozpoznanie sądu polubownego nie może być uważana za umowę procesową, gdyż nie dochodzi do skutku pomiędzy osobami będącymi już podmiotami procesowymi i nie wywiera bezpośrednich skutków dla konkretnego procesu cywilnego”³⁹⁷. Niebagatelny jest fakt, iż stanowi to umowę prawa cywilnego, która może spowodować skutki procesowe, gdy strona dokonała jej zawarcia, powoła się na nią już w toczącym się procesie³⁹⁸. Warto zasygnalizować, że powołanie się strony na wskazaną umowę polegające na podniesieniu zarzutu, iż sprawa należy do rozstrzygnięcia sądu polubownego, jest dopiero czynnością procesową, zatem wywrze skutek dla danego procesu. Fakt powołania się na tę umowę sprawi natomiast, że sąd powszechny uzna się za niewłaściwy do rozstrzygnięcia sprawy poddanej w drodze umowy rozstrzygnięcia sądu polubownego. Zważywszy na ten skutek prawo procesowe przepisuje ważności dla umowy o sąd polubowny³⁹⁹.

Teoria prawnoprocesowa bazuje na spostrzeżeniu, że zapis jest czynnością procesową lub przedprocesową, gdyż jego zawarcie powoduje głównie lub niemal wyłącznie skutki procesowe⁴⁰⁰. Jest to pewnego rodzaju ograniczenie jurysdykcji sądów powszechnych, które

³⁹³ R. Kułski, *Umowy procesowe w postępowaniu cywilnym*, Wydawnictwo Zakamycze, 2006, s. 148.

³⁹⁴ M. Tomaszewski, *Umowa o arbitraż. Podstawowe problemy prawne*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1999, nr 1, Warszawa 2010, s. 285–286.

³⁹⁵ R. Kułski, *op. cit.*, s. 148.

³⁹⁶ R. Morek, *op. cit.*, s. 131.

³⁹⁷ Glosa do orzeczenia SN z dnia 27 czerwca 1960 r., 4 CR 874/59, PiP 1961, z. 10. s. 652.

³⁹⁸ W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1959, s. 380.

³⁹⁹ *Ibidem*.

⁴⁰⁰ R. Morek, *op. cit.*, s. 131.

nie miały możliwości być przedmiotem umowy o charakterze materialnoprawnym. Wskazana właściwość upodabnia zapis na sąd polubowny do umowy o jurysdykcję krajową i do umowy o właściwość sądu⁴⁰¹. W opinii S. Gołąb i Z. Wusatowskiego zapis na sąd polubowny zawierany jest generalnie w celach procesowych, pomimo że dokonuje się go poza procesem i z tego względu „wymogi układu polubownego i wpływ jego na postępowanie zawsze oceniać wypada według prawa procesowego”⁴⁰². J. Korzonek podnosi, że „nie jest to umowa o skutkach, jakie prawo materialne łączy z umowami. Nie ma ona bowiem na celu ani stworzenia, ani zmiany, ani umocnienia, ani wreszcie zniesienia jakiegoś stosunku prawnego między stronami. Cel umowy [...] jest wyłącznie i czysto procesowy”⁴⁰³. Bezsprzecznie do stanowiska o procesowym charakterze umów procesowych skłania się ponadto J. Jodłowski. Zaznacza wyraźnie, że umowy te nie wywołują żadnych skutków w obszarze bezpośrednich stosunków prawnych pomiędzy stronami. Uwypukla, że „umowy materialnoprawne to są umowy, które zawiązują, przekształcają, rozwiązują, czy w inny sposób dotyczą stosunków prawnych pomiędzy stronami, stosunków istniejących niezależnie od procesu i mogących być realizowanymi w różnych formach przez prawo przewidzianych, niekoniecznie w procesie. Tymczasem tutaj mamy do czynienia z umową, która właściwie nie ma żadnej racji bytu poza procesem i bez procesu. Ona tylko określa drogę tego procesu i organ, przed którym będzie się on toczyć”⁴⁰⁴. Na dodatek J. Jodłowski zauważa, że rozstrzygnięcie sporu w przedmiocie charakteru prawnego umów procesowych zależy od uznawanej definicji czynności procesowej. Określono to następująco: „jeżeli nie będziemy warunkowali pojęcia czynności procesowej momentem jej dokonania, lecz jej przedmiotem i skutkami, wówczas zakres czynności procesowych rozszerzy się”, a co za tym idzie pojawi się opcja zaliczenia do nich również umów procesowych⁴⁰⁵.

Pozostałe poglądy nie są często reprezentowane w doktrynie. Za złożonym charakterem zapisu na sąd polubowny złączającym właściwości umowy materialnoprawnej i procesowej opowiedział się zaś m.in. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 22.02.2007 r.⁴⁰⁶.

W zapisie na sąd polubowny strony posiadają możliwość wytypowania stałego sądu polubownego jako właściwego do rozstrzygnięcia sporu. Gramatyczna wykładnia art. 1161 § 3 k.p.c. zdecydowanie przemawia za uznaniem, że powinien być to konkretny stały sąd

⁴⁰¹ *Ibidem*.

⁴⁰² S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego*, Kraków 1933, s. 529.

⁴⁰³ J. Korzonek, „*Prorogatio fori*” według KPC, „Głos Sądownictwa” 1931, nr 6, s. 268–269.

⁴⁰⁴ J. Jodłowski, *Głos w dyskusji [w:] I Ogólnopolski Integracyjny Zjazd Cywilistów, 28–30.09.1972 r.*, red. M. Sawczuk, Rzeszów 1974, s. 179.

⁴⁰⁵ *Ibidem*, s. 179–180.

⁴⁰⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2006 r., IV CSK 200/06, OSNC 2008, nr 2, poz. 25.

polubowny⁴⁰⁷. Jednakże nie ma obiekcji by strony wskazywały dwa lub więcej stałych sądów polubownych, umożliwiając sobie prawo wyboru, przed którym z nich wytoczyć powództwo. Bazując na art. 1161 § 2 k.p.c. możliwe jest zastrzeżenie prawa wyboru pomiędzy sądem polubownym i sądem powszechnym (byłe wybór przysługiwał obydwu stronom), to tym bardziej dopuszczalne jest wdrożenia prawa wyboru między kilkoma sądami polubownymi⁴⁰⁸.

Rezultatem doprowadzenia do poddania sporu stałemu sądowi polubownemu jest to, że strony zapisu są zobowiązane regulaminem tego sądu. Dzieje się tak, o ile strony nie postanowiły inaczej. Strony, co oczywiste, związane są regulaminem stałego sądu polubownego obowiązującym w dacie wniesienia pozwu. W prezentowanym przykładzie zapisu na sąd polubowny w ramach igrzysk olimpijskich art. 61.2 Karty Olimpijskiej wprowadza monopol CAS na rozstrzyganie sporów olimpijskich – inne instancje (komisje dyscyplinarne, sądy krajowe) nie mają kompetencji do ostatecznego rozpoznawania spraw dotyczących igrzysk. Dotyczy to zarówno sporów indywidualnych (np. zawodnik vs. federacja o dopuszczenie do startu), jak i instytucjonalnych (np. spór między federacją a komitetem olimpijskim). Wskazany tam zapis na sąd polubowny określa właściwość organu rozstrzygającego spory (a zatem jest normą procesową w ramach prawa sportowego), a także odsyła do Kodeksu Arbitrażu Sportowego, czyli zbioru przepisów regulujących procedurę rozstrzygania sporów sportowych przed CAS.

Sądownictwo sportowe ma dziś zatem wymiar prywatny, powiązany z poszczególnymi związkami sportowymi bądź międzynarodowymi federacjami, w których związki te są członkami. Opiera się na autonomii organizacji sportowych, funkcjonuje wedle własnych reguł (statutów, regulaminów, kodeksów), niezależnie od prawa państwowego. Kluby, zawodnicy i federacje dobrowolnie poddają się jurysdykcji organów sportowych. Większość sporów sportowych (dyscyplinarnych, dopingowych, transferowych) jest rozstrzygana przez sądy arbitrażowe. Rola państwa w sprawach sportowych jest ograniczona, ale istotna – państwo nie ingeruje w codzienne funkcjonowanie sportu ani w rozstrzyganie sporów arbitrażowych, ale pełni funkcje nadzorcze i regulacyjne. Państwo w końcu ustanawia ogólne przepisy prawne, które obowiązują również w sporcie. Tworzy także ustawy regulujące działalność organizacji sportowych. W Polsce jest to ustawa o sporcie, która określa zasady funkcjonowania klubów, związków sportowych i narodowych komitetów olimpijskich. Współczesny sport jest zasadniczo autonomiczny, a federacje rozstrzygają większość sporów poprzez własne

⁴⁰⁷ J.P. Naworski, *Wybrane zagadnienia zapisu na sąd polubowny*, „Monitor Prawniczy” 2005/5, s. 240.

⁴⁰⁸ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.), art. 440.

procedury arbitrażowe. Państwo co do zasady uznaje wyroki arbitrażowe, o ile nie naruszają podstawowych zasad prawa. Dzieje się w tym zakresie więc rzecz analogiczna, jak w wypadku sporów rozstrzyganych przez inne niż sportowe, a funkcjonujące w praktyce sądy polubowne.

3.4. Standardy funkcjonowania sądownictwa sportowego

Jak dotychczas zauważono, sport ma zróżnicowany charakter, a sprawy jego dotyczące, które często mają sporną istotę, nie są jednorodne i zazwyczaj wymagają wyspecjalizowanych podmiotów do ich rozstrzygnięcia. Ta tendencja, dziś spotykana w większości państw świata i w większości dyscyplin sportowych, pozwoliła na przestrzeni lat doprowadzić do sytuacji, w której powstały wyspecjalizowane organy rozstrzygające sprawy sportowe. Organy te mają niejednokrotnie charakter międzynarodowy, w tym sensie, iż odwołanie od organów krajowych, które często są organami właściwymi do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji, są organy międzynarodowe. Tego rodzaju system funkcjonuje w wielu dyscyplinach sportu, a jego idea zostanie przedstawiona dalej, przy okazji omawiania Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu (CAS), międzynarodowego sądu arbitrażowego powołanego 30 czerwca 1984 r. jako najwyższa instancja rozstrzygania sporów w dziedzinie sportu. Jak dotychczas naprowadzono, Trybunał ten, podobnie jak i inne trybunały arbitrażowe, prowadzi postępowania zgodnie z wewnętrzną regulacją, a jego orzeczenia – co do zasady – mają moc wyroków sądowych i charakter ostateczny z chwilą ich ogłoszenia. Podlegają one też egzekucji. Rola CAS jest przy tym niezmiernie istotna, o czym będzie jeszcze mowa⁴⁰⁹.

Zauważyć trzeba, iż postępowania przed trybunałami arbitrażowymi, w tym przed CAS, muszą spełniać pewne standardy. Prawo do sądu jako element konstytucyjnego prawa jednostki, musi znaleźć swój wymiar także i w prywatnym wymiarze sprawiedliwości, skoro następnie aparat państwowy umożliwia wykonywanie i egzekucję tego rodzaju orzeczeń. Sportowy wymiar sprawiedliwości musi więc dostrzegać także i obowiązujące w tej mierze reguły właściwe dla sądownictwa powszechnego. Niewątpliwie więc prawo do sądu, jak i cała problematyka praw człowieka (szeroko rozumianych) staje się coraz bardziej aktualna także

⁴⁰⁹ M. Biliński, *Autonomia prawa sportowego...*, s. 178–185; wyrok TSUE z 18 lipca 2006 r. w sprawie *Meca-Medina i Majcen przeciwko Komisji*, C-519/04 P, ECLI:EU:C:2006:492; *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) z 30 czerwca 1984 r.* [w:] *Code of Sports-related Arbitration* (ostatnia wersja 2023), www.tas-cas.org; wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z 15 marca 1993 r. w sprawie *Gundel v. FEI*, BGE 119 II 271, w którym potwierdzono niezależny charakter CAS i moc jego orzeczeń; G. Kaufmann-Kohler, A. Rigozzi, *International Sports Arbitration: A Guide to the CAS*, The Hague: Kluwer Law International 2015, s. 215–225.

w świecie sportu. Zagwarantowanie podstawowych standardów ochrony praw człowieka stanowi więc stale rosnące wyzwanie. W obliczu zwiększających się regulacji prawnych z zakresu szeroko rozumianego współzawodnictwa sportowego, zarówno na poziomie krajowym jak i międzynarodowym, z uwagi na coraz większą liczbę unormowań prawnych, ryzyko pojawiania się konfliktów na ich tle także rośnie. Stąd obszarem zainteresowania jest m.in. obszar zagwarantowania prawa do rzetelnego rozpoznawania sporów sportowych.

W kontekście sportowego wymiaru sprawiedliwości i jego specyfiki kluczowa wydaje się dobrowolność przynależności klubowej, związkowej i uprawiania sportu w ogóle. Brak przymusu przynależności do organizacji sportowych rodzi domniemanie, że ten kto chce do niej należeć akceptuje panujące tam warunki i godzi się na rozstrzyganie sporów sportowych w drodze sądownictwa polubownego, w sytuacji, gdy tak stanowią ich wewnętrzne regulaminy. Niezależnie od zasad autonomii i specyfiki sportu, specjalne zasady rozstrzygania sporów sportowych powinny w takim samym stopniu, co w powszechnym wymiarze sprawiedliwości, uwzględniać podstawowe gwarancje i prawa człowieka, z pełnym prawem do rzetelnego procesu na czele. Dopiero wówczas można mówić o spełnieniu wymogów jakie stawia np. art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, czy art. 45 Konstytucji RP, w sporcie. Odrębny sposób rozpoznawania sporów sportowych nie jest przyczyną do choćby najmniejszych ograniczeń w tym zakresie⁴¹⁰.

Podjęmowano wiele prób określenia standardów sprawowania sportowego wymiaru sprawiedliwości, co działo się z różnym skutkiem. Wedle spotykanych niekiedy poglądów o pełnej autonomii organizacji sportowych w tym zakresie, istnieją podstawy także do w pełni autonomicznego sądownictwa niezważającego uwagi na istniejące rozwiązania konstytucyjne. Praktyka ochrony praw człowieka pokazała jednak, że standardów tych organizacje sportowe i ich wewnętrzne sądownictwo muszą przestrzegać, co wynika choćby z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Trybunał ten, choć jego rola w sprawach sportowych jest ograniczona, może ingerować, gdy naruszane są prawa człowieka gwarantowane przez Europejską Konwencję Praw Człowieka. Trybunał nie zajmuje się bowiem zwykłymi sporami sportowymi (dyscyplinarnymi, dopingowymi czy transferowymi), które są rozstrzygane przez federacje i sądy arbitrażowe. Może jednak być właściwym w danej

⁴¹⁰ Por. art. 58 i art. 12 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 260 ze zm.) – gwarancja wolności zrzeszania się; A. Szumański (red.), *op. cit.*, s. 233–235; wyrok ETPC z 2 października 2018 r., *Mutu i Pechstein v. Szwajcaria*, skargi nr 40575/10 i 67474/10, ECLI:CE:ECHR: 2018:1002JUD004057510, w którym Trybunał potwierdził, że arbitraż sportowy podlega wymogom art. 6 EKPC; Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Rzym, dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. nr 61 poz. 284 ze zm.), art. 6 ust. 1; Konstytucja RP, art. 45 ust. 1; wyrok TK z 16 lipca 2003 r., SK 49/01, OTK-A 2003, nr 6, poz. 63; M. Biliński, *Autonomia prawa sportowego...*, s. 211–220.

sprawie (w związku ze skargą indywidualną), gdy decyzje sportowe naruszają prawa człowieka⁴¹¹.

W dotychczasowej w praktyce ETPC można spotkać kilka interesujących wątków orzeczniczych dotyczących spraw dyscyplinarnych, dopingowych czy innych decyzji federacji sportowych, które wpływają na prawa człowieka. Rola Trybunału może być w tym zakresie znaczącym stymulantem reform czy praktyki stosowania prawa w organach sportowych. Dlatego można śmiało twierdzić, że Europejski Trybunał Praw Człowieka odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu standardów ochrony praw człowieka w kontekście sportu.

Przykładowo, w sprawie „Mutu i Pechstein przeciwko Szwajcarii” (2018) ETPC rozpatrywał skargi dwóch sportowców, Adriana Mutu i Claudii Pechstein, dotyczące decyzji Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) w sprawach dopingowych. Trybunał stwierdził, że CAS, mimo iż jest organem arbitrażowym, podlega ograniczonemu nadzorowi sądowemu w kontekście ochrony praw człowieka. Orzeczenie to miało istotne znaczenie dla organizacji sportowych, ponieważ podkreśliło konieczność zapewnienia minimalnych standardów sprawiedliwości proceduralnej w postępowaniach arbitrażowych, co wpłynęło na praktyki organizacji, takich jak Międzynarodowy Komitet Olimpijski (MKOl) czy Światowa Agencja Antydopingowa (WADA).

W sprawie „FNASS i inni przeciwko Francji” (2018) ETPC analizował zgodność z EKPC francuskiego prawa dotyczącego kontroli antydopingowych, w tym obowiązku zawodników do informowania o swoim miejscu pobytu. Trybunał uznał, że takie przepisy nie naruszają prawa do prywatności, pod warunkiem że są proporcjonalne i niezbędne w demokratycznym społeczeństwie. To orzeczenie miało wpływ na regulacje antydopingowe w organizacjach sportowych, wskazując na konieczność balansowania między walką z dopingiem a poszanowaniem praw jednostki.

Sprawa „Caster Semenya przeciwko Szwajcarii” (2025) dotyczyła regulacji dotyczących poziomu testosteronu u zawodniczek z różnicami w rozwoju płciowym (DSD). ETPC stwierdził, że Szwajcaria nie zapewniła Semenyi sprawiedliwego procesu w kontekście decyzji CAS dotyczącej jej wykluczenia z zawodów. Orzeczenie to ma – jak można sądzić – znaczący

⁴¹¹ Por. art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 260 ze zm.); M. Biliński, *Autonomia prawa sportowego...*, s. 198–205; wyrok ETPC z 2 października 2018 r., *Mutu i Pechstein v. Szwajcaria*, skargi nr 40575/10 i 67474/10, ECLI:CE:ECHR: 2018:1002JUD004057510; Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Rzym, dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. nr 61 poz. 284 ze zm.), art. 6 ust. 1; wyrok ETPC z 28 października 1999 r., *Brumărescu v. Rumunia*, skarga nr 28342/95, ECLI:CE:ECHR: 1999:1028JUD002834295; A. Szumański (red.), *op. cit.*, s. 455–460; wyrok ETPC z 18 stycznia 2001 r., *A. Menarini Diagnostics S.r.l. v. Włochy*, skarga nr 43509/08, ECLI:CE:ECHR:2011:0927JUD004350908, w którym Trybunał przypomniał, że każdy organ quasi-sądowy musi respektować standardy rzetelnego procesu.

wpływ na organizacje sportowe, zmusi je bowiem do ponownego rozważenia swoich regulacji dotyczących DSD i zapewnienia większej przejrzystości oraz sprawiedliwości w procesach decyzyjnych przy rozstrzyganiu spraw sportowych.

Tej ostatniej sprawie warto przyjrzeć się szerzej, zwłaszcza że zakończyła się ona dopiero ostatnio wyrokiem Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 10 lipca 2025 r.⁴¹². W orzeczeniu tym szereg wątków poświęcono właśnie kwestiom prawa do sądu i arbitrażu sportowego jako istotnym elementom sportowego wymiaru sprawiedliwości. Trybunał przypomniał, iż fakt, że arbitraż jest narzucany przez podmiot prywatny, a nie przez prawo, jak ma to miejsce w przypadku międzynarodowych sporów dotyczących sportu, gdzie odwołanie się do arbitrażu i skierowanie do CAS jest na ogół narzucane sportowcom przez organ zarządzający sportem, który reguluje ich dyscyplinę sportową, nie jest wystarczający, aby spowodować naruszenie artykułu 6 § 1 EKPC. Z pewnością jest bowiem ważne dla rozstrzygania sporów powstających w kontekście sportu zawodowego, zwłaszcza tych o wymiarze międzynarodowym, aby skierować je do wyspecjalizowanego organu, który jest w stanie wydać orzeczenie szybko i niedrogo. W tym kontekście ETPC zauważył, że ponieważ międzynarodowe imprezy sportowe wysokiego szczebla są organizowane w różnych krajach przez organizacje z siedzibą w różnych państwach i są otwarte dla sportowców z całego świata, odwołanie się do jednego i wyspecjalizowanego międzynarodowego trybunału arbitrażowego ułatwia pewną jednolitość proceduralną i wzmacnia pewność prawną. Tym bardziej że orzeczenia tego trybunału mogą być zaskarżane do sądu najwyższego jednego kraju, w tym przypadku do Trybunału Federalnego Szwajcarii. Trybunał uznał zatem, że pozapaństwowy mechanizm rozstrzygania sporów w pierwszej lub drugiej instancji, z możliwością odwołania się, choć ograniczoną, do sądu państwowego w ostatniej instancji, może być odpowiednim rozwiązaniem w tej dziedzinie (sport)⁴¹³.

Trybunał dostrzegł jednak, że arbitraż sportowy toczy się w kontekście nierównowagi strukturalnej, która często charakteryzuje relacje między sportowcami a organami zarządzającymi ich dyscyplinami. Sport wyczynowy charakteryzuje się bardzo zhierarchizowaną strukturą, zarówno na szczeblu międzynarodowym, jak i krajowym, a relacje między sportowcami a organami zarządzającymi sportem, będąc oparte na osi pionowej, można w tym względzie odróżnić od relacji horyzontalnych między stronami stosunku umownego.

⁴¹² Wyrok Wielkiej Izby ETPC z dnia 10 lipca 2025 r., *Caster Semenya v. Szwajcaria*, skarga nr 10934/21, ECLI:CE:ECHR:2025:0710JUD001093421.

⁴¹³ Wyrok ETPC z 2 października 2018 r. w sprawie *Mutu i Pechstein v. Szwajcaria*, skargi nr 40575/10 i 67474/10, ECLI:CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, pkt 98–102; por. także wyrok Wielkiej Izby ETPC z 10 lipca 2025 r., *Caster Semenya v. Szwajcaria*, skarga nr 10934/21, ECLI:CE:ECHR: 2025:0710JUD001093421.

Organy zarządzające sportem wykonują uprawnienia w dziedzinie międzynarodowych zawodów sportowych, które są zbliżone do uprawnień regulacyjnych; w szczególności określają, kto może rywalizować i na jakich warunkach. W istocie, w wypadku gdy obowiązkowa i wyłączna jurysdykcja CAS w zakresie rozstrzygania sporów między tymi organizacjami a sportowcami jest narzucana przez same organizacje, stanowi to element wykonywania tych uprawnień. W dziedzinie międzynarodowych zawodów sportowych mamy zatem do czynienia z sytuacją, w której podmioty prywatne, niepodlegające prawu publicznemu, *de facto* regulują działalność jednostek i mają możliwość ograniczania wykonywania ich praw, korzystając w ten sposób z uprawnień zbliżonych do uprawnień podmiotu publicznego.

Ponadto, w opinii ETPC, przy ocenie dopuszczalności stosowania specjalnego sportowego wymiaru sprawiedliwości raz zbadania, czy doszło do naruszenia standardu prawa w konkretnej sprawie, należy wziąć pod uwagę dominującą pozycję, jaką w systemie międzynarodowego arbitrażu sportowego mają organy zarządzające sportem. Mianowicie CAS został utworzony pod auspicjami MKOl; członkowie Międzynarodowej Rady ds. Arbitrażu Sportowego (ICAS), których funkcje obejmują przyjmowanie i nowelizację Kodeksu arbitrażu sportowego oraz wyznaczanie osób wymienionych na arbitrów CAS, są wybierani bezpośrednio lub pośrednio przez Stowarzyszenia Międzynarodowych Federacji Sportowych Igrzysk Olimpijskich, Stowarzyszenie Narodowych Komitetów Olimpijskich i MKOl; ICAS jest odpowiedzialny za funkcjonowanie i finansowanie CAS na mocy Kodeksu arbitrażu sportowego, który sam wydał, a który reguluje CAS i określa jego zasady proceduralne. W rezultacie organy zarządzające sportem mogą dyktować warunki w relacjach ze sportowcami, regulując międzynarodowe zawody sportowe, mogą narzucać obowiązkową i wyłączną jurysdykcję CAS w zakresie rozpatrywania sporów związanych z tymi regulacjami oraz sprawować kontrolę strukturalną nad międzynarodowym systemem arbitrażu sportowego. W związku z tym, nawet bardziej niż w wypadku gdy arbitraż jest wymagany przez prawo, w sytuacji gdy wyłączna jurysdykcja CAS w zakresie rozstrzygania sporu między organizacją sportową a sportowcem została narzucona tej osobie, musi ona mieć możliwość skorzystania z zabezpieczeń przewidzianych w artykule 6 § 1 EKPC. Zdaniem Trybunału wymóg ten jest szczególnie istotny w sytuacji, gdy prawo lub prawa „cywilne” będące przedmiotem sporu odpowiadają na mocy prawa krajowego prawom podstawowym⁴¹⁴.

⁴¹⁴ Wyrok ETPC z 2 października 2018 r., *Mutu i Pechstein v. Szwajcaria*, skargi nr 40575/10 i 67474/10, ECLI:CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, pkt 95–104; wyrok Wielkiej Izby ETPC z 10 lipca 2025 r., *Caster Semenya v. Szwajcaria*, skarga nr 10934/21, ECLI:CE:ECHR: 2025:0710JUD001093421, pkt 120–128.

W tym kontekście Trybunał zauważył, po pierwsze, wagę przywiązywaną do poszanowania praw podstawowych w orzecznictwie szwajcarskiego Trybunału Federalnego dotyczącym „porządku publicznego”. Z orzecznictwa tego wynika, że orzeczenie arbitrażowe jest niezgodne z materialnym porządkiem publicznym, jeżeli stanowi poważne naruszenie podstawowych zasad prawa materialnego, do których należą poszanowanie godności ludzkiej, a ogólniej, poszanowanie dóbr osobistych określonych w art. 27 i nast. szwajcarskiego kodeksu cywilnego. Federalny Trybunał w Szwajcarii podniósł tę kwestię w niniejszej sprawie, podkreślając, że naruszenie dóbr osobistych sportowca stanowiące poważne i oczywiste naruszenie prawa podstawowego stanowi naruszenie porządku publicznego. Po drugie, Trybunał zauważył, że – jak pokazała sprawa Semenya – stawka w międzynarodowych sporach sportowych rozpatrywanych przez CAS może wykraczać poza wykonywanie praw majątkowych lub gospodarczych, które zwykle są przedmiotem sporu w postępowaniach arbitrażowych w sprawach handlowych, i dotyczyć wykonywania praw „cywilnych”, dotyczących na przykład poszanowania prywatności, integralności cielesnej i psychicznej oraz godności ludzkiej. W związku z tym, biorąc pod uwagę strukturalną nierównowagę charakteryzującą relacje między sportowcami a organami zarządzającymi ich dyscyplinami sportowymi, Trybunał uważa, że w przypadku gdy organ zarządzający sportem narzuca sportowcowi obowiązkową i wyłączną jurysdykcję CAS, w wyniku czego szwajcarski Trybunał Federalny ma jurysdykcję do rozpatrzenia skargi cywilnej przeciwko orzeczeniu CAS; w wypadku gdy spór między nimi dotyczy jednego lub więcej praw „obywatelskich” w rozumieniu art. 6 § 1 EKPC; i gdy te prawa „obywatelskie” odpowiadają w prawie krajowym prawom podstawowym, poszanowanie prawa tej osoby do rzetelnego procesu wymaga szczególnie rygorystycznego zbadania jej przypadku. Zadaniem Trybunału w sprawie przed nim zawisłej było zatem sprawdzenie, czy badanie przez Federalny Trybunał przypadku danego sportowca spełniło wymóg szczególnego rygoru. Odnosząc się do kwestii, czy niniejsza sprawa dotyczy arbitrażu przymusowego, Sąd zauważył, że przepisy DSD (*Differences of Sex Development*) nie pozostawiły wnioskodawcy innego wyboru niż odwołanie się do CAS. Art. 5.2 Regulaminu Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych (IAAF) wyraźnie stanowi, że wszelkie spory między IAAF a zawodnikiem, dotyczące w szczególności ważności, legalności lub prawidłowej interpretacji lub stosowania przepisów, „podlegają wyłącznej jurysdykcji CAS”. Ponadto artykuł 3.18 tego Regulaminu stanowi, że każdy sportowiec, który chce brać udział w klasyfikacji kobiet w wydarzeniu ograniczonym podczas zawodów międzynarodowych i/lub mieć prawo do ustanowienia rekordu świata w wydarzeniu ograniczonym podczas zawodów, które nie są zawodami międzynarodowymi, „[uzgodnił], jako

warunek takiego uczestnictwa/uprawnień: a) pełne przestrzeganie [niniejszego] Regulaminu; [...] (d) przestrzeganie procedur określonych w klauzuli 5 [w tym wyżej wymienionego artykułu 5.2] w celu kwestionowania niniejszego Regulaminu [...] i niewszczywanie żadnych postępowań przed żadnym sądem lub innym forum, które [byłyby] niezgodne z tą klauzulą”. Art. 3.19 Regulaminu stanowi również, że „na żądanie IAAF sportowiec [miał] dostarczyć pisemne potwierdzenie swojej zgody na kwestie określone w klauzuli 3.18, w takiej formie, jakiej IAAF będzie od czasu do czasu żądać” i że „jej zgoda [będzie] skuteczna i wiążąca dla niej niezależnie od tego, czy zostanie potwierdzona na piśmie”. Ponadto Trybunał Federalny zauważył, że co do zasady sportowiec pragnący wziąć udział w zawodach organizowanych pod auspicjami związku sportowego, którego regulamin przewiduje arbitraż, nie ma innego wyboru, jak tylko zaakceptować klauzulę arbitrażową⁴¹⁵.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w analizowanej sprawie odniósł się do szczególnego charakteru arbitrażu sportowego oraz roli Trybunału Federalnego Szwajcarii jako jedyne sądu krajowego sprawującego nad nim kontrolę. Punktem wyjścia było ustalenie, że w orzecznictwie tego sądu pojęcie „porządku publicznego” obejmuje poszanowanie praw podstawowych⁴¹⁶. Trybunał wskazał jednak, że w arbitrażu sportowym pojawia się problem o znacznie większym ciężarze gatunkowym niż w arbitrażu handlowym. O ile spory handlowe dotyczą zazwyczaj praw majątkowych, o tyle spory sportowe często odnoszą się do praw cywilnych w rozumieniu art. 6 § 1 EKPC, w tym prawa do prywatności, integralności cielesnej i psychicznej oraz prawa do poszanowania godności. Wobec strukturalnej nierównowagi między sportowcami a federacjami sportowymi, które narzucają obowiązkową jurysdykcję CAS jako warunek udziału w zawodach, zapewnienie prawa do rzetelnego procesu wymaga szczególnie intensywnej i wnikliwej kontroli sądowej.

Z regulaminu DSD jednoznacznie wynikało, że sportowiec nie miał innego wyboru niż poddać się jurysdykcji CAS. Tym samym skarżąca znalazła się w sytuacji analogicznej do sprawy „Mutu i Pechstein przeciwko Szwajcarii”, w której ETPC stwierdził, że próba skorzystania z innej drogi dochodzenia roszczeń oznaczałaby w praktyce utratę możliwości

⁴¹⁵ Wyrok Wielkiej Izby ETPC z dnia 10 lipca 2025 r., *Caster Semenya v. Szwajcaria*, skarga nr 10934/21, ECLI:CE:ECHR:2025:0710JUD001093421, pkt 120–128; International Association of Athletics Federations (IAAF), *Eligibility Regulations for the Female Classification (Athletes with Differences of Sex Development)*, obowiązujące od 8 maja 2019 r., art. 5.2., 3.18–3.19; wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z 15 marca 1993 r., *Gundel v. Fédération Équestre Internationale*, BGE 119 II 271; wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z 22 marca 2007 r., *Cañas v. ATP Tour*, 4P.172/2006, gdzie podkreślono brak realnej alternatywy wobec klauzuli arbitrażowej CAS w sporcie międzynarodowym.

⁴¹⁶ Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z 25 sierpnia 2020 r., 4A_248/2019, pkt 9.1.

udziału w rywalizacji sportowej⁴¹⁷. Arbitraż miał więc charakter przymusowy, a jego źródłem nie była ustawa, lecz przepisy wydane przez prywatny podmiot – federację sportową, będącą zarazem stroną sporu. To prowadzi do fundamentalnego pytania o granice dopuszczalności „prywatnego przymusu prawnego”, który ogranicza prawa podstawowe jednostek. W ocenie ETPC sprawa była przykładem arbitrażu przymusowego, który dotyczył sporu w zakresie „praw obywatelskich” w rozumieniu art. 6 § 1 EKPC, odpowiadających w prawie krajowym prawom podstawowym. Trybunał wskazał, iż konieczne było szczególnie wnikliwe zbadanie sprawy skarżącej, albowiem naruszenie jej „praw obywatelskich” wynikało z zestawu przepisów wydanych przez podmiot prywatny i ograniczających te prawa. Podkreślił też, że zagrożone były jej prywatność, integralność cielesna i godność.

Oceniając zapadłe w sprawie orzeczenie ETPC wskazał, iż Federalny Sąd Najwyższy przeprowadził jedynie ograniczoną kontrolę orzeczenia CAS. Tymczasem takie badanie winno mieć charakter szczególnie rygorystycznej analizy, gdyż wymagały tego okoliczności sprawy. Podkreślił, iż szczególne cechy arbitrażu sportowego, któremu podlegała skarżąca, pociągające za sobą obowiązkową i wyłączną jurysdykcję CAS, wymagały dogłębnej kontroli sądowej – proporcjonalnej do wagi spornych praw osobistych – przez jedyny sąd krajowy mający jurysdykcję do wykonania takiego zadania. Kontrola sprawy skarżącego przez Federalny Sąd Najwyższy, nie w ostatniej kolejności ze względu na bardzo restrykcyjną interpretację pojęcia porządku publicznego, którą zastosował również do kontroli orzeczeń arbitrażowych przez CAS, nie spełniła wymogu szczególnej rygoru wymaganego w okolicznościach sprawy. W tych warunkach Trybunał stwierdził, że skarżący nie skorzystał z gwarancji przewidzianych w artykule 6 § 1 EKPC i uznał, że doszło do naruszenia artykułu 6 § 1 Konwencji.

W tym kontekście trzeba zauważyć, że sprawa Semenya ma doniosłe znaczenie dla nauki prawa sportowego i praw człowieka. Po raz pierwszy ETPC wprost wskazał, że arbitraż sportowy, choć formalnie prywatny, wywołuje skutki w sferze praw podstawowych i dlatego podlega szczególnie rygorystycznym standardom kontroli. Oznacza to m.in., że przymusowa klauzula arbitrażowa w regulaminach sportowych musi być interpretowana w świetle praw człowieka; sądy krajowe, rozpoznając skargi na orzeczenia CAS, powinny stosować intensywny test proporcjonalności; zbyt restrykcyjne rozumienie porządku publicznego nie jest zgodne z EKPC, jeśli uniemożliwia realną ochronę dóbr osobistych sportowców.

⁴¹⁷ Wyrok ETPC z dnia 2 października 2018 r. w sprawach połączonych *Mutu i Pechstein v. Szwajcaria*, 40575/10 i 67474/10, ECLI:CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, §§ 113–114.

Z powyższego wynika więc, że system przymusowego arbitrażu sportowego, jakim system rozstrzygania sporów sportowych jest w rzeczywistości, podlega kontroli państwowej nie tylko w kontekście naruszenia zasad porządku publicznego, ale także w zakresie w jakim procedury arbitrażowe mogą ingerować w prawa podstawowe. Kontrola orzeczeń arbitrażowych sądów sportowych, choć ograniczona, jest więc realna. Nie polega ona przy tym na ocenie merytorycznej danego orzeczenia, ale dotyczy kwestii powiązanych z porządkiem publicznym i sprawiedliwością proceduralną. Państwo jest zatem w tej mierze swego rodzaju „strażnikiem legalności”, zapewniając, że arbitraż sportowy nie stanie się mechanizmem arbitralnym. Organizacje sportowe zachowują dużą autonomię, ale muszą respektować minimum gwarancji prawnych. Dzięki temu sport funkcjonuje w oparciu o własne reguły, ale nie poza systemem prawa państwowego.

Jak pokazały powyższe rozważania, fundamentem dyskusji o rozstrzyganiu spraw sportowych jest specjalistyczny system sądownictwa sportowego, zespół organów i procedur powołanych przez organizacje sportowe, które rozstrzygają spory powstające w związku z działalnością sportową – zamiast sądów powszechnych. System ten ma charakter autonomiczny i prywatny, ponieważ opiera się na statutach i regulaminach związków sportowych. Kluby, zawodnicy, trenerzy i działacze dobrowolnie poddają się jego jurysdykcji, wchodząc do federacji czy podpisując kontrakty. System sądownictwa sportowego to autonomiczny, prywatny mechanizm rozstrzygania sporów w sporcie, który działa równolegle do sądownictwa państwowego. Jego celem jest zapewnienie sprawiedliwości dostosowanej do specyfiki sportu, ale przy jednoczesnym zachowaniu minimum gwarancji procesowych chronionych przez prawo państwowe i międzynarodowe. Sądownictwo sportowe to zatem autonomiczny system wymiaru sprawiedliwości, funkcjonujący na podstawie statutow i regulaminów organizacji sportowych. Nie zastępuje on sądów powszechnych, ale w praktyce przejmuje większość sporów związanych z rywalizacją sportową. System ten pełni kilka kluczowych funkcji: zapewnia sprawność – sprawy sportowe muszą być rozstrzygane szybko, by nie zakłócać rywalizacji; gwarantuje jednolitość reguł – szczególnie w sporcie międzynarodowym; chroni autonomię ruchu sportowego, ograniczając ingerencję sądów państwowych. Autonomia sądownictwa sportowego nie oznacza jednak pełnej niezależności od państwa. Współczesne wyzwania – takie jak globalizacja sportu, walka z dopingiem czy ochrona praw człowieka – pokazują, że system ten wymaga stałej równowagi między autonomią sportu a kontrolą instytucji państwowych i międzynarodowych. Mając powyższe na uwadze, można przyjrzeć się, jak wygląda arbitraż sportowy w praktyce, ze szczególnym

uwzględnieniem rodzajów odpowiedzialności i jej zasad w prawie sportowym. Temu poświęcona będzie dalsza analiza.

ROZDZIAŁ IV

Arbitraż sportowy w praktyce

4.1. Arbitraż

Na początku konieczne jest, aby podać interpretację wyrażenia „arbitraż”, słowo to pochodzi z języka łacińskiego *arbitrare* i oznacza „rozstrzygać”, „osądzać”, „decydować”⁴¹⁸. Uznawany jest za pozasądowy sposób rozwiązywania sporów, w którym strony dobrowolnie powierzają rozstrzygnięcie sprawy bezstronnemu arbitrowi albo zespołowi arbitrów, zamiast wnosić sprawę do sądu powszechnego⁴¹⁹. Arbitraż znany był już w starożytności w krajach, takich jak Grecja, Rzym, Chiny⁴²⁰. Natomiast współczesny arbitraż międzynarodowy ukształtował się w XIX i XX w., szczególnie wraz z rozwojem globalnego handlu. Decydującym impulsem było uchwalenie Konwencji genewskiej, Konwencji nowojorskiej, Modelowej ustawy UNCITRAL⁴²¹. W Polsce arbitraż jest regulowany w części piątej kodeksu postępowania cywilnego⁴²².

Sięgając do literatury i stanowiska instytucji międzynarodowych, UNCITRAL (Komisja ONZ ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego) wypowiada się w poniższy sposób „Arbitraż to procedura, w której spór jest przekazywany jednej lub kilku osobom (arbitrom), których decyzja – orzeczenie arbitrażowe – jest wiążąca dla stron”⁴²³. Zdaniem Międzynarodowej Izby Handlowej (ICC) „Arbitraż to neutralna, elastyczna, prywatna procedura, w której strony sporu zawierają umowę na przekazanie go do rozstrzygnięcia przez wybrany przez siebie trybunał arbitrażowy”⁴²⁴.

Według *Black's Law Dictionary* „Arbitration is a method of dispute resolution involving one or more neutral third parties who are usually agreed to by the disputing parties and whose

⁴¹⁸ K. Kumaniecki, *Słownik łacińsko-polski*, PWN, Warszawa 1984, s. 45.

⁴¹⁹ M. Brożyniak, *Arbitraż jako alternatywna metoda rozstrzygania sporów*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2019, s. 17–19.

⁴²⁰ W. Czachórski, *Zarys prawa cywilnego*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2005, s. 486.

⁴²¹ J. Górski (red.), *Międzynarodowy arbitraż handlowy*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 25–30.

⁴²² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 1964 nr 43 poz. 296, z późn. zm.); Ustawa z dnia 10 października 2024 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568).

⁴²³ UNCITRAL, *Arbitration and Mediation*, United Nations Commission on International Trade Law, <https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration> [dostęp: 25.05.2025].

⁴²⁴ International Chamber of Commerce (ICC), *What is Arbitration?*, <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/what-is-arbitration/> [dostęp: 25.05.2025].

decision is binding”.⁴²⁵ W Polsce zgodnie z art. 1154 k.p.c. „Spór o prawa majątkowe lub niemajątkowe mogące być przedmiotem ugody sądowej może być poddany pod rozstrzygnięcie sądu polubownego (arbitrażowego), chyba że przepis szczególny stanowi inaczej”⁴²⁶.

Kluczowe jest, że wyrok arbitrażowy ma charakter wiążący i – w wielu jurysdykcjach – może zostać uznany lub wykonany w trybie egzekucyjnym, jak orzeczenie sądu państwowego, które często może być egzekwowane tak jak wyrok sądowy – również transgranicznie⁴²⁷. Arbitraż uważany jest za instytucję prawa prywatnego o międzynarodowym znaczeniu, stanowiącą ważną alternatywę dla tradycyjnych sądów⁴²⁸. Jego cechy, takie jak elastyczność, poufność i neutralność, sprawiają, że cieszy się popularnością w środowisku biznesowym, sportowym i inwestycyjnym⁴²⁹. Pomimo iż wiąże się z pewnymi ograniczeniami, jest nieodzownym elementem nowoczesnego systemu rozstrzygania sporów – szczególnie w erze globalizacji⁴³⁰.

Esencją, jaką możemy zatem wobec powyższego skonstruować, jest zestaw cech arbitrażu, są to mianowicie dobrowolność – strony muszą się zgodzić na arbitraż (np. przez klauzulę arbitrażową w umowie⁴³¹); neutralność – strony często wybierają arbitra spoza swojego kraju lub systemu prawnego⁴³²; elastyczność – brak sztywnych procedur strony ustalają zasady postępowania⁴³³; poufność – postępowanie arbitrażowe jest niejawne⁴³⁴; autorytatywność – wyrok arbitrażowy ma moc prawną, a w wielu krajach może być

⁴²⁵ B.A. Garner (red.), *Black's Law Dictionary*, 11th ed., Thomson Reuters, St. Paul, MN 2019, s. 129.

⁴²⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 1964 nr 43 poz. 296, z późn. zm.), Ustawa z dnia 10 października 2024 r. k.p.c. (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568).

⁴²⁷ J. Gałkowski, *Arbitraż handlowy w praktyce*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2020, s. 92–95; M. Asłanowicz i in., *Sąd polubowny (arbitrażowy). Komentarz do części piątej kodeksu postępowania cywilnego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2023.

⁴²⁸ J. Górski (red.), *op. cit.*, s. 23–28; *Mediacja a arbitraż – czym się różnią i na czym polegają?*, <https://sakig.pl/mediacja-a-arbitraz-czym-sie-roznia> [dostęp: 29.01.2025].

⁴²⁹ International Chamber of Commerce (ICC), *What is Arbitration?*... [dostęp: 25.05.2025]; *The Use of Arbitration in Resolving Sports Disputes*, 2024, <https://www.charlesrussellspeechlys.com/en/news-and-insights/insights/arbitration/2024/the-use-of-arbitration-in-resolving-sports-disputes/>.

⁴³⁰ A. Redfern, M. Hunter, *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, 6th ed., Oxford University Press, 2015, s. 2–6; A. Sajjan, *Arbitration As Go To Solution For Modern Commercial Disputes*, „International Journal of Legal Studies and Social Science” (IJLSSS), <https://ijlsss.org/arbitration-as-go-to-solution> [dostęp: 23.06.2025].

⁴³¹ J. Górski (red.), *op. cit.*, s. 33–35; *Jeżeli w umowie nie ma klauzuli arbitrażowej, arbitraż może zostać zastosowany wyłącznie za obopólną zgodą stron*, Vindicat.pl, <https://vindicat.pl/poradnik-prawny/arbitraz-klauzula-arbitrazowa> [dostęp: 07.01.2025].

⁴³² A. Redfern, M. Hunter, *op. cit.*, s. 105; *International Arbitration*, Monolith.law.pl, 2024, <https://monolith.law.pl/general-corporate/international-arbitration>.

⁴³³ J. Gałkowski, *op. cit.*, s. 64; *Czym jest arbitraż? Jak wygląda postępowanie przed sądem polubownym?*, <https://mediatorzy-polska.pl/czym-jest-arbitraz>.

⁴³⁴ G.B. Born, *International Commercial Arbitration*, 3rd ed., Kluwer Law International, 2021, s. 2787. *Confidentiality in Arbitration: How Confidential is Confidential?*, <https://www.laytons.com/publications/confidentiality-in-arbitration-how-confidential-is-confidential> [dostęp: 04.07.2023].

egzekwowany na mocy konwencji nowojorskiej z 1958 r.⁴³⁵; autonomia stron – możliwość wyboru arbitrów, języka postępowania, prawa materialnego i proceduralnego⁴³⁶; wiążący charakter orzeczenia – wyrok arbitrażowy ma taką samą moc prawną jak wyrok sądu (jeśli spełnia formalne warunki)⁴³⁷; transnarodowość – szeroko stosowany w sprawach międzynarodowych, szczególnie gospodarczych i inwestycyjnych⁴³⁸.

Warto też wymienić rodzaje arbitrażu. Mamy więc do czynienia z arbitrażem handlowym, zwanym również cywilnym – spory z umów handlowych i cywilnoprawnych⁴³⁹; arbitraż inwestycyjny – spory między państwami a inwestorami zagranicznymi⁴⁴⁰; arbitraż sportowy – rozstrzyga spory sportowców i federacji; głównym organem jest *Court of Arbitration for Sport* (CAS), natomiast w Polsce jest to TAS przy PKOl⁴⁴¹; arbitraż pracy – niektóre spory między pracodawcą a pracownikiem⁴⁴²; arbitraż konsumencki – alternatywa dla sądów w drobnych sprawach konsumenckich⁴⁴³; arbitraż międzynarodowy – z udziałem stron z różnych państw⁴⁴⁴. Arbitraż sportowy to filar nowoczesnego prawa sportowego, stanowi wyspecjalizowaną formę arbitrażu, czyli pozasądowego sposobu rozwiązywania sporów, dedykowaną wyłącznie konfliktom wynikającym z dziedziny sportu⁴⁴⁵. Polega on na przekazaniu przez strony sporu (np. zawodnik, klub, federacja sportowa) jego rozstrzygnięcia niezależnemu i bezstronnemu trybunałowi arbitrażowemu, zamiast sądowi powszechnemu⁴⁴⁶. Charakteryzuje się niezależnością, dobrowolnością, fachowością i szybkością postępowania,

⁴³⁵ United Nations, *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards* (New York, 1958), https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards [dostęp: 25.05.2025].

⁴³⁶ J.D.M Lew, L.A. Mistelis, S.M. Kröll, *Comparative International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 2003, s. 395; Z. Świeboda, *Arbitraż handlowy. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 45–48.

⁴³⁷ UNCITRAL, *Model Law on International Commercial Arbitration*, 2006, art. 35–36; A. Szumański, *Arbitraż handlowy* [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 8, Warszawa 2015, s. 215–220.

⁴³⁸ International Chamber of Commerce (ICC), *What is Arbitration?*... [dostęp: 25.05.2025].

⁴³⁹ J. Górski (red.), *op. cit.*, s. 40–43.

⁴⁴⁰ R. Dolzer, C. Schreuer, *Principles of International Investment Law*, Oxford University Press, Oxford 2012, s. 238–240; M. Łaszczuk, *Arbitraż inwestycyjny w praktyce*, Warszawa 2019, s. 15–20.

⁴⁴¹ Por. *Statut Court of Arbitration for Sport* (CAS), <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 2.09.2025]; *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim*, uchwalony przez Zarząd PKOl w dniu 23 czerwca 1995 r. (ze zm.), <https://pkol.pl> [dostęp: 2.09.2025].

⁴⁴² A. Sobczyk, *Prawo pracy a alternatywne metody rozwiązywania sporów*, Kraków 2014, UJ, s. 78–81; Por. Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 123 ze zm.), art. 1 i n.

⁴⁴³ Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK), *Polubowne rozstrzyganie sporów konsumenckich*, <https://polubowne.uokik.gov.pl> [dostęp: 25.05.2025]; Ustawa z dnia 23 września 2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich (Dz.U. z 2016 r. poz. 1823).

⁴⁴⁴ A. Redfern, M. Hunter, *op. cit.*, s. 28–32.

⁴⁴⁵ M.J. Mitten, T. Davis, *Sports Law and Regulation: Cases, Materials, and Problems*, Aspen Publishers, New York 2008, s. 675–678. Por. *Statut Court of Arbitration for Sport*..., *op. cit.* [dostęp: 2.09.2025].

⁴⁴⁶ Court of Arbitration for Sport (CAS), *Introduction to the CAS*, <https://www.tas-cas.org/en/general-information.html> [dostęp: 25.05.2025]. Por. *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim*... [dostęp: 2.09.2025].

jest skuteczny i często bardziej sprawiedliwy niż w postępowaniach wewnętrznych federacji⁴⁴⁷. Arbitraż sportowy różni się od tradycyjnych sądów tym, że oferuje większą szybkość, efektywność w rozstrzyganiu sporów, specjalizację arbitrów (prawnicy sportowi, byli sportowcy), poufność postępowania – nie są jawne, co chroni reputację stron i możliwość stosowania uproszczonych procedur⁴⁴⁸. Jest także sposobem ochrony praw sportowców, zwłaszcza w sporach z potężnymi organizacjami sportowymi⁴⁴⁹. Dzięki swojej niezależności, międzynarodowemu zasięgowi i wykonalności orzeczeń, wyspecjalizowanemu charakterowi oraz efektywności proceduralnej, a także ograniczonym możliwościom odwoławczym, stabilność decyzji oraz jednolitości orzecznictwa, pełni rolę globalnego regulatora sporów w sporcie⁴⁵⁰. Arbitraż sportowy posiada wiele unikalnych funkcji. Dostosowane są one do specyficznych potrzeb branży sportowej. Z pewnością można uznać go za swoistą dziedzinę prawa. Gdyby przyrzeć się podstawowym postulatami i prymarnej koncepcji procedury arbitrażowej, od razu dostrzegane jest przenikanie się wielu cech wspólnych arbitrażu sportowego z pozostałymi arbitrażami. Nie powinno być to zaskakujące, zważywszy na fakt, iż wielu arbitrów sportowych jest obecnych zarówno w sporach handlowych, jak i inwestycyjnych, a arbitraż sportowy pozostaje w swej istocie *expressis verbis* kolejną odmianą ogólnego arbitrażu.

Współcześnie arbitraż sportowy pełni zatem kluczową rolę w zapewnieniu sprawiedliwości proceduralnej, przejrzystości oraz efektywności w świecie profesjonalnego sportu. Stanowi on przeciwwagę dla arbitralności decyzji federacyjnych i przyczynia się do standaryzacji oraz harmonizacji orzecznictwa sportowego na poziomie globalnym⁴⁵¹.

Podstawą prawną regulującą działalność arbitrażu sportowego są międzynarodowe Kodeks Arbitrażowy CAS – określa zasady postępowania i apelacji⁴⁵²; Statut WADA

⁴⁴⁷ A. Duval, A. Rigozzi, *The Olympic Charter and the Court of Arbitration for Sport*, „The International Sports Law Journal” 2016, t. 16, nr 3–4, s. 192–200. Por. K.W. Baran, *Prawo sportowe*, Warszawa 2021, s. 310–315.

⁴⁴⁸ J.A.R. Nafziger, *International Sports Law*, Transnational Publishers, Ardsley 2004, s. 133–137; M. Zieliński, *Arbitraż sportowy jako alternatywna metoda rozwiązywania sporów*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 3, s. 27–35.

⁴⁴⁹ I. Blackshaw, *Sport, Mediation and Arbitration*, T.M.C. Asser Press, The Hague 2009, s. 98–101; A. Wach, *Rola Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) w ochronie praw sportowców*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 1, s. 15–24.

⁴⁵⁰ K. Foster, *Is There a Global Sports Law?*, „Entertainment and Sports Law Journal” 2006, t. 1, nr 1, <https://www.entsportslawjournal.com> [dostęp: 25.05.2025].

⁴⁵¹ A. Rigozzi, E. Quinn, *The Role of the Court of Arbitration for Sport (CAS) in International Sports Law*, [w:] *Research Handbook on Sports and the Law*, red. J. Anderson, R. Parrish, Edward Elgar Publishing, Cheltenham – Northampton 2019, s. 135–155; *Statutes of the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, Lausanne 2023, <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 2.09.2025].

⁴⁵² Court of Arbitration for Sport (CAS), *Code of Sports-related Arbitration*, aktualna wersja: <https://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html> [dostęp: 25.05.2025]; *Code of Sports-related*

– przewiduje odwołanie od decyzji o dopingu do CAS⁴⁵³; Konwencja nowojorska z 1958 r.
– umożliwia egzekucję wyroków arbitrażowych⁴⁵⁴. W prawie polskim istnieje możliwość powoływania sądów polubownych przy związkach sportowych⁴⁵⁵ oraz zatwierdzania statutów związków sportowych – zawierają klauzule arbitrażowe i odwołania do CAS lub sądów krajowych (np. Trybunał Arbitrażowy przy PKOl)⁴⁵⁶. CAS ma jurysdykcję nad sporami krajowymi i międzynarodowymi, w tym w zakresie dopingu, transferów, dyskwalifikacji, prawa do startu w zawodach, naruszenia przepisów federacji⁴⁵⁷. Orzeczenia CAS są ostateczne i mogą być egzekwowane na mocy Konwencji nowojorskiej (1958)⁴⁵⁸. Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy PKOl rozstrzyga spory krajowe w zakresie sportu – zwłaszcza wynikające ze stosunku zawodnika do klubu, związku czy ligi⁴⁵⁹.

CAS prezentuje definicję własną „The Court of Arbitration for Sport (CAS) is an independent institution, based in Lausanne, involved in resolving legal disputes in sport through arbitration and mediation”⁴⁶⁰. D. Mavromati i M. Reeb (2015) wyrażają praktyczny komentarz do procedury CAS: „The sports arbitration model developed by CAS represents a unique form of dispute resolution based on speed, accessibility and legal certainty”⁴⁶¹, natomiast S. Vaitiekūnas (2020) stwierdza, że „Arbitraż sportowy służy nie tylko rozstrzyganiu sporów, ale także budowaniu jednolitego i przewidywalnego porządku prawnego w globalnym sporcie”⁴⁶².

W myśl definicji zaprezentowanej przez I.S. Blackshawa, R.C.R. Siekmanna i J.W. Soeka arbitraż sportowy to „Sport arbitration is a form of private justice, carried out by specialized tribunals, recognized internationally, that are entrusted with resolving disputes in sport in a way that ensures independence, efficiency, and harmonization of decisions” („Arbitraż sportowy

Arbitration (CAS Code), Lausanne 2023, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2023.pdf [dostęp: 2.09.2025].

⁴⁵³ World Anti-Doping Agency (WADA), *World Anti-Doping Code*, Montreal 2021, art. 13.2., https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/2021_wada_code.pdf [dostęp: 2.09.2025].

⁴⁵⁴ United Nations, *Convention on the Recognition...* [dostęp: 25.05.2025].

⁴⁵⁵ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010, nr 127, poz. 857 ze zm.; jednolity tekst: Dz.U. 2024, poz. 1488), art. 42.

⁴⁵⁶ *Statut Polskiego Komitetu Olimpijskiego*, <https://pkol.pl> [dostęp: 25.05.2025].

⁴⁵⁷ M.J. Mitten, H. Opie, *Sports Dispute Resolution and the CAS: The Role of Law and Lawyers*, „Marquette Sports Law Review” 2010, t. 21, nr 1, s. 63–84; *Code of Sports-related Arbitration...*, art. R27–R47 [dostęp: 2.09.2025].

⁴⁵⁸ I. Blackshaw, *op. cit.*, s. 112–114; *Code of Sports-related Arbitration...*, art. R59 [dostęp: 2.09.2025].

⁴⁵⁹ Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy PKOl, *Regulamin*, <https://pkol.pl/strona.php?id=327> [dostęp: 25.05.2025].

⁴⁶⁰ Court of Arbitration for Sport (CAS), *About CAS*, <https://www.tas-cas.org/en/general-information.html> [dostęp: 25.05.2025].

⁴⁶¹ D. Mavromati, M. Reeb, *The Code of the Court of Arbitration for Sport: Commentary, Cases and Materials*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn 2015, s. 2.

⁴⁶² S. Vaitiekūnas, *The Role of the Court of Arbitration for Sport in the Global Sports Legal Order*, „International Comparative Jurisprudence” 2020, t. 6, nr 1, s. 42–48.

stanowi formę prywatnego wymiaru sprawiedliwości, zapewnianą przez międzynarodowe, niezależne trybunały wyspecjalizowane w prawie sportowym”). Arbitraż sportowy to prywatna, ekspercka forma sprawiedliwości, uznawana globalnie, oferująca jednolitość orzecznictwa i szybkie procedury⁴⁶³.

W polskiej literaturze prawniczej M. Tomanek, zauważa, że arbitraż sportowy stanowi uzupełnienie systemu dyscyplinarnego federacji i gwarantuje zawodnikom prawo do sprawiedliwego procesu: „Arbitraż sportowy należy traktować jako instytucję odrębną od sportowych sądów dyscyplinarnych – stanowi bowiem formalnie niezależny i profesjonalny system ochrony praw jednostek w sporcie. [...] Arbitraż sportowy jest specyficznym typem arbitrażu, służącym do rozwiązywania sporów powstających na tle relacji prawnych w sferze sportu, przy czym odgrywa on rolę uzupełniającą wobec regulacji sportowych i sądów dyscyplinarnych federacji”. Polscy autorzy podkreślają, że arbitraż sportowy nie zastępuje systemu sportowej jurysdykcji wewnętrznej, lecz działa jako instancja odwoławcza lub alternatywa w przypadku naruszenia prawa do sprawiedliwego procesu⁴⁶⁴.

Generalnie do rodzajów spraw rozstrzyganych w ramach arbitrażu sportowego zalicza się następujące rodzaje sporów: dyscyplinarne, kontraktowe, transferowe, regulaminowe, wyborcze, instytucjonalne w zakresie organizacji władz sportowych, o kwalifikacje i udział w zawodach⁴⁶⁵.

W klasycznym sensie miano arbitrażu traktowane jest jako pewien synonim sądu polubownego (arbitrażowego). Wówczas arbitraż symbolizuje prywatne remedium rozstrzygania sporów, który może zostać wytypowany przez strony jako alternatywa do postępowania przed sądami państwowymi (powszechnymi). Arbitraż to sąd prywatny, skonstruowany z jednej lub większej liczby sędziów (arbitrów), który zostaje wyznaczony, w zastępstwie sądów państwowych zgodnie z wolą stron. Ma on za cel rozeznanie oraz rozstrzyganie sporów cywilnoprawnych. Głównymi cechami konstytutywnymi arbitrażu są niewątpliwie niepaństwowy charakter, bazowanie na umowie stron (zwanej w prawie polskim zapisem na sąd polubowny, uczynionym w formie tzw. umowy arbitrażowej, klauzuli arbitrażowej albo kompromisu), która, tak jak zresztą każda umowa, powinna być wykonywana

⁴⁶³ I.S. Blackshaw, R.C.R. Siekmann, J.W. Soek (red.), *The Court of Arbitration for Sport 1984–2004*, T.M.C. Asser Press, The Hague 2006, s. 17.

⁴⁶⁴ M. Tomanek, *Arbitraż sportowy w Polsce i na świecie – aspekty prawne i instytucjonalne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013, s. 65–68; K.W. Baran, *op. cit.*, s. 305–310.

⁴⁶⁵ M. Tomanek, *op. cit.*, s. 75–78.

przez strony przede wszystkim dobrowolnie, jak i zrównanie mocy prawnej wyroków sądów polubownych *en vogue* przez sąd państwowy wyrokami sądów państwowych⁴⁶⁶.

Koronnym obszarem arbitrażu pozostaje dobrowolna zgoda stron na poddanie ich sporu sądowi polubownemu oraz zachowanie swobody w wyborze niezależnych i bezstronnych arbitrów. Uwzględniając powyższe zasady miano arbitrażu sportowego należałoby pryncypalnie określać sąd polubowny powołany za aprobatą stron stosunku sportowego do rozstrzygnięcia sporu wyrokiem, który w rezultacie uznania jest w posiadaniu mocy prawnej równej wyrokowi sądu państwowego⁴⁶⁷.

Skądinąd motyw arbitrażu pojawia się również w odniesieniu do instytucji, których jurysdykcja nie wynika z dobrowolnej woli stron poddania sprawy ich rozstrzygnięciu. Wówczas miano to zdaje się nie być stosowany w ścisłym zinterpretowaniu, lecz tyczy się to instytucji o *de facto* lub *de iure* przymusowym charakterze. Z tej perspektywy hasło „arbitraż” pojawia się w sferze sportu. W dodatku, właśnie taki arbitraż pozostaje dla sportu cechujący. Wyrażenia arbitrażu sportowego wdraża się przeto także dla przyporządkowania sądów polubownych powołanych do rozstrzygnięcia sporów sportowych, równocześnie których właściwość narzucana jest przez organizację sportową jako indywidualną ze stron stosunku sportowego (np. CAS), względnie jako podmiot trzeci – zewnętrzny w stosunku do sporu (np. Piłkarski Sąd Polubowny przy PZPN, Koszykarski Trybunał Arbitrażowy przy PZKosz), w hermetycznych uregulowaniach wskazanej organizacji, przy zastosowaniu tzw. klauzuli arbitrażowej przez odesłanie, zasadniczo pod groźbą sankcji regulaminowych lub dyscyplinarnych. Instytucje te pomimo swojej realnie przymusowej właściwości, przy spełnieniu określonych wytycznych, mogą stanowić arbitraż w pełnym znaczeniu tego słowa. Otóż ich orzeczenia mogą uzyskać uznanie sądów powszechnych i być w posiadaniu pełnej mocy prawnej w świetle ogólnych unormowań prawa powszechnego dotyczących sądownictwa polubownego. W Polsce stanowią o tym paragrafy art. 1154–1217 k.p.c. Notabene hasło arbitrażu sportowego odnoszone jest do instytucji, które są powołane do rozstrzygnięcia sporów sportowych na bazie ustawy (np. Trybunał Arbitrażowy przy PKOl, który jednorako w określonym zakresie swojej jurysdykcji stanowi także typowy sąd polubowny).

⁴⁶⁶ Ł. Błaszczak, M. Ludwin, *Sądownictwo*, Warszawa 2007, s. 2; T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd*, Warszawa 2008, s. 16–17; A. Szumański, *Arbitraż handlowy...*, s. 118–123, 215–220.

⁴⁶⁷ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie w polskim porządku prawnym* [w:] *Prawo sportowe*, red. M. Leciak, Wydawnictwo C.H. BECK, Warszawa 2018, s. 314; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.), art. 1161 § 1, art. 1212–1214.

Zignorowanie woli stron nie powinno zezwalać na ujmowanie tej struktury na płaszczyźnie sądownictwa polubownego⁴⁶⁸. *Summa summarum* instytucję tę należałoby określać raczej mianem specjalnego „sądu sportowego” (bądź też z innego punktu widzenia jako „sądu dyscyplinarnego”), będącego w polu swoich kompetencji rzeczywiście równego sądom powszechnym. Skądinąd stanowisko niektórych przedstawicieli doktryny jest takie, że pod pewnymi warunkami tego typu instytucje można jednak traktować jako wyjątkowy rodzaj arbitrażu⁴⁶⁹. Zarówno w przypadku arbitrażu funkcjonującego w oparciu o klauzulę arbitrażową przez odesłanie, jak i arbitrażu ustawowego, realizowane są różne prawne mechanizmy pozwalające ominąć fundamentalne dla arbitrażu założenie dobrowolnej zgody stron⁴⁷⁰.

Autentycznie arbitraż sportowy stanowi pojęcie używane bardziej w sposób praktyczny aniżeli dogmatyczny. Tym mianem tytułuje się bowiem różnorodne instytucje powoływane do rozstrzygania sporów sportowych. Daje się dostrzec, że o których nie zawsze można z pełnym przekonaniem powiedzieć, że są sądami polubownymi w klasycznym znaczeniu. Zdawanie sobie sprawy z wad tak ambiwalentnego zastosowania omawianego pojęcia arbitrażu skłania do korzystania z obecnego w doktrynie sklasyfikowania arbitrażu sportowego na arbitraż klasyczny, arbitraż przymusowy i arbitraż obligatoryjny, co też ma jak najbardziej przejrzystości oddawać specyfikę tej instytucji prawnej w obszarze sportu⁴⁷¹. Cechami pozwalającymi na dokonanie tego rozgraniczenia pozostają: podstawa prawna umocowania instytucji arbitrażowej oraz znaczenie swobody stron stosunku prawnego w decydowaniu o metodzie rozpoznania ich sporu.

Bezspornie najbardziej specyficznym przymiotem arbitrażu sportowego stanowi jego przymusowy charakter. Jeżeliby postawić na piedestale założenie, iż podstawą działania arbitrażu klasycznego jest dobrowolna wola stron na poddanie rozstrzygnięcia ich sporu sądowi polubownemu, to w filarze arbitrażu sportowego dobrowolność taka w znakomitej większości przypadków *de facto* nie ma prawa bytu. Obwarowania, jakie organizacja współzawodnictwa sportowego przedstawia w ramach monopolistycznych struktur ruchu olimpijskiego, sprawiają,

⁴⁶⁸ F. Zedler, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2017, s. 48–50; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.), art. 1154–1217.

⁴⁶⁹ A. Wach, *Arbitraż* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 8: *Arbitraż*, red. A. Szumański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 971; K.W. Baran, *op.cit.*, s. 306–312.

⁴⁷⁰ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 314. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2024, poz. 1568), art. 1161–1162.

⁴⁷¹ E. Krześniak, *Kluby* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 9: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 578–581; A. Wach, *Arbitraż...*, s. 971–972; K.W. Baran, *op. cit.*, s. 312–318.

że zawodnicy i pozostałe podmioty poddane władztwu organizacji sportowych mogą albo zgodzić się na z góry narzucany arbitraż, albo – wobec braku jakiejkolwiek alternatywy w tym względzie – w ogóle nie przystąpić do współzawodnictwa i przy tym ostatecznie zrezygnować z wykonywania profesji. Zaaprobowanie homologii danej instytucji arbitrażu sportowego w określonych sprawach sportowych stanowi bowiem notorycznie imperatyw dopuszczenia do rywalizacji przez organizację sportową. Nadto swoboda wyboru w sporcie sprowadza się więc wyłącznie do możliwości wyboru uprawiania danego sportu w ogóle. Jest to zatem odmiana słynnego *Hobson's choice*: wszystko albo nic. W konkluzji wskazuje się na mit konsensualności w przypadku arbitrażu sportowego i wyraża jego post-konsensualną naturę⁴⁷².

Arbitraż przymusowy podyktowany jest w przypadku sporów dotyczących stosunków sportowych o charakterze wertykalnym na płaszczyźnie organizacja sportowa a podmioty poddane jej władztwu (mowa o zawodnikach, trenerach itd.). Trwale dotyczy także sporów zaistniałych na tle stosunków sportowych o charakterze horyzontalnym, precyzując w sferze relacji pomiędzy zawodnikami a klubami sportowymi. Organizacja sportowa nakazuje więc – przeważnie pod rygorem penalizacji – stosowanie formy arbitrażu, będąc współpartnerem stosunku prawnego bądź też podmiotem zewnętrznym wobec tejże korelacji.

Arbitraż przymusowy profilowany jest zwykle przy wykorzystaniu tzw. klauzuli arbitrażowej poprzez odesłanie (ang. *arbitration clause by reference*), odmiennie klauzuli referencyjnej. Wola poddania sprawy arbitrażowi nie wywodzi się więc z umowy podpisanej przez obydwie strony, lecz z osobnego dokumentu, który nie jest sygnowany przez strony osobiście. Dokonują tego za pośrednictwem innego pisemnego tekstu określanego na ogół mianem umowy podstawowej. W dziale sportu klauzula arbitrażowa umieszczana jest generalnie w wewnętrznych regulacjach organizacji sportowych, które powinny być zaakceptowane przez wszystkie podmioty podlegające władztwu organizacji sportowej w momencie ich przystępowania do tejże organizacji (stosunek członkostwa) lub do współzawodnictwa sportowego przez tę organizację prowadzonego (stosunek licencji sportowej)⁴⁷³.

Klauzula referencyjna może przyjmować formę ogólną, gdy umowa podstawowa (na przykład licencja sportowa) odsyła jedynie do wewnętrznych norm organizacji sportowej, bez

⁴⁷² A. Duval, B. Van Rompuy, *The Compatibility of Forced CAS Arbitration with EU Competition Law: Pechstein Reloaded*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers2.cfm?abstract_id=2621983, s. 3–8 [dostęp: 04.09.2025]; D. Panagiotopoulos, *Sports Arbitration: The Myth of Consent*, „International Sports Law Review Pandektis” 2015, nr 9, s. 45–53.

⁴⁷³ A. Wach, *Arbitraż...*, s. 972–974; Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2023 r. poz. 2048), art. 13 ust. 1–2.

wskazania ewidentnej normy dotyczącej właściwości danej instytucji arbitrażowej bądź też formę szczegółową, gdy następuje odesłanie wprost do konkretnego przepisu wewnętrznych regulacji, wyrażającego dyspozycje na korzystanie z tej formy rozwiązywania sporów. Istotne jest to, że od samej formy klauzuli arbitrażowej przez odesłanie pozostaje jednak kwestia oceny zgody stron na poddanie ich sporu rozstrzygnięciu przez arbitraż sportowy⁴⁷⁴.

Światowe *credo* prawa sportowego oraz orzecznictwo sądów poszczególnych państw często jaskrawo podkreśla, iż namacalny brak dobrowolności w postaci arbitrażu sportowego nie musi sprawiać, że zapis na sąd polubowny w formule klauzuli arbitrażowej przed odesłanie pozostanie niewiążący dla stron. Arbitraż przymusowy w sporcie respektuje się więc za niebudzący sprzeciwu, o ile spełni warunek całkowitej rekompensaty w formie rezygnacji z jurysdykcji sądu państwowego.

Należy więc wziąć pod uwagę korzyści arbitrażu sportowego w rozstrzyganiu sporów sportowych w stosunku do sądu państwowego. Notabene zbadać trzeba, czy wzięta pod uwagę instytucja arbitrażowa zapewnia gwarancje niezależności i bezstronności podobnie jak w postępowaniu przed sądem państwowym. Relewantne pozostaje, by istniała możliwość wzruszenia wyroku arbitrażowego przed sądem państwowym. Obligatoryjnie całociowe spełnienie powyższych kryteriów, co jasno trzeba powiedzieć, nie zawsze pozostaje oczywiste, ma dopuszczać zgodę na rozstrzygnięcia instytucji arbitrażu przymusowego w sprawach sportowych⁴⁷⁵. Z całą pewnością arbitraż przymusowy traktowany jest jako bezdyskusyjny w sporcie, aby sprawy były efektywnie rozstrzygane oraz aby zachowano integralność współzawodnictwa sportowego⁴⁷⁶.

W swojej pierwotnej istocie funkcjonalnej arbitraż przymusowy w sporcie można zestawzić z arbitrażem obligatoryjnym narzucanym przez państwo. Zarówno w jednym, jak i w drugim wypadku podmioty nadzorowane przez organizacje sportowe nie skupiają w ręku wyboru, nie mniej są zobligowane poddać się arbitrażowi. Nadrzędna różnica oscyluje wokół podłoża prawnego, umocowania instytucji arbitrażowej, o ile w pierwszym wypadku chodzi typowo o klauzulę referencyjną nakładaną przez wewnętrzne unormowania ustawowe. Prosperujący w Polsce TA przy PKOI postanawia o formie arbitrażu obligatoryjnego w pionie

⁴⁷⁴ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 316; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1568), art. 1161–1162.

⁴⁷⁵ A. Rigozzi, F. Robert-Tissot, „Consent” in *Sports Arbitration: Its Multiple Aspects* [w:] „Sports Arbitration: A Coach for other players?” 2015, No 41; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568), art. 1205–1211.

⁴⁷⁶ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 317.

rozstrzygania skarg na decyzję dyscyplinarną PZS. Jego właściwość w tym sektorze swoje źródło wywodzić będzie z art. 45a ust. 3 u.s. Symetrycznie TA przy PKOI jest stałym sądem polubownym działającym w oparciu o przepisy k.p.c., czego normatywnym wyrazem jest art. 45a ust.2 u.s.

Spory sportowe odznaczające się zdolnością arbitrażową pod kątem art. 1157 k.p.c. mogą działać w oparciu o zapis na sąd polubowny. W uzależnieniu od formy wskazanego zapisu można przy wysnuć wniosek, iż będzie stanowił arbitraż klasyczny albo arbitraż przymusowy. W polskim porządku prawnym jaskrawo wyszczególnić trzeba, że sprawy dyscyplinarne, jako niemające waloru spraw majątkowych, względnie niemajątkowych, w których dopuszczalne jest zawarcie ugody sądowej, nie posiadają zdolności arbitrażowej, co za tym idzie nie mogą być przedmiotem zapisu na sąd polubowny⁴⁷⁷.

Wyłączenie spraw dyscyplinarnych spod jurysdykcji sądów powszechnych ma konsekwencje w postaci konieczności specjalnego umocowania dla TA przy PKOI. Prawidła funkcjonowania TA przy PKOI ujęte zostały tak na płaszczyźnie ustawowej, na mocy art. 45a, 45c i 45d u.s., jak i w ramach jego Statutu, zatwierdzonego na podstawie art. 45a ust. 8 u.s. Dotąd sedno spraw sportowych rozpatrywane było i jest przez TA przy PKOI działający właśnie w formie arbitrażu obligatoryjnego⁴⁷⁸.

Referując swoistość arbitrażu sportowego skupić uwagę należy na uformowane w jego obrębie rozróżnienie arbitrażu zwykłego i arbitrażu odwoławczego. Pryncypalne jest istnienie uprzednio decyzji organu jurysdykcyjnego organizacji sportowej w danej sprawie. Inną opcją jest pojawienie się wcześniejszego wyroku sądu arbitrażowego. Dwuinstancyjna procedura przed tymże sądem została zawarta w unormowaniach organizacji sportowej konstytuujących klauzulę arbitrażową przez odesłanie, alternatywnie, jeżeli przewidziały to same strony. Ważne jest to, że arbitraż odwoławczy zainaugurowany w celu dokonania oceny decyzji wydanej w obrębie postępowania wewnętrznego organizacji sportowej pozostaje charakterystyczny z klauzulą wyłączną dla sportu. W pozostałych obszarach życia mamy jednak do czynienia z arbitrażem odwoławczym w ramach samego postępowania arbitrażowego.

Podział arbitrażu na zwykły i odwoławczy wiązać należy z separacją poczynszu od 1994 r., w ramach arbitrażu prowadzonego przed CAS zwykłej procedury arbitrażowej (ang.

⁴⁷⁷ F. Zedler, *op. cit.*, s. 54–58; A. Wach, M. Wach, *Spór o sporty sportowe*, „Rzeczpospolita” z 09.06.2010 r., s. C7, <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art7165881-spor-o-sporty-sportowe> [dostęp: 05.09.2025]; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568), art. 1157; wyrok SN z dnia 6 marca 2009 r., I CSK 382/08, LEX nr 584736.

⁴⁷⁸ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 318; Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. 2023, poz. 2048), art. 45a, 45c–45d.

ordinary arbitration procedure) oraz odwoławczej procedury arbitrażowej (ang. *appeal arbitration procedure*). W obydwu wariantach arbitraż scalony jest wystąpieniem klauzuli arbitrażowej. Generalnie zwykła procedura arbitrażowa dotyczy rozstrzygnięcia sporu, co do którego nie wypowiadał się uprzednio żaden organ jurysdykcyjny. Natomiast odwoławcza procedura arbitrażowa dotyczy sporów, których fundament stanowi decyzja danego organu jurysdykcyjnego organizacji sportowej.

W obszarze zasięgu odwoławczej procedury arbitrażowej rozpoznawana jest więc apelacja strony (np. zawodnika, trenera, klubu) od decyzji organizacji sportowej. Faktorem rozpoznania apelacji pozostaje przy tym wyczerpanie środków prawnych w ramach postępowania wewnątrzorganizacyjnego⁴⁷⁹.

Konstytutywnie tradycyjnie procedura arbitrażowa nawiązywała do sporów komercyjnych, natomiast procedura odwoławcza do sporów dyscyplinarnych. Sięgając do 2004 r. bez przerwy, gdy kwestionowana jest decyzja organizacji sportowej, nie zważając na to, czy dotyczy problematyki natury komercyjnej, czy też dyscyplinarnej, adekwatna jest odwoławcza procedura arbitrażowa. Zastrzec koniecznie trzeba, począwszy od 2013 r., że odwoławcza procedura arbitrażowa wywodzi zastosowanie od orzeczeń CAS wydawanych po przeprowadzeniu zwykłej procedury arbitrażowej, o ile jednak taka dwustopniowa jurysdykcja CAS została przewidziana wprost w unormowaniach organizacji sportowej. Kategoryzowanie procedury arbitrażowej jako odwoławczej jest w obiegowej opinii pejoratywnie oceniane jako mogące wprowadzać w niepoprawny odbiór. Albowiem formuła ta nie jest klasyczną apelacją, panel arbitrażowy nie ocenia wyłącznie legalności decyzji podjętej przez organizację sportową, lecz samorodnie wykonuje regulacje faktyczne i prawne. Odwoławcza procedura arbitrażowa przyjmuje charakter zwany *de novo* i jest równorzędna pod tym względem zwykłej procedurze arbitrażowej⁴⁸⁰. W ten sposób zniwelowane mają zostać w pełni niedoskonałości procedur wewnątrzorganizacyjnych i dochowane gwarancje *fair trial*⁴⁸¹.

Rozdzielone tryby postępowania, które odpowiadają zwykłej i odwoławczej procedurze arbitrażowej przed CAS, ustanowione i prognozowane zostały tylko w przypadku TA przy PKOI. Z uwagi na sądy prawa polskiego dotyczące tejże instytucji, związane z jej dwoistą rolą w charakterze klasycznego sądu polubownego oraz jako instancji odwoławczej od decyzji

⁴⁷⁹ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 319–320; *Code of Sports-related Arbitration (CAS Code)*..., art. R47 [dostęp: 2.09.2025].

⁴⁸⁰ D. Mavromati, M. Reeb, *op. cit.*, s. 379; *Code of Sports-related Arbitration (CAS Code)*..., art. R57 [dostęp: 2.09.2025].

⁴⁸¹ M. Coccia, *International Sport Justice: The Court of Arbitration for Sport*, „European Sports Law and Policy Bulletin” 2013, nr 1, s. 38–39.

dyscyplinarnych PZS (sądu dyscyplinarnego), tylko do pewnego stopnia możliwe jest posługiwanie się w tym przypadku tytułami arbitrażu zwykłego i odwoławczego.

Analizując tradycyjne klasyczne postępowanie arbitrażowe prowadzone przed TA przy PKOI w tematach nieuregulowanych w jego statucie, zastosowanie znajdują normy k.p.c. Rozpoznając skargi na decyzje dyscyplinarne, odpowiednio używa się przepisów k.p.k., co też łączy się z represyjnym charakterem odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie. Należy zwrócić uwagę, iż TA przy PKOI rozpatruje skargi na ostateczne decyzje dyscyplinarne PZS. Zasadniczy pozostaje więc wymóg wyczerpania dyscyplinarnych procedur wewnętrznych.

Oprócz tego TA przy PKOI orzeka w oparciu o zebrany materiał dowodowy, uzyskany w toku postępowania wewnętrznego organizacji sportowej oraz może samodzielnie przeprowadzić postępowanie dowodowe. Orzekając, może dokonać następujących czynności, a mianowicie oddalić skargę, gdy jest ona nieuzasadniona, zmodyfikować zaskarżoną decyzję dyscyplinarną i wreszcie orzec co do istoty sprawy, uchylić decyzję i przekazać sprawę do wtórnego rozpoznania właściwemu organowi jurysdykcyjnemu, kiedy wymaga tego potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości albo znaczącej części. Nie może przy tym skorygować zmiany orzeczenia na niekorzyść strony wnoszącej skargę, ponieważ działa tu zasada znana z procesu karnego *reformationis in peius*. W efekcie nie rozpatruje sprawy ponownie, wskutek czego działa w sposób bardzo zbliżony do klasycznej sądowej instancji apelacyjnej⁴⁸².

Dwufazowa procedura arbitrażowa zarezerwowana jest w przypadku pewnych instytucji arbitrażu sportowego, przy czym nie zawsze chodzi o klasyczne postępowanie w pierwszej instancji oraz odwoławcze (np. hipotetycznie zakładana w regulaminie Piłkarskiego Sądu Polubownego instytucja wznowienia rozpoznania sprawy na wniosek strony przez przekształcony i rozszerzony skład orzekający). Nadto procedury wybranych sądów arbitrażowych w sporcie umożliwiają odwołanie do CAS. Odnotowania wymaga, że procedura odwoławcza do CAS notorycznie obecna jest także w przypadku orzeczeń instytucji, względem których w praktyce mogą pojawić się wątpliwości, czy stanowią rzeczywisty sąd polubowny. Istnienie dwuetapowej procedury arbitrażowej powinno zostać ewidentnie przewidziane w klauzuli arbitrażowej. W przeciwnym razie w wypadku potrzeby poddania sprawy, w kwestii której zapadł ostateczny wyrok prawidłowo ukonstytuowanego sądu polubownego, posiadający po jego zatwierdzeniu moc wyroku sądu państwowego, pod rozpatrzenie innego

⁴⁸² M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 320–321; por. *Code of Sports-related Arbitration (CAS Code)*..., art. R57 [dostęp: 2.09.2025].

sądu arbitrażowego, może zaistnieć zarzut *res iudicata*. Staje się to niejednoznaczne w aspekcie praktycznym przez wzgląd na wielość organów jurysdykcyjnych, instytucji arbitrażowych i związany z tym mozaikowy charakter procedur odwoławczych w obszarze zorganizowanego sportu⁴⁸³.

Niesporne jest, iż pośród cech specyficznych arbitrażu sportowego wpierw wytypować należy jego instytucjonalny charakter. W doktrynie nagminnie spotykany i mający praktyczne zastosowanie jest podział arbitrażu na ad hoc i instytucjonalny. Początkowo chodzi o sądy powoływane sporadycznie w celu rozstrzygnięcia konkretnego sporu, ewentualnie sporów zaistniałych na tle jednego stosunku prawnego. Strony decydujące się na arbitraż ad hoc są zobligowane wykazać się inicjatywą, gdyż to właśnie na nich spoczywa ciężar właściwego zarysowania planu i zorganizowania postępowania arbitrażowego, włącznie z wyborem sędziów.

W drugiej kazus odnoszący się do stałego sądu działającego przy konkretnej instytucji, władny w ramach struktur organizacyjnych implikowanych do przeprowadzenia postępowania arbitrażowego⁴⁸⁴.

Jak widać, instytucje arbitrażu sportowego, jako umocowane pod auspicjami krajowych lub międzynarodowych organizacji sportowych, gruntownie posiadają charakter stały. Godne zauważenia jest, że przy tym występowanie w sporcie arbitrażu zwanego ad hoc, powoływanego do rozstrzygania sprecyzowanych kategorii spraw w danym okresie, chociaż są to oddziały stałych instytucji arbitrażowych, nie zaś arbitraż ad hoc w klasycznym tego słowa znaczeniu. Arbitraż sportowy ad hoc charakteryzuje natychmiastowe tempo rozstrzygnięć, które muszą zostać wydane w przedziale czasowym 24 godzin od momentu wpływu wniosku o rozstrzygnięcie sporu. Na dodatek istnieje przyzwolenie, by spory sportowe były rozstrzygane także przez powołany na mocy zapisu na sąd polubowny arbitraż ad hoc, choć sytuacja ta dotyczy wyłącznie sporów nieobjętych przymusowym arbitrażem instytucjonalnym i w praktyce nie posiada znaczenia⁴⁸⁵.

⁴⁸³ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 321; por. *Code of Sports-related Arbitration (CAS Code)*..., art. R57 (apelacje i zakres kognicji CAS) [dostęp: 2.09.2025].

⁴⁸⁴ Ł. Błaszczak, M. Ludwin, *Sądownictwo polubowne (arbitrażowe)* [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 12–13; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568), art. 1158 § 1.

⁴⁸⁵ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 322; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.), art. 1158 § 2.

4.2. Zagadnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej a odpowiedzialności sportowej, a arbitraż w sporcie

Pierwotnego fundamentu odpowiedzialności dyscyplinarnej wypada poszukiwać pośród uregulowań stanowiących rodzaje penalizacji za nieprzestrzeganie reguł gry. Toteż przymus dokonania zabezpieczenia przebiegu gry spowodował przyjęcie reguł dyscyplinarnych. Z biegiem czasu, kiedy przewaga zagadnień związanych ze współzawodnictwem sportowym stopniowo stawała się priorytetem regulacji organizacji sportowych, odpowiedzialność dyscyplinarna nabrała zdecydowanie obszerniejszego zasięgu. Jednorako specyfika reguł dyscyplinarnych nawiązujących do zachowań istniejących na polu sportowej gry doprowadziła do modelowania odrębnego reżimu odpowiedzialności, który w obiegowej opinii prawników sportowych w Polsce zyskał tytuł odpowiedzialności sportowej⁴⁸⁶.

Godne zauważenia jest to, że wyodrębnienie odpowiedzialności sportowej sprzężone jest z doktrynalną typizacją reguł sportowych na reguły gry i reguły prawa, a w dalszej kolejności reguł gry na techniczne i dyscyplinarne. Doniosłe jest także to, że odpowiedzialność sportowa w swej istocie stanowi formę reakcji za naruszenie technicznych reguł gry⁴⁸⁷. Na podstawie tegoż podziału w sferze koncepcji *lex sportiva* wyróżniona została konstatacja *lex ludica*, dotycząca praw sportowej gry i odpowiedzialności połączonej z ich naruszeniami⁴⁸⁸. Skądinąd w obszarze regulaminów dyscyplinarnych normy konstytuujące odpowiedzialność sportową umieszczane są nade wszystko z boku norm dyscyplinarnych, różnorodność w ich stosowaniu jest zauważalna.

Odpowiedzialność sportowa generalnie sprawowana jest przez arbitra sportowego w trakcie trwania zawodów sportowych. W kontekście reguł gry scalona jest w dużej skali z ściśle określonym zachowaniem zawodnika lub ewentualnie innego uczestnika współzawodnictwa sportowego, w momencie danych zawodów sportowych. Taka odpowiedzialność jest inkasowana, pomijając to, czy adresatowi reguł gry można przypisać

⁴⁸⁶ *Ibidem*; Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (tekst jednolity: Dz.U. z 2024 r. poz. 1488, ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 24 lipca 2024 r., Dz.U. z 2024 r. poz. 1166), art. 46–50 (dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie); M. Stec, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – między autonomią sportu a prawem państwowym*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 2, s. 7–15.

⁴⁸⁷ A.J. Szwarc, *Znaczenie odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie*, Warszawa 2015, s. 35–36; Por. K.W. Baran, *op. cit.*, s. 115–122;

⁴⁸⁸ K. Foster K., *Is There a Global Sports Law?*, „Entertainment and Sports Law Journal” 2003, t. 2, nr 1, s. 128–133; K.W. Baran, *op. cit.*, s. 123–128.

winę przy ich naruszeniu⁴⁸⁹. Paralelnie nie stanowi ona odpowiedzialności za skutek, lecz za określony rodzaj bezprawnego w świetle tychże reguł zachowania.

Odpowiedzialność sportowa oparta jest na zbieżnym filarze mianowicie elemencie bezprawności, ponieważ sam fakt naruszenia obowiązujących reguł gry stanowi trzon jej zastosowania. Zaakceptowanie obiektywnych przesłanek odpowiedzialności sportowej wywodzi się z przekonania, iż interes zawodnika lub drużyny nie może dominować nad wartością, jaką jest przestrzeganie reguł gry. Zazwyczaj sankcje, jakimi posługuje się odpowiedzialność sportowa, nie wykraczają poza pole gry – związane są z przebiegiem danego współzawodnictwa sportowego (na przykład meczu), ewentualnie nawiązują do danych rozgrywek sportowych (choćby turnieju)⁴⁹⁰.

Warto zauważyć, że odpowiadający uczestnik współzawodnictwa sportowego może więc być ostrzeżony, wyeliminowany z udziału we współzawodnictwie (czasowo lub definitywnie), unieważniony może być tylko jeden z elementów zaistniałych w trakcie sportowej rywalizacji (np. zdobyte punkty), ewentualnie nawet osiągnięty wynik końcowy lub też rekord, w związku z czym odebrany może zostać medal czy też wywalczone miejsce⁴⁹¹.

Kary sportowe są przy tym ściśle związane z daną dyscypliną sportu i nie posiadają uniwersalnego charakteru. W konsolidacji z tym trudno odnaleźć w nich jakiegś nieprawidłowości. Dość swobodny pozostaje na dodatek ich zależność z sankcjami o prewencyjno-represyjnym charakterze. Z uwagi na to odpowiedzialność sportowa określana jest mianem porządkowej⁴⁹². W powszechnej opinii dominuje pogląd, że odpowiedzialność sportowa uznawana jest za łagodniejszą niż dyscyplinarna, aczkolwiek niejednokrotnie prowadzi do naprawdę dotkliwych konsekwencji.

Co ważne, kontroli zewnętrznej przeważnie nie podlega odpowiedzialność sportowa. Zagadnieniem kluczowym jest fakt, że podejmowane przez arbitra sportowego „decyzje pola gry” (ang. *field of play decisions*) powinny pozostawać ostateczne i niepodważalne. Ponadto wymierzane sankcje nie mogą absolutnie być kwestionowane. Jednoznacznie podkreślić trzeba, że ani organ prowadzący rozgrywki nie powinien w trybie wewnątrzorganizacyjnym zmieniać lub uchylać decyzji arbitra sportowego. Tym bardziej decyzje te nie podlegają ocenie sądu

⁴⁸⁹ P. Jóźwiak, *op. cit.*, s. 189–190; K.W. Baran, *op. cit.*, s. 123–128.

⁴⁹⁰ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 309; M. Stec, *op. cit.*, s. 12–15.

⁴⁹¹ A.J. Szwarc, *Znaczenie zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie*, Poznań 2011, s. 32. Por. K.W. Baran, *op. cit.*, s. 135–140;

⁴⁹² J. Giezek, *Sportowe sankcje dyscyplinarne* [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, red. A.J. Szwarc, Poznań 2001, s. 111; M. Stec, *Odpowiedzialność dyscyplinarna i porządkowa w sporcie – zarys problematyki*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2, s. 21–28.

państwowego lub arbitrażu sportowego. Wyłączenie „decyzji pola gry” z oceny zewnętrznych wobec organizacji sportowych instytucji jurysdykcyjnych zostało w Polsce potwierdzone ewidentnie w art. 45c ust. 3 u.s. w zw. z art. 45a ust. 3 i art. 45c ust. 1 u.s. Bezsprzecznie statut TA przy PKOI przewiduje taką opcję, o ile strony sporu w kontekście technicznych reguł gry w sposób jednomyślny i przejrzysty poddadzą tego rodzaju spór pod rozstrzygnięcie TA przy PKOI, o czym zdecydowanie przesądza *explicite* art. 1 ust. 6 Statutu.

W zamyśle supozycji uniknięcia wykorzystania koncepcji „decyzji pola gry” jako usprawiedliwiającej wyłączenie jakiejkolwiek kontroli wszelakich decyzji podejmowanych przez arbitrów sportowych oraz aby nie dokonywać eliminowania jej całkowicie, umożliwiając każdorazowe kwestionowanie decyzji arbitrów sportowych, mają miejsce określone wyjątki dające możliwość podważenia rozstrzygnięć zapadających na polu sportowej gry. Wiodąco mowa o mechanizmach korygujących, istniejących w samych regułach gry i związanych z procedurą protestu zawodnika lub drużyny albo – często współcześnie stosowaną – z możliwością analizy zapisu filmowego (np. system VAR w piłce nożnej). Podnieść należy także istnienie procedur homologacji wyników sportowych, dających możliwość skorygowania „decyzji pola gry”, choćby w przypadku błędnej decyzji podjętej w wyniku nieprawidłowego funkcjonowania urządzeń mierzących wyniki⁴⁹³.

Faktor dopuszczalności podważania niektórych „decyzji pola gry” przewidziana została w orzecznictwie CAS. Podwaliną w świetle szeregu spraw jest linia orzecznicza⁴⁹⁴ wskazująca, że dana „decyzja pola gry” jest wyłączona spod ram kontroli sądowej lub arbitrażowej, chyba że jej podjęcie przez arbitra sportowego jest nieuzasadnione w świetle obowiązujących reguł gry, stanowi oczywiste naruszenie jego obowiązków, pozostaje niezgodne z generalnymi zasadami prawa, nastąpiło w wyniku złej wiary, czynu niedozwolonego lub zabronionego przez powszechnie obowiązujące prawo. Istotne jest, że zastosowanie odpowiedzialności sportowej nie wyklucza pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej⁴⁹⁵. Aspektem niezależnym od

⁴⁹³ A. Wach, *Stosowanie reguł gry w praktyce ruchu sportowego* [w:] *Regulacje prawne jako instrument optymalizujący zarządzanie sportem*, red. K. Wróbel, M. Walczak, Warszawa 2017, s. 111–112; M. Stec, *Procedury weryfikacji i homologacji wyników sportowych w świetle prawa sportowego*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2021, nr 1, s. 33–42.

⁴⁹⁴ Court of Arbitration for Sport (CAS), OG 1996/006 (*Mendy v. AIBA*) – odmowa przeglądu decyzji sędziego pola gry; CAS No. 00/013 (*Segura v. IAAF*) – spór o brak natychmiastowego zawiadomienia o dyskwalifikacji; CAS 2004/A/704 (*Yang Tae-Young & KOC v. FIG*) – odmowa CAS w ingerowaniu w ocenę jury gimnastycznego.

⁴⁹⁵ E.J. Krześniak, *Kluby...*, s. 421; *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOI...*, § 2 ust. 2 oraz § 18 [dostęp: 2.09.2025]. Court of Arbitration for Sport (CAS), *Code of Sports-related Arbitration* (Kodeks Etyki Arbitrów Sportowych Międzynarodowego Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu), wersja obowiązująca od 1 lutego 2023, www.tas-cas.org.

kontrolowania i weryfikacji „decyzji pola gry” pozostaje ponadto możliwość dochodzenia roszczeń odszkodowawczych w sytuacji błędnej decyzji arbitra sportowego⁴⁹⁶.

Powyższy tekst ukazuje odpowiedzialność sportową jako autonomiczny i wewnętrznie spójny system sankcji funkcjonujący w ramach sportu, głęboko zakorzeniony w regułach gry i podporządkowany logice fair play oraz konieczności sprawnego przebiegu rywalizacji. Z perspektywy arbitrażu sportowego odpowiedzialność ta ma szczególne znaczenie, ponieważ pozostaje w znacznej mierze wyłączona spod jego kontroli. Tzw. „decyzje pola gry” (*field of play decisions*), podejmowane przez arbitrów sportowych w trakcie zawodów, są co do zasady ostateczne i niepodważalne, również przed sądami państwowymi czy trybunałami arbitrażowymi, w tym CAS.

Jednak arbitraż sportowy nie pozostaje całkowicie wyłączony z możliwości ingerencji – w wyjątkowych przypadkach (np. rażące naruszenie reguł, działanie w złej wierze, sprzeczność z zasadami prawa), może nastąpić kontrola „decyzji pola gry”, co zostało potwierdzone orzecznictwem CAS. Tym samym związek odpowiedzialności sportowej z arbitrażem sportowym polega na delikatnej równowadze między autonomią sportu a mechanizmami ochrony prawnej. Arbitraż sportowy, uznawany za formę międzynarodowego wymiaru sprawiedliwości w sporcie, wkracza dopiero wtedy, gdy granice tej autonomii zostaną wyraźnie przekroczone, zapewniając, by *lex sportiva* nie była używana jako narzędzie arbitralności lub niesprawiedliwości.

4.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność regulaminowa

Niewątpliwie odpowiedzialność regulaminowa w sporcie stanowi konwencję terminologiczną służącą charakteryzowaniu reżimu odpowiedzialności ukształtowanego na kanwie odróżnienia decyzji dyscyplinarnych i regulaminowych PZS. Co znaczące w ramach autonomii sportu PZS kompetentny jest zarówno do indywidualnego wyznaczania reguł organizacyjnych plus dyscyplinarnych, jak i zagwarantowania ich poszanowania.

Zaiste odpowiedzialność regulaminowa, bliskoznacznie jak odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie, związana jest z konfiguracją zależności organizacyjnej wynikającymi z władztwa danej organizacji sportowej. Dokonanie rozróżnienia odpowiedzialności

⁴⁹⁶ T. Valloni, T. Pachmann, *Sports Law in Switzerland*, Haga 2014, s. 43–44; J. Banasiński, *Prawo sportowe. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 241–248.

regulaminowej i odpowiedzialności dyscyplinarnej opiera się na wypunktowaniu przesłanek, których pojawienie się stwarza uprawnienie i obowiązek organizacji sportowej do określenia konkretnych następstw prawnych. Wszakże podważenie reguł organizacyjnych będzie ściśle wiązać się z odpowiedzialnością regulaminową natomiast naruszenie reguł dyscyplinarnych z odpowiedzialnością dyscyplinarną. Odmienny pozostaje wobec powyższego przedmiot decyzji regulaminowych, inny zaś decyzji dyscyplinarnych. Odpowiedzialność regulaminowa, powszechnie określana mianem organizacyjnej, ponoszona jest przez członków organizacji sportowych z tytułu naruszenia obowiązków członkowskich lub związanych z przyznaniem licencji sportowej⁴⁹⁷. Wariant odpowiedzialności dyscyplinarnej wynika wszak z popełnienia przez podmiot podporządkowany władztwu organizacyjnemu przewinienia dyscyplinarnego. Do sporów w obrębie ruchu sportowego może prowadzić dysonans dotyczący faktu, że bardzo często problematyczne jest wyznaczyć ewidentną granicę pomiędzy odpowiedzialnością regulaminową a dyscyplinarną⁴⁹⁸.

Zarówno odpowiedzialność regulaminowa, jak i odpowiedzialność dyscyplinarna posługują się sankcjami rodzącymi peyoratywne skutki w obrębie praw i obowiązków kręgu zainteresowanych. Zwykle penalizacja ta pozostaje izomorficznego rodzaju i *summa summarum* wiążą się ze zbieżną dotkliwą dolegliwością (np. kary pieniężne). Ich właściwość, determinowana założeniem i funkcją permanentnie cechuje się zróżnicowaniem. Na płaszczyźnie odpowiedzialności dyscyplinarnej sankcje wiążą się z dolegliwością celową, o prewencyjno-represyjnym semantyce, ukierunkowane są retrospektywnie i są reakcją *ex post* za spowodowanie naruszenia reguł dyscyplinarnych. Bezsprzecznie w przypadku odpowiedzialności regulaminowej faktor w kontekście sankcji służy zagwarantowaniu rzetelnej realizacji obowiązków wobec organizacji sportowej, które powinny być sprawowane jako zamiennik za przyznanie uprawnienia do rzeczywistego uczestniczenia we współzawodnictwie sportowym. Bardzo ważne jest, że sankcje regulaminowe cechują się perspektywną specyfiką i w swojej istocie nakładane są w celu wyegzekwowania określonego obowiązku w przyszłości. Jak się okazuje, przeważnie na dodatek punktem wyjścia do pociągnięcia do odpowiedzialności regulaminowej jest sam fakt zaistnienia naruszenia danej reguły organizacyjnej, nie ma potrzeby badania winy sprawcy.

⁴⁹⁷ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r., nr 127, poz. 857 z późn. zm.), t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1488, ze zm., Dz.U. z 2025 r., poz. 28 oraz Dz.U. 2025, poz. 620, (art. 4a dot. rejestracji klubów sportowych w KRS), art. 13–15, art. 45–47; *Statut Polskiego Związku Piłki Nożnej*, § 3, § 104–107, dostępny na stronie PZPN (t.j. po zmianach z 20 października 2023 r.), <https://www.pzpn.pl>.

⁴⁹⁸ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 311.

Sui generis pozostaje odmienna metodyka egzekwowania odpowiedzialności dyscyplinarnej i odpowiedzialności regulaminowej w sporcie. Priorytetowe jest, iż decyzje dyscyplinarne wydawane są przez właściwe organy PZS, w systemie i na warunkach sprecyzowanych w regulaminie dyscyplinarnym, za skonkretyzowane tam czyny stanowiące naruszenia dyscyplinarne. Decyzje regulaminowe zaiste wydawane są na fundamencie odmiennym aniżeli dyscyplinarny regulaminów. Przetawiona sytuacja pozostaje istotna, zważywszy na modus ochrony praw i wolności grupy podmiotów pociągniętych do odpowiedzialności regulaminowej w przedmiocie sportowego wymiaru sprawiedliwości oraz zagwarantowania w tej materii prawa do sądu⁴⁹⁹.

Zgodnie z art. 45a ust. 3 u.s. TA przy PKOI rozstrzyga spory wynikające z zaskarżania końcowych decyzji dyscyplinarnych PZS. Głównym kryterium poddania sporu ocenie TA przy PKOI pozostaje zatem dyscyplinarny charakter decyzji PZS. Przepisy u.s. nie przewidują przy tym opcji zaskarżania do TA przy PKOI decyzji regulaminowych oraz wytaczania procesu dotyczącego decyzji odnoszących się do licencji sportowych do sądów administracyjnych. Skupić należy uwagę, że w związku z autonomią sportu decyzje regulaminowe PZS nie podlegają zaskarżeniu, rzeczą oczywistą jest, iż prawo przewidziane w art. 45a ust. 3 u.s. ma specyfikę szczególną i nie powinno być interpretowane w sposób rozszerzający w myśl maksymy *exceptiones non sunt extendae*⁵⁰⁰.

Mimo że kary regulaminowe na ogół podejmują problematykę ograniczenia lub pozbawienia uprawnień organizacyjnych, wybrane spośród nich mogą w sposób znaczący limitować prawa i wolności chronione w sektorze prawa powszechnego, głównie w sferze praw majątkowych. *Per saldo* wszelkie wątpliwości rodzi niewystępowanie zagwarantowanej ustawowo unikalnej pozazwiązkowej drogi odwoławczej od decyzji regulaminowych. W razie gdy trzeba uznać, iż kontrolę decyzji regulaminowych PZS sprawować mają obowiązek sądy cywilne na zasadach ogólnych.

De facto w wypadku istnienia zapisu na sąd polubowny właściwy w tym względzie potencjalnie mógłby być TA przy PKOI lub inna instytucja arbitrażu sportowego, gwoili ścisłości, gdyby założyć, że spory wystąpiły na tle decyzji regulaminowych posiadają zdolność arbitrażową.

⁴⁹⁹ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 312; Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483, z późn. zm., stan prawny na dzień 4 września 2025 r., art. 45 ust. 1).

⁵⁰⁰ M. Wojcieszak, *Opinia...*, s. 5; *Statut Polskiego Związku Piłki Nożnej...*, § 105–110.

Pochylić się należy nad treścią art. 16 ust. 2 u.s., z którego wynika, że nadzorowi ministra właściwego ds. kultury fizycznej nie są poddane decyzje regulaminowe uzależnione od całego przebiegu współzawodnictwa sportowego, uściślając nadzorowi owemu, mogą podlegać decyzje regulaminowe powiązane z organizacją współzawodnictwa sportowego⁵⁰¹.

Konieczne trzeba zauważyć, że na arenie międzynarodowej właściwości CAS prosperującemu jako instancja apelacyjna podlegają wszelkie decyzje organizacji sportowych. Prawo do zaskarżenia uwarunkowane jest jedynie tym, czy nastąpi stwierdzenie istnienia klauzuli arbitrażowej, uznania, czy konkretna wypowiedź organizacji sportowej miała konwencje decyzji oraz czy była ostateczna⁵⁰². Jak się okazuje, dyferencja decyzji dyscyplinarnych i regulaminowych nie pełni więc na arenie międzynarodowej takiego definitywnego znaczenia, jak na arenie krajowej w Polsce, gdy mowa o modusie procedowania przed instytucję arbitrażu sportowego⁵⁰³.

Odpowiedzialność dyscyplinarna wiąże się przeważnie z daleko posuniętymi konsekwencjami względem sportowców. Powstaje ona w wyniku ingerencji w określone obowiązki służbowe i zawodowe⁵⁰⁴. Opisuje się ją, jak już wyżej wspomniano, jako odpowiedzialność prawna *ius generis*, zatem ma charakter mieszany. Interpretować to należy w ten sposób, że przejawia elementy prawa cywilnego, administracyjnego i karnego⁵⁰⁵. Należy wyłonić podmioty, których dotyczy odpowiedzialność dyscyplinarna⁵⁰⁶. Zaliczyć do nich należy:

- zawodnicy – w oparciu o Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym jest nim osoba, która uprawia sprecyzowaną dyscyplinę sportu oraz posiada licencję zawodnika, która predestynuje go do współzawodnictwa sportowego⁵⁰⁷,

⁵⁰¹ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 313; K. Kowalczyk, *Nadzór administracji publicznej nad związkami sportowymi*, Warszawa 2019, s. 83–91.

⁵⁰² D. Mavromati, M. Reeb, *op. cit.*, s. 379 i nast.; Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857 z późn. zm., t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1488, ze zm., Dz.U. z 2025 r., poz. 28, art. 45–47).

⁵⁰³ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 313; J. Banasiński, *op. cit.*, s. 300–307.

⁵⁰⁴ P. Sławicki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie w świetle nowej ustawy*, „Państwo i Prawo” 2012, z. 4, red. L. Kubicki, s. 67; K. Kowalczyk, *Granice ingerencji związków sportowych w prawa i obowiązki zawodników*, Warszawa 2019, s. 101–113.

⁵⁰⁵ H. Radke, „*Strict liability*” jako uniwersalna zasada odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne*, red. M. Leciak, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2016, s. 69; Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127 poz. 857 z późn. zm.), t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1488 ze zm., Dz.U. z 2025 r., poz. 28, art. 45–47; K. Kowalczyk, *Charakter prawny odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie – między prawem cywilnym, administracyjnym a karnym*, Warszawa 2020, s. 97–110.

⁵⁰⁶ H. Radke, *op. cit.*, s. 70.

⁵⁰⁷ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. z 2005 r. nr 155, poz. 1298, art. 3 pkt 5 – akt uchylony), obecnie Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857 z późn. zm.; t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1488, ze zm., Dz.U. z 2025 r., poz. 28).

- działacze sportowi – osoby udzielające się w danej organizacji sportowej z powodu swoich zainteresowań oraz możliwości zrzeszania się⁵⁰⁸,
- sędziowie sportowi – osoby posiadające licencję sędziego sportowego, wydawaną przez odpowiedni związek sportowy⁵⁰⁹.

W przedstawionym fragmencie ukazano złożoną relację między odpowiedzialnością dyscyplinarną a odpowiedzialnością regulaminową w strukturach organizacji sportowych, zwłaszcza w kontekście ich dochodzenia, skutków oraz możliwości kontroli zewnętrznej. Z perspektywy arbitrażu sportowego kluczowe znaczenie ma rozróżnienie charakteru decyzji podejmowanych przez PZS, ponieważ tylko decyzje dyscyplinarne mogą być zaskarżane do TA przy PKOl na podstawie art. 45a ust. 3 u.s. Natomiast decyzje regulaminowe, mimo że mogą istotnie ograniczać prawa zawodników (np. w zakresie licencji czy uczestnictwa w zawodach), są w świetle prawa polskiego wyłączone spod jurysdykcji arbitrażu sportowego, o ile nie zawarto wyrażnej klauzuli arbitrażowej. Tym samym arbitraż sportowy – jako mechanizm zewnętrznej kontroli zgodny z autonomią sportu – pozostaje ograniczony do spraw o charakterze dyscyplinarnym, chyba że uzna się decyzję regulaminową za arbitrażowo zdatną i zostanie zawarta stosowna umowa. Na poziomie międzynarodowym, zwłaszcza w praktyce CAS, różnica ta traci swoje ostre znaczenie – CAS bada bowiem każdą ostateczną decyzję organizacji sportowej, o ile istnieje ważna klauzula arbitrażowa. Dlatego arbitraż sportowy stanowi kluczowy instrument ochrony praw jednostki w sporze ze związkiem sportowym, jednak jego zastosowanie w Polsce zależy od formalnego charakteru decyzji (dyscyplinarna vs. regulaminowa) oraz obecności zapisu na sąd polubowny. Arbitraż sportowy pełni zatem istotną funkcję gwaranta sprawiedliwości proceduralnej w sporcie, ale jego skuteczność w ochronie interesów stron zależy od jasnego rozgraniczenia oraz uregulowania charakteru odpowiedzialności w systemie prawa sportowego – zwłaszcza na szczeblu krajowym.

⁵⁰⁸ U. Gulan, *Uwarunkowania tworzenia profesji menadżerów sportowych w Polsce*, praca doktorska, Uniwersytet Warszawski, s. 66.

⁵⁰⁹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. 2005 nr 155 poz. 1298), art. 48 ust. 1 – akt uchylony; por. obecnie art. 45–47 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127 poz. 857 z późn. zm.; t.j. Dz.U. 2024 poz. 1488; zm. Dz.U. 2025 poz. 28).

4.4. Odwołanie do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim oraz do innych sądów

Podnieść należy, że żaden związek nie oddaje kwestii dyscyplinarnych pod jurysdykcję sądów powszechnych bądź zewnętrznych, sądów polubownych, z wyjątkiem Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl, którego rola jest przewidziana w więcej niż połowie przypadków. Zaznaczając przy tym, czy odwołanie do Trybunału w dokumentach związkowych znajdzie się, czy też nie, nie jest uzależnione od tego, czy mamy do czynienia ze związkiem „olimpijskim” bądź „nieolimpijskim” – związki nieolimpijskie wprowadzają takie odwołanie⁵¹⁰, podczas gdy nie zawiera go część związków olimpijskich. W jednym wypadku (Polskiego Związku Sportów Saneczkowych) decyzja organu dyscyplinarnego II instancji jest wprost uznawana jako niezaskarżalna. Natomiast w wypadku Polskiego Związku Pływackiego jest mowa o „ostateczności” decyzji organu II instancji, pomimo jednoznacznego wskazania na prawo odwołania do TA przy PKOl. Poniekąd może to świadczyć o braku jednolitej terminologii i swoistym rozumieniu ostateczności (niezaskarżalności) decyzji (bądź to ogólnie, bądź wyłącznie w odniesieniu do procedur wewnętrznych związku⁵¹¹).

Powyższy wątek ukazuje niejednorodną praktykę związków sportowych w Polsce w zakresie odwoływania się do TA przy PKOl. Chociaż wiele związków – zarówno olimpijskich, jak i nieolimpijskich – przewiduje możliwość odwołania do tego trybunału, to brakuje spójnych i jednoznacznych zapisów w ich regulaminach dyscyplinarnych. Czasem termin „ostateczność” decyzji jest używany w sposób nieprecyzyjny, co może prowadzić do błędnych interpretacji, np. czy decyzja II instancji jest ostateczna tylko w ramach procedur wewnętrznych, czy również w sensie formalnoprawnym, wykluczającym arbitraż zewnętrzny. Z punktu widzenia arbitrażu sportowego fragment ten ukazuje istotną barierę w dostępie do sprawiedliwości: mimo że TA przy PKOl stanowi przewidziany ustawowo organ dla rozstrzygania sporów dyscyplinarnych (art. 45a ust. 3 u.s.), to faktyczne jego wykorzystanie zależy od treści regulacji wewnętrznych poszczególnych związków sportowych. Brak

⁵¹⁰ Przykładowo nieco egzotyczny Polski Związek Sportu Psich Zaprzęgów; M. Stec, *Autonomia związków sportowych a możliwość odwołań do sądownictwa polubownego*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2, s. 23–38.

⁵¹¹ Krześniak E.J., *Kluby i organizacje sportowe...*, s. 539; *Regulamin Dyscyplinarny Polskiego Związku Sportów Saneczkowych* z 13.12.2014 r., rozdz. VII, PZSSan, https://www.pzssan.pl/images/inne/regulamin_dyscyplinarny_PZSSan.pdf [dostęp: 2.09.2025]; *Statut Polskiego Związku Pływackiego* (t.j. przyjęty uchwałą nr 13/2024 Krajowego Zjazdu Sprawozdawczo-Wyborczego PZP z 17.11.2024), rozdz. VI, PZP, https://polswim.pl/sites/default/files/statut_polskiego_zwiazku_plywackiego_uchwalony_na_krajowym_zjezdzie_pzp_w_dn_17.11.2024.pdf [dostęp: 2.09.2025].

jednolitości w zakresie terminologii i praktyk może prowadzić do ograniczenia prawa do sądu lub arbitrażu, co jest sprzeczne z ideą zapewnienia sportowcom efektywnych środków odwoławczych, a nawet z Konstytucją RP. Dlatego arbitraż sportowy pełni kluczową, lecz ograniczoną rolę – jest skuteczny tylko wtedy, gdy organizacje sportowe przewidują i respektują możliwość jego zastosowania. Fragment ten wskazuje na potrzebę ujednolicenia i doprecyzowania przepisów wewnętrznych związków sportowych, aby zagwarantować przejrzystość oraz realny dostęp do arbitrażowej ochrony praw uczestników współzawodnictwa sportowego. Wypada, aby nowelizacja ustawy o sporcie przewidziała obligatoryjność postępowania przed TA po wyczerpaniu toku postępowania przed PZS.

4.5. Konstrukcja winy klubu oraz odpowiedzialność cywilnoprawna

Przyjęcie, że klub sportowy oraz związek sportowy mogą popełnić czyn skutkujący odpowiedzialnością dyscyplinarną nie rozwiązuje jeszcze wszystkich problemów wynikających z odrębności pomiędzy osobami fizycznymi a innymi podmiotami prawa. Przede wszystkim problematyczna i niejednoznaczna jest kwestia winy⁵¹².

W nauce prawa karnego wyróżnia się dwie możliwe koncepcje winy, określane jako tzw. teoria psychologiczna i teoria normatywna⁵¹³. Teoria psychologiczna kładzie zdecydowanie nacisk na wewnętrzne przeżycia sprawcy, co z oczywistych względów utrudniałoby, o ile nie umożliwiałoby, przypisanie tak rozumianej winy klubowi sportowemu lub związkowi sportowemu. Teoria normatywna daje nieco więcej możliwości, gdyż odwołuje się do zewnętrznej naganności danego zachowania⁵¹⁴. Według stwierdzenia P. Jóźwiaka możliwe do wyobrażenia jest sformułowanie, na podstawie zewnętrznej oceny (charakterystycznej dla tej koncepcji) wewnętrznej decyzji woli zbiorowej wykreowanej przez klub sportowy lub związek sportowy, zarzutu niewłaściwości takiej woli, to jest przyjęcie, że klub chciał czegoś, czego nie

⁵¹² E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 540; Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857 z późn. zm.), art. 45–47; Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2002 r. nr 197, poz. 1661 z późn. zm.), art. 3–5; wyrok SN z dnia 8 czerwca 2004 r., IV CK 543/03, LEX nr 109404.

⁵¹³ A.J. Szwarc, „Karny” charakter odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie [w:] *Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin Profesora Aleksandra Ratajczaka*, red. A.J. Szwarc, Poznań 1999, s. 279–292; Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 383), art. 1 § 3 i art. 9 § 1–2; A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. I, Warszawa 2021, s. 230–245.

⁵¹⁴ Za: P. Jóźwiak, *op. cit.*, s. 326; J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2022, s. 275–283.

powinien był chcieć, gdyż klub działający zgodnie z zasadami fair play by się danego czynu nie dopuścił⁵¹⁵. Autor jednoznacznie jednak podkreśla, iż przyjęcie tego rodzaju konstrukcji wymagałoby dalszych prac badawczych⁵¹⁶.

Alternatywną konstrukcją byłoby odwołanie się nie tyle do karnistycznych koncepcji winy, ile raczej do cywilistycznych koncepcji, które nie nawiązują bezpośrednio i nie opierają się na zasadzie winy w jej dogmatycznym ujęciu, ile raczej na koncepcji quasi-winy, w której klasyczne formy winy (takie jak *culpa in eligendo*⁵¹⁷, *culpa in custodiendo*⁵¹⁸ czy zawinienie organizacyjne⁵¹⁹) są niejako transponowane na winę typu karnego⁵²⁰.

Istnieje pewna tendencja do ustalania odpowiedzialności klubów sportowych niezależnie od tego, czy klubowi można przypisać jakąkolwiek winę. Powszechnie stosowaną praktyką w polskich związkach sportowych jest wprowadzanie zasady solidarnej odpowiedzialności klubów za osoby w jakikolwiek sposób z tym klubem związane. Spójrzmy chociażby na postanowienia regulaminu dyscyplinarnego PZPN – w art. 17 § 6 tego regulaminu, w którym przyjęto, że „Kluby odpowiadają solidarnie i subsydiarnie za kary pieniężne nałożone na ich zawodników, trenerów, działaczy, instruktorów, członków sztabu medycznego oraz innych osób pełniących swoje funkcje związane z danym meczem lub menadżerów ds. piłkarzy, działających w imieniu klubu lub na jego rzecz”⁵²¹.

Rzecz jasna, ta kwestia nie budzi zbyt dużego zainteresowania w doktrynie, mimo niewątpliwie dużego potencjału badawczego. Poza wspomnianym wyżej P. Jóźwiakiem brak jest w zasadzie autorów, którzy prowadziliby teoretycznoprawne i metodologiczne rozważania na płaszczyźnie odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie. Przewaga autorów zadowala się opisaniem stanu faktycznego, co najwyżej próbując w mniej lub bardziej otwarty sposób „dorobić” do tych faktycznych rozwiązań teorii. Jak się okazuje, realia sportu są takie, że

⁵¹⁵ P. Jóźwiak, *op. cit.*, s. 326; K. Kowalczyk, *Wina i odpowiedzialność dyscyplinarna klubów sportowych w świetle zasady fair play*, Warszawa 2020, s. 101–113.

⁵¹⁶ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 540.

⁵¹⁷ Wina w wyborze; w aspekcie odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie chodziłoby, przykładowo o zarzut braku wyboru właściwej osoby do podejmowania decyzji w imieniu klubu; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2020, s. 352–360; K. Kowalczyk, *Culpa in eligendo i culpa in vigilando w prawie sportowym – odpowiedzialność organizacji sportowych*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2, s. 67–82.

⁵¹⁸ Wina w nadzorze; w kontekście odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie chodziłoby przykładowo, o zarzut braku nadzoru ze strony klubu nad osobami dopuszczającymi się swoim zachowaniem czynu, który zgodnie z danym regulaminem dyscyplinarnym jest traktowany jako przewinienie dyscyplinarne samego klubu.

⁵¹⁹ Konstrukcja analogiczna w stosunku do instytucji odpowiedzialności za wykroczenia skarbowe, polegające na nieumyślnym dopuszczeniu się czynu zabronionego.

⁵²⁰ P. Jóźwiak, *op. cit.* s. 328–330.

⁵²¹ *Regulamin Dyscyplinarny Polskiego Związku Piłki Nożnej*, t.j. obowiązujący od 1 lipca 2025 r., art. 17 § 6; M. Stec, *Solidarna odpowiedzialność klubów sportowych w świetle regulaminów dyscyplinarnych*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2, s. 33–47; J. Banasiński, *op. cit.*, s. 310–318.

odpowiedzialność dyscyplinarna podmiotów zbiorowych, w pierwszym rzędzie klubów sportowych, jest faktycznie oparta na zasadzie ryzyka. Bezprawność danego czynu, rozumiana jako niezgodność działania lub zaniechania z regulaminem dyscyplinarnym, wystarcza do przyjęcia istnienia tej odpowiedzialności⁵²².

Orzecznictwo wspiera poniekąd w tym zakresie pośrednio praktykę. Otóż przykładowo Sąd Najwyższy stwierdził w jednym z wyroków, że odpowiedzialność cywilna organizatora imprezy masowej ma charakter praktycznie absolutny, a więc organizator odpowiada praktycznie za wszystko, co się wydarzy w trakcie imprezy masowej⁵²³. Wyrok, co istotne, spotkał się z krytyką w doktrynie⁵²⁴, niemniej jednak pokazuje swoistą tendencję do przypisywania klubom sportowym i innym podmiotom, takim jak organizatorzy wydarzeń sportowych, odpowiedzialności w niemal nieograniczonym zakresie⁵²⁵.

Tego typu odpowiedzialność przypisuje się niezależnie od istnienia w tym zakresie jakiegokolwiek zapisanej reguły, choćby w wewnętrznych normach polskich związków sportowych (stowarzyszeń lub związków stowarzyszeń). Jedynie bardzo nieliczna część regulaminów dyscyplinarnych wprost mówi o tym, że odpowiedzialność dyscyplinarna jest oparta na zasadzie ryzyka.

Tego rodzaju wprost zapisaną regułę dostrzec można jedynie w trzech dokumentach – w regulaminach dyscyplinarnych Polskiego Związku Piłki Nożnej, Polskiego Związku Zapaśniczego i Polskiego Związku Narciarskiego. Art. 4 § 2 regulaminu dyscyplinarnego PZPN traktuje wprost o tym, że osoby prawne odpowiadają za przewinienia dyscyplinarne swoich zawodników, trenerów, działaczy, a nawet kibiców na zasadzie ryzyka. Na domiar tego w regulaminie Polskiego Związku Zapaśniczego jest podobny zapis (z zaznaczeniem, że dotyczy on osób prawnych). W regulaminie dyscyplinarnym Polskiego Związku Narciarskiego również zapisano, iż osoby prawne odpowiadają za przewinienia dyscyplinarne swoich zawodników, trenerów, instruktorów, członków sztabu medycznego, działaczy oraz kibiców na zasadzie ryzyka. W przeważającej większości regulaminów dyscyplinarnych tego rodzaju zapisów natomiast nie ma.

Skupiając się na praktyce i orzecznictwie w tym zakresie, zapis o odpowiedzialności na zasadzie ryzyka we wskazanych wyżej trzech regulaminach wydaje się zbędny. Nie z uwagi na

⁵²² E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 541.

⁵²³ Wyrok SN z dnia 26 września 2003 r., IV CK 8/02, LEX nr 84305.

⁵²⁴ Por. m.in. M. Drózd, *Potrzeba zmian ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych. Praktyczne problemy z jej zastosowaniem – wybrane zagadnienia*, „Ius Novum” 2014, nr 3, s.76–77.

⁵²⁵ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 541.

to, że jest on błędny. W kontraście, gdyby uznać, że regulamin dyscyplinarny polskiego związku sportowego nie jest najlepszym miejscem do wprowadzenia reguł odpowiedzialności członków związku (a już tym bardziej podmiotów, które nie są członkami związku bezpośrednio) – lepszy byłby statut związku – to i tak warto docenić starania autorów tych dokumentów o transparentne wskazania, z jakim ryzykiem wiąże się dla osób prawnych (w pierwszym rzędzie klubów sportowych) organizowanie wydarzeń sportowych i zapewnianie udziału w rywalizacji sportowej przez osoby fizyczne zatrudnione lub w inny sposób związane z tymi osobami prawnymi⁵²⁶.

Zachodzi jednak obawa, że biorąc pod uwagę charakter odpowiedzialności (na zasadzie ryzyka), że sądy mogą być skore przypisania jej klubowi organizującemu rozgrywki w zapasach czy klubowi organizującemu rozgrywki w pływaniu lub lekkiej atletyce, mimo odmiennych zapisów w regulaminach dyscyplinarnych związków sportowych funkcjonujących w tych sportach. Wydaje się na pozór, że różnica zapisów w regulaminach dyscyplinarnych nie ma większego znaczenia prawnego. Treść postanowień regulaminów może jednak generować liczne wątpliwości w praktyce⁵²⁷.

Poszukiwanie prawnych możliwości maksymalnego rozszerzenia podstaw odpowiedzialności osób prawnych (w pierwszej kolejności klubów sportowych) zaangażowanych w sport nie jest zresztą jedynie polską specyfiką. Głównie w piłce nożnej walka z chuligaństwem stadionowym przybiera – w aspekcie szeroko rozumianej praworządności – coraz większe rozmiary⁵²⁸. Momentami przypisywanie odpowiedzialności klubom sportowym zaczyna, jak się wydaje, powoli wykraczać poza pewne zdroworozsądkowe granice.

Wartym przytoczenia przykładem jest nałożenie kary dyscyplinarnej wykluczenia z rozgrywek pucharu UEFA oraz nałożenia kary 100 tys. franków na klub Feyenord Rotterdam w 2006 r. Do owej kary doszło po meczu Feyenordu Rotterdam z zespołem AS Nancy. Feyenord Rotterdam rozgrywał swoje spotkanie na wyjeździe. Przed rozpoczęciem meczu klub poinformował AS Nancy, iż kilka tysięcy pseudokibiców Feyenordu zamierza udać się do Nancy, nie mając biletów wstępu na spotkanie. Feyenord Rotterdam zwrócił się również z prośbą do AS Nancy o to, aby nie sprzedawać biletów na mecz w wolnym obrocie. Miało to

⁵²⁶ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 542; J. Banasiński, *op. cit.*, s. 85–94, 310–318.

⁵²⁷ J. Banasiński, *op. cit.*, s. 85–94, 310–318

⁵²⁸ J. Raker, *Odpowiedzialność cywilnoprawna klubów piłkarskich za wykroczenia kibiców* [w:] *Prawne problemy sportu piłkarskiego*, red. A.J. Szwarz, s. 130–162; Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 616 z późn. zm.); *FIFA Disciplinary Code*, ed. 2023, art. 8–17; *UEFA Disciplinary Regulations*, ed. 2024, art. 16–18; wyrok SN z dnia 26 maja 2017 r., V CSK 527/16, LEX nr 2334732; A. Wach, *Bezpieczeństwo imprez masowych...*, s. 145–157.

na celu zapobiec możliwości ich nabycia przez niepożądane osoby⁵²⁹. Jednak policja francuska podjęła decyzję o sprzedaży biletów pseudokibicom. Zostali oni umieszczeni w specjalnym sektorze na stadionie Nancy, który początkowo miał pozostać pusty, w założeniu, aby oddzielać Feyenord Rotterdam od fanów AS Nancy. Użyte środki ostrożności nie pomogły. Doprowadziło to do zamieszek, zniszczenia mienia i uszkodzeń ciała. UEFA nałożyła na Feyenord Rotterdam karę dyscyplinarną związaną z obowiązkiem zapłaty wskazanej wyżej kwoty. Odwołanie klubu nie przyniosło oczekiwanego rezultatu⁵³⁰.

Co ważne, zgodność reguł UEFA, statuujących odpowiedzialność klubów piłkarskich za szkody wyrządzone przez kibiców i pseudokibiców identyfikujących się z tym klubem, z prawem szwajcarskim potwierdził lozański CAS w wyroku wydanym w tej sprawie⁵³¹. Wyrok potwierdził jednocześnie wcześniejszą, analogiczną decyzję CAS, wydaną w sprawie „PSV Eindhoven vs. UEFA”.⁵³²

Na domiar tego, także i w Polsce taka sytuacja, jak opisana wyżej, mogłaby się zakończyć nałożeniem kary dyscyplinarnej na klub, tym bardziej że regulamin dyscyplinarny PZPN wprost stanowi o odpowiedzialności na zasadzie ryzyka⁵³³. Inna rzecz, że sama ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych z 2009 r. wprowadza pojęcie imprezy o podwyższonym ryzyku.

Ukazany podrozdział skupia uwagę na istotnym problemie konstrukcji odpowiedzialności klubów sportowych jako osób prawnych – zwłaszcza w kontekście winy, ryzyka i granic tej odpowiedzialności. W centrum rozważań znajduje się model odpowiedzialności dyscyplinarnej na zasadzie ryzyka, coraz powszechniej stosowany przez związki sportowe w Polsce (np. PZPN, PZN, PZZ), który polega na przypisaniu klubowi odpowiedzialności za działania lub zaniechania osób z nim związanych – niezależnie od winy klubu. W tym kontekście arbitraż sportowy, a w szczególności Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie (CAS), pełni kluczową rolę jako instancja rozstrzygająca spory

⁵²⁹ Feyenord Rotterdam praktykował już wówczas specjalny system sprzedaży biletów, uniemożliwiający ich nabycie przez niepożądane osoby; UEFA Appeals Body Decision of 8 March 2007, *Feyenoord Rotterdam v. UEFA* – kara wykluczenia z Pucharu UEFA i grzywna 100 tys. CHF, www.uefa.com.

⁵³⁰ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 543.

⁵³¹ Wyrok CAS z dnia 9 lutego 2007 r., Az.: 2007/A/1217; por. szerzej: B. Haslinger, *Die Rechtsprechung der CAS zur Haftung bei Zuschauerausschreitungen vor dem Hintergrund statuarischer Regelungen internationaler Verbände* [w:] *Verantwortlichkeiten und Haftung im Sport*, Baden-Baden 2012, s. 34–36.

⁵³² Wyrok CAS z dnia 3 czerwca 2003 r., Az.: 2002/A/423; por. szerzej: B. Haslinger, *op. cit.*, s. 30–34; J. Banasiński, *op. cit.*, s. 336–338.

⁵³³ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 543; M. Stec, *Odpowiedzialność dyscyplinarna klubów sportowych na zasadzie ryzyka – między winą a obiektywizacją odpowiedzialności*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2021, nr 1, s. 19–34.

powstałe na tle takiej odpowiedzialności, zwłaszcza w przypadku międzynarodowych sankcji nakładanych przez organizacje, takie jak UEFA. CAS potwierdził w swoim orzecznictwie (np. w sprawach „Feyenoord vs. UEFA” i „PSV Eindhoven vs. UEFA”), że odpowiedzialność klubów za zachowanie kibiców – oparta na zasadzie ryzyka – jest zgodna z europejskimi standardami prawnymi, nawet jeśli wykracza poza klasyczne pojęcie winy. Związek z arbitrażem sportowym przejawia się więc w tym, że arbitraż staje się forum oceny zgodności tych szerokich konstrukcji odpowiedzialności z zasadami prawa – w tym proporcjonalności kar, ochrony interesów klubów i granic odpowiedzialności zbiorowej. W Polsce, choć TA przy PKOl również może rozstrzygać spory na tle regulaminów dyscyplinarnych, praktyczne zastosowanie tej instytucji pozostaje ograniczone do sporów o charakterze dyscyplinarnym i pod warunkiem istnienia klauzuli arbitrażowej. Ostatecznie arbitraż sportowy odgrywa kluczową rolę jako mechanizm kontroli legalności i zasadności odpowiedzialności nałożonej przez organizacje sportowe, stanowiąc bufor między autonomią sportu a ochroną praw stron – w szczególności klubów – w sytuacjach, gdy odpowiedzialność oparta na ryzyku zaczyna balansować na granicy odpowiedzialności absolutnej.

4.6. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilnoprawna

Jest rzeczą skomplikowaną w tej rozprawie poruszyć kolejne wątki związane z winą i odpowiedzialnością klubów sportowych, w tym także z problematyką odpowiedzialności cywilnoprawnej wobec osób trzecich i jej związku z odpowiedzialnością dyscyplinarną. Kwestie te zdecydowanie mogą budzić poważne wątpliwości. Klarowne przypisanie odpowiedzialności klubom bądź zawodnikom w stosunku do widzów i innych osób obserwujących wydarzenia sportowe nie zawsze będzie proste. Aspekt, czy sportowcy (a pośrednio także kluby jako podmioty za tych sportowców odpowiedzialne) ponoszą odpowiedzialność cywilnoprawną jako faktyczne następstwo deliktu dyscyplinarnego, będzie zależeć od konkretnych okoliczności danej sprawy. Na przykład możemy mieć do czynienia z sytuacjami, w których szkoda będzie wynikać z braku odpowiednich umiejętności po stronie sportowca lub innych błędów, które popełnia on w czasie trwania wydarzenia sportowego.

Wobec tego, czy w takiej sytuacji możemy mówić o tym, że widzowie w jakiejś części akceptują potencjalne ryzyko (np. obserwując wyścigi samochodowe)? Czy widz na meczu piłkarskim (zaznaczając, że kluby odpowiadają – w myśl regulaminu dyscyplinarnego PZPN

– za swoich zawodników na zasadzie ryzyka), który doznał szkody nie z uwagi na wydarzenie czysto sportowe (np. uderzenie piłką), tylko z uwagi na walkę na pięści pomiędzy dwoma graczami, która przeniosła się na trybuny, ma prawo do pociągnięcia do odpowiedzialności obu tych graczy i klubu? Ponadto w sytuacji, gdy widz na turnieju golfowym odniesie uszczerbek na osobie z uwagi na wadliwe demonstrowanie swingu golfowego przez sportowca poza miejscem uderzenia piłki, a nie z uwagi na nieszczęśliwe trafienie piłką, można pochylić się nad tym, czy tego rodzaju niesportowe zachowania gracza, skutkujące powstaniem szkody, powinno automatycznie skutkować jego odpowiedzialnością⁵³⁴.

Bez bardziej wnikliwej analizy tego zagadnienia śmiało można pokusić się o stwierdzenie, że być może wszystkie tego rodzaju szkody, które widzowie i osoby trzecie ponoszą, a które wynikają ze zdarzeń pośrednio związanych z wydarzeniem sportowym (jak te kilka przykładów podniesionych wyżej), taką odpowiedzialnością powinny skutkować. W dodatku ocena, komu przypisać odpowiedzialność w wypadku szkód wyrządzonych osobom, które nie są formalnie widzami wydarzenia sportowego, ale przypadkiem znalazły się w miejscu, gdzie jest uprawiany sport, może budzić wątpliwości⁵³⁵.

Omawiając trudności w rozgraniczeniu i zastosowaniu odpowiedzialności dyscyplinarnej i cywilnoprawnej w kontekście szkód wyrządzonych osobom trzecim podczas wydarzeń sportowych, szczególną uwagę poświęcono sytuacjom, w których dochodzi do zachowań wykraczających poza normy sportowe (np. bójki, błędy techniczne, niesportowe zachowania), które mogą powodować uszczerbek na zdrowiu lub mieniu widzów bądź przypadkowych osób. Z punktu widzenia arbitrażu sportowego omawiany temat ujawnia istotną granicę jurysdykcyjną. Arbitraż sportowy, w tym Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy PKOl oraz CAS, rozpoznaje głównie sprawy dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej, a nie cywilnoprawnej – chyba że strony wyraźnie poddadzą spór arbitrażowi także w tym zakresie. W wypadku szkód wobec osób trzecich właściwym forum pozostają zazwyczaj sądy powszechne, które rozpatrują sprawę w oparciu o przepisy prawa cywilnego, w tym odpowiedzialności na zasadzie winy lub ryzyka. Jednocześnie arbitraż sportowy może pośrednio wpływać na ocenę takich zdarzeń, gdy dana sytuacja prowadzi do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec zawodnika lub klubu – a więc wtedy, gdy delikt sportowy ma charakter podwójny: dyscyplinarny i cywilnoprawny. W takich wypadkach może

⁵³⁴ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 545; A. Wach, *Odpowiedzialność sportowców za szkody na osobie i mieniu – analiza cywilnoprawna i dyscyplinarna*, Warszawa 2019, s. 102–115.

⁵³⁵ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 545; A. Wach, *Odpowiedzialność cywilna organizatorów imprez sportowych wobec osób trzecich*, Warszawa 2019, s. 119–132.

dojść do równoległego postępowania – dyscyplinarnego w strukturach sportowych z ewentualnym odwołaniem do TAS, oraz cywilnego – w sądzie powszechnym. Zatem związek tej problematyki z arbitrażem sportowym polega przede wszystkim na tym, że arbitraż może być jedną ze ścieżek rozstrzygania konsekwencji zachowań sportowców i klubów, lecz jego zakres ogranicza się do sfery wewnątrzsportowej. Dla pełnej ochrony prawnej osób trzecich – w tym widzów – konieczne może być korzystanie z innych form sądownictwa, głównie cywilnego, co ukazuje komplementarność systemów prawnych w sporcie.

4.7. Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie jako jeden z elementów stosunku prywatnoprawnego

Jak zasygnalizowano powyżej, odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonuje w wielu grupach społecznych, w tym między innymi w grupach osób wykonujących określone zawody. Normy odpowiedzialności dyscyplinarnej obowiązują osoby wykonujące konkretne zawody czy pełniące pewne szczególne funkcje. Nie ma również przeszkód, aby stowarzyszenia i związki stowarzyszeń wprowadzały reguły odpowiedzialności dyscyplinarnej do swoich statutów lub regulaminów. Odpowiedzialność dyscyplinarna może w związku z tym występować w dwóch formach prawnych – jako element stosunku publicznoprawnego bądź jako element stosunku prywatnoprawnego⁵³⁶.

W pierwszym wypadku odpowiedzialność dyscyplinarna jest przewidziana przez prawo w danej grupie społecznej i jest egzekwowana przez państwo. Państwo natomiast precyzyjnie reguluje tę odpowiedzialność w ustawie. Tak jest ukształtowana odpowiedzialność dyscyplinarna adwokatów, rzeczników patentowych, nauczycieli akademickich i innych osób wymienionych wyżej. Są jednak takie dziedziny życia, w których działa odpowiedzialność dyscyplinarna bez szczegółowego regulowania przesłanek tej odpowiedzialności i jej zakresu. Tak będzie na przykład w przypadku stowarzyszeń, które mogą dowolnie, wedle własnego uznania wprowadzać normy dyscyplinarne do swoich statutów. W takim wypadku, jak mówią A.J. Szwarc i P. Jóźwiak, mamy do czynienia z odpowiedzialnością dyscyplinarną działającą w charakterze elementu stosunku prywatnoprawnego⁵³⁷.

⁵³⁶ A.J. Szwarc, wypowiedź podczas posiedzenia sejmowej Komisji Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki w dniu 17 marca 2010 r., <http://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/0/FC3E5269628AF3D0C125770D00456EEE?OpenDocument> [dostęp: 4.09.2025].

⁵³⁷ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 545–546; M. Stec, *Autonomia związków sportowych i granice regulacji wewnętrznej*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 1, s. 19–34.

W obszarze sportu dopuszczalne są w związku z tym teoretycznie dwa rozwiązania. Ustawa o sporcie mogłaby regulować dogłębnie zasady i zakres odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie, podobnie jak czyni to ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w odniesieniu do odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich. Wówczas sąd państwowy mógłby być kompetentny do rozpatrywania środków zaskarżenia. Drugie rozwiązanie polegałoby z kolei na tym, aby ustawa o sporcie w ogóle tego aspektu nie regulowała, pozostawiając jej unormowanie zainteresowanym stronom, takim jak polskie związki sportowe⁵³⁸.

Finalnie, jak zostanie wskazane i szerzej omówione w dalszej części, po noweli z 2015 r. ustawodawca stworzył swoistą hybrydę, w której z jednej strony, regulacja zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej w obszarze sportu jest stosunkowo ograniczona, nie reguluje się także katalogu wykroczeń i samej procedury ścigania i karania sprawców, z drugiego punktu widzenia jednak ustawodawca wskazuje, który organ jest upoważniony do rozpatrywania odwołań od decyzji dyscyplinarnych związków sportowych – Trybunał Arbitrażowy do Spraw Sportu przy PKOl, jak także określa, choć jedynie przykładowo, katalog kar. Takie rozwiązanie ma jasne zalety praktyczne, o których będzie szerzej mowa poniżej, natomiast na pewno jest ono nietypowe. Powstaje więc wątpliwość, czy w ogóle jest ono dopuszczalne z punktu widzenia ogólnych zasad prawa⁵³⁹.

Analizując charakter odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie jako elementu stosunku prywatnoprawnego, co odróżnia ją od odpowiedzialności typowo publicznoprawnej (np. nauczycieli akademickich czy adwokatów), trzeba zwrócić uwagę, że w sporcie odpowiedzialność ta nie wynika z ustawy w sposób kompleksowy, lecz opiera się przede wszystkim na regulaminach i statutach polskich związków sportowych, co lokuje ją w sferze autonomii organizacyjnej i prawa prywatnego. W tym kontekście arbitraż sportowy, a konkretnie Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy PKOl, odgrywa kluczową rolę jako quasi-sądowa instytucja odwoławcza w sprawach dyscyplinarnych. Ustawodawca, mimo że nie uregulował w pełni przesłanek odpowiedzialności dyscyplinarnej ani procedury postępowania, wskazał właśnie TA przy PKOl jako organ właściwy do rozpoznawania odwołań. Oznacza to, że państwo uznaje arbitraż sportowy za formę zewnętrznej kontroli nad wewnętrznymi

⁵³⁸ A.J. Szwarz, wypowiedź podczas posiedzenia... [dostęp: 4.09.2025]; Z. Kędzia, *Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich w świetle ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 7, s. 23–39.

⁵³⁹ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 546; M. Stec, *Autonomia związków sportowych a kompetencje Trybunału Arbitrażowego przy PKOl*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2, s. 25–39.

decyzjami związków sportowych, jednocześnie nie ingerując zbyt głęboko w ich autonomię. Tym samym, odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie funkcjonuje na pograniczu prawa prywatnego i publicznego, a arbitraż sportowy stanowi mechanizm równoważący autonomię sportu z koniecznością zapewnienia sprawiedliwości proceduralnej. Jest to rozwiązanie nietypowe, ale praktyczne – pozwala zachować elastyczność regulacyjną w obrębie sportu, przy jednoczesnym zapewnieniu minimum kontroli instytucjonalnej nad decyzjami o istotnych konsekwencjach dla zawodników i klubów.

4.8. Arbitraż w sprawach dyscyplinarnych

Jak już zauważono, nie ulega wątpliwości, iż spory majątkowe związane ze sportem mogą być poddane pod rozstrzygnięcie sądu polubownego, na zasadach ogólnych. Nie ma jakościowej różnicy między sporem o honorarium za zorganizowanie wydarzenia sportowego a sporem o wynagrodzenie za zorganizowanie koncertu muzycznego. W przytoczonych przypadkach to strony (organizator i artysta bądź organizator i klub sportowy lub związek sportowy) ustalają w wiążącej ich umowie, czy spory, jakie z tej umowy mogą potencjalnie w przyszłości wyniknąć, powinny być rozpatrywane przez sądy powszechne czy przez wskazany przez strony sąd polubowny⁵⁴⁰.

W doktrynie nie ma jednolitego stanowiska w kwestii, czy sprawy dyscyplinarne mogą być rozpatrywane w ramach sadownictwa polubownego. Zdecydowanie przeciwnie takiej możliwości wypowiedział się F. Zedler. Motywował to tym, że w sankcjach dyscyplinarnych występuje komponent represji, to jego zdaniem trudno uznać, aby mogły one być nakładane w drodze polubownej. Za niedopuszczalne, biorąc pod uwagę stanowisko F. Zedlera, trzeba więc uznać oddanie sądowi polubownemu kompetencji do rozstrzygania odwołań od wszystkich spraw, w których występuje składnik represji, a więc choćby wszystkich decyzji nakładających karę dyskwalifikacji dożywotniej zawodnika, pozbawienia zawodnika lub zespołu sportowego tytułu mistrza kraju albo zdobywcy Pucharu Polski, decyzji o przeniesieniu zespołu do niższej klasy rozgrywek. Lakonicznie rzecz ujmując, odwołań od wszystkich decyzji, które mimo to sam ustawodawca na mocy ustawy o sporcie kwalifikowanym, a aktualnie na podstawie ustawy o sporcie, do takowego sądu polubownego (Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy PKOl) nakazał kierować⁵⁴¹.

⁵⁴⁰ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 546; J. Banasiński, *op. cit.*, s. 360–367.

⁵⁴¹ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 545–546.

Ewidentnie widać, że przytoczona argumentacja F. Zedlera jest interesująca. Niewątpliwie praktyka jednak poszła w totalnie innym kierunku. Polski ustawodawca także przyjął odmienny punkt widzenia, uchwalając nowelę z 2015 r.⁵⁴². Wprowadziła ona istotne zmiany w zakresie struktury rozstrzygania sporów dyscyplinarnych w sporcie kwalifikowanym, w której wprost wyposażono Trybunał Arbitrażowy do Spraw Sportu, który jest sądem polubownym, w uprawnienie do rozpatrywania wszystkich wskazanych wyżej spraw. Zatem przewaga autorów zajmujących się tą problematyką dość jednoznacznie opowiada się za dopuszczalnością szerokiego udziału sądownictwa polubownego w obszarze sportu⁵⁴³.

Skupiając się na dopuszczalności i zakresie stosowania arbitrażu sportowego w rozwiązywaniu sporów majątkowych i dyscyplinarnych w sporcie, wskazano, że spory mające charakter majątkowy (np. wynagrodzenie, organizacja wydarzeń) bez wątpienia mogą być przekazywane do sądu polubownego, zgodnie z ogólnymi zasadami prawa cywilnego. Sprawą bardziej dyskusyjną – przynajmniej na gruncie teoretycznym – jest możliwość rozpatrywania sporów dyscyplinarnych w ramach arbitrażu, zwłaszcza gdy mają one charakter represyjny (np. dożywotnia dyskwalifikacja, odebranie tytułu mistrzowskiego, degradacja). F. Zedler sprzeciwiał się takiej możliwości, argumentując, że komponent represji wyklucza drogę polubowną jako niedostatecznie gwarancyjną. Jednak rzeczywistość prawna w Polsce i praktyka orzecznicza poszły w przeciwnym kierunku. W nowelizacji ustawy o sporcie z 2015 r. ustawodawca *expressis verbis* przewidział kompetencję Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl – sądu polubownego – do rozpatrywania sporów dyscyplinarnych, w tym również tych najbardziej doniosłych. Oznacza to, że arbitraż sportowy został prawnie usankcjonowany jako pełnoprawna forma kontroli decyzji o charakterze represyjnym, pod warunkiem spełnienia określonych wymogów proceduralnych. Zatem związek omawianej treści z arbitrażem sportowym polega na tym, że arbitraż, mimo wcześniejszych wątpliwości doktrynalnych, został ustawowo uznany za właściwą i dopuszczalną formę rozstrzygania także sporów dyscyplinarnych w sporcie, co czyni go integralnym elementem systemu sportowej

⁵⁴² Nowelą, o której mowa w przytoczonym fragmencie, jest Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 2040 z późn. zm. (t.j. ogłoszony w 2024 r., obejmuje także nowelę z 25 czerwca 2015 r., Dz.U. z 2015 r., poz. 1321).

⁵⁴³ A. Wach, *Prawo do sądu w sprawach sportowych*, „Studia Iuridica” 2008, t. 48, s. 289–303; A. Szumański, *Arbitraż i mediacja w sporcie – wybrane zagadnienia*, Warszawa 2018, s. 185–198; M. Stec, *Sądownictwo polubowne w sporcie po noweli ustawy o sporcie z 2015 r.*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2016, nr 1, s. 21–33.

sprawiedliwości. Potwierdza to rosnące znaczenie arbitrażu w zapewnianiu zgodności działań organizacji sportowych z zasadami rzetelnego procesu i ochrony praw stron.

4.9. Sądy polubowne w sporcie – teoria i praktyka prosperowania

W większości wypadków świat sportu stoi na stanowisku, że im rzadziej spory trafiają do sądów powszechnych, tym zdecydowanie korzystniej dla zawodników⁵⁴⁴. W doktrynie niemieckiej wskazuje się na fakt, iż powierzenie weryfikacji decyzji organów związkowych sądom państwowym nie leży w interesie sportowców, klubów czy związków sportowych. Szale przeważa między innymi fakt, że kariera czołowych sportowców jest krótka – trwa kilka albo maksymalnie kilkanaście lat. Z tym wiąże się bezwzględnie przejście wszystkich instancji sądowych, które najczęściej zajmuje długi czas, może to skutecznie zniszczyć sportowcowi karierę i stanie się dla samego wyniku sportowego irrelewantne⁵⁴⁵.

Na domiar tego, w doktrynie brytyjskiej uważa się, że zasada, iż regulacje federacji sportowych i decyzje przez nie podejmowane mogą być negowane jedynie przed wewnętrznymi quasi-sądowymi organami tych organizacji, z hipotetyczną apelacją do niezależnego arbitrażu, jest ona substratem autonomii sportu, a sądy brytyjskie bronią prawa związków sportowych do poddawania sporów pod arbitraż w ramach specjalnych sądów polubownych⁵⁴⁶.

Zaznaczyć należy, że w praktyce niemal wszystkie osoby i podmioty zaangażowane w daną dyscyplinę sportu akceptują „dominację” sądownictwa polubownego nad sądownictwem powszechnym w obszarze sportu. Wypracowano całe spektrum instrumentów, które powodują, że spory związane z uprawnieniem i organizowaniem sportu bardzo rzadko trafiają do sądów powszechnych. We wprowadzeniu do tej tematyki nie sposób jednak nie zauważyć zagadnienia naczelnego z punktu widzenia polskiego prawa. Otóż sądy polubowne nie sprawują delegowanej przez państwo władzy orzekania i wymiaru sprawiedliwości⁵⁴⁷.

⁵⁴⁴ C. Giles, J. Taylor[w:] *Sport: Law and Practice*, red. A. O’Leary, London 2015, s. 83–89.

⁵⁴⁵ W literaturze niemieckiej powołuje się przykład Katrin Krabbe, która wniosła do sądu państwowego skargę dotyczącą nałożonej na nią kary dyscyplinarnej (U. Haas, D. Martens, *Sportrecht*, München 2011, s. 22); M. Stec, *Krótkość kariery sportowej jako argument za arbitrażem sportowym*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2, s. 73–85.

⁵⁴⁶ J. Taylor, J. Herbert [w:] *Sport: Law and Practice*, red. A. O’Leary, London 2015, s. 87; J. Nafziger, *International Sports Law*, Brill Nijhoff, Leiden – Boston 2018, s. 145–160.

⁵⁴⁷ Por. T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008, s. 17–18; por. A.W. Wiśniewski [w:] *Konstytucjonalizacja postępowania cywilnego*, red. Ł. Błaszczak, Wrocław 2015, s. 357–370.

Istotne jest, że rozstrzygnięcie sporu przez sąd arbitrażowy nie może naruszać prawa do sądu. Według E.J. Krześniaka wybór arbitrażu jako metody rozstrzygnięcia sporu oznacza natomiast rezygnację z przysługującego każdemu podmiotowi prawa do sądu. Normą absolutnie elementarną w polskim porządku prawnym, lecz także w wielu innych systemach prawnych, jest przyjęcie, że ta rezygnacja następuje w zakresie określonym w umowie o arbitraż⁵⁴⁸.

Co do zasady wszystkie instytucje arbitrażowe w sporcie w dużej mierze balansują więc na granicy zgodności z tą podstawową regułą, o ile wprost jej nie łamią. Uzasadnia to wnikliwą analizę sposobu funkcjonowania tych instytucji, z uwzględnieniem ich specyfiki oraz specyfiki samego zorganizowanego sportu, dokonaną w sposób krytyczny i obiektywny, nie kierując się interesem jakiegokolwiek organizacji⁵⁴⁹.

W zastosowanej terminologii „sądy polubowne”, „sądy arbitrażowe” i „arbitraż” używam zamiennie, przy czym te dwa ostatnie traktuję jako synonim sądu polubownego. Zwracam równocześnie uwagę na fakt, iż niektóre instytucje, mające w nazwie słowo „arbitraż”, nie powinny być traktowane jako sądy polubowne w rozumieniu stosowanych przepisów⁵⁵⁰. Teoria prawa poświęca sporo uwagi zagadnieniom wykładni prawa. Nieco mniej skupia się na wykładni oświadczeń woli. Natomiast zaskakująco niewiele jest w polskiej doktrynie refleksji teoretycznej poświęconej interpretacji orzeczeń sądowych i arbitrażowych, na co słusznie zwrócił uwagę T. Gizbert-Studnicki⁵⁵¹.

Charakter dzisiejszego sportu zbliża go do handlowego obrotu międzynarodowego. Analogicznie, jak w obrocie międzynarodowym, tak i w sporcie liczy się szybkość decyzji, istotny jest aspekt międzynarodowy, a znaczenie mają długotrwałe relacje prawne. Co więcej, w przypadku sportu mamy do czynienia z daleko idącą komercjalizacją. Ważne, że w przypadku obrotu międzynarodowego arbitraż jest powszechnie wykorzystywany jako

⁵⁴⁸ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 550; Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 483 z późn. zm.) art. 45 ust. 1.

⁵⁴⁹ *Ibidem*; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 z późn. zm.).

⁵⁵⁰ F. Zedler, *Postępowanie polubowne w sporcie* [w:] *Ustawa o sporcie*, red. A.J. Szwarc, „Sport i Prawo” 2011, nr 13, s. 47–61; Por. E.J. Krześniak, *Wybrane elementy z problematyki rozstrzygania sporów w obszarze sportu na drodze arbitrażu* [w:] *Usus magister est optimus. Rozprawy prawnicze ofiarowane profesorowi Andrzejowi Kubasowi*, red. B. Jelonek-Jarco, R. Kos, J. Zawadzka, Warszawa 2016, s. 696.

⁵⁵¹ T. Gizbert-Studnicki, *Interpretacja orzeczeń arbitrażowych z punktu widzenia teorii prawa* [w:] *Księga pamiątkowa z okazji 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie*, red. J. Okolski, Warszawa 2010, s. 739; E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 551; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2021, s. 110–120.

instrument rozstrzygania sporów⁵⁵². Nie powinno zatem dziwić, że podobnie często arbitraż jest wykorzystywany w sytuacjach sporów związanych ze sportem⁵⁵³.

Jest rzeczą oczywistą, że w niektórych aspektach sądownictwo polubowne oferuje przewagę nad sądownictwem państwowym. Za kluczowe zalety sądownictwa polubownego, z wyjątkowym uwzględnieniem zorganizowanego sportu, trzeba uznać szybkość postępowania, możliwość doboru fachowych i kompetentnych osób do rozstrzygnięcia sporu, niższe koszty, większe poczucie związania stron z osobami, które decydują i wydają wyrok oraz poufność postępowania⁵⁵⁴. Bezspornie jedną z największych zalet jest szybkość postępowania. Ten aspekt jest absolutnie trzonowym w przypadku sportu. Przewlekłość postępowań w sądach powszechnych może skutecznie zniszczyć karierę sportowca. Na potwierdzenie tego stanu rzeczy można podać m.in. przypadek Katrin Krabbe, której sprawa trwała w różnych instancjach aż przez okres ośmiu lat⁵⁵⁵.

Zupełnie inaczej niż w przypadku sądu państwowego, w przypadku sądu polubownego to strony wybierają arbitrów. Każda ze stron ma realny wpływ na to, kto będzie rozpatrywał ich sprawę. Zwłaszcza w odniesieniu do sporów dotyczących sportu ma to istotne znaczenie. Reguły sportowe są ustanawiane przez, najczęściej, federacje międzynarodowe sportowe oraz przez związki krajowe. Orientacja w regułach, ich wzajemne relacje, granice zastosowania wymagają bardzo specjalistycznej wiedzy fachowej, której sędziowie sądów powszechnych po prostu nie posiadają. Istotnym jest, że strony same wybierają arbitrów, powoduje to, że czują się one bardziej związane z samym postępowaniem i są bardziej skłonne przyjąć wyrok, niezależnie od tego, jakie będzie postanowienie⁵⁵⁶.

W założeniu teoretycznym postępowania arbitrażowe powinny być mniej kosztowne niż postępowania prowadzone przed sądami powszechnymi. W wielu przypadkach spraw, które toczą się dłużej, przewaga kosztowa na pewno jest widoczna. Decyduje o tym, najprościej rzecz ujmując, krótszy aniżeli w przypadku sądownictwa powszechnego czas postępowania. Dodatkowo jako kolejną z zalet wskazuje się także poufność postępowania – wyroki sądów

⁵⁵² E.J. Krzeńskiak, *Wybrane elementy...*, s. 704.

⁵⁵³ E.J. Krzeńskiak, *Kluby i organizacje...*, s. 552; *Kodeks Arbitrażowy Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS Code)*, stan prawny: 1 lipca 2025 r., <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 4.09.2025]

⁵⁵⁴ E.J. Krzeńskiak, *Kluby i organizacje...*, s. 552; A. Redfern, M. Hunter, *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, Oxford 2023, s. 85–95.

⁵⁵⁵ Obecnie w większych sądach na wyznaczenie pierwszego terminu czeka się około ośmiu miesięcy i nierzadko już ta pierwsza decyzja powoduje skargę strony na przewlekłość postępowania (za: A. Łukaszewicz, *Ponad dwa tysiące spraw na jednego sędziego*, „Rzeczpospolita” 21.04.2016 r., s. C1); G. Kaufmann-Kohler, A. Rigozzi, *International Arbitration: Law and Practice in Switzerland*, Oxford 2021, s. 590–595.

⁵⁵⁶ E.J. Krzeńskiak, *Kluby i organizacje...*, s. 553; G. Born, *op. cit.*, s. 131–145.

polubownych są niejawne⁵⁵⁷. Paradoksalnie jedna z uwzględnionych wyżej zalet może także w danych okolicznościach stanowić wadę postępowania polubownego. Jest nią poufność. Brak jawności sprawia, że niedostępne są opracowania podsumowujące orzecznictwo sądów polubownych, chyba że w ostateczności sprawa trafi na wokandę sądu powszechnego, łącznie z Sądem Najwyższym. Otóż, po pierwsze, same strony mają większą trudność w oszacowaniu swoich szans procesowych, a po drugie, sędziowie nie mogą oprzeć się na precedensowych wyrokach⁵⁵⁸.

Ad extremum do wad zaliczyć można, że sądy polubowne będą najczęściej miały duże doświadczenie w sprawach sportowych. Natomiast niekoniecznie mogą mieć – na co zwrócono uwagę choćby w literaturze brytyjskiej – równie duże doświadczenie prawne lub gospodarcze (szczególnie jeśli sprawa jest rozstrzygana przez jednego arbitra)⁵⁵⁹.

Liczna grupa autorów pomija jednak wady sądownictwa polubownego, które nade wszystko w przypadku sporów związanych ze sportem, są również nieuniknione.

Dużym ryzykiem jest prawdopodobieństwo, że arbiter rozstrzygający spór może być nieobiektywny. Ta płaszczyzna zostanie szerzej omówiona w dalszej części monografii, oscylując wokół punktu wyjścia rozważania niemieckiego sądu apelacyjnego rozstrzygającego sprawę niemieckiej łyżwiarki szybkiej Claudii Pechstein, posiadające walor uniwersalny, nieograniczony do niemieckiego systemu prawnego. Podkreślić należy, że cały rozkład współczesnego arbitrażu sportowego jest oparty na nierównowadze stron. Mowa mianowicie o znacznej przewadze polskich związków sportowych i związków sportowych nad klubami sportowymi i samymi sportowcami. Wątpliwości, co do neutralności arbitrów i ich obiektywizmu, mogą być w niektórych przypadkach zasadne. Minusem jest również brak szansy ubiegania się o zwolnienie z kosztów sądowych. Ponadto mamy do czynienia, zdaniem F. Zedler, z zawężoną sposobnością obrony praw strony na wypadek wydania przez sąd polubowny wadliwego rozstrzygnięcia⁵⁶⁰.

Zasadniczo wybór sądu polubownego w miejsce sądu powszechnego może oznaczać, że podjęcie decyzji przez sąd polubowny w miejsce sądu powszechnego może spowodować, że podjęcie decyzji przez sąd polubowny nie zakończy sprawy. Najprawdopodobniej będzie tak w przypadku, gdy sprawa, która jest rozpatrywana przez sąd polubowny, podlega także jurysdykcji organów regulacyjnych (takich jak Komisja Europejska, która w kazusach zarzutów

⁵⁵⁷ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 553; *Kodeks Arbitrażowy Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS Code)*, stan prawny na 1 lipca 2025 r., <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 4.09.2025].

⁵⁵⁸ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 554. A. Redfern, M. Hunter, *op. cit.*, s. 305–320.

⁵⁵⁹ J. Taylor, J. Herbert, *op. cit.*, s. 87.

⁵⁶⁰ F. Zedler, *Postępowanie polubowne...*, s. 51.

antymonopolowych może kontynuować swoje postępowania niezależnie od tego, że sprawa została już rozstrzygnięta przez sąd arbitrażowy)⁵⁶¹.

Wyraźnie należy podkreślić, że dopuszczalność partycypowania osób trzecich w postępowaniu arbitrażowym jest definitywnie bardziej ograniczona w konfrontacji z postępowaniem sądowym⁵⁶².

Ocena, czy w pewnych okolicznościach sprawy bardziej skuteczny jest sąd arbitrażowy czy sąd powszechny, nie jest więc wcale dosadnie przesądzona na korzyść sądownictwa polubownego⁵⁶³.

Kwestią kontrowersyjną i dyskusyjną jest niewątpliwie fakt, iż przepisy polskiego prawa zawierają, normę, którą – jak się wydaje – można ewentualnie brać pod uwagę jako podstawę dającą sądowi prawo do uznania, iż wyroki CAS mogą łamać klauzulę porządku publicznego. Przepis art. 1169 § 3 k.p.c poświęcony składowi sądu polubownego wyraźnie przewiduje, iż postanowienia umowy przyznające jednej ze stron więcej uprawnień przy powołaniu sądu polubownego są bezskuteczne. W polskiej doktrynie, co ważne, zostało wyrażone zdanie, że sytuacja, w której skład listy arbitrów danego sądu polubownego jest skonstruowany w taki sposób, że narusza prawa jednej ze stron, może być potraktowany właśnie jako zachwianie postanowień art. 1169 § 3 k.p.c. W opinii A. Kurowskiej wygląda to następująco „Na brak równouprawnienia można przytoczyć tu następujące przykłady: [...], zawężenie kręgu osób, z którego powinni zostać wybrani arbitrzy w sposób niekorzystny dla jednej ze stron”⁵⁶⁴.

Inaczej rzecz ujmując, nawet jeżeli każda ze stron wybiera jednego z arbitrów, a przewodniczący jest wytypowany przez dwóch arbitrów „bocznych”, to w sytuacji okrojenia kręgu osób, z którego strony wybierają arbitrów, mamy możliwość się dopatrywać naruszenia zasady wyrażonej w przepisie art. 1169 § 3 k.p.c. Jeżeli stwierdzimy, że wyżej wskazana norma kodeksu postępowania cywilnego zawiera się w zakresie podstawowych norm bezwzględnie obowiązujących, a skład osobowy arbitrów CAS jest zawężony „w sposób niekorzystny dla

⁵⁶¹ Tak było np. w sprawie *AEK Athens and Slavia Prague vs. UEFA CAS* (98/200), w której decyzja wstępna została wydana 17 lipca 1998 r., a decyzja ostateczna 20 sierpnia 1999 r. Mimo rozstrzygnięcia sprawy przez CAS (przy posłużeniu się także przepisami dotyczącymi konkurencji) Komisja Europejska kontynuowała swoje postępowanie, tak jakby postępowanie arbitrażowe w ogóle nie zostało przeprowadzone. Jak można przypuszczać, decyzja podjęta przez sąd powszechny w kraju członkowskim Unii Europejskiej cieszyłaby się większym respektem w oczach przedstawicieli Komisji Europejskiej.

⁵⁶² E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 554; A. Redfern, M. Hunter, *op. cit.*, s. 235–245.

⁵⁶³ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 554.

⁵⁶⁴ A. Kurowska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, LEX/el. 2006, komentarz do art. 1169, <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publicacje/komentarze/kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-do-zmian-wp-rowadzonych-587274680> [dostęp: 4.09.2025]; por. także H.-J. Musielak, W. Voit, *Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz*, München 2002, § 1034, nb. 3; A. Redfern, M. Hunter, *op. cit.*, s. 205–210.

jednej ze stron” – zaznaczając, że ta ostatnia okoliczność została uznana za udowodnioną przez Sąd Apelacyjny w Monachium w sprawie dotyczącej Pechstein – droga do podważania orzeczeń CAS w Polsce byłaby otwarta. Niepodważalne jest, że aspekt tego, czy fakt, że to federacje sportowe zgłaszają przewagę kandydatów na arbitrów CAS, znaczy z automatu „zawężenie kręgu osób w sposób niekorzystny” dla drugiej strony sporów, jakie toczą się przed CAS (najczęściej sportowców). W dającym podwalinę dla polskiego arbitrażu dziele – *Systemie prawa handlowego* – A. Szumański stwierdził, że „przyjmuje się za dozwoloną, gdyż uzasadnioną psychologicznie sympatię tego arbitra do strony sporu, która dokonała jego nominacji”⁵⁶⁵. Analizować można więc, czy w odniesieniu do arbitrów powołanych w skład samego CAS (na listę arbitrów, a nie w skład konkretnego zespołu orzekającego) z inicjatywy federacji sportowych, tego rodzaju „sympatia” do federacji istnieje. Jeśli odpowiedź pozostaje twierdząca, problem istnieje. Tak właśnie uznał Sąd Apelacyjny w Monachium⁵⁶⁶.

Rozdział czwarty poświęcony został praktycznym aspektom funkcjonowania arbitrażu sportowego w kontekście odpowiedzialności dyscyplinarnej i regulaminowej w sporcie. Analizie poddano relacje pomiędzy odpowiedzialnością dyscyplinarną a cywilnoprawną, a także konstrukcję winy klubu jako podmiotu zbiorowego. Omówiono rolę sądów polubownych w rozwiązywaniu sporów sportowych oraz wskazano na specyfikę arbitrażu w sprawach dyscyplinarnych, akcentując jego znaczenie jako elementu stosunku prywatnoprawnego w sporcie. Szczególne miejsce zajęła również problematyka odwołań do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl oraz funkcjonowanie krajowych i międzynarodowych sądów arbitrażowych. Całość rozważań ukazuje, że arbitraż stanowi istotny mechanizm równoważący interesy organizacji sportowych, klubów i zawodników, a jednocześnie kształtuje standardy odpowiedzialności w sporcie. Naturalnym rozwinięciem powyższych analiz jest przyjrzenie się instytucji, która w wymiarze globalnym stanowi centralny punkt odniesienia dla arbitrażu sportowego – Trybunałowi Arbitrażowemu ds. Sportu w Lozannie (*Court of Arbitration for Sport, CAS*). Rozdział piąty koncentruje się na omówieniu genezy, struktury organizacyjnej, kompetencji oraz praktyki orzeczniczej CAS, który obecnie pełni rolę podstawowej instytucji arbitrażowej rozstrzygającej spory sportowe na arenie międzynarodowej.

⁵⁶⁵ A. Szumański (red.), *System prawa handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, Warszawa 2015, s. 428; G. Kaufmann-Kohler, A. Rigozzi, *International Arbitration...*, s. 605–612.

⁵⁶⁶ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 572; wyrok Sądu Apelacyjnego w Monachium z 28 marca 1996 r., sygn. U 2103/95, sprawa *Krabbe v. IAAF*; G. Kaufmann-Kohler, A. Rigozzi, *International Arbitration...*, s. 605–612.

Rozdział czwarty ukazał złożoność problematyki odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie w kontekście jej relacji z innymi rodzajami odpowiedzialności – regulaminową, cywilnoprawną czy stricte sportową. Analiza wskazała, że odpowiedzialność dyscyplinarna stanowi istotny element stosunku prywatnoprawnego, a jej konstrukcja wymaga uwzględnienia zarówno autonomii organizacji sportowych, jak i ogólnych zasad prawa. Szczególną uwagę poświęcono zagadnieniu winy klubu, odwołaniom od orzeczeń organów dyscyplinarnych oraz praktyce działania sądów polubownych w sporcie, które stanowią alternatywną formę rozwiązywania sporów dyscyplinarnych. Przeprowadzona analiza ukazała, że arbitraż sportowy w Polsce, pomimo rosnącego znaczenia, nadal funkcjonuje w ścisłej zależności od regulacji wewnętrznych związków sportowych i ograniczeń wynikających z systemu prawa krajowego. W konsekwencji praktyka arbitrażowa w sporcie polskim ujawnia zarówno swoje mocne strony, jak i istotne słabości, co ma bezpośrednie znaczenie dla stabilności i przewidywalności rozstrzygnięć w sprawach dyscyplinarnych. Zarysowane zagadnienia stanowią punkt wyjścia do dalszych rozważań nad arbitrażem sportowym w wymiarze międzynarodowym. Dlatego w kolejnym rozdziale uwaga zostanie skupiona na Trybunale Arbitrażowym ds. Sportu (CAS), który – jako podstawowa i najbardziej rozpoznawalna instytucja arbitrażowa w sporcie – wyznacza standardy w zakresie rozwiązywania sporów dyscyplinarnych i kontraktowych, wpływając zarówno na praktykę krajową, jak i rozwój globalnego systemu prawa sportowego.

ROZDZIAŁ V

Sportowy Trybunał Arbitrażowy w Lozannie jako najwyższa instytucja rozstrzygająca sprawy dopingowe na świecie

5.1. Geneza Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie

Sięgając do wydarzeń z 1896 r., kiedy to odbyły się pierwsze nowożytne Igrzyska Olimpijskie zorganizowane w duchu szlacheckich ideałów barona Pierre’a de Coubertina, rywalizacja sportowa przeszła radykalną, gruntowną wręcz przemianę. Od początku lat osiemdziesiątych XX w. dostrzegalne było zjawisko nasilania się komercjalizacji i profesjonalizacji sportu. Bezpośrednim tego przełożeniem było upowszechnienie się transmisji telewizyjnych z najważniejszych imprez sportowych, a w związku z tym też coraz większymi i poważniejszymi inwestycjami sponsorów. Sport międzynarodowy zaczął dynamicznie się rozwijać – pojawiło się coraz więcej konfliktów prawnych między sportowcami, federacjami a organizacjami sportowymi. Brakowało niezależnego, wyspecjalizowanego organu, który rozstrzygałby te spory na poziomie międzynarodowym. Sport nie jest wyłącznie unikalnym fenomenem o charakterze społecznym, ale także gospodarczym, a niekiedy nawet politycznym. Dzieje się tak wskutek jego wielowymiarowości i wszechobecności rywalizacji sportowej. To właśnie ta powszechność i miliony zaangażowanych w niego bezpośrednio lub pośrednio osób sprawia, że areny sportowe są jednocześnie potężnym rynkiem reklamowym i telewizyjnym⁵⁶⁷.

W sposób naturalny, co oczywiste, nastąpiła także eskalacja sporów sportowych. Różny jest charakter i tło tych konfliktów. Rozpoczynając od sporów dyscyplinarnych wiążących się z penalizacją za stosowanie niedozwolonych środków dopingujących, przez spory standardowe cywilnoprawne-kontraktowe: o prawa do transmisji telewizyjnych, rozdysponowanie zysków, prawa klubu sportowego do zawodnika⁵⁶⁸.

Współcześnie spory w tej materii wynikają przede wszystkim z zaskarżenia ostatecznych decyzji dyscyplinarnych lub regulaminowych międzynarodowych lub krajowych federacji

⁵⁶⁷ P. Cioch, *op. cit.*, s. 71.

⁵⁶⁸ *Ibidem*; wyrok CAS z 27 kwietnia 2017 r., CAS 2016/A/4676 *WADA v. Maria Sharapova*, w którym potwierdzono stosowanie sankcji dyscyplinarnych wobec zawodnika za naruszenie przepisów antydopingowych.

sportowych. Rzadko są natomiast konsekwencją naruszenia norm prawa cywilnego, administracyjnego czy karnego. Skorelowane jest to z faktem, iż oparta na zasadzie dobrowolności oraz dość mocno przesiąknięta elementami etyki i zasad prawa stowarzyszeniowego działalność sportowa nie poddaje się łatwo reglamentacji i penalizacji⁵⁶⁹.

W związku z globalizacją sportu i wzrostem jego znaczenia ekonomicznego oraz społecznego pojawiło się coraz więcej konfliktów prawnych w środowisku sportowym dotyczących chociażby naruszeń kontraktów sponsorskich, transferów zawodników czy decyzji dyscyplinarnych federacji. Coraz bardziej dotkliwy stawał się fakt, że brakowało wyspecjalizowanego bezstronnego sądu, który mógłby szybko i sprawnie rozwiązywać spory sportowe na arenie międzynarodowej. Zwykle sądy powszechne nie były przygotowane do oceny spraw sportowych, zwłaszcza że wiele z nich wymagało pilnych rozstrzygnięć przed zawodami. Zamysł stworzenia międzynarodowego trybunału arbitrażowego powołanego specjalnie do rozstrzygania sporów sportowych, powstał i został wdrożony w życie na początku lat osiemdziesiątych XX w. z inicjatywy ówczesnego Prezydenta MKOI Juana Antonia Samarancha oraz Senegalczyka Kébe Mbaye (głównego organu sądowego ONZ, członka MKOI i wiceprezesa Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze)⁵⁷⁰.

W trakcie 86. Sesji Zgromadzenia Ogólnego Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego, która odbyła się w 1983 r. w New Delhi, projekt utworzenia Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) został przedstawiony przez Juana Antonio Samarancha, ówczesnego przewodniczącego MKOI⁵⁷¹. Efektem wymiernym uprzednich analiz i konsultacji prowadzonych w ramach struktur MKOI w kwestii zapotrzebowania środowiska sportowego na niezależny organ rozjemczy było zaowocowanie zaprezentowaną propozycją. Przebieg głosowania nad nią odbył się w następującym porządku chronologicznym:

- projekt został przedstawiony jako punkt formalny porządku obrad, co świadczyło o jego wysokim priorytecie;
- w toku obrad nie napotkał większego sprzeciwu – członkowie MKOI dostrzegali potrzebę systemowego podejścia do rozstrzygania sporów sportowych, zwłaszcza w kontekście nadchodzących igrzysk;
- głosowanie miało charakter jawny i formalny, w myśl procedury MKOI;

⁵⁶⁹ A. Wach, *Nowe ujęcie modelu rozwiązywania sporów sportowych* [w:] *Kultura fizyczna a zmiana społeczna*, red. Z. Dziubiński, P. Rymarczyk, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Warszawa 2014, s. 375.

⁵⁷⁰ P. Cioch, *op. cit.*, s. 72; M. Bernasconi, *The History and Development of the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, „Pace International Law Review” 2011, t. 23, nr 2, s. 241–274.

⁵⁷¹ M. Jędrusik, *Międzynarodowy Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS) – struktura, kompetencje i funkcjonowanie* [w:] *Prawo sportowe*, red. A.J. Szwarc, PWN, Warszawa 2018, s. 212.

- projekt został przyjęty zdecydowaną większością głosów – brak odnotowanego sprzeciwu lub istotnej opozycji.

Decyzja o utworzeniu CAS była zatem niemal jednomyślna. Pokazuje to, że środowisko olimpijskie traktowało powołanie niezależnego sądu sportowego jako naturalny krok w rozwoju międzynarodowego prawa sportowego. Prymarny statut CAS wszedł w życie 30 czerwca 1984 r. Na Prezydenta Trybunału powołano wspomnianego powyżej Kébe Mbaye⁵⁷², natomiast sekretarzem został Gilbert Schwaar. Początkowo kompetencje Trybunału nie były szczególnie konkretnie doprecyzowane. Widoczna też była ewidentna kolizja z dotychczasowymi uprawnieniami innych krajowych, a w głównej mierze międzynarodowych federacji sportowych, które uzurpowały sobie pewne prawa w zakresie arbitrażu sportowego. Za przykład można przytoczyć rozpoznawanie środków odwoławczych od decyzji nakładających na sportowców sankcje za naruszenie reguł uczciwego współzawodnictwa. Na domiar tego miały miejsce liczne nieporozumienia i Trybunał musiał wyjaśnić, że nie powstał w celu rozwiązywania technicznych problemów sportowych. W owym względzie nadal właściwe są federacje sportowe i MKOI. Harmonijnie z zamierzeniami twórców Trybunału jego zadania miały się ograniczyć do rozjemstwa sporów sportowych, szczególnie w kwestiach ekonomicznych⁵⁷³.

Zasygnalizować należy, że rozstrzyganie różnych kontrowersyjnych kwestii związanych z relacjami sportowymi było początkowo zadaniem licznych stowarzyszeń i gremiów działających w ramach związków. Generalnie należały do nich struktury wewnętrzne organizacji sportowych (federacji/krajowych związków), sądy dyscyplinarne, rozjemcze i koleżeńskie, a także różnego typu komitety i komisje podejmujące się realizacji działalności orzeczniczej i rozmaite formy odpowiedzialności w zakresie sportu. W celu zmaksymalizowania skuteczności omawianej praktyki międzynarodowe lub krajowe federacje sportowe często zastrzegają w swoich regulaminach obowiązek kierowania sporów wyłącznie do organów wewnętrznych i/lub CAS. Należy jednak podkreślić, że w świetle zasady prawa do sądu (obowiązującej m.in. w państwach UE) całkowite wyłączenie jurysdykcji sądów powszechnych może zostać uznane za sprzeczne z prawem. Ocena dopuszczalności takiego ograniczenia zależy jednak od systemu prawnego danego państwa⁵⁷⁴. W ten sposób federacje

⁵⁷² Kébe Mbaye piastował funkcję Prezydenta CAS do śmierci w 2007 r. Jego następcą został Włoch Mino Auletta; M. Bernasconi, *op. cit.*, s. 241–274.

⁵⁷³ P. Cioch, *op. cit.*, s.73; A. Duval, B. Van Rompuy (red.), *The Legacy of Bosman. Revisiting the Relationship Between EU Law and Sport*, T.M.C. Asser Press, The Hague 2016, s. 92–96.

⁵⁷⁴ A. Wach, *Nowe ujęcie modelu...*, s. 375; P.M. Dupont, *Sports Law in the European Union*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn 2020, s. 233–240.

sportowe broniły swojej autonomii, ale w niektórych przypadkach również nie wykluczały jurysdykcji sądów krajowych.

Arbitraż posiada dziś zakorzenioną pozycję z uwagi na istnienie jako metoda rozstrzygania sporów w sporcie, w dużej mierze dzięki jego konsekwentnej i wszechstronnej praktyce. W zagranicznej nomenklaturze prawniczej Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu z siedzibą w Lozannie w Szwajcarii⁵⁷⁵ funkcjonuje pod dwiema nazwami: angielską – *Court of Arbitration for Sport (CAS)* i francuską – *Tribunal Arbitral du Sport (TAS)*⁵⁷⁶.

Poza swoją główną siedzibą ma także dwa stałe zdecentralizowane biura w Sydney oraz w Nowym Jorku, które zostały utworzone w 1996 r., aby zwiększyć swoją obecność za granicą. Językami roboczymi CAS są angielski i francuski. Trybunał w pierwszych latach działalności nie cieszył się popularnością. Wiązało się to z tym, że mimo klarownego celu działania Trybunału, jego ewidentne kompetencje nie były sprecyzowane, a co ważniejsze, występowała wyraźna kolizja uprawnień z innymi krajowymi i międzynarodowymi organizacjami sportowymi, które rościły sobie wyłączne prawo do chociażby rozpoznawania środków odwoławczych od decyzji nakładających na sportowców sankcje za naruszenie reguł uczciwego współzawodnictwa⁵⁷⁷. Istnienie Trybunału powodowało liczne nieporozumienia dotyczące jego faktycznej roli w świecie sportu. W szczególności mylono jego zadania z rozstrzyganiem typowo technicznych kwestii sportowych, które nadal pozostawały w kompetencji federacji sportowych oraz MKOl. CAS wielokrotnie podkreślał, że jego właściwość ogranicza się do rozstrzygania sporów sportowych, głównie o charakterze ekonomicznym⁵⁷⁸. Wszystko to spowodowało, iż organizacje sportowe nie wprowadzały do swoich statutów i kontraktów klauzul arbitrażowych, poprzez to w Trybunale było bardzo niewiele spraw spornych⁵⁷⁹.

W tym okresie sprawy rozpoznawane były zgodnie ze statutem i zasadami obowiązującymi w Trybunale. Postępowanie opierało się tylko na jednej procedurze spornej, co do zasady bezpłatnej. Wyjątek jednak stanowiły sprawy o charakterze finansowym, kiedy strony mogły zostać zobowiązane do pokrycia części kosztów. Powód w momencie składania

⁵⁷⁵ Spotyka się także – wynikające z tłumaczenia angielskiego – określenie Sportowy Sąd Arbitrażowy. Na poziomie krajowym, w prawie polskim, najwyższym sądem arbitrażowym jest Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy PKOl. Stąd też wydaje się, że i w tym przypadku użycie określenia „trybunał” zamiast „sąd”, w stosunku do najwyższej instytucji arbitrażowej w sporcie międzynarodowym, będzie bardziej adekwatne.

⁵⁷⁶ P. Cioch, *op. cit.*, s. 72; *Statutes of the Court of Arbitration for Sport (CAS) and Internal Regulations of the ICAS*, Lausanne 2023, <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 4.09.2025].

⁵⁷⁷ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 213; *Statutes of the Court of Arbitration for Sport (CAS) and Internal Regulations of the ICAS*, Lausanne 2023, <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 4.09.2025].

⁵⁷⁸ P. Cioch, *op. cit.*, s. 73.

⁵⁷⁹ M. Coccia, *op. cit.*, [dostęp: 4.09.2025].

wniosku do Trybunału musiał złożyć także umowę o arbitraż. Kolejno wniosek poddawany był analizie arbitrów na „Panelu wniosków”, którzy orzekali o dopuszczalności wniosku, a w razie potrzeby – na dalszym etapie – byli wzywani do rozpatrzenia sporu⁵⁸⁰.

Należy podkreślić, że niezależnie od decyzji arbitrów „Panelu” o ewentualnym odrzuceniu sprawy, stronom przysługiwała możliwość kontynuowania dochodzenia swoich roszczeń. W przypadku uznania powództwa za dopuszczalne – zarówno na wniosek stron, jak i w drodze decyzji prezesa Trybunału – wniosek kierowano w pierwszej kolejności do postępowania pojednawczego. Dopiero w razie jego bezskuteczności wszczynano właściwe postępowanie arbitrażowe⁵⁸¹. Poza tą sporną procedurą istniała także tzw. procedura konsultacyjna otwarta dla każdej organizacji sportowej lub każdej zainteresowanej osoby. Dawała ona wnioskodawcom możliwość uzyskania opinii w kwestiach prawnych we wszystkich sprawach związanych ze sportem. Procedura ta, choć w zmienionej postaci, funkcjonuje do dzisiaj⁵⁸².

Pierwszy pozew został wniesiony do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) w 1986 r. i było pewnego rodzaju początkiem realnego funkcjonowania organu w praktyce międzynarodowego prawa sportowego. W początkowych latach działalności Trybunału, w szczególności w cenzusie od 1987 do 1989 r., cechował się bardzo umiarkowanym zainteresowaniem ze strony środowisk sportowych. W ciągu tych trzech lat złożono 12 wniosków, przy czym część z nich miała charakter wyłącznie konsultacyjny. W praktyce oznaczało to, że strony nie wnosiły o rozstrzygnięcie konkretnego sporu, lecz o opinię prawną Trybunału na temat danej regulacji lub sytuacji. Na przestrzeni lat w miarę rozwoju orzecznictwa CAS zaczął stopniowo rozszerzać zakres swojej jurysdykcji, obejmując także kontrolę legalności sankcji nakładanych przez krajowe federacje sportowe. Głównym problemem jednak okazał się brak odpowiednich regulacji w statutach tych związków, spora część z nich nie zawierała wymaganych klauzul arbitrażowych, które uprawniałyby CAS do orzekania w sprawach wewnętrznych danego związku. Brak tychże zapisów powodował, że CAS nie miał formalnej podstawy prawnej do zajęcia się wieloma sprawami, pomimo że byłby

⁵⁸⁰ B. Stępień-Załucka (red.), *Sędziowanie, sądownictwo i wymiar sprawiedliwości w sprawach sportowych*, Wydawnictwo UR, Rzeszów 2021, s. 15; *Statutes of the Court of Arbitration for Sport (CAS) and Internal Regulations of the ICAS*, Lausanne 1984, s. 7–9; por. obecnie: Kodeks postępowania arbitrażowego (*Code of Sports-related Arbitration*), art. R45–R64 (przepisy regulujące koszty i opłaty postępowania), Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu, Lozanna 2023, <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 4.09.2025].

⁵⁸¹ *Statutes of the Court of Arbitration for Sport (CAS) and Internal Regulations of the ICAS*, Lausanne 1984, s. 10–12; por. obecnie: Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R37–R46 (przepisy dotyczące dopuszczalności spraw i wstępnego postępowania)... [dostęp: 4.09.2025].

⁵⁸² *Statutes of the Court of Arbitration for Sport (CAS) and Internal Regulations of the ICAS*, Lausanne 1984, s. 12–14 (dotyczące tzw. *Advisory Opinions* wydawanych przez CAS); por. obecnie: Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R60–R63 (przepisy regulujące *Advisory Opinions*)... [dostęp: 4.09.2025].

do tego merytorycznie przygotowany. Wszakże z rozwojem świadomości prawnej federacji i wzrostem prestiżu CAS, organizacje sportowe zaczęły stopniowo aktualizować swoje regulaminy oraz dopuszczać jurysdykcję Trybunału jako instancji nadrzędnej w sporach sportowych⁵⁸³.

W dążeniu do zwiększenia rozpoznawalności Trybunału podjęto decyzję o wdrożeniu pierwszych środków zaradczych. W 1991 r. CAS opublikował adekwatny dokument, czyli „Przewodnik arbitrażowy” (*Arbitration Guide*). Miał on w zamyśle uprościć procedury arbitrażowe oraz zachęcić organizacje sportowe do korzystania z jurysdykcji Trybunału. Jedną z najważniejszych składowych tego przewodnika było zamieszczenie wzorcowych klauzul arbitrażowych, które federacje i związki sportowe mogły dobrowolnie włączyć do swoich statutów, regulaminów albo kontraktów. Wśród nich znalazła się klauzula o poddaniu się jurysdykcji CAS, która miała na celu ujednolicenie praktyki w zakresie odwołań od decyzji dyscyplinarnych lub sporów o charakterze kontraktowym⁵⁸⁴.

Warto przytoczyć jedną spośród najistotniejszych klauzul: „Wszelkie spory wynikające z niniejszych Statutów i Zasad Federacji [...], których nie można rozstrzygnąć polubownie, zostaną ostatecznie rozstrzygnięte przez sąd ustanowiony zgodnie ze Statutem i Regulaminem Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu, z wyłączeniem odwołań do sądów powszechnych. Strony zobowiązują się do przestrzegania wspomnianego Statutu i Regulaminu oraz do poddania się w dobrej wierze orzeczeniu, które ma zostać wydane, bez utrudniania jego wykonania”.

Wprowadzenie powyższej klauzuli miało ogromne znaczenie prawne i praktyczne w stosowaniu. Zapewniała ona dobrowolne i wiążące poddanie się arbitrażowi CAS, wyłączenie drogi sądowej przed sądami powszechnymi, co miało chronić autonomię sportu, zobowiązanie stron do respektowania orzeczenia, nawet jeśli było dla nich niekorzystne⁵⁸⁵.

Do 1991 r., poza kilkoma szwajcarskimi związkami sportowymi, tylko Międzynarodowa Federacja Jeździecka (FEI) uznawała CAS za ostateczny sąd apelacyjny do rozstrzygania sporów na mocy przepisów federalnych. Analiza orzecznictwa sądowego z początku lat dziewięćdziesiątych XX w. wyjaśnia, dlaczego tak wiele orzeczeń dotyczyło sporów jeździeckich⁵⁸⁶. Przełomowe znaczenie miało orzeczenie Federalnego Sądu Najwyższego Szwajcarii z 15 marca 1993 r. w sprawie jeźdźcy Elmara Gundela. Zaskarżył on decyzję organów jurysdykcyjnych Międzynarodowej Federacji Jeździeckiej (FEI), która nakładała na

⁵⁸³ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 212–213.

⁵⁸⁴ *Ibidem*.

⁵⁸⁵ Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R27 i R47... [dostęp: 4.09 2025].

⁵⁸⁶ *Ibidem*.

niego karę czasowej dyskwalifikacji oraz grzywny. CAS, do którego odwołał się zawodnik, złagodził sankcję, skracając okres dyskwalifikacji do jednego miesiąca. Gundel nie był jednak usatysfakcjonowany tym rozstrzygnięciem i wniósł skargę do Trybunału Federalnego w Szwajcarii, domagając się stwierdzenia jego nieważności⁵⁸⁷. W uzasadnieniu wyroku Trybunał Federalny wskazał, że CAS powinien funkcjonować jako „prawdziwy” i niezależny sąd arbitrażowy. Skarżący kwestionował przy tym samą jurysdykcję Trybunału Arbitrażowego, podnosząc zarzut, że CAS nie jest w istocie sądem arbitrażowym, lecz organizacją arbitrażową, co zostało wyraźnie podniesione w pozwie. Orzeczenie to w istotny sposób umocniło pozycję CAS w porządku prawnym, potwierdzając jego niezależność i legitymację jako międzynarodowego trybunału arbitrażowego właściwego do rozstrzygania sporów sportowych⁵⁸⁸.

Jednym z kluczowych rezultatów reformy w ramach tzw. Konwencji Paryskiej, która odbyła się 22 czerwca 1994 r. było opracowanie i uchwalenie nowego aktu prawnego regulującego zasady funkcjonowania oraz procedury arbitrażowe CAS – Kodeksu Arbitrażu Sportowego (*Code of Sports-related Arbitration*), który wszedł w życie w dniu 22 listopada 1994 r. (dalej: kodeks CAS)⁵⁸⁹. Założeniem niniejszego dokumentu było utworzenie dwóch wydziałów arbitrażowych Trybunału: Wydziału Arbitrażu Zwykłego i Wydziału Arbitrażu Odwoławczego. Podczas gdy Wydział Zwyczajny miał charakter sądu pierwszej instancji, zaś Wydziałowi Apelacyjnemu powierzono rozpatrywanie spraw wnoszonych do Trybunału na podstawie odwołania od rozstrzygnięć federacji i innych organizacji sportowych. Na domiar tego w 1996 r. Międzynarodowa Rada Arbitrażowa ds. Sportu z okazji Igrzysk Olimpijskich w Atlancie po raz pierwszy utworzyła Wydział Olimpijski Trybunału powołany ad hoc, będący specjalną jednostką do spraw szybkiego rozpatrywania spraw związanych ze sportem i sporów dotyczących kluczowych zawodów, takich jak Igrzyska Olimpijskie i Puchar Świata w piłce nożnej, a w związku z tym, że jednostka ta była i jest wciąż odpowiedzialna za rozwiązywanie sporów w ciągu 24 godzin – uzyskała status tymczasowej i specjalnej⁵⁹⁰.

Nowy kodeks stał się podstawą prawną działalności CAS – zarówno w zakresie organizacyjnym, jak i proceduralnym. Wprowadzał on przede wszystkim jasny podział CAS na

⁵⁸⁷ Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z 15 marca 1993 r., 4P.217/1992...; I.S. Blackshaw, R.C.R. Siekmann, J. Soek (red.)..., s. 25–32.

⁵⁸⁸ Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z 15 marca 1993 r., 4P.217/1992...

⁵⁸⁹ *Agreement Concerning the Constitution of the International Council of Arbitration for Sport*, Paris, 22.06.1994, czyli porozumienia w sprawie ukonstytuowania się Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego, https://arbitrationlaw.com/sites/default/files/free_pdfs/ICAS%20Agreement.pdf.

⁵⁹⁰ A. Rigozzi, *The Ad Hoc Division of the Court of Arbitration for Sport at the Olympic Games*, „International Sports Law Journal” 2003, nr 3–4, s. 3–8; M.J. Mitten, H. Opie, *Sports Dispute Resolution and the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, „Marquette Sports Law Review” 2009, t. 1, nr 1, s. 1–20.

dwie główne sekcje: sekcję orzeczniczą (*Ordinary Arbitration Division*) i sekcję apelacyjną (*Appeals Arbitration Division*), jednolite reguły postępowania arbitrażowego, dostosowane do specyfiki sporów sportowych, szczegółowe przepisy dotyczące wyboru arbitrów, ich niezależności, terminowości postępowania oraz poufności.

Równolegle stworzono nowy organ zarządzający, a mianowicie ICAS (*International Council of Arbitration for Sport*), który przejął kontrolę nad finansami i administracją Trybunału, co umożliwiło pełne uniezależnienie CAS od Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego (MKOl) oraz innych federacji sportowych. Zagadnieniem właściwości rzeczowej CAS zajął się Szwajcarski Trybunał Federalny. Podjął analizę niezależności od krajowych związków sportowych i MKOl, definitywnie uznając, iż w świetle struktury organizacyjnej, statusu arbitrów, a także sposobu finansowania i rozbudowy procedur arbitrażowych, CAS jest całkowicie niezależnym i samodzielny trybunałem arbitrażowym⁵⁹¹.

Niewykazywanie zainteresowania ze strony świata sportu istnieniem Trybunału wymusiło wdrożenie pierwszych zmian. W założeniu uproszczenia postępowania w 1991 r. Trybunał dokonał publikacji „Przewodnika arbitrażowego” zawierającego kilka przykładów klauzul arbitrażowych. Pośród nich znalazła się również wyżej przytoczona klauzula obowiązująca federacje i związki poddające się arbitrażowi Trybunału.

Posunięcie to stanowiło kulminację w prosperowaniu Trybunału i pozwoliło realnie mu zaistnieć na arenie międzynarodowej w roli organu rozstrzygającego. Od tego momentu wiodące organizacje sportowe świata, jak Międzynarodowy Komitet Olimpijski i międzynarodowe federacje, sukcesywnie aprobowaly Trybunał w roli sądu⁵⁹².

W nurcie tych zmian wiodące organizacje sportowe świata – w szczególności Międzynarodowy Komitet Olimpijski (MKOl), a także międzynarodowe federacje sportowe (np. FIFA, IAAF, FINA, UCI) – zaczęły sukcesywnie akceptować jurysdykcję CAS i uznawać go za organ właściwy do rozstrzygania sporów powstających w ramach ich działalności. Uznanie to nie miało charakteru czysto deklaratywnego – federacje zaczęły włączać do swoich statutów wiążące klauzule arbitrażowe, przekazujące ostateczną jurysdykcję w sprawach sportowych właśnie Trybunałowi Arbitrażowemu ds. Sportu. Od tego momentu CAS zyskał status międzynarodowego sądu sportowego o charakterze uniwersalnym, którego orzeczenia są powszechnie respektowane przez organizacje sportowe i sądy krajowe, wiążące dla stron

⁵⁹¹ P. Cioch, *op. cit.*, s.75.

⁵⁹² M.R. Davanloo, *The Procedural Rules of the Court of Arbitration for Sport*, „Journal of Politics and Law” 2017, Vol. 10, No. 4; R.C.R. Siekmann, J. Soek, *Introduction to International and European Sports Law*, T.M.C. Asser Press, The Hague 2012, s. 163–168.

i często mają charakter ostateczny, rozpoznawane jako standard w zakresie sportowego wymiaru sprawiedliwości.

Kolejne zmiany w historii Trybunału dokonały się za sprawą następnego wyroku Trybunału Federalnego Szwajcarii, wydanego 27 maja 2003 r. w sprawie dwóch rosyjskich narciarek biegowych Larissy Łazutiny i Olgi Daniłowej, które zostały zdyskwalifikowane podczas zimowych Igrzysk Olimpijskich w Salt Lake City za aplikowanie substancji zabronionej (rekombinacji erytropoetyny). W orzeczeniu tym Trybunał Federalny uznał całkowitą niezależność Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu od MKOI i innych organizacji oraz związków sportowych oraz merytoryczną i formalną bezstronność Trybunału w stosunku do MKOI⁵⁹³. Trybunał Federalny Szwajcarii ponadto podniósł, iż na dzień wydania wyroku MKOI przegrał cztery z dwunastu spraw rozpatrywanych przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu. Uznał także, że Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu, stopniowo zdobywając zaufanie świata sportu, stał się jednym z głównych filarów zorganizowanego sportu. Z pełnym powodzeniem można mu przypisać rolę prawdziwego Sądu Najwyższego świata sportu, dla którego wydaje się, że nie ma realnego i alternatywnego systemu mogącego rozwiązywać międzynarodowe spory związane ze sportem „szybko i niedrogo”, pomimo że „niewątpliwie można by je poprawić”⁵⁹⁴.

Obecnie Trybunał jest potocznie nazywany Sądem Najwyższym dla sporów sportowych. Od czasu powstania zarejestrował kilka tysięcy postępowań arbitrażowych, przy czym, co ważne, liczba rocznie zarejestrowanych w Trybunale spraw permanentnie wzrasta⁵⁹⁵. Zdecydowanie można stwierdzić, że dzisiejsza pozycja Trybunału w świecie jurysdykcji sportowej jest niepodważalna. Warto jednak pamiętać, iż w pierwszych latach funkcjonowania Trybunał nie cieszył się on popularnością, a jego role podważały nie tylko sądy krajowe, ale i same organizacje sportowe. Przełom osiągnięty na poziomie międzynarodowym w tej dziedzinie to rezultat poczynąń podjętych przez Trybunał w celu przybliżenia, uproszczenia procedury postępowania i wręcz „poprowadzenia za rękę” organizacji i związków sportowych w aspekcie zapisu na arbitraż w Trybunale. W ten sposób podmioty te, zachęczone gotową formułą, włączały ją do aktów prawnych będących fundamentem ich działania, poddając się jurysdykcji Trybunału. Niepodważalne jest to, że na popularność Trybunału wpłynęła również jego działalność, która od samego początku była w pełni fachowa i sprawiedliwa. Obecnie CAS

⁵⁹³ Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z 27 maja 2003 r., 4P.267/2002; M. Bernasconi, *op. cit.*, s. 254–257.

⁵⁹⁴ Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z 27 maja 2003 r.

⁵⁹⁵ Raport statystyczny CAS (2023) szczegółowo pokazuje liczbę postępowań według rodzaju oraz sumaryczną liczbę spraw (10 637).

jest najważniejszym i powszechnie uznawanym sądem sportowym na świecie, orzeka m.in. w sprawach dopingowych, sporach kontraktowych, naruszeniach zasad fair play. Ponadto jest to sąd o charakterze międzynarodowym i niezależnym, którego orzeczenia mają moc wiążącą i są ostateczne. Większość międzynarodowych federacji sportowych oraz organizatorów dużych imprez (w tym Igrzysk Olimpijskich) wymaga uznania jurysdykcji CAS jako warunku uczestnictwa w współzawodnictwie sportowym.

5.2. Struktura organizacyjna i kompetencje organów Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie

Sąd Arbitrażowy jest wyposażony w swój własny zestaw reguł proceduralnych zwany *Kodeksem arbitrażu i mediacji w dziedzinie sportu – zasady*. Kodeks postępowania arbitrażowego CAS (*Code of Sports-related Arbitration*, tzw. CAS Code), uwzględniający najnowsze poprawki, został zaktualizowany ze skutkiem od 1 lipca 2025 r., wraz ze zmianami w Regulaminie kosztów. Dokument składa się z dwóch zasadniczych części: statutu ICAS i CAS (część S) oraz Przepisów proceduralnych (część R)⁵⁹⁶.

Pierwsza część zawiera statut Międzynarodowej Rady Arbitrażowej ds. Sportu (ICAS) i CAS (artykuły SI–S26), natomiast druga część obejmuje zasady proceduralne (artykuły R27–R70), podzielone w następujący sposób:

1. „Postanowienia ogólne (Seksja A);
2. Postanowienia szczególne mające zastosowanie do zwykłego postępowania arbitrażowego (Seksja B);
3. Postanowienia szczególne mające zastosowanie do arbitrażu odwoławczego (Seksja C)”.

Źródła właściwości rzeczowej Trybunału należy upatrywać w art. S12 ust. 3 kodeksu CAS. Przepis ten upoważnia do następujących czynności, a mianowicie rozwiązywanie sporów sądowych w drodze zwyczajnych procedur arbitrażowych; rozpatrywanie odwołań od decyzji i orzeczeń wydanych przez organy międzynarodowych federacji i krajowych związków sportowych w zakresie, jaki jest przewidywany przez ich statuty, regulaminy albo porozumienia

⁵⁹⁶ *Code of Sports-related Arbitration (CAS Code) with amendments in force as from 1 July 2025*, Court of Arbitration for Sport, Lausanne 2025, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2025__EN_.pdf [dostęp: 2.09.2025].

z tymi organizacjami; wydawanie niewiążących opinii na wniosek międzynarodowych organizacji sportowych⁵⁹⁷.

ICAS jest to Międzynarodowa Rada Arbitrażowa ds. Sportu stanowiąca ciało zarządcze w stosunku do CAS. Tworzy ramy prawne oraz strukturalne, natomiast CAS prosperuje w ramach tych ram jako „sąd sportowy”. Można zatem śmiało stwierdzić, że ICAS jest organem nadzorczym i strategicznym, a CAS organem orzekającym i operacyjnym⁵⁹⁸. ICAS nie rozstrzyga spraw, ale tworzy warunki, by CAS mógł to robić w sposób bezstronny, przejrzysty i międzynarodowo akceptowalny⁵⁹⁹.

Kodeks Arbitrażowy CAS (*Code of Sports-related Arbitration*) reguluje strukturę, funkcjonowanie, postępowanie oraz relacje na linii CAS – ICAS. ICAS jest instytucją o osobowości prawnej zarejestrowaną w Szwajcarii jako fundacja (*Foundation for International Arbitration in Sport* – FIAS). Jak już wcześniej zostało podkreślone, CAS jest pod względem instytucjonalnym sądem arbitrażowym, natomiast od strony organizacyjnej bazuje na Międzynarodowej Radzie Arbitrażu Sportowego – fundacji w rozumieniu art. 80 szwajcarskiego kodeksu cywilnego (*Zivilgesetzbuch* – ZGB), która pełni szerokie spektrum funkcji, otóż sprawuje nadzór, zarządza oraz reprezentuje Trybunał w stosunkach zewnętrznych. ZGB jest wzorem światowej cywilistyki, przyjętym w wielu krajach świata, w tym także w Turcji, zgodnie z reformami Atatürka po I wojnie światowej⁶⁰⁰. Głównym jej zadaniem jest ułatwianie funkcjonowania Trybunału poprzez ochronę jego niezależności oraz dbanie o poszanowanie równych praw stron postępowania. Rada Trybunału powszechnie występuje pod nazwą angielską *International Council of Arbitration for Sport* (ICAS) oraz francuską *Conseil International de l'Arbitrage en mati'ere de Sport* (CIAS). Fundacja ICAS opłacana jest z części wpływów pochodzących z praw telewizyjnych do Igrzysk Olimpijskich. Przytoczona organizacja składa się dwudziestu „wysokiej klasy prawników”, delegowanych przez zrzeszenia międzynarodowych związków sportów letnich i zimowych, Związek Narodowych Komitetów Olimpijskich i MKOI. Do kompetencji Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego zaliczyć należy zmiany reguł postępowania arbitrażowego, obsada listy

⁵⁹⁷ *Statute of the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, art. R27–R37, R47–R59, R63 [w:] *Code of Sports-related Arbitration (CAS Code)* (wersja obowiązująca od 1 stycznia 2021 r.), www.tas-cas.org [dostęp: 2.09.2025].

⁵⁹⁸ *Statute of the International Council of Arbitration for Sport (ICAS)*, art. S1–S8 [w:] *Code of Sports-related Arbitration (CAS Code)* (wersja obowiązująca od 1 stycznia 2021 r.), www.tas-cas.org [dostęp: 2.09.2025].

⁵⁹⁹ *Ibidem*, art. S2–S6; A. Wach, *Międzynarodowy Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS) – struktura i znaczenie w międzynarodowym prawie sportowym*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2018, t. 114, s. 203–220.

⁶⁰⁰ Por. A. Szpunar, *Zarys prawa cywilnego. Część ogólna*, Warszawa 2009, s. 45–46, w którym autor wskazuje na znaczenie szwajcarskiego ZGB jako wzoru dla innych kodyfikacji. Por. też: J. Wasilkowski, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1967, s. 21–23, który podkreśla recepcję rozwiązań ZGB w Turcji w ramach reform Atatürka.

arbitrów i sprawowanie finansowej kontroli nad Trybunałem (dokładnie zatwierdzanie budżetu i rocznych wydatków CAS). Co więcej, ICAS może za pomocą uchwał powoływać do życia na stałe bądź tymczasowo regionalne albo lokalne struktury sądu arbitrażowego⁶⁰¹.

Ważnym elementem ICAS jest Sekretariat (*The CAS Court Office*) wspomagający prace obu izb. Na jego czele stoi Sekretarz Generalny. Do jego głównych zadań należy organizacja pracy radców i uczestnictwo w posiedzeniach ICAS w charakterze głosu doradczego. Po wpłynięciu pozwu, w ramach czynności wstępnych, Sekretariat ustala, jaka jest istota prawna sporu. Następnie przekazuje sprawę do odpowiedniej izby. Decyzja ta nie podlega zaskarżeniu. Inną ważną funkcją Sekretariatu jest umożliwienie stronom dochowania ustalonych terminów i doręczenie pism procesowych. Kolejną kompetencją jest ustalanie i egzekucja kosztów sądowych. Udziela stronom i samym arbitrom doradztwa w zakresie regulaminów postępowania i orzecznictwa CAS. Ponosi odpowiedzialność również za organizację szkoleń, konferencji i seminariów oraz kontakty z mediami⁶⁰².

W 1996 r. zdecentralizowano Sekretariat i stworzono dwa terenowe biura CAS, jak już wspomniano w Nowym Jorku (do 1999 r. biuro mieściło się w Denver) oraz w Sydney. Istotne jest to, że wskazane biura nie pełnią jedynie roli sekretariatów, w których można złożyć pozew, lecz działają rzeczywiście. Przejawia się to w tym, iż zdolne są do przeprowadzenia postępowania i rozstrzygnięcia sporu. Biuro w Nowym Jorku jest w istocie swej typową instancją odwoławczą w sferze sportu (włącznie w sprawach związanych ze stosowaniem środków dopingujących) od orzeczeń sądu arbitrażowego *American Arbitration Association*. W Sydney procedury arbitrażowe w pierwszej instancji mogą być przeprowadzone w biurze terenowym CAS. Następnie od nich dopiero możliwa jest skarga do izby odwoławczej Trybunału w Lozannie⁶⁰³.

ICAS składa się z 20 członków wyznaczonych na kadencję czteroletnią, która jest odnawialna. Są to osoby wykwalifikowane w dziedzinie prawa i sportu, uznani prawnicy, sędziowie z międzynarodowym doświadczeniem, eksperci prawa międzynarodowego lub konstytucyjnego. Wszelkie nominacje z tym związane pochodzą od MKOl, federacji międzynarodowych, sportowców i innych środowisk sportowych. Skład wybrany jest: z MKOl

⁶⁰¹ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 213–216, 237–239; *Zivilgesetzbuch (ZGB)*, art. 80, SR 210, <https://www.fedlex.admin.ch>; *Statute of the International Council of Arbitration for Sport (ICAS)*, art. S2, S6, S8... [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁰² M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 217, 235–236; *Statute of the International Council of Arbitration for Sport (ICAS)*, art. S6 i S8... [dostęp: 2.09.2025]. Bernasconi, *The Role of the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, „International Sports Law Journal” 2004, nr 3–4, s. 35–46.

⁶⁰³ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 213; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R47–R59... [dostęp: 2.09.2025].

(czterech członków), międzynarodowych federacji sportowych (czterech członków), narodowych komitetów olimpijskich (czterech członków), sportowców (czterech członków), czterech dodatkowych członków wybranych przez pozostałych, a pozostałych czterech wybierają wspólnie ci wcześniej wyznaczeni członkowie (16), przy czym osoby te nie mogą być powiązane z żadną organizacją sportową, w celu zagwarantowania niezależności⁶⁰⁴. Przechodząc do omówienia organów wewnętrznych, należy wskazać, że ICAS jako rada kolegialna wybiera ze swojego grona członków, którzy pełnią określone role operacyjne. W strukturze ICAS można wyróżnić kilka podstawowych organów i mechanizmów działania:

1. Prezydent ICAS (*President of ICAS*) – kieruje pracami Rady, zwołuje jej posiedzenia oraz reprezentuje ICAS na zewnątrz. W praktyce często pełni także funkcję Prezydenta CAS, choć formalnie są to dwie odrębne role.
2. Komitet Wykonawczy (*Executive Office*) – składa się zazwyczaj z Prezydenta ICAS, dwóch lub trzech wiceprezydentów oraz Sekretarza Generalnego CAS. Jego zadaniem jest bieżące zarządzanie pomiędzy posiedzeniami plenarnymi ICAS, a także przygotowywanie propozycji budżetu, list arbitrów oraz projektów zmian w kodeksie CAS.
3. Komisje specjalne ICAS (ad hoc) – Rada może powoływać komisje robocze, np. ds. etyki, procedur, wyboru arbitrów czy audytu finansowego. Ich celem jest zapewnienie, by poszczególne obszary działalności były nadzorowane przez kompetentne i niezależne osoby.

Do podstawowych zadań ICAS należy przede wszystkim instytucjonalne zarządzanie CAS. Obejmuje ono organizowanie Trybunału jako instytucji, tworzenie jego sekcji (apelacyjnej, ogólnej, mediacyjnej), a także zatwierdzanie regulaminów wewnętrznych oraz procedur organizacyjnych⁶⁰⁵.

ICAS sprawuje zarząd i finansowanie CAS w sposób przejrzysty oraz apolityczny, odpowiadając za przygotowanie i realizację budżetu, ustalanie wysokości opłat arbitrażowych i kosztów postępowań, wynagrodzenia arbitrów i pracowników, a także za całość wydatków administracyjnych i kontrolę finansową Trybunału. Kompetencje te stanowią istotny mechanizm gwarantujący niezależność CAS od Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego. Do zadań ICAS należy również ustalenie i prowadzenie listy arbitrów CAS, obejmującej

⁶⁰⁴ Kodeks postępowania arbitrażowego (*Code of Sports-related Arbitration*), art. S6–S8 (wersja obowiązująca od 1 listopada 2022 r.), TAS, Lozanna 2022, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2023.pdf [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁰⁵ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 213–216; por. *Code of Sports-related Arbitration*, art. S4–S8; *Statute of the International Council of Arbitration for Sport (ICAS)*, art. S2–S4... [dostęp: 2.09.2025].

obecnie nie mniej niż 300 specjalistów powoływanych na czteroletnią kadencję z możliwością jej przedłużenia. Kandydaci muszą spełniać wysokie wymagania kwalifikacyjne, w tym wykazywać znajomość prawa sportowego, międzynarodowego bądź handlowego, cieszyć się nieposzlakowaną reputacją w zakresie bezstronności, posługiwać się kilkoma językami oraz posiadać wiedzę o różnych systemach prawnych i praktykach kontynentalnych.

ICAS nie tylko dokonuje wyboru arbitrów, lecz także sprawuje stały nadzór nad ich niezależnością, analizując potencjalne konflikty interesów i w razie potrzeby odwołując arbitra. Członkowie ICAS nie mogą jednocześnie pełnić funkcji arbitrów CAS, co stanowi dodatkową gwarancję bezstronności oraz eliminuje ryzyko konfliktu interesów. Rada dba również o geograficzną i językową równowagę w składzie listy arbitrów oraz zapewnia, aby osoby wpisane na listę spełniały określone wymagania etyczne i formalne. W konsekwencji ICAS pełni kluczową rolę w zagwarantowaniu niezależności i wiarygodności systemu arbitrażowego CAS⁶⁰⁶.

ICAS posiada kompetencje do modyfikowania zasad postępowania arbitrażowego, w tym procedury apelacyjnej i mediacyjnej, tak aby dostosowywać działalność CAS do zmieniających się standardów prawa międzynarodowego i krajowego, w szczególności w zakresie ochrony danych, jawności oraz niezależności postępowania. Trybunał funkcjonuje w oparciu o podział na wyspecjalizowane sekcje, których strukturę i sposób działania określa ICAS. Rada sprawuje nadzór nad organizacją wewnętrzną CAS, ustalając zasady jego funkcjonowania, tworząc i kontrolując pracę sekretariatu oraz decydując o strukturze organizacyjnej Trybunału. ICAS pełni tym samym rolę gwaranta, iż CAS pozostaje niezależny od wpływów politycznych, sportowych czy finansowych ze strony takich podmiotów, jak MKOl lub międzynarodowe federacje sportowe, a jednocześnie zapewnia zgodność działalności CAS z międzynarodowymi standardami arbitrażowymi⁶⁰⁷.

ICAS, oprócz funkcji administracyjnych i finansowych, odpowiada także za powoływanie władz CAS, w tym Prezydenta Trybunału, prezydentów poszczególnych sekcji, wiceprezydentów oraz członków Komitetu Stałego. Rada pełni jednocześnie rolę wyłącznego organu legislacyjnego CAS – tworzy, przyjmuje i aktualizuje *Code of Sports-related Arbitration*, w którym określa zasady postępowania arbitrażowego, apelacyjnego i mediacyjnego. Do kompetencji ICAS należy również precyzowanie trybu powoływania arbitrów, ustalanie terminów i procedur rozpoznawania spraw, a także regulowanie kwestii

⁶⁰⁶ Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. S6–S7 (wersja obowiązująca od 1 listopada 2022 r., nowelizacja z 2025 r. już obowiązuje dla nowych spraw), TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁰⁷ *Ibidem*, art. S6–S9.

kosztów postępowania. Rada posiada uprawnienia do decydowania o wyłączeniu arbitrów w przypadku zarzutów stronniczości lub konfliktu interesów, rozpatruje skargi stron oraz egzekwuje przestrzeganie kodeksu etyki arbitrów. Nadzoruje także działalność CAS pod kątem zgodności z tym kodeksem, a w razie potrzeby może inicjować zmiany regulaminowe w odpowiedzi na pojawiające się kontrowersje prawne. Chociaż ICAS nie sprawuje jurysdykcji w zakresie merytorycznego rozpoznawania sporów sportowych, pełni funkcję nadzorczą nad sekcją mediacyjną CAS. W ten sposób zapewnia bezstronność i sprawność procedur mediacyjnych, a także wspiera rozwój alternatywnych metod rozwiązywania sporów (ADR)⁶⁰⁸.

ICAS reprezentuje CAS w relacjach z najważniejszymi podmiotami międzynarodowego systemu sportu i prawa, w szczególności z MKOl, międzynarodowymi federacjami sportowymi, państwami oraz trybunałami międzynarodowymi. Rada współpracuje merytorycznie z Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, Trybunałem Federalnym Szwajcarii (pełniącym funkcję sądu kasacyjnego w odniesieniu do orzeczeń CAS), a także z organizacjami takimi jak WADA, FIFA czy IOC, przy czym współdziałanie to nie narusza niezależności ICAS ani CAS. Jednym z kluczowych zadań ICAS jest również ochrona legitymacji międzynarodowej CAS poprzez odpowiadanie na zarzuty dotyczące jego charakteru jako sądu quasi-publicznego. Rada czuwa nad tym, aby funkcjonowanie Trybunału pozostawało zgodne z wymogami prawa międzynarodowego, w szczególności z zasadą prawa do sądu, gwarancjami niezależności i bezstronności sądownictwa, przejrzystością i dostępnością postępowania oraz zasadą równości stron (*equality of arms*)⁶⁰⁹.

Posiedzenia plenarne ICAS odbywają się co najmniej raz w roku, przy czym w praktyce zwoływane są zazwyczaj dwa do trzech razy. Decyzje zapadają większością głosów członków Rady i mogą dotyczyć w szczególności zatwierdzania budżetu CAS, zmian w kodeksie, wpisywania bądź wykreślenia arbitrów z listy oraz interpretacji przepisów proceduralnych. Siedzibą główną Sekretariatu CAS jest Lozanna, przy czym Trybunał posiada również biura regionalne m.in. w Sydney, Abu Dhabi i Nowym Jorku. Sekretariat pełni kluczowe funkcje administracyjne, procesowe i organizacyjne. Na jego czele stoi Sekretarz Generalny CAS, odpowiedzialny za organizację postępowań i utrzymywanie kontaktu ze stronami. Do podstawowych zadań Sekretariatu należy zapewnienie prawidłowego przebiegu postępowania arbitrażowego, w tym przydzielanie spraw do odpowiednich sekcji, przekazywanie

⁶⁰⁸ *Ibidem*, art. S8–S9.

⁶⁰⁹ *Ibidem*, art. R33–R57 oraz części S dotyczące kompetencji ICAS, m.in. S4, S6, S8–S9 (wersja obowiązująca od 1 listopada 2022 r.; z nowelizacją dotyczącą zmian w strukturze i procedurach obowiązującą dla spraw wniesionych od 1 lipca 2025 r.)... [dostęp: 2.09.2025].

dokumentów między stronami a składami orzekającymi, prowadzenie korespondencji i nadzorowanie terminów procesowych. Sekretariat odpowiada ponadto za logistykę rozpraw, doręczenia i zarządzanie dokumentacją, a także za nadzór nad zgodnością postępowań z regulacjami przewidzianymi w Kodeksie postępowania arbitrażowego CAS⁶¹⁰.

W skład Sekretariatu CAS wchodzi różne kategorie pracowników odpowiedzialnych za zapewnienie sprawnego funkcjonowania Trybunału. Na jego czele stoi Sekretarz Generalny, będący najwyższym urzędnikiem administracyjnym i wykonawczym, który odpowiada za zarządzanie bieżącą działalnością operacyjną CAS oraz nadzór nad organizacją postępowań arbitrażowych. W jego pracy wspierają go zastępcy sekretarza, zajmujący się obsługą administracyjną oraz utrzymywaniem komunikacji ze stronami postępowania. Istotną rolę pełnią również sekretarze spraw, którzy są przypisani do konkretnych postępowań i odpowiadają za koordynację logistyczną, obieg dokumentów oraz kontakt z arbitrami. Sekretarze wspierają asystenci prawni, zajmujący się analizą pism procesowych, porządkowaniem akt oraz przygotowywaniem dokumentacji dla składów orzekających. Funkcjonowanie Sekretariatu uzupełnia obsługa techniczna, odpowiedzialna m.in. za tłumaczenia, wsparcie informatyczne oraz organizację rozpraw i posiedzeń w trybie wideokonferencji⁶¹¹.

Lista arbitrów CAS jest tworzona i nadzorowana przez ICAS, a jej celem jest zapewnienie pluralizmu geograficznego i systemowego poprzez obejmowanie arbitrów wywodzących się z różnych krajów i systemów prawnych. Arbitrzy wpisani na listę mogą być przypisani do sekcji zwykłej, do sekcji apelacyjnej lub – w przypadku posiadania odpowiednich kwalifikacji – do obu sekcji jednocześnie. Każdy arbiter powoływany jest na czteroletnią kadencję z możliwością ponowienia, a warunkiem wpisu na listę jest spełnienie wymogów niezależności i bezstronności, posiadanie wysokich kompetencji prawniczych, w szczególności w zakresie prawa sportowego i prawa międzynarodowego, a także nieposzlakowana reputacja zawodowa. CAS nie funkcjonuje jako sąd z sędziami etatowymi, lecz powołuje arbitrów ad hoc z listy ICAS do rozpoznania poszczególnych spraw. Arbitrzy mogą działać jako przewodniczący składu orzekającego (wyznaczany przez CAS), jako arbiter wskazany przez stronę powodową bądź pozwaną, a w sprawach mniej skomplikowanych – także jako arbiter jednoosobowy. Każdy arbiter zobowiązany jest do złożenia oświadczenia o niezależności i braku konfliktu interesów, a ich działalność podlega stałemu nadzorowi ICAS w celu eliminowania ryzyka stronniczości. Panel orzekający w CAS z reguły składa się z jednego arbitra w sprawach

⁶¹⁰ *Ibidem*, art. S8, S20 oraz R27–R31.

⁶¹¹ *Ibidem*, art. S20 oraz R27–R31.

prosty lub z trzech arbitrów w sprawach bardziej złożonych – po jednym wyznaczanym przez każdą ze stron oraz przewodniczącym wyznaczanym przez CAS. Orzeczenia tych paneli mają charakter wiążący i ostateczny w ramach systemu arbitrażowego. Szczególną formą działalności CAS jest panel ad hoc powoływany podczas najważniejszych imprez sportowych, takich jak Igrzyska Olimpijskie, Igrzyska Wspólnoty Narodów czy Mistrzostwa Świata FIFA. Panel ten, złożony z rotacyjnie dostępnych arbitrów, rozpoznaje sprawy w trybie przyspieszonym, niekiedy w ciągu 24 godzin od złożenia wniosku, co pozwala na szybkie rozstrzygnięcie sporów powstających w toku zawodów⁶¹².

Sposób powoływania paneli arbitrażowych w CAS przewiduje różne warianty w zależności od charakteru sprawy. Strony mogą zgodnie postanowić o rozpoznaniu sporu przez jednego arbitra. W pozostałych przypadkach każda ze stron wybiera arbitra z listy prowadzonej przez ICAS, natomiast przewodniczący składu jest wyznaczany przez CAS bądź – w wyjątkowych sytuacjach – wspólnie przez strony. Należy podkreślić, że ICAS nie ma wpływu na treść wydawanych orzeczeń, a jego kompetencje ograniczają się do nadzoru nad strukturą instytucjonalną CAS oraz zasadami proceduralnymi. CAS zapewnia panelom niezbędną infrastrukturę, organizuje składy orzekające i nadzoruje sprawny przebieg postępowań, umożliwiając także prowadzenie rozpraw w miejscach dogodnych dla stron i arbitrów. Do podstawowych obowiązków paneli arbitrażowych należy rozstrzyganie sporów powierzonych im w drodze zwykłego arbitrażu, rozpoznawanie spraw związanych z przeciwdziałaniem dopingowi – zarówno w pierwszej, jak i w jedynej instancji – oraz rozstrzyganie sporów dotyczących decyzji federacji, stowarzyszeń czy innych organów sportowych, o ile przewidują to ich statuty, regulaminy lub umowy szczególne. Ponadto panele są uprawnione do prowadzenia postępowań mediacyjnych, stanowiących jedną z alternatywnych form rozwiązywania sporów w ramach CAS⁶¹³.

Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu posiada rozbudowaną strukturę organizacyjną, której centralną rolę pełni Międzynarodowa Rada Arbitrażu Sportowego (ICAS). Rada ta odpowiada zarówno za zarządzanie instytucjonalne i finansowe CAS, jak i za powoływanie władz Trybunału oraz kształtowanie listy arbitrów i mediatorów. ICAS pełni jednocześnie funkcję legislacyjną, przyjmując i aktualizując *Code of Sports-related Arbitration*, który stanowi podstawę funkcjonowania całego systemu arbitrażowego. Działalność ICAS ma charakter

⁶¹² M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 215–216; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. S14–S18 oraz R33–R40, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

⁶¹³ Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R33–R42, R45, R47–R5, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

gwarancyjny – zapewnia niezależność CAS od wpływów politycznych i sportowych, a także zgodność jego działalności z międzynarodowymi standardami arbitrażowymi oraz zasadami prawa do sądu i równości stron postępowania. W strukturze CAS szczególne znaczenie mają również sekretariat oraz panele arbitrażowe. Sekretariat, kierowany przez Sekretarza Generalnego, odpowiada za obsługę administracyjną i organizacyjną postępowań, w tym przydzielanie spraw do odpowiednich sekcji, koordynację korespondencji, doręczeń i dokumentacji procesowej. Panele arbitrażowe natomiast, powoływane ad hoc z listy prowadzonej przez ICAS, stanowią organ właściwy do rozstrzygania sporów sportowych. Mogą być jednoosobowe bądź trzyosobowe, w zależności od charakteru sprawy, a ich orzeczenia mają charakter ostateczny i wiążący. Wszystkie te elementy organizacyjne stanowią fundament, na którym opiera się działalność orzecznicza CAS. Określają ramy instytucjonalne i proceduralne, które pozwalają na prawidłowe funkcjonowanie trybunału, a zarazem wyznaczają standardy bezstronności, przejrzystości i efektywności jego postępowań. To właśnie na gruncie tych ram organizacyjnych realizowana jest właściwa procedura postępowania przed CAS, której szczegółowa analiza stanowi przedmiot kolejnego podrozdziału.

5.3. Postępowanie przed Sportowym Trybunałem Arbitrażowym w Lozannie

Omówienie całej procedury technicznej składania wniosków do CAS wymaga pierwszorzędnie wskazania typu sporów, których to w ogóle dotyczy. Generalnie wszelkie spory mające bezpośrednie albo pośrednie powiązanie ze sportem można zgłaszać do CAS. Podmiotami mogącymi wejść do CAS jest każda osoba fizyczna bądź prawna posiadająca zdolność cywilną, która może skierować sprawę do Sportowego Sądu Arbitrażowego. Rozumieć przez to należy federacje, organizacje, stowarzyszenia sportowe, towarzystwa sportowe, ale także osoby fizyczne, takie jak sportowcy, agenci, trenerzy lub każda osoba, która uczestniczy w organizacji wydarzenia sportowego. Sprawę mogą zainicjować niewątpliwie zawodnicy, kluby, związki sportowe, federacje czy organizatorzy zawodów. Przeważnie postępowanie i cała procedura są wszczynane w sprawach dyscyplinarnych, sporach kontraktowych, sprawach handlowych, sporów między federacjami a sportowcami. Zagłębiając się w treść artykułu R27 kodeksu CAS, aby spór mógł zostać przedłożony przed CAS,

bezwzględnie potrzebne jest powiązanie ze sportem⁶¹⁴. Przykładowo w aspekcie sporów handlowych najczęściej powtarzające się sprawy dotyczą praw telewizyjnych, umów sponsoringu sportowego, a także umów sportowych zawieranych pomiędzy zawodnikiem a klubem. W kwestii sporów dyscyplinarnych CAS orzeka głównie w sprawach dopingowych, a także w sporach dotyczących brutalności lub obelg w kontekście wydarzeń sportowych. Spory wynikające z odpowiedzialności cywilnej za wypadki sportowe rozstrzygane są również w drodze postępowania arbitrażowego. Można stwierdzić, że powyższy tryb właściwy będzie dla rozwiązania wszystkich konfliktów nietechnicznych, zatem nie dotyczących ściśle reguł współzawodnictwa i uprawiania dyscyplin sportowych⁶¹⁵.

Przechodząc do szczegółowego omówienia procedury postępowania przed Trybunałem Arbitrażowym ds. Sportu (CAS), w pierwszej kolejności należy wskazać na wyodrębnienie podstawowych sekcji orzeczniczych, z których każda rozpoznaje określony rodzaj spraw. Struktura ta obejmuje: postępowanie zwykłe (*Ordinary Arbitration*), służące rozstrzyganiu sporów o charakterze kontraktowym lub deliktowym w sporcie; postępowanie apelacyjne (*Appeals Arbitration*) umożliwiające kontrolę decyzji podejmowanych przez federacje i inne organizacje sportowe; postępowanie ad hoc, prowadzone podczas najważniejszych wydarzeń sportowych i charakteryzujące się przyspieszonym trybem rozpoznania spraw; a także postępowanie mediacyjne, stanowiące alternatywną metodę rozwiązywania sporów w sporcie⁶¹⁶.

Istotnym elementem procedury przed CAS jest sposób zainicjowania postępowania, który został szczegółowo uregulowany w *Code of Sports-related Arbitration*. Zasady te mają zastosowanie niezależnie od sekcji, w której sprawa jest rozpoznawana, i stanowią podstawę dla dalszego przebiegu postępowania. Strona wnosząca sprawę do CAS składa do Rejestru Trybunału wnioski o wszczęcie arbitrażu – w przypadku procedury zwykłej – bądź zawiadomienie o apelacji, jeżeli sprawa dotyczy procedury odwoławczej. Dokument ten musi zawierać identyfikację i adresy stron, opis istoty sporu wraz ze streszczeniem stanu faktycznego, pytania prawne skierowane do Trybunału oraz sformułowane żądania. Do wniosku należy dołączyć kopię umowy arbitrażowej (bądź postanowienia regulaminowego przewidującego jurysdykcję CAS), a w przypadku postępowania trzyosobowego – także wskazać arbitra wybranego przez stronę spośród osób wpisanych na oficjalną listę arbitrów

⁶¹⁴ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 213–216; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R27, TAS, Lozanna 2023... [dostęp: 2.09.2025].

⁶¹⁵ Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. S1–S3, TAS, Lozanna 2023... [dostęp: 2.09.2025].

⁶¹⁶ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 217–219; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. S20–S21 oraz R27–R42, R45 i R47–R52, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

CAS. Po złożeniu wniosku bądź zawiadomienia strona pozwana składa odpowiedź, w której ustosunkowuje się do zarzutów i żądań strony przeciwnej. Kolejnym etapem jest wymiana pism procesowych między stronami, a następnie wyznaczenie rozprawy, podczas której przeprowadzane są dowody i przedstawiane argumenty procesowe. Postępowania przed CAS co do zasady prowadzone są w języku francuskim lub angielskim, przy czym – za zgodą stron oraz samego Trybunału – dopuszczalne jest posługiwanie się innym językiem postępowania⁶¹⁷.

Postępowanie przed CAS obejmuje fazę pisemną oraz ustną, przy czym obie stanowią integralne elementy procedury arbitrażowej. W fazie pisemnej dochodzi do wymiany pism procesowych, obejmujących w szczególności pozew, odpowiedź na pozew, replikę i duplikę. Na tym etapie strony mogą również wnosić o zastosowanie środków tymczasowych (*provisional measures*), takich jak zawieszenie wykonania zaskarżonej decyzji, a także o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym (*expedited procedure*). Do pism procesowych dołącza się materiał dowodowy, w tym opinie biegłych, oświadczenia świadków czy dokumenty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Faza ustna polega na przeprowadzeniu rozprawy przed CAS, która może odbywać się zarówno w siedzibie Trybunału, jak i w formie zdalnej. Na tym etapie przesłuchiwane są strony, świadkowie oraz biegli, a udział mogą brać także tłumacze i pełnomocnicy procesowi. Rozprawa stanowi forum do przedstawienia argumentów i kontrargumentów w formie ustnej oraz umożliwia skonfrontowanie twierdzeń stron w toku bezpośredniego postępowania dowodowego⁶¹⁸.

Należy podkreślić, że rozprawa przed CAS, mimo iż zachowuje pełną formalność i rygory charakterystyczne dla postępowania arbitrażowego, nie ma charakteru identycznego z posiedzeniami sądów powszechnych. Jej specyfika polega na bardziej kameralnym i kolegialnym charakterze, typowym dla arbitrażu, co określa się mianem „atmosfery panelowej”. Rozprawa, określana w kodeksie mianem *Hearing*, najczęściej odbywa się w Lozannie, choć dopuszczalne jest także przeprowadzenie jej w formie wideokonferencji. W posiedzeniu uczestniczą arbitrzy, strony postępowania, ich pełnomocnicy, świadkowie, biegli oraz – w razie potrzeby – tłumacze. Każda ze stron przedstawia ustnie swoje stanowisko i odpowiada na pytania arbitrów. Przebieg rozprawy jest protokołowany i nagrywany, co zapewnia transparentność postępowania. W toku rozprawy możliwe jest przesłuchiwanie świadków, biegłych, zawodników czy trenerów. Przewidziano także tryb przyspieszony,

⁶¹⁷ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 220–222; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R38–R44, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

⁶¹⁸ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 224–227; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R44–R57, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

stosowany w sprawach wymagających natychmiastowego rozstrzygnięcia, jak np. w przypadku odwołań od decyzji dyskwalifikujących zawodnika tuż przed rozpoczęciem zawodów. Orzeczenie wydane przez CAS może utrzymać w mocy decyzję organu niższej instancji, uchylić ją w całości lub w części bądź też zastąpić ją własnym rozstrzygnięciem. Strony mogą występować przed Trybunałem osobiście, jak również korzystać z pomocy pełnomocników lub innych osób, niezależnie od ich statusu zawodowego czy posiadania kwalifikacji prawniczych. Charakterystyczną cechą postępowania przed CAS jest także szeroka autonomia stron w zakresie wyboru składu orzekającego – mogą one zdecydować, czy sprawa zostanie rozpoznana przez jednego arbitra czy przez skład trzyosobowy. W przypadku braku porozumienia stron co do tego wyboru, decyzję podejmuje prezydent właściwej Izby. Arbitrzy wchodzący w skład trzyosobowego Panelu dokonują natomiast wyboru przewodniczącego, który kieruje pracami składu⁶¹⁹.

Arbitrzy, prowadząc postępowanie przed CAS, zobowiązani są do stałego dążenia do polubownego zakończenia sporu, w szczególności poprzez zawarcie ugody. Prezydent właściwej Izby, kierując się okolicznościami danej sprawy, może według własnego uznania skierować strony do postępowania koncyliacyjnego. Niezależność i bezstronność arbitrów stanowią fundamentalną zasadę arbitrażu sportowego – arbiter nie może pozostawać w jakichkolwiek relacjach osobistych, zawodowych czy finansowych ze stronami postępowania ani pełnić jakiejkolwiek roli w sprawie, którą ma rozpoznawać. Każda ze stron ma prawo wystąpić z wnioskiem o wyłączenie arbitra w przypadku powstania uzasadnionych wątpliwości co do jego niezależności lub bezstronności. Wnioski takie są rozpatrywane przez ICAS, który ocenia zasadność zarzutów i w razie potrzeby podejmuje decyzję o wyłączeniu arbitra z danego postępowania. Mechanizm ten stanowi istotną gwarancję procesową stron i zabezpiecza prawidłowość rozpoznawania sporów przed CAS⁶²⁰.

Postępowanie dowodowe stanowi kluczowy element postępowania przed CAS, determinujący wynik sprawy i mający zasadnicze znaczenie dla prawidłowego rozstrzygnięcia sporu. Przedstawienie materiału dowodowego ma na celu potwierdzenie twierdzeń podniesionych w pozwie lub w odpowiedzi na pozew, a także umożliwia weryfikację zarzutów strony przeciwnej. Podobnie jak w innych rodzajach arbitrażu, także w postępowaniu przed CAS strony powinny w pełni korzystać z przysługującego im prawa do powoływania

⁶¹⁹ Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R44–R57 (w szczególności art. R54–R56 dotyczące powoływania i składu paneli arbitrażowych; wersja obowiązująca od 1 listopada 2022 r.), TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

⁶²⁰ *Ibidem*, art. R34–R35 oraz S18.

i składania dowodów, aby maksymalnie zwiększyć szansę na uzyskanie rozstrzygnięcia odpowiadającego ich interesom. Szczególne znaczenie dla praktyki postępowania dowodowego przed CAS ma orzecznictwo Szwajcarskiego Trybunału Federalnego, który wielokrotnie wskazywał, iż co do zasady dowody uzyskane w sposób sprzeczny z prawem nie mogą być dopuszczane w postępowaniu arbitrażowym. Trybunał podkreślił jednak, że w wyjątkowych sytuacjach, po dokonaniu wyważenia interesów stron i ocenie znaczenia dowodu dla sprawy, dopuszczenie takiego materiału dowodowego może być uzasadnione. Stanowi to wyraz zasady proporcjonalności oraz dążenia do zapewnienia równowagi procesowej stron⁶²¹.

Kwestia dopuszczalności zeznań świadków anonimowych w postępowaniu przed CAS wiąże się z koniecznością wyważenia prawa strony przeciwnej do bycia wysłuchaną oraz potrzeby ochrony świadka. Co do zasady, anonimowość świadka może naruszać prawo do obrony, jednakże w orzecznictwie przyjęto, że zeznania takie mogą zostać dopuszczone, o ile zachowane zostaną szczególnie rygorystyczne gwarancje procesowe. W szczególności wymaga się weryfikacji tożsamości i reputacji świadka oraz zapewnienia jego przesłuchania przy zastosowaniu środków ochrony audiowizualnej, które uniemożliwią ujawnienie danych osobowych, przy jednoczesnym umożliwieniu stronom i arbitrom zadawania pytań. Znaczną rolę w postępowaniu przed CAS odgrywa również opinia biegłych, zwłaszcza w sprawach dotyczących dopingu, które wymagają analizy aspektów technicznych i naukowych. W przypadkach szczególnie skomplikowanych panel arbitrażowy może powołać niezależnego biegłego, którego zadaniem jest wsparcie arbitrów w ocenie specjalistycznych zagadnień przedstawionych przez ekspertów stron. Co istotne, także opinie prawne dotyczące stosowania prawa krajowego, nieznanego arbitrom, mogą być sporządzane przez biegłych i traktowane jako element materiału dowodowego, służący prawidłowej subsumcji i rozstrzygnięciu sprawy⁶²².

Po rozprawie arbitrzy zamykają postępowanie i przechodzą do narady. Wydają orzeczenie arbitrażowe (*binding award*). Orzeczenia CAS są wiążące i ostateczne. Podlega ograniczonej kontroli, mianowicie można je zaskarżyć jedynie do Szwajcarskiego Trybunału Federalnego, a odwołanie to przysługuje z ograniczonych przesłanek prawnych, takich jak brak jurysdykcji, naruszenie podstawowych zasad proceduralnych (np. naruszenie prawa do bycia wysłuchanym)

⁶²¹ Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z 27 marca 2014 r., sygn. ATF 4A_362/2013, www.bger.ch; wyrok CAS z 18 lipca 2012 r., CAS 2011/A/2384, *Fenerbahçe SK v. UEFA*, www.tas-cas.org; wyrok CAS z 24 sierpnia 2011 r., CAS 2010/A/2267, *Adamu v. FIFA*, www.tas-cas.org [dostęp: 2.09.2025].

⁶²² Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R44, ust. 2–3, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

lub niezgodność z porządkiem publicznym. Orzeczenia wydawane są zwykle w ciągu trzech miesięcy. Zawierają stan faktyczny, przytoczoną podstawę prawną, ocenę dowodów i wreszcie rozstrzygnięcie, które doprowadzić do utrzymania w mocy decyzji organu niższej instancji, uchylić ją w całości lub części, zastąpić ją własnym rozstrzygnięciem⁶²³.

Przeważnie orzeczenia są anonimizowane i publikowane na stronie CAS, o ile strony nie zastrzegły poufności. W sprawach dopingowych publikacja zgodnie z zasadami WADA jest niemal obowiązkowa. Regulaminy poszczególnych federacji międzynarodowych, takich jak FIFA, ITF czy IAAF mogą zawierać szczegółowe odwołania do CAS. Ostateczne orzeczenie zostaje przekazane stronom kilka tygodni później. W postępowaniu odwoławczym oraz w przypadkach niecierpiących zwłoki decyzja może wyjątkowo zostać zakomunikowana stronom przed uzasadnieniem wyroku. Wyrok wydany przez CAS od chwili jego ogłoszenia może być egzekwowany zgodnie z nowojorską Konwencją o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, którą podpisało ponad 140 państw, następnie dołączyły kolejne, więc są to w sumie 172 kraje. Polska jest stroną Konwencji – ratyfikowała ją w 1961 r., co oznacza, że orzeczenia CAS mogą być wykonywane również na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁶²⁴. Wysokość kosztów postępowania jest uzależnione od typu postępowania (apelacja, arbitraż kontraktowy), liczby arbitrów, wartości sporu. CAS może pokryć część kosztów w sprawach dyscyplinarnych. Orzeczenia CAS pozostają co do zasady ostateczne, możliwe jest jedynie odwołanie do Trybunału Federalnego Szwajcarii, ale tylko z powodów formalnych (np. naruszenie prawa do obrony)⁶²⁵.

Domyślna siedziba arbitrażu ma istotne skutki prawne. Po pierwsze, przesądza ona o stosowaniu prawa szwajcarskiego jako prawa miejsca arbitrażu (*lex arbitri*), co oznacza, że wszelkie postępowania arbitrażowe prowadzone przed CAS podlegają regulacjom szwajcarskiego prawa arbitrażowego, w szczególności przepisom ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym (PILA). Po drugie, nadaje ona wyłączną kompetencję kontrolną Trybunałowi Federalnemu Szwajcarii jako jednemu organowi sądowemu właściwemu do rozpoznawania skarg o uchylenie wyroków CAS. W praktyce oznacza to, że orzeczenia CAS mogą być podważane wyłącznie przed szwajcarskim Trybunałem Federalnym i tylko z bardzo

⁶²³ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 232–234; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R59, TAS, Lozanna 2023... [dostęp: 2.09.2025].

⁶²⁴ Konwencja nowojorska o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych z 10 czerwca 1958 r., ratyfikowana przez 172 państwa (stan na wrzesień 2025 r.), w tym przez Polskę w 1961 r.; por. art. 190 szwajcarskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym (PILA) z 18 grudnia 1987 r.; por. m.in. wyroki Trybunału Federalnego Szwajcarii z: 15 marca 1993 r., *Gundel v. FEI* (ATF 119 II 271); z 22 marca 2007 r., *Cañas v. ATP Tour* (4P.172/2006); z 5 stycznia 2009 r., *Matuzalem v. FIFA* (4A_558/2011).

⁶²⁵ *Ibidem*.

ograniczonych przyczyn, takich jak brak jurysdykcji, nieprawidłowy skład trybunału, naruszenie prawa do bycia wysłuchanym, naruszenie podstawowych zasad porządku publicznego czy przekroczenie granic żądania. Regulacja ta wpisuje się w arbitrażową przychylność prawa szwajcarskiego, które w opinii doktryny i praktyki uchodzi za szczególnie sprzyjające niezależności i stabilności orzeczeń arbitrażowych. W konsekwencji możliwość uchylenia orzeczeń CAS ma charakter czysto wyjątkowy i nie dotyczy merytorycznej kontroli rozstrzygnięcia, lecz jedynie spełnienia podstawowych gwarancji procesowych⁶²⁶.

Ordinary Arbitration Division (Sekcja Zwykła) rozpoznaje spory cywilne i kontraktowe (np. naruszenie umowy sponsorskiej, transfery, sprawy klubów i agentów) między sportowcami a klubami, sponsorami a zawodnikami, agentami a klubami, związkami sportowymi a podmiotami komercyjnymi itd. Klasyczne, podstawowe tak zwane zwyczajne postępowanie arbitrażowe przeznaczone jest do rozwiązywania sporów powstałych na tle stosunków umownych w ruchu sportowym dotyczące chociażby organizacji imprez sportowych, sponsoringu, transmisji telewizyjnych, praw klubowych do zawodnika czy kontraktów menadżerskich. W trybie zwykłym każda ze stron wybiera arbitra z listy CAS, kolejno obaj powołani arbitrzy wspólnie wyznaczają przewodniczącego panelu. W toku postępowania odwoławczego każda ze stron wyznacza arbitra, a prezesa wyznacza Prezes Odwoławczej Izby Arbitrażowej. Tryb arbitrażu zwykłego cechuje się tym, że strony mają swobodę uzgodnienia prawa właściwego dla istoty sporu. W przypadku braku umowy zastosowanie mają przepisy prawa szwajcarskiego. Zwykła procedura arbitrażowa ma charakter poufny. Strony, arbitrzy oraz pracownicy CAS są zobowiązani do nieujawniania jakichkolwiek informacji związanych ze sporem. Wszczęcie postępowania arbitrażowego przed CAS następuje poprzez złożenie przez stronę wniosku o arbitraż (*Request for Arbitration*). Aby spełnić warunki formalne, wniosek ten musi zawierać oznaczenie stron postępowania, sprecyzowane żądanie wraz z jego podstawą prawną, a w przypadku postępowania trzyosobowego – także wskazanie arbitra wybranego przez stronę z listy prowadzonej przez ICAS. Złożenie wniosku wiąże się z obowiązkiem uiszczenia opłaty rejestracyjnej, która obecnie wynosi 1 000 CHF. Niedokonanie tej opłaty w terminie skutkuje pozostawieniem wniosku bez biegu. Po wniesieniu wniosku strona pozwana składa odpowiedź (*Answer to Request*), a w dalszym toku obie strony mogą wymieniać kolejne pisma procesowe. Następnie dochodzi do powołania składu orzekającego – w postępowaniu jednoosobowym arbiter wybierany jest przez CAS, natomiast w składzie trzyosobowym każda ze stron wyznacza jednego arbitra, zaś przewodniczący

⁶²⁶ *Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (PILA)* z 18 grudnia 1987 r., art. 190 ust. 2, SR 291, [Swiss Federal Council], https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/de [dostęp: 2.09.2025].

wybierany jest przez CAS bądź wspólnie przez strony. Postępowanie może być prowadzone zarówno w formie pisemnej, jak i w formie ustnej podczas rozprawy. Dopuszczalne są wszelkie środki dowodowe, w tym dokumenty, zeznania świadków oraz opinie biegłych. Posiedzenia mogą odbywać się w Lozannie, w innej uzgodnionej lokalizacji, jak również w trybie zdalnym z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej⁶²⁷. Wyrok wydawany jest w przedziale czasowym od trzech do sześciu miesięcy, podlega wykonaniu w trybie przewidzianym dla orzeczeń arbitrażowych (np. Konwencja nowojorska). Uzasadnienie zawiera ustalenia faktyczne, ocenę dowodów oraz podstawę prawną rozstrzygnięcia. W zwykłej procedurze strony mają możliwość wyboru prawa materialnego regulującego ich spór. Strony mają swobodę, dowolność wyboru prawa właściwego dla sprawy, które mogą obejmować przepisy krajowe, prawo międzynarodowe, generalne zasady prawne i tak dalej. W razie, gdy strony nie dokonają takiego wyboru, automatycznie obowiązuje prawo szwajcarskie zgodnie z kodeksem CAS. O tym stanowiska stronny winne być w pełni świadome przy sporządzaniu klauzul arbitrażowych przewidujących jurysdykcję CAS⁶²⁸.

Appeals Arbitration Division (Sekcja Apelacyjna) zajmuje się rozpoznawaniem odwołań od decyzji organów dyscyplinarnych federacji sportowych zarówno międzynarodowych, jak i krajowych. Zwłaszcza w sprawach dyscyplinarnych, dopingowych i kwalifikacyjnych. Obszar jej działań dotyczy decyzji o dyskwalifikacjach, sankcjach za doping, sporów o kwalifikacje do zawodów, naruszeń zasad fair play. Do typowych spraw zaliczyć należy odwołania od decyzji FIFA, UEFA, WADA czy IAAF. Sprawami o charakterze publicznym były dopingowe (np. rosyjska afera dopingowa, sprawy słynnego kolarza zawodowego Lance’a Armstronga). Tryb ten jest najczęściej używany. Zajmuje się apelacjami od decyzji federacji sportowych (np. FIFA, WADA, FISU). Czasem rozstrzyga o złamaniu przepisów antydopingowych, transferach, sankcjach dyscyplinarnych. CAS ponownie rozpoznaje sprawę w całości, nie tylko formalnie kontroluje decyzję – to tzw. *de novo review*. Postępowanie odwoławcze przed CAS jest z zakresu międzynarodowego sądownictwa polubownego. Obejmuje szeroką skalę podlegających kontroli rozstrzygnięć międzynarodowych organizacji sportowych. Trybunał szczegółowo bada legalność orzeczeń organów międzynarodowych federacji sportowych. W pierwszym okresie działalności CAS postępowania odwoławcze nie

⁶²⁷ Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R38–R44 oraz R48, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025]; *CAS Schedule of Arbitration Costs 2023*, pkt 1 – opłata rejestracyjna 1 000 CHF, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Schedule_of_Costs_2023.pdf [dostęp: 2.09.2025].

⁶²⁸ Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R45, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

należały do jurysdykcji Trybunału. Dzisiaj natomiast stanowią one zdecydowaną większość prowadzonych spraw⁶²⁹.

Droga odwoławcza CAS zaliczana jest do jednej z unikalnych cech systemu CAS i ogólnie arbitrażu sportowego:

„Odwołanie od decyzji federacji, stowarzyszenia lub organu sportowego mogą zostać wniesione do CAS, jeżeli tak stanowi statut lub regulamin tego organu lub jeśli strony zawarły konkretną umowę arbitrażową i jeżeli wnoszący odwołanie wyczerpał dostępne środki prawne przed odwołaniem, zgodnie ze statutem lub regulaminem tego organu”. Odwołanie można wnieść do CAS od orzeczenia wydanego przez CAS działający jako trybunał pierwszej instancji, jeżeli takie odwołanie zostało wyraźnie przewidziane w przepisach danej federacji lub organu sportowego⁶³⁰.

Szczególną cechą procedury apelacyjnej przed CAS jest krótki i precyzyjnie uregulowany termin do wniesienia odwołania. Jeżeli statut, regulamin federacji sportowej bądź umowa stron nie stanowią inaczej, odwołanie wnosi się w terminie 21 dni od doręczenia decyzji podlegającej zaskarżeniu. Procedura apelacyjna obejmuje kilka etapów pisemnych. W pierwszej kolejności strona składa *Statement of Appeal*, które musi zawierać oznaczenie stron, wskazanie zaskarżonej decyzji, żądanie, a także wybór arbitra (w przypadku postępowania w składzie trzyosobowym). Następnie, w terminie określonym przez CAS, apelujący przedkłada *Appeal Brief* zawierający szczegółowe uzasadnienie apelacji, dowody oraz dokumenty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Strona pozwana – najczęściej federacja sportowa – składa odpowiedź (*Answer*), w której ustosunkowuje się do twierdzeń i żądań apelującego. Postępowanie może toczyć się w składzie jednoosobowym bądź trzyosobowym. W tym drugim wypadku każda ze stron wyznacza po jednym arbitrze, natomiast przewodniczący panelu wyznaczany jest przez CAS, chyba że strony postanowią inaczej. Orzeczenie wydane przez CAS zastępuje decyzję organu zaskarżonego – może ją utrzymać w mocy, uchylić w całości bądź w części, a także zmodyfikować poprzez wydanie nowego rozstrzygnięcia. Czas trwania postępowania apelacyjnego zależy od charakteru sprawy. Standardowe postępowania trwają od sześciu do dwunastu miesięcy, jednak w przypadkach wymagających niezwłocznego rozstrzygnięcia, np. dotyczących dopuszczenia zawodnika do udziału w zawodach, CAS stosuje procedurę przyspieszoną. W ramach postępowań ad hoc prowadzonych podczas igrzysk olimpijskich czy mistrzostw świata rozstrzygnięcia mogą być wydawane w ciągu 24–48 godzin, co potwierdza

⁶²⁹ *Ibidem*, art. R57.

⁶³⁰ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 221–222; por. też: Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R47–R49 TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

wyjątkową dynamikę arbitrażu sportowego. Orzeczenia CAS mają charakter ostateczny i wiążący. Jedynym środkiem ich zaskarżenia jest skarga do Trybunału Federalnego Szwajcarii, rozpoznawana wyłącznie na podstawie ograniczonych przesłanek formalnych przewidzianych w art. 190 szwajcarskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym (PILA). Zakres kontroli obejmuje m.in. brak jurysdykcji, nieprawidłowy skład trybunału, naruszenie prawa do bycia wysłuchanym czy sprzeczność orzeczenia z porządkiem publicznym. W praktyce jednak skargi te są uwzględniane niezwykle rzadko, co wzmacnia stabilność i autorytet orzeczeń CAS⁶³¹. Często działa w trybie przyspieszonym (szczególnie przed igrzyskami). Orzeczenia mają charakter ostateczny, brak jest dalszej apelacji. Interesującym tematem, który nieco kontrastuje z typowymi cechami arbitrażu zapewniającego poufność, jest publikowanie orzeczeń arbitrażowych. W sytuacji gdy zwykle postępowania są ogólnie co do zasady tajne, a publikacja nagród jest dozwolona wyłącznie za zgodą stron, reguła ta jest odwrócona w postępowaniach odwoławczych CAS. Zważywszy, że odwołania od orzeczeń CAS stanowią zdecydowaną większość jego pełnego kwantum spraw, to orzeczenia są przeważnie publikowane. Wskazane jest, aby sukcesywnie obserwować internetową bazę danych w celu przeglądu nagród i możliwości dostępu do decyzji CAS. Mimo że nagrody CAS są publicznie jawne, to postępowania CAS odbywają się zamkniętymi drzwiami, chyba że strony postanowią inaczej, a także na wyłączną prośbę sportowca w sporach związanych z niewłaściwym postępowaniem. Warte wyeksponowania jest to, że sportowe trybunały arbitrażowe częstokroć wydają nakazy w odpowiedzi na te wnioski. W głównej mierze są to wnioski o wstrzymanie wykonania zaskarżonej decyzji w sprawach, w których nie powołano jeszcze trybunału. Na domiar tego wiele sportowych organów arbitrażowych posiada wewnętrzne mechanizmy, z wykorzystaniem których wytypowana osoba lub członek wyznaczonej grupy może przyznać środki tymczasowe do czasu powołania trybunału. Środki te, wydawane przez trybunały arbitrażowe ds. sportu, są skuteczniejszymi instrumentami w arbitrażu sportowym aniżeli handlowym czy inwestycyjnym. Zasadniczo większość organów zarządzających sportem dobrowolnie stosuje się do nakazów wydawanych przez trybunały i niezwykle sporadycznie pojawiają się problemy z egzekwowaniem nagród. Niemniej jednak, jeżeli

⁶³¹ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 221–224; por. też: Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R47–R59; art. R49 – termin na złożenie apelacji wynosi co do zasady 21 dni od otrzymania decyzji zaskarżonego organu; art. R48 – wymogi formalne *Statement of Appeal*; art. R51 – treść *Appeal Brief* (uzasadnienie, dowody, dokumenty); art. R55 – odpowiedź strony pozwanej (*Answer*); art. R54 – wyznaczenie składu orzekającego (jedno- lub trzyosobowego); art. R57 – pełne rozpoznanie sprawy przez CAS (*de novo*), możliwość uchylenia, zmiany bądź zastąpienia decyzji nowym rozstrzygnięciem...[dostęp: 2.09.2025]; *Swiss Private International Law Act (PILA)*, art. 190 ust. 2 – przesłanki skargi do Trybunału Federalnego Szwajcarii (m.in. naruszenie prawa do obrony, niewłaściwa jurysdykcja, sprzeczność z porządkiem publicznym).

decyzja CAS nie jest w sposób nieprzymuszony wdrożona, dochodząca swych praw, roszczeniowa strona może nadal ubiegać się o jej wykonanie na podstawie Konwencji nowojorskiej o uznaniu zagranicznego orzeczenia arbitrażowego⁶³².

Środki zapobiegawcze w arbitrażu sportowym, zwłaszcza przed Trybunałem Arbitrażowym ds. Sportu (CAS), pełnią funkcję zabezpieczającą i gwarancyjną, umożliwiając tymczasową ochronę praw stron do czasu wydania rozstrzygnięcia końcowego. Ich zastosowanie znajduje uzasadnienie w klasycznych przesłankach *fumus boni iuris* – uprawdopodobnieniu zasadności roszczenia oraz *periculum in mora* – istnieniu ryzyka niepowetowanej szkody w przypadku braku natychmiastowej ingerencji. Ponadto, zgodnie z zasadą *proportionalitas*, konieczne jest wyważenie interesów obu stron, tak aby ochrona tymczasowa nie prowadziła do nadmiernego obciążenia przeciwnika procesowego. Do najczęściej stosowanych środków zapobiegawczych należy *suspensio executionis*, to jest zawieszenie wykonania zaskarżonej decyzji organu sportowego, które w praktyce dotyczy przede wszystkim zakazu startów bądź dyskwalifikacji zawodnika. W licznych przypadkach CAS orzeka również o *provisoria admissio*, tj. tymczasowym dopuszczeniu sportowca do zawodów do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia sporu. Rzadziej spotykane są środki o charakterze majątkowym, mające postać *conservatio bonorum*, czyli zabezpieczenia roszczeń finansowych wynikających np. z kontraktów sponsorskich czy transferów. Charakterystyczną cechą arbitrażu sportowego jest możliwość wydania środków tymczasowych w trybie nadzwyczajnym, jeszcze przed powołaniem składu orzekającego – wówczas decyzję podejmuje prezydent odpowiedniej Izby CAS lub arbiter wyznaczony ad hoc. Postanowienia te mają charakter interim i obowiązują jedynie do czasu rozstrzygnięcia sporu w sentencji końcowej. W praktyce środki zapobiegawcze w arbitrażu sportowym odznaczają się wysoką skutecznością, albowiem federacje sportowe z reguły dobrowolnie je respektują, co czyni je bardziej efektywnymi aniżeli analogiczne instytucje znane z arbitrażu handlowego czy inwestycyjnego⁶³³.

W procedurze odwoławczej, niezależnie od wyboru prawa, trybunał będzie permanentnie stosował odpowiednie przepisy organu sportowego. Gdy strony nie uskuteczniły wyboru, wówczas trybunał arbitrażowy może podjąć decyzję zgodnie z prawem kraju, wedle

⁶³² M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 225–237; por. też: Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R37 i R59, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025]; Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, Nowy Jork, 10 czerwca 1958 r., Dz.U. 1962 nr 9, poz. 41; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R37, R43, R57, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

⁶³³ Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R37, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025]; *Provisional and Conservatory Measures*, art. R37, *CAS Procedural Rules*, <https://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html> [dostęp: 2.09.2025].

następujących wariantów, w którym stowarzyszenie ma siedzibę lub zgodnie z tymi przepisami prawa, które zostaną uznane za właściwe. Zasadniczo jednak, ponieważ większość międzynarodowych federacji sportowych ma swoją siedzibę w Szwajcarii, w przeważającej części przypadków jako prawo materialne stosuje się prawo szwajcarskie. Dodatkowo z uwagi, że większość federacji międzynarodowych ma swój własny zestaw zasad i statutów, sądy arbitrażowe często stosują te przepisy nawet bez odniesienia do konkretnego prawa krajowego⁶³⁴.

Generalnie w ramach postępowania odwoławczego strony mają swobodę uzgodnienia prawa właściwego. W sytuacji braku szczególnej umowy arbitrzy orzekają wedle regulaminu organu, którego dotyczy odwołanie, lub alternatywnie według prawa państwa, w którym federacja ma siedzibę. Jeżeli mowa o procedurze to reguluje ją Kodeks arbitrażowy w sprawach sportowych. Ogólnie rzecz biorąc, o ile strony nie ustalą inaczej, orzeczenie może zostać opublikowane przez CAS. Stwierdzenie „postępowanie odwoławcze” nie jest określeniem precyzyjnym. CAS nie jest następnym ogniwem procesu decyzyjnego i przez to kwintesencją odwoławczą od orzeczeń organów i sądów federacyjnych. W zasadzie CAS przeprowadza właściwe dla sądu I instancji procedury, polegające na sprawdzeniu zgodności z prawem przykładowo nałożonych przez krajowe związki sportowe kar dyscyplinarnych⁶³⁵. Procedury odwoławcze przed CAS można zrównać z postępowaniem przed sądem krajowym na przykład w przedmiocie stwierdzenia legalności uchwały danej federacji sportowej⁶³⁶. W kontekście zasad i reguł postępowania zaś proces odwoławczy w CAS nie różni się zasadniczo od procesu arbitrażowego. W tym wypadku postępowanie jest inicjowane skargą w formie pozwu arbitrażowego. Należy pamiętać o tym, że przesłanką dopuszczalności złożenia pozwu o wszczęcie postępowania arbitrażowego jest konieczność wyczerpania przez skarżącego wewnątrzwiązkowej (wewnątrzfederacyjnej) drogi sądowej⁶³⁷.

Izba ad hoc CAS jest uprawniona do rozstrzygania sporów powstałych podczas Igrzysk Olimpijskich i pozostałych najważniejszych zawodów sportowych⁶³⁸. *Anti-Doping Division*

⁶³⁴ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 224–225, 230–231; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R45 – prawo właściwe: w przypadku braku wyboru przez strony, trybunał stosuje prawo kraju siedziby federacji lub inne przepisy uznane za właściwe.

⁶³⁵ P. Cioch, *op. cit.*, s. 81.

⁶³⁶ *Ibidem*.

⁶³⁷ Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R47; art. R48 – wymogi formalne dla pozwu arbitrażowego (*Statement of Appeal*) jako formy inicjowania postępowania odwoławczego; art. R47 – przesłanki dopuszczalności apelacji do CAS, w tym wymóg wyczerpania środków odwoławczych przewidzianych w statucie lub regulaminie federacji, <https://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html> [dostęp: 2.09.2025].

⁶³⁸ P. Cioch, *op. cit.*, s.80; *Arbitration Rules for the Olympic Games (CAS ad hoc Division Rules)*, art. 1 – ustanowienie Izby ad hoc CAS do rozstrzygania sporów powstałych podczas Igrzysk Olimpijskich, www.tas-cas.org [dostęp: 2.09.2025].

(Sekcja Antydopingowa – podczas igrzysk) funkcjonuje tymczasowo podczas ważnych wydarzeń sportowych, takich jak np. Igrzyska Olimpijskie, Mistrzostwa Świata w piłce nożnej, Igrzyska Wspólnoty Narodów⁶³⁹.

Postępowanie cechuje się ekstremalnie szybką procedurą. Zajmuje się błyskawicznym rozstrzygnięciem spraw związanych z dopingiem i kwalifikacjami olimpijskimi. Skład orzekający dostępny 24/7, decyzje zapadają w ciągu 24–48 godzin. Dotyczy głównie aspektu dopuszczenia do zawodów, szybkich spraw dopingowych, protestów dotyczących udziału zawodników. Często rozstrzyga spory proceduralne, kwalifikacyjne, dyskwalifikacje w trakcie zawodów. Arbitraż ad hoc powoływany jest wyłącznie dla rozstrzygnięcia konkretnego sporu. W momencie wydania orzeczenia przez sąd polubowny ad hoc jego mandat wygasa. Należy podkreślić, iż w sferze sportu arbitraż ad hoc jest stosowany przez organizacje sportowe, których działalność nie pozostaje funkcjonalnie w związku z MKOI i prosperującymi pod jego auspicjami międzynarodowymi federacjami sportowymi⁶⁴⁰. Po pierwsze, od lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia konflikty powstające w sporcie samochodowym, zwłaszcza w ramach mistrzostw świata Formuły I, poddawane są zespołom orzekającym powołanym do rozpatrzenia konkretnej sprawy, ale działającymi pod auspicjami Międzynarodowej Izby Handlowej (ICC)⁶⁴¹. Ponadto arbitraż ad hoc w swoim prototypie miał służyć do rozstrzygania sporów transferowych powstających między klubami koszykówki należącymi do dwóch organizacji niepozostających w żadnych związkach instytucjonalnych, tj. Międzynarodowej Federacji Koszykówki (FIBA) i amerykańskiej ligi zawodowej *National Basketball Association* (NBA)⁶⁴².

Istotne jest, iż od 1999 r. istnieje także możliwość przeprowadzenia przez CAS postępowania mediacyjnego⁶⁴³. Mediacja CAS to niewiążąca i nieformalna procedura, oparta na umowie mediacyjnej, w której każda ze stron zobowiązuje się do podjęcia negocjacji z drugą stroną w dobrej wierze, przy pomocy mediatora CAS. Strona zmierzająca do wszczęcia

⁶³⁹ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 219–221; *Arbitration Rules for the Olympic Games (CAS ad hoc Division Rules)*, art. 1 – ustanowienie Izby ad hoc CAS do rozstrzygania sporów w trakcie Igrzysk Olimpijskich, www.tas-cas.org [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁴⁰ M. Jędrusik, *op. cit.*, s. 219–221, 237; M. Żywicka, *Arbitraż sportowy – specyfika i odrębności na tle prawa polubownego* [w:] *Prawo sportowe. Wyzwania i perspektywy*, red. A. Wach, Warszawa 2020, s. 145–160.

⁶⁴¹ L.W. Craig, W.W. Park, J. Paulsson, *International Chamber of Commerce Arbitration*, Paris 2000, s. 13 i nast.; M. Król, *Arbitraż sportowy w ramach Międzynarodowej Izby Handlowej (ICC)*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 2, s. 41–55.

⁶⁴² 9 maja 1993 r. FIBA i NBA zawarły pierwsze porozumienie dot. transferów zawodników (odnowione 14 maja 1997 r.), które zawierało klauzulę kompromisarską stosowaną w sytuacji niemożności osiągnięcia zgody co do wysokości sumy transferowej w przypadku „przejścia” koszykarza z klubu NBA do klubu europejskiego lub działającego na innym kontynencie, pod auspicjami FIBA. Szerzej na ten temat por. B.S. Meyer, A.N. Wise, *International Sports Law and Business*, New York 1997, s. 753 i nast.

⁶⁴³ P. Cioch, *op. cit.*, s.80.

postępowania mediacyjnego powinna uczynić zadość pewnym wymaganiom, składając pisemny wniosek do Sekretariatu CAS. Mediator wyznaczany jest przez strony z listy mediatorów CAS lub w sytuacji niedojścia do porozumienia, przez Prezesa CAS po konsultacji ze stronami. Postępowanie mediacyjne toczy się w trybie ustalonym przez strony. W wypadku braku porozumienia o postępowaniu mediacyjnym decyduje mediator. Mediator sprzyja rozwiązaniu sporu w sposób, jaki uzna za właściwy. Zatem w tym celu proponuje stronom potencjalne warianty rozwiązań. Mediator nie może jednak narzucać stronom rozwiązania. W razie powodzenia mediacja kończy się podpisaniem przez strony transakcji. Mediator zostanie wyznaczony z listy sporządzonej przez CIAS. Powinno to zachęcać do rozwiązania sporu w drodze dyskusji i zaproponowania rozwiązań. W wypadku niepowodzenia procedury mediacyjnej obie strony mogą w celu rozstrzygnięcia sporu zwrócić się do zwykłego postępowania arbitrażowego⁶⁴⁴. Powód jest zobligowany przesłać kopię tych informacji pozwanemu. Stąd w zasięgu zwykłego postępowania arbitrażowego Sekretariat Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu jest odpowiedzialny za przekazanie tej informacji stronie pozwanej. Po przekazaniu informacji z Sekretariatu pozwanemu, ten ostatni ma obowiązek sporządzić i przesłać do Sekretariatu elementy, takie jak opis obrony merytorycznej, tj. stanowiska pozwanego w odniesieniu do roszczeń zgłoszonych przez stronę przeciwną, a także podniesienie wszelkich zarzutów formalnych, w tym zarzutów dotyczących braku kompetencji CAS do rozpoznania sprawy (*exceptio incompetenciae*). Ponadto w ramach odpowiedzi pozwany może zgłosić roszczenia wzajemne (*reconventio*), o ile wynikają one z tego samego stosunku prawnego, który stanowi podstawę sporu. Jeżeli obie strony wyrażą na to zgodę, możliwe będzie wdrożenie procedury przyspieszonej⁶⁴⁵.

Każda strona postępowania arbitrażowego przed CAS zobowiązana jest do uiszczenia opłaty rejestracyjnej w wysokości 1 000 CHF. Koszty administracyjne zależą od wartości przedmiotu sporu. Aktualne stawki przedstawiają się następująco:

Wartość przedmiotu sporu (CHF)	Koszty administracyjne (CHF)
do 50 000	100 – 2 000
50 001 – 100 000	2 000 + 1,50% od kwoty powyżej 50 000
100 001 – 500 000	2 750 + 1,00% od kwoty powyżej 100 000
500 001 – 1 000 000	6 750 + 0,60% od kwoty powyżej 500 000

⁶⁴⁴ M. Jędrusik, *Postępowanie mediacyjne przed CAS* [w:] *Prawo sportowe*, red. A.J. Szwarz, Warszawa 2018, s. 239–241.

⁶⁴⁵ M. Jędrusik, *Postępowanie mediacyjne...*, s. 217–218; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R39, R44 i R52, TAS, Lozanna 2022... [dostęp: 2.09.2025].

Wartość przedmiotu sporu (CHF)	Koszty administracyjne (CHF)
1 000 001 – 2 500 000	9 750 + 0,30% od kwoty powyżej 1 000 000
2 500 001 – 5 000 000	14 250 + 0,20% od kwoty powyżej 2 500 000
5 000 001 – 10 000 000	19 250 + 0,10% od kwoty powyżej 5 000 000
powyżej 10 000 000	25 000

CAS zastrzega sobie prawo do dostosowania wysokości kosztów – zarówno ich podwyższenia, jak i obniżenia – jeżeli szczególne okoliczności sprawy tego wymagają⁶⁴⁶.

Wysokość wynagrodzenia arbitrów w postępowaniach przed CAS ustala Sekretarz Generalny, biorąc pod uwagę rzeczywisty nakład pracy oraz czas rozsądnie poświęcony przez członków składu orzekającego na rozpoznanie sprawy. Podstawą kalkulacji są stawki godzinowe, których wysokość uzależniona jest od wartości przedmiotu sporu. Aktualne stawki (stan na 2025 r.) przedstawiają się następująco⁶⁴⁷:

Wartość przedmiotu sporu (CHF)	Stawka godzinowa arbitra (CHF)
do 2 500 000	300
2 500 001 – 5 000 000	350
5 000 001 – 10 000 000	400
10 000 001 – 15 000 000	450
powyżej 15 000 000	500

W przypadku szczególnych okoliczności Prezes Izby CAS, działając na wniosek Sekretarza Generalnego, może ustalić całkowitą wysokość wynagrodzenia arbitrów na kwotę niższą lub wyższą niż wynikająca ze standardowych stawek godzinowych. Jeżeli nie dojdzie do porozumienia z zainteresowanym arbitrem co do wysokości wynagrodzenia, ostateczne rozstrzygnięcie w tym zakresie należy do Zarządu ICAS. Podstawową przesłanką uzasadniającą podwyższenie wynagrodzenia jest stopień złożoności sprawy, wymagający ponadprzeciętnego nakładu pracy ze strony arbitrów.

⁶⁴⁶ *Schedule of Arbitration Costs*, Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS), wersja obowiązująca od 1 listopada 2022 r., https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Schedule_of_Costs_2023.pdf [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁴⁷ *Ibidem*, s. 3–4.

Oprócz wynagrodzenia arbitrzy mają prawo do zwrotu kosztów poniesionych w związku z wykonywaniem obowiązków orzeczniczych, na podstawie przedłożonych rachunków. Zasady te obejmują w szczególności:

- koszty podróży lotniczych – do 2500 km cena biletu w klasie ekonomicznej, powyżej 2500 km cena biletu w klasie biznes (ustalane według stawek CAS);
- koszty podróży kolejowych – równowartość biletu powrotnego pierwszej klasy;
- koszty podróży samochodem – zwrot odpowiadający cenie biletu kolejowego pierwszej klasy w obie strony;
- koszty zakwaterowania – zwrot ceny pokoju hotelowego w standardzie średnim lub luksusowym, do maksymalnej wysokości 350 CHF za noc;
- koszty wyżywienia – do maksymalnej kwoty 150 CHF dziennie.

Regulacje te mają na celu zagwarantowanie arbitrom wykonywania swoich obowiązków w warunkach profesjonalnych, z poszanowaniem standardów niezależności i efektywności, przy jednoczesnym ograniczeniu ryzyka nadmiernych kosztów po stronie stron postępowania⁶⁴⁸.

W wypadku braku rachunków wszelkie koszty telefoniczne, faksowe, pocztowe, kserograficzne lub inne koszty sekretarskie są zwracane, do maksymalnej kwoty 200 CHF na arbitra za sprawę. Jeżeli arbiter w ciągu 30 dni od powiadomienia o ostatecznym wyroku nie złoży podsumowania swojej pracy i czasu poświęconego sprawie lub pokwitowań za zwrot swoich wydatków, uznaje się, że zrzekł się on swoich kosztów i honorariów, a ICAS/CAS ma prawo nie wypłacać mu żadnego odszkodowania. Podatki krajowe, takie jak VAT, jeżeli takie istnieją, związane z kwotami zapłaconymi przez CAS, pokrywają arbitrzy. Jeżeli nie ma pisemnej umowy z CAS, Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu wynagradza wyłącznie pracę wykonywaną osobiście przez arbitra. Wysokość honorariów, które mają zostać zapłacone ad hoc urzędnikom wyznaczonym przez CAS, ustala Sekretarz Generalny CAS na podstawie dostarczonych raportów z pracy i czasu rozsądnie poświęconego danej sprawie. Zasadniczo brana jest pod uwagę stawka godzinowa w wysokości od 150 CHF do 200 CHF, w zależności od kwalifikacji urzędnika⁶⁴⁹.

⁶⁴⁸ *Ibidem*, s. 4–5.

⁶⁴⁹ *Schedule of Arbitration Costs and Fees*, załącznik do *Code of Sports-related Arbitration (CAS Code)*, aktualizacja 2023, <https://www.tas-cas.org/en/arbitration/costs.html> [dostęp: 2.09.2025]; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R64.4 i R64... [dostęp: 2.09.2025].

W literaturze fachowej prawo sportowe często postrzegane jest jako interdyscyplinarne połączenie różnych gałęzi prawnych⁶⁵⁰. Nasuwa się zatem jednoznaczny wniosek. Otóż spory sportowe mogą dotyczyć wszystkich dziedzin, począwszy od ochrony dóbr osobistych, poprzez prawo stowarzyszeń, prawa deliktowego, prawa spółek czy prawa karnego⁶⁵¹.

Wedle regulacji statutowych międzynarodowych federacji sportowych różnorodny jest zakres uznania właściwości Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w poszczególnych dyscyplinach sportowych.

W przypadku Międzynarodowej Federacji Judo (IJF) nieposiadającej własnych organów jurysdykcyjnych spory rozstrzygane są natychmiastowo i ostatecznie w pierwszej instancji przez CAS w Lozannie⁶⁵². Możliwe jest wezwanie stron sporu powstałego na gruncie statutu, przepisów wykonawczych albo innych Zasad IJF do kompromisowego rozwiązania. W sytuacji braku ugody jedynie adekwatnym do rozwiązania sporu zgodnie z przepisami federacyjnymi jest CAS, którego orzeczenia są ostateczne i nie podlegają już zaskarżeniu⁶⁵³.

Dostrzec można, że klauzule arbitrażowe nakazujące oddać powstały spór pod rozstrzygnięcie CAS już w pierwszej instancji zostały przyjęte także przez Międzynarodową Federację Pływacką (FINA), która podniosła, iż kwestie sporne pomiędzy FINA i federacjami krajowymi, między samymi federacjami lub pomiędzy federacjami i ich członkami, które nie zostały rozwiązane za sprawą decyzji Biura FINA, mogą zostać skierowane do rozstrzygnięcia w drodze arbitrażu, przez jedną ze stron konfliktu albo obie, do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w Lozannie. Orzeczenia CAS są definitywne i prawomocne dla stron sporu⁶⁵⁴.

Podobne klauzule arbitrażowe zawarte są Statucie Międzynarodowej Federacji Hokeja na Lodzie (IIHF) oraz Międzynarodowej Unii Łyżwiarskiej (ISU). W kwestii IIHF⁶⁵⁵,

⁶⁵⁰ T. Davis, *Co to jest prawo sportowe?*, „Marquette Sports Law Review” 2001, Vol. 11, nr 2; M. Król, *Interdyscyplinarny charakter prawa sportowego*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 9, s. 43–55.

⁶⁵¹ R. Girsberger, N. Voser, *Rozdział 10: Arbitraż sportowy* [w:] *Międzynarodowy arbitraż: Perspektywy porównawcze i szwajcarskie*, Kluwer Law International, 3.ed., 2016; M. Król, *Interdyscyplinarny charakter...*, s. 43–55.

⁶⁵² P. Cioch, *op. cit.*, s. 84; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R47–R49... [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁵³ P. Cioch, *op. cit.*, s. 84.

⁶⁵⁴ Warto zauważyć, iż na gruncie regulacji FINA istnieje jeszcze tryb wewnątrzfederacyjny odnoszący się do przewinień dyscyplinarnych i dopingowych. Na mocy art. C.12.9. Statutu FINA procedura odwoławcza od decyzji organów federacyjnych jest dwuinstancyjna. Członek FINA, na którego została nałożona sankcja przez organy wykonawcze federacji, ma możliwość odwołać się do Biura FINA w ciągu 21 dni od doręczenia decyzji. W II instancji istnieje możliwość odwołania się od decyzji Biura albo Panelu Dopingowego i Panelu Dyscyplinarnego do CAS w Lozannie, z zachowaniem tego samego terminu. Por. *Fédération Internationale de Natation (FINA), Constitution*, art. C.12.9 oraz art. C.12.13, stan na 18 grudnia 2021 r., https://resources.fina.org/fina/document/2022/01/13/f21af7d9-dc04-45f5-90f6-711f67453b61/23_FINA-Constitution_18.12.2021.pdf [dostęp: 25.05.2025]; *FINA Constitution (Statutes)*, 2021, art. C.25; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R47 i R59... [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁵⁵ Artykuł 11 Statutu IIHF w części odnoszącej się do obowiązków członków federacji ewidentnie zastrzega, iż jedynym sądem odwoławczym, po wyczerpaniu wewnętrznych procedur – bez zważania na to, kogo

analogicznie jak w świetle regulacji FINA, jest możliwość zaskarżenia do CAS decyzji i orzeczeń, które są ostateczne i prawomocne w trybie wewnątrzfederacyjnym⁶⁵⁶.

Po zbieżne rozwiązanie sięgnęła Międzynarodowa Federacja Tenisowa (ITF), jej partycypanci (związki krajowe) dzielą się na trzy klasy: z udziałem 1000 USD w kapitale spółki, z udziałem 600 USD, z udziałem 300 USD. Na mocy art. 33 Memorandum ITF wszelkie spory pomiędzy spółką a jej udziałowcami, spółką a inną organizacją bądź pomiędzy udziałowcami, czyli związkami krajowymi, są powierzane do rozpoznawania przez CAS, którego orzeczenia są w tym przedmiocie wiążące i ostateczne. W tym przypadku arbitraż odbywa się na podstawie prawa angielskiego⁶⁵⁷.

Jak wynika z przeglądu literatury, trochę odmiennie, ale w dalszy sposób obszernie, właściwość jurysdykcyjną Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu uznała Międzynarodowa Unia Triathlonowa (ITU), która dla rozwiązywania powstałych sporów przyjęła dwa postępowania (mediacyjne oraz arbitrażowe) przeprowadzony przez CAS⁶⁵⁸.

Kluczowe jest, że zależnie od systemu organów federacyjnych CAS jest bezpośrednią instancją odwoławczą jako sąd II instancji – jest tak w przypadku decyzji np. Międzynarodowej Federacji Stylów Zapaśniczych (FILA), Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych (IAAF), Międzynarodowej Federacji Softballu (ISF) – lub ostateczną instancją odwoławczą, czyli sądem III instancji. Jest on upoważniony do rozstrzygnięcia skargi po wyczerpaniu wewnętrznego trybu odwoławczego. Można w tym miejscu wskazać, np.

sprawa dotyczy (federacje krajowe, zawodnicy, organy IIHF, pozostałe osoby podległe statutowi i regulacjom IIHF) – jest CAS w Lozannie, którego orzeczenia są ostateczne i wiążące. Na podkreślenie zasługuje fakt, że brak klauzuli zapisu na sąd arbitrażowy w statucie albo regulaminie związku krajowego nie wyłącza możliwości odwołania się do CAS. Por. *International Ice Hockey Federation (IIHF) – Statutes and Bylaws*, art. 11, <https://www.iihf.com/en/statutes>; *Statutes of the International Ice Hockey Federation (IIHF Statutes)*, 2022, art. 47–49; *Constitution of the International Skating Union (ISU Constitution)*, 2021, art. 25–28; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R47–R59... [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁵⁶ P. Cioch, *op. cit.*, s.85; por. *FINA Constitution (Statutes)*, 2021, art. C.25; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R47, R59... [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁵⁷ P. Cioch, *op. cit.*, s. 85; *ITF Memorandum and Articles of Association*, art. 33, International Tennis Federation, London 2023, <https://www.itftennis.com/en/about-us/governance/rules-and-regulations/>.

⁶⁵⁸ Art.13.1 i n. Statutu ITU stanowi, iż każdy spór powstały na gruncie przepisów Unii może być przekazany do mediacji przed CAS (w języku angielskim). Na domiar tego CAS jest właściwy do rozstrzygnięcia w drodze arbitrażu sporów pomiędzy ITU a członkiem ITU, pomiędzy członkami ITU (federacje narodowe, regionalne), pomiędzy Zarządem albo Kongresem ITU a federacjami narodowymi oraz w konfliktach pomiędzy narodowymi lub regionalnymi federacjami, ITU a zawodnikiem. W ostatnim wariancie bezpośrednio do arbitrażu przed CAS można skierować spór zawodnika z ITU. W sytuacji sporu zawodnika z federacją krajową albo regionalną sprawa powinna najpierw zostać rozstrzygnięta przez krajowy lub regionalny panel arbitrażowy, wówczas od jego rozstrzygnięcia przysługuje odwołanie do CAS. Orzeczenia CAS są ostateczne oraz wykluczają właściwość innych sądów, włącznie z powszechnymi. Niebagatelne jest, że CAS jest także właściwy do udzielenia odpowiedzi i ustalenia wiążącej wykładni w przedmiocie kontraktów ITU.

Międzynarodową Federację Koszykówki (FIBA), Międzynarodową Federację Narciarską (FIS)⁶⁵⁹.

Konieczne trzeba podkreślić istotę regulacji dotyczących Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA) w przedmiocie polubownego rozstrzygania sporów piłkarskich, uprawnień organów jurysdykcyjnych, a także relacji i zakresu uznania CAS w Lozannie⁶⁶⁰.

Konkludując, Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS) pełni dziś kluczową rolę w systemie rozstrzygania sporów sportowych, zapewniając szybkie, niezależne i ostateczne orzecznictwo. Nadzór sprawowany przez ICAS gwarantuje instytucjonalną i finansową niezależność Trybunału oraz zachowanie standardów bezstronności arbitrów. Procedura przed CAS wyróżnia się przejrzystością, możliwością stosowania środków zapobiegawczych oraz ograniczoną kontrolą sądową, co odpowiada specyfice sporów sportowych wymagających niezwłocznych rozstrzygnięć. Transparentnie określone koszty i wynagrodzenia arbitrów wzmacniają zaufanie do mechanizmu arbitrażowego, a obowiązkowe poddawanie sporów jurysdykcji CAS przez federacje sportowe, jak ITF, potwierdza jego pozycję jako międzynarodowego „sądu najwyższego dla sportu”.

Istotnym jest, by dostrzec praktykę, jaka zrodziła się wokół procedury postępowania przed CAS oraz ewolucji i skutków, jakie przynosiły kolejne rozstrzygnięcia. Z tej perspektywy sprawą mającą kluczowy wpływ na procedury postępowania była sprawa Claudii Pechstein. C. Pechstein uznawana jest za najbardziej utytułowaną niemiecką łyżwiarzkę szybką i kilkukrotną medalistką olimpijską. W 2009 r. została zawieszona na dwa lata, po tym, jak w jej organizmie wykryto podejrzenie wysokiego poziomu nowych czerwonych krwinek krwi. Uznano ten fakt za pośredni dowód na korzystanie z niedozwolonego dopingu⁶⁶¹. Pechstein

⁴¹⁶ *World Triathlon (International Triathlon Union) – Constitution*, 2021, art. 13.1 i nast., art. 29–31, <https://www.triathlon.org/about/downloads/category/constitution>; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R42–R47... [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁶⁰ P. Cioch, *op. cit.* s. 89; por. *FIFA Statutes*, 2022, art. 57–59; *FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players (FIFA RSTP)*, 2023, art. 22–24; Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R47–R59... [dostęp: 2.09.2025].

⁶⁶¹ Należy natomiast podkreślić, że w organizmie Claudii Pechstein nie wykryto obecności zabronionych substancji. Dowód na stosowanie dopingu w jej przypadku był jedynie pośredni. To zresztą pewna ogólna tendencja w badaniach antydopingowych, która budzi wątpliwości prawne. Temu samemu założeniu ma służyć bowiem stosowanie tzw. paszportu krwi, dotyczy on badania sportowców nie tyle pod kątem obecności w ich organizmie zabronionych substancji, ile raczej pod kątem obecności w ich krwi określonych markerów. Cechą typową tych markerów, od strony czysto medycznej, jest to, że są one w miarę stabilne i nie podlegają gwałtownym zmianom. Jeśli zatem w związku z kontrolą antydopingową okaże się, że któryś z tych markerów jest na zupełnie innym poziomie, niż był wcześniej, to może oznaczać tylko, że albo sportowiec jest chory, albo kontuzjowany, albo był poddany wyjątkowo dużemu obciążeniu fizycznemu, albo brał doping. Wszystkie te możliwości muszą być kolejno zweryfikowane, aby stwierdzić, czy nietypowa zmiana profilu markerów w konkretnym przypadku nie może być wytłumaczona w inny sposób, aniżeli użyciem środków dopingujących. Tego rodzaju dowód nie jest jednak bezpośredni, a jedynie pośredni, gdyż w przypadku dowodów z paszportów krwi nie wykazuje się bezpośrednio zażycia środków dopingujących. Por. U. Haas, D. Martens, *op. cit.*, s. 108. Wadą wszystkich tego typu badań jest jednak właśnie owa „pośredniość” dowodu, co skłania sportowców niezgadzających się

twardo stała przy stanowisku, iż nie korzystała z żadnych niedozwolonych środków dopingujących, a nietypowe stadium czerwonych krwinek krwi był spowodowany przez chorobę krwi. Kara zawieszenia została pomimo to nałożona⁶⁶². Claudia Pechstein zasygnowała dokument zawierający zapis na sąd arbitrażowy (CAS), wyłączający kompetencję niemieckich sądów powszechnych do rozstrzygania jakichkolwiek sporów pomiędzy Pechstein a Międzynarodową Federacją Łyżwiarstwa Szybkiego (*International Skating Union, ISU*) oraz Pechstein a Niemieckim Związkiem Łyżwiarstwa Szybkiego (*Deutsche Eisschnelllauf-Gemeinschaft, DESG*)⁶⁶³. Decyzję ISU podtrzymał CAS. Pechstein występowała z kasacją do szwajcarskiego Trybunału Federalnego (odpowiednik naszego Sądu Najwyższego), który utrzymał w mocy wyrok CAS. Niezrażona tym Pechstein wniosła następnie sprawę do Sądu Okręgowego w Monachium (*Landesgericht München*), występując o ponowne otwarcie sprawy. Pechstein zarzuciła zarówno ISU, jak i DESG wymuszanie stosowania zapisów na Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu. W jej ocenie powinno to skutkować uznaniem wydanego wyroku za nieważny. Sportsmenka domagała się wydania wyroku stwierdzającego niezasadność nałożonej na nią kary zawieszenia; żądała też zasądzenia liczonego w milionach euro odszkodowania⁶⁶⁴.

Decydując się na przekierowanie swojej sprawy do sądu w Monachium, Claudia Pechstein musiała zmierzyć z pewnymi przeciwnościami, które na pozór czyniły jej walkę wręcz beznadziejną. W trakcie podpisywania zgłoszenia na feralne dla niej zawody wyraziła wolę na klauzulę arbitrażową eksponowaną jako ostateczną instancję do rozstrzygania wszystkich sporów pomiędzy nią a ISU-CAS⁶⁶⁵. Nadto nie może ująć uwadze, że od wyroku CAS Pechstein odwołała się do szwajcarskiego Trybunału Federalnego, który wyrok CAS w dalszym ciągu podtrzymał⁶⁶⁶. Skoro więc w poddawanej pod dyskusję sprawie zapadł wyrok arbitrażowy CAS, utrzymany na dodatek przez szwajcarski Trybunał Federalny, zarzut *res iudicata* narzuca się niejako automatycznie⁶⁶⁷.

Na domiar tego Sąd Okręgowy w Monachium podzielił bezwzględnie pogląd skarżącej w stosunku do pierwszego zarzutu, uznając, iż podpisanie klauzuli arbitrażowej przez Pechstein

z werdyktem skazującym ich za zażywanie dopingu, który nie został bezpośrednio wykryty, do szczególnie intensywnej walki sądowej. Por. A. Szumański, *Sprawa Claudii Pechstein – arbitraż sportowy w obliczu prawa do sądu*, „Kwartalnik ADR” 2019, nr 1, s. 9–27.

⁶⁶² E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 562–563.

⁶⁶³ *Ibidem*, s. 563.

⁶⁶⁴ A. Rombach, *The Pechstein – judgment of the OLG München: What does it mean for international sports and commercial arbitration?*, *SchiedsVZ* 2015, s. 105–111.

⁶⁶⁵ Uzasadnienie wyroku Oberlandesgericht München z 15 stycznia 2015 r., sygn. akt U 1110/14 Kart, pkt 3–8.

⁶⁶⁶ *Ibidem*, pkt 17.

⁶⁶⁷ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 563.

nie umożliwiało jej kwestionowania wyroku wydanego przez CAS w efekcie jej zastosowania⁶⁶⁸. Sąd podał w wątpliwość jednak jej koncepcje co do drugiej kwestii, podważając, że sprawa została już ostatecznie rozstrzygnięta przez CAS i nie może być ponownie rozstrzygana przez sądy w Niemczech. Natomiast Sąd Apelacyjny w Monachium (*Oberlandesgericht München*) poszedł jeszcze o krok dalej. Uznał argumentację Pechstein co do pierwszej kwestii (i utożsamiając się w tej płaszczyźnie z argumentacją sądu okręgowego), stwierdził na domiar tego, że klauzula arbitrażowa, na podstawie której spór pomiędzy ISU a Claudią Pechstein trafiła do rozstrzygnięcia przez CAS, jest nieważna⁶⁶⁹. W rezultacie sąd uchylił poprzedzający wyrok sądu okręgowego, uznając wyrok arbitrażowy wydany przez skład orzekający CAS (podtrzymujący nałożoną na sportowca przez ISU karę zawieszenia) za godzący w zasady porządku publicznego w Niemczech, co uzasadnia odmowę jego uznania w Niemczech. Inaczej rzecz ujmując, Sąd Apelacyjny w Monachium uznał zasadność pozwu Pechstein w zasadzie w pełnym zakresie⁶⁷⁰. Sąd Apelacyjny w Monachium wyraził zgodę na to, aby Pechstein zakwestionowała nałożoną na nią przez ISU kary zawieszenia w sądach niemieckich, niezależnie od tego, iż zapis na CAS, jaki Pechstein sygnowała, wykluczał taką ewentualność. 7 czerwca 2016 r. niemiecki Sąd Najwyższy (*Bundesgerichtshof*) uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w Monachium. Dyskutowane wyroki niemieckich sądów, głównie wyrok sądu apelacyjnego, spotkały się z sporym zainteresowaniem w mediach. W prasie popularnej pojawiły się takie określenia, jak „koniec arbitrażu sportowego”⁶⁷¹, „zapis na sąd polubowny nie jest już nic warty”⁶⁷², „atak na arbitraż sportowy”⁶⁷³, „szok dla świata sportu”⁶⁷⁴.

⁶⁶⁸ Wyrok *Landesgericht München* z 26 lutego 2014 r., 37 O 28331/12, *SchiedsVZ* 2014, 100; wyrok *Oberlandesgericht München* z 15 stycznia 2015 r., sygn. akt U 1110/14 Kart, „*Neue Juristische Wochenschrift*” 2015, s. 926–933; wyrok CAS, sprawy połączone 2009/A/1912 & 2009/A/1913, *Claudia Pechstein v. International Skating Union (ISU)*, orzeczenie z 25 listopada 2009.

⁶⁶⁹ Wyrok *Oberlandesgericht München* z 15 stycznia 2015 r., U 1110/14 Kart, *SchiedsVZ* 2015, 40 *et. Seq.*; wyrok *Oberlandesgericht München* z 15 stycznia 2015 r., sygn. akt U 1110/14 Kart, „*Neue Juristische Wochenschrift*” 2015, s. 926–933; wyrok CAS, sprawy połączone 2009/A/1912 & 2009/A/1913, *Claudia Pechstein v. International Skating Union (ISU)*, orzeczenie z 25 listopada 2009; A. Szumański, *Sprawa Claudii Pechstein...*, s. 9–27.

⁶⁷⁰ Wyrok *Oberlandesgericht München* z 15 stycznia 2015 r., sygn. akt U 1110/14 Kart, „*Neue Juristische Wochenschrift*” 2015, s. 926–933; wyrok CAS, sprawy połączone 2009/A/1912 & 2009/A/1913, *Claudia Pechstein v. International Skating Union (ISU)*, orzeczenie z 25 listopada 2009.

⁶⁷¹ M. Beils, *Pechstein bringt Sportgerichte ins Wanken*, „*Rheinische Post*”, 16 stycznia 2015 r., <http://www.rp-online.de/sport/wintersport/andere/claudia-pechstein-bringt-sportgerichtsbarkeit-ins-wanken-aid-1.4802499>; wyrok *Bundesgerichtshof* (BGH) z 7 czerwca 2016 r., sygn. akt KZR 6/15 – *Claudia Pechstein*; wyrok *Oberlandesgericht München* z 15 stycznia 2015 r., sygn. akt U 1110/14 Kart, „*Neue Juristische Wochenschrift*” 2015, s. 926–933.

⁶⁷² M. Beils, *op. cit.*

⁶⁷³ C. Catuogno, *Angriff gegen die Sportjustiz – Pechsteins Kampf*, „*Süddeutsche Zeitung*”, 16 stycznia 2015 r., <http://www.sueddeutsche.de/sport/angriff-gegen-die-sportjustiz-pechsteins-kampf-1.2305248>.

⁶⁷⁴ L. Sonnabend, *Pechstein ersch ütert den Sport*, „*Süddeutsche Zeitung*” z 15 stycznia 2015 r., <http://www.sueddeutsche.de/sport/entscheidung-am-olg-muenchen-pechstein-erschuettert-den-sport-1.2305262>.

Przykładowo dyskobol Robert Harting, mistrz olimpijski, który zdobył złoty medal w Londynie w 2012 r., publicznie zaanonsował się, że będzie kwestionować wyroki CAS przed sądami powszechnymi⁶⁷⁵. Pojawiły się również liczne opinie, że wyrok w sprawie C. Pechstein może wywołać analogiczny efekt jak szeroko komentowany wyrok w sprawie Bosmana⁶⁷⁶. Zdecydowanie wbrew formułowanym obawom – rozwianym, z pozoru, przez niemiecki Sąd Najwyższy – wydaje się, że wyrok sądu w Monachium nie oznacza, że cały system międzynarodowego arbitrażu sportowego nie ma racji bytu. Ostatecznie najwyższa instancja sądowa w Niemczech uznaje ten modus za potrzebny. W uzasadnieniu sąd uznał chociażby, że rozstrzyganie spraw w zakresie sportu w drodze arbitrażu nie stanowi naruszenia prawa. Równolegle jednak sąd niemiecki stwierdził, iż forma wyboru osób, które zostaną uwzględnione na liście arbitrów CAS, daje na tyle kluczowy prymat federacjom sportowym nad sportowcami, że wyroki CAS w Niemczech nie są godne ochrony. Mówiąc bardziej precyzyjnie – trzeba je generalnie uznawać za naruszające klauzule porządku publicznego w Niemczech, co daje podwalinę do odmowy stwierdzenia ich wykonalności przez niemieckie sądy. Niewątpliwie potencjalny wyrok przyznający słuszość w tym sporze stronie powodowej (Claudii Pechstein) stanowiłby precedens, na który powoływać mogliby się z pewnością inni sportowcy. Odtąd liczni zawodnicy mogliby kierować sporne sprawy pomiędzy nimi a związkami sportowymi do sądów powszechnych z wykluczeniem sportowego sądownictwa arbitrażowego⁶⁷⁷. Spora grupa cenionych niemieckich prawników podejmujących problematykę prawa sportowego bezpośrednio wezwała do takiej reformy sportowego sądownictwa arbitrażowego, która pozwoliłaby przyznać sportowcom prawo wyboru między sądownictwem arbitrażowym, dedykowanym sporom sportowym, a sądownictwem powszechnym, które ma swoje wady (głównie przewlekłość postępowań)⁶⁷⁸.

Należy zwrócić uwagę w oparciu, o jaką podstawę sąd niemiecki zakwestionował rzecz zdawałoby się niekwestionowaną, skoro została opatrzona podpisem klauzula arbitrażowa. Argument użyty przez sądy w tym konkretnym przypadku bazuje na przepisach prawa antymonopolowego⁶⁷⁹. Sąd uznał ISU za monopolistę na właściwym rynku, którym w tym wypadku jest – zdaniem sądu – rynek międzynarodowych zawodów w łyżwiarstwie szybkim,

⁶⁷⁵ M. Beils, *op. cit.*

⁶⁷⁶ *Ibidem.*

⁶⁷⁷ Por. *Grundsatzentscheidung über Zuständigkeit erwartet...*

⁶⁷⁸ Por. wypowiedzi M. Ortha i T. Summerera cytowane w tekście *Grundsatzentscheidung über Zuständigkeit erwartet...*

⁶⁷⁹ Por. § 19 ust. 1–2 oraz ust. 4 pkt 2 *Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen* (GWB) z 26 sierpnia 1998 r., BGBl. I S. 2546, z późn. zm. Por. też wyrok Oberlandesgericht München, Kartellsenat z 15 stycznia 2015 r., sygn. U 1110/14 Kart, dotyczący klauzul arbitrażowych stosowanych przez *International Skating Union* (ISU).

ze względu na obowiązującą w całym niemal współczesnym sporcie w Europie zasadę „jeden sport – jedna organizacja”. Z uwagi na to, że ISU jest monopolistą, ma zakaz podejmowania wszelkich przedsięwzięć, które mogłyby zostać potraktowane jako naruszenie pozycji lobbystycznej. W myśl z art. 19(4) nr 2 niemieckiej ustawy zakazującej ograniczeń konkurencji (*Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen*, GWB) zakaz ten obejmuje również zakaz stosowania takich warunków umownych, które byłby wdrażane, gdyby na rynku istniała efektywna konkurencja.

Sąd doszedł do wniosku, że gdyby na rynku międzynarodowych zawodów w łyżwiarstwie szybkim istniała rzeczywista konkurencja, sportowcy nie wyrażaliby zgody na obowiązkową jurysdykcję CAS. Zgoda ta była jednak warunkiem dopuszczenia do startu w zawodach, co faktycznie pozbawiało ich swobody wyboru. Wątpliwości sądu budził przede wszystkim sposób kształtowania listy arbitrów CAS – znaczna część kandydatów była wskazywana przez federacje sportowe, które jednocześnie najczęściej występują jako strona w sporach. Taki mechanizm podważał neutralność CAS, skoro w praktyce spory rozstrzygane były głównie pomiędzy sportowcami a federacjami. W ocenie sądu w międzynarodowym systemie sportu trudno jest zapewnić rzeczywiście bezstronnych arbitrów, a sportowcy pozostawali de facto pozbawieni dostępu do niezależnych sądów państwowych. Nie zmienia tego fakt, że formalnie lista arbitrów CAS musi obejmować co najmniej 150 osób⁶⁸⁰. Jak uznał Sąd Apelacyjny w Monachium, „ryzyko zbyt bliskich relacji ze związkami sportowymi istnieje w odniesieniu do każdej osoby”⁶⁸¹. Sąd stwierdził również, że nie można zakładać, iż właściwy krajowy związek sportowy będzie permanentnie wspierał „swojego” sportowca. W pewnych wariantach, z równą częstotliwością może być jednak i tak, że pożytek międzynarodowej federacji sportowej będą tożsame z profitami krajowego związku sportowego (a sprzeczne z interesami sportowca)⁶⁸².

W tej części rozprawy warto pochylić się nad tym, czy poważny problem strukturalny, dotyczący sposobu powoływania arbitrów CAS, jaki został wykazany przez sądy orzekające w Niemczech w sprawie Claudii Pechstein, może być podniesiony i procesowo wykorzystany

⁶⁸⁰ Tak choćby w komentarzu do wyroku C. Catuogno, *Angriff gegen die Sportjustiz...* Por. też uzasadnienie wyroku Oberlandesgericht München z dnia 15 stycznia 2015 r., U 1110/14 Kart, pkt 83 i 85. Por. wyrok Oberlandesgericht München, Kartellsenat z dnia 15 stycznia 2015 r., sygn. U 1110/14 Kart, w którym sąd wskazał, że obowiązkowe poddanie sporów jurysdykcji CAS narzucane sportowcom przez federacje stanowi ograniczenie ich swobody wyboru i budzi wątpliwości co do bezstronności arbitrów, jako że znaczna ich część pochodzi z nominacji organizacji sportowych, co w praktyce pozbawia sportowców realnego dostępu do sądów państwowych.

⁶⁸¹ „Das Übergewicht der Verbände wird nicht dadurch kompensiert, dass die Schiedsrichterliste mindestens 150 Personen umfassen muss [...], da die Gefahr der Verbandsnahe bei jeder einzelnen Person besteht” – uzasadnienie wyroku Oberlandesgericht München z dnia 15 stycznia 2015 r., U 1110/14 Kart, pkt 84.

⁶⁸² *Ibidem*, pkt 88.

także przez polskich sportowców w Polsce? Tematyka ta wymaga zdecydowanie głębszej analizy.

Na gruncie polskich regulacji antymonopolowych możliwe jest zastosowanie rozumowania analogicznego do tego, które znalazło wyraz w prawie niemieckim. Międzynarodowe federacje sportowe, jak również polskie związki sportowe, posiadają w praktyce pozycję monopolistyczną na właściwych rynkach sportowych, co przesądza o konieczności objęcia ich działalności kontrolą prawną z punktu widzenia zakazu nadużywania pozycji dominującej. Podstawę normatywną stanowi art. 9 Ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (dalej: u.o.k.k.), zgodnie z którym zakazane jest nadużywanie pozycji dominującej na rynku właściwym przez jednego lub kilku przedsiębiorców. Ustawodawca nie definiuje wprost pojęcia „nadużycia”, lecz w art. 9 ust. 2 u.o.k.k. wskazuje otwarty katalog praktyk, które mogą zostać zakwalifikowane jako przejawy takiego nadużycia, w tym w szczególności narzucanie kontrahentom uciążliwych warunków umów przynoszących przedsiębiorcy nieuzasadnione korzyści. Charakter przykładowy tego katalogu (*numerus apertus*) powoduje, że każde zachowanie wyczerpujące przesłanki nadużycia pozycji dominującej może zostać uznane za sprzeczne z prawem. Polski model regulacji w tym zakresie pozostaje spójny z rozwiązaniami przyjętymi w prawie niemieckim oraz w prawie unijnym, co gwarantuje harmonizację standardów ochrony konkurencji w odniesieniu do rynku sportowego⁶⁸³. Wyliczenie zawarte w art. 9 ust. 2 u.o.k.k. ma charakter przykładowy (*numerus apertus*), co oznacza, że zakaz nadużywania pozycji dominującej obejmuje nie tylko wskazane tam praktyki, lecz również wszelkie inne działania przedsiębiorcy, które mogą zostać uznane za przejaw nadużycia tej pozycji. Zgodnie z art. 9 ust. 3 u.o.k.k. czynności prawne stanowiące przejaw nadużywania pozycji dominującej są w całości lub w odpowiedniej części nieważne z mocy prawa⁶⁸⁴.

Problematyka narzucania przez przedsiębiorcę uciążliwych warunków umów, przynoszących mu wręcz nieuzasadnione korzyści, jest praktyką o specyfice eksploatacyjnej – stosujący ją przedsiębiorca posługuje się posiadaną przewagą rynkową czy nawet położeniem przymusowym swojego kontrahenta, który nie ma alternatywy skorzystania ze świadczenia od

⁶⁸³ Por. C. Banasiński, E. Piontek (red.), *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, LEX/el. 2009, kom. do art. 9, nb. 4; M. Bernatt, *Prawo konkurencji. Wprowadzenie*, Warszawa 2019, s. 145–152. Por. art. 9 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1689 ze zm.); por. § 19 *Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen* (GWB) z dnia 26 sierpnia 1998 r., BGBl. I S. 2546, z późn. zm.; a także art. 102 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), Dz.U. C 202 z 7.6.2016, s. 47–199.

⁶⁸⁴ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 567; art. 9 ust. 2–3 u.o.k.k. (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1689 ze zm.); por. art. 9 ust. 2–3 u.o.k.k. (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1689 ze zm.).

innego kontrahenta⁶⁸⁵. Mowa tutaj o sytuacji podobnej, jak na płaszczyźnie doktryny niemieckiej oraz na gruncie prawa polskiego, a mianowicie takiej, w której dominant doprowadza do sytuacji znacznej dysproporcji świadczeń stron, pomiędzy którymi został zawarty kontrakt, włącznie w stosunku do świadczeń, jakie prawdopodobnie zostałyby zaoferowane w warunkach realnych, bytujących na konkurencyjnym rynku⁶⁸⁶.

Pomimo że w komentarzach do art. 9 u.o.k.k. zagadnienie to nie zostało wprost omówione, należy przyjąć, iż narzucanie kontrahentom obowiązku korzystania z sądu polubownego, którego skład został ukształtowany w sposób niekorzystny dla jednej ze stron (w szczególności dla sportowców), może stanowić praktykę naruszającą zakaz nadużywania pozycji dominującej, analogicznie, jak uznała to judykatura niemiecka. W polskiej doktrynie podniesiono również pogląd, zgodnie z którym narzucenie arbitrażu przy jednoczesnym ograniczeniu składu arbitrów – nawet jeśli formalnie każda ze stron zachowuje prawo wyboru arbitra z listy – może być kwalifikowane jako niedozwolona klauzula w rozumieniu art. 1169 § 3 k.p.c. Przepis ten stanowi jednoznacznie, że postanowienia umowne przyznające jednej ze stron przewagę przy powoływaniu sądu polubownego są bezskuteczne⁶⁸⁷. Utwierdza to na domiar tego argumentację na kanwie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

W zbieżny sposób, jak w oparciu o doktrynę niemiecką, trzeba również ocenić zarzut *res iudicata*, jaki Międzynarodowa Federacja Łyżwiarstwa Szybkiego (ISU) zgłosiła w sprawie dotyczącej Pechstein. Argument ISU bazował na przyjęciu, że sprawa została już osądzona, skoro wyrok CAS został utrzymany w mocy przez szwajcarski Trybunał Federalny, do którego – w myśl przepisów szwajcarskich – trzeba kierować odwołania od orzeczeń CAS.

Ponadto w naszym krajowym porządku prawnym, gdy stwierdzimy, że którykolwiek wyrok CAS narusza klauzulę porządku publicznego, to niewątpliwie otworzy nam to drogę do odmowy uznania wykonalności tego wyroku na terenie Polski, nie zważając na jego statusu w innym państwie. Struktura odmowy uwzględnienia wyroku na podstawie zarzutu naruszenia porządku publicznego pozostaje autonomiczna i polskie sądy nie są w tej platformie w żaden sposób związane stanowiskiem sądów w innych krajach. Może ona posłużyć do rzetelnego uzasadnienia odmowy uznania orzeczenia bez względu na kraj jego wydania oraz przedmiot

⁶⁸⁵ C. Banasiński, E. Piontek (red.), *op. cit.*, komentarz do art. 9, nb. 94.

⁶⁸⁶ *Ibidem*.

⁶⁸⁷ A. Kurowska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego*, LEX/el. 2006, kom. do art. 1169; por. art. 9 u.o.k.k. (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1689 ze zm.); art. 1169 § 3 k.p.c. (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.); por. wyrok Oberlandesgericht München z 15 stycznia 2015 r., sygn. U 1110/14 Kart, dotyczący narzucania sportowcom klauzul arbitrażowych przez International Skating Union (ISU); M. Łaszczuk, J. Szpara, *op. cit.*, s. 221–223.

postępowania arbitrażowego⁶⁸⁸. Sama w sobie konstrukcja tej przesłanki uchylenia wyroku sądu polubownego służy przede wszystkim zapobieganiu zastosowania obcych norm merytorycznych, jeżeli są one sprzeczne z porządkiem publicznym danego państwa⁶⁸⁹. Dodatkowo w przypadku tej przesłanki ocenie z perspektywy niesprzeczności z elementarnymi zasadami porządku prawnego podlegają nie obce normy prawne, tylko samo rozstrzygnięcie, norma indywidulana i konkretna, wyrażona w wyroku arbitrażowym, oraz sposób, w jaki doszło do jego wydania⁶⁹⁰. W kwestii formalnej podstawy co do potencjalnego zatwierdzenia, że wyrok CAS mógłby nie zostać uznany na terenie Polski, istnieje⁶⁹¹.

Powyższe rozważania otwierają drogę do szczegółowej analizy orzeczeń CAS, w których stroną postępowania był polski związek sportowy bądź międzynarodowa federacja sportowa, w kontekście ich wykonalności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Przyjmuje się równocześnie założenie, że zapis na sąd polubowny CAS, na podstawie którego sprawa została poddana jego jurysdykcji, został zawarty z inicjatywy polskiego związku sportowego lub światowej federacji sportowej, bądź też został narzucony drugiej stronie sporu, najczęściej zawodnikowi⁶⁹².

Klauzula porządku publicznego została wdrożona do polskiego prawa w ślad za art. 34 ustawy modelowej UNICITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym⁶⁹³. Zatem jest ona praktykowana w różnych porządkach prawnych. Z tego typu klauzulą mamy również do

⁶⁸⁸ Por. M. Pilich, *Klauzula porządku publicznego w postępowaniu o uznanie i wykonanie zagranicznego orzeczenia arbitrażowego*, KPP 2003, z. 1, s. 162; art. 1214 § 3 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).

⁶⁸⁹ M. Łaszczyk, J. Szpara, *Postępowanie postarbitrażowe* [w:] *System prawa handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2015, s. 721; art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.); K. Weitz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie polubowne*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, s. 566–570; M. Łaszczyk, J. Szpara, *Arbitraż handlowy...*, s. 465–468.

⁶⁹⁰ M. Łaszczyk, J. Szpara *Postępowanie postarbitrażowe...*, s. 721; art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).

⁶⁹¹ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 568.

⁶⁹² Por. Statut PZPN, z którego ewidentnie wynika, że piłkarze nie mają żadnej swobody decyzyjnej w tym zakresie. Art. 56, zdanie ostatnie statutu PZPN, stanowi, iż „W przypadku braku takiego sądu [chodzi o Trybunał Arbitrażowy wyznaczony przez PZPN do rozstrzygania wewnętrznych sporów krajowych pomiędzy PZPN, jego członkami, zawodnikami, sędziami, obserwatorami, delegatami, członkami sztabu medycznego, działaczami, agentami meczowymi i menedżerami ds. piłkarzy – przyp. E.J.K.] spory będą rozstrzygane przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS) w Lozannie, w Szwajcarii”. Dodatkowo ta regulacja jest wzmocniona przez regulację art. 58 § 1 statutu PZPN: „§ 1. Zgodnie z odpowiednimi artykułami Statutów FIFA i (lub) UEFA, każde odwołanie od ostatecznej i wiążącej decyzji FIFA lub UEFA jest rozstrzygane przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS) w Lozannie, w Szwajcarii. § 2. PZPN zapewni pełne przestrzeganie każdej ostatecznej decyzji wydanej przez organ FIFA i (lub) UEFA, względnie CAS, przez swoje organy oraz swoich członków, zawodników, sędziów, członków sztabu medycznego, działaczy, agentów meczowych oraz menedżerów ds. piłkarzy”. Por. *Statut Polskiego Związku Piłki Nożnej*, uchwalony 25 czerwca 2021 r. (t.j. z 2023 r.), art. 56 i art. 58, https://www.pzpn.pl/public/system/files/site_content/635/47-Statut%20Polskiego%20Zwi%C4%85zku%20Pi%C5%82ki%20No%C5%BCnej.pdf.

⁶⁹³ Ustawa modelowa UNICITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym uchwalona 21 czerwca 1985 r., zalecona do stosowania krajowym ustawodawstwom przez Zgromadzenie Ogólne ONZ, dokument ONZ nr A/40/17.

czynienia w porządku prawa niemieckiego, szwajcarskiego czy amerykańskiego⁶⁹⁴. Może ona być postrzegana jako norma, która – w uzależnieniu od przyjętej koncepcji – upoważnia sąd do oceny, czy orzeczenie arbitrażowe nie narusza pewnych fundamentalnych, bezwzględnie obowiązujących norm prawnych państwa bądź też odsyła do wartości, które leżą u podwalin systemu prawnego⁶⁹⁵.

Sprecyzowanie, jaki jest obszar zastosowania klauzuli porządku publicznego i jak należy ją interpretować, jest kluczowe⁶⁹⁶. Z uwagi na doktrynę w tym przedmiocie chciałoby się przytoczyć kilka stanowisk⁶⁹⁷.

Zdaniem J. Rajskiego każdy sąd arbitrażowy jest w swej suwerenności ograniczony pewnymi podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej⁶⁹⁸. W jego opinii podstawowe zasady porządku prawnego da się wyliczyć na podstawie przepisów prawa, a także rekonstrukcji najważniejszych norm każdej z wiodących gałęzi. Do elementarnych składowych porządku publicznego z pewnością wymienimy zasady i normy konstytucyjne, a więc demokratycznego państwa prawnego, legalizmu, ochrony godności każdej osoby, wolności każdego człowieka, ale również równego traktowania, wolności gospodarczej oraz ochrony własności i równej ochrony praw majątkowych⁶⁹⁹. Na poziomie prawa prywatnego czy – doprecyzowując – cywilnego można wyróżnić takie reguły nadrzędne, jak autonomię woli, imperatyw pewności (zaufania) i bezpieczeństwo obrotu, uzus *pacta sunt servanda* oraz respektowanie wymogów słuszności, sprawiedliwości wyrównawczej.

Porządku publicznego absolutnie nie łamią przesłanki, takie jak rażąco krótki termin przedawnienia, błędna interpretacja prawa materialnego czy zwyczaju handlowego. Jednocześnie zasądzenie wynagrodzenia z umowy sprzecznej z prawem bądź z dobrymi obyczajami taką oczywistą sprzecznością z porządkiem publicznym już będzie. Identycznie to samo można powiedzieć o normach prawa procesowego, co jest bardzo interesujące w kontekście sprawy Pechstein. Oczywista stronnictwość, przekupstwo, matactwo procesowe

⁶⁹⁴ Nawiasem mówiąc można dodać, że w poszczególnych krajach widać pewne różnice w stosowaniu tej klauzuli. Niekiedy wynikają one z samych przepisów – przykładowo swoistą odmianę tej przesłanki znajdziemy w porządku prawnym francuskim, który operuje pojęciem międzynarodowego porządku publicznego. Inaczej niżeli w prawie polskim, we Francji wymagana jest kwalifikowana sprzeczność z porządkiem publicznym, określana jako sprzeczność „oczywista”. Por. M. Pilich, *op. cit.*, s. 162. Prawo polskie i niemieckie formułuje te przesłanki w identyczny sposób. G. Born, *op. cit.*, s. 3562–3568.

⁶⁹⁵ M. Pilich, *op. cit.*, s. 168.

⁶⁹⁶ *Ibidem*, s. 157–187.

⁶⁹⁷ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 569.

⁶⁹⁸ J. Rajski, *Granice autonomii sądu arbitrażowego*, Warszawa 2007, s. 6. J. Rajski [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2015, s. 212–214.

⁶⁹⁹ J. Rajski, *Granice autonomii sądu...*, s. 7; art. 2, art. 7, art. 20–21, art. 30–32 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, t.j. z późn. zm.).

– to naganne przypadki naruszenia klauzuli porządku publicznego. Strona ma także uprawnienie do uczestnictwa w wyborze arbitra, a więc pozbawienie jej tego prawa stanowić może poważne naruszenie porządku publicznego⁷⁰⁰. Zasygnalizować jednak wypada także, że przykładowo sądownictwo szwajcarskie zakłada, że z samego sposobu powoływania arbitrów i ich ewidentnych związków z danym środowiskiem nie można wnioskować o ich stronniczości.

Jak zauważają A. Cudna-Wagner i P. Bielarczyk, na podstawie starannej analizy orzecznictwa powstałego w oparciu art. 1206 k.p.c wymieniają kolejno konstytutywne wytyczne porządku prawnego: zasadę odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania, zasadę autonomii woli stron, wolności działalności gospodarczej, zakaz rozstrzygnięć oczywiście niezgodnych z ustalonym stanem faktycznym, zasadę wszechstronnego rozpoznania sprawy, jeśli naruszenie ma charakter rażący, oraz zakaz oparcia wyroku na nieważnej umowie⁷⁰¹.

Klauzula porządku publicznego chroni priorytetowo porządek prawny państwa, nie zaś interesy stron postępowania czy osób trzecich. M. Pilich pisze *ratio legis* klauzuli porządku publicznego leży zdecydowanie głębiej, niż sięga interes strony chroniony gwarancjami zwanymi *fair trial*. Aby naruszenia wchodziły w spektrum klauzuli porządku publicznego, winny być to takie naruszenia, „które stanowią jednocześnie uchybienie praworządności”⁷⁰².

Niemożliwość ingerencji sądu powszechnego w istotę rozstrzygnięcia sporu stanowi jeden z fundamentalnych elementów polskiego systemu uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń arbitrażowych. Sąd powszechny, nawet w przypadku odmowy uznania wyroku sądu polubownego, nie jest uprawniony ani do jego modyfikacji, ani do ponownego rozstrzygnięcia sprawy co do meritum. Konsekwencją odmowy uznania jest wyłącznie brak wywołania przez takie orzeczenie skutków prawnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Kontrola sądu państwowego nad orzeczeniami arbitrażowymi nie może przybierać charakteru merytorycznego w tym sensie, aby traktować sąd polubowny jako quasi-pierwszą instancję, a sądy powszechne – jako instancje odwoławcze. Zasada ta odnosi się w równym stopniu do

⁷⁰⁰ M. Pilich, *op. cit.*, s. 162 i 173; wyrok Oberlandesgericht München z 15 stycznia 2015 r., sygn. akt U 1110/14 Kart, sprawa Claudii Pechstein (dot. ważności zapisu na arbitraż CAS); *Bundesgerichtshof (BGH)*, wyrok z 7 czerwca 2016 r., sygn. akt KZR 6/15, sprawa Claudia Pechstein; art. 1169 § 3 oraz art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).

⁷⁰¹ A. Cudna-Wagner, P. Bielarczyk, *Klauzula porządku publicznego w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2019, s. 39. Por. art. 20 i art. 22 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, t.j. z późn. zm.); art. 58, art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.); A. Wróbel, *Klauzula porządku publicznego w międzynarodowym arbitrażu handlowym*, Warszawa 2010, s. 91–98.

⁷⁰² M. Pilich, *op. cit.*, s. 187; M. Pilich, *Klauzula porządku publicznego jako podstawa odmowy uznania i wykonania orzeczeń arbitrażowych*, „Państwo i Prawo” 2018, nr 5, s. 24–26.

orzeczeń sądów polubownych krajowych, jak i zagranicznych⁷⁰³. W tym kontekście należy podkreślić, że autonomia postępowania arbitrażowego ma cel systemowy, a zadaniem sądu państwowego jest – co do zasady – dążenie do utrzymania w mocy orzeczeń arbitrażowych. Klauzula porządku publicznego pełni natomiast rolę instrumentu wyjątkowego, służącego ochronie krajowego porządku prawnego przed skutkami stosowania rozwiązań obcych systemów prawnych, które pozostawałyby w rażącej sprzeczności z podstawowymi zasadami krajowego porządku prawnego⁷⁰⁴.

Rozdział piąty poświęcony został Trybunałowi Arbitrażowemu ds. Sportu w Lozannie (CAS), który pełni funkcję kluczowej instytucji w globalnym systemie arbitrażu sportowego. Przedstawiono genezę jego powstania oraz czynniki, które ukształtowały jego pozycję jako centralnego organu rozstrzygającego spory sportowe. Szczegółowo omówiono strukturę organizacyjną CAS, wskazując na zadania i kompetencje poszczególnych organów wewnętrznych, a także podkreślono znaczenie ich współdziałania dla efektywności postępowania. Istotną część rozdziału stanowiło przybliżenie procedury arbitrażowej przed CAS, uwzględniającej specyfikę sporów sportowych oraz ich transnarodowy charakter. Analiza wykazała, że CAS nie tylko wyznacza standardy orzecznicze, ale także wzmacnia jednolitość i przewidywalność rozstrzygnięć w obszarze prawa sportowego, stanowiąc wzorzec dla krajowych systemów arbitrażu. Na tle funkcjonowania CAS jako instytucji międzynarodowej zasadne staje się przyjrzenie się rozwiązaniom przyjętym na gruncie krajowym. Rozdział szósty koncentruje się na instytucjach arbitrażu sportowego działających w Polsce, ich podstawach prawnych, organizacji oraz praktyce orzeczniczej. Analiza ta pozwoli porównać krajowe mechanizmy rozwiązywania sporów sportowych z modelem wypracowanym na poziomie międzynarodowym i ocenić ich efektywność w kontekście potrzeb środowiska sportowego.

⁷⁰³ A. Cudna-Wagner, P. Bielarczyk, *op. cit.*, s. 40; art. 1206 oraz art. 1214 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).

⁷⁰⁴ A.W. Wiśniewski, *Klauzula porządku publicznego jako podstawa uchylecia wyroku sądu arbitrażowego (ze szczególnym uwzględnieniem stosunków krajowego obrotu gospodarczego)*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2009, nr 2, s. 1; art. 1206 § 2 pkt 2 oraz art. 1214 § 3 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).

ROZDZIAŁ VI

Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim jako najwyższa instytucja rozstrzygająca sprawy dopingowe w Polsce

6.1. Geneza Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim

Asumptem prawnym funkcjonowania sportowych sądów polubownych są przepisy kodeksu postępowania cywilnego⁷⁰⁵. To samo dotyczy prosperowania pozostałych sądów polubownych, działających w innych sferach gospodarki. Pierwszorzędne miejsce w hierarchii organizacyjnej polskiego sportu w zakresie sądownictwa polubownego zajmuje Trybunał Arbitrażowy ds. Spraw Sportu, działający przy Polskim Komitecie Olimpijskim (TAS przy PKOl), uznawany za naczelny organ orzekający w ramach sportowego wymiaru sprawiedliwości. Zamyśl jego powstania wiązał się przede wszystkim z potrzebą zapewnienia niezależnego, wyspecjalizowanego i sprawnego mechanizmu rozstrzygania sporów sportowych w Polsce, zgodnego ze standardami międzynarodowymi. Początek działalności Trybunału zbiegły się w czasie z radykalną restrukturyzacją Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu z siedzibą w Lozannie (powiązaną z tzw. sprawą Gundela), która doprowadziła ostatecznie do zmniejszenia, a w zasadzie nawet do wyeliminowania zależności CAS od Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego⁷⁰⁶. Skutkiem powyższej reformy było zwiększenie autorytetu CAS i rozpoczęcie procesu poddawania jego specyfiki sporów z zakresu prawa sportowego zawisłych przed międzynarodowymi federacjami olimpijskimi oraz krajowymi komitetami olimpijskimi⁷⁰⁷.

Przed powstaniem Trybunału Arbitrażowego ds. Spraw Sportu, działającego przy Polskim Komitecie Olimpijskim, spory sportowe były często rozstrzygane przez organy dyscyplinarne związków sportowych lub w sądach powszechnych, co wydłużało postępowania i podważało zaufanie do ich niezależności. Sięgając do 4 czerwca 1993 r., jedna z pierwszych

⁷⁰⁵ P. Cioch, *Rozstrzyganie sporów sportowych w świetle ustawy o sporcie*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2011, nr 2(14), s. 22; art. 1154–1217 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.); A. Wach, *Arbitraż sportowy i jego specyfika w świetle prawa polskiego i międzynarodowego*, Warszawa 2020, s. 47–52.

⁷⁰⁶ *Agreement concerning the constitution...*; A. Wach, *Arbitraż sportowy...*, s. 61–65.

⁷⁰⁷ *History of the CAS*, oficjalna strona *Court of Arbitration for Sport*, <https://www.tas-cas.org/en/general-information/history-of-the-cas.html> [dostęp: 5.09.2025].

wzmianek o możliwości stworzenia sądu arbitrażowego do spraw sportu, zauważalna jest w piśmie pod tytułem *Informacja dot. propozycji utworzenia Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu* (TAS) autorstwa Andrzeja Wacha – pierwszego Sekretarza Generalnego Trybunału. W wspomnianym piśmie przedstawiona została propozycja utworzenia stałego sądu polubownego, którego fundamentalnym, bezwzględnie priorytetowym zadaniem byłoby rozstrzyganie sporów prywatnoprawnych z obszaru szeroko pojętego prawa sportowego, poddanych właściwości Trybunału na gruncie porozumienia stron, czyli zapisu arbitrażowego (zapisu na sąd polubowny)⁷⁰⁸.

Na wstępie kilka przejawów chronologicznych porządkujących tok dalszego dyskursu. Mają one definitywne znaczenie dla zakreszenia obszaru analizy. Trybunał powołany został na mocy uchwały Zarządu Polskiego Komitetu Olimpijskiego (PKOl) z 17 listopada 1994 r., nie mając jeszcze szczegółowej podstawy ustawowej, jak obecnie. Jego celem było stworzenie alternatywnej drogi rozwiązywania sporów w sporcie, zarówno na poziomie krajowym, jak i w kontekście przygotowań do igrzysk olimpijskich. Działalność Trybunału została oparta na specjalnym regulaminie arbitrażowym, który określał zasady postępowania, skład orzekający, tryb wyboru arbitrów i możliwość składania skarg kasacyjnych. Trybunał rozstrzyga m.in. spory dotyczące kwalifikacji do zawodów, kar dyscyplinarnych, naruszeń regulaminów sportowych oraz sporów między zawodnikami, klubami i związkami sportowymi. Funkcjonuje w ramach porządku prawnego RP jako sąd polubowny (arbitrażowy) w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego, co oznacza, że jego orzeczenia mają moc prawną i mogą być egzekwowane na równi z wyrokami sądów powszechnych. Na początku przez pierwsze dwa lata pracował, bazując na ogólnej podstawie prawnej zawartej w k.p.c.⁷⁰⁹ Substrat normatywny działalności Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu został ustanowiony dopiero w 1996 r., wraz z uchwaleniem 18 stycznia 1996 r. ustawy o kulturze fizycznej⁷¹⁰, w której rozdział VI – opracowany przy aktywnym udziale członków Trybunału – zawierał przepisy stanowiące ustawową podstawę jego funkcjonowania⁷¹¹. Regulacja ustawowa scalona z Trybunałem nie wskazywała na jego wyjątkową odmienność od pozostałych sądów polubownych poza

⁷⁰⁸ P.R. Graczyk, *25 lat działalności Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl – Historia i wyzwania współczesności*, s. 1, https://rgw.com.pl/wp-content/uploads/2020/04/n_1011.pdf [dostęp: 5.09.2025]; A. Wach, *Arbitraż sportowy...*, s. 33–38.

⁷⁰⁹ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe w Polsce* [w:] *Arbitraż sportowy*, M. Biliński, M. Jaś-Nowopolska, O. Zinkiewicz, Wydawnictwo C.H. BECK, Warszawa 2019, s.103; por. art. 1154–1217 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.), <https://isap.sejm.gov.pl/> [dostęp: 5.09.2025].

⁷¹⁰ Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. z 1996 r. nr 25, poz. 113 ze zm.) – akt ogłoszony i widniejący w Dzienniku Ustaw 1996 nr 25, poz. 113.

⁷¹¹ *Ibidem* (Dz.U. 1996 nr 25, poz. 113), w szczególności art. 40–41, ustanawiające podstawę normatywną działalności Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu; przepisy te utraciły moc wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127, poz. 857 ze zm.), która zastąpiła dotychczasowe regulacje.

precyzyjnym zasygnalizowaniem, że do Trybunału mogą być zaskarżane decyzje dyscyplinarne i regulaminowe właściwych organów polskich związków sportowych, nakładające najpoważniejsze kary dyscyplinarne, jak chociażby dożywotnia dyskwalifikacja sportowców, sędziów lub działaczy sportowych, pozbawienie zawodnika bądź zespołu sportowego tytułu mistrza kraju albo zdobywcy Pucharu Polski, przeniesienie zespołu do niższej klasy rozgrywkowej czy restrykcja reprezentowania sportu polskiego w zawodach międzynarodowych lub międzynarodowych rozgrywkach sportowych. Przepisy ewidentnie jednak przesądzały, że Trybunał wydaje orzeczenia w sprawach poddanych jego właściwości na podstawie zapisu na sąd polubowny i w tym sensie jest to zwykły sąd polubowny, tak jak pozostałe sądy polubowne funkcjonujące przy polskich związkach sportowych⁷¹².

Na przestrzeni ostatnich lat miały miejsce częste zmiany podstaw właściwości polskiego Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu do rozpoznawania poszczególnych rodzajów spraw. Charakter omawianych uprawnień i orzeczeń organu jest zatem kwestią kontrowersyjną, trudną i budzącą wątpliwości. W obszarze spraw arbitrażowych Trybunał orzeka na podstawie woli stron, czyli zapisu na sąd polubowny – szczególnej umowy podmiotów zainteresowanych, w której wskazuje się przedmiot sporu bądź stosunek prawny, z którego spór powstał lub może wynikać. Ważne jest, że zapis na sąd polubowny powinien mieć formę pisemną. Ponadto jako zapis na sąd polubowny należy oceniać także postanowienia poszczególnych wewnętrznych aktów prawnych uchwalanych przez polskie związki sportowe, na gruncie których związki dopuszczają zaskarżenie do Trybunału pewnych, określonych decyzji o charakterze regulaminowym⁷¹³. W rezultacie tej zasady w pierwszych latach swojego istnienia TAS przy PKOl skupiał się na wydawaniu jednostkowych opinii konsultacyjnych oraz rozpatrywaniu sporadycznych odwołań od decyzji organów polskich związków sportowych, których statuty przewidywały uprawnienie tego sądu arbitrażowego do rozpatrywania takich odwołań⁷¹⁴. Jak zauważa A. Wach, Trybunał pierwotnie miał kłopoty z podjęciem roli stałego sądu polubownego w sportowych sprawach majątkowych⁷¹⁵. Na temat funkcji TAS wypowiadał się

⁷¹² E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 575; Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. 1996 nr 25, poz. 113 ze zm.), w szczególności art. 40 ust. 2 oraz art. 41 ust. 1, uchylona z dniem 16 października 2010 r. – obecnie zastąpiona przez ustawę z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127, poz. 857 ze zm.), <https://isap.sejm.gov.pl/> [dostęp: 5.09.2025]; A. Wach, *Arbitraż sportowy...*, s. 45–48.

⁷¹³ P.R. Graczyk, *Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim – właściwość Trybunału oraz środki odwoławcze od orzeczeń Trybunału w poszczególnych rodzajach spraw*, s. 2, https://rgw.com.pl/wp-content/uploads/2020/04/n_1011_2.pdf [dostęp: 5.09.2025]; art. 1161–1162 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.); A. Wach, *Arbitraż sportowy...*, s. 80–84.

⁷¹⁴ A. Wach [w:] *System Prawa...*, s. 962; Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. 1996 nr 25, poz. 113 ze zm.), uchylona ustawą z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127, poz. 857 ze zm.), <https://isap.sejm.gov.pl/> [dostęp: 5.09.2025]; A. Wach, *Arbitraż sportowy...*, s. 90–93.

⁷¹⁵ A. Wach [w:] *System Prawa...*, s. 962; A. Wach, *Arbitraż sportowy...*, s. 94–96.

również Trybunał Konstytucyjny. W wyroku z 19 października 2010 r.⁷¹⁶ TK wskazał na rzecz dość oczywistą. Trybunał Arbitrażowy nie należy do żadnego z sektorów władzy w rozumieniu art. 10 Ustawy Zasadniczej, a w szczególności nie można go zakwalifikować do władzy sądowniczej. Jest on stałym sądem polubownym, o charakterze sądu wewnętrznego związków sportowych, funkcjonującego jedynie w sprawach poddanych jego właściwości na podstawie zapisu na sąd polubowny i tych wskazanych we właściwych przepisach ustawy o sporcie⁷¹⁷.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 grudnia 2012 r. potwierdził, że Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu nie jest sądem powszechnym w rozumieniu Konstytucji RP oraz kodeksu postępowania cywilnego. W konsekwencji nie wydaje on orzeczeń mieszczących się w zakresie art. 398¹ k.p.c., regulującego skargę kasacyjną jako nadzwyczajny środek zaskarżenia. Oznacza to, że od orzeczeń TAS nie przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego. Kontrola jego orzeczeń odbywa się wyłącznie na zasadach przewidzianych w art. 1205–1211 k.p.c., regulujących postępowanie w przedmiocie uchylecia lub uznania i stwierdzenia wykonalności wyroków sądów polubownych. Trybunał, rozstrzygając sprawy, kieruje się w pierwszej kolejności przepisami rozdziału 10 Ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, a także postanowieniami własnego statutu oraz regulaminu, które doprecyzowują tryb postępowania przed tym organem⁷¹⁸.

Wdrażając przepisy o Trybunale Arbitrażowym ds. Sportu, przesądzono również o specyfice jego rozstrzygnięć, we wszystkich kazusach, w których postępowanie dowodowe w zakresie postępowania dyscyplinarnego lub regulaminowego w ramach samego związku sportowego zostało przeprowadzone należycie i w całościowym wymaganym dla danej sprawy obszarze. Trybunał miał obligatoryjny obowiązek rozpatrzyć sprawę samodzielnie i w razie

⁷¹⁶ Wyrok TK z 19 października 2010 r., sygn. akt SK 10/08, OTK-A 2010, nr 8, poz. 80.

⁷¹⁷ TK wypowiedział się na temat ustawy o sporcie kwalifikowanym, gdyż analiza stanu prawnego była prowadzona na gruncie jej przepisów; przepisy, na które wskazywał Trybunał, zostały w dużej mierze przeniesione do ustawy o sporcie. Por. wyrok TK z 19 października 2010 r., sygn. akt SK 10/08, OTK-A 2010, nr 8, poz. 80.

⁷¹⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2012 r., I CSK 312/12, LEX nr 1288634; art. 398¹ k.p.c. (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.); art. 1205–1211 k.p.c.; art. 37–45 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2048).

konieczności zmiany decyzji związku wydać werdykt co do meritum⁷¹⁹. Ważne jest, aby w tym miejscu podnieść, że w noweli z 2015 r. tę ostatnią regulację pominięto⁷²⁰.

Istotne jest to, iż zgodnie ze wskazaną ustawą Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu działać miał przy Polskim Komitecie Olimpijskim jako stały sąd polubowny. PKOI określał system organizacyjny Trybunału, tryb postępowania, sposób finansowania jego działalności oraz zasady powoływania arbitrów⁷²¹. Podłożem właściwości Trybunału pozostawał zapis arbitrażowy zainteresowanych stron postępowania. Według zasad określonych w statutach polskich związków sportowych do Trybunału mogły być zaskarżane określone ustawowo kategorie decyzji dyscyplinarnych lub regulaminowych⁷²². W ustawie o kulturze fizycznej z 1996 r. prawo zaskarżenia decyzji polskich związków sportowych (w kwestiach wymienionych przez ustawodawcę) przysługiwało niezależnie od postanowień zawartych w statucie, jeżeli decyzja została wydana w trybie wewnątrzorganizacyjnym, w którym nastąpiło naruszenie przepisów prawa lub regulaminów sportowych, lub strona została pozbawiona prawa do obrony. Cytowaną klauzulę można by interpretować jako przyznanie Trybunałowi ustawowej kompetencji do zajmowania się określoną kategorią spraw (niezależnie od istnienia zapisu na arbitraż), co pozwala na uznanie, że niemal od samego początku istnienia Trybunał pełnił *sui generis* funkcję orzeczniczą⁷²³. Niewątpliwie jednym z najistotniejszych wydarzeń w historii Trybunału było przyznanie mu statusu organu

⁷¹⁹ W doktrynie wyrażono w związku z tym pogląd, że w takiej sytuacji Trybunał „jest władny samodzielnie rozpatrzyć sprawę i orzec merytorycznie” (tak W. Cajselski, *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 225). W moim przekonaniu takie stwierdzenie jest nieprecyzyjne, ponieważ sugeruje, że decyzja co do tego, czy wydać decyzję merytoryczną, czy też nie, należała do Trybunału. Prawidłowa wykładnia przepisu art. 43 ust. 5 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. 2005 nr 155, poz. 1298 ze zm.), uchylonej z dniem 16 października 2010 r. na mocy ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie („Uchylenie przez Trybunał decyzji dyscyplinarnej lub regulaminowej polskiego związku sportowego jest możliwe. w przypadku gdy wymaga tego potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości lub znacznej części”) wskazuje, że w sytuacji, w której postępowanie zostało przeprowadzone prawidłowo, Trybunał miał obowiązek wydać decyzję merytoryczną. Por. art. 41–45 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2023 r. poz. 2048 ze zm.). Por. A. Wach, *Arbitraż sportowy*..., s. 112–116.

⁷²⁰ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje*..., s. 576.

⁷²¹ P.R. Graczyk, *25 lat działalności Trybunału Arbitrażowego*..., s. 3 [dostęp: 5.09.2025]; Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. 1996 nr 25, poz. 113 ze zm.), art. 40–41, uchylona Ustawą z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127, poz. 857 ze zm.), <https://isap.sejm.gov.pl/> [dostęp: 5.09.2025 r.]; A. Wach, *Arbitraż sportowy*..., s. 52–56.

⁷²² P.R. Graczyk, *25 lat działalności Trybunału Arbitrażowego*..., s. 3 [dostęp: 5.09.2025]; Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. 1996 Nr 25, poz. 113 ze zm.), art. 40–41; obecnie art. 41–45 Ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2023 r. poz. 2048 ze zm.); A. Wach, *Arbitraż sportowy*..., s. 97–101.

⁷²³ P.R. Graczyk, *25 lat działalności Trybunału Arbitrażowego*..., s. 4 [dostęp: 5.09.2025]; A. Wach, *Arbitraż sportowy*..., s. 101–104.

ustawowego, które pozwoliło mu na ugruntowanie pozycji w świecie sportu i ogólnie rzecz ujmując, szersze zaistnienie w świadomości opinii publicznej⁷²⁴.

TAS przy PKOI wykreowany został z pomocą polskiego środowiska sportu olimpijskiego. Nawiasem mówiąc jest, on od niego merytorycznie w pełni niezależny. Komitet nie ma żadnego przełożenia na bieżącą działalność jego władz ani na decyzje merytoryczne i orzecznicze jego arbitrów oraz grupy zespołów orzekających⁷²⁵. Cenne standardy wzajemnego funkcjonowania PKOI i TAS przy PKOI objęte są zawartym przez nie porozumieniem. Zastrzec wyraźnie trzeba, że PKOI nie ponosi jakiegokolwiek odpowiedzialności za działania trybunału⁷²⁶. Notabene w zgodzie z rozdziałem 6 statutu PKOI – w brzmieniu pochodzącego z 26 kwietnia 2016 r. – PKOI może formować trybunał sportowy realizujący się jako stały sąd polubowny do rozstrzygania sporów majątkowych konotowanych z działalnością sportową oraz rozpatrywania odwołań od decyzji dyscyplinarnych lub regulaminowych właściwych organów PZS. W kilkanaście lat po powstaniu Trybunał był typizowany opodal CAS, kanadyjskiego Tribunal ADR Sport RED, włoskiej Izby Sportowej Koncyliacji i Arbitrażu oraz drugiego polskiego stałego sądu polubownego do spraw sportu – Piłkarskiego Sądu Polubownego⁷²⁷, i porównywalny do pięciu największych i najlepiej zorganizowanych sądów arbitrażowych na całym świecie⁷²⁸. Jeżeli mowa o wolumenie spraw, to oba polskie sądy polubowne do 2010 r. plasowały się tuż za CAS⁷²⁹.

W przypadku Piłkarskiego Sądu Polubownego spora liczba spraw wynika przede wszystkim z tego, że piłka nożna, jako najbardziej popularny sport w Polsce (i niewątpliwie również na świecie), generuje ogromne zainteresowanie i skupia masę kibiców. Zgodnie z adekwatnymi regulaminami FIFA, UEFA i PZPN spory piłkarskie są one obligatoryjnie rozstrzygane przez sądy polubowne. Początek Piłkarskiego Sądu Polubownego PZPN należy więc ściśle korelować z przyjęciem w 1990 r. przez FIFA regulacji transferowych oraz nawiązującej do tych regulacji uchwały zarządu PZPN z dnia 29 czerwca 1992 r. w sprawie

⁷²⁴ P.R. Graczyk, *25 lat działalności Trybunału Arbitrażowego...*, s. 4 [dostęp: 5.09.2025]; Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2023 r. poz. 2048 ze zm.), w szczególności art. 41–45.

⁷²⁵ Por. uzasadnienie wyroku SN z 18 grudnia 2014 r., III PK 47/14, OSNAPiUS 2016, nr 7, poz. 85; art. 41 ust. 3 Ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2023 r. poz. 2048 ze zm.).

⁷²⁶ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.* s. 331–332; *Statut Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Komitecie Olimpijskim, Statut Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Komitecie Olimpijskim*, art. 3 ust. 2, <https://olimpijski.pl/trybunal-arbitrazowy-przy-pkol/> [dostęp: 5.09.2025]; art. 13 ust. 4 i art. 17; *Statut Polskiego Komitetu Olimpijskiego*, art. 56 ust. 2.

⁷²⁷ Działającego w ramach PZPN.

⁷²⁸ A. Wach, M. Wach, *Spór o spory sportowe...* [dostęp: 5.09.2025]

⁷²⁹ A. Wach, *Arbitraż sportowy...*, s. 121–124.

statusu polskich piłkarzy i zmian przynależności klubowej⁷³⁰. W Polsce dokonywała się wówczas transformacja ustrojowa łącznie z akceptacją sportu zawodowego. Odnosząc się do 1996 r., to wtedy właśnie działanie TAS przy PKOI znalazło odzwierciedlenie w przepisach KultFizU96. Skutkiem tego przepisy ustawowe w ciągu blisko 20 lat nieprzerwanie dawały podstawę dla postępowań prowadzonych przez TAS przy PKOI. Przytoczona regulacja stanowiła symbol jednoznacznego źródła (oczywiście obok przepisów k.p.c. o postępowaniu przed sądami polubownymi/arbitrażowymi) specyfikacji tego trybunału jako stałego sądu polubownego w zagadnieniach problematycznych z zakresu sportu poddanych jego właściwości na podstawie zapisu na sąd polubowny. Postępowanie arbitrażowe *sensu stricto* od zawsze prowadzone były na zasadach ogólnych wynikających z k.p.c. i regulacji wewnętrznych trybunału, czyli jego statutu i regulaminów. W przedziale lat od 1996–2005 ustawodawca normował także zagadnienie rozpoznawania spraw z odwołań od decyzji dyscyplinarnych lub regulaminowych właściwych organów PZS⁷³¹.

Polski ustawodawca w 2004 r. wyposażył ową instytucję w walor instytucji rozpatrującej obligatoryjnie – z mocy konkretnego postanowienia prawa – odwołania od najbardziej poważnych decyzji dyscyplinarnych i regulaminowych polskich związków sportowych. Odmiennie niż w przypadku tradycyjnego sądu polubownego to konkretny paragraf ustawy wskazywał na Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu jako organ rozpatrujący pewne kategorie spraw (w głównej mierze zarysowane spory dyscyplinarne). Środki zaskarżenia od najbardziej dotkliwych sankcji dyscyplinarnych zaczęły więc trafiać do Trybunału⁷³²

Uchwalona rok później ustawa o sporcie kwalifikowanym utrzymała zamysł tej konstrukcji w mocy i rozbudowała omawianą regulację normatywną. Wedle tejże regulacji do Trybunału trafiały odwołania od kolejnych decyzji: o wykluczeniu zawodnika, sędziego lub działacza sportowego ze związku sportowego, klubu czy innej organizacji sportowej; o wyłączeniu lub skreśleniu klubu ze związku sportowego czy dyskwalifikacji zawodników bądź trenerów; dyskwalifikacja zawodników i sędziów⁷³³; pozbawienie zawodnika lub zespołu

⁷³⁰ A. Wach, *X-lecie Piłkarskiego Sądu Polubownego PZPN*, „Polska Piłka” 2004, nr 1, s. 13. Por. *FIFA Regulations Governing the Application of the Regulations for the Status and Transfer of Players*, 1990; Uchwała Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej z dnia 29 czerwca 1992 r. w sprawie statusu polskich piłkarzy i zmian przynależności klubowej (niepublikowana, dostępna w archiwum PZPN).

⁷³¹ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 330; art. 1154–1217 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).

⁷³² E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 577.

⁷³³ Formalnie rzecz ujmując, także decyzje o dyskwalifikacji działacza sportowego podlegały odwołaniu do Trybunału, jednak trudno sobie wyobrazić, w jaki sposób miałyby ona następować w przypadku działacza sportowego, a więc osoby, która bezpośrednio sportu nie uprawia ani w nim nie uczestniczy (tak jak np. sędzia). Art. 43 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. 2005 nr 155, poz. 1298 ze zm.),

sportowego tytułu mistrza kraju; przeniesienie zespołu sportowego do niższej klasy rozgrywek oraz zakaz reprezentowania sportu polskiego w zawodach międzynarodowych. Innymi słowy, właściwość Trybunału obejmowała wszystkie decyzje dyscyplinarne, nakładające poważne kary. W tym katalogu nie było decyzji dotyczących kar mniejszego gatunku, choćby upomnienia. Ustawa zabezpieczyła jednak ponadto opcję zaskarżania wszelkich pozostałych decyzji dyscyplinarnych i regulaminowych, jeśli zostały one wydane z rażącym naruszeniem przepisów prawa, statutów i regulaminów lub strona została wyzuta prawa do obrony⁷³⁴. Poza kompetencjami Trybunału pozostawiono w tle kwestie o charakterze techniczno-sportowym, tu *a contrario* jedyną kompetencję posiadały właściwe organy związków sportowych⁷³⁵. W aktualnym stanie prawnym wysokość wpisu oraz zasady jego pobierania regulowane są w statutach i regulaminach wewnętrznych organów arbitrażowych działających przy Polskim Komitecie Olimpijskim⁷³⁶.

Omawiana regulacja została wzmocniona poprzez wyraźne przesądzenie, iż orzeczenia Trybunału w sprawach odwołań od decyzji dyscyplinarnych i regulaminowych są ostateczne i nie podlegają zaskarżeniu zwykłymi środkami odwoławczymi. Stronom przysługiwało równocześnie prawo wniesienia skargi kasacyjnej, a niewykonanie orzeczeń Trybunału uprawniało organ nadzoru (ministra) do stosowania środków dyscyplinujących, takich jak zawieszenie władz związku bądź nawet cofnięcie zgody na utworzenie związku sportowego⁷³⁷.

Przytoczona regulacja prawna przyniosła wyraźny wzrost rozpatrywanych przez Trybunał spraw. Trzeba natomiast niewątpliwie oddać uznanie osobom zaangażowanym w organizowanie i zarządzanie Trybunałem, że wysoko podniosły poziom orzecznictwa, organizując w porozumieniu z ministrem sportu i turystyki przede wszystkim dobrany zespół wysokiej klasy ekspertów, który zgodził się podjąć roli arbitrów. Jest to o tyle istotne, że skład

uchylonej z dnia 16 października 2010 r.; obecnie por. art. ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2023 r. poz. 2048 ze zm.).

⁷³⁴ *Ibidem*, art. 43 ust. 1.

⁷³⁵ Można by się jednak zastanawiać, czy w takim razie w tym zakresie właściwe nie były sądy powszechne. Ponieważ niedawno dodany przepis art. 45c ust. 3 u.s. jest sformułowany w identyczny sposób, przyjrze się tej kwestii dokładniej w dalszej części monografii, art. 45c ust. 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.); art. 43 ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. 2005 nr 155, poz. 1298 ze zm.), uchylonej z dnia 16 października 2010 r. na mocy ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.).

⁷³⁶ W. Cajselski, *Ustawa o sporcie kwalifikowanym...*, s. 225.

⁷³⁷ Art. 23 ust. 1 w zw. z art. 43 ust. 7 u.s.k. Nawiasem mówiąc można na domiar tego dodać, że w kolejnych latach obowiązywania ustawy o sporcie kwalifikowanym kompetencje do zawieszenia władz członków polskiego związku sportowego przesunięto z ministra właściwego do spraw sportu na rzecz właśnie TAS przy PKOl (art. 23a u.s.k.); art. 43 ust. 6 oraz art. 22 ust. 1 pkt 3 u.s.k.

arbitrów liczył i liczy nadal jedynie 24 osoby, co przy ponad kilkuset arbitrów w CAS wydaje się liczbę niewielką⁷³⁸.

Trybunał bazuje na Statucie i Regulaminie Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOI oraz ustawie o sporcie⁷³⁹. W oparciu o nowelizację ustawy o sporcie z 7 września 2015 r., Trybunał Arbitrażowy uzyskał ustawową podwalinę swej działalności, co stanowi potwierdzenie, iż jego działalność jest zdecydowanie potrzebna⁷⁴⁰. We wszelkich wydawanych przez Trybunał orzeczeniach olbrzymią wagę przykładają się do zachowania zgodności orzeczeń z powszechnie obowiązującym prawem, statutem i pozostałymi aktami prawnymi znajdującymi zastosowanie w rozpoznawanej sprawie⁷⁴¹.

Wyszczególniamy dwutorowość postępowań odnoszących się do spraw sportowych przed Trybunałem. Pierwszy z nich to tryb arbitrażowy dający TAS przy PKOI uprawnienie do rozstrzygania spraw arbitrażowych poprzez zapis na sąd polubowny⁷⁴². Zapis ten winien być dokonany na piśmie wraz z oznaczeniem sporu lub stosunku prawnego, z którego spór wynikł lub może wynikać. Mamy do czynienia z opcją zawarcia pisemnej umowy o poddanie pod rozstrzygnięcie Trybunału sporu już istniejącego, czyli kompromisu i również zamieszczenie w umowie klauzuli przewidującej (prorogacyjnej), iż wszelkie spory mogące wynikać w przyszłości z umowy będą rozstrzygane przez Trybunał Arbitrażowy⁷⁴³.

Punktem do spełnienia, który jest wyjściowym dla postępowania przed sądem polubownym jest zbadanie jego właściwości. Trybunał jest uprawniony do orzekania o swej właściwości. Mowa tutaj o ważności, istnieniu oraz skuteczności zapisu na sąd polubowny. Jedną z definicji arbitrażu mówi o tym, iż zwaśnione strony obopólnie typują osobę trzecią, aby wydała wyrok rozstrzygający ich spór, co wiąże się z tym, że w sprawach arbitrażowych orzeczenia Trybunału są ostateczne⁷⁴⁴. Mogą być jednak zaskarżone do sądu powszechnego w trybie przewidzianym w przepisach k.p.c.⁷⁴⁵

Trybunał rozpatruje ponadto spory wynikające z zaskarżenia ostatecznych decyzji w aspektach dyscyplinarnych. Poprzez pojęcie sprawy dyscyplinarnej rozumieć trzeba na

⁷³⁸ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 578.

⁷³⁹ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.).

⁷⁴⁰ Ustawa z dnia 7 września 2015 r. o zmianie ustawy o sporcie (Dz.U. 2015 poz. 1321).

⁷⁴¹ *Statut Trybunału Arbitrażowego...*, art. 1, ust.4; Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.).

⁷⁴² *Ibidem*, art.23; art. 1161–1162 k.p.c. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 824 ze zm.).

⁷⁴³ E. Gabryel, *Działalność Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w kontekście skandali sportowych* [w:] *Sport – sposób na życie. Prawo sportowe w praktyce*, red. M. Kurasz-Wyrzykowska, J. Radziejewicz-Winnicki, A. Wituszyńska, Warszawa 2018, s. 263; art. 1161–1162 k.p.c. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 824 ze zm.).

⁷⁴⁴ A.W. Wiśniewski, *Międzynarodowy arbitraż handlowy w Polsce. Status prawny arbitrażu i arbitrów*, Warszawa 2011, s. 29; art. 1180 § 1 k.p.c. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 824 ze zm.).

⁷⁴⁵ S. Fundowicz, *op. cit.*, s. 160.

domiar tego taką, która odnosi się do odpowiedzialności dyscyplinarnej realizowanej w ramach PZS, stosowanej względem klubów sportowych, sędziów, zawodników plus pozostałych podmiotów określonych w wewnętrznych przepisach polskich związków sportowych, wliczając również sprawy dyscyplinarne dotyczące dopingu⁷⁴⁶. W toku postępowania strony zgłaszają niezbędne środki dowodowe, natomiast Zespół Orzekający rozstrzyga o wnioskach dowodowych. Ma także możliwość przeprowadzenia dowodu z przesłuchania świadków, opinii biegłych, dokumentów, oględzin czy też inne obligatoryjne dowody. Wobec powyższego niedopuszczalne jest zatem stosowanie środków przymusu⁷⁴⁷. W pierwszych latach funkcjonowania Trybunału fundamentalnym zadaniem arbitrów było opracowanie projektów aktów prawnych regulujących status i zasady postępowania przed TAS przy PKOl. W dalszym ciągu kontynuowano podjęte jeszcze przed 17 listopada 1994 r. prace nad ostatecznymi tekstami statutu i regulaminu Trybunału. Akty prawne zostały przyjęte przez Zarząd PKOl 15 marca 1995 r. Zgodnie ze statutem Trybunał definiowany jako „instytucja sądownictwa polubownego” i został utworzony w związku z zamiarem ułatwienia rozstrzygania sporów prywatnoprawnych powstających w korelacji z działalnością sportową. Trybunał od samego początku prosperował przy Polskim Komitecie Olimpijskim. Posiadał przy tym pełną autonomię i niezależność w sferze postępowania oraz orzekania. W myśl pierwotnej koncepcji podstawą właściwości Trybunału był zapis stron sporu na sąd polubowny. Cechą właściwości TAS przy PKOl od początku była także możliwość przyznania mu przez organizacje sportowe (głównie polskie związki sportowe) uprawnienia do rozpoznania sporów z udziałem tychże organizacji jako instancja apelacyjna lub kasacyjna⁷⁴⁸. Ustawodawca uregulował wskazaną instytucję w ustawie o sporcie⁷⁴⁹. W obszarze genezy i ogólnego funkcjonowania Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl przepisy ustawy o sporcie pełną kluczową rolę, gdyż nadają podstawę prawną dla istnienia i działania sądów polubownych w sporcie, w tym właśnie Trybunału przy PKOl. Ustawa o sporcie wskazuje, że: „Spory wynikające z działalności w sporcie mogą być rozstrzygane przez sąd polubowny działający przy Polskim Komitecie Olimpijskim lub inny sąd polubowny, jeżeli statut właściwego polskiego związku sportowego tak stanowi”. Zatem wobec powyższego przepis ten legitymizuje istnienie Trybunału Arbitrażowego przy PKOl jako sądu polubownego, działającego zgodnie z przepisami k.p.c. Oznacza to, że jego orzeczenia są prawnie wiążące i mogą być egzekwowane. Ponadto, aby

⁷⁴⁶ Statut Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Komitecie Olimpijskim, art. 3 ust. 2, <https://olimpijski.pl/trybunal-arbitrazowy-przy-pkol/> [dostęp: 5.09.2025]; art. 41 ust. 1–2 u.s. (Dz.U. z 2023 r. poz. 2048 ze zm.).

⁷⁴⁷ Art. 1184–1186 k.p.c. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).

⁷⁴⁸ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe...*, s. 104; A. Wach, *Arbitraż sportowy...*, s. 41–46.

⁷⁴⁹ Art. 45a ust. 1 u.s. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.).

spór mógł być rozstrzygany przez ten Trybunał, statut właściwego polskiego związku sportowego musi przewidywać taką możliwość. W praktyce oznacza to, że sportowiec lub klub muszą być związani odpowiednimi zapisami statutowymi lub mieć podpisaną umowę arbitrażową. Ustawa o sporcie tworzy odrębną drogę rozstrzygania sporów sportowych, w założeniu zapewnienia większej specjalizacji, szybkości postępowania oraz respektowania specyfiki środowiska sportowego. Przytoczony fragment wpisuje się w międzynarodowy trend autonomii sportu i rozstrzygania sporów w ramach wyspecjalizowanego arbitrażu. Dzięki temu polski system prawny respektuje zasadę niezależności sportu, przy jednoczesnym zapewnieniu ochrony praw uczestników życia sportowego. Z tych rozważań wynika, iż niewątpliwie pewnego swoistego rodzaju prototypem dla omawianego Trybunału jest bez wątpienia Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie (CAS). Od samego początku działa jako stały sąd polubowny, stanowiąc wzór dla rozwiązań prawnych w Polsce⁷⁵⁰.

6.2. Struktura organizacyjna i kompetencje organów Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim

W gestii Zarządu PKOI leży skonstatowanie struktury organizacyjnej Trybunału sportowego. Wskazany jest także zakres wytycznych, takich jak tryb postępowania przed nim, patent finansowania jego działalności oraz kwalifikacji, jakim powinni odpowiadać arbitrzy tego trybunału oraz powoływać lub odwoływać arbitrów do trybunału sportowego⁷⁵¹. Propozycje kandydatów na arbitrów typują członkowie zarządu PKOI i PZS, na bazie art. 4 ust. 2 statutu TAS. Bezdiskusyjnie na powyższym rola i kompetencje PKOI się kończą. Działania Trybunału oscylują wokół przyjętych regulacji wewnętrznych. Zgodnie z postanowieniami statutu TAS wybrani na czteroletnią kadencję arbitrzy, liczący 24-osobowe gremium, tworzą zgromadzenie arbitrów będące jego najwyższą władzą⁷⁵². Nie może ująć uwadze, że pozostałymi organami TAS przy PKOI są: Prezes, Rada i Sekretarz⁷⁵³. Rada Trybunału to grono siedmiu osób, do którego wchodzi Prezes TAS przy PKOI, dwóch wiceprezesów, Sekretarz

⁷⁵⁰ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.).

⁷⁵¹ Art. 44 pkt 14 i 15, art. 56 ust. 2 *Statutu Polskiego Komitetu Olimpijskiego*, <https://olimpijski.pl/statut/> [dostęp: 5.09.2025]; art. 45a ust. 4–8 u.s. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.); art. 12–14 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim*, <https://olimpijski.pl/trybunal-arbitrazowy-przy-pkol/> [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁵² Art. 9, pkt. 4 ust. 2 oraz art. 6–7 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim*... [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁵³ *Ibidem*, art. 8.

Trybunału i członkowie rady⁷⁵⁴. Wedle statutu siedzibą TAS jest Centrum Olimpijskie w Warszawie. Statut ponadto odnosi się do prawideł finansowania Trybunału, wskazując głównie dozwolone źródła jego przychodów, do których należą wpisy wnoszone przez strony i darowizny, spadki, zapisy testamentowe oraz dotacje i subwencje uzyskiwane ze strony organów państwowych i samorządowych⁷⁵⁵. Dookreślając należałoby w tym miejscu również zwrócić uwagę, iż w Statucie TAS wyraźnie podkreślono trzy fundamentalne cechy, jakimi powinna kierować się jego jurysdykcja. Pozostają one w ścisłej korelacji z niezależnością i samodzielnością Trybunału⁷⁵⁶. Mowa tutaj o orzekaniu zgodnie z obowiązującym prawem, statutem będącym gwarancją jakości orzecznictwa oraz innymi aktami prawnymi znajdującymi zastosowanie w sprawie⁷⁵⁷, a także kierowanie się (w zakresie orzekania) dobrem sportu, uwzględniając specyfikę danej dyscypliny oraz zasady uczciwej rywalizacji sportowej⁷⁵⁸.

Struktura Trybunału została skonstruowana tak, by zapewnić w głównej mierze niezależność, specjalizację i sprawność orzekania w sprawach sportowych. Jego prosperowanie i sposób działania są sprecyzowane w regulaminie Trybunału. Struktura TAS przy PKOl jest przejrzysta, sformalizowana i zgodna z modelem międzynarodowym. Opiera się na zasadach niezależności od związków sportowych, fachowości arbitrów, szybkości postępowania i bezwzględnie autonomii organizacyjnej. TAS przy PKOl nieustannie stoi na straży dbania o to, aby miały miejsce sprawiedliwe rozgrywki sportowe. W sytuacji ciężkiego wzruszenia obowiązków przez sportowca może wręcz zostać mu wytoczone postępowanie dyscyplinarne przez PZS. Nadto decyzja, która w trakcie niego zapadnie ostatecznie podlega zaskarżeniu do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim⁷⁵⁹.

Prezydium Trybunału jest to organ kierujący działalnością Trybunału, do którego zadań zaliczyć trzeba – spośród wielu innych – czuwanie nad organizacją pracy, wyznaczanie składów orzekających, przyjmowanie skarg, nadzór nad przestrzeganiem regulaminu. W skład Prezydium wchodzi: Prezes Trybunału, jego zastępcy oraz Sekretarz Trybunału. Prezes

⁷⁵⁴ *Ibidem*, art. 11 ust. 1.

⁷⁵⁵ *Ibidem*, art. 8.

⁷⁵⁶ Art. 1 ust. 3 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (Court of Arbitration for Sport – CAS)* [w:] *Code of Sports-related Arbitration*, wersja obowiązująca od 1 stycznia 2023 r., <https://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html> [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁵⁷ *Ibidem*, art. 1 ust. 4.

⁷⁵⁸ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe...*, s. 104; art. 1 ust. 5 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim...* [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁵⁹ *Misja TAS przy PKOl: rozstrzyganie sporów wynikających z zaskarżenia ostatecznych decyzji dyscyplinarnych polskich związków sportowych, ochrona praw stron, zapobieganie nadużyciom, dbałość o przestrzeganie prawa przeprowadzana w trybie stałego sądu polubownego (na mocy nowelizacji ustawy o sporcie z 7 września 2015 r.)*, <https://www.trybunalsport.pl/misja>; art. 1 ust. 4 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim...* [dostęp: 5.09.2025].

Trybunału jest statutowym organem Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl. Głównymi jego zadaniami jest kierowanie pracami TAS oraz reprezentowanie go na zewnątrz. Prezes podejmuje wszelkie działania i czynności konieczne do zapewnienia prawidłowego wykonywania zadań Trybunału. Głos Prezesa ma decydujące znaczenie przy podejmowaniu uchwał przez Radę Trybunału w przypadku równej liczby głosów⁷⁶⁰.

Sekretarz Trybunału jest organem TAS przy PKOl. Sprawuje czynności administracyjne, a jego najważniejszym zadaniem jest podejmowanie działań służących zapewnieniu prawidłowego toku postępowania przed Trybunałem. Do kompetencji Sekretarza należą dokonywanie kontroli formalnej wpływających pism i bezzwłocznie wydawanie odpowiednich zarządzeń w tym zakresie, wyznaczenie wpisów oraz wzywanie do wnoszenia opłat, powoływanie zespołów orzekających w sprawach, chyba że statut stanowi inaczej, realizacja Regulaminu Honorariów Arbitrów, prowadzenie korespondencji ze stronami, dokonywanie doręczeń, za pośrednictwem Sekretariatu Trybunału, archiwizowanie i zabezpieczenie akt spraw zakończonych, za pośrednictwem Sekretariatu, wydawanie wewnętrznych wytycznych i zarządzeń zapewniających prawidłowe i sprawne funkcjonowanie TAS, wykonywanie postanowień i zarządzeń Rady Trybunału, przyjmowanie interesantów w sprawach skarg i wniosków dotyczących pracy TAS⁷⁶¹. Rutynowe czynności Trybunału wraz z jego administracją prowadzi Sekretarz Trybunału przy równoczesnym wsparciu technicznym delegowanego do obsługi trybunału pracownika biura PKOl⁷⁶².

Zarząd PKOl powołuje dwudziestu czterech arbitrów na okres czteroletniej kadencji. Arbitrem TAS może zostać osoba, która spełniła wymogi ustawowe, czyli ma wyższe wykształcenie prawnicze, zdała prawniczy egzamin zawodowy lub posiada stopień doktora habilitowanego nauk prawnych. Ponadto statut Trybunału przewiduje, iż koniecznym warunkiem istotnym do spełnienia jest posiadanie przez arbitrów uznanej wiedzy w dziedzinie sportu i prawa sportowego. Bierze się również pod uwagę staż pięcioletniego doświadczenia w wykonywaniu zawodu adwokata, radcy prawnego, prokuratora lub sędziego⁷⁶³. Subsydiarnie

⁷⁶⁰ Prezes TAS przy PKOl: funkcja kierownicza polegająca na zarządzaniu pracą Trybunału, reprezentacji organu na zewnątrz oraz przewadze głosu w uchwałach Rady Trybunału w razie remisu; obecnie funkcję tę pełni prof. dr hab. adw. Zbigniew Ćwiąkalski (kadencja 2024–2027), <https://www.trybunalsport.pl/prezes-trybunalu>; art. 8–12 Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim... [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁶¹ Art. 13–15 Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim... [dostęp: 5.09.2025]; § 10–14 Regulaminu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim, <https://www.trybunalsport.pl/sekretarz-trybunalu> [dostęp: 5.09.2025]

⁷⁶² Art. 12 Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim (tekst dostępny na stronie Sekretarza Trybunału), <https://www.trybunalsport.pl/sekretarz-trybunalu> [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁶³ Zauważyć należy, że regulacja Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim została uchwalona w czasie, gdy status tego sądu polubownego nie był określony w przepisach ustawowych; obecnie statut podlega nowelizacji, w związku z czym przewiduje się dostosowanie jego wymogów

trzeba jednak także zauważyć, że tryb powoływania arbitrów TAS jest całkowicie nieprzejrzysty. Z perspektywy formalnej kandydatów zgłaszają polskie związki sportowe, w odpowiedzi na niedostępne publicznie zapytanie ze strony zarządu PKOI. Jednak w rzeczywistości zdarza się powołanie kandydatów niezgłoszonych przez jakikolwiek polski związek sportowy i odmowa uwzględnienia na liście kandydatów związków. Jednocześnie PKOI przestrzega zasady (nieuwzględnionej w formalnych, oficjalnych dokumentach), aby na każdy polski związek sportowy prowadzący działalność w sportach olimpijskich przypadło jedno miejsce⁷⁶⁴. Arbitrzy swoją funkcję pełnią społecznie. Bez względu na to, że określono długość kadencji sprawowania arbitrażu na okres czterech lat, istnieją sytuacje, w których następuje wygaśnięcie tej funkcji przed upływem owego terminu⁷⁶⁵. Dzieje się tak w przypadku: śmierci, zrzeczenia się funkcji, choroby permanentnie uniemożliwiającej sprawowanie funkcji, skazania prawomocnym wyrokiem za przestępstwa umyślne lub umyślne przestępstwa skarbowe, prawomocnego orzeczenia środka karnego w postaci pozbawienia praw publicznych oraz ograniczenie lub utraty zdolności do czynności prawnych.

Rygorystyczne kryteria ustawowe, jakie muszą zostać spełnione przez kandydatów na arbitrów Trybunału Arbitrażowego, sprawiają, że w miejsce gremiach znajdują wyłącznie osoby o ponadprzeciętnej wiedzy i bogatym doświadczeniu w zakresie prawa, w szczególności prawa sportowego, byli sportowcy, eksperci związanymi z ruchem olimpijskim, zaznaczając, iż każda strona sporu może wskazać arbitra z listy. Jeżeli strony nie dokonają takiego wyboru, skład orzekający jest wyznaczany przez Przewodniczącego Trybunału. Trybunał rozpoznaje sprawy w składach orzekających: jednoosobowych – w sprawach prostszych, jeśli strony tak zdecydują; trzyosobowych – standardowy tryb orzekania, z przewodniczącym i dwoma arbitrami. W każdym przypadku gremium dobierane jest z uwzględnieniem charakteru sporu oraz specjalizacji arbitrów⁷⁶⁶.

Sekretariat Trybunału wspiera organizacyjno-administracyjnie pracę, prowadzi dokumentację, doręczenia, nadzoruje terminy i odpowiada za kontakt ze stronami

do regulacji ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2048 z późn. zm.) – tekst statutu dostępny na stronie Sekretarza Trybunału: <https://www.trybunalsport.pl/sekretarz-trybunalu> [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁶⁴ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 604.

⁷⁶⁵ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127, poz. 857; t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488), art. 45a ust. 7.

⁷⁶⁶ Art. 45a ust. 4 u.s. (t.j. Dz.U. 2024.0.1488) stanowi, że „w skład Trybunału wchodzi 24 arbitrów powoływanych przez Zarząd Polskiego Komitetu Olimpijskiego na okres 4-letniej kadencji” – informację tę potwierdza także strona „Arbitrzy” Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOI; art. 7–10 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim...*; § 15–18 *Regulaminu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim* (tekst dokumentów dostępny na stronie Sekretarza Trybunału: <https://www.trybunalsport.pl/sekretarz-trybunalu> [dostęp: 5.09.2025].

postępowania⁷⁶⁷. Rada Trybunału jest wraz ze Zgromadzeniem oraz Prezesem, statutowym organem Trybunału. W skład Rady wchodzi siedmiu członków: Prezes, dwóch Wiceprezesów, Sekretarz oraz członkowie wybierani przez Zgromadzenie Arbitrów. Do kompetencji Rady TAS przy PKOl należy dysponowanie budżetem Trybunału, w tym coroczne uchwalanie preliminarza budżetowego na kolejny rok kalendarzowy, uchwalanie i zmiany Regulaminu Honorariów Arbitrów, przygotowanie rocznego sprawozdania z działalności Trybunału celem przedłożenia Zarządowi Polskiego Komitetu Olimpijskiego, zatwierdzanie publikacji orzeczeń Trybunału dotyczących istotnych dla praktyki zagadnień prawnych, działanie w charakterze administratora danych osobowych przetwarzanych przez Trybunał, rozpoznawanie przewidzianych w statucie środków odwoławczych od orzeczeń Prezesa oraz Sekretarza. Rada stoi na straży niezależności i niezawisłości TAS, zwłaszcza w zakresie jego orzecznictwa. W tym celu Rada wydaje stosowne uchwały i wytyczne⁷⁶⁸.

Bardzo istotny jest fakt, że kompetencji Trybunału można poddać nie tylko spory już istniejące, ale i takie, które potencjalnie mogą powstać. Generalnie poddanie sprawy pod rozstrzygnięcie sądu polubownego jest możliwe we wszystkich sporach o prawa majątkowe i tych o prawa niemajątkowe, jeżeli w konkretnej sprawie dopuszczalna jest ugoda sądowa⁷⁶⁹. Trybunał odgrywa wyjątkową rolę w rozstrzyganiu sporów odnoszących się do odpowiedzialności dyscyplinarnej podmiotów funkcjonujących w sporcie. Właściwości Trybunału typuje regulamin. Wiodącymi zadaniami TAS przy PKOl są: rozstrzyganie spraw arbitrażowych, czyli sporów majątkowych związanych z działalnością sportową⁷⁷⁰; rozwiązywanie spraw dyscyplinarnych lub regulaminowych mianowicie skarg na decyzje dyscyplinarne lub regulaminowe właściwych organów polskich związków sportowych lub innych organizacji sportowych⁷⁷¹. W kontekście kompetencji merytorycznej (rzeczowej) Trybunał jest właściwy do rozpoznawania:

⁷⁶⁷ Art. 7–10 Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim...; § 15–18 Regulaminu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim... [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁶⁸ „Rada Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim jest statutowym organem Trybunału obok Zgromadzenia Arbitrów i Prezesa; składa się z siedmiu członków (Prezes, dwóch Wiceprezesów, Sekretarz oraz członkowie wybierani przez Zgromadzenie Arbitrów), a jej kompetencje obejmują m.in. uchwalanie budżetu i Regulaminu Honorarii Arbitrów, zatwierdzanie publikacji orzeczeń, administrowanie danymi osobowymi, rozpoznawanie środków odwoławczych od orzeczeń Prezesa i Sekretarza oraz dbanie o niezależność Trybunału” (tekst dostępny na stronie „Rada Trybunału” TAS przy PKOl) <https://www.trybunal.sport.pl/rada-trybunalu> [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁷⁰ Uchwała Walnego Zgromadzenia Sprawozdawczego Polskiego Komitetu Olimpijskiego z dnia 20 czerwca 2017 r., *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim*, § 1 pkt 1... [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁷¹ *Ibidem*, § 1 pkt 2.

- sporów o charakterze dyscyplinarnym, m.in. odwołania od decyzji komisji dyscyplinarnych polskich związków sportowych, sprawy dotyczące naruszenia zasad fair play, doping (jeśli nie podlegają WADA/CAS), sprawy o nałożenie lub uchylenie kar dyscyplinarnych (np. zawieszenie, wykluczenie, dyskwalifikacja)⁷⁷²;
- sporów cywilnoprawnych związanych z działalnością sportową, np. spory kontraktowe między zawodnikami, klubami, trenerami, menedżerami, sponsorami, spory dotyczące naruszenia praw zawodników (np. wypłaty wynagrodzenia, zakaz konkurencji), spory związane z rejestracją, transferem zawodników itp.;
- sporów kwalifikacyjnych, m.in. decyzje dotyczące dopuszczenia do startu w zawodach sportowych, w tym igrzysk olimpijskich, spory o wybór reprezentantów, klasyfikacje, ustalanie wyników sportowych;
- interpretacji statutów i regulaminów związków sportowych, jeśli wpływają na prawa stron (np. zawodników lub klubów);
- sporów między związkami sportowymi lub ich jednostkami organizacyjnymi, jeśli wynika to z zapisów statutowych⁷⁷³.

Doniosłe jest podkreślenie dualnego charakteru działalności Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl. Po pierwsze, działa on jako stały sąd polubowny, rozpoznający wszelkie spory poddane jego właściwości w drodze zapisu na sąd polubowny. Po drugie, pełni rolę instancji odwoławczej od ostatecznych decyzji dyscyplinarnych polskich związków sportowych, w tym także w sprawach dotyczących doping w sporcie. W tym zakresie Trybunał funkcjonuje odmiennie niż klasyczny sąd polubowny – de facto jako sąd dyscyplinarny lub swoisty sąd sportowy. Wreszcie, na podstawie postanowień nowego statutu, Trybunał może rozpoznawać również sprawy dotyczące technicznych reguł gry, o ile strony poddadzą tego rodzaju spór pod jego rozstrzygnięcie⁷⁷⁴.

Skupiając się na właściwości TAS, jest ona uzależniona od wystąpienia zapisu na sąd polubowny. Istotne jest, aby został on sporządzony na piśmie i może przybrać zarówno charakter tzw. kompromisu (umowa o poddanie pod rozstrzygnięcie sporu istniejącego) oraz tzw. klauzuli arbitrażowej (pod rozstrzygnięcie poddaje się spory mogące zaistnieć

⁷⁷² Informacje udostępnione w sekcji „FAQ” Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim, TAS przy PKOl, <https://www.trybunalsport.pl/faq> [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁷³ *Ibidem*.

⁷⁷⁴ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 331; art. 1 ust. 2 i 6, art. 3 pkt 1–2, art. 27 lit. a–b *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim*, uchwalonego Uchwałą Walnego Zgromadzenia Sprawozdawczego PKOl z dnia 20 czerwca 2017 r. (tekst dostępny na stronie Sekretarza Trybunału), <https://www.trybunalsport.pl/sekretarz-trybunalu> [dostęp: 5.09.2025].

w przyszłości). Zapis na sąd polubowny odnoszący się do sporów ze stosunków korporacyjnych lub członkowskich może zostać także umieszczony w statucie stowarzyszenia lub umowie (statucie) spółki prawa handlowego, działającej na obszarze sportu profesjonalnego. W sprawach arbitrażowych do momentu rozpoczęcia postępowania strony mogą same ustalić tryb postępowania arbitrażowego. Strony mają możliwość przyjąć owe reguły postępowania, które uznają za adekwatne, odwołać się do określonego systemu prawa procesowego albo przyjąć tryb postępowania określony w statucie TAS. W większości przypadków TAS orzeka w trzyosobowych komitetach. W sytuacji pojawienia się zgodnego i jednoznacznego wniosku stron, Sekretarz TAS może jednak zdecydować o rozpoznaniu sprawy przez jednego arbitra. Zważywszy na skomplikowany stan faktyczny lub prawny sprawy, Sekretarz może postanowić o jej rozpoznaniu i rozstrzygnięciu przez Zespół Orzekający w składzie pięcioosobowym⁷⁷⁵. Orzeczenia TAS mają formę wyroków lub postanowień i są wiążące dla stron. Wyroki zapadają zwykłą większością głosów (gdy są wydawane w skład wieloosobowych). W statucie TAS nie ma odniesienia do kwestii zaskarżania wyroków wydanych w postępowaniu arbitrażowym. Oznacza, że liczba instancji w wyżej wymienionym postępowaniu zależy od woli stron⁷⁷⁶.

Gdy w zapisie na sąd polubowny strony nie ustanowią sądu arbitrażowego kolejnej instancji, to postępowanie będzie jednoinstancyjne⁷⁷⁷. Wyrok lub ugoda zawarta przed TAS będzie dysponowała mocą prawną równą wyrokowi sądu albo ugodą zawartą przed sądem po ich uznaniu przez sąd lub po stwierdzeniu przez niego ich wykonalności. Na domiar tego powyższe przepisy są dodatkowo uszczegółowiane przez postanowienia statutu TAS przy PKOl⁷⁷⁸.

6.3. Postępowanie przed Trybunałem Arbitrażowym ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim

Na jakość prac TAS przy PKOl bezwzględnie przekłada się jego organizacja wewnętrzna. Rozpoznaje on różne rodzaje spraw w poszczególnych trybach. Po pierwsze, są to

⁷⁷⁵ *Ibidem*, s. 105.

⁷⁷⁶ Por. T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Artykuły 1096–1217*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016, komentarz do art. 1205; art. 19–21 *Statutes of the Bodies Working for the Settlement of Sports-Related Disputes (Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu – Court of Arbitration for Sport, CAS)*, wersja obowiązująca od 1 stycznia 2019 r.; por. także zmiany *Code of Sports-related Arbitration and Mediation Rules (Procedural Rules CAS)*, wprowadzone 1 listopada 2022 r. oraz 1 lipca 2025 r. (teksty dostępne na stronie CAS, <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 5.09.2025]).

⁷⁷⁷ Por. K. Grabska-Luberadzka [w:] *Prawo sportowe*, red. M. Leciak..., s. 332.

⁷⁷⁸ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe...*, s. 105.

postępowania polubowne, czyli klasyczne postępowania arbitrażowe⁷⁷⁹. W ramach tego proceduru mogą być dosadnie analizowane spory o wizerunek sportowca, spory zespolone z zagadnieniem organizacji wydarzenia sportowego, sprawy licencyjne, aspekty dotyczące umów menadżerskich i zasadniczo wszystkie sprawy odnoszące się do statusu ekonomicznego zawodników⁷⁸⁰. Drugi katalog spraw rozpoznawanych przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy PKOl stanowią sprawy dyscyplinarne i regulaminowe. W ocenie Trybunału – wyrażonej w jego statucie – nie mają one charakteru spraw arbitrażowych w rozumieniu klasycznego sądownictwa polubownego. Trybunał konsekwentnie przyjmuje, że sprawy tego rodzaju nie podlegają regułom właściwym dla wyroków sądów arbitrażowych i nie są rozpoznawane według kodeksowych przepisów o arbitrażu. Statut Trybunału wyraźnie stanowi, że jego orzeczenia wydane w sprawach dyscyplinarnych i regulaminowych są ostateczne i – odmiennie niż w przypadku orzeczeń innych sądów polubownych – nie podlegają zaskarżeniu do sądu powszechnego⁷⁸¹. Trybunał rozstrzyga spory na podstawie regulaminu arbitrażowego oraz przepisów k.p.c. Możliwe jest wniesienie skargi o uchylenie wyroku arbitrażowego do sądu apelacyjnego w określonych przypadkach (np. rażące naruszenie prawa, brak zapisu na sąd polubowny)⁷⁸².

Postępowanie przed Trybunałem Arbitrażowym ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim wszczynane jest na skutek wniesienia pozwu do Sekretariatu Trybunału. Pismo inicjujące postępowanie powinno spełniać wymogi formalne określone w statucie i regulaminie Trybunału. Do elementów obligatoryjnych zalicza się w szczególności: oznaczenie stron, wskazanie wybranego arbitra bądź wniosek o jego wyznaczenie, precyzyjne określenie żądania wraz z uzasadnieniem, powołane dowody (takie jak umowy, decyzje organów związkowych) oraz dowód zapisu na sąd polubowny wynikający z klauzuli arbitrażowej w kontrakcie lub statucie. Wnioskodawca obowiązany jest również uiścić opłatę arbitrażową zgodnie z obowiązującą taryfą opłat Trybunału. Sekretariat, po wstępnej weryfikacji formalnej,

⁷⁷⁹ § 1 ust. 1 *Regulaminu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim...*; art. 5 ust. 1 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim...* [dostęp: 5.09.2025]; *Statutes of the Bodies Working for the Settlement of Sports-Related Disputes...* [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁸⁰ § 1 ust. 1 *Regulaminu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim...*; art. 5 ust. 1 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim...* [dostęp: 5.09.2025]; A. Wach, *Licencje sportowe a prawo do rywalizacji – wybrane problemy prawne*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 2, s. 45–60; por. Statut FIFA, art. 6–9.

⁷⁸¹ TAS przy PKOl posiada zarówno statut, jak i uchwalony na jego podstawie regulamin. Z informacji uzyskanych w PKOl w czerwcu 2016 r. wynikało, że oba dokumenty będą zmieniane; obecnie obowiązuje Statut uchwalony uchwałą Walnego Zgromadzenia Sprawozdawczego PKOl z dnia 20 czerwca 2017 r. oraz Regulamin przyjęty na jego podstawie (teksty dokumentów dostępne na stronie Sekretarza Trybunału: <https://www.trybunal.sport.pl/sekretarz-trybunalu> [dostęp: 5.09.2025]).

⁷⁸² *Ibidem*.

przekazuje odpis pozwu stronie przeciwnej, która w terminie określonym przez Trybunał ma prawo złożyć odpowiedź na pozew. Sprawa może być rozpoznana: przez arbitra – jeżeli strony zgodnie tak postanowią; przez skład trzyosobowy – w trybie zasadniczym; wówczas każda ze stron wyznacza jednego arbitra, a ci dokonują wyboru przewodniczącego. W razie braku porozumienia w tym zakresie przewodniczącego, a także – w razie potrzeby – pozostałych członków składu orzekającego wyznacza Trybunał⁷⁸³.

Arbitrzy orzekający w sprawach przed TAS przy PKOl muszą być wpisani na listę arbitrów prowadzoną przez Zarząd PKOl. Przed formalnym wszczęciem postępowania Trybunał może – za zgodą stron – podjąć próbę rozstrzygnięcia sporu w drodze mediacji. Postępowanie dowodowe przed Trybunałem przebiega według określonego porządku procesowego. W pierwszej kolejności przeprowadzane jest przesłuchanie świadków, następnie dokonywana jest analiza dokumentów, nagrań oraz umów, a w razie potrzeby dopuszczane są opinie biegłych. Sprawa może być rozpoznana w trybie rozprawy ustnej albo – jeżeli strony wyrażą zgodę i materiał dowodowy jest wystarczający – w postępowaniu pisemnym. Po zamknięciu postępowania dowodowego Trybunał wydaje orzeczenie kończące postępowanie. Wyrok sporządzany jest w formie pisemnej, zawiera uzasadnienie i doręczany jest stronom. Orzeczenia Trybunału mają moc wyroków sądu polubownego w rozumieniu przepisów k.p.c. Mogą one zostać zaopatrzone w klauzulę wykonalności przez sąd apelacyjny, co nadaje im walor tytułu wykonawczego. Strona niezadowolona z rozstrzygnięcia może wnieść skargę o uchylenie wyroku arbitrażowego, jednak wyłącznie z przyczyn enumeratywnie wymienionych w k.p.c., takich jak brak zapisu na sąd polubowny, naruszenie zasady równości stron czy przekroczenie przez arbitrów granic zapisu arbitrażowego. Warto podkreślić, że odmiennie kształtuje się reżim procesowy w sprawach dyscyplinarnych i regulaminowych. W sprawach dyscyplinarnych odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy k.p.k. Natomiast w sprawach regulaminowych stosuje się odpowiednio przepisy k.p.c.⁷⁸⁴.

⁷⁸³ *Ibidem*.

⁷⁸⁴ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 605; *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim* z dnia 20 czerwca 2017 r.: art. 6 ust. 1 (dot. listy arbitrów), art. 14 ust. 1–2 (dot. mediacji za zgodą stron), art. 20–23 (dot. postępowania dowodowego i sposobu rozpoznania sprawy), art. 27 ust. 1–3 (dot. wyroku i jego doręczenia stronom); Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.), art. 1205–1217 (dot. mocy orzeczeń sądu polubownego i skargi o uchylenie wyroku). *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl*, art. 17 ust. 2; *Regulamin Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl*, § 82 (dot. odpowiedniego stosowania k.p.k.); *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl*, art. 17 ust. 1 (dot. odpowiedniego stosowania k.p.c. w sprawach regulaminowych); Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. k.p.k. (Dz.U. z 2023 r. poz. 775 ze zm.), przepisy ogólne stosowane odpowiednio w sprawach dyscyplinarnych przed Trybunałem; *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim*, uchwalony uchwałą Walnego Zgromadzenia Sprawozdawczego PKOl z dnia 20 czerwca 2017 r., art. 17 ust. 2; *Regulamin Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim*, przyjęty na

Nowelizacja ustawy o sporcie z 2015 r. nadała szczególne znaczenie rozróżnieniu pomiędzy rodzajami orzeczeń wydawanych przez Trybunał Arbitrażowy do Spraw Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim. Skarga kasacyjna przysługuje bowiem wyłącznie od orzeczeń dyscyplinarnych. Jeżeli jednak Trybunał utrzyma dotychczasową linię orzeczniczą, zgodnie z którą sprawy regulaminowe – podobnie jak dyscyplinarne – nie mają charakteru spraw arbitrażowych sensu stricto, a stanowisko to zostanie zaakceptowane przez sądy powszechne, w praktyce powstanie trójpodział orzeczeń wydawanych przez ten sam organ. W polskim systemie prawnym orzeczenia TAS przy PKOl mogą obecnie przyjmować trzy formy, którym odpowiadają odmienne tryby kontroli sądowej. Po pierwsze, w przypadku orzeczeń klasycznie arbitrażowych, tj. rozstrzygnięć zapadłych w ramach arbitrażu sensu stricto, zastosowanie znajdują przepisy k.p.c. dotyczące skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Po drugie, w odniesieniu do orzeczeń dyscyplinarnych ustawodawca wprowadził szczególną regulację, przewidując możliwość wniesienia skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego, co stanowi *lex specialis* wobec ogólnych zasad kontroli arbitrażu. Po trzecie, obok powyższych kategorii funkcjonują orzeczenia regulaminowe, które pozostają poza zakresem jakiegokolwiek kontroli sądowej. Ten ostatni przypadek budzi szczególne wątpliwości natury konstytucyjnej. Brak środka odwoławczego od orzeczeń regulaminowych prowadzi do ograniczenia prawa do sądu, gwarantowanego w Konstytucji RP oraz stoi w sprzeczności z zasadą dwuinstancyjności postępowania, wynikającą z Konstytucji RP. Rozwiązanie to stanowi ewenement nie tylko w prawie polskim, lecz również na tle europejskim, gdzie jednolitość systemu odwoławczego i spójność orzecznictwa uznaje się za podstawowe gwarancje ochrony praw jednostki. Na marginesie warto przypomnieć, że w toku prac legislacyjnych Rada Ministrów wyraźnie sprzeciwiała się koncepcji różnicowania środków odwoławczych w odniesieniu do orzeczeń tego samego organu, wskazując, iż doprowadziłoby to do powstania niejednolitego i nieprzejrzystego systemu kontroli orzeczeń Trybunału. Tymczasem obecny stan prawny w praktyce realizuje właśnie to rozwiązanie, generując poważne wątpliwości co do zgodności z zasadą pewności prawa oraz równości stron postępowania⁷⁸⁵. Ostatecznie jednak przyjęte przepisy nowelizacji ustawy o sporcie z 2015 r. doprowadziły do powstania jeszcze większej niespójności – wprowadzając aż trzy odrębne kategorie orzeczeń Trybunału oraz dwa tryby ich

podstawie Statutu, § 82 (teksty dokumentów dostępne na stronie Sekretarza Trybunału), <https://www.trybunal.sport.pl/sekretarz-trybunalu> [dostęp: 5.09.2025].

⁷⁸⁵ Stanowisko Rady Ministrów do sprawozdania Komisji Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki (druk sejmowy nr 3318) dotyczącego rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o sporcie (druk sejmowy nr 2674), poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o sporcie oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2715) oraz komisyjnego projektu ustawy o zmianie ustawy o sporcie oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (druk sejmowy nr 3161), z dnia 5 czerwca 2015 r., sygn. DKRM-140-51(3)15, s. 7.

zaskarżenia. Tego rodzaju konstrukcja normatywna z góry wyklucza możliwość zagwarantowania jednolitej linii orzeczniczej w sprawach sportowych, skoro kontrola odwoławcza sprawowana jest przez różne organy i według odmiennych reżimów proceduralnych⁷⁸⁶.

Istnieje poważna obawa, że w praktyce utrwali się pogląd, iż sprawy o charakterze regulaminowym nie mieszczą się w zakresie kompetencji Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu. Takie stanowisko prezentowane jest publicznie m.in. przez Prezesa Polskiego Związku Piłki Nożnej. W konsekwencji istnieje ryzyko, że również inne polskie związki sportowe przyjmą podobną praktykę, mimo że sam TAS przy PKOl zdaje się zajmować odmienne stanowisko, zwłaszcza w odniesieniu do decyzji skutkujących nałożeniem sankcji na klub sportowy bądź zawodnika⁷⁸⁷. Przyjęcie takiej linii interpretacyjnej oznaczałoby faktyczne pozbawienie zainteresowanych prawa do zaskarżenia decyzji organów polskich związków sportowych przed sądem powszechnym. W praktyce prowadziłyby to do całkowitej dominacji polskich związków sportowych nad obszarem krajowego sportu i wyeliminowania realnej kontroli instytucjonalnej nad decyzjami regulaminowymi tych podmiotów⁷⁸⁸. Teoretycznie możliwą ścieżką odwoławczą pozostaje skierowanie sprawy do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w Lozannie (CAS), jednak z uwagi na znaczące koszty postępowania przed tym organem rozwiązanie to nie może być uznane za realnie dostępne dla większości sportowców czy klubów. Nie można przy tym pomijać, że decyzje regulaminowe – w szczególności w przedmiocie udzielania licencji uprawniających do uczestnictwa w rozgrywkach – wywierają bezpośredni i doniosły wpływ na sytuację prawną zainteresowanych podmiotów⁷⁸⁹.

Rozpatrując natomiast aspekt faktycznej bezkarności i braku kontroli nad regulaminowymi decyzjami polskich związków sportowych, do których te instytucje zdają się zmierzać, ma duże szanse okazać się kolejną polską specyfiką, wykraczającą nawet poza to, co wynika z norm międzynarodowych federacji sportowych⁷⁹⁰. Taka sytuacja budzi poważne wątpliwości co do zgodności z zasadami państwa prawa. W cyklu procedury arbitrażowej

⁷⁸⁶ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 605.

⁷⁸⁷ W długim wywodzie prawnym Prezes PZPN Zbigniew Boniek dowodzi ewidentnie, powołując się na art. 45 u.s. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.), że TAS przy PKOl nie ma podstaw do rozstrzygania spraw regulaminowych, w tym spraw licencyjnych (takich, które kończą się nałożeniem kary na klub sportowy), w polskim sporcie. Por. R. Kołtoń, *Boniek dla Polsatsport.pl: Trybunał Arbitrażowy? Zamach sportowy!*, <http://www.polsatsport.pl/wiadomosc/2016-04-19/boniek-dla-polsatsport-pl-trybunal-arbitrazowy-zamach-sportowy/> [dostęp: 6.06.2016]. Por. wypowiedź Prezesa Polskiego Związku Piłki Nożnej Zbigniewa Bońka dla „Przeglądu Sportowego” z 15 maja 2018 r., <https://www.przegladsportowy.pl> [dostęp: 6.06.2016].

⁷⁸⁸ Por. wypowiedzi Prezesa Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl Zbigniewa Cwiąkałskiego; R. Kołtoń, *op. cit.* [dostęp: 6.06.2016].

⁷⁸⁹ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 606; art. 13–15 u.s. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.).

⁷⁹⁰ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 607.

odnoszącej się do spraw arbitrażowych, w których TAS przy PKOI orzeka w roli stałego typowego sądu polubownego. Jeżeli mowa o przepisach, to stosuje się paragrafy k.p.c., a Trybunał znajduje swoją właściwość w tym zakresie w trybie art. 45a ust. 2 u.s. Z tego względu postępowanie to odbywa się na filarach podobnych do postępowań innych stałych sądów polubownych sprofilowanych w innych obszarach życia⁷⁹¹.

Doniosłe cechy postępowania przed TAS przy PKOI w tzw. sprawach arbitrażowych scalają się z tym, że jako strony tego postępowania (legitymacja procesowa czynna i bierna) mogą występować wszelkie podmioty (które na ogół powinny być związane ze sportem – co jednak nie wynika z postanowień obecnie obowiązującego statutu TAS), tj. zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, które zespała relewantny zapis na sąd polubowny wskazujący właściwość TAS przy PKOI. Wszelkie dylematy oraz czynności związane z postępowaniem arbitrażowym przed TAS przy PKOI, jak m.in. forma zapisu na sąd polubowny i orzekanie o jego skuteczności, sposób wskazywania (przez strony), ale też wyłączenia arbitrów, właściwość trybunału, prowadzenie samego postępowania, moc wiążącą i wykonalność orzeczeń oraz tryb wraz z gamą ich wzruszania, normowane i stosowane są w sposób skryształizowany w k.p.c. i uszczegółowione w nieuregulowanym przez ustawodawcę zakresie postanowieniami aktów wewnętrznych TAS przy PKOI, jak statut i regulaminy. W wyniku tego tzw. postępowanie arbitrażowe przed TAS przy PKOI jest, zgodnie z normą kodeksową, jednoinstancyjne (chyba że co innego wynika z zapisu na sąd polubowny)⁷⁹².

Konsekwentna rola TAS przy PKOI to rozpoznawanie sporów następujących z faktu zaskarżenia ostatecznych decyzji PZS w dyktatach dyscyplinarnych (kompatybilnie z rozumieniem nakreślonym w art. 3 pkt 2 statutu TAS). Właściwość do rozpoznawania tego gatunku spraw wywodziła się na przestrzeni lat z norm powszechnie obowiązujących (art. 41 u.k.f.⁷⁹³, art. 43 u.s.k.⁷⁹⁴, art. 45a ust. 3 u.s.⁷⁹⁵), a zarazem podpierała się wyłącznie na podwalinach postanowień aktów konstytucyjnych TAS przy PKOI, PZS wraz z pozostałymi organizacjami sportowymi (w latach 2010–2015). Ustawa o sporcie w brzmieniu nadanym jej nowelą z 2015 r. (w znaczącym odróżnieniu od antecendentnych uregulowań) nałożyła TAS

⁷⁹¹ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 332, Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 483); art. 3 pkt 1 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim* (tekst jednolity przyjęty uchwałą Zarządu PKOI z 20 czerwca 2017 r.), <https://olimpijski.pl/trybunal-arbitrazowy-przy-pkol/>; art. 45a ust. 2 u.s. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.).

⁷⁹² M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 332.

⁷⁹³ Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. z 1996 r. nr 25, poz. 113 ze zm.).

⁷⁹⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. z 2005 r. nr 155, poz. 1298 ze zm.).

⁷⁹⁵ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857; t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.).

przy PKOI ustawową, bezwzględną właściwość wyłącznie w stosunku do decyzji dyscyplinarnych PZS. Automatycznie pozostawiając, co za tym idzie, materię spraw *stricto* regulaminowych poza regulacją ustawową⁷⁹⁶. Zaakceptowana formuła przepisów powszechnie obowiązującego prawa obowiązywała w czasie 1996–2010 i po 2015 r. Jednoznacznie przeważała o powstaniu instytucji arbitrażu obligatoryjnego, prowadzonego pod patronatem TAS przy PKOI, jako wyłącznie właściwego, w sprawach z zakresu skarg na decyzje dyscyplinarne lub regulaminowe, a kolejno już czysto dyscyplinarne, PZS⁷⁹⁷. Z całą pewnością skonsolidowanie istoty wątków regulaminowych nie doprowadza do tak głębokich dywagacji, jak wytyczenie natury spraw dyscyplinarnych.

Sprawy o charakterze cywilnoprawnym, wywodzące się z regulacji wewnątrzwiązkowych, co do zasady cechują się właściwością arbitrażową, albowiem pozostają w sferze regulacji autonomicznej polskich związków sportowych i – wobec braku regulacji ustawowej – mogą być rozpoznawane na gruncie przepisów prawa wewnętrznego PZS w reżimie procedury przewidzianej w k.p.c.⁷⁹⁸ W sytuacji natomiast braku stosownego unormowania w aktach wewnętrznych organizacji sportowych ochrona interesów prawnych uczestników stosunków wewnątrzwiązkowych winna być zapewniona przez sądy powszechne w oparciu o przepisy prawa powszechnie obowiązującego. Szczególną trudność w zakresie kwalifikacji prawnej rodzą sprawy licencyjne. Z jednej strony pozostają one domeną regulaminową, mieszczącą się w granicach autonomii normotwórczej związku sportowego. Z drugiej zaś strony ich materialnoprawny charakter wskazuje na ingerencję w sferę konstytucyjnie chronionych wolności i praw jednostki, w tym w prawo do wykonywania zawodu oraz wolność uprawiania sportu. Z tego względu brak przewidzianego w regulacjach wewnętrznych środka odwoławczego od decyzji licencyjnych prowadzi w praktyce do faktycznego pozbawienia jednostek prawa do ich zaskarżenia, a w konsekwencji prawa do ochrony ich uzasadnionych interesów prawnych⁷⁹⁹.

Tryb postępowania przed Trybunałem w rozrzucie spraw ze skarg na decyzje PZS różni się od postępowania w tzw. sprawach arbitrażowych. W czasie orzekania w trybie

⁷⁹⁶ *Ibidem*, s. 332. Por. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857; t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.). *Statut Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Komitecie Olimpijskim* z dnia 19 grudnia 2010 r. – wersja pierwotna, <https://olimpijski.pl>.

⁷⁹⁷ A. Wach, *Arbitraż sportowy* [w:] *System Prawa Handlowego*, tom 8: *Arbitraż handlowy*, red. P. Nowaczyk, A. Szymański, M. Szymańska, Warszawa 2010, s. 830 i n.; *Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim* z dnia 19 grudnia 2017 r., <https://olimpijski.pl/trybunal-arbitrazowy-przy-pkol/>.

⁷⁹⁸ F. Zedler, *Postępowanie cywilne...*, s. 47 i nast.

⁷⁹⁹ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 333; art. 1154 i nast. k.p.c. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 824 ze zm.); Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.); A. Wach, *Licencje sportowe...*, s. 45–60.

odwoławczym TAS przy PKOl sprawuje swoistą kontrolę nad prawidłowością organizowania sportu przez podmioty wydające zaskarżane decyzje. Charakter prawny odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie jest złożony (por. rozdz. VI & 13 pkt I). Dyrektywy zawiadywania postępowaniem w tym odcinku kreśli skrupulatny statut TAS i odpowiednie zastosowanie przepisy k.p.k. w obszarze nieuregulowanym w rzeczowym statucie (art. 28 ust. 2 statutu TAS). Prawo materialne właściwie dla stosunków dyscyplinarnych wynika zaś z regulacji przyjętych przez związek lub inną organizację właściwą dla ustalenia zasad tej odpowiedzialności⁸⁰⁰.

Aby wskazać kolektyw podmiotów, którym przydzielono przywilej w postaci legitymacji procesowej (czynną i bierną), należały każdorazowo odwołać się do postanowień umieszczonych wyżej aktów. W dotychczasowej praktyce TAS przy PKOl legitymacja czynna formułowana była w bardzo szerokim zakresie i przypadała w udziale w zasadzie wszystkim podmiotom (osobom fizycznym i prawnym), które mają interes w uchyleniu lub zmianie decyzji związku⁸⁰¹.

Lista uprawnionych do wnoszenia odwołań w związku z decyzją PZS do TAS przy PKOl nie ewoluowała od czasu powstania Trybunału. Jednogłośnie zgodnie z utrwaloną praktyką, jako stronę postępowania przed Trybunałem, sygnalizuje się: PZS i inne organizacje sportowe, kluby sportowe i osoby fizyczne uprawiające sport oraz angażujące się w jego organizację lub upowszechnieniem, przedsiębiorców prowadzących działalność sportową (w tym sponsorzy), a także inne osoby prawne. Rzeczą interesującą jest, że katalog ten, zakreślony jednak tak ogólnie, zdaje się obejmować wszelkie istniejące w obrocie prawnym kategorie podmiotów. Przed 2010 r. pojawiało się jednak zawahanie co do dysponowania czynną legitymacją procesową przez niektóre podmioty, jak np. WADA, których wyzbyto się następnie poprzez jednoznaczne wskazanie (w 2010 r. w art. 45c ust. 1 *in fine* u.s.) tego podmiotu jako uprawnionego do wnoszenia skarg w sprawach dyscyplinarnych za aplikowanie dopingu. Legitymacja procesowa dotycząca Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie, której obowiązki przejęła w 2017 r. POLADA, oraz prawo partycypowania w rozprawach jako obserwator przedstawiciela WADA. Również na mocy przywołanego postanowienia obserwatorów mogą także ustanowić PZS i MFS. Prominentne jest, że instancyjność postępowań w poddawaniu pod zaskarżenie decyzji PZS lub innych organizacji sportowych

⁸⁰⁰ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 333–334; np. § 2–5 *Regulaminu Dyscyplinarnego Polskiego Związku Piłki Nożnej* z dnia 15 czerwca 2020 r., <https://www.pzpn.pl/federacja/dokumenty>; M. Leciak, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – zagadnienia materialne i proceduralne*, Warszawa 2020, s. 201–210.

⁸⁰¹ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 334.

uwarunkowane jest od wewnętrznych regulacji tych podmiotów. W efekcie nie ma jednolitej praktyki w tym przedziale. W jednych federacjach istnieje dwuinstancyjny system odwoławczy (organ pierwszej instancji i komisja odwoławcza), w innych – decyzje trafiają bezpośrednio do Trybunału, a w jeszcze innych ścieżka odwoławcza nie jest przewidziana w sposób wystarczająco jasny. Prowadzi to do znacznego zróżnicowania poziomu ochrony prawnej sportowców i klubów, w zależności od specyfiki regulacji danego związku sportowego⁸⁰².

Sportowiec profesjonalny ma za zadanie nie tylko pilnować diety oraz zdrowego trybu życia, ale ponadto przestrzegać przepisowej rywalizacji. Interesujące jest, że w sporcie kluczowy segment stanowią reguły gry sportowej nazywane *savoir-vivre* sportowym. Wśród nich wymienić trzeba choćby zasadę równości zewnętrznych warunków walki w chwili jej rozpoczęcia, regułę świadomej rezygnacji z szansy nieuczciwego zwycięstwa czy zasadę szacunku dla przeciwnika⁸⁰³. Sportowiec niezadowolony z rozstrzygnięcia toczącej się przed związkiem sportowym sprawy jest uprawniony do odwołania się od decyzji do TAS przy PKOI i dochodzenia przed nim swych praw⁸⁰⁴.

Incydentalnie ma miejsce sytuacja, że sprawa tocząca się przed Trybunałem Arbitrażowym ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim nabiera znacznego rozgłosu, co wiąże się z niekorzystnym postrzeganiem sportowca, a wreszcie powoduje to niemożność jego dalszego udziału w zawodach. Za przykład posłużyć może wyrok Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOI z 13 września 2016 r. w sprawie skargi Światowej Agencji Antydopingowej na decyzję z 23 listopada 2013 r., traktującą o zawieszeniu zawodnika na okres ośmiu lat, unieważnieniu wyników podczas zawodów sportowych osiągniętych przez sportowca w połączeniu z odebraniem punktów, medali i nagród⁸⁰⁵. Sprawy rozpatrywane przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu wielokrotnie kończą się korzystnie dla zawodników. Przykładem jest sprawa z 27 czerwca 2016 r. Wydano wówczas decyzję z rażącym naruszeniem prawa przez zarząd związku sportowego, pełniący w tej sprawie rolę organu drugiej instancji. Trybunał stwierdził, że w orzekaniu uczestniczyła osoba wyłączona z mocy prawa. Z tego względu uznał, że decyzja zarządu została wydana w sposób sprzeczny z prawem⁸⁰⁶.

⁸⁰² *Ibidem*, s. 334; art. 45c ust. 1 u.s. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.); art. 75 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim...* [dostęp: 2.09.2025]; World Anti-Doping Agency, *World Anti-Doping Code 2021...* (stan prawny: zmiany obowiązujące od 1 stycznia 2023 r.), art. 20.7 [dostęp: 2.09.2025].

⁸⁰³ A. Małek, *Fair play*, https://mymuaythai.org/artukul_teoria/fair-play/.

⁸⁰⁴ E. Gabryel, *op. cit.*, s. 267.

⁸⁰⁵ Orzeczenie TAS przy PKOI z 13 września 2016 r., *Uzasadnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej za stosowanie dopingu*, www.trybunalsport.pl/baza-orzeczen/orzeczenie-trybunalu-z-13-wrzesnia-2016-r-uzasadnienie-odpowiedzialnosci-dyscyplinarnej-za-stosowanie-dopingu-i1038.

⁸⁰⁶ Orzeczenie TAS przy PKOI z 27 czerwca 2016 r., *Brak regulaminowego charakteru rozstrzygnięcia w zakresie ustalania składu kadry narodowej*, www.trybunalsport.pl/baza-orzeczen/orzeczenie-trybunalu-z-27-czerwca-2016-r-brak-regulaminowego-charakteru-rozstrzygnięcia-w-zakresie-ustalania-składu-kadry-narodowej.

Analogiczne stanowisko zaprezentowano w wyroku z 17 listopada 2008 r. Trybunał, po analizie akt i dokumentów dyscyplinarnych, orzekł, że zawodnik nie naruszył kontraktu w sposób uzasadniający wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. W konsekwencji stwierdzono, że zawieszenie jego licencji na czas postępowania było całkowicie bezpodstawne⁸⁰⁷.

Odnośnie do wzruszalności orzeczeń TAS przy PKOI ferowanych w trybie arbitrażowym trzeba wskazać, że wyrok tego Trybunału podlega zaskarżeniu, na ogólnych zasadach określonych w k.p.c, w toku wniesienia skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Zapadłe wyroki i ugody zawarte przed TAS przy PKOI w trybie arbitrażowym podlegają uznaniu na zasadach ogólnych prognozowanych dla wyroków sądów polubownych, na kanwie przepisów części piątej tytułu VI k.p.c. W konkluzji respektowane wyroki lub ugody mają moc prawną na równi z wyrokiem sądu lub ugodą zawartą przed sądem, jednakże dopiero po ich uznaniu przez sąd powszechny albo po stwierdzeniu przez sąd ich wykonalności⁸⁰⁸. Materia związana z wykonalnością orzeczeń TAS przy PKOI wydawanych w trybie odwoławczym jest nieco bardziej złożona w porównaniu z zasadami opisanymi powyżej dla orzeczeń arbitrażowych⁸⁰⁹.

W powszechnym zastosowaniu TAS przy PKOI przyjęte zostało, że orzeczenie wydane za przyczyną skargi na decyzję PZS lub organizacji sportowej nie dyskuntuje z przywilejów przyznawanych przepisami k.p.c wyrokom sądów polubownych. Oznacza to, że nie korzystają z przywilejów procesowych przewidzianych w k.p.c. dla wyroków sądów arbitrażowych (np. możliwości wszczęcia postępowania egzekucyjnego po nadaniu klauzuli wykonalności przez sąd państwowy). W zakresie kontroli rozstrzygnięć wydawanych przez Trybunał Arbitrażowy przy Polskim Komitecie Olimpijskim ustawodawca zdecydował się na przyjęcie szczególnego rozwiązania. Po raz pierwszy instytucję skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego wprowadzono w 2005 r., początkowo w art. 41a u.k.f. z 1996 r., a następnie w art. 44 u.s.k., obejmując nią zarówno orzeczenia dyscyplinarne, jak i regulaminowe Trybunału. Obecnie, na gruncie art. 45d u.s., utrzymano możliwość wniesienia skargi kasacyjnej, lecz ograniczono jej zakres wyłącznie do orzeczeń dyscyplinarnych. Tym samym ustawodawca odstąpił od wcześniejszej koncepcji

czerwca-2016-r-brak-regulaminowego-charakteru-rozstrzygnięcia-w-zakresie-ustalania-składu-kadry-narodowej-i1035

⁸⁰⁷ Orzeczenie TAS przy PKOI z 23 października 2008 r. (archiwlane), *Podstawy rozwiązania umowy z trenerem selekcjonerem*, www.trybunalsport.pl/baza-orzeczen/orzeczenie-trybunalu-z-23-pazdziernika-2008-r-archiwalne-podstawy-rozwiazania-umowy-z-trenerem-selekcjonerem-i1034.

⁸⁰⁸ Uzasadnienie wyroku SN z dnia 18 grudnia 2014 r., III PK 47/14, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych” 2016, nr 7, poz. 85.

⁸⁰⁹ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 335; art. 17 i art. 28 *Statutu Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim* z dnia 19 grudnia 2017 r., <https://olimpijski.pl/trybunal-arbitrazowy-przy-pkol/>. Por. art. 45a–45d u.s. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.).

obejmowania skargą kasacyjną także orzeczeń regulaminowych, pozostawiając je poza kognicją Sądu Najwyższego⁸¹⁰.

Po pięcioletnim okresie braku ustawowej podstawy do zaskarżania orzeczeń Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Komitecie Olimpijskim do Sądu Najwyższego ustawodawca w 2015 r., nowelizując ustawę o sporcie i wprowadzając art. 45d ust. 2, ponownie ustanowił instytucję skargi kasacyjnej. Należy jednak podkreślić, że środek ten został ograniczony wyłącznie do orzeczeń wydawanych w sprawach dyscyplinarnych. W doktrynie prawa sportowego zwraca się uwagę na istotny mankament systemowy, wynikający z braku konsekwentnego rozróżnienia pomiędzy dwiema odmiennymi konstrukcjami arbitrażu. Z jednej strony mamy do czynienia z arbitrażem przymusowym, ustanowionym *ex lege* przez ustawodawcę, w ramach którego strona pozbawiona jest swobody wyboru jurysdykcji i zobligowana do poddania sporu pod kognicję określonego trybunału. Z drugiej strony, funkcjonuje arbitraż umowny, oparty na klauzuli arbitrażowej, w którym właściwość sądu polubownego wynika z autonomicznej decyzji stron, wyrażonej w treści umowy. Brak jednoznacznego rozgraniczenia obu modeli zarówno w literaturze, jak i w praktyce prowadzi do istotnej niepewności co do kwalifikacji prawnej postępowań przed Trybunałem Arbitrażowym przy PKOl. W konsekwencji powstają wątpliwości dotyczące zakresu dopuszczalnej kontroli ich orzeczeń przez sądy powszechne, w szczególności przez Sąd Najwyższy w ramach skargi kasacyjnej⁸¹¹.

Po drugie, należy zwrócić uwagę na konstrukcję arbitrażu przymusowego, wprowadzonego po raz pierwszy przez polskiego ustawodawcę do ustawy o kulturze fizycznej z 1996 r., a następnie rozwiniętego w ustawie o sporcie kwalifikowanym i ostatecznie przywróconego w ustawie o sporcie w wyniku nowelizacji z 2015 r. W doktrynie bywa on traktowany jako zbieżny z arbitrażem narzucanym przez międzynarodowe federacje sportowe związkom krajowym, klubom czy zawodnikom. Takie ujęcie należy jednak ocenić krytycznie

⁸¹⁰ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 335; art. 45d u.s. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.); K. Zienkiewicz, *Arbitraż sportowy w Polsce i na świecie*, Warszawa 2017, s. 225–233; art. 41a u.k.f. (Dz.U. 1996 nr 25 poz. 113 ze zm.; akt uchylony); art. 44 u.s.k. (Dz.U. 2005 nr 155 poz. 1298; akt uchylony); obecnie por. art. 45a–45d u.s. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.).

⁸¹¹ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2048 ze zm.); art. 45d ust. 2 u.s. Por. szerzej: M. Bednarek, *Skarga kasacyjna w sprawach dyscyplinarnych rozpoznawanych przez Trybunał Arbitrażowy przy PKOl*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 9, s. 73–88. Na temat arbitrażu przymusowego por. K. Weitz, *Arbitraż w polskim prawie cywilnym – aktualne problemy i kierunki zmian*, „Państwo i Prawo” 2015, nr 4, s. 3–22. Por. też: M. Łaszczyk, J. Szpara (red.), *Arbitraż handlowy...*, s. 45–49. Por. art. 1205 i nast. k.p.c. (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.). Wątpliwości konstytucyjne podnoszą m.in. A. Wach, *Prawo do sądu w sprawach dyscyplinarnych sportowców a arbitraż przymusowy*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 1, s. 15–34. Por. wyrok Sądu Najwyższego z 24 października 2018 r., II CSK 703/17, LEX nr 2583947; Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.), art. 45 ust. 1 oraz art. 176 ust. 1.

jako efekt uproszczeń oraz błędów metodologicznych. Po trzecie, problematyczna pozostaje kwestia terminologii. W literaturze brakuje konsekwencji i pożądanej jednolitości pojęciowej. Część autorów dokonuje rozróżnienia pomiędzy pojęciem „arbitrażu przymusowego” a „arbitrażu obligatoryjnego”, wskazując na różne podstawy ich wprowadzenia, podczas gdy inni traktują te określenia jako tożsame i stosują je zamiennie. Brak jednoznacznej terminologii dodatkowo utrudnia spójne ujęcie instytucji arbitrażu sportowego w polskim porządku prawnym⁸¹².

Arbitraż przymusowy (obligatoryjny) należy odróżnić od arbitrażu opartego na tzw. klauzuli arbitrażowej przez odesłanie. W tym drugim przypadku mamy do czynienia z sytuacją, w której strony – zamiast samodzielnie i wyraźnie sporządzać osobne postanowienie o poddaniu sporu pod arbitraż – włączają do treści swojej umowy postanowienia innego dokumentu (np. statutu, regulaminu organizacji sportowej, wzorca umowy), który zawiera klauzulę arbitrażową. W praktyce oznacza to, że strony poprzez odwołanie się do regulaminu danej organizacji akceptują obowiązek rozstrzygania sporów przez sąd polubowny. Arbitraż przymusowy jest jednak konstrukcyjnie odmienny od arbitrażu przez odesłanie. W tym ostatnim przypadku decyzja o poddaniu sporu pod arbitraż, choć może być wyrażona w sposób pośredni, nadal opiera się na autonomicznej woli stron stosunku prawnego. Dyskusyjne bywa jedynie to, czy strony uczyniły to w sposób wystarczająco jednoznaczny i wyraźny oraz czy został zachowany wymóg formy pisemnej przewidziany w art. 1162 k.p.c. Jurysdykcja sądu polubownego może bowiem wynikać z umowy wzorcowej, statutu lub regulaminu spółki, spółdzielni czy stowarzyszenia, a nie z odrębnie sporządzonej i podpisanej przez strony umowy o arbitraż⁸¹³.

Dysonans w kwestii, czy w sytuacji braku wyraźnej umowy o arbitrażu można mówić o wyrażeniu przez sportowca bądź klubu czy związku sportowego lub innego podmiotu zgody na poddanie sporu określönemu sądowi polubownemu, zajmują pewną część orzecznictwa sądów powszechnych, do których szczytowo trafiają skargi o uchylenie wyroków sądów polubownych. Szeroko na temat konstrukcji klauzuli arbitrażowej przez odesłanie opisywał w krajowej doktrynie A. Wach. W nurtującym wywodzie autor eksponuje, że aktualny arbitraż ma dwoistą naturę – z jednej strony umowny (konwencjonalny), w zasięgu, w jakim arbitrzy są wyposażeni do pełnienia swojej misji na podstawie porozumienia stron, z drugiej zaś – jurysdykcyjny, gdyż ich przeznaczenie kończy się z chwilą rozstrzygnięcia sporu. Stwierdza jednak jednocześnie, iż ten dualistyczny charakter arbitrażu nie respektuje w pełni specyfiki

⁸¹² E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 578.

⁸¹³ *Ibidem*, s. 579; art. 1161 § 1–2 k.p.c. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 824 ze zm.)

rozstrzygania sporów sportowych i konkluduje, iż budowa klauzuli arbitrażowej przez odesłanie stanowi pochodną przyjęcia drogi arbitrażowej dla rozpoznawania sporów sportowych w statutach i regulaminach międzynarodowych federacji sportowych i związków krajowych, których treść powinna być bezwzględnie zaakceptowana przez wszystkie osoby podlegające jurysdykcji tych organizacji⁸¹⁴.

Odnosząc się do drugiego wyżej wymienionego zagadnienia, stawianiem znaku równości pomiędzy normatywnym (opartym na przepisie ustawy) arbitrażem przymusowym a arbitrażem realnie narzucanym przez światowe federacje sportowe związkom sportowym, klubom i zawodnikom. W ślad za zasadą, że warunkiem przyznania na przykład licencji uprawniającej do udziału w konkretnych zawodach lub danych rozgrywkach należy zająć stanowisko pejoratywne. Ustawowe wyposażenie sądu polubownego w kompetencje do rozstrzygania określonych sporów pomiędzy konkretnymi osobami, nie dając w tym obszarze zainteresowanym żadnego wyboru, jest czymś zarówno jakościowo, jak i formalnoprawnie odmiennym od zbudowania przez prywatne podmioty wewnętrznego zestawienia norm i reguł, które korzystając z konstytucyjnej (w wielu krajach) lub ustawowej zasady autonomii i swobody działania, faktycznie przenoszą prerogatywę do rozpoznawania określonych typów kategorii sporów z sądów powszechnych do sądów polubownych. W tym pierwszym przypadku wskazany przez ustawodawcę sąd polubowny staje się wówczas *de facto* jednoraki w swych praktykach sądom powszechnym. Podstawowe rozróżnienie pomiędzy tymi dwoma konstrukcjami sprowadza się więc do faktu, że arbitraż ustawowy jest ustanawiany „z góry” przez władzę publiczną i w określonych sprawach całkowicie zastępuje sądownictwo powszechne, podczas gdy arbitraż dobrowolny opiera się na prywatnej autonomii stron i stanowi alternatywną, równoprawną drogę rozstrzygnięcia sporu⁸¹⁵.

Dylemat trzeci, czyli pewna sceptyczność, jeżeli chodzi o terminologię. Jedynym autorem, który zdaje się w polskiej doktrynie wprowadzać znaczeniową różnicę pomiędzy arbitrażem obligatoryjnym a przymusowym, jest prawdopodobnie A. Wach. Autor ten zdaje się traktować arbitraż obligatoryjny jako arbitraż narzucony przez przepisy ustawowe, arbitraż przymusowy zaś za każdą formułę arbitrażu, wprowadzoną przez osobę trzecią⁸¹⁶. Wobec

⁸¹⁴ A. Wach, *Instytucjonalny i korporacyjny charakter sportowego sądownictwa polubownego* [w:] *Aequitas Sequitur Legum. Księga Jubileuszowa z okazji 75 urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaba-Gieruszyńska, G. Jędejek, Warszawa 2014, s. 550; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. k.p.c. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 824 ze zm.).

⁸¹⁵ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 580; art. 45a–45d u.s. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488 ze zm.). Por. M. Stec (red.), *Prawo sportowe. System Prawa Prywatnego*, t. 15, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 399–405.

⁸¹⁶ Tak w A. Wach [w:] *System Prawa...*, s. 972. Jednak w innym opracowaniu ten sam autor zdaje się zamiennie interpretować oba te określenia, w jednej części opracowania, mówiąc chociażby „Konstrukcja

powyższego arbitraż obligatoryjny byłby jedną z odmian arbitrażu przymusowego. Warto zasygnalizować fakt, iż w tym samym opracowaniu, w którym znalazł się przedstawiony wyżej pogląd A. Wach, inny autor, M. Tomaszewski, omawiając umowę o arbitraż, określenia „przymusowy” i „obligatoryjny” uznaje za synonimy⁸¹⁷.

Sięgając do dorobku doktryny niemieckiej fakt, że od decyzji regulaminowych, również tych licencyjnych, wydanych przez związki sportowe, można się odwołać do sądu powszechnego, nie budzi w tamtym systemie prawnym żadnych wątpliwości. Dopuszczalność kierowania odwołań od decyzji regulaminowych do wiodącego niemieckiego sądu polubownego ds. sportu (*Deutsche Sportschiedsgericht*) jest na tyle oczywista, że trudno wręcz znaleźć sumienną analizę tego zagadnienia w literaturze niemieckiej. O takiej możliwości jest już mowa wprost w dokumentach tego sądu polubownego, w których odwołanie od decyzji w przedmiocie udzielenia licencji jest podawane jako jedno z podstawowych zagadnień, z jakimi ten sąd się mierzy⁸¹⁸. Jak wynika z przeglądu literatury, podobnie jest w doktrynie brytyjskiej. M. Beloff, T. Kerr, M. Demetriou i R. Beloff mówią wprost o tym, że „jakiegokolwiek próby wyłączenia jurysdykcji sądów powszechnych Anglii i Walii są z góry skazane na niepowodzenie, gdyż konstytucyjne prawo każdego do rozpatrzenia jego sprawy przez niezawisły sąd może być ograniczone lub w ogóle wyłączone jedynie decyzją Parlamentu Zjednoczonego Królestwa”⁸¹⁹. Wobec powyższego Trybunał może rozpoznać sprawę tylko wtedy, gdy stanie się zadość wariantom formalnym, czyli istnieje ważny zapis na sąd polubowny – w umowie lub statucie związku sportowego, obie strony wyrażą zgodę na arbitraż

arbitrażu przymusowego (obligatoryjnego) [...]”, w innej zaś używając określenia arbitrażu przymusowego jako pojęcia szerszego. Być może chodzi o to, że historycznie rzecz ujmując, arbitraż przymusowy był tożsamy z arbitrażem obligatoryjnym (autor podaje interesujące przykłady, poczynając od średniowiecza i kodeksów napoleońskich aż po współczesne przepisy francuskie regulujące rozstrzyganie spornych kwestii dotyczących dziennikarzy i adwokatów), dziś zaś można by pokusić się traktowanie tych pojęć, a co za tym idzie – instytucji, jako nie w pełni tożsamy. Por. A. Wach, *Instytucjonalny i korporacyjny...*; A. Wach, *Trybunał Arbitrażowy przy PKOl – charakter prawny i praktyka orzecznicza*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 2, s. 47–52.

⁸¹⁷ „Na gruncie tych przepisów nie istniała jednak przymusowa kompetencja sądu polubownego (arbitrażu obligatoryjnego) [...]” – M. Tomaszewski [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 317; A. Wach, *Trybunał Arbitrażowy przy PKOl...*, s. 47–52.

⁸¹⁸ Kodeks postępowania arbitrażowego, *op. cit.*, art. R38–R46, dotyczące procedury zwykłej (*Ordinary Arbitration Division*)... [dostęp: 2.09.2025]; Por. też: Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit – *DIS Sports Arbitration* (Manage disputes such as license or participation rights), www.dis-sportschiedsgericht.de.

⁸¹⁹ „Any attempt in the courts of England and Wales to oust jurisdiction of the courts is necessarily doomed to fail, for the constitutional right of access to the courts cannot be removed or bargained away except by Parliament. Sports administrators therefore have to lower their sight and concentrate not on immunising their governing bodies from legal attack, but fortifying them against challenges, recognising that such challenges cannot be stopped but seeking to ensure that, if made, they will not succeed”, M. Beloff, T. Kerr, M. Demetriou, R. Beloff, *Sports Law...*, s. 198.

– w przypadku braku zapisu, możliwe jest podpisanie klauzuli arbitrażowej ad hoc, spór ma charakter cywilnoprawny lub dyscyplinarny w ramach działalności sportowej⁸²⁰.

Rozdział szósty został poświęcony analizie instytucji arbitrażu sportowego funkcjonujących w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Komitecie Olimpijskim. Omówiono strukturę i kompetencje organów tego sądu, wskazując na jego rolę w systemie rozstrzygania sporów sportowych na gruncie krajowym. Przedstawiono również procedurę postępowania przed TAS przy PKOl, akcentując jej odmienności w stosunku do postępowania przed CAS oraz podkreślając znaczenie szybkości, specjalizacji i dostosowania do specyfiki środowiska sportowego. Analiza wykazała, że choć polski system arbitrażu sportowego czerpie inspirację z rozwiązań międzynarodowych, wciąż pozostaje w fazie doskonalenia, co rodzi potrzebę dalszego rozwoju jego praktyki orzeczniczej. Kontynuując rozważania nad krajowymi instytucjami arbitrażu sportowego, rozdział siódmy koncentruje się na pozostałych sportowych sądach polubownych działających w Polsce. Szczególna uwaga zostanie poświęcona trybunałom branżowym – w koszykówce, hokeju, piłce siatkowej czy sporcie motorowym, które stanowią ważne uzupełnienie systemu rozstrzygania sporów sportowych. Analiza tych instytucji pozwoli uchwycić ich specyfikę, zakres działania oraz znaczenie dla autonomii i profesjonalizacji poszczególnych dyscyplin.

⁸²⁰ *Ibidem*.

ROZDZIAŁ VII

Pozostałe sportowe sądy polubowne w Polsce

W odniesieniu do innych niż przodujące ośrodki arbitrażu sportowego uwypuklenia wymaga zróżnicowany zakres ich jurysdykcji. Uzależnione jest to od zdatności arbitrażowej, tj. zdolności określonego rodzaju spraw do poddania ich pod rozstrzygnięcie sądu polubownego, co w pierwszej kolejności determinowane jest regulacjami ustawodawstwa krajowego stanowiącego *lex arbitri*, oprócz tego decyzji co do poddania konkretnych spraw pod ich rozstrzygnięcie, wyrażonych w ramach przepisów wewnętrznych organizacji sportowych lub ustawodawstwa państwowego.

Inne rodzaje arbitrażu sportowego są przeznaczone docelowo do rozstrzygania sporów natury majątkowej między podmiotami pozostającymi pod władztwem danej organizacji sportowej, przeważnie pomiędzy zawodnikami a klubami sportowymi. Inaczej rzecz ujmując, ich jurysdykcja służy rozpoznawaniu sporów, w których stroną nie jest dana organizacja sportowa⁸²¹.

Z jednej więc strony mają stanowić gwarant odpowiadającej specyfice sportu stabilności kontraktowej, z drugiej natomiast, w dobie umiędzynarodowienia współzawodnictwa sportowego winny pozwolić na delokalizację sportu, mocno dążącą do tego i pozwalającą na rozstrzygnięcie wszystkich gatunków spraw sportowych na paralelnych dla wszystkich zasadach. W splocie zależności od zasięgu władztwa danej organizacji obejmują więc spory majątkowe zaistniałe w obrębie różnych sportów (np. instytucje arbitrażowe działające przy NKOI) albo też jednego sportu (na arenie międzynarodowej instytucje arbitrażowe przy MFS; na arenie krajowej instytucje arbitrażowe przy krajowych związkach sportowych lub ligach zawodowych).

Rozbudowane systemy sądownictwa arbitrażowego zarówno na arenie międzynarodowej, jak i krajowej obecne są najczęściej w najbardziej popularnych sportach drużynowych. Im bardziej dochodowa jest dyscyplina sportowa oraz im więcej uczestników rywalizacji, tym większa liczba potencjalnych sporów majątkowych oraz idąca za tym potrzeba stworzenia mechanizmów służących ich rozstrzygnięciu. Dostrzegamy ponadto, iż istnienie struktur ligi

⁸²¹ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 633–635; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. k.p.c. (Dz.U. z 1964 r., nr 43, poz. 296 ze zm.), art. 1154 i nast., stan prawny według jednolitego tekstu opublikowanego na WIPO Lex z dnia 17 stycznia 2024 r.; Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857 ze zm.; t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2048), art. 45a–45d.

zawodowej sprzyja potrzebie istnienia arbitrażu sportowego. Podkreślić należy przy tym brak jednolitości wśród organizacji sportowych w zakresie powoływania instytucji arbitrażowych. Nie preferują tego wszystkie organizacje sportowe, natomiast każda w praktyce realizuje to na swój własny sposób⁸²².

W przypadku innych ośrodków arbitrażu sportowego właściwość do rozpoznawania sporów majątkowych między podmiotami podporządkowanymi danej organizacji sportowej najczęściej wynika z jej wewnętrznych regulacji. Organizacje te narzucają obowiązek poddania sporu arbitrażowi, a brak zapisu na sąd polubowny może skutkować sankcjami regulaminowymi, takimi jak odmowa udzielenia licencji lub jej cofnięcie⁸²³.

Komplementarnie uchwalane przez organizacje sportowe statuty i regulaminy tychże instytucji arbitrażowych normują ich funkcjonowanie oraz procedurę arbitrażową. Istotne jest, że często zawierają postanowienia narzucające sposób wyboru arbitrów oraz prawo właściwe do rozstrzygnięcia sporu. Instytucje te w większości pozostają personalnie i finansowo połączone z organizacjami sportowymi, które miały swój udział w ich powołaniu. Ostatecznie też przybierają formę arbitrażu przymusowego. Niejednokrotnie przy tym dyskusyjne jest to, czy cieszą się one przymiotem w postaci atrybutu niezależności. Na mocy prawa polskiego zarzuty tego typu mogą być zaczątkiem uchylecia wyroku sądu polubownego znajdującego się na terytorium RP w oparciu o unormowania art. 1206 k.p.c. lub sądu polubownego znajdującego się poza granicami Polski w oparciu o przepisy art. V Konwencji nowojorskiej. Podkreślić przy tym należy, iż organizacje sportowe zazwyczaj gwarantują wykonalność orzeczeń instytucji arbitrażowych, których właściwość określają⁸²⁴.

Od instytucji arbitrażowych koncygowanych przy organizacjach sportowych odróżnić należy organy jurysdykcyjne tychże organizacji, chociażby ich właściwość dotyczyła *prima facie* spraw mogących podlegać kognicji sądów polubownych (np. Izba ds. Rozwiązywania Sporów Sportowych przy PZPN, FIFA *Dispute Resolution Chamber*). Instytucje arbitrażowe formowane przy organizacjach sportowych, nawet mimo przymusowego charakteru, przy wypełnieniu określonych warunków, mogą zostać uznane za rzeczywiste sądy polubowne.

⁸²² E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 633–635; A. Wach, *Trybunał Arbitrażowy przy PKOl...*, s. 53–59.

⁸²³ Por. art. 57 statutu FIFA (2023), który przewiduje wyłączną właściwość Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) w Lozannie dla sporów międzynarodowych, a także § 59 statutu UEFA (2023), zgodnie z którym wszelkie spory wynikające ze statutu lub regulaminów UEFA, które nie mogą być rozstrzygnięte w drodze negocjacji, podlegają jurysdykcji CAS. Oba statuty wskazują, że odmowa uznania tej właściwości może skutkować sankcjami dyscyplinarnymi, w tym cofnięciem licencji uprawniającej do udziału w rozgrywkach.

⁸²⁴ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 337; A. Wach, *Trybunał Arbitrażowy...*, s. 60–64.

Natomiast organom jurysdykcyjnym z uwagi na ściśle powiązanie z organizacją sportową oraz wynikający stąd brak przymiotu niezależności i bezstronności, nie sposób przyznać statusu sądu arbitrażowego. Przewidywano w regulaminach organów możliwość wnoszenia odwołań od ich rozstrzygnięć do niezależnego i należycie powołanego sądu polubownego, w praktyce najczęściej do CAS potwierdza wyżej wskazane stanowisko⁸²⁵.

Sporadyczne wśród innych ośrodków arbitrażu sportowego jest natomiast funkcjonowanie w pełni dobrowolnych instytucji arbitrażowych. Zasadniczo jedynym tego przykładem pozostaje *Basketball Arbitral Tribunal* (BAT) działający przy Międzynarodowej Federacji Koszykówki (FIBA). Sytuacja ta powoduje, że BAT stanowi prawdziwy ewenement w świecie arbitrażu sportowego zdominowanego przez instytucje o przymusowym charakterze⁸²⁶.

Na mocy art. 68 ust. 2 swojego statutu Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej (FIFA) zakazuje swoim członkom odwoływania się do sądów powszechnych (wyjątkowo chyba, iż byłoby to wyraźnie dopuszczone w przepisach FIFA). Równolegle FIFA obliguje federacje krajowe do wprowadzenia w statutach stosowanych klauzul, wyrażających wyżej wskazany zakaz (art. 68 ust. 3 statutu FIFA)⁸²⁷.

Spory odnoszące się do wewnętrznych spraw federacji oraz dotyczące lig, klubów (włącznie z członkostwem w tych organizacjach), zawodników i działaczy powinny być natomiast kierowane przed niezależny i należycie ustanowiony trybunał arbitrażowy (art. 68 ust. 3 statutu FIFA)⁸²⁸. Z powyższymi postanowieniami pokrywają się rozwiązania statutu PZPN, które zobowiązują członków związku, zawodników, trenerów, instruktorów oraz menedżerów do konstruowania w umowach cywilnoprawnych dotyczących sporów w zakresie organizacji i uprawiania sportu piłki nożnej klauzul przewidujących wyłączną właściwość Piłkarskiego Sądu Polubownego (art. 47 § 3 statutu PZPN)⁸²⁹.

⁸²⁵ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 338; wyrok CAS z dnia 23 grudnia 2005, CAS 2005/A/983 & 984, *Club Atlético Peñarol v. Carlos Heber Bueno Suárez & Cristian Gabriel Rodríguez Barrotti*, www.tas-cas.org; wyrok CAS z 23 grudnia 2005 r., CAS 2005/A/983 & 984 *Club Atlético Peñarol v. Carlos Heber Bueno Suárez & Cristian Gabriel Rodríguez Barrotti* [w:] *CAS Digest III. Decisions of the Court of Arbitration for Sport 2001–2003*, red. M. Bernasconi, T.M.C. Asser Press, The Hague 2011, s. 439–448.

⁸²⁶ *Ibidem*; FIBA, *BAT Arbitration Rules*, Geneva 2021, www.fiba.basketball/bat.

⁸²⁷ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe...*, s. 107; FIFA, *Statutes of the Fédération Internationale de Football Association*, ed. 2023, art. 68 ust. 2, www.fifa.com.

⁸²⁸ K. Zawiślak, *Charakterystyka arbitrażu i jego znaczenie w rozwiązywaniu sporów gospodarczych* [w:] *System Prawa Handlowego*, tom 8: *Arbitraż i mediacja*, red. A. Szumański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022, s. 122.

⁸²⁹ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe w Polsce i ich znaczenie dla rozwoju arbitrażu gospodarczego* [w:] *System Prawa Handlowego*, tom 8: *Arbitraż i mediacja*, red. A. Szumański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022, s. 107; *Statut Polskiego Związku Piłki Nożnej*, uchwalony przez Walne Zgromadzenie PZPN

Niezwykle istotne jest, iż Piłkarski Sąd Polubowny (PSP) jest stałym sądem polubownym. Prosperuje on przy Polskim Związku Piłki Nożnej. Zdatność arbitrażowa spraw potencjalnie mogących być przedmiotem orzekania tej instytucji obejmuje naturalnie wszelkie spory majątkowe lub spory o prawa niemajątkowe, które mogą być przedmiotem ugody, co łączy się z przepisem art. 1157 k.p.c.⁸³⁰ Rozgraniczenie przedmiotowe spraw poddanych rozpoznaniu PSP są ograniczone przez przepisy o charakterze wewnątrzorganizacyjnym. Ważne jest, że mogą one dotyczyć sporów powstałych na tle uprawiania, organizacji, upowszechniania i rozwoju sportu piłki nożnej, których rozstrzygnięcie w trybie postępowania arbitrażowego przewidziane jest przez statuty i regulaminy FIFA, UEFA i PZPN (art.47 § 1 statutu PZPN, § 4 regulaminu PSP⁸³¹).

Przykładowo istota PSP obejmuje: majątkowe stosunki cywilnoprawne będące pochodnymi stosunków członkowskich istniejących między zawodnikami, klubami, związkami sportowymi i innymi organizacjami sportowymi oraz osobami fizycznymi; ustalenia wysokości ekwiwalentu za wyszkolenie lub promocję zawodnika w związku ze zmianą przynależności klubowej; spory dotyczące rozwiązywania profesjonalnych lub amatorskich kontraktów trenerskich; umowy sponsorskie i menadżerskie; umowy pomiędzy organizatorami imprez piłkarskich a ich partnerami wyspecjalizowanymi w domenie sprzedaży praw telewizyjnych, reklamowych i promocyjnych; wszelkie inne umowy zawierane i realizowane w związku z organizowaniem zawodów piłkarskich; umowy dotyczące sprzętu zawierane w związku z uprawnieniem sportu piłki nożnej; umowy o dzieło lub zlecenia zawierane z trenerami i instruktorami piłkarskimi oraz pozostałymi uczestnikami ruchu sportowego, włącznie z trenerami prowadzącymi własną działalność gospodarczą; ubezpieczenia w sporcie piłki nożnej⁸³².

O specyfice PSP decyduje zawarcie zapisu na sąd polubowny ujętego w tzw. kompromisie (zob. § 33 regulaminu PSP) bądź w klauzuli arbitrażowej, sformułowanej w oddzielnym dokumencie albo w umowie materialnoprawnej (choćby w umowie

w dniu 20 lipca 2019 r. (ze zm.), art. 47 § 3, tekst jednolity, www.pzpn.pl; por. FIFA, *Statutes of the Fédération Internationale...*, art. 68.

⁸³⁰ Strony mają możliwość poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe lub spory o prawa niemajątkowe – mogące być przedmiotem ugody sądowej, z wyjątkiem spraw o alimenty (jeśli przepis szczególnie nie stanowi inaczej); art. 1157 k.p.c. (Dz.U. z 1964 r., nr 43, poz. 296 ze zm.; t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550).

⁸³¹ Uchwała nr III/68 z dnia 9 grudnia 2016 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie przyjęcia Regulaminu Piłkarskiego Sądu Polubownego, www.pzpn.pl.

⁸³² *Ibidem*, § 4 ust. 2.

transferowej, kontrakcie piłkarskim lub trenerskim), albo w regulaminie organizacji sportowej wskazującym na uprawnienia PSP do rozpatrzenia sprawy (§ 32 regulaminu PSP)⁸³³.

Należy podkreślić, że w sytuacji sporów z zakresu stosunków prawa pracy, zapis na sąd polubowny może być sporządzony tylko po powstaniu sporu. Zostało to potwierdzone w przepisie art. 1164 k.p.c. oraz w § 7 ust. 2 regulaminu PSP. Na domiar tego Piłkarski Sąd Polubowny jest także właściwy do rozstrzygania sporów majątkowych i niemajątkowych, jeżeli powód w pozwie poddał się jego kompetencji, a pozwany na zapytanie przewodniczącego lub sekretarza sądu wyraził zgodę na tę właściwość i jeśli *expressis verbis* stanowią tak przepisy PZPN, FIFA lub UEFA (zob. § 9 regulaminu PSP). Piłkarski Sąd Polubowny składa się od 25 do 27 arbitrów powołanych przez Zarząd PZPN. Jego kadencja wynosi cztery lata, co odpowiada kadencji zarządu piłkarskiej centrali w Polsce. Generalnie rozpoznawanie i rozstrzyganie sporów poddanych kompetencji sądu polubownego należy do trzyosobowych zespołów orzekających.

Proceder postępowania przed PSP może być określony przez strony do momentu jego rozpoczęcia. Gdy nie zostanie on określony, toczy się ono w oparciu o przepisy regulaminu PSP. Do swoistych cech postępowania zaliczyć należy niewielki formalizm odnośnie do kosztów postępowania (zob. np. § 40 regulaminu PSP), niejawnosć rozpraw i możliwość pomijania kryteriów dotyczących doręczeń w sprawach niecierpiących zwłoki⁸³⁴.

Nie bez znaczenia jest fakt, iż orzeczenie arbitrażowe wydawane jest w postaci wyroku lub postanowienia. W terminie 14 dni od jego doręczenia strona może złożyć do PSP wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, w pięcioosobowym zmienionym składzie orzekającym. Orzeczenia arbitrażowe są wydawane w następstwie rozpoznania wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy i wówczas są one ostateczne. W myśl § 106 regulaminu PSP orzeczenia arbitrażowe mogą być realizowane w trybie wewnątrzorganizacyjnym lub na zasadach przyjętych w przepisach k.p.c.

⁸³³ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe w Polsce i ich znaczenie...*, s. 109; *Regulamin Piłkarskiego Sądu Polubownego przy PZPN*, uchwalony uchwałą Zarządu PZPN z dnia 19 grudnia 2017 r., § 33, www.pzpn.pl.

⁸³⁴ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe w Polsce i ich znaczenie...*, s. 109; *Statut Polskiego Związku Piłki Nożnej*, tekst jednolity po zmianach z 20 października 2023 r., art. 47–49, dostęp: www.pzpn.pl.

7.1. Koszykarski Trybunał Arbitrażowy

Odrębny sąd polubowny o stałym charakterze został także ustanowiony w Polsce w grze zespołowej (koszykówka)⁸³⁵. W celu możliwości przejścia do dalszych rozważań przede wszystkim wypada dostrzec, że wytyczne dotyczące rozstrzygania sporów na drodze arbitrażu zawierają postanowienia statutu FIBA (światowej centrali sportu koszykarskiego)⁸³⁶. Na gruncie art. 9.5 tego dokumentu federacja zobowiązuje odpowiednie krajowe związki sportowe do ustanowienia niezależnego systemu rozstrzygania sporów na drodze arbitrażu przy jednoczesnym wyłączeniu (jeżeli to prawnie dopuszczalne) ścieżki zaskarżenia do sądów państwowych (powszechnych)⁸³⁷. Powyższy przepis zobowiązuje także krajowe związki koszykówki do wspierania drogi odwoławczej do CAS oraz BAT (*Basketball Arbitral Tribunal*) i gwarantowania przestrzegania ich orzeczeń przez krajowe federacje, kluby, ligi czy zawodników⁸³⁸. Zaprezentowane standardy federacji międzynarodowej stanowią podłoże dla regulacji krajowej, zawartej w statucie Koszykarskiego Trybunału Arbitrażowego (KTA)⁸³⁹ oraz jego regulaminie⁸⁴⁰. Specyfikacja KTA obejmuje spory majątkowe oraz niemajątkowe, które mogą przedmiotem ugody sądowej, poddane przez strony jego rozstrzygnięciu. Przeważnie postępowanie prowadzi skład jednoosobowy, nominowany przez Prezesa Trybunału, zgodnie z przyjętym systemem rotacyjnym⁸⁴¹. Analogicznie jak w przypadku PSP, widoczne są również rozwiązania proceduralne mające służyć przyspieszeniu postępowania⁸⁴². Wyjątkowo charakterystyczne są zasady przyjęte w art. 16 regulaminu, zgodnie z którym arbiter orzeka wedle ogólnych zasad sprawiedliwości, a także słuszności, *ex aequo et bono*,

⁸³⁵ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 629; *Regulamin Koszykarskiego Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Związku Koszykówki*, uchwalony uchwałą Zarządu PZKosz z dnia 15 czerwca 2016 r., § 1–3, tekst jednolity, www.pzkosz.pl.

⁸³⁶ Międzynarodowa Federacja Koszykówki (*Federation Internationale de Basketball*).

⁸³⁷ Art. 9.5 zd. 1 *Statutes of the Fédération Internationale de Basketball (FIBA)*, ed. 2023, „National member federations shall establish a system for the resolution of disputes by independent arbitration, excluding – to the extent legally possible – recourse to the state courts”, www.fiba.basketball.

⁸³⁸ *Ibidem*, art. 9.5 zd. 2, „They shall promote recourse to and recognise decisions of the Court of Arbitration for Sport (CAS) and the awards of the Basketball Arbitral Tribunal (BAT) and shall ensure that said decisions and awards are legally binding for and enforced by national member federations, clubs, leagues, players, managers, officials and agents”.

⁸³⁹ Załącznik nr 1 do uchwały Zarządu Polskiego Związku Koszykówki nr 13/2015 z dnia 11 maja 2015 r., *Statut Koszykarskiego Trybunału Arbitrażowego – stałego sądu polubownego funkcjonującego przy Polskim Związku Koszykówki*, tekst jednolity po zmianach z 2019 r., www.pzkosz.pl.

⁸⁴⁰ *Ibidem*, załącznik nr 2.

⁸⁴¹ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe w Polsce i ich znaczenie...*, s. 110.

⁸⁴² *Ibidem*.

zważywszy na ogólne zasady prawa i współżycia społecznego, nie odnosząc się do żadnego konkretnego narodowego lub międzynarodowego systemu prawa⁸⁴³.

7.2. Hokejowy Trybunał Arbitrażowy

Hokejowy Trybunał Arbitrażowy (HTA) jest stałym sądem polubownym funkcjonującym przy Polskim Związku Hokeja na Lodzie (PZHL). Podstawy prawne jego prosperowania zostały sprecyzowane w statucie i regulaminie. Przyjęta przez PZHL ordynacja w aspekcie rozwiązywania sporów na drodze arbitrażu jest bardzo podobna do opisanych wyżej, właściwych dla federacji koszykarskiej. Skutkiem tego jurysdykcja HTA obejmuje sprawy poddane jego rozstrzygnięciu, które cechuje zdolność arbitrażowa zawarta w przepisie art. 1157 k.p.c. oraz w § 1 statutu HTA. Postępowanie jest prowadzone przez skład jednoosobowy. Wyznacza go Prezes Trybunału⁸⁴⁴. Uwypuklić niezbędnie trzeba, że arbiter orzeka w zgodzie z ogólnymi zasadami sprawiedliwości, a nadrzędnym celem postępowania jest jak najszybsze rozstrzygnięcie sporu bez nadmiernych kosztów.

7.3. Sąd Polubowny Profesjonalnej Ligi Piłki Siatkowej

Sąd Polubowny Profesjonalnej Ligi Piłki Siatkowej (PLPS) został ustanowiony przy sportowej spółce akcyjnej, będącej organizatorem Ligi Zawodowej⁸⁴⁵, nie zaś przy odpowiedniej federacji (Polskim Związku Piłki Siatkowej)⁸⁴⁶. Do jego zadań należy polubowne rozstrzyganie sporów o prawa majątkowe, których stronami są uczestnicy współzawodnictwa siatkarskiego, przede wszystkim zawodnicy, kluby, trenerzy i działacze profesjonalnego sportu siatkarskiego⁸⁴⁷.

⁸⁴³ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe w Polsce i ich znaczenie...*, s. 111. FIBA Basketball Arbitral Tribunal (BAT), *Arbitration Rules*, Geneva 2020, www.fiba.basketball/bat.

⁸⁴⁴ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe w Polsce i ich znaczenie...*, s. 111; *Statut Hokejowego Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Związku Hokeja na Lodzie*, § 1, uchwalony uchwałą Zarządu PZHL z dnia 28 czerwca 2017 r.; *Statut Hokejowego Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Związku Hokeja na Lodzie*, załącznik nr 1 do uchwały Zarządu PZHL nr 13/2015 z dnia 11 maja 2015 r., tekst jednolity opublikowany w listopadzie 2020 r., § 1, www2.polskihokej.eu.

⁸⁴⁵ Profesjonalna Liga Piłki Siatkowej S.A.; M. Stefaniuk, *Arbitraż sportowy w Polsce – regulacje i praktyka*, „*Studia Prawnicze KUL*” 2017, nr 3, s. 129–145.

⁸⁴⁶ E.J. Krześniak, *Kluby i organizacje...*, s. 630.

⁸⁴⁷ Por. § 1 *Regulaminu Sądu Polubownego Profesjonalnej Ligi Piłki Siatkowej*, z dnia 7 lipca 2020 r., www.pls.pl.

Przeważnie orzeczenia zapadają w składach trzyosobowych, choć sprawy szczególnie skomplikowane mogą być rozpatrywane w składzie pięcioosobowym. Wskazanie arbitrow odbywa się na zasadach ogólnych, to znaczy każda ze stron wybiera po jednym arbitrze, zaś superarbitra wyznacza prezes sądu. Ponadto trzeba zauważyć, że podczas orzekania arbitrzy powinni kierować się głównie przepisami prawa, treścią zawartych pomiędzy stronami umów oraz ustalonymi zwyczajami⁸⁴⁸.

W przedmiotowym regulaminie dwa razy odniesiono się także do zasady słuszności. Za pisemną zgodą stron zasada słuszności może stanowić podstawę orzekania (nie może jednak sprzeciwiać się to zasadom praworządności, obowiązującym w Polsce). Po drugie, z zasady słuszności uczyniono również jedną z nienaruszalnych granic swobody wyboru trybu postępowania⁸⁴⁹.

Prywatny czy też administracyjnoprawny charakter skutkuje znaczącą ingerencją w podstawowe prawa i wolności gwarantowane prawem powszechnym⁸⁵⁰. Stąd bezwzględnie koniecznym jest właściwe stosowanie w odniesieniu do odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie fundamentalnych dla każdej odpowiedzialności typu represyjnego zasad *nullum crimen sine lege, nullum crimen sine culpa, in dubio pro reo*, a także prawa do obrony, mających konstytucyjne umocowanie. Nie zważając na powyższe, w obszarze odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie zastosowanie znajdują art. 45 i 77 Konstytucji RP dotyczące prawa do sądu⁸⁵¹.

7.4. Trybunał Polskiego Związku Motorowego

W oparciu o przytoczone przykłady ze sportów zespołowych szczególną pozycję zajmuje organ arbitrażowy ustanowiony dla sportów motorowych, czyli konkretnie Trybunału Polskiego Związku Motorowego (TPZMot). Analogicznie jak w przypadku TAS przy PKOl

⁸⁴⁸ Por. *Ibidem*, § 18.

⁸⁴⁹ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe w Polsce i ich znaczenie...*, s. 113.

⁸⁵⁰ J. Giezek, *Sportowe sankcje dyscyplinarne...*, s. 100–101; *Regulamin Sądu Polubownego przy Polskim Związku Piłki Siatkowej*, § 71, uchwalony uchwałą Zarządu PZPS z dnia 12 marca 2019 r., www.pzps.pl; Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78, poz. 483 ze zm.), t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 260, art. 30–32, art. 45.

⁸⁵¹ M. Biliński, K. Grabska-Luberadzka, M. Leciak, R. Piechota, H. Radke, B. Rischka-Słowik, K. Tetlak, *op. cit.*, s. 303; R. Kubiak, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie a gwarancje konstytucyjne*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2018, nr 114, s. 213–228; K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski (red.), *Prawo sportowe*. Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

odpowiada on zarówno za wykonywanie zadań stałego sądu polubownego⁸⁵² oraz pełni obowiązki organu dyscyplinarnego⁸⁵³.

Na mocy statutu PZMot organ klasyfikowany jest w kategorii „władz związku”, któremu przyznano pośród wielu innych uprawnień m.in. kompetencje do rozstrzygania odwołań od uchwał podejmowanych przez jednostki organizacyjne związku. Uwzględniając poczynione powyżej rozważania, należy zauważyć, że obie ostatnie funkcje ewidentnie wykraczają poza ramy sądownictwa polubownego⁸⁵⁴. W rezultacie w obszarze wykonywania tychże zadań, określanie TPZMot. mianem sądu polubownego uznać trzeba za nieprawidłowe.

W nawiązaniu do spraw arbitrażowych koniecznie należy podkreślić, że TPZMot. został ustanowiony w celu ułatwiania rozstrzygania sporów o charakterze majątkowym lub niemajątkowym mogących być przedmiotem ugody powstałych w związku z uprawianiem w Polsce sportów motorowych⁸⁵⁵. Fundamentalne jest to, iż wszczęcie postępowania przed TPZMot. uzależnione jest od sporządzenia pisemnego zapisu na sąd polubowny.

Odnosić się to może to do sporów już istniejących (kompromis) oraz tych powstałych w przyszłości (klauzula arbitrażowa). Generalnie Trybunał kieruje się postanowieniami statutu PZMot. oraz innymi przepisami i postanowieniami obowiązującymi w związku. W zakresie nieuregulowanym postępowanie toczy się wedle przepisów k.p.c.⁸⁵⁶

Rozdział siódmy został poświęcony analizie pozostałych sportowych sądów polubownych funkcjonujących w Polsce, działających w ramach poszczególnych dyscyplin sportowych. Omówiono organizację i kompetencje Koszykarskiego Trybunału Arbitrażowego, Hokejowego Trybunału Arbitrażowego, Sądu Polubownego Profesjonalnej Ligi Piłki Siatkowej oraz Trybunału Polskiego Związku Motorowego. Każda z tych instytucji pełni istotną rolę w zapewnieniu szybkiego i specjalistycznego rozstrzygania sporów wewnątrz danej dyscypliny, przyczyniając się do podnoszenia poziomu profesjonalizacji oraz samoregulacji sportu w Polsce. Wskazano jednak również na ograniczoną skalę ich oddziaływania, wynikającą z branżowego charakteru i węższego zakresu działania w porównaniu z centralnymi trybunałami arbitrażowymi. Kolejnym etapem rozważań jest analiza orzecznictwa trybunałów

⁸⁵² Por. *Statut Polskiego Związku Motorowego*, t.j. według stanu na dzień 12 maja 2018 r., www.pzm.pl.

⁸⁵³ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe w Polsce i ich znaczenie...*, s. 111.

⁸⁵⁴ *Ibidem*; *Statut Polskiego Związku Motorowego*, § 22 ust. 1, t.j. po nowelizacji z dnia 24 czerwca 2021 r., www.pzm.pl.

⁸⁵⁵ Por. *Regulamin Trybunału Polskiego Związku Motorowego*, uchwalony uchwałą Zarządu PZM z dnia 17 czerwca 2014 r., preambuła, t.j. po nowelizacji z dnia 24 czerwca 2021 r., www.pzm.pl.

⁸⁵⁶ M. Biliński, *Stale sądy arbitrażowe w Polsce i ich znaczenie...*, s. 112; M. Stefaniuk, *op. cit.*, s. 129–145.

arbitrażowych, zarówno międzynarodowych – na czele z *Court of Arbitration for Sport* w Lozannie – jak i krajowych, w tym Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Komitecie Olimpijskim. Rozdział ósmy prezentuje studia przypadków, obejmujące najważniejsze i najbardziej medialne sprawy, które ukształtowały standardy orzecznicze w sporcie. Analiza tych rozstrzygnięć pozwoli nie tylko ukazać praktyczne zastosowanie zasad arbitrażu sportowego, lecz także zidentyfikować kierunki rozwoju prawa sportowego i konsekwencje dla zawodników, klubów oraz federacji.

Rozdział VIII

Orzecznictwo Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie oraz Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim

8.1. Wybrane orzeczenia Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie w zakresie rozstrzygania spraw dopingowych

8.1.1. Sprawa Caster Semenya

Liczne zwycięstwa Caster Semenya stały się źródłem intensywnych dyskusji w środowisku sportowym oraz wśród opinii publicznej. Pierwsze kontrowersje pojawiły się w 2009 r., podczas Mistrzostw Świata w Berlinie, gdzie Semenya zdobyła złoty medal w biegu na 800 metrów. Warto zaznaczyć, że jeszcze przed tymi zawodami – na kilka tygodni przed startem – Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych (*International Association of Athletics Federations*, IAAF) skierowało zawodniczkę na badania weryfikacyjne dotyczące jej płci. Po niemal roku, w lipcu 2010 r., IAAF ogłosiło, że dopuszcza Semenę do dalszych startów w kategorii kobiet. 15 lipca 2010 r. zawodniczka powróciła na bieżnię, wygrywając bieg na 800 metrów w Lappeenranta (Finlandia). W 2011 r. Semenya zdobyła swój drugi złoty medal mistrzostw świata – w Daegu. Stało się to jednak dopiero po dyskwalifikacji za doping rosyjskiej biegaczki Marii Sawinowej. Kolejne wielkie wydarzenie miało miejsce w sierpniu 2012 r. podczas igrzysk olimpijskich w Londynie. Semenya zajęła wówczas drugie miejsce i zdobyła srebrny medal. Jednakże w 2017 r., w związku z dyskwalifikacją Marii Sawinowej za doping, Międzynarodowy Komitet Olimpijski przyznał Semenya w 2019 r. złoty medal olimpijski za bieg na 800 metrów w Londynie. W 2013 r. Semenya nie uzyskała minimum kwalifikacyjnego i nie wystartowała w Mistrzostwach Świata w Moskwie. W 2015 r. powróciła w wielkim stylu, zdobywając złoty medal na dystansie 800 metrów podczas Igrzysk Afrykańskich w Brazzaville. Rok 2016 przyniósł jej największy sukces – zdobyła złoty medal olimpijski na igrzyskach w Rio de Janeiro w biegu na 800 metrów z wynikiem 1:55,28. Ponadto podczas mistrzostw Afryki w Durbanie sięgnęła po trzy złote medale. W 2017 r. na Mistrzostwach Świata w Londynie Semenya zdobyła dwa kolejne medale – złoty na 800 metrów oraz brązowy na 1500 metrów. Ostatni przełomowy moment w jej karierze miał

miejsce w sierpniu 2019 r., kiedy szwajcarski sąd wydał orzeczenie uniemożliwiające jej dalsze starty w konkurencjach kobiecych bez stosowania farmakologicznej terapii obniżającej poziom testosteronu⁸⁵⁷.

Kontrowersje w dalszym ciągu pojawiały się wokół cechującego ją hiperandrogenizmu, czyli nadmiaru męskich hormonów, w tym testosteronu. Ważne jest, aby zauważyć, że testosteron naturalnie występuje w ciałach kobiet, lecz jest również stosowany jako doping (tymi obszarami zajmuje się WADA – Światowa Organizacja Antydopingowa, w Polsce jest to POLADA). Według Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych (IAAF) Semenya powinna być klasyfikowana jako mężczyzna, z uwagi na fakt, iż poziom testosteronu w jej organizmie jest zbyt wysoki, a jej konkurentki nie są tak naturalnie zmaskulinizowane, uznając w związku z tym, że szanse w zmaganiach sportowych nie są równe. Warto zauważyć, że Trybunał Federalny Szwajcarii 25 sierpnia 2020 r. swoim wyrokiem oddalił apelację lekkoatletki od wyroku Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu (CAS) z 30 kwietnia 2019 r.⁸⁵⁸ Równocześnie uznał za legalne zasady testosteronowe sprecyzowane przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych⁸⁵⁹. W myśl wyżej przytoczonych argumentów względem biegaczki został zastosowany zakaz uczestnictwa w sportowych zawodach biegowych wynikający ze zbyt wysokiego natężenia poziomu testosteronu we krwi Caster Semenya w odniesieniu do kryteriów określonych przez IAAF. Szwajcarski wyrok stanowi precedens dla świata sportu i niewątpliwie towarzyszy mu mnóstwo kontrowersji. Dylematy te oscylują wokół chociażby realizacji standardów konwencyjnych wywodzących się z treści artykułu 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC), obejmującego zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, z treści art. 8 ust. 1 EKPC, statuującego prawo każdego do poszanowania „życia prywatnego” wraz z treścią art. 14 EKPC dotyczącego niedyskryminacji⁸⁶⁰.

⁸⁵⁷ D. Słapek, *Płeć w sporcie. Studium prawnosportowe*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2020.

⁸⁵⁸ Orzeczenia Court of Arbitration for Sport (CAS) z dnia 22 grudnia 2018 r., CAS 2018/O/5794 oraz CAS 2018/O/5798, *World Anti-Doping Agency (WADA) v. Russian Anti-Doping Agency (RUSADA)*, r., www.tas-cas.org; World Athletics (dawniej: International Association of Athletics Federations – IAAF), *Eligibility Regulations for the Female Classification (Athletes with Differences of Sex Development)*, obowiązujące od 1 maja 2019 r., Monte Carlo 2018, www.worldathletics.org; wyrok Court of Arbitration for Sport (CAS) z dnia 30 kwietnia 2019 r., CAS 2018/O/5794, *Semenya v. International Association of Athletics Federations (IAAF)*, www.tas-cas.org; Swiss Federal Tribunal, Decision 4A_248/2019 of 25 August 2020, *Semenya v. IAAF*, www.bger.ch.

⁸⁵⁹ H. Bolling, *The beginning of the IAAF. A study on its background and foundation*, Stockholm 2007, s. 4 i nast.; World Athletics, *Eligibility Regulations for the Female Classification...*; World Athletics, *Constitution of World Athletics*, Monaco 2019, t.j. po nowelizacji z 1 stycznia 2023 r., www.worldathletics.org.

⁸⁶⁰ H. Bolling, *The beginning of the IAAF...*, s. 4 i nast.; wyrok Court of Arbitration for Sport (CAS) z dnia 30 kwietnia 2019 r., CAS 2018/O/5794, *Semenya v. International Association of Athletics Federations...*; Swiss Federal Tribunal, Decision 4A_248/2019....

Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych (IAAF) w kwietniu 2018 r. wydało pewne normy kwalifikacyjne w kontekście kwalifikacji kobiet do biegów na dystansie od 400 metrów do mili, wliczając w to 400 metrów przez płotki, 800 metrów i 1500 metrów⁸⁶¹. Na podstawie tychże przepisów wprowadzono limity dopuszczalności stężenia testosteronu we krwi, co ma doprowadzać do wyrównywania szans rywalizacji sportowej wśród kobiet (art. 2.2 i nast. regulaminu)⁸⁶². W rzeczywistości namacalnie wytyczne te dotknęły reprezentantki RPA, u której budowa narządów wewnętrznych różni się od przeciętnej budowy ciała kobiecego. Przytoczyć w tym miejscu trzeba chromosom 46 XY, zaznaczając, że zwyczajowo występuje on u mężczyzn, w konsekwencji którego u kobiet go posiadających pojawia się znacznie wyższy poziom testosteronu. Jego występowanie może prowadzić do zwiększenia masy mięśniowej sportowców, dając większą siłę oraz poziom hemoglobiny we krwi, która przenosi tlen, co z kolei w efekcie potencjalnie może wpływać na wynik sportowy⁸⁶³.

Początkowym stadium postępowania było podważenie przedmiotowych przepisów regulaminu przez Caster Semenya przed CAS⁸⁶⁴. W rozstrzygnięciu CAS z 30 kwietnia 2019 r. widoczne jest, że uznaje owe przepisy za dyskryminujące, choć taka dyskryminacja jest niezbędnym środkiem do zagwarantowania uczciwej rywalizacji w lekkoatletyce kobiet⁸⁶⁵. Orzeczenie CAS brzmiało: „Wnioski o arbitraż złożone przez panią Mokgadi Caster Semenya w dniu 18 czerwca 2018 r. oraz Athletics South Africa z dnia 25 czerwca 2018 r. przeciwko Międzynarodowemu Stowarzyszeniu Federacji Lekkoatletycznych, które domagały się uznania za niezgodne z prawem Przepisów kwalifikacyjnych dla klasyfikacji kobiet (zawodniczek z różnicami w rozwoju płci) zostają oddalone. 2. [...]. 3. [...]. 4. Wszystkie inne wnioski lub prośby o ulgę zostają oddalone”⁸⁶⁶.

⁸⁶¹ World Athletics (dawniej IAAF), *Eligibility Regulations for the Female Classification...*

⁸⁶² *Ibidem*.

⁸⁶³ A. Hando, *The Caster Semenya case – What is it about?*, „Lexology” z 10 września 2019 r., www.lexology.com; A.T. Midro, *Tożsamość płci od poczęcia – spojrzenie genetyka*, „The Central European Journal of Social Sciences and Humanities” 2016, nr 6, s. 21.

⁸⁶⁴ Por. CAS, *Executive Summary*, CAS 2018/O/5794, *Semenya v. IAAF*, dostęp: https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Executive_Summary_5794_.pdf [dostęp: 5.09.2025]; F. Latty, *Les politiques des États à l'égard des tribunaux arbitraux: le CAS du Tribunal Arbitral du Sport [w:] Les États face aux juridictions internationales – Une analyse des politiques étatiques relatives aux juges internationaux*, red. F. Couveinhes, R. Nollez-Goldbach, Paris 2019, s. 239–256; J.H. Carter, *Advocacy in International Sport Arbitration*, „Global Arbitration Review” 2016, nr 107, *passim*.

⁸⁶⁵ Court of Arbitration for Sport (CAS), wyroki z dnia 30 kwietnia 2019 r., CAS 2018/O/5794, *Mokgadi Caster Semenya v. International Association of Athletics Federations (IAAF)* oraz CAS 2018/O/5798, *Athletics South Africa v. International Association of Athletics Federations (IAAF)*, www.tas-cas.org.

⁸⁶⁶ „The requests of arbitration filed by Ms. Mokgadi Caster Semenya on 18 June 2018 and Athletics South Africa dated 25 June 2018 against the International Association of Athletics Federations seeking to declare unlawful the Eligibility Regulations for the Female Classification (Athletes with Differences of Sex Development) are dismissed. 2. [...]. 3. [...]. 4. All other motions or prayers for relief are dismissed.”, Court of Arbitration for

Następnie lekkoatletka odwołała się do Federalnego Sądu Najwyższego, ten jednak utrzymał w mocy wyrok CAS. Wskazane rozstrzygnięcie rodzi dyskusje. Tłem dysonansu są bez wątpienia postanowienia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, których przestrzegania chroni Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC), który w perspektywie będzie zajmował się tą sprawą⁸⁶⁷. Zamysł złożenia skargi do Trybunału zapowiedział w lutym 2021 r. pełnomocnik biegaczki⁸⁶⁸.

Kluczowym jest zrozumienie pojęcia weryfikacji płci w sporcie⁸⁶⁹. Weryfikacja płci po raz pierwszy odbyła się w 1950 r. i została przeprowadzona przez IAAF. Zawodniczki były z punktu widzenia anatomicznego badane nago przez lekarzy⁸⁷⁰. Należy podkreślić, że w latach sześćdziesiątych wdrożono nowatorski patent dokonywania weryfikacji płci, bazujący na badaniach genetycznych układu chromosomów⁸⁷¹. W konsekwencji jednak na dalszym etapie IAAF uznała, że badanie chromosomów może skutkować błędną decyzją, co doprowadziło do odejścia od tej praktyki⁸⁷². Międzynarodowy Komitet Olimpijski w 2000 r. zawiesił obowiązek weryfikacji płci zawodniczek⁸⁷³. Sięgając do roku 2011, to właśnie od tego momentu weryfikuje się płeć poprzez badanie poziomu testosteronu we krwi⁸⁷⁴. Zgodnie z tą metodą poddano weryfikacji płeć biegaczki, wykrywając kilkukrotnie przewyższający poziom testosteronu niż średnio występujący u kobiet⁸⁷⁵.

Przytoczyć w tym miejscu obligatoryjnie trzeba, że Szwajcaria ratyfikowała Europejską Konwencję Praw Człowieka 28 listopada 1974 r.⁸⁷⁶ Pojawia się pytanie, czy wobec tego wyrok

Sport (CAS), *CAS Bulletin*, najnowsze wydanie dostępne w sekcji „Bulletin” na oficjalnej stronie TAS/CAS, www.tas-cas.org/en/bulletin/cas-bulletin.html.

⁸⁶⁷ B. Stępień-Załużka, *Glosa do wyroku Federalnego Sądu Najwyższego Szwajcarii z 8 września 2020 r. (sprawa Caster Semenya)*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 5, s. 590.

⁸⁶⁸ P. Wilkowicz, *Caster Semenya czuje się prześladowana. Ruszyła do Strasburga. „Chronię prawa kobiet”*, Sport.pl z 25 lutego 2021 r., <https://www.sport.pl/lekkoatletyka/7,64989,26829010,caster-semenya-chce-ochrony-ruszyła-do-strasburga-chronię.html> [dostęp: 17.03.2021].

⁸⁶⁹ B. Stępień-Załużka, *Glosa do wyroku Federalnego...*, s. 591.

⁸⁷⁰ Por. E.A.E. Ferris, *Gender verification testing in sport*, „British Medical Bulletin” 1992, nr 3, s. 683–697, S. Erikainen, *Gender Verification and the Making of the Female Body in Sport, A History of the Present*, London 2019, s. 10 i nast.

⁸⁷¹ D. Myśliwy, *Kobiety na igrzyskach olimpijskich [w:] Kalejdoskop Genderowy. W drodze do poznania płci społeczno-kulturowej w Polsce*, red. B. Kowalska, M. Ślusarczyk, Kraków 2011, s. 379–381.

⁸⁷² B. Stępień-Załużka, *Glosa do wyroku Federalnego...*, s. 591.

⁸⁷³ W. Antonów, *Sprawa Semenya*, „Kwartalnik Przekrój” z 11 czerwca 2019 r., <https://przekroj.pl/spoleczenstwo/sprawa-semenya-wojteka-antonow> [dostęp: 17.03.2021].

⁸⁷⁴ Por. sprawa nr CAS 2014/A/3759 *Dutee Chand v. AFI & TAA*.

⁸⁷⁵ Por. W. Antonów, *op. cit.*

⁸⁷⁶ Por. Lista państw – stron Konwencji: *Consul of Europe, Complete list of the Council of Europe's treaties* <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures> [dostęp: 17.03.2021]; Informacja Federalnego Departamentu Spraw Zagranicznych Szwajcarii dotycząca ratyfikacji Konwencji: *Federal Department of Foreign Affairs (FDFA), European Convention on Human Rights and Court of Justice*, <https://www.eda.admin.ch/eda/en/home/foreign-policy/international-organizations/council-europe/european-convention-human-rights.html> [dostęp: 17.03.2021].

Federalnego Trybunału Szwajcarii godzi w przyjęte standardy⁸⁷⁷. Bezspornie, orzeczenie Trybunału nie zauważa wszelkich następstw utrzymania regulaminu IAAF w mocy. Oznacza to, że Semenya jako kobieta będzie miała możliwość partycypowania w zawodach sportowych organizowanych przez IAAF jedynie po zredukowaniu poziomu testosteronu we krwi⁸⁷⁸. Nasuwają się spostrzeżenia, iż lekkoatletkę uznaje się aktualnie za kogoś gorszego od osób posiadających dopuszczalny przez IAAF poziom testosteronu we krwi. Nie ulega wątpliwości, że obowiązek stosowania przez Caster Semenye farmakoterapii obniżającej poziom testosteronu wywołał u niej poczucie poniżenia i naruszenia jej godności osobistej. Należy podkreślić, że ingerencja w integralność cielesną zawodniczki, polegająca na przymusowej farmakoterapii, przy braku jakichkolwiek wskazań medycznych, budzi poważne wątpliwości natury prawnej i etycznej. Stosowanie środków farmakologicznych wyłącznie w celu spełnienia wymogów regulaminowych organizacji sportowej, a nie dla ochrony zdrowia zawodnika, może bowiem prowadzić do skutków ubocznych i narażać sportowca na ryzyko zdrowotne. Tego rodzaju działanie rodzi uzasadnione wątpliwości co do jego zgodności z art. 3 EKPC, który zakazuje tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania bądź karania⁸⁷⁹.

W dalszym toku wyводу zasygnalizować trzeba, że do obowiązków pozytywnych państwa Szwajcarii zalicza się ochrona „życia prywatnego”⁸⁸⁰ każdej osoby, a co za tym idzie również Caster Semenye⁸⁸¹. W nawiązaniu do orzeczenia w sprawie z 2010 r. „Gillan i Quinton v. Zjednoczone Królestwo” ETPC polecił traktować termin „życie prywatne” wielopłaszczyznowo i wyraźnie podniósł, iż w tym obszarze mieści się również integralność psychiczna i fizyczna⁸⁸².

Zważywszy na to, że ochronę życia prywatnego można i należy rozumieć w sposób bardzo rozległy, to adekwatnym wydaje się rozciągnięcie jej obejmowania na narządy wewnętrzne człowieka, czyli cechy fizyczne. Zaiste zasadny jawi się pogląd, iż ciało kobiety

⁸⁷⁷ B. Stępień-Załucka, *Glosa do wyroku Federalnego...*, s. 591.

⁸⁷⁸ Por. M. Takemura, *Gender Verification Issues in Women's Competitive Sports: An Ethical Critique of the IAAF DSD Regulation*, „Sport, Ethics and Philosophy” 2020, nr 4, s. 449–460.

⁸⁷⁹ Por. art. 3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. nr 61, poz. 284), zgodnie z którym „nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”. Por. wyrok ETPC z dnia 26 lipca 2011 r. w sprawie *O’Keeffe v. Irlandia* (skarga nr 35810/09), w którym podkreślono szerokie rozumienie pojęcia „niehumanitarnego i poniżającego traktowania”. W kontekście sportu i ingerencji w integralność cielesną sportowców, por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 18 stycznia 2018 r. w sprawie *Semenya v. Szwajcaria* (skarga nr 10934/21, w toku postępowania), w którym ETPC analizuje zgodność obowiązku stosowania terapii obniżającej poziom testosteronu z art. 3 EKPC.

⁸⁸⁰ J. Uliasz, *op. cit.*, s. 53.

⁸⁸¹ Szerzej, J. Uliasz, *op. cit.*, s. 54; wyrok ETPC z dnia 29 kwietnia 2002 r., sprawa *Pretty v. the United Kingdom*, skarga 2346/02; wyrok ETPC z dnia 15 listopada 2001 r., sprawa *Iwańczuk v. Poland*, skarga 25196/94; wyrok ETPC z dnia 25 kwietnia 1978 r., sprawa *Tyrer v. the United Kingdom*, skarga 5856/72.

⁸⁸² Wyrok ETPC z dnia 12 stycznia 2010 r., *Gillan i Quinton v. Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 4158/05.

stanowi pewną integralną całość, której protekcja należy do Strony Konwencji⁸⁸³. Bardzo kontrowersyjne jest, że w tej sytuacji przyjęcie, iż Caster Semenya musiałaby sztucznie regulować działalność swojego organizmu, posługując się permanentnie zażywanyymi środkami obniżającymi poziom testosteronu, można kategoryzować jako obowiązek prawny, którego konieczność przestrzegania przez osoby fizyczne stanowiłaby naruszenie ich integralności fizycznej zaliczanej do „życia prywatnego” chronionego przez Konwencję⁸⁸⁴. To zaś może doprowadzić do uznania, że istnienie takiego obowiązku narusza standard strasburski wyszczególniony w treści art. 8 ust. 1 EKPC⁸⁸⁵. Pozostałe niejednoznaczności dotyczą natomiast konsekwencji orzeczenia Federalnego Trybunału Szwajcarii w kontekście konwencyjnego zakazu dyskryminacji. Rozbieżne traktowanie osób znajdujących się w istotnym zakresie w analogicznej sytuacji, przy braku obiektywnego i racjonalnego uzasadnienia zróżnicowania, to fundament uznania w myśl EKPC, że konkretne rozwiązanie nie jest legitymowane⁸⁸⁶. Aby określić, czy doszło do naruszenia tego standardu konwencyjnego trzeba wziąć pod uwagę dwa warianty. Nasuwa się pierwszorzędnie na myśl fakt, że IAAF wprowadziła maksymalny limit testosteronu we krwi tylko dla kobiet. Co zastanawiające dla mężczyzn maksymalny pułap testosteronu nie został wprowadzony. W rzeczywistości spowodowało to, że kobieta z przekroczonym limitem testosteronu we krwi nie może wziąć udziału w zawodach żeńskich. Potencjalnie natomiast mogłaby zaś wystąpić w zawodach męskich. Ponadto wyrok Trybunału prowadzi do sytuacji, w której zawodniczki posiadające chromosom 46XY, aby wziąć udział w rozgrywkach dla kobiet, są zmuszone poddać się obowiązkowej terapii hormonalnej. Ostatecznie należy przedyskutować, czy wprowadzenie limitów testosteronu we krwi tylko dla kobiet nie jest dyskryminujące⁸⁸⁷.

Można wobec powyższego uznać, że zawodniczkom posiadającym chromosom 46XY zarzuca się dyskryminowanie zawodniczek go nieposiadających⁸⁸⁸. Na domiar tego może to oznaczać swoistą kolizję uprawnień Caster Semenya i pozostałych biegaczek, szczególnie że poza dyskusją jest, iż Semenya przez swą budowę ciała uzyskuje naturalną przewagę nad pozostałymi zawodniczkami⁸⁸⁹. Wspomnieć trzeba, że ETPC tego typu kolizje dóbr oraz

⁸⁸³ B. Stępień-Załużka, *Glosa do wyroku Federalnego...*, s. 592.

⁸⁸⁴ M. Ulasiewicz, *Prywatność jednostki w kontekście dostępu do informacji publicznej*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2016, nr 11, s. 43.

⁸⁸⁵ B. Stępień-Załużka, *Glosa do wyroku Federalnego...*, s. 593.

⁸⁸⁶ M. Domańska, *Zakaz dyskryminacji ze względu na więcej niż jedno zabronione kryterium*, Warszawa 2019, s. 217.

⁸⁸⁷ B. Stępień-Załużka, *Glosa do wyroku Federalnego...*, s. 593.

⁸⁸⁸ F. Kołodziejski, *Jelena Isinbajewa ostro o Caster Semenya*. „Bezwzględny limit testosteronu”, Sport.TVP.pl, <https://sport.tvp.pl/42407782/jelena-isinbajewa-ostro-o-caster-semenyibezwzglyedny-limit-testosteronu> [dostęp: 17.03.2021].

⁸⁸⁹ B. Stępień-Załużka, *Glosa do wyroku Federalnego...*, s. 593.

sprawy związane z zakazem dyskryminacji rozstrzyga, bazując choćby na tzw. teście proporcjonalności⁸⁹⁰. W analizowanym przypadku przyjęcie norm testosteronowych wypada traktować jako środek, za pomocą którego IAAF dąży do respektowania zasady równości. Inne traktowanie Semenji wynika z faktu, że posiada ona chromosom 46XY. Wreszcie skutkiem równego traktowania jest pozbawienie jej możliwości startu w zawodach bez konieczności poddania się terapii. Bywa też, że test proporcjonalności nie usuwa wszystkich problemów, nawiasem mówiąc, nie bierze pod uwagę priorytetowości jakiegoś interesu i z taką sytuacją mamy do czynienia w tym przypadku. Wiąże się to z tym, że test ten nie uwzględnia faktu, iż zawody sportowe powinna wygrać osoba, która w sposób naturalny ma najlepsze wyniki. Konkurencje sportowe zaś powinny odbywać się z wyłączeniem stosowania środków farmakologicznych i sztucznej generacji wyników sportowych⁸⁹¹. Bezsprzecznie można uznać, że wprowadzone przez IAAF regulacje uderzają w istotę zawodów sportowych. Jak już zostało zasygnalizowane, zawody sportowe mają na celu wyłonić najlepszego zawodnika w danej dyscyplinie. Zaznaczając równocześnie, iż niektóre osoby mogą być zdecydowanie bardziej predystynowane niż inne. Ewidentnym na to przykładem jest omawiany przypadek. Lekkoatletkę cechuje chromosom 46XY, który nadaje jej cechy wyjątkowości i dzięki niemu jej organizm jest bardziej predystynowany do uprawiania lekkoatletyki pośród kobiet. Chromosom ten nie jest wystarczający do skategoryzowania zawodniczki do płci męskiej, do czego w praktyce sprowadza się obowiązywanie kwestionowanych przepisów. Reprezentantka RPA wykazuje przeważającą część cech żeńskich i dlatego fizjologicznie została uznana za kobietę. Zatem zakwalifikowanie jej na podstawie jednego chromosomu, na potrzeby rywalizacji sportowej za mężczyznę, nie odpowiada jej płci zewnętrznej⁸⁹².

Natomiast dopuszczenie sztucznej ingerencji w poziom testosteronu we krwi zawodniczek spowoduje, że wynik nie będzie odzwierciedlał faktycznego potencjału uczestniczek. W kontekście samych zawodów należy to rozumieć, że może wygrać zawodniczka, która nie jest najlepsza, ale która osiągnęła najlepszy czas, z uwagi na ograniczenie naturalnych możliwości sportowców poddanych terapii. Inaczej rzecz ujmując, dopuszczenie stosowania farmakologii do sportu w pewien sposób wypaczy ideę wyłonienia najlepszej reprezentantki. Paradoksalnie może to doprowadzić również do sytuacji, w których

⁸⁹⁰ P. Pogodzińska, *Metody interpretacji zasady równości przez trybunały europejskie i ich zastosowanie w sprawach dyskryminacji osób LGBT*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2009, t. 7, nr 2, s. 64. Por. np. S. Besson, *Gender Discrimination under EU and ECHR Law: Never Shall the Twain Meet?*, „Human Rights Law Review” 2008, nr 8, s. 647–682.

⁸⁹¹ B. Stępień-Zalucka, *Glosa do wyroku Federalnego...*, s. 594.

⁸⁹² *Ibidem*.

kobiety będą brały udział w zawodach męskich, co nie jawi się jako sensowne⁸⁹³. Przytoczyć wypada ponadto fakt, iż w zawodach męskich biorą udział mężczyźni, u których poziomu testosteronu się nie weryfikuje. Co więcej, nie wprowadzono też pułapów dopuszczalnego stężenia natężenia testosteronu we krwi. W kwestii mężczyzn zatem nie dokonano równania szans. Nasuwa się uzasadniona myśl, czy dążenie do równania szans w poszczególnych dyscyplinach sportowych, nie powinno odnosić się obopólnie do zawodów zarówno kobiecych, jak i męskich. Poza tym można podać w wątpliwość, czy obecny sposób weryfikacji płci zakłada opcję startu w zawodach kobiet mężczyzny o niskim poziomie testosteronu, co dążyłoby w kierunku dalszych wypaczeń. Na kanwie tekstu proporcjonalności trzeba mieć również na uwadze fakt, iż aby różne traktowanie zostało stwierdzone za tożsame z EKPC, koniecznie musi zostać wykazane, że środek ten jest niezbędny i wyłączny do jego osiągnięcia założonego celu⁸⁹⁴. Obecnie zawody sportowe podzielone na męskie i żeńskie, natomiast warto rozważyć wprowadzenie trzeciej grupy – pośredniej. Możliwe, że takie rozwiązanie spowodowałoby na wyeliminowanie zarzutu nierówności między sportowcami. Tymczasem wdrożenie limitów testosteronu nie jest jedynym atrybutem do realizacji zasady równości, co zaostrza dodatkowo wątpliwości w obszarze zgodności omawianych regulacji z EKPC⁸⁹⁵. Po tym, jak biegaczka została praktycznie wykluczona z konkurencji kobiecych przez międzynarodową federację lekkoatletyczną World Athletics i ową decyzję bezwzględnie poparł Międzynarodowy Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu w Lozannie, na nic zdało się również odwołanie do szwajcarskiego Trybunału Federalnego.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z 11 lipca 2023 r. stanął przy stanowisku, że poczynania Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych w kontekście nałożenia obowiązku obniżenia poziomu naturalnego testosteronu we krwi względem Caster Semenyi to ewidentna dyskryminacja⁸⁹⁶. Podniósł równocześnie, że doszło do braku poszanowania życia prywatnego i naruszenia prawa do skutecznego środka odwoławczego⁸⁹⁷. W trakcie trwania kariery zawodniczka była zobligowana przez światowe władze do stosowania leków obniżających jej naturalnie wysoki poziom testosteronu.

⁸⁹³ B. Stępień-Załucka, *Glosa do wyroku Federalnego...*, s. 595.

⁸⁹⁴ P. Pogodzińska, op. cit., s. 66

⁸⁹⁵ B. Stępień-Załucka, *Glosa do wyroku Federalnego...*, s. 595.

⁸⁹⁶ *European Court of Human Rights (Grand Chamber), Semenya v. Switzerland*, skarga nr 10934/21, wyrok z dnia 10 lipca 2025 r., dostęp: hudoc.echr.coe.int [dostęp: 5.09.2025] – Trybunał uznał naruszenie prawa do rzetelnego procesu (art. 6 EKPC), zasądził zwrot kosztów w wysokości 60 000 €, nie uchylił jednak obowiązujących przepisów World Athletics dotyczących poziomu testosteronu.

⁸⁹⁷ Caster Semenya wygrała sprawę przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka – Trybunał uznał, że jej prawa zostały naruszone, co może umożliwić powrót do startów. Informacja za artykułem: *Caster Semenya z szansą na powrót do startów. ETPC potwierdził dyskryminację*, „Rzeczpospolita”, 11 lipca 2023 r., www.rp.pl [dostęp: 23.05.2025].

Ostateczny wymóg takiego działania wprowadzono w 2018 r. Od tamtego momentu dwukrotna mistrzyni olimpijska sporadycznie pojawiała się w zawodach. Co ważne, bez stosowania się do wytycznych IAAF nie mogła startować w biegach na 400 metrów i dłuższych. Lekkoatletka podnosiła, iż aplikowanie leków obniżających poziom testosteronu może poważnie zagrażać jej zdrowiu, a orzeczenie pozbawiło ją oraz innych sportowców prawa do polegania na swoich naturalnych zdolnościach. Szczególną uwagę ETPC skupił na aspektach proceduralnych, związanych z zaskarżeniem spornych regulacji IAAF przed sądami powszechnymi w Szwajcarii i również w obszarze dyskryminacji skarżącej z uwagi na jej płeć. Trybunał zasygnalizował wyraźnie, że wyjątkowo poważnej wagi przesłanki muszą koniecznie zostać przedłożone na uzasadnienie tego typu środków dyskryminacyjnych, by można je było uznać za zgodne z Konwencją o prawach człowieka. Analogicznie uwarunkowania znajdują swoje zastosowanie, gdy różnica w traktowaniu opiera się na cesze płciowej danej osoby lub na interplciowości konkretnego człowieka⁸⁹⁸. ETPC wyjątkową uwagę poświęcił takim zagadnieniom, jak stwarzający problemy tryb przyjmowania oraz zaskarżania spornych regulacji, dążenie do zrównoważenia interesów wszystkich stron w sporze, a co najważniejsze, brak dogłębnej wiedzy w temacie konsekwencji medycznych wraz z niepożądanymi skutkami ubocznymi obniżania poziomu testosteronu u skarżącej. *Summa summarum* Trybunał stwierdził, że wytyczenie limitów testosteronu, wedle których skarżąca nie zostanie dopuszczona do udziału w zawodach biegowych dla kobiet, posiadało charakter arbitralny. W tym otóż miejscu miało miejsce nierespektowanie art. 8 Konwencji w związku z art. 14, czyli naruszenie zakazu dyskryminacji w połączeniu z prawem do poszanowania życia prywatnego zawodniczki⁸⁹⁹. Istotą sprawy jest, że od ograniczenia musi przysługiwać skuteczny środek zaskarżenia. Na domiar tego ETPC pochylił się nad sferą nieprzejrzystości proceduralnych związanych z przyjęciem regulacji IAAF, a mianowicie niejasnej procedury odwoławczej i wątpliwości odnoszących się do jurysdykcji szwajcarskich sądów powszechnych w obrębie stosowania zaskarżonych przepisów IAAF. Trybunał zauważył, że biegaczce nie przysługiwał wówczas w tej mierze skuteczny środek odwoławczy, co podważa wagę art. 13 Konwencji. Za rzetelne zadośćuczynienie za ugodzenie w jej prawa podstawowe ETPC zasądził na jej rzecz kwotę w wysokości 60 tys. euro⁹⁰⁰.

⁸⁹⁸ Artykuł *Semenya przeciwko Szwajcarii – nakaz obniżenia poziomu naturalnego testosteronu we krwi u lekkoatletki. Wyrok ETPC*, Prawo.pl, 28 lipca 2023 r., prezentujący streszczenie wyroku ETPC w sprawie Caster Semenya (skarga nr 10934/21, wyrok z 11 lipca 2023 r.), www.prawo.pl [dostęp: 23.05.2025].

⁸⁹⁹ *Ibidem*.

⁹⁰⁰ *Ibidem*.

Jak przekazała Agencja Reutera, Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł werdykt stwierdzający, że sądy w Szwajcarii powinny dać jej nową szansę na walkę z wymogiem IAAF. Tym samym wedle tej informacji nie będzie nakazu stosowania leków obniżających poziom testosteronu⁹⁰¹. Wnioskiem, który można bez wątpienia wysnuć, jest fakt, że polifoniczny dyskurs oscylujący wokół płci lekkoatletki obnażył złożone problemy o naturze choćby etycznej, genetycznej, tożsamościowej czy instytucjonalnej, na co dowodem są liczne dyskusje poruszające tę sprawę⁹⁰². Śmiało można pokusić się o stwierdzenie, że temat ten pozostaje nadal otwarty. Brane są pod uwagę różnorodne rozwiązania, takie jak chociażby wprowadzenie regulacji w kwestii uznania trzeciej płci w zawodach sportowych⁹⁰³.

8.1.2. Sprawa Julii Szeremety

Nieodosobnionych, jak się okazuje, przypadków jest o wiele więcej. W nawiązaniu do omawianej powyżej sprawy Caster Semenya analogicznym przypadkiem budzącym wiele kontrowersji jest kazus dotyczący Julii Szeremety. Polska pięściarka urodzona w Chełmie, w 2022 r. została mistrzynią Polski w wadze do 60 kg, pokonując w finale Żaklinę Kociołek. Rok później swoje umiejętności zaprezentowała podczas igrzysk europejskich, na których zajęła piąte miejsce w wadze do 57 kg po porażce w ćwierćfinale z Bułgarką Swetłaną Stanewą oraz została młodzieżową mistrzynią Europy w tej samej kategorii po pokonaniu w finale Bojany Gojković z Czarnogóry⁹⁰⁴.

W 2024 r. zakwalifikowała się na igrzyska olimpijskie, na których wystąpiła w kategorii do 57 kg. W pierwszej rundzie pokonała Omailyn Alcalę z Wenezueli, zaś w 1/8 finału wygrała z Australijką Tiną Rahimi. W ćwierćfinale zwyciężyła z Ashleyann Lozadę z Portoryko i zapewniła sobie co najmniej brązowy medal. Zaznaczając, że jest to pierwszy medal olimpijski dla Polski w boksie od czasu brązowego medalu Wojciecha Bartnika w 1992 r. W półfinale wygrała niejednogłośnie decyzją sędziów z Filipinką Nesthy Petecio i awansowała do finału, zapewniając sobie co najmniej srebrny medal. Zważywszy, iż jest to pierwszy olimpijski finał w boksie z udziałem polskiego reprezentanta od czasu srebrnego medalu Pawła Skrzecza w 1980 r. W finale przegrała z Lin Yu-ting z Tajwanu⁹⁰⁵.

⁹⁰¹ *Caster Semenya wygrała apelację w ETPC. Trybunał dopatrzył się dyskryminacji*, PolskieRadio24.pl, 11 lipca 2023 r., <https://polskieradio24.pl/5/4147/arttykul/3206077,caster-semenya-wygrala-apelacje-w-etpc-trybunal-dopatrzy-l-sie-dyskryminacji> [dostęp: 23.05.2025].

⁹⁰² J. Sloop, „*This is not natural*”. *Caster Semenya's gender threats*, „Cristal Studies in Media Communication” 2012, t. 29, s. 81–96.

⁹⁰³ *Ibidem*.

⁹⁰⁴ *Julia Szeremeta*, Wikipedia.org, https://pl.wikipedia.org/wiki/Julia_Szeremeta [dostęp: 4.08.2025]

⁹⁰⁵ *Ibidem*.

Reprezentantka Tajwanu została uprzednio zdyskwalifikowana z mistrzostw świata z powodu niezadawalającego dla niej wyniku tzw. testu płci. Przeprowadziła go organizująca turniej Międzynarodowa Federacja Bokserska (IBA), która obecnie jest zawieszona przez MKOl. Przez to Komitet Olimpijski nie respektował tych wyników. Dopuścił Yu-Ting oraz Imane Khelif do startu. Obie wróciły do kraju ze złotem igrzysk olimpijskich w boksie⁹⁰⁶. Algierka po zakończeniu zmagania zapowiedziała pozwy przeciwko hejterom. Na liście znajdują się m.in. Elon Musk czy autorka „Harry’ego Pottera” J.K. Rowling. Yu-Ting pozostaje oszczędniejsza w słowach. Do sprawy odniosła się za to Julia Szeremeta. Bokserska gościła w programie Bogdana Rymanowskiego w Polsacie News, gdzie zapytana o sprawę tajwańskiej rywalki potwierdziła, iż w trakcie turnieju dochodziły do niej słuchy o kontrowersjach hormonalnych Yu-Ting i Khelif. Szeremeta skomentowała to w następujący sposób: „Wiedziałam, że taka sytuacja była, ale ja się skupiałam na sobie i na igrzyskach. MKOl musi przeprowadzić testy i na ten temat się wypowiedzieć i wyrazić opinię. Na razie jeszcze nie analizowałam tej walki, ale jestem pewna, że w przypadku rewanżu moja ręka powędruje w górę”.

Julia Szeremeta oprócz wicemistrzostwa olimpijskiego może pochwalić się złotymi medalami mistrzostw Polski i młodzieżowych mistrzostw Europy⁹⁰⁷. Istnieje jednak perspektywa na zmianę kolejności na podium turnieju w kategorii do 57 kg na ostatnich igrzyskach olimpijskich: „Jako trener o tym nie myślę, igrzyska są za nami, a ja patrzę do przodu. Ale wiem, że zarówno Yu-Ting, jak i Imane Khelif, były badane po finałowych walkach igrzysk. A na wyniki badań hormonalnych czeka się około trzech miesięcy. Wiemy, że sprawa jest dość kontrowersyjna, więc jakiś procent szans na zmianę ostatecznych wyników jest. Ale my na pewno się tym nie zajmujemy, nawet w żaden sposób nie możemy. Wszystko jest po stronie MKOl, to oni przeprowadzali badania” – powiedział Tomasz Dylak, trener J. Szeremety, w rozmowie z TVP Sport⁹⁰⁸. Po igrzyskach Szeremeta zyskała popularność, nowych fanów i sponsorów, a także została uhonorowana srebrnym Medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Wystąpiła również w pokazowej walce podczas gali „Suzuki Boxing Night 32” w Lublinie, pokonując Niemkę Lenę Marie Buechner. Aktualnie zawodniczka ma w planach kontynuowanie kariery

⁹⁰⁶ Julia Szeremeta nie milknie ws. kontrowersyjnej rywalki. „MKOl musi przeprowadzić testy”, Wprost Sport, 16 sierpnia 2024 r., <https://sport.wprost.pl/paryz-2024/11784165/julia-szeremeta-chce-testow-dla-rywalek-chodzi-o-zamieszanie-z-imane-khelif-i-lu-yu-ting.html> [dostęp: 20.07.2025].

⁹⁰⁷ *Ibidem*.

⁹⁰⁸ Julia Szeremeta jednak ze złotym medalem igrzysk olimpijskich? Trener zabrał głos, TVP Sport, 4 września 2004 r., <https://sport.tvp.pl/82090499/julia-szeremeta-jednak-ze-zlotym-medalem-igrzysk-olimpijskich-trener-zabral-glos> [dostęp: 20.07.2025].

w kategorii 57 kg, skupiając się na przygotowaniach do kolejnych zawodów. Trener Julii Szeremety zapowiedział ograniczenie aktywności medialnej zawodniczki, aby mogła skoncentrować się na treningach⁹⁰⁹.

W maju 2025 r. federacja World Boxing wprowadziła nowe regulacje przewidujące obowiązkowe testy weryfikacyjne płci dla wszystkich zawodniczek powyżej 18. roku życia. Lin Yu-Ting poddała się wymagany badaniom przed mistrzostwami świata, jednak ich wyniki – choć przekazane do władz World Boxing – nie zostały oficjalnie ujawnione ani poddane publicznej ocenie. Brak jednoznacznej decyzji w zakresie dopuszczenia do startu spowodował, że zawodniczka, w porozumieniu z krajową federacją, zrezygnowała z wyjazdu na mistrzostwa. Jak poinformowała agencja AFP, tajwańska federacja wskazała, iż bez gwarancji prawa udziału Lin Yu-Ting w zawodach nie mogła ona zostać zgłoszona do turnieju. Decyzja ta nabiera dodatkowego znaczenia w kontekście faktu, że zarówno Lin Yu-Ting, jak i Imane Khelif – inna zawodniczka, której starty w Paryżu również wzbudziły kontrowersje – od czasu igrzysk olimpijskich nie uczestniczyły w żadnych oficjalnych wydarzeniach sportowych. Zdaniem trenera reprezentacji Polski kobiet w boksie, Tomasza Dylaka, okoliczności te mogą świadczyć o poważnych problemach w dostosowaniu się do nowych wymogów regulacyjnych wprowadzonych przez World Boxing. Tymczasem Julia Szeremeta oraz pozostałe polskie zawodniczki pomyślnie przeszły wymagane procedury i kontynuują przygotowania na zgrupowaniu w Anglii, koncentrując się na występie w mistrzostwach świata⁹¹⁰.

8.1.3. Sprawa Jana Ullricha

Kontrowersyjną niewątpliwie sprawą także okazała się ta dotycząca Jana Ullricha, niemieckiego kolarza odnoszącego naprawdę niewiarygodne sukcesy. Do jego trofeów zaliczyć trzeba wygraną Tour de France czy pięciokrotne zajęcie w tym wyścigu drugiego miejsca, tocząc walkę z innym zawodnikiem stosującym doping Amerykaninem Lance'em Armstrongiem. Był mistrzem świata i złotym medalistą olimpijskim. Ostatecznie zakończył karierę sportową w 2007 r., pozostając pod podejrzeniem stosowania dopingu. Powodem była „Operación Puerto” – głośna afera dopingowa z 2006 r., w wyniku której on oraz kilku innych kolarzy zostali wykluczeni z udziału w Tour de France. W 2013 r. po raz pierwszy przyznał się,

⁹⁰⁹ Pięściarka Julia Szeremeta: „Moje życie zmieniło się o 180 stopni”, PAP.pl, <https://www.pap.pl/aktualnosci/piesciarka-julia-szeremeta-moje-zycie-zmienilo-sie-o-180-stopni> [dostęp: 20.07.2025].

⁹¹⁰ P. Matys, *A jednak sensacyjna decyzja ws. Lin Yu Ting*, Sport.pl, 3 września 2025 r., <https://www.sport.pl/boks/7,64992,32220208,a-jednak-sensacyjna-decyzja-ws-lin-yu-ting.html> [dostęp: 4.09.2025].

że korzystał z niedozwolonych środków. W konsekwencji wszystkie jego wyniki poczynając od 2005 r. zostały anulowane⁹¹¹.

Warto w tym miejscu przytoczyć ustosunkowanie się do powyższej sprawy CAS. Mianowicie w konkluzji CAS stanął przy stanowisku w argumentacji, że „Poprzednie dyskusje na temat kwestii proceduralnych i kwestii merytorycznych mogą nie obejmować wszystkich twierdzeń wysuniętych przez strony. Jednakże, niniejszy Panel starannie rozważył i wziął pod uwagę w swoich dyskusjach i późniejszych rozważaniach wszystkie dowody i argumenty przedstawione przez strony, nawet jeśli nie ma konkretnego odniesienia do tych argumentów w powyższej analizie. Podsumowując, Panel stwierdza, że niniejsze odwołanie należy częściowo uwzględnić. Wszystkie inne wnioski o ulgę zostają oddalone”⁹¹².

Orzeczenie brzmiało: „Sąd Arbitrażowy ds. Sportu orzeka: 1. Apelacja wniesiona 22 marca 2010 r. przez Międzynarodową Unię Kolarską zostaje częściowo uwzględniona. 2. Decyzja Izby Dyscyplinarnej Szwajcarskiego Związku Olimpijskiego z dnia 30 stycznia 2010 r. zostaje unieważniona. 3. Wszystkie wyniki kolarskie osiągnięte przez Pana Jana Ullricha w dniu 1 maja 2005 r. lub później aż do jego przejścia na emeryturę zostają zdyskwalifikowane. 4. Pan Jan Ullrich zostanie uznany za niedopuszczalnego na okres dwóch (2) lat do udziału w jakimkolwiek wydarzeniu, zgodnie z bardziej szczegółowym opisem w artykule 320 części 14 (Antydoping) Międzynarodowej Unii Kolarskiej Regulaminu Kolarskiego, poczynając od 22 sierpnia 2011 r. 5. Niniejsze orzeczenie jest wydawane bez żadnych innych kosztów, z wyjątkiem opłaty kancelaryjnej w wysokości 500 CHF, która została już zapłacona przez Międzynarodową Unię Kolarską i która ma zostać zatrzymana przez Sąd Arbitrażowy ds. Sportu. 6. Pan Jan Ullrich zostaje zobowiązany do zapłaty udziału w kosztach prawnych Międzynarodowej Unii Kolarskiej w kwocie 10 000 CHF (dziesięć tysięcy franków szwajcarskich). 7. Wszystkie inne wnioski lub prośby o ulgę zostają oddalone”⁹¹³.

⁹¹¹ *Po latach przyznał się do stosowania dopingu. „Czuję się winny”*, PrzeglądSportowyOnet.pl, 22 listopada 2023 r., <https://przegladsportowy.onet.pl/kolarstwo/po-latach-przyznał-sie-do-stosowania-dopingu-czuje-sie-winny/r4n9btX> [dostęp: 4.09.2025].

⁹¹² „The preceding discussions of the procedural questions and matters of substance may not purport and include every contention put forward by the parties. However, this Panel has carefully considered and taken into account in its discussions and subsequent deliberations all of the evidence and arguments submitted by the parties, even if there is no specific reference to those arguments in the above analysis. In conclusion the Panel finds that the present appeal is to be partially upheld. All other prayers of relief are dismissed”, Court of Arbitration for Sport (CAS), *CAS Bulletin*, najnowszy numer dostępny na stronie oficjalnej, www.tas-cas.org.

⁹¹³ „The Court of Arbitration for Sport rules: 1. The appeal filed on 22 March 2010 by the International Cycling Union is partially upheld. 2. The decision of the Disciplinary Chamber of Swiss Olympic dated January 30, 2010 is annulled. 3. All cycling results achieved by Mr. Jan Ullrich on or after May 1, 2005 until his retirement are disqualified. 4. Mr. Jan Ullrich shall be declared ineligible for a period of two (2) years to participate in any Event, as more particularly described in Article 320 of Part 14 (Anti-Doping) of the International Cycling Union’s

8.1.4. Sprawa Marii Sharapovej

Kolejnym przypadkiem, który skupił uwagę całego świata była niewątpliwie sprawa Marii Sharapovej. Rosyjska tenisistka, wielokrotna liderka rankingu WTA Tour, srebrna medalistka igrzysk olimpijskich w Londynie w 2012 r. w grze pojedynczej, zwyciężczyni 36 turniejów singlowych oraz trzech deblowych, modelka, ambasador dobrej woli UNDP, od 1994 r. stała rezydentka Stanów Zjednoczonych⁹¹⁴.

Przyznanie się tenisistki do pozytywnego wyniku testu dopingowego wywołało prawdziwą burzę w świecie sportu. Przyczyną było wykrycie w organizmie meldonium. Michał Rynkowski, dyrektor biura Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie mówił: „Meldonium to lek przede wszystkim poprawiający wydolność. Sprawia, że zażywający go sportowiec może więcej. To nie było tak, że Agencja Antydopingowa zainteresowała się lekiem dopiero niedawno. Specjaliści obserwowali sportowców, w organizmach których coraz częściej była wykrywana ta substancja. Szczególnie w Rosji. Kiedy zauważono, że liczba tych zawodników się zwiększa, po prostu uznano, że to nie przypadek”⁹¹⁵.

Maria Sharapova wyjaśniała, że lek od dziesięciu lat przepisywał jej lekarz rodzinny. Zażywała go, gdyż często chorowała, miała niedobór magnezu oraz objawy cukrzycy. Rynkowski zaś dalej twierdził: „Wątpię w to, by przyjmowała meldonium ze względów zdrowotnych. Wątpię, by to nie było celowe”. Ponadto dr Andrzej Pokrywka z Wydziału Lekarskiego i Nauk o Zdrowiu na Uniwersytecie Zielonogórskim, a także lekarz w Centralnym Ośrodku Medycyny Sportowej, zwrócił uwagę, że sportowcy zawodowi mogą w pewnych sytuacjach leczyć się substancjami, które znajdują się na liście środków zakazanych: „Żeby jednak zawodnik mógł takie leki przyjmować, musi uzyskać zgodę na stosowanie ich w leczeniu ściśle określonej choroby. Jestem przekonany, że żaden członek komitetu TUE (*Therapeutic Use Exemptions* – komitet zajmujący się wyłączeniami dla celów farmaceutycznych [..]) nie wydałby takiego pozwolenia w przypadku Szarapovej. Przede wszystkim dlatego, że żadne międzynarodowe towarzystwo naukowe nie zaleca stosowania tej substancji jako niezbędnej do leczenia danej choroby”. Meldonium jest produkowane przez

Cycling Regulations, starting from August 22, 2011. 5. This award is rendered with no other costs, except for the Court Office fee of CHF 500, which has already been paid by the International Cycling Union and which is to be retained by the Court of Arbitration for Sport. 6. Mr. Jan Ullrich is ordered to pay a contribution to the legal costs of the International Cycling Union in the sum of CHF 10,000 (ten thousand Swiss francs). 7. All other motions or prayers for relief are dismissed”, Court of Arbitration for Sport (CAS), *CAS Bulletin*, najnowszy numer dostępny na stronie oficjalnej, www.tas-cas.org.

⁹¹⁴ *Maria Szarapowa*, Wikipedia.org, https://pl.wikipedia.org/wiki/Marija_Szarapowa [dostęp 26.06.2025].

⁹¹⁵ *Afera z Szarapową – jak lek stał się dopingiem*, SportoweFakty.wp.pl, dział „Tenis, 17 sierpnia 2025 r., sportowefakty.wp.pl [dostęp: 4.09.2025].

firmę z Łotwy. Lek jest popularny w krajach Europy Wschodniej, w Polsce i Europie Zachodniej nie jest jeszcze tak znany, natomiast w USA, gdzie od dzieciństwa mieszka Szarapowa, nie jest dopuszczony do obrotu⁹¹⁶.

Sprawa swój finał znalazła w CAS. W konkluzji czytamy: „W oparciu o powyższe, Panel, w oparciu o swój nowy przegląd całej tej sprawy, stwierdza, że odwołanie należy częściowo uwzględnić, a okres niekwalifikowalności skrócić do piętnastu (15) miesięcy. Data rozpoczęcia okresu niekwalifikowalności pozostaje 26 stycznia 2016 r., ustalona decyzją niepodważalną w tym arbitrażu”⁹¹⁷.

W orzeczeniu CAS wybrzmiało: „Sąd Arbitrażowy ds. Sportu orzeka: 1. Odwołanie wniesione 9 czerwca 2016 r. przez Panią Marię Sharapową od decyzji wydanej przez Niezależny Trybunał Międzynarodowej Federacji Tenisowej 6 czerwca 2016 r. zostaje częściowo uwzględnione. 2. Decyzja wydana przez Niezależny Trybunał Międzynarodowej Federacji Tenisowej 6 czerwca 2016 r. zostaje uchylona. 3. Pani Maria Sharapova zostaje zawieszona na okres piętnastu (15) miesięcy, począwszy od 26 stycznia 2016 r. 4. Indywidualne wyniki Pani Marii Sharapovej uzyskane na Australian Open 26 stycznia 2016 r., w tym wszelkie punkty rankingowe WTA i nagrody pieniężne, zostają zdyskwalifikowane. 5. [...]. 6. [...]. 7. Wszystkie inne wnioski lub prośby o ulgę zostają oddalone”⁹¹⁸.

8.1.5. Sprawa Gordona Gilberta

Sprawą, którą również należy przytoczyć, jest przypadek Gordona Gilberta kolarza górskiego pochodzącego z RPA. Organizacja *Cycling South Africa* poinformowała, że sportowiec został uznany winnym naruszenia przepisów antydopingowych po tym, jak badanie przeprowadzone podczas zawodów 13 maja 2016 r. potwierdziło obecność testosteronu. Sąd Arbitrażowy ds. Sportu nałożył na zawodnika czteroletni okres dyskwalifikacji, rozpoczynający się 2 marca 2017 r. W związku z powyższym kolarz został zawieszony i nie

⁹¹⁶ *Ibidem*.

⁹¹⁷ „Based on the foregoing, the Panel, based upon its de novo review of this entire matter, finds that the appeal is to be partially granted, and the period of ineligibility reduced to fifteen (15) months. The starting date of the ineligibility period remains 26 January 2016, set by the Decision and unchallenged in this arbitration”, Court of Arbitration for Sport (CAS), *CAS Bulletin*, najnowszy numer dostępny na oficjalnej stronie CAS, <https://www.tas-cas.org/en/bulletin/cas-bulletin.html>.

⁹¹⁸ „The Court of Arbitration for Sport rules: 1. The appeal filed on 9 June 2016 by Ms Maria Sharapova against the decision rendered by the Independent Tribunal of the International Tennis Federation on 6 June 2016 is partially upheld. 2. The decision rendered by the Independent Tribunal of the International Tennis Federation on 6 June 2016 is set aside. 3. Ms. Maria Sharapova is suspended for a period of fifteen (15) months commencing 26 January 2016. 4. Ms. Maria Sharapova's individual results obtained at the Australian Open on 26 January 2016, including any WTA ranking points and prize money, are disqualified. 5. [...]. 6. [...]. 7. All other motions or prayers for relief are dismissed”, Court of Arbitration for Sport (CAS), *CAS Bulletin*, najnowszy numer dostępny na oficjalnej stronie CAS, <https://www.tas-cas.org/en/bulletin/cas-bulletin.html>.

mógł uczestniczyć w zawodach kolarskich, a także w innych dyscyplinach sportowych w Republice Południowej Afryki i na arenie międzynarodowej od 2 marca 2017 r. do 1 marca 2021 r.⁹¹⁹ Konkluzja w CAS brzmiała następująco: „W świetle powyższego, Jedyny Arbiter stwierdza, że Drugi Respondent nie udowodnił, że naruszenie przepisów antydopingowych, za które jest odpowiedzialny, nie było umyślne. W tym względzie Jedyny Arbiter podkreśla, że nie jest ograniczony do wyboru binarnego: zamiar/brak zamiaru. Na potrzeby decyzji wystarczy, że Jedyny Arbiter stwierdzi, że Sportowiec nie obalił zamiaru”⁹²⁰.

Treść orzeczenia CAS w omawianej sprawie: „Sąd Arbitrażowy ds. Sportu orzeka, że:

1. Odwołanie wniesione przez Światową Agencję Antydopingową w dniu 23 października 2017 r. od decyzji wydanej w dniu 30 sierpnia 2017 r. przez Niezależny Panel ds. Przesłuchań Dopingowych, ustanowiony na podstawie Artykułu 8 SAIDS ADR, zostaje podtrzymane.
2. Decyzja wydana w dniu 30 sierpnia 2017 r. przez Niezależny Panel ds. Przesłuchań Dopingowych, ustanowiony na podstawie Artykułu 8 SAIDS ADR zostaje uchylona.
3. Pan Gordon Gilbert zostaje uznany za nieuprawnionego na okres czterech lat od dnia 2 marca 2017 r.
4. Wszystkie wyniki zawodów uzyskane przez pana Gordona Gilberta między 13 maja 2016 r., w tym wyniki z dnia 13 maja 2016 r., a 2 marca 2017 r. zostają zdyskwalifikowane, ze wszystkimi wynikającymi z tego konsekwencjami, w tym utratą wszelkich medali, punktów i nagród.
5. [...].
6. [...].
7. Wszystkie inne wnioski lub prośby o ulgę zostają oddalone”⁹²¹.

Przedstawione rozważania koncentrują się na złożonym i wieloaspektowym problemie doping, hiperandrogenizmu i różnic w rozwoju płci w sporcie wyczynowym. Analiza przypadków Caster Semenyi, Julii Szeremety, Marii Szarapowej, Gordona Gilberta oraz Jana Ullricha ukazuje zderzenie naturalnych predyspozycji, ograniczeń regulaminowych oraz

⁹¹⁹ Cycling South Africa, *Anti-Doping Rule Violation – In-competition Test*, komunikat z dnia 17 lipca 2018 r., informujący, że test dopingowy wykazał obecność testosteronu u Gordona Gilberta (poziom wykluczenia: cztery lata, od 2.03.2017 r. do 1.03.2021 r.), <https://www.cyclingsa.com/2018-7-17-anti-doping-rule-violation-in-competition-test/>.

⁹²⁰ „In light of the foregoing, the Sole Arbitrator concludes that the Second Respondent has not proved that the anti-doping rule violation for which he is responsible was not intentional. In that regard, the Sole Arbitrator underlines that he is not confined to a binary choice: intention / non intention. For the purposes of a decision, it is sufficient for the Sole Arbitrator to find that the Athlete has not disproved intention”, Court of Arbitration for Sport (CAS), *CAS Bulletin*, najnowszy numer dostępny na oficjalnej stronie CAS, dostęp: <https://www.tas-cas.org/en/bulletin/cas-bulletin.html>.

⁹²¹ „The Court of Arbitration for Sport rules that: 1. The appeal filed by the World Anti-Doping Agency on 23 October 2017 against the decision rendered on 30 August 2017 by the Independent Doping Hearing Panel established under Article 8 of the SAIDS ADR is upheld. 2. The decision rendered on 30 August 2017 by the Independent Doping Hearing Panel established under Article 8 of the SAIDS ADR is set aside. 3. Mr Gordon Gilbert is declared ineligible for a period of four years from 2 March 2017. 4. All competitive results obtained by Mr Gordon Gilbert between 13 May 2016, including the results of 13 May 2016, and 2 March 2017 are disqualified, with all of the resulting consequences, including forfeiture of any medals, points and prizes. 5. [...]. 6. [...]. 7. All other motions or prayers for relief are dismissed”, Court of Arbitration for Sport (CAS), *CAS Bulletin*, najnowszy numer dostępny na oficjalnej stronie CAS, <https://www.tas-cas.org/en/bulletin/cas-bulletin.html>.

obowiązujących norm etyczno-prawnych. Szczególne kontrowersje budzi sytuacja Caster Semenya, która w wyniku decyzji World Athletics i zatwierdzenia tych regulacji przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu oraz sądy szwajcarskie, została wykluczona z rywalizacji w kobiecych biegach bez wcześniejszej farmakologicznej redukcji poziomu testosteronu. Dopiero interwencja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w 2023 r. uznała te działania za dyskryminujące, naruszające jej prawo do poszanowania życia prywatnego i skutecznego środka odwoławczego. Kazus Julii Szeremety, choć pozornie odmienny, odzwierciedla analogiczne napięcia wokół granic biologii, tożsamości płciowej i regulaminów sportowych. Zarzuty wobec jej przeciwniczki, Lin Yu-Ting, dotyczące nieprawidłowości hormonalnych, wzbudziły kontrowersje na tle braku jednoznacznych i akceptowanych przez wszystkie instytucje zasad dopuszczalności udziału w rywalizacji kobiet. Podobnie przypadki dopingu przy użyciu meldonium u Marii Sharapovej czy testosteronu u Gordona Gilberta oraz Jana Ullricha ukazują niejednoznaczność w rozróżnieniu między naturalnymi predyspozycjami a celowym wspomaganie farmakologicznym. Zarówno decyzje federacji sportowych, jak i sądów arbitrażowych ukazują potrzebę ujednolicenia i transparentności regulacji dotyczących płci i dopingu w sporcie. Obecnie obowiązujące przepisy nierzadko prowadzą do wykluczenia sportowców, którzy – mimo że działają w granicach prawa – są ofiarami systemowych luk i arbitralności decyzji. W dłuższej perspektywie rozważane jest m.in. utworzenie kategorii pośrednich w zawodach sportowych lub redefinicja kryteriów płci, by zapewnić równość i godność każdemu sportowcowi – bez względu na uwarunkowania biologiczne czy społeczne. Dyskusja pozostaje otwarta, a rozstrzygnięcia takich przypadków jak Semenya czy Szeremeta będą miały wpływ na kształt przyszłego sportu.

8.2. Wybrane orzeczenia Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim w zakresie rozstrzygania spraw dopingowych

Dokonując przeglądu literatury i źródeł internetowych, a także ogólnie obserwując na bieżąco tok spraw w świecie sportu w obszarze dopingu, dostrzec można, że w Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy PKOl ma tych spraw również coraz więcej. Przytoczyć zatem należy kilka konkretnych przykładów.

8.2.1. Sprawa I

Nietypową sprawą w polskim sporcie przedstawia Wyrok Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim z 17 listopada 2008 r.

Teza wyjątkowa stanowiła:

„W sytuacji ujawnienia podczas kontroli antydopingowej przypadku manipulacji badania, niezbędnym jest – oprócz przerwania badania – pobranie oprócz zmanipulowanej próbki, także dodatkowej próbki, która ponad wszelką wątpliwość ustaliłaby (lub wykluczyła) fakt zmanipulowania badania antydopingowego. Natomiast po rozpoznaniu w dniach 10 października 2008 oraz 17 listopada 2008 r., sprawy ze skargi D.Z. na decyzję Komisji Dyscyplinarnej [...] z dnia 10 czerwca 2008 r. w sprawie [...] dotyczącej zawodnika D.Z., Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim: 1. uchyla decyzję Komisji Dyscyplinarnej [...] z dnia 10 czerwca 2008 r., w sprawie [...] zawodnika D.Z.; postępowanie w niniejszej sprawie umarza; 2. ustala koszty postępowania w wysokości 4000 PLN i uznaje wpis za uiszczony w całości przez skarżącego; 3. zasądza od [...] na rzecz D.Z. kwotę 4000 PLN z tytułu zwrotu wpisu oraz kwotę 800 PLN z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego”⁹²².

Uzasadnienie do powyższego wyroku brzmiało:

„Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim ustalił następujący stan faktyczny.

1. Zespół Kontrolujący Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie w dniu 29 lutego 2008 r. przeprowadził w Ośrodku COS C. kontrolne badania antydopingowe u zawodników kadry olimpijskiej w [...]. Podczas tych badań, członek Komisji przeprowadzający badania – S.K. stwierdził, że zawodnik D.Z. podjął próbę manipulacji badania antydopingowego, poprzez przelanie moczu do badań z ukrytej prezerwatywy.

2. Po ujawnieniu tej okoliczności – Zespół Kontrolujący Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie podjął decyzję o przerwaniu badań zawodnika D.Z. Stało się tak pomimo zaprzeczenia zarzutom przez zawodnika i zgłoszenia gotowości do oddania kolejnej próbki moczu do badań.

3. Zespół Kontrolujący Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie nie zabezpieczył przedmiotowej prezerwatywy oraz oddanego przez zawodnika moczu jako materiału dowodowego w sprawie.

⁹²² Baza Orzeczeń TAS przy PKOl, <https://www.trybunalsport.pl/baza-orzeczen>.

4. Rozpoznając sprawę w dniu 9 kwietnia 2008 r. Komisja Dyscyplinarna [...] postanowiła nie karać zawodnika, ponieważ nie była przekonana o jego winie. Przeprowadzający badanie, zdaniem Komisji Dyscyplinarnej [...], nie widział bezpośrednio oddawania moczu, natomiast po oddaniu moczu znalazł w slipach zawodnika prezerwatywę. Ponieważ w tym momencie badanie zostało przerwane, nie zabezpieczono próbki moczu, ani prezerwatywy, jak również nie pobrano drugiej próbki – czym naruszono obowiązujące przepisy Międzynarodowego Standardu Badań Światowego Kodeksu Antydopingowego – w tej sytuacji dla Komisji Dyscyplinarnej [...] było oczywiste zwolnienie zawodnika z odpowiedzialności za doping.

5. Po wydaniu przez Komisję Dyscyplinarną orzeczenia w sprawie, o jej wyniku, przewodniczący Komisji Antydopingowej Pan D.B. poinformował [...].⁹²³

6. W dniu 19 maja 2008 r. [...] wystąpiła do [...] w sprawie postępowania dyscyplinarnego dotyczącego D.Z. [...] zawiadomiła [...], że jej zdaniem w sprawie D.Z. wystąpiło czyste naruszenie przepisów dotyczących dopingu. [...] prosiło o zbadanie możliwości ponownego rozpoznania sprawy, właściwie zaleciło ponowne rozważenie sankcji i poinformowało [...], że w przypadku gdy zawodnik nie zostanie ukarany to [...] odwoła się do Sądu Arbitrażowego (CAS).

7. W dniu 10 czerwca 2008 r. Komisja Dyscyplinarna [...] (dalej – KD [...]) ponownie rozpoznając sprawę, nałożyła na zawodnika D.Z. karę dyscyplinarną dwuletniego zakazu startów w terminie od 10 marca 2008 r. do dnia 9 marca 2010 r.

8. Przy nakładaniu powyższej kary dyscyplinarnej KD [...] oparła się na Raporcie z przebiegu kontroli antydopingowej sporządzonym w dniu 3 marca 2008 r., przez S.K. (Członka Zespołu Kontrolującego) oraz na Raporcie z przeprowadzonej kontroli antydopingowej [...] z dnia 29 lutego 2008 r., datowanym na dzień 28 marca 2008 r., podpisanym przez dr D.B. (Dyrektora Biura Zarządzania Badaniami Komisji do Zwalczania Dopingu w Sporcie).

9. W uzasadnieniu powyższej decyzji KD [...] przyjęła, iż zawodnik D.Z. dopuścił się naruszenia przepisów antydopingowych poprzez podjęcie próby manipulacji badania antydopingowego (art. 2.2 Światowego Kodeksu Antydopingowego oraz art. 15.5 3 Przepisów Antydopingowych [...]). W związku z tym KD [...] podjęła decyzję o zastosowaniu sankcji dyscyplinarnej stosownej do przewinienia zgodnie z art. 263.1 oraz art. 261 Przepisów Antydopingowych [...].

⁹²³ *Ibidem.*

10. W dniu 15 lipca 2008 r. – zawodnik D.Z., zgodnie z dyspozycją § 10 Regulaminu Komisji Dyscyplinarnej [...] – złożył skargę na powyższą decyzję do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim (dalej – TAS). W treści skargi D.Z. stwierdził, że przedmiotowa decyzja jest obarczona »błędem w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, polegających na tym, że zawodnik D.Z. dopuścił się próby manipulacji oraz narusza zasady *in dubio pro reo*«.

11. W dniu 15 września 2008 r. [...] złożył w TAS swoje stanowisko w przedmiotowej sprawie, w którym m. in. stwierdził, że »Komisja Dyscyplinarna [...] nie miała prawa podważać rzetelności przeprowadzonej kontroli antydopingowej podczas zgrupowania sportowego w COS C. w dniu 29 lutego 2008 r.«.

12. Podczas postępowania przed Trybunałem Arbitrażowym ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim obydwie strony podtrzymały swoje stanowiska⁹²⁴.

Podsumowując, wyrok ma istotne znaczenie dla praktyki orzeczniczej w sprawach dyscyplinarnych w sporcie. Pokazuje, że w postępowaniach antydopingowych nie wystarczy wyłącznie subiektywne podejrzenie manipulacji – konieczne jest zabezpieczenie dowodów w sposób zgodny z obowiązującymi standardami międzynarodowymi i krajowymi. Trybunał przypomniał, że ciężar dowodu spoczywa na organach oskarżających, a sportowiec ma prawo do obrony, rzetelnego procesu i domniemania niewinności. Brak zabezpieczenia próbki, brak materiału porównawczego oraz naruszenie procedury skutkują niemożnością przypisania winy. Wyrok ten wzmacnia standardy ochrony praw zawodników oraz zwraca uwagę na konieczność ścisłego przestrzegania procedur w systemie antydopingowym. Jednocześnie wskazuje na potrzebę profesjonalizacji organów kontrolnych, które ponoszą odpowiedzialność nie tylko za przeprowadzenie badania, ale również za jego pełną dokumentację i ewentualne skutki prawne.

8.2.2. Sprawa II

Innym intrygującym przykładem jest wyrok Trybunału Arbitrażowego do spraw Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim wydany w dniu 12 września 2013 r. ukazujący korelację między przynależnością do związku wyznaniowego a aspektem dopingowym.

Sentencję tego wyroku rozpoczyna wprowadzenie:

„1. Fakt przynależności zawodnika do określonego związku wyznaniowego, którego zasady zabraniają oddawania i transfuzji krwi, nie jest argumentem uzasadniającym odmowę

⁹²⁴ *Ibidem*.

wyrażenia zgody na pobranie próbki krwi celem przeprowadzenia badania antydopingowego. Decydując się na uprawianie określonej dyscypliny sportu, zawodnik powinien podporządkować się wszelkim regulacjom wynikającym z tej decyzji, a więc również powinien się liczyć z faktami przeprowadzania badań antydopingowych i obowiązkami zawodników z tym związanymi.

2. Brak bieżącej wody w pomieszczeniu, w którym ma nastąpić pobranie próbki krwi do badań antydopingowych, niemożność zmycia smarów po starcie, niesterylne i niehigieniczne warunki stanowią podstawę do braku zgody zawodnika na pobranie próbki krwi. 3. Jeżeli od zawodnika wymaga się bezwzględnego podporządkowania się rygorystycznym przepisom antydopingowym, to należy wymagać od organizatorów badań stworzenia odpowiednich warunków, które byłyby bezpieczne dla badanego”⁹²⁵.

Treść orzeczenia była jednoznaczna:

„1. Oddala w całości odwołanie wniesione dnia 5 listopada 2012 r. przez Komisję do Zwalczenia Dopingu w Sporcie od orzeczenia Komisji Dyscyplinarnej [...] z dnia 16 października 2012 r. 2. Wpis wpłacony przez skarżącego uznaje za ostateczny”⁹²⁶.

Natomiast w uzasadnieniu wskazano na:

„1. T.P. podczas Mistrzostw Polski [...], które odbywały się w dniu [...] r. w K. wyznaczony został do badania antydopingowego. Zawodnik poddał się badaniu antydopingowemu, oddając próbkę moczu. Badanie moczu dało wynik negatywny, potwierdzając tym samym brak niedozwolonych substancji w organizmie.

2. T.P. odmówił poddania się badaniu krwi, które chciała przeprowadzić Komisja Antydopingowa, w związku z czym wszczęte zostało przeciwko niemu postępowanie dyscyplinarne przed Komisją Dyscyplinarną [...]”⁹²⁷.

3. Zawodnik podczas składania wyjaśnień przed Komisją Dyscyplinarną w dniu 8 września 2012 r. oświadczył, że odmowa spowodowana była faktem, że w pomieszczeniu, w którym miał być poddany badaniu krwi, panowały niesterylne i niehigieniczne warunki, a poza tym nie miał po starcie możliwości umycia choćby części ciała, które pokryte było kilkoma warstwami bronzera, smarami i natłuszczeniami zawierającymi środki chemiczne, które są trudno zmywalne. Pobranie w takich warunkach krwi groziło zdaniem zawodnika reakcją uczuleniową, a mogło również spowodować zakażenie. Zawodnik oświadczył również,

⁹²⁵ *Ibidem*.

⁹²⁶ *Ibidem*.

⁹²⁷ *Ibidem*.

że w pomieszczeniu, gdzie miała być pobrana krew, nie było zestawu antywstrząsowego, co powodowało jego zdaniem obawy dotyczące skutków ewentualnej reakcji uczuleniowej.

4. Zawodnik oświadczył również, że należy do [...] i w związku z tym ma zabronione oddawanie krwi, jak i transfuzję krwi, gdyż byłoby to pogwałceniem zasad religijnych obowiązujących [...], które obowiązują go jako członka [...].

5. W dniu 22 maja 2012 r. zostały przez KdZDwS sporządzone powiadomienia o naruszeniu przepisów w postaci odmowy oddania próbki krwi, które wysłane zostały do zawodnika, Klubu i Związku. W dniu 16 października 2012 r. KdZDwS otrzymała orzeczenie o odstąpieniu od wymierzenia sankcji T.P.

6. Komisja Dyscyplinarna [...] w dniu 8 września 2012 r. podjęła decyzję w przedmiocie odstąpienia od ukarania zawodnika T.P. Komisja stwierdziła w uzasadnieniu, że mimo naruszenia przez zawodnika art. 2.3 Modelowych Reguł Antydopingowych oraz Światowego Kodeksu Antydopingowego nie dopatrzyła się nagannego zachowania w postępowaniu zawodnika i postanowiła odstąpić od wymierzenia kary⁹²⁸.

7. W skład zespołu kontrolnego przeprowadzającego badanie antydopingowe wchodził S.P. jako przewodniczący zespołu, A.C. i B.J. Po zakończeniu kontroli antydopingowej raport kontrolera został dostarczony do KdZDwS. Dnia 22 maja 2012 r. działający przy KdZDwS Zespół Planowania i Oceny Wyników Próbek Biologicznych dokonał oceny odmowy oddania próbki krwi przez T.P. Zespół ten stwierdził, że nie doszło do naruszenia przepisów międzynarodowego standardu badań wydanego przez World Anti-Doping Agency (WADA) oraz międzynarodowego standardu wyłączeń dla celów terapeutycznych wydanych przez WADA i uznał, że panowały wystarczające warunki higieniczne pozwalające na przeprowadzenie badań antydopingowych⁹²⁹.

Sprawa ta wskazuje na konieczność wyważenia pomiędzy rygorem przepisów antydopingowych a poszanowaniem praw jednostki – w tym jej zdrowia, godności osobistej oraz wolności wyznania. Wyrok stanowi przykład indywidualnego podejścia do okoliczności sprawy i akcentuje, że obowiązek podporządkowania się procedurom antydopingowym musi być równoważony przez odpowiedzialność organizatorów za zapewnienie ich prawidłowego, bezpiecznego i respektującego prawa człowieka przebiegu.

Poniżej przykład kolejnego wyroku Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim wydany w Warszawie w dniu 17 października 2016 r.

⁹²⁷ *Ibidem*.

⁹²⁹ *Ibidem*.

Trybunał orzekł w sprawie⁹³⁰, że:

„1. Zmienia zaskarżoną Decyzję w ten sposób, że: a) wymierza Zawodniczce karę zakazu startów na okres 8 lat; b) unieważnia wszelkie wyniki uzyskane przez Zawodniczkę w trakcie zawodów, podczas których doszło do naruszenia Reguł oraz orzeka przepadek wszelkich medali, punktów i nagród uzyskanych przez Zawodniczkę w trakcie tych zawodów.

2. Utrzymuje Decyzję w mocy w pozostałym zakresie.

3. Zalicza Zawodniczce na poczet orzeczonej kary zakazu startów okres zawieszenia, który rozpoczął się w dniu 21 kwietnia 2013 r.

4. Określa wpis końcowy na kwotę 7000 zł (słownie: siedem tysięcy złotych); rachunek bankowy: PKO BP S.A. o. Warszawa.

5. Zasądza od na rzecz WADA kwotę 9200 zł (słownie: dziewięć tysięcy dwieście złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania.

6. Zwraca WADA kwotę 800 zł (słownie: osiemset złotych) tytułem niewykorzystanej zaliczki na wydatki”⁹³¹.

W uzasadnieniu przytoczony został następujący stan faktyczny:

„1. Zawodniczka [...]

2. [...]

3. [...]

4. [...]

5. Będąca członkiem [...] w dniu 21 kwietnia 2013 r., podczas Mistrzostw Polski, które odbywały się w [...] została wytypowana do oddania próbki moczu w ramach badań antydopingowych. Próbką pobrana od Zawodniczki została przebadana przez laboratorium akredytowane przez Światową Agencję Antydopingową – Zakład Badań Antydopingowych Instytutu Sportu w Warszawie. Badanie stwierdziło w próbce obecność amfetaminy, która jest ujęta w grupie S6 Listy Substancji Zabronionych WADA 2013, Stymulanty, (a) Stymulanty nieokreślone. Pismem Komisji do Zwalczania Doping w Sporcie (KdZDwS) z dnia 11 czerwca 2013 r. Zawodniczka, w związku z jej rezygnacją z analizy próbki B, została poinformowana o ostatecznym pozytywnym wyniku badania antydopingowego. W dniu 26 października 2013 r. odbyło się posiedzenie Komisji Dyscyplinarnej, podczas którego Zawodniczka złożyła wyjaśnienia w sprawie. W tym samym dniu Komisja Dyscyplinarna wydała decyzję, zgodnie z którą postanowiła ukarać Zawodniczkę karą 4 lat zawieszenia

⁹³⁰ Wyrok TAS przy PKOl z dnia 15 grudnia 2015 r., sygn. akt TAS 11/S/2015, *Baza orzeczeń Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl*, <https://www.trybunalsport.pl/baza-orzeczen>.

⁹³¹ *Baza Orzeczeń TAS przy PKOl...*

w prawach zawodnika oraz karą finansową w wysokości 1200 zł. Od powyższej decyzji Zawodniczce przysługiwało prawo odwołania się do Zarządu, z którego Zawodniczka nie skorzystała. W dniu 28 października 2013 r. zawiadomił KdZDwS o nałożeniu na Zawodniczkę kary zawieszenia na okres 4 lat liczony od dnia 21 kwietnia 2013 r., w związku z odnotowaniem drugiego pozytywnego wyniku antydopingowego. Zawodniczce po raz pierwszy została wymierzona kara zawieszenia na okres 2 lat ze względu na pozytywny wynik badania antydopingowego, w dniu 8 lipca 2007 r.

6. WADA została poinformowana o wymierzeniu Zawodniczce kary zawieszenia na okres 4 lat w dniu 18 września 2014 r. W dniu 19 września 2014 r. WADA zwróciła się do KdZDwS o uzupełnienie informacji dotyczących sprawy Zawodniczki.

7. W dniu 29 września 2014 r. WADA wystosowała do KdZDwS oficjalne wezwanie do przedstawienia pełnych akt sprawy Zawodniczki. W dniu 30 września 2014 r. KdZDwS poinformowała WADA, że Zawodniczka została ukarana karą zawieszenia na okres 2 lat w lipcu 2007 r. Jednocześnie nie ustosunkowała się do wezwania WADA do przedstawienia pełnych akt sprawy mimo wielokrotnie ponawianych prób kontaktu ze strony WADA, ostateczna informacja dotycząca sprawy Zawodniczki, zawierająca stwierdzenie, zgodnie z którym przesłane we wrześniu 2014 r. informacje należy traktować, jako »pełne akta sprawy«, została wysłana do WADA w dniu 3 listopada 2015 r.”⁹³².

Konkludując sprawa ukazała trudności proceduralne po stronie Komisji do Zwalczania Dopingu w Sporcie, która przez dłuższy czas nie dostarczyła WADA pełnej dokumentacji sprawy – mimo wielokrotnych wezwań. Wyrok ten potwierdza surowe podejście do przypadków powtórnego naruszenia przepisów antydopingowych, zgodnie z polityką „zero tolerancji” stosowaną przez WADA. Trybunał jasno wskazał, że powtarzające się przypadki dopingu muszą być karane w sposób dotkliwy, mający na celu ochronę uczciwej rywalizacji i odstraszanie od stosowania środków zabronionych.

Analiza wyroków Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim ukazuje różnorodność oraz złożoność spraw dotyczących naruszeń przepisów antydopingowych w polskim sporcie. Przedstawione przypadki nie tylko unaocniają praktyczne zastosowanie regulacji Światowego Kodeksu Antydopingowego (WADC), ale także podkreślają znaczenie rzetelności proceduralnej, ochrony praw sportowców i konieczności indywidualnego podejścia do okoliczności danego naruszenia. Wyrok z 2016 r., dotyczący wykrycia amfetaminy, unaocnia bezkompromisowe stanowisko WADA w zakresie

⁹³² *Ibidem*.

karania recydywy, a także znaczenie skutecznej komunikacji między krajowymi a międzynarodowymi organami antydopingowymi. Sprawa z 2008 r., odnosząca się do próby manipulacji badania przy użyciu prezerwatywy, obnaża braki w zabezpieczeniu materiału dowodowego oraz nieprawidłowości proceduralne, które w ostatecznym rozrachunku skutkowały umorzeniem postępowania. Z kolei przypadek z 2013 r., w którym zawodnik odmówił badania krwi z powołaniem się na względy religijne oraz warunki sanitarne, ukazuje konieczność pogodzenia przepisów antydopingowych z konstytucyjnymi prawami jednostki, w tym wolnością sumienia i wyznania oraz poszanowaniem godności osobistej. Trybunał, rozpatrując każde z tych spraw, podejmował próbę wyważenia interesów sportu, obowiązków regulacyjnych oraz podstawowych praw człowieka. Orzeczenia te podkreślają znaczenie przejrzystości, proporcjonalności oraz zgodności działań instytucji sportowych z zasadami sprawiedliwości proceduralnej. Ukazują także, że system antydopingowy, mimo swojej globalnej jednolitości, musi być wrażliwy na kontekst indywidualny i kulturowy. Sprawy te stanowią istotny wkład do dyskusji nad granicami autonomii sportu i jego zgodnością z prawami człowieka w demokratycznym państwie prawa.

Podsumowanie

Niniejsza praca miała na celu analizę funkcjonowania dwóch zasadniczych instytucji arbitrażowych w świecie sportu: Sportowego Trybunału Arbitrażowego w Lozannie oraz Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim. W dysertacji podniesiono ich rolę w zwalczaniu dopingu, kształtowaniu praktyki orzeczniczej i ochronie interesów stron. Zagadnienie rozstrzygania spraw dopingowych w sporcie zawodowym stanowi dziś jeden z kluczowych elementów debaty na styku prawa, etyki, nauki o kulturze fizycznej, w tym sportu, oraz ochrony praw człowieka. Stosowanie dopingu podważa fundamenty uczciwej rywalizacji, równości szans oraz bezpieczeństwa zdrowotnego zawodników. Walka z nim przybrała charakter globalny i wieloaspektowy – obejmuje zarówno działania normatywne, edukacyjne, jak i instytucjonalne. Kluczową rolę w tym systemie odgrywa Światowa Agencja Antydopingowa (WADA). Najważniejszym instrumentem prawnym pozostaje Światowy Kodeks Antydopingowy (WADC), którego kolejne nowelizacje ujednoliciły standardy dotyczące zakazanych substancji i metod, procedur kontrolnych, sankcji oraz praw sportowców. Kodeks stał się fundamentem globalnego systemu antydopingowego, przyjętym przez większość międzynarodowych federacji sportowych i państw sygnatariuszy Konwencji UNESCO o zwalczaniu dopingu w sporcie. Orzecznictwo CAS/TAS w Lozannie nadaje praktyczny wymiar wykładni postanowień kodeksu, pełniąc funkcję nieformalnego prawodawcy w tym obszarze. W Polsce funkcję tę pełni Polska Agencja Antydopingowa (POLADA) jako wyspecjalizowana instytucja państwowa. POLADA odpowiada za planowanie i przeprowadzanie kontroli dopingowych, edukację antydopingową, prowadzenie dochodzeń oraz inicjowanie postępowań dyscyplinarnych. Współpracuje przy tym ściśle z WADA oraz z polskimi związkami sportowymi, zapewniając spójność krajowych regulacji z wymogami prawa międzynarodowego. System walki z dopingiem w Polsce cechuje się jednak pewnymi specyficznymi rozwiązaniami. Postępowania dyscyplinarne prowadzone są przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy PKOl, który odgrywa rolę krajowej instancji orzeczniczej w sprawach dopingowych⁹³³. Choć węższy zakres działania od CAS ogranicza jego oddziaływanie międzynarodowe, TAS przy PKOl pozostaje istotnym elementem systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej w Polsce, współtworząc wraz z POLADA kompleksowy

⁹³³ Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy 2021*, Montreal 2021; Międzynarodowa Konwencja o Zwalczaniu Dopingu w Sporcie, przyjęta w Paryżu dnia 19 października 2005 r., Dz.U. z 2007 r. nr 142, poz. 999; J. Reichel, A. Wach, *Wymiar prawny i instytucjonalny światowego systemu antydopingowego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2019, t. 116, s. 321–336; A. Miklaszewski, *Polski system antydopingowy – zadania i rola POLADA*, „Sport Wyczynowy” 2018, nr 1–2, s. 85–94.

model zwalczania doping. Podkreślić należy, że skuteczność walki z dopingiem zależy nie tylko od szybkości i fachowości postępowań, ale również od przestrzegania standardów proceduralnych. Zarówno WADA, jak i POLADA muszą równoważyć potrzebę efektywnego dyscyplinowania sportowców z ochroną ich podstawowych praw, a mianowicie prawa do obrony, rzetelnego procesu oraz proporcjonalnych sankcji. Zbyt restrykcyjne lub nieprzejrzyste procedury mogłyby bowiem prowadzić do utraty legitymizacji systemu antydopingowego w oczach zawodników i opinii publicznej. System antydopingowy tworzony przez WADA na poziomie globalnym i POLADA na gruncie krajowym stanowi zintegrowany mechanizm ochrony czystości sportu⁹³⁴. Jego powodzenie opiera się na współdziałaniu regulacji międzynarodowych i krajowych, roli instytucji arbitrażowych oraz wzrastającej świadomości społecznej.

Walka z dopingiem nie jest jedynie obowiązkiem organizacyjnym – to także wyraz troski o zdrowie sportowców, uczciwość rywalizacji i zaufanie społeczne do wyników sportowych. Współczesny sport zawodowy, poddany globalizacji i komercjalizacji, generuje spory o coraz większym znaczeniu prawnym, społecznym i finansowym. Dlatego analiza instytucji arbitrażowych, które stały się centralnym elementem systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej, jest nie tylko uzasadniona, lecz wręcz niezbędna dla zrozumienia mechanizmów rządzących współczesnym prawem sportowym. Rozważania zaprezentowane w dysertacji pozwoliły na sformułowanie szeregu wniosków zarówno o charakterze teoretycznym, jak i praktycznym. Analiza podstaw normatywnych, praktyki orzeczniczej i mechanizmów funkcjonowania CAS oraz TAS przy PKOl potwierdza zasadność postawionych tez badawczych, jednocześnie ujawniając obszary problemowe, które wymagają dalszej refleksji i reform. W związku z tym analiza szczegółowych rozwiązań normatywnych prowadzi do pewnych konkluzji potwierdzających postawione na początku dysertacji założenia.

Analiza prowadzona w rozdziałach pracy pozytywnie weryfikuje zasadniczą tezę. Potwierdzono bowiem, że CAS jest najwyższą i najlepiej wyspecjalizowaną instancją arbitrażową dla spraw dopingowych w ujęciu globalnym, a TAS przy PKOl – jego funkcjonalnym odpowiednikiem na gruncie krajowym. CAS kształtuje standardy materialne i proceduralne (harmonizacja, przewidywalność linii orzeczniczych), które oddziałują na praktykę krajową; TAS implementuje te standardy, dostosowując je do realiów polskiego porządku prawnego. Zależność ta została potwierdzona zarówno w części instytucjonalno-

⁹³⁴ *Ibidem*.

dogmatycznej, jak i w analizie kazuistycznej. Pozycja CAS i TAS przy PKOl jest rezultatem ewolucji ustrojowej i proceduralnej oraz rosnącego zaufania uczestników ruchu sportowego. Zmiany w modelu odwoławczym, standardach bezstronności i jakości uzasadnień przełożyły się na legitymizację tych trybunałów. Jednocześnie historia sporów o kompetencje (zwłaszcza CAS) pokazuje, że legitymizacja była procesem stopniowym i wymagała korekt instytucjonalnych.

Jednocześnie coraz częściej podnoszone są wątpliwości dotyczące charakteru działalności arbitrow. Jak pokazuje praktyka, niekiedy końcowe orzeczenia najwyższych instancji arbitrażowych w świecie sportu weryfikowane są przez sędziów najwyższych instancji sądowych odpowiednio w Polsce lub Szwajcarii bądź sędziów ETPC, co stawia ich w pozycji wyższej, weryfikującej wobec ekspertów w dziedzinie sportu. W powszechnym odbiorze to bowiem sędziowie sądów państwowych (polskich i szwajcarskich) uznawani są za gwarantów obiektywizmu i niezależności, a ich orzeczenia – za najbardziej wiarygodne. Paradoksalnie jednak, w przypadku sporów sportowych, to arbitrzy, a nie sędziowie państwowi, dysponują znacznie głębszą wiedzą specjalistyczną w zakresie regulacji dyscyplinarnych, mechanizmów dopingowych czy wewnętrznych procedur federacji. Arbitrzy sportowi są często praktykami prawa sportowego lub ekspertami w dziedzinach medycznych i antydopingowych, co pozwala im lepiej rozumieć realia świata sportu i właściwie oceniać konsekwencje naruszeń przepisów. Specyfiką arbitrażu sportowego jest szybkie i fachowe rozstrzygnięcie sprawy, które z definicji ma charakter ostateczny. Problem wymaga jednak równoważenia dwóch wartości – efektywności postępowania oraz poszanowania konstytucyjnego prawa do sądu.

Niewątpliwie jednak CAS jako międzynarodowy organ arbitrażowy pełni obecnie dominującą rolę w zakresie orzekania w sprawach dopingowych. Ugruntowana praktyka, spójność orzecznictwa, niezależność organizacyjna oraz wyspecjalizowany charakter sprawiają, że jego wyroki są powszechnie uznawane i egzekwowane, mimo ograniczonych środków zaskarżenia. Ta specyfika powoduje, że arbitraż sportowy ma przewagę w zakresie szybkości i fachowości rozstrzygnięć, ale jednocześnie budzi obawy związane z ograniczeniem sądowej kontroli. W praktyce zatem tworzy się dwutorowy model – sądy powszechne zapewniają najwyższy standard formalny ochrony praw jednostki, natomiast trybunały arbitrażowe oferują specjalistyczne, efektywne i dostosowane do realiów sportu orzecznictwo. Oba te modele powinny pozostawać w równowadze, tak aby zagwarantować sportowcom z jednej strony sprawne postępowanie, a z drugiej – poszanowanie fundamentalnych zasad

sprawiedliwości proceduralnej⁹³⁵. W tym kontekście coraz większego znaczenia nabiera dyskusja nad kierunkiem dalszej ewolucji arbitrażu sportowego. Z jednej strony, podkreśla się konieczność utrzymania jego elastyczności i szybkości, co jest kluczowe w realiach sportowych, gdzie czas rozstrzygnięcia może decydować o karierze zawodnika lub wyniku całych rozgrywek. Z drugiej strony, pojawiają się postulaty wprowadzenia dodatkowych mechanizmów kontroli instancyjnej, które mogłyby stanowić gwarancję dla sportowców, że ich prawa są należycie chronione, a proces orzekania pozostaje transparentny. Istotnym elementem tej debaty jest również kwestia demokratyzacji procedury arbitrażowej – w tym szerszy udział przedstawicieli zawodników w procesie nominacji arbitrów oraz zwiększenie jawności postępowań.

Nie można pominąć również rosnącego znaczenia standardów międzynarodowych w obszarze praw człowieka, które stopniowo przenikają do prawa sportowego. Europejski Trybunał Praw Człowieka w kilku orzeczeniach wskazał, że choć arbitraż sportowy jest mechanizmem szczególnym, nie może pozostawać poza zakresem podstawowych gwarancji konwencyjnych, takich jak prawo do rzetelnego procesu czy prawo do skutecznego środka odwoławczego. W konsekwencji CAS, chcąc utrzymać swoją legitymację i pozycję centralnego organu w systemie rozstrzygania sporów sportowych, zmuszony jest nieustannie modernizować procedury i dostosowywać je do zmieniających się oczekiwań społecznych oraz wymogów prawa międzynarodowego. Można więc zauważyć, że arbitraż sportowy znajduje się na etapie dynamicznej transformacji. Jego przyszłość będzie zależeć od zdolności pogodzenia dwóch kluczowych wartości – szybkości i fachowości rozstrzygnięć z jednej strony, a pełnych gwarancji procesowych z drugiej. Tylko takie zrównoważenie pozwoli utrzymać zaufanie do trybunałów arbitrażowych jako instytucji, które nie tylko skutecznie regulują świat sportu, ale również chronią podstawowe prawa jednostek uczestniczących w rywalizacji sportowej. W tym ujęciu szczególnego znaczenia nabiera problem legitymizacji trybunałów arbitrażowych w sporcie. O ile ich pozycja jako instytucji wyspecjalizowanych i gwarantujących efektywność postępowania nie budzi wątpliwości, o tyle na gruncie standardów prawa procesowego i konstytucyjnego pojawiają się zastrzeżenia dotyczące zakresu ochrony praw jednostki. Kluczowe w tym zakresie pozostaje zagadnienie równowagi pomiędzy szybkością i fachowością rozstrzygnięć a pełnią gwarancji wynikających z prawa do

⁹³⁵ Court of Arbitration for Sport (CAS), *Statutes and Rules of Procedure*, Lausanne 2023, <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 28.09.2025]; Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim (TAS PKOl), *Regulamin Trybunału Arbitrażowego do spraw Sportu przy PKOl*, uchwalony uchwałą Zarządu PKOl z dnia 17 listopada 2017 r., dostęp: <https://pkol.pl> [dostęp: 28.09.2025]; Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 483 ze zm.), art. 45.

sądu. W orzecznictwie Federalnego Trybunału Szwajcarii konsekwentnie akcentuje się, że kontrola wyroków CAS ogranicza się do aspektów proceduralnych, co w powinno oznaczać brak instancyjnej weryfikacji merytorycznej. Niemniej jednak uwagę zwraca fakt, że Federalny Trybunał Szwajcarii opiera się na całokształcie regulacji prawnych, co w praktyce prowadzi niekiedy do bardzo szerokiej analizy orzeczenia. Prowadzi to do wniosku, że system arbitrażu sportowego merytorycznie winien opierać na rozstrzygnięciach instancji sportowych⁹³⁶.

Pierwszą tezę dodatkową również zweryfikowano pozytywnie. Udowodniono bowiem, że omawiane trybunały na przestrzeni lat w swej działalności ewoluowały. Analiza rozwoju kompetencji obu trybunałów potwierdziła, że ich zakres zadań i funkcji ulegał istotnym przeobrażeniom. Organizacja i procedura CAS i TAS przy PKOl – w zestawieniu z sądownictwem powszechnym – lepiej odpowiadają specyfice spraw dopingowych: zapewniają specjalistyczną kognicję, krótsze terminy i większą przewidywalność. Jednocześnie konieczność ciągłego równoważenia skuteczności z gwarancjami procesowymi (prawo do wysłuchania, jawność, równość broni), co znajduje wyraz w kontroli instytucjonalnej i sądowej (standardy konwencyjne). CAS, początkowo pełniący rolę arbitra wyłącznie w sporach między federacjami a zawodnikami, stopniowo rozszerzył swoją właściwość także na kwestie dyscyplinarne, dopingowe i organizacyjne. Podobny proces miał miejsce w Polsce – TAS przy PKOl z czasem przejął kompetencje do rozstrzygania spraw wykraczających poza tradycyjne spory regulaminowe. Ewolucja ta przyniosła niewątpliwe korzyści: większą specjalizację orzeczniczą, jednolitość stosowania regulacji antydopingowych i wzrost przewidywalności rozstrzygnięć. Z drugiej jednak strony, rozszerzanie kompetencji rodzi ryzyko nadmiernej koncentracji władzy orzeczniczej w rękach instytucji o charakterze prywatnoprawnym, funkcjonujących poza tradycyjnym systemem wymiaru sprawiedliwości. W warstwie porównawczej udowodniono, że pomimo podobieństw istnieją też istotne różnice pomiędzy oboma systemami. Pomimo zewnętrznych analogii strukturalnych model szwajcarski i model polski fundamentalnie różnią się co do podstaw prawnych i zakresu gwarancji procesowych. Podczas gdy CAS działa w ramach prawa prywatnego międzynarodowego i opiera swoją jurysdykcję na formalnie dobrowolnym zapisie arbitrażowym, TAS przy PKOl przez wiele lat funkcjonował na podstawie przepisów rangi ustawowej jako organ o charakterze quasi-

⁹³⁶ Wyrok Federalnego Trybunału Szwajcarii z dnia 27 maja 2003 r., sygn. 4P.267/2002, *A.&B. v. IOC & FINA*; wyrok Federalnego Trybunału Szwajcarii z dnia 31 marca 1993 r., sygn. 4P.217/1992, *Gundel v. Fédération Équestre Internationale*; wyrok Federalnego Trybunału Szwajcarii z dnia 10 czerwca 2010 r., sygn. 4A_612/2009, *X. v. FIFA*.

jurysdykcyjnym, z pominięciem sądów powszechnych i bez zgody stron sporu. Konstrukcja ta była szeroko krytykowana w literaturze przedmiotu jako niezgodna z istotą arbitrażu oraz z konstytucyjnym prawem do sądu (art. 45 Konstytucji RP). Rozprawa wykazała, że choć arbitraż sportowy odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu szybkości i specjalistycznej jakości orzecznictwa, jego funkcjonowanie – zarówno w modelu szwajcarskim, jak i polskim – budzi pewne zastrzeżenia prawne o istocie ustrojowej i praktycznej. W modelu szwajcarskim CAS działa w oparciu o autonomię stron i podlega ograniczonej, lecz realnej kontroli sądowej poprzez możliwość zaskarżenia wyroku do Szwajcarskiego Trybunału Federalnego. W Polsce natomiast przez lata obowiązywał model normatywnego arbitrażu przymusowego, w którym strony – sportowcy i kluby – były pozbawione faktycznego wpływu na wybór trybu rozstrzygania, co *de facto* stanowiło naruszenie zasady dobrowolności arbitrażu. Choć ustawodawca wycofał się z tego rozwiązania, pozostawiony po nim stan prawny – niejednoznaczny, fragmentaryczny i niespójny – doprowadził do trudności interpretacyjnych i praktycznych.

CAS działa na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski i korzysta z uznania wynikającego z prawa szwajcarskiego, w tym możliwości ograniczonego nadzoru sądowego przez Szwajcarski Trybunał Federalny. W przeciwieństwie do tego TAS przy PKOl jest sądem o charakterze normatywnym, który przez pewien czas wykonywał funkcje orzecznicze w sposób niemal autonomiczny względem sądów powszechnych, co budziło istotne wątpliwości konstytucyjne i systemowe, m.in. w kontekście art. 45 Konstytucji RP⁹³⁷. Warto jednoznacznie podkreślić, że arbitraż sportowy – zarówno międzynarodowy, jak i krajowy – ma do odegrania kluczową rolę w walce z dopingiem oraz w budowie sprawiedliwego systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej. Jednocześnie jednak jego funkcjonowanie musi pozostawać w zgodzie z podstawowymi zasadami państwa prawa, w tym gwarancją prawa do sądu, zasadą proporcjonalności, przejrzystości i równości stron. Zarówno CAS, jak i TAS przy PKOl powinny stale doskonalić swoją działalność, uwzględniając zmieniające się realia sportu zawodowego, wzrost znaczenia praw sportowców, a także wymogi prawa konstytucyjnego i międzynarodowego oraz procedury cywilnej dotyczącej sądownictwa polubownego. Tylko wówczas możliwe będzie utrzymanie legitymizacji społecznej systemu dyscyplinarnego oraz zachowanie równowagi między

⁹³⁷ Wyrok Federalnego Trybunału Szwajcarii z dnia 31 marca 1993 r., sygn. 4P.217/1992, *Gundel v. Fédération Équestre Internationale*; wyrok Federalnego Trybunału Szwajcarii z dnia 27 maja 2003 r., sygn. 4P.267/2002, *A.&B. v. IOC & FINA*; wyrok Federalnego Trybunału Szwajcarii z dnia 10 czerwca 2010 r., sygn. 4A_612/2009, *X. v. FIFA*.

interese publicznym (czystość sportu) a jednostkowym (prawo do uczciwego procesu). Model arbitrażu przymusowego, funkcjonujący uprzednio w Polsce na gruncie ustawy o sporcie kwalifikowanym, stanowił konstrukcję kontrowersyjną – korzystną z punktu widzenia efektywności i szybkości postępowania, lecz budzącą zastrzeżenia konstytucyjne, szczególnie w aspekcie prawa do sądu i zasady dobrowolności arbitrażu.

Analiza ewolucji kompetencji obu trybunałów prowadzi do wniosku, że mamy do czynienia z procesem stopniowej jurydyzacji sporów sportowych i przechodzenia od klasycznego modelu prywatnego arbitrażu do formy quasi-publicznej jurysdykcji. CAS, początkowo projektowany jako forum polubowne, stał się z biegiem lat instytucją o charakterze quasi-sądowym, której orzecznictwo w zakresie spraw dyscyplinarnych i dopingowych w praktyce wyznacza standardy globalne. Ewolucja ta unaocznia prawidłowość, iż w miarę rozszerzania zakresu kompetencji dochodzi do przesuwania punktu ciężkości – z elastyczności i dobrowolności arbitrażu na rzecz wzmacniania jego funkcji regulacyjnych i publicznoprawnych. Analogiczny proces wystąpił w Polsce, gdzie TAS przy PKOl przeszedł od rozstrzygania sporów regulaminowych o charakterze prywatnoprawnym do pełnienia funkcji sądu dyscyplinarnego w sprawach dopingowych. Wraz z tym rozszerzeniem kompetencji pojawiły się jednak poważne zastrzeżenia ustrojowe. W doktrynie konsekwentnie wskazywano, że konstrukcja arbitrażu przymusowego, ukształtowana przez ustawę o sporcie kwalifikowanym, pozostawała w kolizji z art. 45 Konstytucji RP, gwarantującym każdemu prawo do sądu. W efekcie zawodnicy i kluby byli pozbawieni możliwości wyboru drogi sądowej, a ich sytuacja procesowa zależała wprost od mechanizmów narzuconych przez ustawodawcę i Polski Komitet Olimpijski. Krytyka ta znajduje uzasadnienie także w świetle standardów międzynarodowych. Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie „Pechstein przeciwko Szwajcarii” wyraźnie podkreślił, że arbitraż sportowy – choć odmienny od klasycznych postępowań sądowych – musi respektować minimalne gwarancje rzetelnego procesu, takie jak niezależność i bezstronność organu, prawo do obrony oraz dostęp do skutecznego środka zaskarżenia. Tymczasem polski model arbitrażu przymusowego przez lata pozostawał konstrukcją pozbawioną faktycznego mechanizmu odwoławczego, co wzmacniało zarzut naruszenia zasady proporcjonalności i prawa do skutecznej ochrony sądowej w rozumieniu art. 6 EKPC oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych UE.

Porównanie CAS i TAS przy PKOl unaocznia więc fundamentalną różnicę aksjologiczną: CAS opiera swoją jurysdykcję na formule dobrowolnego zapisu arbitrażowego, a kontrola ze strony Szwajcarskiego Trybunału Federalnego, choć ograniczona, stanowi realną gwarancję proceduralną. TAS przy PKOl natomiast w okresie obowiązywania ustawy o sporcie

kwalifikowanym funkcjonował w formule arbitrażu normatywnego, narzucanego stronom bez ich zgody, co podważało jego legitymację w świetle konstytucyjnych zasad państwa prawa. Co więcej, brak pełnej przejrzystości co do statusu orzeczeń TAS przy PKOl oraz niejednoznaczne regulacje dotyczące właściwości tego organu prowadzą do stanu fragmentaryczności i niepewności prawnej. W praktyce sportowcy mogą mieć trudność w ustaleniu, czy i w jakim zakresie przysługuje im możliwość zaskarżenia orzeczenia, a sama ścieżka odwoławcza jawi się jako nieprzewidywalna.

Ewolucja kompetencji trybunałów sportowych rodzi także problem koncentracji władzy orzeczniczej w rękach instytucji prywatnoprawnych, które funkcjonują poza klasycznym systemem wymiaru sprawiedliwości. O ile z punktu widzenia efektywności i specjalizacji taki model jest uzasadniony, o tyle z perspektywy praw jednostki wymaga on stałego równoważenia poprzez mechanizmy kontroli sądowej i przejrzystości proceduralnej. Brak tych elementów rodzi ryzyko arbitralności i podważa społeczną legitymizację systemu. W świetle powyższego należy podkreślić, że przyszłość arbitrażu sportowego w Polsce wymaga dalszej instytucjonalizacji i konstytucjonalizacji. Oznacza to potrzebę jednoznacznego ustawowego określenia statusu TAS przy PKOl i jego kompetencji, wprowadzenia przejrzystych zasad powoływania arbitrów, zapewnienia jawności orzecznictwa i publikacji pełnych uzasadnień, zagwarantowania realnego, choć ograniczonego środka zaskarżenia. Dopiero implementacja tych mechanizmów pozwoli na uznanie, że arbitraż sportowy – zarówno w wymiarze międzynarodowym, jak i krajowym – spełnia standardy demokratycznego państwa prawnego i równocześnie zachowuje swoją funkcjonalną przewagę: szybkość i fachowość rozstrzygnięć.

Kolejną tezę, którą w pracy podjęto się udowodnić, było twierdzenie, iż TAS przy PKOl został powołany na wzór CAS, co potwierdza proces transplantacji instytucjonalnej z poziomu międzynarodowego na krajowy. Analiza struktury i procedury TAS przy PKOl wskazuje, że twórcy polskiego trybunału świadomie wzorowali się na rozwiązaniach z Lozanny, dostosowując je jedynie do realiów prawa krajowego i pozycji Polskiego Komitetu Olimpijskiego. Zjawisko to należy ocenić pozytywnie, ponieważ pozwoliło na implementację sprawdzonego modelu, choć równocześnie uwidocznili ograniczenia wynikające z krajowego kontekstu. TAS przy PKOl, w przeciwieństwie do CAS, nie osiągnął bowiem statusu instytucji o globalnym znaczeniu i nie jest traktowany jako sąd ostateczny w wymiarze ponadnarodowym. W świetle przeprowadzonych rozważań należy podkreślić, że arbitraż sportowy stał się integralnym elementem globalnego systemu prawa sportowego. CAS jako instytucja o międzynarodowym zasięgu i ugruntowanej pozycji wyznacza standardy

orzecznictwa w sprawach dopingowych, które mają bezpośredni wpływ na krajowe systemy regulacyjne.

Niewątpliwie CAS był też prototypem dla TAS przy PKOl, choć działa w znacznie węższym zakresie i podlega krajowym regulacjom, pełni istotną funkcję w systemie dyscyplinowania sportowców w Polsce, szczególnie w zakresie implementacji polityki antydopingowej realizowanej przez POLADA. Polski system arbitrażu sportowego, którego centralnym elementem pozostaje Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim, w zestawieniu z rozwiązaniami przyjętymi w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej jawi się jako konstrukcja o charakterze hybrydowym, niespełniająca w pełni kryteriów instytucjonalizacji i przejrzystości. Z jednej strony, system ten gwarantuje sportowcom oraz federacjom forum wyspecjalizowane w rozstrzyganiu sporów dyscyplinarnych, w tym zwłaszcza dotyczących dopingu, z drugiej natomiast – jego funkcjonowanie w znacznym stopniu uzależnione jest od regulacji wewnętrznych poszczególnych polskich związków sportowych, co generuje niepewność prawną i ogranicza przewidywalność ścieżek odwoławczych. Porównanie z systemem szwajcarskim polskich rozwiązań ujawniło istotne różnice konstrukcyjne. W szczególności szwajcarski model respektuje zasadę ograniczonego nadzoru sądowego nad orzeczeniami arbitrażowymi, lecz nie przyznaje im charakteru sądów przymusowych, a możliwość wniesienia odwołania – choć ograniczona – pozostaje realna. W polskim modelu takie odwołanie długo nie było możliwe. Kwestie proceduralne i organizacyjne, takie jak sposób powoływania arbitrów, finansowanie działalności trybunału oraz jawność postępowań, wymagają dalszych działań legislacyjnych i instytucjonalnych, które zapewniłyby większą przejrzystość i zaufanie do systemu orzeczniczego. Wątpliwości interpretacyjne, nierówność stron, niedostatek jawności i brak realnych środków odwoławczych – to problemy, które nie powinny być akceptowane nawet w sporcie zawodowym, mimo że jego dynamika wymaga uproszczonych procedur. Efektywność postępowania nie może być realizowana kosztem sprawiedliwości proceduralnej. Przypadek CAS uwiadamia, że arbitraż sportowy może być akceptowany jako forma sprawiedliwości prywatnej, jeśli spełnia standardy rzetelnego procesu. Istniejące kontrowersje wokół CAS – w tym w świetle prawa konkurencji UE i orzecznictwa niemieckich sądów – pokazują jednak, że nawet najlepiej skonstruowane systemy wymagają korekt i reform.

Analiza porównawcza CAS i TAS przy PKOl pozwala uchwycić szersze zjawisko tzw. transplantacji instytucjonalnej w obszarze prawa sportowego. Mechanizm ten polega na przenoszeniu rozwiązań wypracowanych w ramach prawa międzynarodowego na grunt prawa krajowego. W przypadku Polski proces ten przebiegał w sposób świadomy i planowy: twórcy

TAS przy PKOl nie ukrywali inspiracji modelem lozańskim, co znajduje odzwierciedlenie zarówno w konstrukcji organizacyjnej, jak i w przyjętych procedurach. Jednocześnie jednak różnice systemowe – w szczególności brak zakorzenienia TAS w krajowym porządku prawnym o randze ustawowej – spowodowały, że transplantacja miała charakter niepełny i niesymetryczny. Z punktu widzenia teorii prawa arbitraż sportowy w Polsce przyjął postać instytucji hybrydowej, pozostającej pomiędzy prywatnym mechanizmem rozstrzygania sporów a quasi-sądem o ograniczonej legitymacji publicznoprawnej. O ile CAS zyskał uznanie międzynarodowe jako instytucja o kompetencjach globalnych, której orzeczenia mają charakter definitywny i są egzekwowalne w praktyce w niemal wszystkich federacjach sportowych, o tyle TAS przy PKOl ma znaczenie głównie krajowe i wewnątrzśrodowiskowe. Jego pozycja opiera się w znacznej mierze na regulacjach związków sportowych oraz Polskiej Agencji Antydopingowej (POLADA), które w swoich statutach i regulaminach przewidują odwołanie do TAS przy PKOl jako organu właściwego w sprawach dyscyplinarnych i dopingowych. Problem ten wiąże się z szerszą kwestią deficytu legitymacji demokratycznej arbitrażu sportowego w Polsce. W doktrynie wskazuje się, że brak ustawowego umocowania i brak transparentnych mechanizmów kontroli orzeczeń skutkuje osłabieniem zaufania do instytucji. Zawodnicy oraz kluby, poddając się jurysdykcji TAS przy PKOl, nie dysponują realnymi instrumentami procesowymi, które pozwalałyby na skuteczną ochronę ich praw. W tym kontekście warto odnotować, że w przeciwieństwie do modelu szwajcarskiego, w którym funkcjonuje mechanizm odwołania do Federalnego Trybunału Szwajcarii (choć w ograniczonym zakresie i wyłącznie w aspekcie proceduralnym), w Polsce przez wiele lat brakowało nawet takiego minimalnego zabezpieczenia. Dopiero późniejsze orzecznictwo sądów powszechnych zaczęło wyznaczać ramy ewentualnej kontroli sądowej nad orzeczeniami TAS przy PKOl, jednakże proces ten nadal charakteryzuje się niejednołitością i niepewnością. Na tle porównawczym warto wskazać, że w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej obserwuje się tendencję do instytucjonalizacji arbitrażu sportowego poprzez włączanie trybunałów arbitrażowych do porządku ustawowego (np. Niemcy, Francja, Włochy). Rozwiązania te pozwalają na zapewnienie minimalnych gwarancji procesowych oraz określenie granic kognicji arbitrażu w stosunku do sądów powszechnych. Polska konstrukcja, w której TAS pozostaje ciałem statutowym PKOl, nie spełnia w pełni tych kryteriów, co rodzi zarzut deficytu przejrzystości i niepewności prawnej.

Warto także podkreślić, że arbitraż sportowy nie funkcjonuje w próżni, lecz podlega ocenie w świetle standardów prawa międzynarodowego i europejskiego. Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie „Pechstein przeciwko Szwajcarii” jednoznacznie wskazał, że

arbitraż sportowy, nawet jeśli ma charakter obowiązkowy dla sportowców, musi respektować gwarancje rzetelnego procesu wynikające z art. 6 EKPC. Oznacza to, że kwestie, takie jak prawo do obrony, prawo do bezstronnego sądu czy dostęp do efektywnego środka odwoławczego, nie mogą być w arbitrażu sportowym pomijane. Konkluzje te należy odnieść również do polskiego TAS, którego praktyka – z uwagi na brak transparentnych procedur i ograniczone środki zaskarżenia – może być postrzegana jako niespełniająca w pełni wymogów konwencyjnych. Dodatkowym problemem jest nierówność stron postępowania przed TAS przy PKOl. W praktyce federacje sportowe i związki dysponują silniejszą pozycją instytucjonalną, organizacyjną i finansową niż indywidualni sportowcy, którzy często nie mają możliwości zapewnienia sobie profesjonalnej reprezentacji prawnej. Brak mechanizmów kompensacyjnych, takich jak pomoc prawna z urzędu czy fundusz wsparcia dla sportowców, potęguje ten deficyt równości broni. W tym świetle zasadnym wydaje się sformułowanie postulatów reform, które obejmowałyby: ustawowe umocowanie TAS przy PKOl jako niezależnego organu arbitrażowego, wprowadzenie transparentnych zasad powoływania arbitrów, w tym udziału przedstawicieli sportowców, zapewnienie jawności rozpraw i publikacji orzeczeń wraz z pełnym uzasadnieniem, ustanowienie mechanizmu odwoławczego w ramach arbitrażu lub ograniczonej kontroli instancyjnej przez sądy powszechne, wprowadzenie gwarancji równości stron, m.in. poprzez system wsparcia prawnego dla sportowców. Realizacja tych postulatów byłaby nie tylko wyrazem dostosowania polskiego systemu arbitrażu sportowego do standardów europejskich i międzynarodowych, ale również odpowiedzią na rosnące oczekiwania społeczne dotyczące przejrzystości i legitymacji instytucji rozstrzygających spory w sporcie.

Podsumowując, transplantacja instytucjonalna CAS w kierunku TAS przy PKOl była krokiem milowym w rozwoju krajowego arbitrażu sportowego, ale jednocześnie ujawniła jego strukturalne ograniczenia. O ile CAS pełni funkcję globalnego organu quasi-sądowego, wyznaczającego standardy prawa sportowego, o tyle TAS przy PKOl pozostaje instytucją o charakterze lokalnym, której rola i znaczenie są ograniczone przez brak pełnej instytucjonalizacji. Przyszłość arbitrażu sportowego w Polsce zależy więc od podjęcia działań legislacyjnych i organizacyjnych, które pozwolą uczynić z TAS przy PKOl organ nie tylko efektywny, ale również w pełni zgodny ze standardami rzetelnego procesu i konstytucyjnego prawa do sądu⁹³⁸.

⁹³⁸ Wyrok Federalnego Trybunału Szwajcarii z dnia 31 marca 1993 r., sygn. 4P.217/1992, *Gundel v. Fédération Équestre Internationale*; wyrok Federalnego Trybunału Szwajcarii z dnia 27 maja 2003 r., sygn. 4P.267/2002, *A.&B. v. IOC & FINA*; wyrok Federalnego Trybunału Sprawiedliwości Niemiec

Postawiona w pracy trzecia teza dodatkowa statuująca, iż najwyższe trybunały w świecie sportu odpowiednio w Polsce i w Lozannie w najwyższym stopniu gwarantują sprawiedliwość i profesjonalność rozstrzygnięć spraw dopingowych w rozsądnym czasie, również została zweryfikowana pozytywnie. Dokonana analiza potwierdziła, że arbitraż sportowy jest najefektywniejszą formą rozstrzygania sporów dopingowych. Argument ten znajduje uzasadnienie zarówno w aspekcie praktycznym, jak i dogmatycznym. Postępowania przed CAS i TAS przy PKOl cechują się szybkością, dostosowaniem do wymogów kalendarza sportowego, fachowością arbitrów oraz jednolitością stosowania prawa antydopingowego. W przeciwieństwie do sądownictwa powszechnego, w którym brak jest wystarczającej specjalizacji oraz zrozumienia dla specyfiki sportu, arbitraż zapewnia mechanizmy bardziej adekwatne do realiów rywalizacji zawodowej. Krytyka arbitrażu – dotycząca m.in. ograniczonej jawności postępowań, wysokich kosztów czy wątpliwości co do pełnej niezależności – nie może przesłonić jego przewagi nad alternatywnymi formami rozstrzygania sporów. Arbitraż sportowy, choć oparty na prywatnoprawnej konstrukcji, pełni dziś w istocie funkcję quasi-sądowniczą, stając się jednym z filarów egzekwowania norm antydopingowych. Jego znaczenie wynika z potrzeby szybkiego, fachowego i odciążającego sądy powszechne sposobu rozstrzygania sporów. Jednocześnie jednak rodzi to konieczność szczególnej dbałości o standardy proceduralne i poszanowanie konstytucyjnych gwarancji, w tym przede wszystkim prawa do sądu, równości stron i niezawisłości arbitrów. W tym kontekście arbitraż sportowy jawi się nie tylko jako narzędzie rozstrzygania sporów, ale również jako mechanizm kształtowania całego systemu antydopingowego. Orzecznictwo CAS i TAS przy PKOl wpływa na sposób interpretacji Światowego Kodeksu Antydopingowego, a poprzez utrwalanie określonych standardów proceduralnych i materialnych wyznacza kierunki praktyki federacji sportowych na całym świecie. Funkcja ta sprawia, że trybunały arbitrażowe stają się nieformalnym prawodawcą w dziedzinie prawa sportowego, co ma zarówno zalety w postaci jednolitości i przewidywalności orzeczeń, jak i wady, związane z ograniczoną możliwością zewnętrznej kontroli legalności i sprawiedliwości rozstrzygnięć. Nie bez znaczenia pozostaje również społeczny wymiar arbitrażu. Zawodnicy, kluby oraz kibice oczekują, że postępowania antydopingowe będą prowadzone sprawnie i transparentnie, a ich wynik nie będzie pozostawiał wątpliwości co do bezstronności organu orzekającego. Dlatego rozwój arbitrażu sportowego

(Bundesgerichtshof) z dnia 7 czerwca 2016 r., sygn. KZR 6/15, *Pechstein v. International Skating Union*; wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 2 października 2018 r., skarga nr 40575/10, *Pechstein v. Szwajcaria*.

powinien zmierzać w kierunku zwiększania przejrzystości procedur, poprawy dostępu do obrony dla słabszych stron postępowania oraz poszukiwania kompromisu między szybkością rozstrzygnięcia, a pełnym poszanowaniem praw procesowych.

Przyszłość arbitrażu sportowego będzie w dużej mierze zależeć od zdolności instytucji takich jak CAS i TAS przy PKOl do pogodzenia rosnących wymogów sprawiedliwości proceduralnej z koniecznością zachowania efektywności i specjalizacji⁹³⁹. Wyzwanie to nabiera szczególnego znaczenia w świetle dynamicznych zmian w świecie sportu, globalizacji rywalizacji oraz wzrastającej presji społecznej na transparentność i rzetelność postępowań antydopingowych. Zatem podstawową zaletą arbitrażu sportowego pozostaje w dalszym ciągu szybkość i elastyczność postępowań. W realiach profesjonalnego sportu czas rozstrzygnięcia jest czynnikiem o znaczeniu fundamentalnym – od decyzji arbitrażu zależeć może możliwość startu w najważniejszych zawodach, takich jak igrzyska olimpijskie czy mistrzostwa świata. Postępowania przed CAS czy TAS przy PKOl są projektowane tak, aby odpowiadały specyfice kalendarza sportowego, co odróżnia je od sądów powszechnych, które nie są w stanie zagwarantować rozstrzygnięć w trybie pilnym. Drugim filarem efektywności arbitrażu sportowego jest wysoka specjalizacja arbitrów. Skład orzekający nierzadko obejmuje prawników specjalizujących się w prawie sportowym, ekspertów medycyny sportowej, a także specjalistów z zakresu procedur antydopingowych. W efekcie postępowania przed CAS i TAS przy PKOl charakteryzują się wysokim poziomem merytorycznym, który znacząco przewyższa możliwości sądów powszechnych, dla których sprawy dopingowe pozostają marginesem działalności orzeczniczej. Choć arbitraż sportowy wywodzi się z konstrukcji prawa prywatnego, jego funkcje w zakresie zwalczania dopingu mają charakter quasi-publiczny.

Orzeczenia CAS i TAS przy PKOl wpływają na stosowanie i interpretację Światowego Kodeksu Antydopingowego (*WADA Code*), a poprzez tworzenie spójnych standardów proceduralnych i materialnych kształtują globalny system odpowiedzialności dyscyplinarnej. W doktrynie określa się to mianem „faktycznego prawotwórstwa” – trybunały arbitrażowe, mimo braku statusu organów państwowych, wyznaczają reguły obowiązujące w całym świecie sportu. Zjawisko to wzmacnia przewidywalność i jednolitość orzecznictwa, ale jednocześnie rodzi wątpliwości co do demokratycznej legitymacji tych instytucji. Nie sposób jednak pominąć krytyki arbitrażu sportowego, wskazującej na ograniczoną jawność postępowań,

⁹³⁹ Wyrok Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (Court of Arbitration for Sport, CAS) z dnia 22 grudnia 2017 r., sygn. CAS 2017/A/5003, *Russian Olympic Committee v. International Olympic Committee*; wyrok Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) z dnia 1 lutego 2018 r., sygn. CAS 2017/A/5379, *International Olympic Committee v. Alexander Legkov*; wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 2 października 2018 r., skarga nr 40575/10, *Pechstein przeciwko Szwajcarii*.

wysokie koszty uczestnictwa, a także wątpliwości co do pełnej niezależności arbitrów od struktur sportowych. Te zarzuty nie podważają funkcjonalnej przewagi arbitrażu nad sądami powszechnymi, ale unaoczniają potrzebę wprowadzenia dodatkowych gwarancji proceduralnych. Na gruncie prawa konstytucyjnego i konwencyjnego arbitraż sportowy musi bowiem pozostawać w zgodzie z zasadami: prawa do sądu (art. 45 Konstytucji RP, art. 6 EKPC), równości stron (art. 32 Konstytucji RP), niezależności i bezstronności składu orzekającego, proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP). Wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zwłaszcza w sprawie wspomnianej już „Pechstein przeciwko Szwajcarii”, jasno wskazują, że arbitraż sportowy, nawet obowiązkowy, musi spełniać minimalne standardy rzetelnego procesu. W przeciwnym razie jego orzeczenia mogą być kwestionowane jako niezgodne z prawami człowieka. Arbitraż dopingowy pełni także rolę gwaranta społecznego zaufania do uczciwości sportu. Zawodnicy, federacje i kibice oczekują, że procedury będą nie tylko szybkie, ale również sprawiedliwe i transparentne. Każdy brak jawności czy podejrzenie stronnictwa natychmiast podważa wiarygodność systemu antydopingowego. Dlatego arbitraż sportowy ma do odegrania rolę nie tylko jurydyczną, lecz także społeczno-legitymizacyjną, wzmacniającą autorytet sportu jako przestrzeni opartej na zasadach fair play. Przyszłość arbitrażu sportowego będzie zależała od zdolności instytucji, takich jak CAS i TAS przy PKOl, do pogodzenia efektywności z pełnym poszanowaniem praw jednostki. Kierunkiem reform powinno być: zwiększenie przejrzystości postępowań – obowiązek publikowania orzeczeń wraz z pełnymi uzasadnieniami; możliwość transmisji rozpraw lub publikacji protokołów; zapewnienie równości broni – wprowadzenie mechanizmów pomocy prawnej dla sportowców, np. w formie funduszu obrony antydopingowej; wzmocnienie niezależności arbitrów – transparentne procedury powoływania sędziów; większy udział przedstawicieli sportowców w procesie nominacji; mechanizmy odwoławcze – stworzenie ograniczonej instancji odwoławczej w ramach arbitrażu lub rozszerzenie sądowej kontroli instancyjnej; unifikacja procedur – dostosowanie regulaminów TAS przy PKOl i CAS do jednolitych standardów wynikających z prawa międzynarodowego i europejskiego. Arbitraż sportowy jest dziś filarowym elementem globalnego systemu antydopingowego. Jego znaczenie dalece wykracza poza klasyczne rozumienie arbitrażu – pełni funkcję regulacyjną, prewencyjną, społeczną i gwarancyjną. Aby jednak utrzymać swoją legitymizację, musi ewoluować w stronę coraz większej zgodności ze standardami demokratycznego państwa prawa. Tylko w ten sposób arbitraż pozostanie instytucją zdolną do skutecznego zwalczania doping, przy równoczesnym poszanowaniu fundamentalnych praw jednostki.

Reasumując, polski arbitraż sportowy, choć spełnia podstawowe standardy prawa międzynarodowego i prawa UE, wymaga dalszej reformy w kierunku centralizacji i standaryzacji procedur, tak aby w praktyce realnie zapewniał sportowcom jednolite i efektywne środki ochrony prawnej. Konkludując, sport mimo swojej odrębności nie może funkcjonować w oderwaniu od fundamentalnych zasad państwa prawa. Sprawność postępowania nie może usprawiedliwiać rezygnacji z gwarancji procesowych. Walka z dopingiem to nie tylko obowiązek organizacyjny, lecz także wyraz troski o zdrowie sportowców, równość szans i zaufanie społeczne do wyników sportowych. Arbitraż sportowy jako narzędzie służące tej walce musi działać w sposób przejrzysty i transparentny. Tylko wówczas będzie on akceptowany jako skuteczna i godna zaufania forma rozstrzygania sporów – zgodna zarówno z literą prawa, jak i ideą sprawiedliwości.

W rezultacie przeprowadzonych badań, można sformułować tezę końcową: arbitraż sportowy jest nieodzownym elementem współczesnego systemu prawa sportowego, lecz jego efektywność i legitymizacja zależą od zgodności z konstytucyjnymi i międzynarodowymi standardami prawa do sądu, a także od sprawnej i przemyślanej inicjatywy ustawodawczej. Tylko wtedy może on być nie tylko sprawnym, ale i sprawiedliwym sposobem rozstrzygania sporów w profesjonalnym sporcie. Wnioskiem o charakterze ogólnym jest zatem stwierdzenie, że arbitraż sportowy – zarówno w wymiarze międzynarodowym, jak i krajowym – pełni kluczową rolę w systemie walki z dopingiem, stanowiąc niezastąpione narzędzie ochrony uczciwości rywalizacji sportowej. O ile CAS utrwalił już swoją pozycję jako globalny sąd sportowy, o tyle TAS przy PKOL wciąż pozostaje instytucją o ograniczonym zasięgu, której dalszy rozwój wymaga umacniania niezależności oraz poszerzania legitymizacji w oczach uczestników sportu.

Postawione w pracy tezy zostały zweryfikowane twierdząco, choć każda z nich ujawnia pewne zastrzeżenia wymagające dalszych badań. W szczególności należy postulować doprecyzowanie statusu arbitrów i zapewnienie pełnych gwarancji niezależności orzeczniczej, dalsze dostosowywanie procedur TAS przy PKOL do standardów międzynarodowych, zwiększenie przejrzystości i jawności postępowań arbitrażowych, rozwijanie mechanizmów współpracy pomiędzy arbitrażem sportowym a sądownictwem powszechnym, przy jednoczesnym poszanowaniu autonomii sportu.

Bibliografia

- Aslanowicz M. i in., *Sąd polubowny (arbitrażowy). Komentarz do części piątej kodeksu postępowania cywilnego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Backhouse S.H., McKenna J., *Doping in sport: a review of medical practitioners' knowledge, attitudes and beliefs*, *International Journal of Drug Policy*, 2011, 22(3).
- Badura M., Basiński H., *Sport i prawo w praktyce*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Badura M., H. Basiński H., Kałużny G., Wojcieszak M., *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.
- Badura M., Basiński H., Kałużny G., Wojcieszak M., *Prawo sportowe w Polsce*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Bahrke M.S., Yesalis C.E., *Performance-enhancing substances in sport and exercise*, Human Kinetics, Champaign 2002.
- Balicki R., *Pozasądowe procedury rozwiązywania sporów między jednostkami*, Uniwersytet Wrocławski.
- Banasiński J., *Prawo sportowe. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Banasiński C., Piontek E. (red.), *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, LEX/el. 2009.
- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Baran K.W., *Prawo sportowe*, Warszawa 2021.
- Bednarek M., *Skarga kasacyjna w sprawach dyscyplinarnych rozpoznawanych przez Trybunał Arbitrażowy przy PKOl*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 9.
- Bernasconi M., *The History and Development of the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, „Pace International Law Review” 2011, t. 23, nr 2.
- Bernatt M., *Prawo konkurencji. Wprowadzenie*, Warszawa 2019.
- Besson S., *Gender Discrimination under EU and ECHR Law: Never Shall the Twain Meet?*, „Human Rights Law Review” 2008, nr 8.
- Bielska-Brodziak A., *Definicje legalne w systemie prawnym*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Biliński M., *Autonomia prawa sportowego w świetle prawa polskiego i prawa Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Biliński M., Grabska-Luberadzka K., Leciak M., Piechota R., Radke H., Rischka-Słowik B., Tetlak K., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie w polskim porządku prawnym [w:] Prawo sportowe*, red. M. Leciak, Wydawnictwo C.H. BECK, Warszawa 2018.
- Biliński M., *Stale sądy arbitrażowe w Polsce [w:] Arbitraż sportowy*, M. Biliński, M. Jaś-Nowopolska, O. Zinkiewicz, Wydawnictwo C.H. BECK, Warszawa 2019.
- Biliński M., *Stale sądy arbitrażowe w Polsce i ich znaczenie dla rozwoju arbitrażu gospodarczego [w:] System Prawa Handlowego. Tom 8. Arbitraż i mediacja*, red. A. Szumański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Birzniece V., *Hormone doping and sport: current status and challenges*, „Asian Journal of Andrology” 2015, 17(2).

- Blackshaw I., *Sport, Mediation and Arbitration*, T.M.C. Asser Press, The Hague 2009.
- Blackshaw I.C., Siekmann R.C.R., Soek J.W. (red.), *The Court of Arbitration...*
- Błachnio D., Rynkowski M., *Polski system antydopingowy [w:] Antydoping w Polsce*, red. M. Rynkowski, Warszawa 2014.
- Błaszczak Ł., Ludwin M., *Sądownictwo*, Warszawa 2007.
- Błaszczak Ł., Ludwin M., *Sądownictwo polubowne (arbitrażowe) [w:] System Prawa Handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Błaszczak Ł. (red.), *Konstytucjonalizacja postępowania cywilnego*, Wrocław 2015.
- Bolling H., *The beginning of the IAAF. A study on its background and foundation*, Stockholm 2007.
- Born G., *International Commercial Arbitration*, 3rd ed., Alphen aan den Rijn 2021.
- Brożniak M., *Arbitraż jako alternatywna metoda rozstrzygania sporów*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Burton J., *Conflict: Human Needs Theory*, London 1990.
- Cajsel W., *Nowoczesne regulacje sportowe w Polsce*, PWN, Warszawa 2019.
- Cajsel W., *Prawo sportowe w Polsce*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2015.
- Cajsel W., *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006.
- Carter J.H., *Advocacy in International Sport Arbitration*, „Global Arbitration Review” 2016, nr 107.
- Cioch P., *Rozstrzyganie sporów sportowych w świetle ustawy o sporcie*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2011, nr 2(14).
- Cioch P., *Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2009, nr 4(8).
- Coakley J., *Sport in Society: Issues and Controversies*, New York 2007.
- Coccia M., *International Sport Justice: The Court of Arbitration for Sport*, „European Sports Law and Policy Bulletin” 2013, nr 1.
- Coser L.A., *The Functions of Social Conflict*, New York 1956.
- Craig L.W., Park W.W., Paulsson J., *International Chamber of Commerce Arbitration*, Paris 2000.
- Cudna-Wagner A., Bielarczyk P., *Klauzula porządku publicznego w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2019.
- Czachórski W., *Zarys prawa cywilnego*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2005.
- Czarny P., *Prawo do sądu w Niemczech*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2016, nr 3(31).
- Ćwiąkański Z., Graczyk P.R., *Zaskarżalność ostatecznych orzeczeń dyscyplinarnych w sprawach dopingowych w postępowaniu przed sportowymi trybunałami/sądami arbitrażowymi*, „Sport i Prawo” 2017.
- Davanloo M.R., *The Procedural Rules of the Court of Arbitration for Sport*, „Journal of Politics and Law” 2017, Vol. 10, No. 4.
- Davis T., *Co to jest prawo sportowe?*, „Marquette Sports Law Review” 2001, Vol. 11, nr 2.
- Deutsch M., *The Resolution of Conflict. Constructive and Destructive Processes*, New Haven 1973.
- Deutsch M., Coleman P.T., *Rozwiązywanie konfliktów. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.
- Dolzer R., Schreuer C., *Principles of International Investment Law*, Oxford University Press, Oxford 2012.
- Domańska M., *Zakaz dyskryminacji ze względu na więcej niż jedno zabronione kryterium*, Warszawa 2019.

- Dróżdż M., *Potrzeba zmian ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych. Praktyczne problemy z jej zastosowaniem – wybrane zagadnienia*, „Ius Novum” 2014, nr 3, s.76–77
- Dubiasz S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 2003.
- Dupont P.M., *Sports Law in the European Union*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn 2020.
- Duval A., Rigozzi A., *The Olympic Charter and the Court of Arbitration for Sport*, „The International Sports Law Journal” 2016, t. 16, nr 3–4.
- Duval A., Van Rompuy B. (red.), *The Legacy of Bosman. Revisiting the Relationship Between EU Law and Sport*, T.M.C. Asser Press, The Hague 2016.
- Dziurda M., *Prawne instrumenty reagowania na niedopuszczalną niekompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi w sferze prawa cywilnego i handlowego w postępowaniu cywilnym* [w:] *Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi*, red. A.J. Szwarc, Poznań 2017.
- Ereciński T., *Sąd arbitrażowy*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2021.
- Ereciński T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Artykuły 1096–1217*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Ereciński T., Weitz K., *Prawda i równość stron w postępowaniu cywilnym a orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego*, red. T. Ereciński, K. Weitz, Serock k. Warszawy, 24–26 września 2009 r., Warszawa 2010.
- Ereciński T., Weitz K., *Sąd*, Warszawa 2008.
- Ereciński T., Weitz K., *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008.
- Erikainen S., *Gender Verification and the Making of the Female Body in Sport*, A History of the Present, London 2019.
- Ferris E.A.E., *Gender verification testing in sport*, „British Medical Bulletin” 1992, nr 3.
- Filar M., *Węzłowe problemy odpowiedzialności podmiotów zbiorowych na gruncie ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary* [w:] *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problem tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*, red. J. Giezek, Kraków 2006.
- Fink C., *Newer Ideals of Peace*, University of Illinois Press 2007.
- Fitch K.D., *Beta2-agonists at the Olympic Games*, „British Journal of Sports Medicine” 2012, 46(10).
- Foster K., *Is There a Global Sports Law?*, „Entertainment and Sports Law Journal” 2003, t. 2.
- Fundowicz S., *Prawo sportowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Gabryel E., *Działalność Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w kontekście skandali sportowych* [w:] *Sport – sposób na życie. Prawo sportowe w praktyce*, red. M. Kurasz-Wyrzykowska, J. Radziejewicz-Winnicki, A. Wituszyńska, Warszawa 2018.
- Garlicki L., Zubik M. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. I, Warszawa 2016.
- Garner B.A. (red.), *Black’s Law Dictionary*, 11th ed., Thomson Reuters, St. Paul, MN 2019.
- Giezek J., *Sportowe sankcje dyscyplinarne* [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, red. A.J. Szwarc, Poznań 2001.
- Giezek J. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2022.

- Giles C., Taylor J., *Sports Governance* [w:] *Sport: Law and Practice*, red. A. Lewis, J. Taylor, Bloomsbury Professional, Croydon 2014.
- Girsberger R., Voser N., *Rozdział 10: Arbitraż sportowy* [w:] *Międzynarodowy arbitraż: Perspektywy porównawcze i szwajcarskie*, Kluwer Law International, 3.ed., 2016.
- Giulianotti R., *Sport: A Critical Sociology*, Polity Press, 2005.
- Gizbert-Studnicki T., *Interpretacja orzeczeń arbitrażowych z punktu widzenia teorii prawa* [w:] *Księga pamiątkowa z okazji 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie*, red. J. Okolski, Warszawa 2010.
- Glosa do orzeczenia SN z dnia 27 czerwca 1960 r., 4 CR 874/59, PiP 1961, z. 10.
- Golden M., *Sport and Society in Ancient Greece*, Cambridge 1998.
- Gołaczyński J., Krzywonos A., *Prawo do sądu* [w:] *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji*, red. B. Banaszak, A. Preisner, Warszawa 2002.
- Gołąb S., Wusatowski Z., *Kodeks postępowania cywilnego*, Kraków 1933.
- Górski J. (red.), *Międzynarodowy arbitraż handlowy*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Grabska-Luberadzka K. [w:] *Prawo sportowe*, red. M. Leciak, Wydawnictwo C.H. BECK, Warszawa 2018.
- Gulan U., *Uwarunkowania tworzenia profesji menadżerów sportowych w Polsce*, praca doktorska, Uniwersytet Warszawski.
- Guttmann A., A., *Igrzyska olimpijskie: historia współczesnych igrzysk*, Wydawnictwo Olimpijskie, Warszawa 2002.
- Haslinger B., *Die Rechtsprechung der CAS zur Haftung bei Zuschauerausschreitungen vor dem Hintergrund statuarischer Regelungen internationaler Verbände* [w:] *Verantwortlichkeiten und Haftung im Sport*, Baden-Baden 2012.
- Hauser R., *Założenia reformy sądownictwa administracyjnego*, PiP 1999, nr 12.
- Hauser R., Dral J., Mzyk E., *Dwuinstancyjne sądownictwo administracyjne*, Warszawa – Zielona Góra 2003.
- Haas U., Martens D., *Sportrecht*, München 2011
- Hoberman J., *Mortal Engines: The Science of Performance and the Dehumanization of Sport*, Free Press, New York 1992.
- Jabłoński M., *Problem zdefiniowania podmiotu wolności i praw w Konstytucji RP – wybrane zagadnienia* [w:] *Konieczne i pożądane zmiany Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku*, red. B. Banaszak, M. Jabłoński, Wrocław 2010.
- Jagielski M., *Prawo sportowe*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Jakubiak-Mirończuk A., *Alternatywne a sądowe rozstrzyganie sporów sądowych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.
- Jelkmann W., *Regulation of erythropoietin production*, „The Journal of Physiology” 2011, 589(6).
- M. Jędrusik, *Międzynarodowy Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS) – struktura, kompetencje i funkcjonowanie* [w:] *Prawo sportowe*, red. A. Szwarc, PWN, Warszawa 2018.
- Jędrusik M., *Postępowanie mediacyjne przed CAS* [w:] *Prawo sportowe*, red. A.J. Szwarc, Warszawa 2018.
- Jędrzejewski T., *Doping w sporcie. Aspekty medyczne, prawne i etyczne*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020.
- Jodłowski J., *Głos w dyskusji* [w:] *I Ogólnopolski Integracyjny Zjazd Cywilistów, 28–30.09.1972 r.*, red. M. Sawczuk, Rzeszów 1974.

- Józwiak P., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, Poznań 2014.
- Kalisz-Prakopik A., *Alternatywne rozwiązywanie sporów – recepcja rozwiązań czy globalizacja koncepcji?* [w:] *Filozofia prawa wobec globalizmu*, red. J. Stelmach, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2003.
- Kalisz-Prakopik A., *Rozwiązywanie konfliktów przez państwo i obywateli* [w:] *Konflikty i mediacje we współczesnej rzeczywistości społecznej*, red. D. Czakon, A. Margasińska, Wydawnictwo Akademii Jana Długosza, Częstochowa 2007.
- Kamber M., et al., *Doping with stimulants*, „*Clinical Journal of Sport Medicine*”, 2001, 11(4).
- Kaufmann-Kohler G., Rigozzi A., *International Arbitration: Law and Practice in Switzerland*, Oxford 2021.
- Kaufmann-Kohler G., Rigozzi A., *International Sports Arbitration: A Guide to the CAS*, Kluwer Law International, The Hague 2015.
- Kędzia Z., *Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich w świetle ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 7.
- Kmiecik Z.R., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 stycznia 2001 r., III RN 45/00*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 10.
- Kokoszczynski K., *Technika prawodawcza i interpretacja prawa*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Komisja Europejska, *Biała Księga na temat sportu*, Bruksela 2007.
- Kopff B., Szmigielska K., *Przeciwdziałanie dopingowi w sporcie* [w:] *Dozwolone i niedozwolone wspomaganie zdolności wysiłkowych człowieka*, red. A. Jagier, Łódź 2007.
- Korybski A., *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA. Studium teoretycznoprawne*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1993.
- Korzonek J., „*Prorogatio fori*” według KPC, „Głos Sądownictwa” 1931, nr 6.
- Kosowski J., *Praktyczne aspekty postępowania dyscyplinarnego na przykładzie funkcjonowania organów dyscyplinarnych Polskiego Związku Koszykówki* [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne*, red. M. Leciak, Toruń 2016.
- Kościółek A., *Zasada jawności w sądowym postępowaniu cywilnym*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Kowalczyk K., *Charakter prawny odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie – między prawem cywilnym, administracyjnym a karnym*, Warszawa 2020.
- Kowalczyk K., *Granice ingerencji związków sportowych w prawa i obowiązki zawodników*, Warszawa 2019.
- Kowalczyk K., *Culpa in eligendo i culpa in vigilando w prawie sportowym – odpowiedzialność organizacji sportowych*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2.
- Kowalczyk K., *Nadzór administracji publicznej nad związkami sportowymi*, Warszawa 2019.
- Kowalczyk K., *Wina i odpowiedzialność dyscyplinarna klubów sportowych w świetle zasady fair play*, Warszawa 2020.
- Król M., *Arbitraż sportowy w ramach Międzynarodowej Izby Handlowej (ICC)*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 2.
- Król M., *Interdyscyplinarny charakter prawa sportowego*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 9.

- Krześniak E.J., *Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2016.
- Krześniak E.J., *Prawne aspekty sportu*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2015.
- Krześniak E.J., *Spółka partnerska ze szczególnym uwzględnieniem spółek adwokatów i radców prawnych*, Kraków 2002.
- Krześniak E.J., *Kluby* [w:] *System Prawa Prywatnego. Prawo spółek kapitałowych*, red. A. Szumański, t. 17B, Warszawa 2010.
- Krześniak E.J., *Kluby* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 9: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Krześniak E.J., *Wybrane elementy z problematyki rozstrzygania sporów w obszarze sportu na drodze arbitrażu* [w:] *Usus magister est optimus. Rozprawy prawnicze ofiarowane profesorowi Andrzejowi Kubasowi*, red. B. Jelonek-Jarco, R. Kos, J. Zawadzka, Warszawa 2016.
- Kubiak A., *Konstytucyjna zasada prawa do sądu w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Łódź 2006.
- Kubiak R., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie a gwarancje konstytucyjne* „Przegląd Prawa i Administracji” 2018, nr 114.
- Kuipers, H., *Anabolic steroids: side effects and health risks*, „*International Journal of Sports Medicine*” 1998, 19(3).
- Kulski R., *Umowy procesowe w postępowaniu cywilnym*, Wydawnictwo Zakamycze, 2006.
- Kumaniecki, K., *Słownik łacińsko-polski*, PWN, Warszawa 1984.
- Kurowska A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego*, LEX/el. 2006.
- Latty F., *Les politiques des États à l'égard des tribunaux arbitraux: le CAS du Tribunal Arbitral du Sport* [w:] *Les États face aux juridictions internationales – Une analyse des politiques étatiques relatives aux juges internationaux*, red. F. Couveinhes, R. Nollez-Goldbach, Paris 2019.
- Leciak M., *Charakter prawny odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie-uwagi w świetle nowelizacji ustawy o sporcie* [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne*, red. M. Leciak, Toruń 2016.
- Leciak M., *Doping w sporcie i jego prawnokarne oceny*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Leoński Z., *Odpowiedzialność dyscyplinarna słuchaczy państwowych szkół wyższych w prawie polskim*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Prawo”, 1955, z. 1.
- Leciak M., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – zagadnienia materialne i proceduralne*, Warszawa 2020.
- Lew J.D.M., Mistelis L.A., Kröll S.M., *Comparative International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 2003.
- Lewis A., Taylor J. (red.), *Sport: Law and Practice*, 3rd ed., Bloomsbury Professional, London 2015.
- Lipiec J., *Filozofia sportu*, Kraków 2001.
- Lipoński W., *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Sport*, PWN, Warszawa 2012.
- Lipoński W., *Historia sportu*, PWN, Warszawa 2012.
- Lipoński W., *Humanistyczna Encyklopedia Sportu, Sport i Turystyka*, Warszawa 1987.
- Lookofsky J.M., *Transnational Litigation and Commercial Arbitration*, „A Comparative Analysis of American, European and International Law”, Copenhagen 1992.

- Łaszczyk M., *Arbitraż inwestycyjny w praktyce*, Warszawa 2019.
- Łaszczyk M., Szpara J. (red.), *Arbitraż handlowy. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Łaszczyk M., J. Szpara J., *Postępowanie postarbitrażowe [w:] System Prawa Handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2015.
- Łazowski A., *Prawo konstytucyjne Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Łukaszewicz A., *Ponad dwa tysiące spraw na jednego sędziego*, „Rzeczpospolita” 21.04.2016 r.
- Malczewski, R., *Z notatnika sportowego*, Kraków 1935.
- Masternak-Kubiak M., *Art. 175 [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkowska, t. 1, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2014.
- Mavromati D., Reeb M., *The Code of the Court of Arbitration for Sport: Commentary, Cases and Materials*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn 2015.
- Meyer B.S., Wise A.N., *International Sports Law and Business*, New York 1997.
- Miah A., *Genetically Modified Athletes: Biomedical Ethics, Gene Doping and Sport*, Routledge, London 2004.
- Midro A.T., *Tożsamość płci od poczęcia – spojrzenie genetyka*, „The Central European Journal of Social Sciences and Humanities” 2016, nr 6.
- Miller S., *Ancient Greek Athletics*, New Haven – London 2004.
- Mitten M.J., T. Davis T., *Sports Law and Regulation: Cases, Materials, and Problems*, Aspen Publishers, New York 2008.
- Mitten M.J., Opie H., *Sports Dispute Resolution and the CAS: The Role of Law and Lawyers*, „Marquette Sports Law Review” 2010, t. 21, nr 1.
- Mitten M.J., Opie H., *Sports Dispute Resolution and the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, „Marquette Sports Law Review” 2009, t. 1, nr 1.
- Moore C., *The Mediation Process. Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco 2014.
- Morawski L., *Główne problemy współczesnej filozofii prawa: prawo w toku przemian*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2003.
- Morawski L., *Proces sądowy a instytucje alternatywne (na przykładzie sporów cywilnych)*, „Państwo i Prawo” 1993, z.1.
- Morek R., *Mediacja i arbitraż (art. 1831–18315, 1154–1217 KPC). Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006.
- Mottram D.R., *Drugs in Sport*, 7th ed., Routledge, London 2022.
- Musielak H.-J., Voit W., *Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz*, München 2002.
- Myśliwy D., *Kobiety na igrzyskach olimpijskich [w:] Kalejdoskop Genderowy. W drodze do poznania płci społeczno-kulturowej w Polsce*, red. B. Kowalska, M. Ślusarczyk, Kraków 2011.
- Nafziger J.A.R., *International Sports Law*, Transnational Publishers, Ardsley 2004.
- Nafziger J.A.R., *International Sports Law*, Brill Nijhoff, Leiden – Boston 2018.
- Naleziński B., *Organy władzy sądowniczej [w:] Prawo konstytucyjne RP*, red. P. Sarnecki, Warszawa 2008.
- Nauright J., Parrish C. (red.), *Sports Around the World: History, Culture and Practice*, Santa Barbara 2012, t. 4.
- Naworski J.P., *Wybrane zagadnienia zapisu na sąd polubowny*, „Monitor Prawniczy” 2005/5.
- Orgelbrand S., *Encyklopedia Powszechna*, Warszawa 1866.

- Panagiotopoulos D., *Sports Arbitration: The Myth of Consent*, „International Sports Law Review Pandektis” 2015, nr 9.
- Pauzanasz, *Wędrówka po Helladzie*, ks. III, 11,9.
- Pazdan K., *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Pazdan M., *Prawo prywatne międzynarodowe. Zarys wykładu*, Warszawa 2022.
- Piasecki K., *Organizacja wymiaru sprawiedliwości w Polsce*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Kraków 2005.
- Piątkowska M., *Kultura fizyczna w kontekście europejskim*, Wydawnictwo AWF, Warszawa.
- Pilich M., *Klauzula porządku publicznego jako podstawa odmowy uznania i wykonania orzeczeń arbitrażowych*, „Państwo i Prawo” 2018, nr 5.
- Pilich M., *Klauzula porządku publicznego w postępowaniu o uznanie i wykonanie zagranicznego orzeczenia arbitrażowego*, KPP 2003, z. 1.
- Podolak M., *Sąd Lustracyjny* [w:] *Ustrój organów*, red. B. Szmulik, M. Żmigrodzki, UMCS, Lublin 2005.
- Poffé C., Ramaekers M., Hespel P., *Exogenous ketosis impacts human endurance exercise performance*, „Frontiers in Physiology” 2020, 11.
- Pogodzińska P., *Metody interpretacji zasady równości przez trybunały europejskie i ich zastosowanie w sprawach dyskryminacji osób LGBT*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2009, t. 7, nr 2.
- Pogonowski P., *Realizacja prawa do sądu w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2005.
- Pokrywka A., *Lista substancji i metod zabronionych w sporcie oraz niebezpieczeństwo nieświadomego przyjmowania substancji zabronionych* [w:] *Antydoping w Polsce*, red. M. Rynkowski, Warszawa 2014.
- Pokrywka A., Kwiatkowska M., *Doping w sporcie – aspekty medyczne i prawne*, Instytut Sportu, Warszawa 2012.
- Plutarch, *Żywoty równoległe. Likurg* 21.
- Radke W., *Sport i jego wieloznaczność*, PWN, Warszawa 2015.
- Radke H., *Sport: analiza definicji i pojęć*, PWN, Warszawa 2018.
- Radke H., „Strict liability” jako uniwersalna zasada odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne*, red. M. Leciak, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2016.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2020.
- Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2021.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2021.
- Rajski J., *Granice autonomii sądu arbitrażowego*, Warszawa 2007.
- Rajski J., *Mediacja i arbitraż jako alternatywne sposoby rozwiązywania sporów*, „Państwo i Prawo” 2007, nr 6.
- Rajski J. [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2015.
- Raker J., *Odpowiedzialność cywilnoprawna klubów piłkarskich za wykroczenia kibiców* [w:] *Prawne problemy sportu piłkarskiego*, red. A.J. Szwarc, Warszawa.
- Redfern A., Hunter M., *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, Oxford 2023.
- Reeb M. (red.), *CAS and Sports Arbitration*, The Hague 2004.
- Reichel J., Wach A., *Wymiar prawny i instytucjonalny światowego systemu antydopingowego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2019, t. 116.

- Rigozzi A., *The Ad Hoc Division of the Court of Arbitration for Sport at the Olympic Games*, „International Sports Law Journal” 2003, nr 3–4.
- Rigozzi A., Quinn E., *The Role of the Court of Arbitration for Sport (CAS) in International Sports Law* [w:] *Research Handbook on Sports and the Law*, red. J. Anderson, R. Parrish, Edward Elgar Publishing, Cheltenham – Northampton 2019.
- Rigozzi A., Robert-Tissot F., „Consent” in *Sports Arbitration: Its Multiple Aspects* [w:] „Sports Arbitration: A Coach for other players?” 2015, No 41.
- Rischka-Słowik R., *Sport a polityka* [w:] *Prawo sportowe*, red. M. Leciak, Warszawa 2018, Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- Rombach A., *The Pechstein – judgment of the OLG München: What does it mean for international sports and commercial arbitration?*, *SchiedsVZ* 2015.
- Rudnik M., *Sport profesjonalny w Polsce. Rola regulacji prawnych* [w:] *Unia Europejska i sport*, red. A.J. Szwarc, Poznań 2006.
- Rynkowska M., *Doping jako zjawisko społeczne*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2019.
- Safjan M., Bosek L. (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz. Art. 1–86*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Sas-Nowosielski K., *Doping w sporcie. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość?*, AWF, Katowice 2020.
- Sawczuk M., *Naruszenie prawa do wysłuchania podstawą skargi konstytucyjnej*, „Annales UMCS. Sectio G” 1997, Vol. XLIV.
- Schneider A., Butcher R., *A Philosophical Overview of the Arguments on Banning Doping in Sport* [w:] *Values in Sport: Elitism, Nationalism, Gender Equality and the Scientific Manufacture of Winners*, red. T. Tännsjö, C. Tamburrini, E&FN Spon, London 2000.
- Schneider R.C., Stier M.H., Henry E.F., *Sport Management: Principles and Applications*, Champaign (IL) 2011.
- Schumacher Y.O., Ashenden M.J., *Doping with recombinant human erythropoietin and blood transfusions: effects on performance and detection*, „Sports Medicine” 20024, 34(6).
- Siedlecki W., *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1959.
- Siekmann R.C.R., Soek J.W., *Introduction to International and European Sports Law*, T.M.C. Asser Press, The Hague 2012.
- Siekmann R.C.R., J.W. Soek J.W. (red.), *The Court of Arbitration for Sport 1984–2004*, T.M.C. Asser Press, The Hague 2006.
- Sikora K., *Doping w sporcie, sądownictwo polubowne* [w:] *Sędziowanie, sądownictwo i wymiar sprawiedliwości w sprawach sportowych*, red. B. Stępień-Załużka, Wydawnictwo UR, Rzeszów 2021.
- Siuda W., *Elementy prawa dla ekonomistów*, wyd. XI, Scriptum, Poznań 1996.
- Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Skrzydło W., *Ustrój polityczny RP w świetle Konstytucji z 1997 roku*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Sloop J., „This is not natural”. *Caster Semenya’s gender threats*, „Cristal Studies in Media Communication” 2012, t. 29.
- Slusher H., *Man, Sport, and Existence*, Wydawnictwo Lea&Febiger, Philadelphia 1967.
- Słapek D., *Płeć w sporcie. Studium prawnosportowe*. Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2020.

- Sławicki P., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie w świetle nowej ustawy*, „Państwo i Prawo” 2012, z. 4, red. L. Kubicki.
- Sobczyk A., *Prawo pracy a alternatywne metody rozwiązywania sporów*, UJ, Kraków 2014.
- Sottas P.E., et al., *Endogenous steroid profiling in the athlete biological passport*, „Endocrinology and Metabolism Clinics of North America” 2007, 36(1).
- Sozański H., *Podstawy teorii treningu sportowego*, Wydawnictwo COS, Warszawa 1999.
- Sozański H., *Współczesne problemy teorii sportu*, AWF, Warszawa 2010.
- Sozański H., Siewierski M., Adamczyk J., *Wychowanie fizyczne i sport w służbie doskonalenia człowieka*, PWN, Warszawa 2010.
- Spasowski W., *Sport i wychowanie*, Warszawa 1986.
- Stec M., *Autonomia związków sportowych a możliwość odwołań do sądownictwa polubownego*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2.
- Stec M., *Autonomia związków sportowych a kompetencje Trybunału Arbitrażowego przy PKOl*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2.
- Stec M., *Krótkość kariery sportowej jako argument za arbitrażem sportowym*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2.
- Stec M., *Odpowiedzialność dyscyplinarna i porządkowa w sporcie – zarys problematyki*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2.
- Stec M., *Odpowiedzialność dyscyplinarna klubów sportowych na zasadzie ryzyka – między winą a obiektywizacją odpowiedzialności*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2021.
- Stec M., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – między autonomią sportu a prawem państwowym*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 2.
- Stec M., *Procedury weryfikacji i homologacji wyników sportowych w świetle prawa sportowego*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2021, nr 1.
- Stec M., *Sądownictwo polubowne w sporcie po noweli ustawy o sporcie z 2015 r.*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2016, nr 1.
- Stec M., *Solidarna odpowiedzialność klubów sportowych w świetle regulaminów dyscyplinarnych*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 2.
- Stec M.(red.), *Prawo sportowe. System Prawa Prywatnego*, t. 15, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Stefaniuk M., *Arbitraż sportowy w Polsce – regulacje i praktyka*, „Studia Prawnicze KUL” 2017, nr 3.
- Stefański R.A., *Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, Zakamycze 2001.
- Stępień-Załucka B., *AI and the exercise of judicial authority ex machina. Towards Efficient Artificial Judiciary in a Democratic State*, Murcia 2025.
- Stępień-Załucka B., *Glosa do wyroku Federalnego Sądu Najwyższego Szwajcarii z 8 września 2020 r. (sprawa Caster Semenyi)*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 5.
- Stępień-Załucka B. (red.), *Sędziowanie, sądownictwo i wymiar sprawiedliwości w sprawach sportowych*, Wydawnictwo UR, Rzeszów 2021.
- Suski P., *Stowarzyszenia i fundacje*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2018.
- Szatkowski M.K., *Prawotwórstwo organizacji sportowych*, Gdańsk 2023.
- Szpunar A., *Zarys prawa cywilnego. Część ogólna*, Warszawa 2009.

- Szumański A., *Arbitraż handlowy* [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 8, Warszawa 2015.
- Szumański A., *Arbitraż i mediacja w sporcie – wybrane zagadnienia*, Warszawa 2018.
- Szumański A., *Sprawa Claudii Pechstein – arbitraż sportowy w obliczu prawa do sądu*, „Kwartalnik ADR” 2019, nr 1.
- Szwarc A.J., *Prawo sportowe. Zarys problematyki*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2013.
- Szwarc A.J., *Znaczenie odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie*, Warszawa 2015.
- Szwarc A.J., *Znaczenie zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie*, Poznań 2011.
- Szwarc A.J., *Znaczenie i problemy odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie* [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, red. A.J. Szwarc, Poznań 2001.
- Szwarc A.J., „Karny” charakter odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie [w:] *Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin Profesora Aleksandra Ratajczaka*, red. A.J. Szwarc, Poznań 1999.
- Szwarc A.J., Wach A., *Prawo sportowe. Zarys problematyki*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2013.
- A. Szumański (red.), *System prawa handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, Warszawa 2015.
- Szumański A. (red.), *System Prawa Handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, Warszawa 2020.
- Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1988.
- Śliwa J., *Mediator gospodarczy Mediacje klasyczne Podręcznik rozwoju kompetencji*, Centrum Arbitrażu i Mediacji w Rzeszowie, Rzeszów 2018.
- Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy 2021*, Montreal 2021.
- Świeboda Z., *Arbitraż handlowy. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Takemura M., *Gender Verification Issues in Women’s Competitive Sports: An Ethical Critique of the IAAF DSD Regulation*, „Sport, Ethics and Philosophy” 2020, nr 4.
- Thevis M., et al., *Diuretics and masking agents in doping control: Detection strategies and risk assessment*, „Drug Testing and Analysis” 2013, 5(5).
- Tomanek M., *Arbitraż sportowy w Polsce i na świecie – aspekty prawne i instytucjonalne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013.
- Tomaszewski M., *Umowa o arbitraż. Podstawowe problemy prawne*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1999, nr 1, Warszawa 2010.
- Tomaszewski M. [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Ulasiewicz M., *Prywatność jednostki w kontekście dostępu do informacji publicznej*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2016, nr 11.
- Ulijasz B., *Filozofia sportu: Koncepcje i definicja*, 2001.
- UNCITRAL, *Model Law on International Commercial Arbitration*, 2006.
- Wach A., *Alternatywne formy rozwiązywania sporów sportowych*, Wydawnictwo LIBER, Warszawa 2005.
- Wach A., *Arbitraż sportowy i jego specyfika w świetle prawa polskiego i międzynarodowego*, Warszawa 2020.
- Wach A., *Bezpieczeństwo imprez masowych a odpowiedzialność klubów sportowych*
- Wach A., *Licencje sportowe a prawo do rywalizacji – wybrane problemy prawne*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 2.

- Wach A., *Międzynarodowy Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS) – struktura i znaczenie w międzynarodowym prawie sportowym*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2018, t. 114.
- Wach A., *Odpowiedzialność cywilna organizatorów imprez sportowych wobec osób trzecich*, Warszawa 2019.
- Wach A., *Odpowiedzialność sportowców za szkody na osobie i mieniu – analiza cywilnoprawna i dyscyplinarna*, Warszawa 2019.
- Wach A., *Prawo do sądu w sprawach dyscyplinarnych sportowców a arbitraż przymusowy*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 1.
- Wach A., *Prawo do sądu w sprawach sportowych*, „Studia Iuridica” 2008, t. 48.
- Wach A., *Problemy definicji sportu w prawie sportowym*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2005.
- Wach A., *Rola Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) w ochronie praw sportowców*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 1.
- Wach A., *Trybunał Arbitrażowy przy PKOl – charakter prawny i praktyka orzecznicza*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2019, nr 2.
- Wach A., *Spór o sporty sportowe*, „Rzeczpospolita” z 9 września 2010 r.
- Wach A., *X-lecie Piłkarskiego Sądu Polubownego PZPN*, „Polska Piłka” 2004, nr 1.
- Wach A., *Arbitraż* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 8: *Arbitraż*, red. A. Szumański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Wach A., *Arbitraż sportowy* [w:] *System Prawa Handlowego*, tom 8: *Arbitraż handlowy*, red. P. Nowaczyk, A. Szymański, M. Szymańska, Warszawa 2010.
- Wach A., *Instytucjonalny i korporacyjny charakter sportowego sądownictwa polubownego* [w:] *Aequitas Sequitur Legum. Księga Jubileuszowa z okazji 75 urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaba-Gieruszyńska, G. Jędejek, Warszawa 2014.
- Wach A., *Nowe ujęcie modelu rozwiązywania sporów sportowych* [w:] *Kultura fizyczna a zmiana społeczna*, red. Z. Dziubiński, P. Rymarczyk, Wydawnictwo Zys i S-ka, Warszawa 2014.
- Wach A., *Sądownictwo polubowne (arbitraż) jako metoda stwarzająca i wyrównująca nierówności we współczesnym sporcie* [w:] *Kultura fizyczna a różnice i nierówności społeczne*, red. Z. Dziubiński, Warszawa 2013.
- Wach A., *Stosowanie reguł gry w praktyce ruchu sportowego* [w:] *Regulacje prawne jako instrument optymalizujący zarządzanie sportem*, red. K. Wróbel, M. Walczak, Warszawa 2017.
- Wardyński T., *Arbitraż i mediacja. Wprowadzenie do ADR*, Warszawa 2019.
- Wasilkowski J., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1967.
- Weitz K., *Arbitraż i mediacja w prawie polskim i międzynarodowym*, Warszawa 2018.
- Weitz K., *Arbitraż w polskim prawie cywilnym – aktualne problemy i kierunki zmian*, „Państwo i Prawo” 2015, nr 4.
- Weitz K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie polubowne*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016.
- Wierczyński G., *Technika legislacyjna w Polsce*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2006.
- Wiliński P., *Proces karny w świetle Konstytucji*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Winczorek P., *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000.

- Wiśniewski A.W., *Klauzula porządku publicznego jako podstawa uchylecia wyroku sądu arbitrażowego (ze szczególnym uwzględnieniem stosunków krajowego obrotu gospodarczego)*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2009, nr 2.
- Wiśniewski A.W. [w:] *Konstytucjonalizacja postępowania cywilnego*, red. Ł. Błaszczak, Wrocław 2015.
- Wiśniewski A.W., *Międzynarodowy arbitraż handlowy w Polsce. Status prawny arbitrażu i arbitrów*, Warszawa 2011.
- Wittgenstein L., *Dociekania filozoficzne*, tłum. B. Wolniewicz, PWN, Warszawa 1953.
- Wojtaszczyk K.A., Jakubowski W. (red.). *Prawo sportowe*. Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- World Anti-Doping Agency (WADA), *Athlete Biological Passport Operating Guidelines*, Montreal 2023.
- World Anti-Doping Agency (WADA), *Guidelines for the Application of the Athlete Biological Passport*, Montreal 2023.
- World Anti-Doping Agency (WADA), *International Standard for Therapeutic Use Exemptions (ISTUE)*, Montreal 2023.
- World Anti-Doping Agency (WADA), *Technical Document – TD2023EAAS: Endogenous Anabolic Androgenic Steroids Measurement and Reporting*, Montreal 2023.
- World Anti-Doping Agency (WADA), *The Prohibited List*, Montreal 2024.
- Wronkowska S., Zieliński M., *Zasady techniki prawodawczej*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2001.
- Wróbel A., *Klauzula porządku publicznego w międzynarodowym arbitrażu handlowym*, Warszawa 2010.
- Wróblewski J., *Sądowe stosowanie prawa*, PWN, Warszawa 1985.
- Wyrozumski A., *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2022.
- Vaitiekūnas S., *The Role of the Court of Arbitration for Sport in the Global Sports Legal Order*, „International Comparative Jurisprudence” 2020, t. 6, nr 1
- Valloni T., Pachmann T., *Sports Law in Switzerland*, Haga 2014.
- Zawiślak K., *Charakterystyka arbitrażu i jego znaczenie w rozwiązywaniu sporów gospodarczych* [w:] *System Prawa Handlowego, tom8: Arbitraż i mediacja*, red. A. Szumański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Zedler F., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2017.
- Zedler F., *Postępowanie polubowne w sporcie* [w:] *Ustawa o sporcie*, red. A. Szwarz, „Sport i Prawo” 2011, nr 13.
- Zieliński M., *Arbitraż sportowy jako alternatywna metoda rozwiązywania sporów*, „Przegląd Prawa Sportowego” 2020, nr 3.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa: Zasady, reguły, wskazówki*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Zienkiewicz K., *Arbitraż sportowy w Polsce i na świecie*, Warszawa 2017.
- Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. I, Warszawa 2021.
- Zubik M., *Podmioty konstytucyjnych wolności, praw i obowiązków*, „Przegląd Legislacyjny” 2007, nr 2.
- Żurawik A., *Ustrój sądownictwa w Polsce. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Żywicka M., *Arbitraż sportowy – specyfika i odrębności na tle prawa polubownego* [w:] *Prawo sportowe. Wyzwania i perspektywy*, red. A. Wach, Warszawa 2020.

Akty prawne

Akt prawne krajowe

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 ze zm.).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1460, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 499).

Ustawa z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 266 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 636; stan prawny na dzień 8 września 2025 r.).

Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 914; stan prawny na 8 września 2025 r.)

Ustawa z dnia 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 154; stan prawny zmieniony ustawą z dnia 20 marca 2025 r., Dz.U. z 2025 r. poz. 523).

Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1001; zmieniona ustawą z 6 marca 2025 r., Dz.U. 2025 poz. 479).

Ustawa z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 688, stan prawny na dzień 8 września 2025 r.).

Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 123 ze zm.).

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1443, stan prawny na dzień 8 września 2025 r.).

Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. 1992 nr 21, poz. 86).

Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. 1996 nr 25, poz. 113 ze zm.), uchylona ustawą z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127, poz. 857 ze zm.).

Ustawa z dnia 5 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 2117).

Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1287, z uwzględnieniem późniejszych zmian do 2025 r.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 37 ze zm.).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1234, ze zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1458, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1170; stan prawny na 8 września 2025 r.).

Ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 749; stan prawny na dzień 6 września 2025 r.).

Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1026).

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 211; stan prawny obowiązywał do uchylenia 16 czerwca 2021 r.).

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 334; ost. zmiana: Dz.U. z 2025 r. poz. 526).

Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 902).

Ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 653 ze zm.).

Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2002 r. nr 197, poz. 1661 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1192).

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. z 2005 r. nr 155, poz. 1298 ze zm.), uchylona ustawą z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127, poz. 857 ze zm.).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 712).

Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 91; ostatnia nowelizacja: Dz.U. z 2025 r. poz. 637).

Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1689 ze zm.).

Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1135).

Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 409).

Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 616 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1799).

Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1869; ostatnia zmiana: Dz.U. z 2025 r. poz. 820).

Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. 2010 nr 127, poz. 857).

Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarstwa i położnej (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 814, stan prawny na dzień 8 września 2025 r.).

Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 390).

Ustawa z dnia 23 września 2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich (Dz.U. z 2016 r. poz. 1823).

Ustawa z dnia 21 kwietnia 2017 r. o zwalczaniu dopingu w sporcie (Dz.U. z 2022 r., poz. 1258).

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1096 ze zm.).

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 34).

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1571).

Ustawa z dnia 10 października 2024 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568).

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej (Dz.U. 2002 nr 100, poz. 908).

Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych zadań Polskiej Agencji Antydopingowej (Dz.U. 2017, poz. 1693).

Przepisy antydopingowe Polskiej Agencji Antydopingowej z 1 lipca 2017 r., <https://www.antydoping.pl/wp-content/uploads/2017/07/Przepisy-Antydopingowe-POLADA-1.pdf> [dostęp: 28.06.2020].

Statut Hokejowego Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Związku Hokeja na Lodzie, z dnia 11 maja 2015 r., t.j. listopad 2020 r., www2.polskihokej.eu.

Statut Hokejowego Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Związku Hokeja na Lodzie, z dnia 28 czerwca 2017 r., www2.polskihokej.eu.

Statut Polskiego Komitetu Olimpijskiego, <https://pkol.pl> [dostęp: 25.05.2025].

Statut Polskiego Związku Motorowego, t.j. na dzień 12 maja 2018 r., www.pzm.pl.

Statut Polskiego Związku Motorowego, t.j. po nowelizacji z dnia 24 czerwca 2021 r., www.pzm.pl.

Statut Polskiego Związku Piłki Nożnej, uchwalony przez Walne Zgromadzenie PZPN w dniu 20 lipca 2019 r. (ze zm.), tekst jednolity, www.pzpn.pl.

Statut Polskiego Związku Piłki Nożnej, uchwalony 25 czerwca 2021 r. (t.j. z 2023 r.), https://www.pzpn.pl/public/system/files/site_content/635/47-Statut%20Polskiego%20Zwi%C4%85zku%20Pi%C5%82ki%20No%C5%BCnej.pdf.

Statut Polskiego Związku Pływackiego (t.j. przyjęty uchwałą nr 13/2024 Krajowego Zjazdu Sprawozdawczo-Wyborczego PZP z 17.11.2024 r.), rozdz. VI, PZP, https://polswim.pl/sites/default/files/statut_polskiego_zwiazku_plywackiego_uchwalony_na_krajowym_zjezdzie_pzp_w_dn._17.11.2024.pdf [dostęp: 2.09.2025].

Statut Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Komitecie Olimpijskim, <https://olimpijski.pl/trybunal-arbitrazowy-przy-pkol/> [dostęp: 5.09.2025].

Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim, uchwalony przez Zarząd PKOl w dniu 23 czerwca 1995 r. (ze zm.), <https://pkol.pl> [dostęp: 2.09.2025].

Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim (TAS PKOl), *Regulamin Trybunału Arbitrażowego do spraw Sportu przy PKOl*, uchwalony uchwałą Zarządu PKOl z dnia 17 listopada 2017 r., dostęp: <https://pkol.pl> [dostęp: 28.09.2025].

Regulamin Dyscyplinarny Polskiego Związku Piłki Nożnej z dnia 15 czerwca 2020 r., <https://www.pzpn.pl/federacja/dokumenty>.

Regulamin Dyscyplinarny Polskiego Związku Piłki Nożnej, t.j. obowiązujący od 1 lipca 2025 r.

Regulamin Koszykarskiego Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Związku Koszykówki, t.j. z dnia 15 czerwca 2016 r., www.pzkosz.pl.

Regulamin panelu dyscyplinarnego przy Polskiej Agencji Antydopingowej z dnia 13 lipca 2017 r., <https://www.antydoping.pl/wp-content/uploads/2018/07/Regulamin-Panelu-Dyscyplinarnego-przy-POLADA-lipiec-2017-wersja-finalna-2.pdf> [dostęp: 28.06.2020].

Regulamin Piłkarskiego Sądu Polubownego przy PZPN, z dnia 19 grudnia 2017 r., www.pzpn.pl.

Regulamin Dyscyplinarny Polskiego Związku Sportów Saneczkowych z 13.12.2014 r., rozdz. VII, PZSSan, https://www.pzssan.pl/images/inne/regulamin_dyscyplinarny_PZSSan.pdf [dostęp: 2.09.2025].

Regulamin Sądu Polubownego przy Polskim Związku Piłki Siatkowej, z dnia 12 marca 2019 r., www.pzps.pl.

Regulaminu Sądu Polubownego Profesjonalnej Ligi Piłki Siatkowej, z dnia 7 lipca 2020 r., www.pls.pl.

Regulamin Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl, <https://pkol.pl/strona.php?id=327> [dostęp: 25.05.2025].

Regulamin Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim, <https://www.trybunal.sport.pl/sekretarz-trybunalu> [dostęp: 5.09.2025].

Regulamin Trybunału Polskiego Związku Motorowego, z dnia 17 czerwca 2014 r., preambuła, t.j. po nowelizacji z dnia 24 czerwca 2021 r., www.pzm.pl.

Akty prawne zagraniczne

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016).

Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Rzym, dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. nr 61 poz. 284 ze zm.).

Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu dopingu w sporcie, 19 października 2005 r., Dz.U. z 2007 r. nr 142, poz. 999.

Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, Nowy Jork, 10 czerwca 1958 r., Dz.U. 1962 nr 9, poz. 41

Dyrektywa Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej, Dz.U.UE.L.2006.347.1.

Rozporządzenie (WE) nr 593/2008 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (*Rzym I*), Dz.U. UE L 177 z 4.07.2008.

Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (*Rzym II*), Dz.U. UE L 199 z 31.07.2007.

Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (PILA) z 18 grudnia 1987 r., art. 190 ust. 2, SR 291, [Swiss Federal Council], https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/de.

Zivilgesetzbuch (ZGB), <https://www.fedlex.admin.ch>

Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (GWB) z 26 sierpnia 1998 r., BGBl. I S. 2546, z późn. zm.

Title IX of the Education Amendments of 1972, 20 U.S.C. § 1681–1688.

Agreement Concerning the Constitution of the International Council of Arbitration for Sport, Paris, 22.06.1994, https://arbitrationlaw.com/sites/default/files/free_pdfs/ICAS%20Agreement.pdf.

Constitution of the International Skating Union (ISU Constitution), 2021.

Fédération Internationale de Natation (FINA), *Constitution*, art. C.12.9 oraz art. C.12.13, stan na 18 grudnia 2021 r., https://resources.fina.org/fina/document/2022/01/13/f21af7d9-dc04-45f5-90f6-711f67453b61/23_FINA-Constitution_18.12.2021.pdf [dostęp: 25.05.2025].

FINA, *FINA Constitution (Statutes)*, 2021.

World Athletics, *Constitution of World Athletics*, Monaco 2019, t.j. po nowelizacji z 1 stycznia 2023 r., www.worldathletics.org.

World Triathlon (International Triathlon Union), *Constitution*, 2021, <https://www.triathlon.org/about/downloads/category/constitution>.

Code of Sports-related Arbitration and Mediation Rules (Procedural Rules CAS), <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 5.09.2025].

Code of Sports-related Arbitration (CAS Code) with amendments in force as from 1 July 2025, Court of Arbitration for Sport, Lausanne 2025, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2025__EN_.pdf [dostęp: 2.09.2025].

Court of Arbitration for Sport (CAS), *Code of Sports-related Arbitration*, aktualna wersja: <https://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html> [dostęp: 25.05.2025].

Court of Arbitration for Sport (CAS), *Code of Sports-related Arbitration* (Kodeks Etyki Arbitrów Sportowych Międzynarodowego Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu), wersja obowiązująca od 1 lutego 2023, www.tas-cas.org.

Court of Arbitration for Sport (CAS), *Statutes and Rules of Procedure*, Lausanne 2023, <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 28.09.2025].

FIFA, *FIFA Disciplinary Code*, 2023.

Kodeks Arbitrażowy Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (*CAS Code*), stan prawny na 1 lipca 2025 r., <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 4.09.2025].

Kodeks postępowania arbitrażowego (*Code of Sports-related Arbitration*), Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu, Lozanna 2022, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2023.pdf [dostęp: 2.09.2025].

Kodeks postępowania arbitrażowego (*Code of Sports-related Arbitration*), Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu, Lozanna 2023, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2023.pdf [dostęp: 2.09.2025].

Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), *Światowy Kodeks Antydopingowy z 2015 roku*, wersja polska, <https://www.anti-doping.pl/wp-content/uploads/2017/07/Przepisy-Antydopingowe-POLADA-1.pdf>

Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), *World Anti-Doping Code 2021*, <https://www.wada-ama.org>.

Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), *Światowy Kodeks Antydopingowy 2021*, https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/2021wada_code.pdf [dostęp: 25.05.2025].

World Anti-Doping Agency, *World Anti-Doping Code 2021*, Montreal 2021.

World Anti-Doping Agency (WADA), *World Anti-Doping Code 2021*, https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/2021_wada_code.pdf [dostęp: 25.05.2025].

World Anti-Doping Agency (WADA), *World Anti-Doping Code*, Montreal 2021, https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/2021_wada_code.pdf [dostęp: 2.09.2025].

FIFA, *FIFA Statutes*, 2022.

FIFA, *Statutes of the Fédération Internationale de Football Association*, ed. 2023, www.fifa.com.

International Ice Hockey Federation (IIHF) – *Statutes and Bylaws*, art. 11, <https://www.iihf.com/en/statutes>

Statut Court of Arbitration for Sport (CAS), <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 2.09.2025].

Statut Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS) z 30 czerwca 1984 r. [w:] Code of Sports-related Arbitration (2023), www.tas-cas.org.

Statute of the International Council of Arbitration for Sport (ICAS) [w:] *Code of Sports-related Arbitration (CAS Code)*, wersja obowiązująca od 1 stycznia 2021 r., www.tas-cas.org.

Statutes of the Bodies Working for the Settlement of Sports-Related Disputes <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 5.09.2025].

Statutes of the Court of Arbitration for Sport (CAS) and Internal Regulations of the ICAS, Lausanne 1984.

Statutes of the Court of Arbitration for Sport (CAS), Lausanne 2023, <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 2.09.2025].

Statutes of the Court of Arbitration for Sport (CAS) and Internal Regulations of the ICAS, Lausanne 2023, <https://www.tas-cas.org> [dostęp: 4.09.2025].

Statutes of the Fédération Internationale de Basketball (FIBA), ed. 2023, www.fiba.basketball.

Statutes of the International Ice Hockey Federation (IIHF Statutes), 2022.

FIFA, *FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players (FIFA RSTP)*, 2023.

FIFA, *FIFA Regulations Governing the Application of the Regulations for the Status and Transfer of Players*, 1990.

International Association of Athletics Federations (IAAF), *Eligibility Regulations for the Female Classification (Athletes with Differences of Sex Development)*, 08.05.2019 r.

World Athletics (dawniej IAAF), *Eligibility Regulations for the Female Classification (Athletes with Differences of Sex Development)*, Monte Carlo 2018, www.worldathletics.org;

UEFA, *UEFA Disciplinary Regulations*, ed. 2024.

CAS, *Arbitration Rules for the Olympic Games (CAS ad hoc Division Rules)*, www.tas-cas.org [dostęp: 2.09.2025].

FIBA, *BAT Arbitration Rules*, Geneva 2021, www.fiba.basketball/bat.

FIBA Basketball Arbitral Tribunal (BAT), *Arbitration Rules*, Geneva 2020, www.fiba.basketball/bat.

CAS, *CAS Schedule of Arbitration Costs 2023*, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Schedule_of_Costs_2023.pdf [dostęp: 2.09.2025].

Orzecznictwo

Orzecznictwo krajowe

- Wyrok TK z dnia 9 czerwca 1998 r., K28/97, OTK ZU 1998, nr 4, poz. 50.
- Wyrok TK z dnia 9 listopada 1999 r., K 30/98, OTK 1999, nr 7, poz. 156.
- Wyrok TK z dnia 10 maja 2000 r., K21/99, OTK ZU 2000, nr 4, poz. 109.
- Wyrok TK z dnia 10 lipca 2000 r., SK 12/99, OTK 2000, nr 5, poz. 143.
- Wyrok TK z dnia 16 lipca 2003 r., SK 49/01, OTK-A 2003, nr 6, poz. 63.
- Wyrok TK z dnia 9 grudnia 2003 r., P9/2002, OTK ZU 2003, nr 9A, poz. 100.
- Wyrok TK z dnia 18 lutego 2004 r., K 12/03, OTK-A 2004, nr 2, poz. 7.
- Wyrok TK z dnia 28 lipca 2004 r., sygn. akt: P 2/04, OTK-A 2004, nr 7, poz. 72.
- Wyrok TK z dnia 26 stycznia 2005 r., sygn. akt: P 10/04, OTK-A 2005, nr 1, poz. 7.
- Wyrok TK z dnia 18 lipca 2007 r., K 25/07, OTK-A 2007, nr 7, poz. 80.
- Wyrok TK z 24 października 2007 r., SK 7/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 108.
- Wyrok TK z dnia 19 października 2010 r., sygn. akt SK 10/08, OTK-A 2010, nr 8, poz. 80.
- Wyrok TK z dnia 20 października 2010 r., sygn. akt: P 37/09, OTK-A 2010, nr 8, poz. 79.
- Wyrok TK z dnia 16 listopada 2011 r., sygn. akt: SK 45/09, OTK-A 2011, nr 9, poz. 97.
- Wyrok TS z dnia 15 grudnia 1995 r. w sprawie *Bosman*, C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463.
- Wyrok SN z dnia 7 maja 1997 r., I CKN 117/97, OSNC 1997, nr 12, poz. 193.
- Wyrok SN z dnia 26 września 2003 r., IV CK 8/02, LEX nr 84305.
- Wyrok SN z dnia 8 czerwca 2004 r., IV CK 543/03, LEX nr 109404.
- Wyrok SN z dnia 8 grudnia 2006 r., IV CSK 200/06, OSNC 2008, nr 2, poz. 25.
- Wyrok SN z dnia 6 marca 2009 r., I CSK 382/08, LEX nr 584736.
- Wyrok SN z dnia 10 czerwca 2009 r., III PO 1/09, LEX nr 518071.
- Wyrok SN z dnia 26 maja 2017 r., V CSK 527/16, LEX nr 2334732.
- Wyrok SN z dnia 24 października 2018 r., II CSK 703/17, LEX nr 2583947.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 27 marca 2019 r., sygn. akt II SA/Wa 235/19.
- Uzasadnienie wyroku SN z dnia 18 grudnia 2014 r., III PK 47/14, OSNAPiUS 2016, nr 7, poz. 85.
- Postanowienie TK z dnia 14 listopada 2007 r., SK 53/2006, OTK ZU 2007, nr 10A, poz. 139.
- Postanowienie SN z dnia 13 grudnia 2012 r., I CSK 312/12, LEX nr 1288634
- Uchwała SN z dnia 5 maja 1992 r., Kw. Pr 5/92, OSNCP 1993, nr 1–2, poz. 1.
- Uchwała Walnego Zgromadzenia Sprawozdawczego Polskiego Komitetu Olimpijskiego z dnia 20 czerwca 2017r.
- Uchwała Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej z dnia 29 czerwca 1992 r. w sprawie statusu polskich piłkarzy i zmian przynależności klubowej (niepublikowana, dostępna w archiwum PZPN).
- Wyrok TAS przy PKOl z dnia 15 grudnia 2015 r., sygn. akt TAS 11/S/2015.
- Orzeczenie TAS przy PKOl z 13 września 2016 r., Uzasadnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej za stosowanie dopingu, www.trybunalsport.pl/baza-orzeczen/orzeczenie-trybunalu-z-13-wrzesnia-2016-r-uzasadnienie-odpowiedzialnosci-dyscyplinarnej-za-stosowanie-dopingu-i1038.

Orzeczenie TAS przy PKOl z 27 czerwca 2016 r., Brak regulaminowego charakteru rozstrzygnięcia w zakresie ustalania składu kadry narodowej, www.trybunalsport.pl/baza-orzeczen/orzeczenie-trybunalu-z-27-czerwca-2016-r-brak-regulaminowego-charakteru-rozstrzygnięcia-w-zakresie-ustalania-składu-kadry-na-rodowej-i1035.

Orzeczenie TAS przy PKOl z 23 października 2008 r. (archiwalne), Podstawy rozwiązania umowy z trenerem selekcjonerem, www.trybunalsport.pl/baza-orzeczen/orzeczenie-trybunalu-z-23-pazdziernika-2008-r-archiwalne-podstawy-rozwiazania-umowy-z-trenerem-selekcjonerem-i1034.

Baza Orzeczeń TAS przy PKOl, <https://www.trybunalsport.pl/baza-orzeczen>.

Uchwała Zarządu PZPN nr III/68 z dnia 9 grudnia 2016 r. w sprawie przyjęcia *Regulaminu Piłkarskiego Sądu Polubownego*.

Orzecznictwo europejskie

Wyrok ETPC z dnia 25 kwietnia 1978 r., w sprawie *Tyrer v. the United Kingdom*, skarga 5856/72.

Wyrok ETPC z dnia 25 marca 1983 r., w sprawie *Silver i inni v. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5947/72.

Wyrok ETPC z dnia 23 października 1996 r., w sprawie *Pfeifer i Plankl v. Austria*, skarga nr 10802/84, ECLI:CE:ECHR: 1996:1025JUD001080284.

Wyrok ETPC z dnia 28 października 1999 r., w sprawie *Brumărescu v. Rumunia*, skarga nr 28342/95, ECLI:CE:ECHR: 1999:1028JUD002834295.

Wyrok ETPC z dnia 26 października 2000 r., w sprawie *Kudła v. Polska*, skarga nr 30210/96, ECLI:CE:ECHR: 2000:1026JUD003021096.

Wyrok ETPC z dnia 18 stycznia 2001 r. w sprawie *A. Menarini Diagnostics S.r.l. v. Włochy*, skarga nr 43509/08, ECLI:CE:ECHR:2011:0927JUD004350908.

Wyrok ETPC z dnia 15 listopada 2001 r. w sprawie *Iwańczuk v. Poland*, skarga 25196/94.

Wyrok ETPC z dnia 29 kwietnia 2002 r. w sprawie *Pretty v. the United Kingdom*, skarga 2346/02.

Wyrok ETPC z dnia 20 maja 2008 r. w sprawie *Beg S.p.a. v. Włochy*, skarga nr 5312/02, ECLI:CE:ECHR: 2008:0520JUD000531202.

Wyrok ETPC z dnia 28 kwietnia 2009 r., w sprawie *Savino i inni v. Włochy*, CE:ECHR:2009:0428JUD001721405.

Wyrok ETPC z dnia 27 października 2009 r. w sprawie *Suda v. Czechy*, skarga nr 1643/06, ECLI:CE:ECHR: 2009:1028JUD000164306.

Wyrok ETPC z dnia 12 stycznia 2010 r., w sprawie *Gillan i Quinton v. Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 4158/05.

Wyrok ETPC z dnia 26 lipca 2011 r. w sprawie *O’Keeffe v. Irlandia*, skarga nr 35810/09.

Wyrok ETPC z dnia 23 czerwca 2016 r. w sprawie *Baka v. Węgry*, skarga nr 20261/12, ECLI:CE:ECHR: 2016:0623JUD002026112.

Wyrok ETPC z dnia 18 stycznia 2018 r. w sprawie *Semenya v. Szwajcaria*, skarga nr 10934/21.

Wyrok ETPC z dnia 2 października 2018 r., w sprawie *Mutu i Pechstein v. Szwajcaria*, skargi nr 40575/10 i 67474/10, ECLI:CE:ECHR:2018:1002JUD004057510.

Wyrok Wielkiej Izby ETPC z dnia 10 lipca 2025 r., w sprawie *Caster Semenya v. Szwajcaria*, skarga nr 10934/21, ECLI:CE: ECHR:2025:0710JUD001093421.

Wyrok TSUE z dnia 15 lipca 1964 r. w sprawie 6/64, *Costa v. ENEL*, ECLI:EU:C:1964:66.

Wyrok TSUE z dnia 18 lipca 2006 r. w sprawie *Meca-Medina i Majcen v. Komisja*, C-519/04 P, ECLI:EU:C:2006:492.

Wyrok TSUE z dnia 26 października 2017 r., w sprawie C-90/16, *The English Bridge Union Limited v. Commissioners for Her Majesty's Revenue & Customs*, ECLI:EU:C:2017:814.

Wyrok TSUE z dnia 26 marca 2020 r., w sprawie *Review Simpson v. Rada* i *Review HG v. Komisja*, połączone sprawy C-5 42/18 RX-II i C-543/18 RX-II, ECLI:EU:C:2020:232.

Wyrok TSUE, *Jyväskylä*, sprawa C-176/96.

Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z dnia 31 marca 1993 r., 4P.217/1992, *Gundel v. Fédération Equestre Internationale – FEI*.

Wyrok Federalnego Trybunału Szwajcarii z dnia 27 maja 2003 r., sygn. 4P.267/2002, *A.&B. v. IOC & FINA*.

Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z dnia 22 marca 2007 r., 4P.172/2006, *Cañas v. ATP Tour*,

Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z dnia 5 stycznia 2009 r., 4A_558/2011, *Matuzalem v. FIFA*.

Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z dnia 27 marca 2014 r., sygn. ATF 4A_362/2013.

Wyrok Federalnego Trybunału Szwajcarii z dnia 10 czerwca 2010 r., sygn. 4A_612/2009, *X. v. FIFA*.

Wyrok Trybunału Federalnego Szwajcarii z dnia 25 sierpnia 2020 r., 4A_248/2019, *Semenya v. IAAF*.

Wyrok Federalnego Trybunału Sprawiedliwości Niemiec (*Bundesgerichtshof*) z dnia 7 czerwca 2016 r., sygn. KZR 6/15, *Pechstein v. International Skating Union*.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Monachium z dnia 28 marca 1996 r., U 2103/95, *Krabbe v. IAAF*.

Wyrok *Oberlandesgericht München* z dnia 15 stycznia 2015 r., sygn. akt U 1110/14 Kart, „Neue Juristische Wochenschrift” 2015.

Wyrok *Landesgericht München* z dnia 26 lutego 2014 r., 37 O 28331/12, *SchiedsVZ 2014*.

Uzasadnienie wyroku *Oberlandesgericht München* z dnia 15 stycznia 2015 r., sygn. akt U 1110/14 Kart.

Wyrok CAS, OG 1996/006, *Mendy v. AIBA*.

Wyrok CAS, CAS No. 00/013, *Segura v. IAAF*.

Wyrok CAS z 3 czerwca 2003 r., Az.: 2002/A/423.

Wyrok CAS, CAS 2004/A/704, *Yang Tae-Young & KOC v. FIG*.

Wyrok CAS z dnia 23 grudnia 2005 r., CAS 2005/A/983 & 984, *Club Atlético Peñarol v. Carlos Heber Bueno Suárez & Cristian Gabriel Rodríguez Barrotti*.

Wyrok CAS z dnia 23 grudnia 2005 r., CAS 2005/A/983 & 984 *Club Atlético Peñarol v. Carlos Heber Bueno Suárez & Cristian Gabriel Rodríguez Barrotti* [w:] *CAS Digest III. Decisions of the Court of Arbitration for Sport 2001–2003*, red. M. Bernasconi, T.M.C. Asser Press, The Hague 2011.

Wyrok CAS z 9 lutego 2007 r., Az.: 2007/A/1217.

Wyrok CAS z dnia 25 listopada 2009 r., sprawy połączone 2009/A/1912 i 2009/A/1913, *Claudia Pechstein v. International Skating Union (ISU)*.

Wyrok CAS z dnia 31 stycznia 2011 r., CAS 2010/A/2268, *WADA v. BOC & Li Na*.

Wyrok CAS z dnia 24 sierpnia 2011 r., CAS 2010/A/2267, *Adamu v. FIFA*.

Wyrok CAS z dnia 18 lipca 2012 r. CAS2011/A/2384, *Fenerbahçe SK v. UEFA*.

Wyrok CAS z dnia 27 kwietnia 2017 r., CAS 2016/A/4676, *WADA v. Maria Sharapova*.

Wyrok CAS z dnia 31 lipca 2017 r., CAS 2017/A/4968, *WADA v. National Anti-Doping Agency (NADA) & Maria Sharapova*.

Wyrok CAS z dnia 22 grudnia 2017 r., CAS 2017/A/5003, *Russian Olympic Committee v. International Olympic Committee*.

Wyrok CAS z dnia 1 lutego 2018 r., sygn. CAS 2017/A/5379, *International Olympic Committee v. Alexander Legkov*.

Wyrok CAS z dnia 30 kwietnia 2019 r., CAS 2018/O/5794, *Semenya v. International Association of Athletics Federations (IAAF)*, www.tas-cas.org;

Wyroki CAS z dnia 30 kwietnia 2019 r., CAS 2018/O/5794, *Mokgadi Caster Semenya v. International Association of Athletics Federations (IAAF)* oraz CAS 2018/O/5798, *Athletics South Africa v. International Association of Athletics Federations (IAAF)*, www.tas-cas.org.

Wyrok CAS, CAS No. 00/013, *Segura v. IAAF*.

Wyrok CAS, CAS 2014/A/3759, *Dutee Chand v. AFI & TAA*.

Orzeczenia Court of Arbitration for Sport (CAS) z dnia 22 grudnia 2018 r., CAS 2018/O/5794 oraz CAS 2018/O/5798, *World Anti-Doping Agency (WADA) v. Russian Anti-Doping Agency (RUSADA)*, r., www.tas-cas.org.

CAS, *Executive Summary*, CAS 2018/O/5794, *Semenya v. IAAF*, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Executive_Summary_5794_.pdf [dostęp: 5.09.2025].

UEFA, Appeals Body Decision of 8 March 2007, *Feyenoord Rotterdam v. UEFA*, www.uefa.com.

Źródła internetowe

- Afera z Szarapową – jak lek stał się dopingiem*, SportoweFakty.wp.pl, Dział „Tenis, 17 sierpnia 2025 r., sportowefakty.wp.pl [dostęp: 4.09.2025].
- Antonów W., *Sprawa Semeniy*, „Kwartalnik Przekrój” z 11 czerwca 2019 r., <https://przekroj.pl/spoleczenstwo/sprawa-semeniy-wojtek-antonow> [dostęp: 17.03.2021].
- Beils M., *Pechstein bringt Sportgerichte ins Wanken*, „Rheinische Post”, 16 stycznia 2015 r., <http://www.rp-online.de/sport/wintersport/andere/claudia-pechstein-bringt-sportgerichtsbarkeit-ins-wanken-aid-1.4802499>.
- Beta2-mimetyki wziewne*, Mp.pl, <https://www.mp.pl/pacjent/pochp/lekiileczenie/54235,beta2-mimetyki-wziewne> [dostęp: 25.05.2025].
- Caster Semenya wygrała apelację w ETPC. Trybunał dopatrzył się dyskryminacji*”, PolskieRadio24.pl, 11 lipca 2023 r., <https://polskieradio24.pl/5/4147/artykul/3206077,caster-semenya-wygrala-apelacje-w-etpc-trybunal-dopatrzy-l-sie-dyskryminacji>.
- Caster Semenya z szansą na powrót do startów. ETPC potwierdził dyskryminację*, „Rzeczpospolita”, 11 lipca 2023 r., aktualizacja: 23 maja 2025 r., www.rp.pl [dostęp: 23.05.2025].
- Catlin D.H., Murray T.H., *Performance-enhancing drugs, fair competition, and Olympic sport*, JAMA, 2000; 284(6): 685–687. DOI:10.1001/jama.284.6.685.
- Catuogno C., *Angriff gegen die Sportjustiz – Pechsteins Kampf*, „Süddeutsche Zeitung”, 16 stycznia 2015 r., <http://www.sueddeutsche.de/sport/angriff-gegen-die-sportjustiz-pechsteins-kampf-1.2305248>.
- Confidentiality in Arbitration: How Confidential is Confidential?*, <https://www.laytons.com/publications/confidentiality-in-arbitration-how-confidential-is-confidential> [dostęp: 04.07.2023].
- Consul of Europe, *Complete list of the Council of Europe’s treaties* <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures> [dostęp: 17.03.2021].
- Court of Arbitration for Sport (CAS), *About CAS*, <https://www.tas-cas.org/en/general-information.html> [dostęp: 25.05.2025].
- Court of Arbitration for Sport (CAS), *CAS Bulletin*, www.tas-cas.org/en/bulletin/cas-bulletin.html.
- Court of Arbitration for Sport (CAS), *Introduction to the CAS*, <https://www.tas-cas.org/en/general-information.html> [dostęp: 25.05.2025].
- Cycling South Africa, *Anti-Doping Rule Violation – In-competition Test*, 17 lipca 2018 r., <https://www.cyclingsa.com/2018-7-17-anti-doping-rule-violation-in-competition-test/>.
- Czym jest arbitraż? Jak wygląda postępowanie przed sądem polubownym?*, <https://mediatorzy-polska.pl/czym-jest-arbitraz>.
- Definicja dopingu oraz kwestie związane z naruszeniem przepisów antydopingowych*, Polska Agencja Antydopingowa POLANDA, <https://antydoping.pl/wp-content/uploads/2021/05/Definicja-dopingu-oraz-kwestie-zwiazane-z-naruszeniem-przepisow-antydopingowych.pdf>.
- Druk sejmowy nr 1691*, Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o sporcie, VI kadencja Sejmu RP, dostępny w bazie sejmowej, [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/8A0A22C44A0A37B8C12576D3002F4F3F/\\$fil e/1691.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/8A0A22C44A0A37B8C12576D3002F4F3F/$fil e/1691.pdf).

- Duval A., Van Rompuy B., *The Compatibility of Forced CAS Arbitration with EU Competition Law: Pechstein Reloaded*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers2.cfm?abstract_id=2621983 [dostęp: 04.09.2025].
- Federal Department of Foreign Affairs (FDFA), *European Convention on Human Rights and Court of Justice*, <https://www.eda.admin.ch/eda/en/home/foreign-policy/international-organizations/council-europe/european-convention-human-rights.html> [dostęp: 17.03.2021].
- Foster K., *Is There a Global Sports Law?*, „Entertainment and Sports Law Journal” 2006, t. 1, nr 1, <https://www.entsportslawjournal.com> [dostęp: 25.05.2025].
- Gene doping*, Wikipedia.org, 2023, https://en.wikipedia.org/wiki/Gene_doping.
- Graczyk P.R., *25 lat działalności Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl – Historia i wyzwania współczesności*, s. 1, https://rgw.com.pl/wp-content/uploads/2020/04/n_1011.pdf [dostęp: 5.09.2025].
- Graczyk P.R., *Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim – właściwość Trybunału oraz środki odwoławcze od orzeczeń Trybunału w poszczególnych rodzajach spraw*, https://rgw.com.pl/wp-content/uploads/2020/04/n_1011_2.pdf [dostęp: 5.09.2025].
- Hando A., *The Caster Semenya case – What is it about?*, „Lexology” z 10 września 2019 r., www.lexology.com.
- Hormon wzrostu – działanie i skutki uboczne*, Zdrowegeny.pl, <https://zdrowegeny.pl/poradnik/hormon-wzrostu> [dostęp: 25.05.2025].
- Hughes R.L., *Review of the Role of the Gut Microbiome in Personalized Sports Nutrition*, „Frontiers in Nutrition” 2019, 6, s. 191, <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnut.2019.00191/full>
- International Arbitration*, Monolith.law, 2024, <https://monolith.law/pl/general-corporate/international-arbitration>.
- International Chamber of Commerce (ICC), *What is Arbitration?*, <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/what-is-arbitration/> [dostęp: 25.05.2025].
- ITF Memorandum and Articles of Association*, International Tennis Federation, London 2023, <https://www.itftennis.com/en/about-us/governance/rules-and-regulations/>.
- Jeżeli w umowie nie ma klauzuli arbitrażowej, arbitraż może zostać zastosowany wyłącznie za obopólną zgodą stron*, Vindicat.pl, <https://vindicat.pl/poradnik-prawny/arbitraz-klauzula-arbitrazowa> [dostęp: 07.01.2025].
- Julia Szeremeta jednak ze złotym medalem igrzysk olimpijskich? Trener zabrał głos*, TVP Sport, 4 września 2004 r., <https://sport.tvp.pl/82090499/julia-szeremeta-jednak-ze-zlotym-medalem-igrzysk-olimpijskich-trener-zabral-glos> [dostęp: 20.07.2025].
- Julia Szeremeta nie milknie ws. kontrowersyjnej rywalki. „MKOl musi przeprowadzić testy”*, Wprost Sport, 16 sierpnia 2024 r., <https://sport.wprost.pl/paryz-2024/11784165/julia-szeremeta-chce-testow-dla-rywalek-chodzi-o-zamieszanie-z-imane-khelif-i-lu-yu-ting.html> [dostęp: 20.07.2025].
- Kołodziejki F., *Jelena Isinbajewa ostro o Caster Semenya*. „Bezwzględny limit testosteronu”, Sport.TVP.pl, <https://sport.tvp.pl/42407782/jelena-isinbajewa-ostro-o-caster-semenyibezwzglydny-limit-testosteronu> [dostęp: 17.03.2021].
- Kołośń R., *Boniek dla Polsatsport.pl: Trybunał Arbitrażowy? Zamach sportowy!*, <http://www.Polsatsport.pl/wiadomosc/2016-04-19/boniek-dla-polsatsport-pl-trybunal-arbitrazowy-zamach-sportowy/> [dostęp: 6.06.2016].

- Kopczyk R., *Techno-doping – aspekty prawne i etyczne*, „Quality in Sport”, 2(2) 2016, <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/QS/article/viewFile/12052/10915> [dostęp: 25.06.2020].
- Krześniak E.J., *Sądy polubowne w sporcie-zagadnienia teoretyczne i praktyka funkcjonowania* [w:] *Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim. Na tle rozwiązań zagranicznych*, Wolters Kluwer, 09.04.2020, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369398793/373> [dostęp: 28.06.2020].
- Kurowska A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, LEX/el. 2006, komentarz do art. 1169, <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-do-zmian-wp-rowadzonych-587274680> [dostęp: 4.09.2025].
- Leki moczopędne (diuretyki)*, Mp.pl, https://www.mp.pl/pacjent/nadcisnienie/badania_leczenie/59545,leki-moczopedne-diuretyki [dostęp: 25.05.2025].
- LZR Racer*, Wikipedia.org, https://en.wikipedia.org/wiki/LZR_Racer [dostęp: 13.05.2025].
- Małek A., *Fair play*, https://mymuaythai.org/artukul_teoria/fair-play/.
- Maria Szarapowa, Wikipedia.org, https://pl.wikipedia.org/wiki/Marija_Szarapowa [dostęp: 26.06.2025].
- Matys P., *A jednak sensacyjna decyzja ws. Lin Yu Ting*, Sport.pl, 3 września 2025 r., <https://www.sport.pl/boks/7,64992,32220208,a-jednak-sensacyjna-decyzja-ws-lin-yu-ting.html> [dostęp: 4.09.2025].
- Mechanical doping*, Wikipedia.org, https://en.wikipedia.org/wiki/Mechanical_doping [dostęp: 13.05.2025].
- Mediacja a arbitraż – czym się różnią i na czym polegają?*, Saking.pl, <https://sakig.pl/mediacja-a-arbitraz-czym-sie-roznia> [dostęp: 29.01.2025].
- Myostatin*, Wikipedia.org, 2023, <https://en.wikipedia.org/wiki/Myostatin> [dostęp: 13.05.2025].
- Petersen L.M., et al., *Community characteristics of the gut microbiomes of competitive cyclists*, „Microbiome” 2017, 5(1), <https://microbiomejournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s40168-017-0303-3>.
- Pięściarka Julia Szeremeta: „Moje życie zmieniło się o 180 stopni”, PAP.pl, <https://www.pap.pl/aktualnosci/piesciarka-julia-szeremeta-moje-zycie-zmienilo-sie-o-180-stopni> [dostęp: 20.07.2025].
- Po latach przyznał się do stosowania dopingu. „Czuję się winny”*, PrzeglądSportowyOnet.pl, 22 listopada 2023 r., <https://przegladsportowy.onet.pl/kolarstwo/po-latach-przyznal-sie-do-stosowania-dopingu-czuje-sie-winnny/r4n9btx> [dostęp: 4.09.2025].
- Polityka antydopingowa*, Ministerstwo Sportu i Turystyki, <https://www.gov.pl/web/sport/polityka-antydopingowa33>.
- Polskie Związki Sportowe*, Ministerstwo Sportu i Turystyki, <https://www.gov.pl/web/sport/polskie-zwiazki-sporto-we2> [dostęp: 25.06.2020].
- Profilaktyka zawału serca*, Kardio-Med.pl, <https://kardio-med.pl/profilaktyka-zawalu-serca> [dostęp: 25.05.2025].
- „Przegląd Sportowy” z 15 maja 2018 r., <https://www.przegladsportowy.pl> [dostęp: 6.06.2016].
- Raport WADA za 2022 r., <https://www.wada-ama.org/en/2022-annual-report>.
- Redfern A., Hunter M., *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, 6th ed., Oxford University Press, 2015.
- Rolecki M., *Czy olimpijczycy stosują doping? Zależy, co uznamy za doping*, OkoPress, 03.08.2025, <https://oko.press/olimpijczycy-stosuja-doping>.
- Sajjan A., *Arbitration As Go To Solution For Modern Commercial Disputes*, „International Journal of Legal Studies and Social Science” (IJLSSS), <https://ijlsss.org/arbitration-as-go-to-solution> [dostęp: 23.06.2025].

- Semenya przeciwko Szwajcarii – nakaz obniżenia poziomu naturalnego testosteronu we krwi u lekkoatletki. Wyrok ETPC*, Prawo.pl, 28 lipca 2023 r., www.prawo.pl [dostęp: 23.05.2025].
- Sonnabend L., *Pechstein ersch uttert den Sport*, „Süddeutsche Zeitung” z 15 stycznia 2015 r., <http://www.sueddeutsche.de/sport/entscheidung-am-olg-muenchen-pechstein-erschuettert-den-sport-1.2305262>.
- Sterydy anaboliczne – co to jest, skutki uboczne, lista najczęściej stosowanych*, ZdroweGeny.pl, <https://zdroweGeny.pl/poradnik/sterydy-anaboliczne> [dostęp: 25.05.2025].
- Szwarc A.J., wypowiedź podczas posiedzenia sejmowej Komisji Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki w dniu 17 marca 2010 r., <http://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/0/FC3E5269628AF3D0C125770D00456EEE?OpenDocument> [dostęp: 4.09.2025].
- The Use of Arbitration in Resolving Sports Disputes*, 2024, <https://www.charlesrussellspeechlys.com/en/news-and-insights/insights/arbitration/2024/the-use-of-arbitration-in-resolving-sports-disputes/>.
- UNCITRAL, *Arbitration and Mediation*, United Nations Commission on International Trade Law, <https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration> [dostęp: 25.05.2025].
- United Nations, *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958)*, https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards [dostęp: 25.05.2025].
- Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK), *Polubowne rozstrzyganie sporów konsumenckich*, <https://polubowne.uokik.gov.pl> [dostęp: 25.05.2025].
- Wach A., Wach M., *Spór o sporty sportowe*, „Rzeczpospolita” z 09.06.2010 r., s. C7, <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art7165881-spor-o-sporty-sportowe> [dostęp: 05.09.2025];
- Wilkowicz P., *Caster Semenya czuje się prześladowana. Ruszyła do Strasburga. „Chronię prawa kobiet”*, Sport.pl z 25 lutego 2021 r., <https://www.sport.pl/lekkoatletyka/7,64989,26829010,caster-semenya-chce-ochrony-ruszyła-do-strasburga-chronie.html> [dostęp: 17.03.2021].
- World Anti-Doping Agency (WADA), *International Standard for Testing and Investigations (ISTI), Annex I: Athlete Biological Passport (ABP)*, <https://www.wada-ama.org>.
- World Anti-Doping Agency, *Summary of Major Modifications to the 2025 Prohibited List*, 2025, <https://www.wada-ama.org>.
- World Anti-Doping Agency, *The Prohibited List*, 2025, <https://www.wada-ama.org/en/prohibited-list>.
- World Anti-Doping Agency (WADA), *The 2025 Prohibited List*, 2025, <https://www.wada-ama.org>.
- Zbigniew Ćwiąkalski specjalnie dla PN: Nie byłoby gorączki, gdyby nie 47 dni zwłoki, wywiad z Z. Ćwiąkalskim przeprowadzony przez A. Godlewskiego z 10.04.2016 r., <http://pilkanozna.pl/index.php/Wydarzenia/Ekstraklasa/794042-zbigniew-wikalski-szef-trybunau-arbitrazowego-specjalnie-dla-pn-ta-sprawa-jest-dyscyplinarna.html> [dostęp: 6.06.2016].
- Zimny E., *Co to jest fair play*, <http://wychowaniefizyczne.pl/userfiles/download/innfairplay.pdf>.
- Zuchowicz M., *Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu*, „Palestra” 2014/9, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/9-2014/artykul/trybunal-arbitrazowy-do-spraw-sportu> [dostęp: 30.06.2020].